ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 1
VENDREDI
1er JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·178 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 76e ANNEE — N° 20·178

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՐՑԱԽ

ԼՂՀ

«ՄԵՆՔ ՁԳՏՈՒՄ ԵՆՔ ԼՂՀ ԻՐԱԿԱՆՈՒՄ ԱՌԿԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՃԱՆԱՉՄԱՆ»
Կ'ԸՍԷ Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Լրագրողներու հետ հանդիպման յաջորդ օրը, Մայիս 30–ին, ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան հեռատեսիլի կայանին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին զրեթէ կրկնած է այն տեսակէտները զորս պարզած էր նախորդ օրը (տե՛ս· «Յառաջ», Մայիս 31)։

Ինչ կը վերաբերի Ժընեւի հանդիպումի յետաձգման, Ա· Ղուկասեան չի ծածկեր որ այդ յետաձգումը յուսախաբութիւն պատճառած է եւ ծանօթ չէ դրդապատճառներուն որոնք, կ'ըսէ, հաւանաբար յայտնաբերուին աւելի ուշ։ Ինք խոր համոզումն կը տեսնէ Ադրբեջանի քաղաքականութեան մէջ՝ մէկ կողմէ հիմնախնդրի խաղաղ քաղաքական լուծումին նուիրումի հռչակում, միւս կողմէ յարձակողական հակահայ քարոզչութիւն։ Այդ նկատմամբ, կ'աւելցնէ Ա· Ղուկասեան, կարելի է դործընթացը միայն անելի մօտնել։ Անդրադառնալով նաեւ հակամարտութեան հետեւանքներու վերացման առընչուող հարցերու, Ա· Ղուկասեան կ'ըսէ թէ պատրաստ են լուծումներ դրտնելու փոխ դիջումներու հիման վրայ։ կարելի չէ, կը չեշտէ «օգտուելով հակամարտութեան մեր անկեղծ շահագրգռուածութիւնից ձգտել օրինականացնել բանակցութիւնների երկկողմանի փորմատը եւ այսպիսով բանակցային գործընթացից դուրս մղել Լ· Ղարաբաղը»։

«ՄՈՄԷՆԹԸ»

(Մայիս 30/31)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՄԻՆՍԿ ՄԵԿՆԱԾ

Մայիս 31–ին, նախագահ Ռ· Քոչարեան Մինսկ մեկնած է մասնակցելու ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու ղեկավարներու խորհուրդի նիստին։ Իր դլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն վարչապետ Ա· Մարգարեան, Արտաքին նախարար Վ· Օսկանեան, Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան, կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավար-նախարար Մանուկ Թօփուզեան, ՀԱՊ–ի կանոնադրական և այլ մարմիններու մէջ Հայաստանի մշտական լիազօր ներկայացուցիչ, Բելառուսիոյ Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Սուրէն Յարութիւնեան և պաշտօնական այլ անձեր։

Յունիս 1–ի նիստին նախատեսուած է քննարկել տարբեր երկիրներու տնտեսական հարցեր ու վէճերու պարագային պետական տուրքի չափի եւ անոր դանձումին վերաբերող 1993 Դեկտ· 24–ի համաձայնագրի արձանագրութիւնը։

Օրակարգի նիւթ են նաեւ ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու ղեկավարներու դիմումը ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու ժողովներուն եւ միջազգային հանրութեան կապուած պատերազմի սկսման 60–րդ տարեդարձին, ինչպէս նաեւ Չերնոբիլի արկածի 15–րդ տարեդարձի միջոցառումներու հարցերը։

Վեհաժողովի նախօրեակին (Մայիս 31) տեղի կ'ունենայ Հայաստանի, Ռուսաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահներու հանդիպումը, որու ընթացքին Ռ· Քոչարեան, Վլ· Պուտին, Է· Շեվարնատզէ եւ Հ· Ալիեւ կը քննեն Չրջանի ապահովութեան առընչուող հարցեր։ Այդ առթիւ չորս նախագահները համատեղ յայտարարութիւն մը կը տարածեն «Կովկասեան քառեակ»ի արդիւնքներուն շուրջ։ Պայմանաւորուած են այդ հանդիպումը անցընել «նեղ ֆորմատ»ով։ Իվանով ըսած է թէ կողմերը յոյս ունին անկեղծօրէն կարծիքներ փոխանակելու այն հիմնական հարցերուն շուրջ, որոնց կը բախի կովկասեան Չրջանը, ինչպէս նաեւ այն միջոցներուն շուրջ, որոնց անհրաժեշտ է ձեռնարկել տարածքաշրջանի կայունացման հասնելու համար։

*
**

ԱՐԿԱԾԵԱԼ ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՍԵՒ ՏՈՒՓԵՐԸ ՎՆԱՍՈՒԱԾ

Ի պատասխան իրանեան այն ամբաստանութեան թէ հայկական ԵՍԿ–40 օդանաւին արկածին պատասխանատուն էր հայ օդաչուն (օդանաւը ջախջախուած էր Իրանի վրայ, 30 մեռեալ կար, որոնց մէջ փոխադրութեան պարսիկ նախարարը), Հայաստանի քաղաքացիական օդուժի պետութեան վարչութեան պետը՝ Յովհ· Եղիցեան նամակ դրած է պարսիկ իր պաշտօնակիցին, որպէսզի սպասուի քննութեան արդիւնքին, չբացառելով հանդերձ մարդկային դործօնը։

Սեւ տուփերը, սակայն, վնասուած են եւ որեւէ տեղեկութիւն չեն հաղորդեր արկածին պատճառներուն մասին, յայտարարած է Իրանի Խորհրդարանի երեսփոխան՝ Վալի Ազարվաղը, որ կը դլխաւորէ արկածի պատճառները ուսումնասիրող յանձնախումբը։ Սեւ տուփերէն մէկը տեղեկութիւն չի պարունակեր օդաչուի խօսակցութեան մասին։ Զենք դիտեր, ըսած է պարսիկ երեսփոխանը, թէ ինչո՞ւ անջատուած էր սեւ տուփերուն ելեկտրական հոսանքը։ Իր կարծիքով, ԵՍԿ–40 օդանաւի պայմանները չէին համապատասխաններ միջազգային չափանիշներուն։

*
**

ԱՆՑԱՅՏ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Պատերազմին ընթացքին Արցախէն անյայտ կորսուած մարտիկներու ցուցակը ունի 608 անուն։ Անոնց որոնումով զբաղուողները կը զրաւի անյայտ կորսուածներու հարազատներու միութիւնը։ Նախագահ Ա· Ղուկասեանի հետ հանդիպումի մը ընթացքին չօշափուած է այդ մարտիկներուն կարօտ ընտանիքներուն նիւթական աջակցութիւն ցոյց տալու հարցը։

*
**

ՎԱՐԿԱՔԱՐՏՈՎ ՎՃԱՐԵԼ ԿԱՐԵԼԻ Է

Հայաստանի մէջ սկսած է վարկաքարտով վճարումներու չրջանը։ Գործածութեան դրուած են «Արմենիան քարտ» («Արքա») ընկերութեան քարտերը։ Մայիս 30–ին բացուած է այդ ընկերութեան կեդրոնը, ներկայութեամբ նախադահ Ռ· Քոչարեանի, ԱՄՆու դեսպանին, ընկերութեան բաժնետէր դրամատուներու ներկայացուցիչներուն։ Հայկական առաջին վարկաքարտը յանձնուած է Հանրապետութեան նախագահին։

*
**

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՆ» ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

Մայիս 26–ին, Կալուգայի (Ռուսաստան) մարզի Օբնինսկ քաղաքին մէջ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՐԹՈՒԻ

Եւրոպայի ապահովութեան եւ պաշտպանութեան ուժին կազմութեան նիւթով Եւրոպական Միութեան ու Թուրքիոյ հակադրութիւնը կարելի եղած է որոշ չափով մեղմացնել, չնորհիւ ԱՄՆ-ու Արտաքին դործերու նախարարութեան ջանքերուն։ Հակադրութիւնը ծագած էր եւրոպական ուժին կազմութեան համար ՕԹԱՆ-ի միջոցներէն օդտուելու հարցով, քանի որ Անդարա դէմ էր ատոր։ Դտնուած ճարը եղած է ՕԹԱՆ-ի կարելիութիւնները երկու դասակարդի բաժնել, որպէս ռազմավարական արժէք ներկայացնողներ եւ այդ արժէքը չունեցողներ։ Զինուորական խարիսխները, արբանեակային համակարդերը եւ ռազմավարական բարձր արժէք ներկայացնող այլ միջոցներ առանց ՕԹԱՆ-ի համաձայնութեան կարելի պիտի չըլլայ դործածել եւրոպական ուժին համար։ Այլ խօսքով՝ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ունենալ Անդարայի ալ համաձայնութիւնը, որպէս ՕԹԱՆ-ի անդամ։

Եւրոպական այս ուժը պիտի կազմաւորուի մինչեւ 2003 թուականը, բաղկացած պիտի ըլլայ 60 հազար դինուորէ։ Ան նախատեսուած է չրջանային տագնապներու միջամտելու համար։

ԹՔՆԻՄ

— • —

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Ռոլան Կառոսի Փարիզի միջազդային մրցումներուն կը մասնակցին Սարդիս Սարգսեան, որ Մայիս 29–ին, 6/1, 3/1 արդիւնքով առաւելութիւն մը արձանագրեց նորվեկիացի Ռուտիի դէմ, Ա· Ա–դասի, որ նոյն օրը յաղթեց չուէտացի Եոհանսընի եւ պուլկարահայ Մակտալենա Մալեւա, որ պարտութեամբ, այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՒ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Ռ. ՏԻՄԱ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Մայիս 30–ին, կը տրուէր էլֆի հարցի կապակցութեամբ ամբաստանուած անձերու դատավճիռը։

Ռոլան Տիմա, Արտաքին նախկին նախարար, Սահմանադրական Խորհուրդի նախկին նախագահ կը դատապարտուէր 6 ամիս բանտարկութեան եւ երկու տարի ալ յետաձգումով (սիւրսի) եւ մէկ միլիոն ֆրանք տուգանքի, Ալֆրէտ Սիրվէն կը դատապարտուէր չորս տարի բանտարկութեան եւ 2 միլիոն ֆրանք տուգանքի (Սիրվէն, անցեալին թիւ երկուքն էր էլֆի), Քրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուր (Տիմայի հմանուհին, որ մէկնորդի դեր ունէր էլֆի եւ նախարարի մէկնեւ) կը դատապարտուէր երեք տարի բանտարկութեան (18 ամիսը՝ յետաձգումով) եւ 1·5 միլիոն ֆրանք տուգանքի, հուսկ՝ էլֆի նախկին նախագահ–տնօրէն՝ Լօյիք Լը Ֆլոք Փրիժան կը դատապարտուէր երեքուկէս տարի բանտարկութեան եւ 2·5 միլիոն ֆրանք տուգանքի։ Կան նաեւ երկրորդական դէմքեր, որոնց կարգին Ժիլպէր Միտրա, Քրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուրի մօտ դործարար մը եւ երեք ուրիշներ որոնք ազատ կը ձգուին։

Առաջին չորս դլխաւոր դէմքերը անմիջապէս վերաքննութեան դիմեցին եւ առայժմ ոչ ոք բանտ կ'երթայ։ Բոլորն ալ սակայն խորապէս ազդուած են։ Դատա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE NOUVEL AFRIQUE ASIE»

(Juin)

Génocide arménien

LA MEMOIRE SELECTIVE DE SHIMON PERES

Յօդուածին սկիզբն իսկ, կը նշուի որ հրէական Ողջակէզի ամէնէն երեւելի խորհրդանշական մասնագէտներէն մէկը՝ տոքթ· Իսրայէլ Զարնի կ'ամբաստանէ Նոպէլեան մրցանակի դափնեկիրը՝ Շիմոն Փերէսը «կեղծաւորութեամբ», որովհետեւ ուրացած է մէկ ու կէս միլիոն Հայերու ցեղասպանութիւնը, գործուած 1915–ին Օսմանեան Կայսրութեան կողմէ։

Կը յիշուի թէ Փերէս Թրքիոյ Տէյլի Նիուզի տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին անարգանքը այնքան հեռու տարած է, որ կ'ըսէ թէ ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնները պատմական որեւէ հիմ չունին։ Ապա, լայնօրէն կ'արձագանգէ տոքթ· Զարնիի պատասխանին (տե՛ս· «Յառաջ», Ապրիլ 19), յիշեցնելով նաեւ որ Զարնի 45 էջ նուիրած է հայկական ցեղասպանութեան իր հանրապետարանին մէջ։

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԱԽԱՐՏԱԾ ԱՌԱՆՁ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս յայտնի կ'ըլլայ համագումարին մասին հայաստանեան թերթերու տեղեկատուութենէն, եռօրեայ ժողովը տիրապետած է գլխաւորաբար փոխադարձ վարկաբեկումներու, անարդանքի, զոռմզոչումի, նաեւ ընտրելու նպատակով չհայլուած չոչղոզուն խոստումներու ոգբերգա – երգիծական միջավայրի մը մէջ: Առաջինը եթէ հետեւանք է պրակտուութեան ու պրոպին բացակայութեամբ հանդերձ այդ պիտակով կառոյց մը պահպանելու յամառութեան, երկրորդը կը բնորոշէ ամէնէն պղտոր, փոթորկոտ ջուրերուն ալ վրայ իր նպատակին ղեկը ձեռքէ չձգելու յամառութիւնը: Երկուքին համադրութիւնը կ'առաջնորդէ հետեւցնելու թէ կառոյցին պահպանումէն բարիք ակնկալողներու դաս մը կայ, որուն ուղղուած խոստումները կը կրկնեն բոլոր ընտրութիւններուն սովորական պատկերը:

Երեւանեան թղթակցութիւններուն հեղինակները իրենց դրութեան մէջ յաճախ կը գործածեն «ցնխ», «ճահիճ», «սքանտալ» որակումները որոնք չատ քաղաքավարական կը մնան նկարագրուած եռօրեային միջուկին քով: Ինչպէս կը գրէ արդէն Լուսինէ Բարսեղեան («Հայկական ժամանակ», Մայիս 19), «"Ո՞ւր են մեր խոշոր եղջերաւոր դեկավարները», «Մեր դեկավարները խուժան են» եւ նմանատիպ այլ յատարարութիւններ դասւում էին ամենամեղմերի թուին":

Յայտնապէս, համագումարին գլխաւոր նիւթը եղած է նոր նախագահի ընտրութիւնը եւ այդ առումով Հ. Մաթեւոսեան – Ս. Ափինեան սուր հակադրութիւնը: Երկուքն ալ, բնական է, ունեցած են իրենց համակիրներն ու ընդդիմադիրները որոնք կանուխէն սկսած են «բացայայտուիլ»: Ինչպէս կը գրէ Լ. Բարսեղեան, Հ. Մաթեւոսեանին նկատմամբ դրական արժեւորում չունեցողներէն է Անահիտ Պալասանեան որ «անթափոյց տենչանքով ճչում էր. "կապիկները մի ցեղ կայ, որ կէս ժամը մէկ սեռական յարաբերութիւն է ունենում" ու ձեռքը սեղանին խփելով յանդգնում էր կասկածի տակ դնել Հ. Մաթեւոսեանի հանճարեղութիւնը: Ոչ ոք չհասկացաւ թէ ինչո՛ւ էր Ա. Պալասանեանը ճչում կապիկների սեռական յարաբերութիւնների ու հասարակաց տների մասին: Բայց, ներկաների բախտը բերեց որ վարչութեան անդամ դառնալուց յետոյ նա հանգստացաւ»:

Աւելի յաջող չէ եղած Ա. Ափինեանի կողմնակիցներուն ներգրումը «որոնք առաւօտից արդէն խմել սկսած, այլեւս չէին կարողանում ոտքի վրայ կանգնել ու պատերը բռնած էին մաճ գալիս»: Այս ընդհանրացումէն վատահաբար պէտք է դուրս ձգել արձակագիրը Գուրգէն Խանջեանը որ կ'ըսուի թէ մաս կազմած է Ա. Ափինեանի պաշտպաններու խումբին ու վիրաւորուած այս վերջինին հասցէին լրագրողուհիի մը արտայայտութիւններէն. այդ լրագրողուհին «կոպիտ հաշիշելով միութեան դահլիճից դուրս հանելու» փորձին մէջ, կը թուի Մշակոյթի նախարար Ռ. Շաուրթեանի պատուարին. «Ձնայիս որ նախարար եմ: Հետս, գլխտուկս կը հանեմ, ճեզ կը սատկացըներմ» կ'ապդարարէ ան պաշտպան կանգնելով լրագրողուհիին («Հայկական ժամանակ»):

Ինչ կը վերաբերի համագումարին ներկայացին, ամէնէն սուր եւ պատկերաւոր էջը ստորագրած է Մելանիա Բեքարեան («Առաւօտ», Մայիս 18 - 19), տալով որբերգա–երգիծականին ամբողջական մթնոլորտը:

«Աթոռ – ալքոլ – ապտակ» եռատառնիչն ուիրապետուած հասարքին առաջին պահէն հնչած են գժգոհութիւնն ու ապարկութիւնները: Երբ Հ. Մաթեւոսեան իր քով բեմ հրաւիրած է կարգ մը պրոգներ, նիստը վարելու, քարտուղարութիւն ընելու, եւ այլն, «ձերմակահեր գլուխների հսկայական ծով յիշեցնող դահլիճից իւրաքանչիւրն իր պարտքն էր համարում գոնէ մի բառ նչալ, դերասանին վայել արտիստիզմով կամ հարբեցողին վայել մոթմոթոցով մի բանի բառ արտասանել Հ. Մաթեւոսեանի եւ բեմում յայտնուածների հասցէին»: Աւելի չօշափելի պատկերով՝ «Գրականասէր զանգուածներին ոչինչ չասող Յարութիւն Յովնաթան անունով մէկն էլ անխղճաբար պատռում էր սեփական կոկորդը· "Ամո՛ք: Ամո՛ք ձեզ: Բաւակա՛ն է: 100 տարի է՝ այդտեղ դուք էք նստել: Հեռացէ՛ք: Գ. հազարամեակում դուք չպէտք է լինէք այդտեղ"»:

Երբ նիստը վարող Լեւոն Մկրտչեանը բեմին վրայինները մէկ առ մէկ քաշկռելու առաջարկները չէզոքացնելու նպատակով կ'ըսէ թէ զարմանալի է որ իրմէ կը պահանջեն ծանօթացնել այդ յայտնի դէմքերը, չէ՞ն ճանչնար զանազ – Ս. Կապուտիկեան, Ա. Սահինեան, Ա. Այվազեան, Ս. Սարինեան, եւ այլն–, «իր արիան, սկզբում տեղից, ապա ամպիոնից» կը սկսի Դաւիթ Յովհաննէսը, «Հըլը դու ըսատեղից իջի, նոր: Չէ, չենք ճանաչում»: Բերանը փակելու համար դինքը նախագահութեան կազմին մէջ ընդգրկելու ճարն ալ արդիւնք չէ տար· ան կը չարունակէ զոռալ, Լ. Մկրտչեանին· «... ես էճ'զ չեմ ճանաչում, Լեւոն Մկրտչեան, ռուս գրականութեան եւ լեզուի մասնագէտ որ երկու բառ ռուսերէն լալոշ չես կարողանում կապել, դու ինձ չի՞ ես եկել նախագահող, ո՞վ է ընտրել էճզ»: Այդ զալմաղալին մէջ չատ չատերու անլսելի կը մնայ դահլիճէն «վախտուած ու նուաղած գրողական ձայն»ը որ կ յանդգնի պատասխանել· «Մենք էլ էճզ չենք ճանաչում, ա'յ լկտի»· սակայն, բոլորը կը լսեն Լ. Մկրտչեանին պատասխանը· «Դաւիթ Յովհաննէսն ասում է որ ինձ չի ճանաչում: Ես կարող եմ մի բանի հատ գիրք բերել, որ ինքն է ինձ նուիրել՝ էճնական մականգրութեամբ, էճնակա՛ն, էճնակա՛ն»:

Դ. Յովհաննէս առաջարկներու, վէճերու, քուէարկութիւններու ընթացքին աւելի ալ պատճ է դժգոհութիւն յայտնելու լրատուիւններու ներկայացուցիչներէն, պատնէշ «գործից անտեղեակ լակոտ – լուկուտ» կոչելով եւ անիծելով ալ· «հապրամ ըլնի էն հացը, որ դուք էք ուտում»:

Նկարագրականներուն մէջ լայն տեղ գրաւած են «գործ անող», սակայն ինք թեկնածու չներկայացած Ա. Ափինեանի ընտրատարը եւ անոր գործակիցներուն «նեցուկ»ը: Ան, ինչպէս կը գրէ Լ. Բարսեղեան, «կողմնակիցներ շահելու համար որոշել էր խաղալ գրողների սոցիալական լարերի հետ· «Ես այնպէս կ'անեմ որ գրողներն այսուհետեւ Ծաղկաձորի հանգստեան տանը հանգստեան ոչ թէ 12, ալ 28 օր» յայտարարում էր ու խոստանում որ գրողների համար տպարան է բացելու, մեծ – մեծ գումարներ է բերելու նրանց բոլորի գրքերը տպելու համար եւ այլն»: Այդ հեռանկարները հիացած ծափահարողներու քով ընդվզողներ ալ ունէին, ինչպէս՝ Ալվարդ Պետրոսեանը որ գոչած է· «Դէ, բաւակա՛ն է: Ամո՛ք է: Դա ծրագիր չէ, այլ ընտրակաշառք»: Իսկ Լիզա Ճաղարեան աւելի գործնական առաջարկ մը ներկայացուցած է· «Ա. Ափինեանը վարչապետ կամ գոնէ սոցիալ ապահովութեան նախարար նշանակել»:

Ինչ կը վերաբերի անոր գործակիցներուն, մէկը «իր կերպով իսկ հոմօսափինին չյիշեցնող մի ինչ որ ողորմելի ու խղճուկ, ընդունած ալֆոլի բանակութիւնը սողալու նմանուող էայլուածքից զգացրնել տուող կաթնասուն» մրն է, ինքն իրեն թոյլ տուած է «իր տեսքին վայել հայհոյանքներ տեսալ բազմաթիւ կանանց ներկայութեան»: Սակայն, «Այդ խղճուկը, որի բառապաշարում միայն ամասնական բնագդն ապացուցող արտայայտութիւններ էին» առանձին չէ· «Ա. Ափինեանին ձօներ էին ուղղում զառամեալութեան եւ ծերունական մարազմի բոլոր սպտանիշերն ունեցող գրողները, որպէս արժանիք յիշատակելով միայն նրա «պիզնէսմէնի», հովանաւորներ ճարելու շնորհքը, ու նրա տուած խոստումները, որոնք որեւէ ստեղծագործական

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՊԱԳԱՆ ԿԵՐՏԵՆՔ ԱՅՍՕՐ

Հ.Բ.Ը.Մ. Մելպոնեան կրթական Հաստատութեան հիմնադրման 75-ամեայ յոբելենական հանդիսութիւնները տեղի ունեցան Ապրիլ 5-ին եւ յաջորդող երեք օրերուն: Հանդիսութեանց խանդավառութիւնը ապրեցան մեծ թիւով կիպրահայեր: Ներկայ էին հիւրերը եւ նախկին Մելպոնեանցիները, ժամանած՝ Մթացեալ – Նահանդներէն, Մոսկուայէն, Հայաստանէն, Լիբանանէն, Ճունաստանէն եւ այլն:

Բացման հանդիսութիւնը կայացաւ բարեբար եղբայրներու՝ Ազա Գրիգոր եւ Ազա Կարապետ Մելպոնեանի դամբանին չուրջ կատարուած պաշտամունքի արարողութեամբ, որմէ ետք ներկաները բարձրացան հանդիսասրահ: Հանդիսասրահին մէջ, յայտագրի բացման, հնչեցին Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Մ.Կ.Հ.ի քայլերգները կատարողութեամբ՝ փողերախումբին զոր կը ղեկավարէր Պր. Ֆելիքս Մովսիսեան: Յոբելենական յանձնախումբին անունով բացման խօսք կարդաց Պր. Վարդան Թաշճեան: Տնօրէնուհի Օր. Անի Լաչինեանի հակիրճ բայց բովանդակալից ելոյթը կարկինը լայն կը բանար: Ան մէյն Հաստատութեան ներկայ իրավիճակին մասին չէ որ խօսեցաւ: Նախ չեչեց այն պարագան որ աւելի քան քսան երկիրներէ ժամանած իր աշակերտութեամբ՝ Մելպոնեանը, այսօր, աւելի քան երբեք, կը ներկայացնէ Հայութեան իրավիճակին մէկ խճանկարը: Մի՛ջավայր մը ուր աշխատանքը հետազօտական է, բազմակողմանի եւ բարդ, նկատի ունենալով մշակութային, լեզուներու, իմացութեան, բարքերու եւ այլ տարբերութիւններ: Օր. Լաչինեանէն եղրակացուց ըսելով որ Հաստատութեան առաքելութիւնը այսօր եւս, կը մնայ այն ինչ որ եղաւ լուսաչող բարեբարներու տեսլականը: Տեսլական մը որ պիտի չարունակէ սաւառնիլ նաեւ որպէս ապագայի ապաւէն: Տնօրէնութեան խօսքը դուրս կու գար նման հանդիսութիւններու սովորական արտայայտութիւններէն եւ մեր մտածումները կը սեւեռէր մեր ներկայ իրականութեան հետ առնչուող դպրոցներու կերտման կամ բարենորոգման նախադրեալներուն:

Տնօրէնութեան խօսքէն անմիջապէս ետք հերթաբար ընթերցուեցան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.ի կոնդակները: Կոնդակները յաջորդաբար կարդացին Ռումանիոյ Հայոց Առաջնորդ Տիրայր Արք. Մարտիկեան եւ Կիպրոսի Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդ Վարուժան Արք. Հերկելեան: Զոյգ կոնդակները կ'ընդգծէին Մելպոնեան Կրթական Հաստատութեան տարիներու բեղուն գործունէութիւնը ու ձեռք ձգած աւանդները եւ այս առիթով հայ վարժարանին կենսական դերը· մանաւանդ՝ կազմաւորուող նոր համայնքներու ժամանակաշրջանին: Յունաստանի եւ Կիպրոսի մօտ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Պր. Արմէն Պետրոսեանի չնորհաւորական խօսքէն եաք խումբ մը ուսանող – ուսանողուհիներ կատարեցին խմբային արտասանութիւն: Մելպոնեան ուսուցչական պաշտօն կատարած կամ չրջանաւարտ բանասեղծներու լիարժէք համադրում մըն էր ելոյթը որ եղաւ գեղարուեստական վայելք, առաջնորդութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Վիոլէթ Թաշճեանի:

Օրուան խորհուրդն եւ խմաստը փոխանցողը եղաւ Պր. Սերոբ Աբոյեան: Հակիրճ խօսքը, սեղմ բայց բովանդակալից, յետադարձ հայեացք մըն էր Մելպոնեանի ստեղծման կարեւորութիւնը, խմաստասրողաւանդքին չուրջ: Իր խօսքի ատրիպն բանախօսը չատ՝ «Շնորհակալութիւն յայտնենք աւանդապահ Հ. Բ. Ը. Միութեան, երկհուան եւ այսօրուան մեր լուսաւոր ուսուցիչներուն, դաստիարակներուն, վարչական պատասխանատուներուն: Առաւել՝ համախմբուինք: Ըլլանք մայր Հաստատութեան հետ անսակարկ, կազմակերպուած ու յարատեւ՝ մեր նիւթական եւ բարոյական մասնակցութեամբ: Չկորսնցնենք Մելպոնեանցի մեր հպարտութիւնը: Հաստուցման եւ մատուցման ժամն է»:

Տիկին Զարուհի Բարխուդարեանի առաջնորդութեամբ երգչախումբը կատարեց «Կիլիկիա», «Ով Հայոց աշխարհ», «Երեկոն է երբ իջնում», «Հայաստան» եւ «Երեւան» երգերը: Երգչախումբի ստեղծած խանդավառութեան մթնոլորտը, յետոյ, փոխարինուեցաւ արտասանուած սրտի խօսքերուն ջերմութեամբ: Յաջորդաբար բեմ բարձրացան Ճունաստանէն Պր. Համբիկ Մարուքեան եւ ԱՄՆ-էն Օր. Նինելի Խանեան: Երկու չրջանաւարտներն ալ ընդգծեցին Մելպոնեան Կրթական Հաստատութեան ստեղծած աւանդին կարեւորութիւնը: Ելոյթ ունեցողները իրենց կեանքի փորձառութեան ընդմէջէն վերհուեցին Հաստատութենէն ի բնոյ սպասածին նշանակութիւնը: Մաղթեցին որ Հաստատութիւնը, ինչպէս անցեալին, վաղը եւս չարունակէ իր պատուէր առաքելութիւնը: Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ պարուսոյց Պր. Աշոտ Օրտինեանի առաջնորդութեամբ, Հաստատութեան պարախումբին ներկայացուցած հինգ պարերով, խլելով խուռներամ բազմութեան ծափահարութիւնները: Հանդիսութիւնը ձեռնհասօրէն վարեց Պր. Վարդան Թաշճեան:

75–ամեայ յոբելենական հանդիսութեանց երկրորդ փուլը իրագործուեցաւ Ապրիլ 6-ին: Սոյն հանդիսութիւնը յատկանչուեցաւ իր պաշտօնական բնոյթով: Ներկայ էին Կիպրոսի Հանրապետութեան ներկայացուցիչները, նախագահի խորհրդատու Պր. Մանուիլ Մրխոտֆիտեր Կրթութեան գործոց նախարարութենէն Պր. Կրէկորիս Հոբլարոս եւ գործակիցներ, այլ միայն նիւթական»:

Այս նոյն խումբէն է միութեան Գարուն Ազալեանեան կոչուած անդամն ալ որ բացայայտօրէն կը յայտարարէ· «Մեզ այսօր պէտք չի ազնիւ դեկավար, մեզ այսօր պէտք չի նախագահ, մեզ պէտք է ծառայ, որ գայ հիմքից ստեղծի Գրողների Միութիւնը, սեւ գործն անի: Մեզ պէտք է Ա. Ափինեանը»: Եւ լրագրողուհին կը չարունակէ· «Տաւօրինակ էր որ այս խօսքերը շոյում էին Ափինեանի ականջները, նա ժպտում էր... գուցէ չէ՞ր ըմբռնում այս խօսքերի ողջ խորութիւնը»:

Պէտք է ըսել որ համագումարին ընթացքին հեռուէն - մօտէն դրական մարդին առընչուած եւ ելոյթներ ալ եղած են: Ուշագրաւ է Ս. Կապուտիկեանի ունեցածը որ «լի էր խորհրդային կարօտախտի շեշտադրումներով, բաղաքական վերլուծութեան ոգով էր»: Ան Հայաստանի ոչ վաղուան ներկան ԱՄՆ-ու քայքայիչ ծրագիրներուն վերագրած է, քննադատելով անոնց ազակցող ուժերը, ինչպէս կը գրէ Լիլիթ Պօղոսեան («Հայոց Աշխարհ», Մայիս 18): Գոնուած են փոփոխած անհանդուրժողականութիւն արտայայտողներու դէմ չինիչ մօտեցում ունեցողներ, գործնապաշտներ, որոնցմէ մէկը, օրինակ, առաջարկած է ընտրել դեկավար մը որ ի վիճակի էլլայ «կըշտացնել գրողներին»:

Բարեբախտաբար, գրական առողջ կեանք կայ Հայաստանի մէջ· կան գրողներ որոնց գործերը կը կարդացուին այսօր հաճոյքով, հետազօրքրութեամբ ու պիտի կարդացուին վաղն ալ, միւս օրն ալ: Կարդալէ ետք համագումարին մասին գրուածները, այլեւս չատ հասկնալի կ'դառնայ այդ խումբի անուններուն չհնչիլ դիպիլ նման միջավայրերու մէջ: Պոր. հրդային չրջանին ալ տարբեր չէր պրատան· բարոյապէս ու նիւթապէս մեծ ծարուածներէ իրենց հաւատարմութեան փոխարժէքը կը գանձէին վերեւներէն, եւ ո՛չ իրենց ստեղծագործ տաղանդին: Ո՞վ կրնայ պնդել որ Սերօ Խանզադեան մը որպէս գրող կրնար Սլաւիկ Զիլոյեանի մը քովը տեղ գրաւել եւ մանաւանդ ապահոված արհամարհանքին տասնեակ վիճակած արհամարհանքին տասնապատիկը վատաւորում գանել, խորհրդային աշխարհէն դուրս տեղ մը:

Այսօրուան պայմաններով, ան որ կ'ուզէ տակաւին անպայման լուրջ վերաբերումի արժանի նկատել Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը, գրական փոքր, այլ յուսատու դրամատլուխ կրնայ ըլլալ Լեւոն Անանեանի նախագահ ընտրութիւնը· թէեւ, որոշ է որ ան ո՛չ ի վիճակի է կշտացնելու գրողները, ո՛չ անոնց Մաղկա, ձորի մէջ 12-ի փոխարէն 28 օրուան հանդիսութիւն մը կազմակերպելու, ոչ ալ, մանաւանդ, տասնեակ տէր դարձնել պատեհապաշտ աւելորդներու բազմութիւն մը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՔԵԱՆ

թիս տարբեր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները: Կիպրոսի եւ Հայաստանի քայլերդներէն ետք, օրուան հանդիսավարը՝ տնօրէնուհի Օր. Անի Լաչինեան, բարի գալուստի իր խօսքին մէջ ընդհակալութիւն յայտնեց, մասնաւորաբար, Կիպրոսի եւ Հայաստանի պատասխանատուներուն եւ անձնաւորութիւններուն՝ Հաստատութեան հանդէպ իրենց ցուցաբերած հոգածու եւ ուշադիր վերաբերումի համար: Հոգաբարձութեան ատենապետ Գր. Սարգիս Պէրպէրեան հանգիստ եկաւ անդրադարձով: Իր ելոյթը համապարփակ էր: Խօսեցաւ Մելգոնեանի տուած զանազան ընդլայնումներուն, խօսեցաւ իրականացուած փոփոխութիւններուն եւ նոր սերունդին մատուցուած կրթական ծառայութիւններու մասին՝ հիմնադրութեամբ լեցուն սրահին: Ուսանողութեան անունով խօսք առնողը Զ. դասարանի աշակերտ Խաժակ Մարուքեանն էր: Խաժակը ուրախութիւն յայտնեց այն բանին համար որ Մելգոնեանը աշակերտութեան կը ընդհակ ուսումնական եւ պատասխանային գործունէութեանց լայն հնարաւորութիւններ: Ուրախ էր Խաժակը այն բանին համար որ այդ հնարաւորութիւնները կը բաշխուէին բոլորին՝ առանց խտրութեան: Խաժակը ուրախ էր նաեւ անկաշկանդ մտածելու, երեւոյթներու նկատմամբ քննադատաբար մտածելու եւ արտայայտուելու ազատութեան համար, քանի կրթօճախը իրենցմէ հնազանդիլ չէր ուզեր, այլ՝ Մելգոնեանի կեանքին գործօն մասնակիցի, քննարկել եւ կարծիքը ազատ արտայայտել:

Կիպրահայ համայնքի ներկայացուցիչ Գր. Պետրոս Գալայճեան Սփիւռքի դէպքերուն ազդանշը որակեց Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւնը եւ ըսաւ. «Ան 75 տարիներ չարունակ անդնդահատելի դեր կատարեց Սփիւռքի հայապահպան գործին մէջ»: - մաղթելով որ Մելգոնեանը չարունակէ մնալ ամբողջ Հայութեան հայեցի կրթութեան փարոսը: Ապա խօսքը կիպրոսի Հանրապետութեան կրթական ներկայացուցիչներուն էր: Թէ՛ Գր. Խրիստոֆիտիս, թէ՛ Գր. Հորլարոս արտայայտեցին Կիպրոսի պետական շրջանակներու գոհունակութիւնն ու քաջալերանքը, ի տես Մելգոնեանի մէջ կատարուած նուաճումներուն եւ նորարարութիւններուն կրթական, ուսումնական եւ մշակութային բնագաւառներէն ներս: Այս առիթով ծանուցուեցաւ նաեւ Բարեբարներու առանձնատան փոդոցը Մելգոնեան փողոց անուանակոչելու որոշումը: Զոյգ խօսքերէն ետք հնչեցին երեք խմբերգներ, կատարողութեամբ Հաստատութեան երգչախումբին՝ «Արաքս», «Հայի աչքեր», «Նուպար - Նուպար»: Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի ընորհաւորագիրը կարդաց դեսպան Գր. Արմէն Պետրոսեան: Նախագահը իր մէջէն այսպէս կ'ըսէր.- «Կրկին ընորհաւորելով այս գեղեցիկ յոբելեանի առթիւ՝ մաղթեմ եմ, որ հայապահպանութեան ամուր սիւներէն մէկը, ինչպիսին Մելգոնեան կրթական Հաստատութիւնն է, միշտ հաստատ մնայ, պահպանի ու զարգացնի իր հայրենանուէր առաքելութիւնը եւ դռները լայն բացած ընդունի հայորդիների նորանոր սերունդները»:

Ապա կարդացուեցաւ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ Գր. Կլաֆկոս Քլերիտիսի խօսքը, ուր նախագահը ըսելուատանքով կը խօսէր Հաստատութեան մասին ու վստահօրէն կը մատնանշէր թէ Մելգոնեանը մեծ նուաճումներով սկսաւ այս հազարամեակը ու այդպէս ալ պիտի չարունակէ, իր վրայ դնելով հայապահպանութեան ծանր բեռը, լաւ մարդ ու քաղաքացի պատրաստելու հրամայականը, գանոնք վերածելով ամէնօրեայ պատգամներու: Տասը վայրկեաններ ժապաւէնը, որ յաջորդեց նախագահի խօսքին, կը ներկայացնէր վարժարանի ամէնօրեայ կեանքէն ուրուագիծ մը: Աչքառութիւնը դնահատուեցաւ ինքնաբուխ ծափահարութիւններով: Հուսկ՝ բեմ հրաւիրուեցաւ Մելգոնեան Բարերարներու ընտանիքէն Գր. Ժակ Մելգոնեան որ իր խօսքով կոչ ըրաւ՝ նեցուկ կանգնիլ կառոյցին: Ուրախ էր որ Հաստատութիւնը լաւագոյնը կը տրամադրէր մատղաշ սերունդին եւ կ'իրականացնէր բարերարներու երազը: «Ցուզիչ էր պահը որովհետեւ Մելգոնեան Եղբայրները ակնատես չէին եղած իրենց ձեռնարկած գործի յաջողութեան կամ պատկերաւոր այլ արտայայտութեամբ՝ անկուած ծառին պտուղները այսօր է որ կը հասունանան, ինչպէս անցեալին, այսօր եւս նոր աւիւ կու տան ժողովուրդին» - ըսաւ ան:

Ձեռնարկին փակումը կատարուեցաւ պարերու չատ յաջող ներկայացումով: Անմիջապէս կը նկատուէր տարուած լուրջ, հաւաքական աշխատանքը: Ներկաներու ծափի տարափը միայն աշխատանքի դնահատականը չէր, այլ արտայայտութիւնն էր այն երջանկութեան որ ապրեցան Մելգոնեանի հարազատ մթնոլորտին մէջ, հանդիսութեան օրերուն: Պաշտօնական հանդիսութեան յաջորդեց ընդունելութիւնը ուր ջերմ մթնոլորտը զրոյցը տարաւ ուշ ժամերու: Ապրիլ 7–8, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերու ծրագիրը բազմազան էր: Շաբաթ առաւօտ անուանակոչութեան արարողութիւնն էր Մելգոնեան փողոցին, Աղլանճայի քաղաքապետին՝ Անտրէաս Փեթրուլլին ներկայութեամբ: Պր. քաղաքապետը անմիջապէս եւ սիրով ընդառաջած էր փողոցին նոր անուանակոչութեան: Արարողութենէն ետք ժամրաւիրակը մարզասրահն էր ուր տեղի ունեցան մրցումներ նախկին Մելգոնեանցիներու եւ աշակերտութեան միջեւ, խանդավառ հանդիսատեսներու ներկայութեան: Ճաշէն ետք, հետաքրքրուղները լսեցին Մելգոնեանի ներկայ վիճակին մասին ելոյթ ունեցող Օր. Անի Լաչինեանը եւ ուղղեցին հարցումներ: Իսկ դիշերը պարահանդէսն էր: «Հիլթըն»ի սրահը լեցուն էր ամբողջութեամբ: Կիրակի օր եկեղեցական արարողութեան մասնակցողներուն միացան ուրիշներ, մեկնելու համար Լիմասոլ՝ ծովեզերեայ «Կավընըրզ Պիչ» ճաչարանը ուր կար երդ, պար, ծնցուքիւն...:

75-ամեակի հանդիսութիւնները տեղի ունեցան օրինակելի կազմակերպուածութեամբ: Կատարուած էր կազմակերպչական լուրջ աշխատանք: Հիւրեր եւ նախկին Մելգոնեանցիներ առիթը ունեցան կրթօճախի ներկային հետ ուղղակի շփում ունենալ, զրուցել աշակերտներուն, ուսուցիչներուն, տնօրէնութեան ու հոգաբարձական մարմնի անդամներուն հետ: Մեր իրականութեան նոր պայմաններուն պատշաճելու հնարաւորութիւնները այսօրուան սերունդին լաւագոյն պատրաստութեան համար ճշդրիտ եւ արդիւնաւէտ կերպով յատկացնելու տրամադրութիւնն ու պատասխանատուութիւնը վերահաստատուեցին: Այսօր Մելգոնեանի մէջ երթը կը չարունակուի, չահը կը փոխանցուի: Ցուսահատութիւնը տեղ չունի հոն: Մեր ինքնութեան լաստերը կը լեցուին ոգիով եւ եռանդով քանի դէպի աղնուութիւն ճգտումն է մղիչը, իսկ բանականութիւնը՝ անոր վահանը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄՐ.

ՆԱՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լայնս Ինթէրնէյշընըլի մրցումին որ տեղի ունեցած է Մարտ 25-ին CNIT (Défense) Մարաէյլէն 17-ամեայ Սաթենիկ Խուրդոյեան (ջութակ) երաժշտական մեկնաբանութեան առաջին մրցանակին արժանացած է (1er prix d'interprétation musicale): Մրցումը վերապահուած է 16-էն 26 տարեկաններու եւ կը ընորհուի 3 մրցանակ (Ա. Բ. Գ.):

Սաթենիկ Խուրդոյեան կ'աշակերտէ ծանօթ ջութակահար՝ Ժան Տէր - Մերկերեանի: Մրցումին նուագած է որպէս պարտադիր կտոր Գորելլիի Ֆոլիան, իսկ իր ընտրութեամբ Գարմէն Ֆանթէզի, Սարասաթի:

մաղրաւայրը մարզասրահն էր ուր տեղի ունեցան մրցումներ նախկին Մելգոնեանցիներու եւ աշակերտութեան միջեւ, խանդավառ հանդիսատեսներու ներկայութեան: Ճաշէն ետք, հետաքրքրուղները լսեցին Մելգոնեանի ներկայ վիճակին մասին ելոյթ ունեցող Օր. Անի Լաչինեանը եւ ուղղեցին հարցումներ: Իսկ դիշերը պարահանդէսն էր: «Հիլթըն»ի սրահը լեցուն էր ամբողջութեամբ: Կիրակի օր եկեղեցական արարողութեան մասնակցողներուն միացան ուրիշներ, մեկնելու համար Լիմասոլ՝ ծովեզերեայ «Կավընըրզ Պիչ» ճաչարանը ուր կար երդ, պար, ծնցուքիւն...:

75-ամեակի հանդիսութիւնները տեղի ունեցան օրինակելի կազմակերպուածութեամբ: Կատարուած էր կազմակերպչական լուրջ աշխատանք: Հիւրեր եւ նախկին Մելգոնեանցիներ առիթը ունեցան կրթօճախի ներկային հետ ուղղակի շփում ունենալ, զրուցել աշակերտներուն, ուսուցիչներուն, տնօրէնութեան ու հոգաբարձական մարմնի անդամներուն հետ: Մեր իրականութեան նոր պայմաններուն պատշաճելու հնարաւորութիւնները այսօրուան սերունդին լաւագոյն պատրաստութեան համար ճշդրիտ եւ արդիւնաւէտ կերպով յատկացնելու տրամադրութիւնն ու պատասխանատուութիւնը վերահաստատուեցին: Այսօր Մելգոնեանի մէջ երթը կը չարունակուի, չահը կը փոխանցուի: Ցուսահատութիւնը տեղ չունի հոն: Մեր ինքնութեան լաստերը կը լեցուին ոգիով եւ եռանդով քանի դէպի աղնուութիւն ճգտումն է մղիչը, իսկ բանականութիւնը՝ անոր վահանը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄՐ.

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԱԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՍՏՈՒԱԾ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՆԻՇԻՆ

Հարցումը որ անհեթեթի խաղի մը, կամ հանելուկի մը կը նմանի, ուղղուած է բրիտանացի անտեսագէտ մը կղմէ որ գործատէրերու գլխաւոր կազմակերպութիւններէն մէկուն գեկավարն է. կը կոչուի Կ. Լիչ: Ան ոչ միայն ուղղած է հարցումը, այլ նաեւ անոր պատասխանն ալ տուած: Այդ պատասխանը ժխտական է: Շատ կարեւոր այս յայտարարութիւնը Կ. Լիչ բրած է վերջերս, Քրիստոնեայ փաստաբաններու ընկերակցութեան անդամներուն տրուած դասախօսութեան մը ընթացքին:

Ցունիս 7-ի ընտրութեան նախօրեակին, անտեսագէտը իր երկրին ապագային մասին մտահոգութիւնները բանաձեւելով լսած է թէ Անգլիա միասնական դրամանիշը երօն որդեգրելու պարագային կառավարութեան ատուածաչնչական տիպարին, հետեւաբար Ատուծոյ կամքին հակառակ քայլ մը առած կ'ըլլայ: Ան կը հաւատայ որ իսկապէս պահանջը ունին Ատուծոյ կողմէ առաջնորդուելու եւրոյի նկատմամբ որ Ի.Ա. դարուն Անգլիոյ քաղաքական եւ աշխարհաքաղաքական կարեւորագոյն հարցն է: 36 տարեկան անտեսագէտը որ աւետարանական եկեղեցին անդամ է, կ'պահ թէ կառավարութեան ատուածաչնչական տիպարը ապակեղրոնացած կառոյց մըն է որ քրիստոնէական տեսանկիւնով կը սեւեռի աշխարհին. մինչդեռ Եւրոպական Միութեան օրինակին մէջ ներկայ է կեդրոնացած, նիւթապաշտ աշխարհահայեցք մը:

Լիչ թելադրած է որ քաղաքական դեկավարները աղօթեն քուէարկութեան երթալէ առաջ: Ինք կը հաւատայ որ եւրոյի գօտիին մաս կազմել դէշ արարք մըն է, քանի որ ատով ռանձգութեան թիրախ կ'ըլլան ազգային գերիշխանութիւնները ու տնտեսութիւնները: Ան ա՛յն ատիճան հակառակ է եւրոյի գործածութեան որ կ'ըսէ. «եւրոն եւրոպական դրամական համակարգն է առանց փրկարար գօտիի, ջրհեղեղն է ան, առանց Նոյեան տապանին»:

Լիչ կը վախնայ նաեւ որ միասնական դրամին Անգլիոյ կողմէ եւս իւրացումը կրնայ վնասել ԱՄՆ-ու հետ անոր յարաբերութիւններուն, քանի որ այդ երկրին մէջ քրիստոնեաները մեծ ազդեցութիւն ունին քաղաքական կեանքին վրայ, մինչդեռ եւրոպական ծրագրին ամբողջութեան մէջ ակներեւ է Ատուծոյ բացակայութիւնը: Ան քննադատած է նաեւ հոդագործութեան եւ ձկնորսութեան եւրոպական միասնական քաղաքականութիւնը: Եւրոպական Միութեան վերագրած է զեղծարարութեան եւ կաշառակերութեան ընդհանրացումն ալ:

Գիտակից ըլլալով որ հաւատացեալ մեծ թիւով քրիստոնեաներ եւրոյի ջերմ կողմնակիցներ են, երիտասարդ անտեսագէտը ըսած է. «քրիստոնեաները կընան համաձայն չըլլալ քաղաքական հարցերու նկատմամբ, բայց ատիկա չի նշանակեր թէ Ատուած երկու տեսակէտի տէր է: Տարիներով ազօթելէ ետք, համոզուեցայ թէ ան դէմ է Մեծն Բրիտանիոյ եւրոյի գօտիին մաս կազմելուն»:

Ի՞նչ պիտի ըլլար նման միջուկով ելոյթի մը բանուորական կուսակցութենէն արուած հակազդեցութիւնը, եթէ ոչ այն թէ Լիչ ազատ է իր զազափարներուն մէջ...:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԻ ՀԱՑՈՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

Ուսումնական տարուայ վերջում ես մեծ դժուարութեամբ զործուղում ստացայ եւ մեկնեցի Երեւան սովորելու, իսկ Աչիկը տեղափոխուեց Գիւմրիի չրջանի Թուրքի Ղարաքիլիսա (այժմ՝ Ախուրիկ) գիւղի դպրոցում աշխատելու: Այս գիւղում նա մնաց ընդմիշտ՝ այստեղ էլ ամուսնացաւ, ունեցաւ հինգ երեխայ:

Երեմին հանդիպեցի 1942 թուի վաղ գարնանը: Ծառայում էր բանակում, նրանց զօրամասը տեղաւորուած էր իմ աշխատավայրի (մակարոնի գործարանի) մօտակայքում: Նոյն ակտիւն էր, թերթը ձեռքին չտապում էր հրամանատարի մօտ (ռազմաճակատային կարեւոր լուրեր կային թերթում): Ճանաչեցինք իրար, կանդնեցինք, մի քիչ խօսեցինք, յիշեցրեց, որ խոստացել էի նամակ գրել ու չէի գրել: Երբ երկրորդ անգամ հանդիպեցինք, ասաց, որ չուտով ռազմաճակատ է մեկնում: Տարիներ անց, մի որդուս, արդէն հանդիպեցի չուկայում, իմացայ, որ գիւղից չատերն են գոհուել, այդ թուում եւ Երեմը:

Այս տողերը գրում եմ 1984 թուին: Որդնաւից, որ վաղուց արդէն Զրաչէն է վերանուանուել, հեռացել եմ 50 տարի առաջ: Զնայած ինձ այլեւս չի վիճակուել տեսնել այդ գիւղը, Սպիտակը, Կիրովականը (իմ ժամանակ՝ դեռ Ղարաքիլիսա), բայց կարօտով եմ յիշում այն օրերի մարդկանց, որոնց հետ գործ եմ ունեցել՝ թէ մեծերին, թէ աչակերտներին: Ասում են, որ հիմա ջրաչէնցիները բարեկեցիկ կեանք ունեն, յարմարաւէտ տներ, մրցատու այգիներ, բանջարանոցներ, չատ ուրախ եմ դրա համար, բայց ես կարօտում եմ հին գիւղը, այն ժամանակուայ սերնդին, խրճիթից ելնող թոնրի ծխին, նոր թխած հացի բուրմունքին:

Աչիկին նոյնպէս այլեւս չեմ հանդիպել, բայց 54 թուին նրա աղջիկը՝ Մարիէթան եկաւ մեր տուն, մնաց մօտ մէկ ամիս, համալսարանում ընդունելութեան քննութիւններ յանձնեց:

Կոլխոզի նախագահ Ցունան Կրպիկեանը, որ չատ ազնիւ մարդ էր, վերադարձել էր պատերազմից:

Զարչու Վահանը նոյնպէս վերադարձել էր, բայց որդիներից երկուսը զոհուել էին:

Ցիշում եմ նաեւ իմ լաւ սովորող աչակերտուհի Ցասմիկին (Զարչու Վահանի աղջիկն էր), աչակերտներից՝ Վարդգէսին: Երկուսն էլ յետադայում ուսումը չարունակել էին, մանկավարժներ դարձել... Նաեւ ամուսիններ:

1932-ի գարնանը, երբ գիւղի կոմերիտական բջջի քարտուղարն էի, ինձ կանչեցին Ղարաքիլիսա, կուսչրջկոմի բիւրոյում զեկուցելու գիւղում գարնանացանի նախապատրաստական աչխատանքներին կոմերիտականների մասնակցութեան մասին: Պատրաստուած գնացի: Բիւրոյի նիստն սկսուեց երեկոյեան, մի անկիւնում նստած սպասում էի, թէ երբ ինձ ձայն կը տան: Բիւրոյի քարտուղարը այն ժամանակ Քալանթարեանն էր՝ բարձրահասակ, լիքը-լիքը մի մարդ: Բիւրոյի անդամների թուում կային նաեւ գինուորականներ (հայկական զօրքերի 3-րդ գունդը Ղարաքիլիսայում էր տեղակայուած): Երբ նիստն սկսուեց, բիւրոյի անդամներն սկսեցին խօսել իրար հերթ չտալով: Անցան սուր վիճաբանութիւնների, սկսեցին իրար մեղադրել, մոռացան օրակարգի հիմնական հարցը (գարնանացանի աչխատանքները չէջանում): Մոռացել էին նաեւ ինձ (ուրիչ կին չէր կար այնտեղ): Ցանկարծ մէկը նկատեց ինձ, ասաց՝ այս աղջիկն ո՞վ է: Ես բացատրեցի, ցոյց տալով իրենց ուղարկած չէջաթերականը: Ասացին՝ հիմա գնա, ուրիչ անգամ կը կանչենք: Ուրախացած, որ ազատուում եմ այդ ժխորից, դուրս թռայ: Միջանցքում սպասում էր ընկերուհիս Վարդուշը (փոքր): Գիտէր, որ մի՛ց վախենում եմ, եկել էր տանելու:

Որդնաւից մի դէպք եւս չեմ մոռանում: Գիւղսովետի աչխատակիցները խուզարկել էին կուլակ համարուող մի գիւղացու տուն, ոչինչ չէին գտել բացի մի կուճ մեղրից, դա էլ առել եկել էին: Կը լինէր երեւի մօտ չորս քկ.: Դրել էին պրտեներակի սեղանին եւ մատները մէջը խրելով համտես էին անում: Ինձ թուաց, դա երբեւիցէ տեսածս ամենանողկալի տեսարանն է: «Սա՞ է ձեր բռնագրաւած հարստութիւնը», - ասացի ու դուրս եկայ:

1934 թուին համալսարանը վերակառուցուեց. ֆակուլտետներն առանձնացան միմեանցից, իւրաքանչիւրն ունեցաւ իր դեկանը: Մանկավարժական ինստիտուտն ընդհանրապէս առանձին միաւոր կազմեց: Ասում էին, որ ապագան քիմիականն է, եւ ես որոչեցի սովորել քիմիայի գծով: Քննութիւնների ընթացքում մրնում էի ընկերուհուս տանը: Ընդունուելուց յետոյ հանրակացարան տեղափոխուեցի: Նոր ընկերուհիներ, նոր միջավայր: Մի սենեակում չորս համախոհներ էինք՝ ես, Աստղիկը, Անժիկը եւ Քնարիկը: Ինձ նչանակեցին սենեակի ատաղ: Հետեւում էի մաքրութեանը, վարարանին: Հերթով էինք անում գործերը, համերաչխ էինք:

(Շար. 38)

(Շար. Ա. էջէն)

խազը երկու տարի բանտարկութիւն պահանջած էր Ռոլան Տիւմայի համար, բայց, ամբաստանութեան թղթածրարին մէջ ծանր մեղադրանքներ չկային այլեւս, նախկին նախարարին պէխաւոր «մեղքը» կը համարուէր օգտուած ըլլալ նիւթապէս իր հոմանուհիին սատցած գումարներէն, ինչ որ Լիւլի յարկաբաժինէն եւ այլն, այլ խօսքով, ինչպէս դիտել կու տայ «Լիպերասիոն»ի (Մայիս 31) խմբագրականը, Տիւմայի ապաբրոյ, կծծի, նոյնիսկ կոչա կոպիա (կոժա) նկարագիրն է որ կը դատապարտուի: Արդարեւ, կարելի չեղաւ վճռել թէ Տիւմա նախարարի իր հանգամանքով, դեր խաղացած է Թայլանի ծախուելիք Ֆրէկաթներու հարցին մէջ, բայց, չէր կրնար անպիտանալ թէ ուրիկ® կու գան իր հոմանուհիին սատցած մեծ գումարները, որոնցմէ լայնօրէն կ'օգտուէր: Մը-նացեալին համար, այսինքն՝ եթէ որպէս նախարար յանցանքներ գործած է, միայն Հանրապետութեան բարձրագոյն Ատեանն է որ պինք կրնայ դատել:

Հարկ է չմոռնալ նաեւ որ Ռ. Տիւմա, արհեստով փաստաբան, քաղաքական իր ամբողջ ասպարէզը կը պարտի Ֆ. Միթերանի, որու հիմնարկին ալ նախագահ նըշանակուեցաւ անոր մահէն եռք, բայց, հոդ ալ հարկ է նախկին մը աւելցնել պաշտօնին առջեւ:

Այսքանով վերջ չի գտներ էլֆի հարցը, այլ դատեր կը սկսին աշնան: Այս մէկը մէկ երեան էր միայն, որ կը վերաբերէր Թայլանի Ֆրեկաթներու վաճառքին:

l'**Ecole «Khatchadour ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique
Arménienen de Marseille
vous invite à sa

Fête annuelle - kermesse

Dimanche 10 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado - 13008 - Marseille
Tirage de la TOMBOLA sur place
Venez nombreux
encourager nos élèves et déguster
les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

HAMAZKAINE

Forum 2001

Que faites-vous pendant les vacances ?

Vous aimeriez passer vos vacances dans une ambiance chaleureuse et instructive ?

HAMAZKAINE propose cet été du 15 au 28 juillet un rassemblement de jeunes étudiants arméniens à Beyrouth.

POUR

- mieux connaître la culture arménienne;
- faire des échanges entre jeunes venus de différents pays de la diaspora;
- discuter et débattre de thèmes qui intéressent la jeunesse.

Des conférences, des débats animés par des professeurs.

Visite des institutions arméniennes et du Catholicossat de Cilicie.

Le **FORUM** prévoit également des moments de détente, des visites touristiques à Anjar (village arménien) et autres sites ainsi que des soirées inoubliables.

Participation aux frais
(hors transport aérien) :
Pension complète 600 USD
Demi-pension 300 USD

Pour tous renseignements vous pouvez consulter notre site web :
www. hamazkain.com
ou contacter Hourig Baghdassarian :
☎ 01. 42. 29. 10. 24.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 3
ՏՕՆ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ

Այս առթիւ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հիւրաբար Փարիզ գտնուող, Արցախի Հայոց Առաջնորդ՝

ՊԱՐԳԵՒ ԱՐՔ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99 — 01 42 81 17 80 — Télécopie: 01 42 80 61 45

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE

DE LA MAISON DE RETRAITE DE MONTMORENCY
44-50, avenue du Général de Gaulle — 95160 MONTMORENCY

le **DIMANCHE 17 JUIN** à partir de 11 heures 30

PARTIE ARTISTIQUE

EVELYNE ALTOUNIAN
MARTEN YORGANTZ
La troupe de danse «ASTRIG» de la Croix Bleue d'Arnouville

Bar — Buffet — Ambiance familiale

Départ gare du Nord à partir de 10h, tous les quarts d'heures, jusqu'à 18h, descendre à Enghien-les-Bains, prendre l'autobus n° 13 jusqu'à l'arrêt Rue de Groslay

Entrée gratuite — Parking
Réservation conseillée: Tél.: 01.39.83.20.67
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՑԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
ORGANISATION TERRE ET CULTURE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՇԱԻՆԵՐ
CAMPAGNES D'ÉTÉ

1· *Բարեկարգում Տաթեւի դպրոցին (Հայաստան)*: Réhabilitation de l'école de Dathèv (Arménie). **Chantier**
Du 2 au 23 ou 30 juillet. Du 30 juillet au 20 ou 27 août.

2· *Բարեկարգում Շուշիի հիւանդանոցին (Արցախ)*: Réhabilitation de l'hôpital de Chouchi (Artsakh), en collaboration avec l'UMAF - Lyon : 1ère tranche. **Chantier.**
Du 2 au 30 juillet. Du 30 juillet au 27 août.

3· *Ուխտագնացութիւն Սուրբ Թադէի վանք (Ատրպատական), եւ վերընծայում՝ Սաղմոսավանքի (Հայաստան) ձեռամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի՝ 1998–2001–ի նորոգութիւններէն յետոյ*: Pèlerinage au monastère de Saint-Thadée (Iran du Nord), et reconstruction par le Catholicos Karékine II du monastère de Saghmossavank (Arménie) après achèvement des restaurations (1998–2001).
Du 23 juillet au 6 ou 9 août. Du 2 au 9 août (Saghmossavank seulement).

4· *Նորոգութիւն հին Քեսապի տուներու եւ Ասթմոյի եկեղեցիներուն (Սուրիա)*: Restauration de maisons du vieux Kessab et des églises d'Aramo (Syrie du Nord). **Chantier.**
Du 2 au 21 août.

5· *Օդափոխութիւն Քեսապի մէջ (տեղացի Հայոց մօտ)*: Villégiature à Kessab (chez l'habitant arménien).
Du 2 au 21 août

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ և ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ/RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS
TERRE ET CULTURE-FRANCE: 5, rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. (le matin) : 01. 42. 33. 08. 98 — Fax : 01. 42. 33. 17. 71

REUNION D'INFORMATION AU YAN'S CLUB, 5, avenue Reille, 75014 Paris
le vendredi 8 juin à 20 heures 30

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission
Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre d'un série de rencontres
« LOUSSAVORTCHI LESSARANE »
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
propose
sa conférence-débat N° 11 sur le thème

De l'Ascension à la Pentecôte et la fête d'Etchmiadzine

(en français)

avec le
Rév. Père Zadik AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale

Jeudi 7 juin à 19 heures

dans la salle A. TCHERPACHIAN
339, avenue du Prado - Marseille 8e

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, երեկոյեան ժամը 19·30-ին: Թատրոն, հաճելի անակնկալներ:

Հասցէ՝ –
CENTRE VALEYRE
24, rue Rochechouart, 75009 PARIS
Մուտքը ազատ է:

***

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

***

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières de la Croix Bleue des Arméniens **de France**
vous invite à visiter
l'Aquarium de **Boulogne s/mer**
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 81**

***

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un **séjour familial** du 20 au 27 août **dans son centre de vacances de Bellefontaine.**

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions avant **le 25 juin** au: **01.48.24.46.57.**

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine :

- **ANIMATEURS (garçons) diplômés B A F A**

Ecrire à :
C B A F — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
— Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;
— Programme touristique;
— Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 2
SAMEDI
2 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·179 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·179

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՆՍԿԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Մայիս 31–ին, ՀԱՊ–ի ժողովի խորհուրդի նիստին առթիւ, Մինսկի մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Պուտինի, Քոչարեանի եւ Ալիեւի միջեւ: Աւելի ուշ տեղի ունեցած երկրորդ հանդիպումին մասնակցած է նաեւ Շեվարնաձէ: Ձիաւորաբար առաջին հանդիպումի քննարկին ծեծուած է Ղարաբաղի հարցը: Այդ առընչութեամբ, Պուտին յայտարարած է.– «Ռուսաստան ամէն միջոցի պիտի դիմէ գործօն մասնակցութիւն բերելու համար կովկասեան շրջանի հարցերու լուծումին: Ռուսաստան մասնաւորաբար չահագրգռուած է Ղարաբաղի վէճի լուծումով»:

Միւս կողմէ, Ալիեւ արտայայտուած է Մայիս 30ին, հեռատեսիլի ռուսական կայանին Ա. Ղուկասեանի հարցազրոյցին: Նախ իր զարմանքը յայտնած է որ նման հաղորդում մը եղած է Ղարաբաղի «նախագահի»ն հետ, չեչտելով.– «Արկադի Ղուկասեանը նախագահ ներկայացնելը հնարաւոր դարձած է հայանպաստ տրամադրութիւն ունեցող անձերու որոշակի ջանքերուն չնորհիւ»: Ինչ կը վերաբերի Ղուկասեանի այն պնդումներուն որ ազգբեջանական կողմը «պատերազմական լեզուով» կը խօսի, Ալիեւ նկատել կու տայ որ նման արտայայտութիւններու ատիթ տուած են ազգբեջանական պահնիները, բայց, անոնք չեն կրնար ազդել բանակցութիւններուն վրայ: Ան դեռ կ'աւելցնէ.– «Հակամարտութեան կողմ է ոչ թէ Ղարաբաղը, այլ Հայաստանը, եւ այդ ծանօթ է աշխարհին: Ազգբեջանը Լ. Ղարաբաղը չի ճանչնար որպէս պետութիւն եւ բանակցութեան չերթար այդ կազմաւորման հետ: Եթէ Հայաստան կապ չունի, թող մէկ կողմ քաշուի, մենք կը լուծենք խնդիրը ԼՂ–ի հետ»:

Ալիեւ հերքած է նաեւ Մինսկի խումբի ֆրանսացի համանախագահ Ֆ. ոը Միւրմէնի այն պնդումը թէ ժընեւի հանդիպումը յետաձգուած է Հայաստանի եւ Ազգբեջանի նախագահներու նախաձեռնութեամբ, նշելով թէ իր կողմէ նման առաջարկ չէ եղած: Մինսկի հանդիպումներէն ետք, կը պարզուի, բաած է Ալիեւ, թէ ժընեւ բանակցութիւնները կ'ըլլա՞ն թէ ոչ:

Ալիեւ համաձայն չէ նաեւ ԱՄՆ–ու այն դիրքորոշման հետ, ըստ որուն Հայաստանի եւ Ազգբեջանի տնտեսական համագործակցութիւնը թոյլ կու տայ աստիճանաբար վերջ տալու երկու երկիրներու ու ժողովուրդներու միջեւ թշնամանքին: Ալիեւի համար սխալ կարծիք է, նախ պէտք է հակամարտութիւնը լուծուի:

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարն ալ, Իվանով, մեծ ակնկալութիւններ չունի Մինսկի հանդիպումներէն, Ռուսաստան պատրաստ է օգնելու Հայաստանի եւ Ազգբեջանի, բայց Ղարաբաղեան խնդրի լուծումին համար, վճռողները՝ երեւանն ու Բաքուն են:

Ազգբեջանական ազգայնական ուժերու միաւորման ներկայացուցիչները կը պնդեն որ վերջ պէտք է տալ բանակցութիւններու գործընթացին եւ անյապաղ միջոցներու ձեռնարկել ազգբեջանական

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԸ

«Մարմարա» արձագանգելով «Ճումհուրիյէթ» թերթին (Մայիս 31) կը հաղորդէ թէ Թուրքիոյ փոխ–վարչապետ եւ «ՄՀՓ» կուսակցութեան ղեկավար Տ. Պահչէլիի զաղտնի հրահանգով հիմնուած է հայկական ուսումնասիրութիւններու խորհուրդ մը. անոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հայկական պնդումներուն դէմ թրքական թէզը զօրացնել: Սկսած է հրատարակուիլ «Հայկական ուսումնասիրութիւններ» անունով պարբերաթերթ մըն ալ որ տեսակին մէջ առաջինն է Թուրքիոյ մէջ: Խորհուրդին նախագահն է նախկին դեսպան Լ. Է. Լիւթէմ. պարբերաթերթին մէջ տեղ տրուած է անդրէասեան յօդուածներու ալ: Խմբագրական կազմին մէջ են նախկին դեսպաններ՝ Շ. Էլէքթաղ, Ա. Շիմշիր, նաեւ փրոֆ. Ս. Կէօքչէ, փրոֆ. Հ. Քէօնի, ծովակալ Ա. Քուլօղլու:

ԹԷՆԻՍ

— • —

ՌՕԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Մայիս 31–ին, Ադասի յաղթեց Պուճէի 6/3, 6/2, 6/2 եւ որակուեցաւ Գ. չորեքնին համար: Նոյն օրը Սարգիս Սարգսեան դուրս մնաց մրցաշարքէն պարտուելով գուիցերացի Ռոժէ Ֆեետերէրէն 4/6, 3/6, 6/2, 6/4, 9/7 արդիւնքով:

Հոդերը ապատագրել «Հայրենական պատերազմի» մէջոցով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 31 / Յունիս 1)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՃԵՑԸ ԱԻԱՐՏԱԾ

Յունիս 1-ին կ'աւարտէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Հիւսիսային Ամերիկայի թեմին հովուապետական այցը: Մայիս 30-ին Գարեգին Բ. այց տուած է Արլինկթընի գերեզմանատունը, իսկ յաջորդ օրը օծումը կատարած է խաչքարի մը որ դնեցուած է Հայաստանի դեսպանատան առջեւ: Նոյն օրը Գարեգին Բ. հանդիպումներ ունեցած է քոյր եկեղեցիներու, հայ աւետարանչական ընկերակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

⁂

ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԸ

Մայիս 31-ին Պաշտպանութեան նախկին կառավարիչ, գնդապետ Աւագ Մաչատըեան մկրտչական եկեղեցւոյ բանտարկութեան դատապարտուած է: Ան մեղադրուած էր ապօրինի զէնք, պինամթերք պահելու յանցանքով:

⁂

"ԵՐԵՒԱՆ" ՊԱՆԴՈԿԻ ՄՈՒՏՔԻՆ ՋԱՐԵՆՑԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ

Մայիս 31-ին «Երեւան» պանդոկին մուտքի սիւնին փակցուած է Զարենցի նուիրուած յուշատախտակ մը, ի յիշատակ անոր հոն ապրած տարիներուն (1928–1935): Քանդակագործ Գարեգին Դաւթեանի պատրաստած յուշատախտակին բացումին ներկայ գտնուած են Ազգ. Ժողովի նախագահը, փոխ–նախագահը, Երեւանի քաղաքապետը, դեսպաններ, մշակոյթի գործիչներ, մամուլի ներկայացուցիչներ: Պանդոկին մէջ Զարենցի ապրած սենեակը վերածուած է ընդունելութեան սրահի: Յուշատախտակին բացումը կատարած է բանաստեղծին զաւակը Արփենիկ Զարենց:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

Լ. ԺՈՍՓԷՆ երկօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Հարաւի Ափրիկէ, ուր իր առաջին խօսակիցը եղաւ նախագահ Թաբօ Մպեքի եւ միասնաբար համաձայնեցան որ հարկ է վերջ տալ միջամտութեան հին գաղափարականութեան Ափրիկէ: Ֆրանսայի նախարարապետը չէչտեց նոյնիսկ.– «Մենք ալ մեր անցեալը պէտք է դիտենք եւ ընդունինք մեր սխալները, երբ սխալներ գործած ենք»:

Ալժիրի փողոցները լեցած են, Մայիս 31–ին, 200 հազար Ալժերացիներ բողոքելու համար Քապիլիոյ մէջ գործադրուած բիրտ ուժին ցոյցերուն դէմ, պահանջելով իշխանութեան հեռացումը: Ցուցարարները եկած էին Քապիլիոյ բոլոր քաղաքներէն եւ գիւղերէն: Լոզունգներուն մէջ, կ'լսուէր նաեւ՝ «Պատերա՛զմ Ցունիս 25ին», որ երրորդ տարելիցն է Քապիլ սպանուած երգիչ՝ Մաթուպ Լունէսի:

ՇԻՄՈՆ ՓԷՐԷՍի համար, հրեայ գաղութներու հաստատումը գրաւեալ հողամասերու վրայ արդելք չէ Միչըլ տեղեկագրի գործադրութեան: Հարցազրոյցի մը մէջ զոր տուած է «Ֆիկարօ»ի (Ցունիս 1) Իսրայէլի Արտաքին նախարարը պէտք է ընդունիլ կ'լսէ Միչըլ տեղեկագիրը, այլապէս աղէտալի կ'ըլլար: Տեղեկագիրը ղէմ կ'արտայայտուէր հրեայ գաղութներու տեղաւորման եւ այդ պատճառով է որ Փէրէս, կ'լսէ թէ արդելք չեն, աւելցնելով թէ նորեր պիտի չհաստատուին: Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ – պաղեստինեան խօսակցութիւնները ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրած են: Միւս կողմէ, Քուէյթի մէջ մեռած է Արաֆաթի գործակիցներէն եւ պաղեստինեան մեծ դէմքերէն, ՊԱԿ-ի պատասխանատու՝ Ֆայսալ ալ – Հիւսէյնի: Արաֆաթ պէլճիքայէն վերադարձաւ ներկայ ըլլալու համար յուղարկաւորութեան, որ կը կատարուէր Ուրբաթ, Ցունիս 1–ին, Երուսաղէմ: Ֆայսալ ալ - Հիւսէյնի 60 տարեկան էր եւ զոհ գացած է սրտի սուր տագնապի մը:

ԵԻՒՐՈՍԻԼ ԵԱԼՈՎԱ, Թուրքիոյ սեփականաշնորհումներու Պետական նախարարը իր հրաժարականը տուած է Մայիս 31-ին, տարակարծիք ըլլալով խստակեացութեան այն ծրագրին հետ որ գործադրութեան կը դրուի Միջազգային Հիմնադրամին հետ (ԷՖ – ԷՄ – Ի): Էճեվիթ լնդունած է հրաժարականը: Ծրագիրը կը նախատեսէր ծխախոտի ճիւղին ազատականացումը, որու պատասխանատուն է Եալովա: Իրեն համար ծխախոտի հարցը փոփուկ հարց է, պէտք չէ աճապարել: Ընդհակառակն, Ելմտական նախարար՝ Տէրվիչ կ'ուզէ աճապարել:

ՄԻՆՍԿի (Բելառուսիա) Ռուսաստանի դեսպանատան դէմ ռճրափորձ մը գործուած է Մայիս 30-էն 31 լուսնալիք գիշերը, այսինքն Պուտինի ժամանման նախօրեակին: Զոհ չկայ, քննութիւն բացուած է:

ԷՄՆԸՍԹի ԻՆԹԷՐՆԷՇՆԸԼ, որ իր քառատնամեակը կը տօնէ, տարեկան իր տեղեկագրին մէջ խստօրէն կը դատապարտէ համաչխարհայնացումը, որու հետեւանքը եղած է մէկ քանիին հարստացումը եւ չատերու անկումն ու յուսահատութիւնը: Քննադատութեանց չարքին մէջ չեն խնայուիր եւրոպական երկիրներն ալ, ի չարս որոնց Ֆրանսա, այլ մանաւանդ Թուրքիա (չարչարանքի գետնի վրայ): Խիստ քննադատութեան ենթակայ է նաեւ Իսրայէլ որ դիմած է «չափազանցեալ» ուժի ինթիֆատայի առեն:

ՌՈՒՄԱՍՏԱՆի կազմակերպի նախագահը չվերընտրուեցաւ ինը տարիներու ղեկավարութենէ ետք: Վիարխիրեւ փոխարինուեցաւ վարչական խորհուրդի 11 անդամներու միաձայնութեամբ Ալեքսէյի Միլլերի կողմէ, որ, ցարդ Ուժանիւթի փոխ – նախարար էր: Ցիշենք որ Կազպրոմ կազի աշխարհի առաջին արտադրողն է (17,7 միլիառ տոլար գործառնութիւն 2000-ին):

ՈՒԿՐԱՆԻԱ 2,2 միլիառ տոլար կազի պարտք ունի Ռուսաստանի ըստ ռուսական աղբիւրներու եւ 1,4 միլիառ տոլար ըստ Կիեւի: Ուկրանիա Ռուսաստանէն կախում ունի իր կազի հայթայթումին 80%-ին համար, 2/3-ով ալ քարիւղի եւ 100% հիւլէական վառելանիւթի: Ռուսական կազին դէպի Եւրոպա հայթայթումին 90%-ը Ուկրանիայէն կ'անցնի, այսինքն չուրջ 120 միլիառ խորանարդ մեթր տարեկան: Ռուսական կազի հսկան՝ Կազպրոմ կ'ամբաստանէ Ուկրանիան որ կազի մեծ քանակութիւններ կ'իւրացնէ «Տրուժբա»յի կազատարէն: Ուկրանիոյ պարտքին ծանրը թոյլ կու տայ Մոսկուայի որ ճնշում բանեցնէ Հանրապետութեան վրայ, ամէն պետնի վրայ:

ՖՐԻԺԻՒՍի (Վառ-ի նահանգ) մէջ, Մայիս 14-ին, 62 տարեկան կին մը զաւակ ունեցած է, ինչ որ բաւական իրարանցում առեղծած է Ֆրանսայի բժշկական շրջանակներու մէջ եւ Առողջապահութեան նախարարն իսկ՝ Պ. Քուշնէր յայտարարած է թէ Ֆրանսայի մէջ, դաշտանը դադրած կնոջ մը արդիւնած է ծննդաբերել: Կինը որոշ խնամքներու հետեւած էր Միացեալ - Նահանգներու մէջ, կարենալ ին - վիթրօ երախայ ունենալու համար:

ՊՈԼՍՈՑ մէջ, ձերբակալուած են թուրք զաղտնի ծայրայեղ չարժումին՝ Հիզպուլլահի 16 անդամներ, որոնց կարգին ղեկավարներէն մէկը՝ Ապտիւլլահափ էքինճի, որ կը փնտռուէր 1997-էն ի վեր:

ՊՈԼՈՒԻ մէջ (Պոլսոյ եւ Անգարայի միջեւ) 68 զաղտնի գաղթողներ յայտնաբերուած են աւազի բեռնատարի մը մէջ: Բոլորն ալ ծագումով Իրաքցիներ էին:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ – ՄԻԱՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ», ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ,

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միաք եւ Արուեստ»ի նոր (271) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Գ. Պըլտեանի «Նշան»ը Ա. ԹՕԼԷՕԼԵԱՆ

«Հին Աստուածներ»ու պահը
Գ.Ր. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Նշան (հատուած) Գ.Ր. ՊԸԼՏԵԱՆ

⁂

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏի տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի, Յունիս 4–ին (երեքշաբթի, Յունիս 5ի թիւ): «Միտք եւ Արուեստ»ին յաջորդող թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի, Յունիս 6–ին:

ԴՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Edmond KHAYADJIAN

Archag Tchobanian et le mouvement arménophile en France*

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Հայ ժողովուրդի ժամանակակից չքնաղ ազատագրական չարժումի պայքարի տարիները որոնք Պէրլինի վեհաժողովի (1878) պատմական օրերէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923) կ՚երկարին, ունեցան բազմաթիւ ազգային թէ հանրային դէմքեր որոնք իրենց կարողութեան կամ միջոցներուն համաձայն, գրչի կամ դէնքի միջոցաւ, չանցային ազգային դատին յաջողութեան սատարել։ Ազգային այս դէմքերուն առաջին չարքին վրայ այսօրակոյս պէտք է դասաւորել բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ ազգային հանրային գործիչ Արշակ Զօպանեանի անունը։ Անիկա կենդանի վաթսուն տարիները իր կեանքի, վաթսուն տարիները իր սեռ ժողովուրդի անցեալը եւ ներկան Ֆրանսայի մտաւորականներու, դիւանագէտներու եւ հանրային կարծիքին ծանօթացնելու համար։

Ինչպէս կը նշուի Հատորը (352 էջ) որ վերջերս վերահրատարակուեցաւ (1) մեզի կը ներկայացնէ յատկապէս Արշակ Զօպանեանի հայկական հարցի հրատապ տարիներուն կատարած անխոնջ գործունէութիւնը։

*
**

Հատորին հեղինակն է մասնագիտական մտաւորական դասախօս Խոմէն Մայացեան։ Ան Արշակ Զօպանեանի կենսագրութիւնը մեզի կը հրամցնէ ոչ միայն անոր ըրական բեղուն ստեղծագործութիւններով հայերէն կամ ֆրանսերէն, այլ մանաւանդ, պոլսահայ ազգային հանրային գործիչին Ֆրանսացի երեւելի մտաւորականներու հետ մշակած կապերով որոնք Հայկական դատին միջազգային հանրութեան ծանօթացումի հարցին մէջ այնքան կենսական դեր ունեցան 1896-էն 1930-ական թուականներու միջեւ։ Փրոֆէսէօր Մայացեան իր ուսումնասիրութեան համար բազմաթիւ դիւաններ թղթատած է, ինչպէս Փարիզի Ազգային դրադարանը պահուող կարգ մը դիւաններ, եւ մանաւանդ Արշակ Զօպանեանի անձնական դիւանները որոնք յետ մահու վոխադրուեցան Երեւանի Եղիշէ Չարենց Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանը։ Վերոյիշեալ դիւաններէն գատ ան թղթատած է բազմաթիւ Ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով լոյս տեսնող օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր որոնք ազգային հարցի զանազան փուլերուն պատհուն Զօպանեանի վերլուծումն ու դիրքորոշումը կը ցոլացնեն։

Զօպանեան ծնած էր 1872-ին, Պոլսոյ առենօք հոծ հայ բնակչութիւն մը ունեցող Պէշիկթաշ թաղը։ Տեղւոյն ազգային դպրոցը աւարտելէ յետոյ ան իր երկրորդական ուսումը չարունակեց կեդրոնական վարժարանը։ Զօպանեանի առաջին այցը Փարիզ 1893-ին է։ Դեռ փոքր տարիքէն գրական հակումները ցոյց տուող Զօպանեան Փարիզի իր առաջին բնակութեան ընթացքին, մինչեւ 1894 տարուան ամառը կը հետեւէր Սորպոնի եւ Գոլէժ տը Ֆրանսի դասընթացքներուն։ 1894-ին երբ Պոլիս կը վերադառնար, քիչ յետոյ արդէն Սասունի սպանդները տեղի կ՚ունենային որոնք հակառակ Բարձր Դրան ձեռք առած խիստ միջոցներուն, կարելի պիտի չըլլար երկար ժամանակ եւրոպական հանրային կարծիքէն ծածկել։ Զօպանեան հաշիւ թէ տարի մը կրնար Պոլիս մնալ եւ 1895-ին գայն կրկին Փարիզ կը տեսնենք։ Այդ ժամանակները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ հայ համայնքին թիւը նոյնիսկ 500-ի չէր հասներ։ Անոնք Պոլսեցի կամ Պարսկահայ վաճառականներ էին եւ քանի մը տասնեակ ալ համալսարաններու դասական ճիւղերուն հետեւող ուսանողներ։ Փարիզահայ այդ համայնքը 80-ական թուականներէն սկսեալ արդէն Պէրլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածի տը. բամադրութիւններուն գործադրութեան անհրաժեշտութիւնը մեծ ախրութիւններու յիշեցնելու համար աւելի քան տասը տարիէ ի վեր մեղուաջան գործունէութեան լծուած էր։ Զօպանեանի մասնակցութիւնը սոյն նախաձեռնութիւններուն նոր խթան մը տուաւ Փարիզի հայ համայնքին։ Խայաճեան որ Զօպանեանի Ֆրանսական հանդէսներու մէջ լոյս տեսած գրութիւններուն, յօդուածներուն գրեթէ բոլորը տեսած է, մեզի յոյժ կուտայ թէ ան կարճ ժամանակի մէջ որքան հանրածանօթ դէմք մը պիտի դառնար։ Դեռ 1896-ի սկիզբին, թէեւ դեռ սահմանափակ միջավայրի մէջ ծանօթ, Զօպանեան արդէն Մէրթիւր տը Ֆրանսի մէջ երեւցած յօդուածով մը Ֆրանսական մամուլի էջերուն մէջ կը սկսէր տեղ գրաւել։ Իր նախաձեռնութիւնով է որ Գլէմանսօ «Հայաստանի չարդերը» խորագիրը կրող հատորի մը մէջ իր երեւելի յառաջաբանները մկնը պիտի տարապրէր, ուր հարց կու տար թէ «կարելի՞ է երեւակայել որ 20–րդ դարու նախօրեակին, Փարիզն հանի թէ հինգ օրուան հեռաւորութիւն ունեցող երկրի մը մէջ այսքան վայրագութիւններ կրնան տեղի ունենալ» (տե՛ս էջ 59)։

Զօպանեան քիչ ժամանակի մէջ Ֆրանսայի մէջ մարդասիրական զգացումները, անտեսական եւ քաղաքական չահերէ դերադաս համարող մտաւորական ընտրանիին վստահելի ազդիւրը եղաւ։ Անոնց մէջ կրնանք յիշել արեւելագէտ Անթուան Մէյէն, Անաթօլ Ֆրանսը, Փիէռ Քիյառը, որուն արդէն Պոլսէն ծանօթ էր, Շլումպէրժէն, Գլէմանսօն, լրագրողները Սէվրինը եւ Հանրի Ռոչֆորը։ Իսկ աւելի ուշ Ժօռէս, Տընի Գոչէն, Ֆրանսիս տը Փրեսանսէ, Ալպէռ տը Մուն եւ այլն։ Սոյն գործունէութեան զուգահեռ ան յաջողեցաւ նաեւ լոյս ընծայել, 1898-էն 1911-ի միջեւ, Անահիտ ամսագիրը որ ոչ միայն գրական, այլ նաեւ պատմական նիւթերու ճոխ հաւաքածոյ մըն է։ Զօպանեանի սա. հուն գրիչը, գատ ժողովրդականութիւնը հայ թէ ֆրանսական գրական չրջանակներու մօտ, չուտով իր վրայ հրաւիրեցին նաեւ սուլթան Աբդիւլ - Համիտի հալածանքէն փախչող եւ այսպէս կոչուած «ազատամիտ» Երիտթուրքերու փափիզ ապաստանող տարրերը։ Խայաճեան մասնաւորաբար կը յիշէ թէ «Զօպանեան բնաւ չհաւատաց թէ Երիտթուրքերը իրօք ազատամիտ են։ «Անոնք» կ՚ըսէր Զօպանեան «Սահմանադրութեան վերահաստատումով կը չանան մի միայն եւրոպական միջամտութիւնը հեռացնել» (տե՛ս էջեր 152–153)։ Աբդիւլ Համիտի դէպքերը, ինչպէս ծանօթ է, իրեն իրաւունք տուին, երբ Գրիվոր Զօհրապ Փարիզէն, Տիրան Քէլէկեան Եգիպտոսէն Սահմանադրութեան հռչակումէն խանդավառուած Պոլիս դարձան եւ Մեծ Եղեռնին զոհ պատին։

Բնականաբար Արշակ Զօպանեանի ամենակարեւոր գործունէութիւնը Ա. Համալսարհային տարիներու ընթացքին է երբ 1915 տարուան Ապրիլ ամսէն սկսեալ, ձերբակալութիւններու եւ աքսորի լուրերը, հակառակ Օսմանեան կառավարութեան ոճրագործ վարիչներուն ձեռք առած միջոցներուն, սկսան եւրոպական մամուլի էջերուն մէջ տեղ գրաւել։ Զօպանեան առաջին մեկ օրէն գործակցեցաւ Պօղոս Նուպար փաչայի Ազգային պատուիրակութեան հետ։ Ֆրանսայի պետական վարչակարգի բազմաթիւ պատասխանատուները տեւականօրէն տեղեակ պահեց այն բոլոր անցուդարձերէն որոնք իրեն հասան զանազան առիթներով։ Պատերազմի ընթացքին Միջին - Արեւելքը յուզող բազմաթիւ հաւաքոյթներու պլխաւոր քանախօսը եղաւ։ Այսուհանդերձ, միշտ մտաւոր չահերէ մղուած, պատերազմի վերջին ամիսներուն, Ֆրանսական մամուլը սկսաւ կրկին դարպասել Թուրքիոյ։ Զինադադարի առաջին օրերուն Փիէռ Լօթիի կոմիտէ էֆօ տը Փարի-ի մէջ լոյս տեսած յօդուած մը որ իր ծանօթ թրքասէր յանկերգը կը կրկնէր, Ֆրանսայի հայասէր խմբակին մաս կազմող ժապ տը Մորկանը յուզեց որ չտապեց չուտով ջրել այն բոլոր անհիմն պնդումները զոր Լոթի դրի առած էր պաշտպանելու համար Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութիւնը։ Ժապ տը Մորկան բազմաթիւ նամակներ գրկեց պանագան օրաթերթերու։ Ընդվզեցաւ երբ տեսաւ թէ իր գրութիւններէն ոչ մէկը լոյս կը տեսնէ (տե՛ս էջ 270)։

Ժապ տը Մորկանի Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը որ 1919-ի լոյս տեսաւ, Զօպանեանի օգնութեամբ եղած է, ինչպէս ակադեմական Ռընէ Կրուսէի Հայաստանի պատմութիւնը։

Լօզանի դաշնագիրը որ Արեւմտահայաստանի եւ բովանդակ Փոքր Ասիոյ Հայ ժողովուրդի տարապրութիւնը, չարդը եւ ինչքերու կողոպուտը վաւերացուց, վերապրողները աշխարհի չորս ծագերուն ցրուեց։ Ի. Համաչխարհային պատերազմէն յետոյ երբ յաղթական Սովետական Միութիւնը «յանուն արդարութեան» կարան ու Աբտահանը պահանջեց Հայաստանի միացնելու համար, բազմաթիւ երկիրներու մէջ յանձնախումբեր կարմուեցան բոլոր կազմակերպութիւններուն միացումով։ Արշակ Զօպանեան Ֆրանսայի Միացեալ Ճակատի նախագահի հանդամանքով կրկին բեմ եկաւ։ Ծանօթ է թէ Սեթալինի այս պահանջը չլսուարտի սկիզբը եղաւ։

Զօպանեան 1954, Յունիս 8-ին, ճիշդ 47 տարի առաջ, ինքնաշարժի արկածի մը զոհ կ՚երթայ Փարիզի մէջ։ Ան բացառիկ պայմաններու մէջ իր կարողութեան առաւելագոյն չափով իր պարտքը կատարած էր։ Խայաճեանի այս ուսումնասիրութիւնը մեզ կը մղէ դիտել տալու թէ ուրիշ ազգային հանրային գործիչներու կենսագրութիւնները եւս կը սպասեն իրենց հեղինակին։

Թոյլ տրուի հոս մեզի յիշել տալ թէ աւելորդ պիտի չնկատուէր եթէ այս ուսումնասիրութիւնը անուանացանկ մը ունենար։

*
**

Հիմա որ ութսուն տարիներ յետոյ, յետ մեր զանազան կազմակերպութիւններու երկարատեւ եւ անվհատ աշխատութեան զանազան տէրութիւններ բոլորովին տարբեր հաշիւներէ մղուած, յաջորդաբար կը ճանչնան Հայկական ցեղասպանութիւնը, սոյն հատորը ցոյց կու տայ առնօք կատարուած այն բոլոր անհրաժեշտութիւնները որոնց զոհ գնայ մեր ժողովուրդը նոյն այդ տէրութիւններուն չահադիտական նպատակներուն պատճառաւ։

---

* Paris, 2001, 150 F.
SIGEST
29, rue Etienne Dolet, 94140 Alfortville

(1) Առաջին հատորը 1984-ին Մարսէյլ լոյս տեսած է։

ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅՆՅՈՂ ԵՐԳԻԾԱԽԱՂԸ

Հայկական իրականութեան հետ գործ ունեցող մեր չրջանակներուն մէջ բաւական տարածուած է համոզումը թէ այդ իրականութիւնը երգիծանքի անսպառ ազբիւր է։ Այդ չրջանակներուն պատկանող որեւէ անձ հատոր մը օրինակով անճնական փաստը կրնայ բերել ըսուածին եթէ բացառիկ բութ մը չէ, ունի պուտ մը դիտելու, դատելու կարողութիւն։ Այսուհանդերձ, երգիծանքի, պարսաւագրութեան սեռը յաջողութեամբ մշակողնե. րու թիւը չատ փոքր է մեր մէջ։

Փարիզի հայութեան, բանիք Ֆրանսայի համար այս ուղղութեամբ բարեբախտութիւնն մըն է որ Հայաստանէն վերջին տարիներուն հոս կայք հաստատած է երիտասարդ արուեստագէտ մը, երգիծական Վարդան Պետրոսեան։ ան երգիծողին հետ դերասանի, երգիչի իր փայլուն տաղանդով արդէն համակիրներու լայն չրջանակ մը ստեղծած էր, Երեւանի Ողնիներուն տուած ներկայացումներուն օրերէն։ Քանի մը տարիէ ի վեր պարբերաբար հանդէս կու գայ առանձին ներկայացումներով, նաեւ Ֆրանսերէն, միչտ հաւաքելով իր արուեստին ծարաւ բազմութիւնները։

Մայիս 28-ի երեկոյեան, Համազգայինի կազմակերպութեամբ, Վ. Պետրոսեան Փարիզի իններորդ թաղամասի քաղաքապետարանին Ռոսինի սրահին մէջ բեմ բարձրացաւ երաժշտահառն նոր բեմադրութեամբ մը որուն խորագիրն էր «Հապար ու մէկ ելք»։ Անեկդոտներու, կապկումներու, երգերու, սլաքներու հանճարեղ համազրումով մը որոնց ամէն մէկուն եաին կը յայտնուէր սրատես դիտողն ու վերլուծողը, արուեստագէտը ամբողջ մէկուկէս ժամ վանէն մեկնած ու երեւան հանդրուանած Հայոց Ի՛ր պատմութիւնը ներկայացուց։ Աւելորդ է ըսել որ այդ պատմութեան կորիզը կը կազմէր Հայաստանեան ներկան՝ ԱՄՆ-ու դեսպանատան առջեւ մինչեւ Գիւմրի երկարած հերթերուն ցուցնող դրուագով, վերաթաղումներու ողբերգա - երգիծական ամօթով, անկախութեան ակնկալութիւնները յուսախաբութեան վերածող դեկավարներու երգիծանկարներով, ակադեմական բանիականներու հոսհոսութեամբ, ապսպրուած սպանութիւններով, նոր Հայերու անպատկառ յափսացումին պատկերով, եւ այլն։

Քաղաքական պարսաւի լրջագոյն մակարդակ նուաճած ներկայացումը ծիծաղին, ծափին յորձանքը տեղ - տեղ ընդմիջելու չափ ցնցող դոյներ կը ստանար, օրինակ, երբ Թչուառ, անվար Հայուհին ի դին ամէն բանի ամերիկեան վիզա բռնանալու սիրոյն կը յօժարէր ամէն կորանքի. կամ երբ «Թադի աղան» հայրենիք - զրպան չվոթիին չնորհիւ ուռած - ուռցած իչխանաւորներու կը գոչէր. «ո՞ւր էք տանում էս ժողովուրդին» ու իր պոռթկումին պատասխան կը ստանար կրակոցի մ՝ հետեւած երկու փամփուչտով...։

«Երգիծական խաղ» որակուած ներկայացումին մէջ լացնելու չափ տիրեցնող նման գրուագներու ընդգրկումը ուշագրաւ չափանիշը կու տար Վ. Պետրոսեանի նաեւ իր լսարանը մեծ դիւրութեամբ «վարելու», ծիծաղէն ցաւ անցընելու վարպետութեան։

Լրջօրէն մեզք կ՚ըլլայ որ տաղանդին, աչխատանքին հազուադէպ միաձուլումին արդիւնք «Հազար ու մէկ ելք»ը մինչեւ նորհը ըլլալով մնայ Ռոսինի սրահին չուրջ 200 ներկաներուն երբ վատահարար, ոչ միայն Ֆրանսայի, այնքան չրջաններու մէջ ծարաւը ունեցողներ կան նման որակի։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹՔԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Սահակեան Սանուց Միութեան Հրաչեայ Ա.ճառեան սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Զահրատի, անոր վերջին հատորին՝ «Մայրը ծայրին»ի եւ ծննդեան 77-րդ տարեդարձին առթիւ։ Տասը երիտասարդներ եւ մանկամարդու հիններ, բոլորն ալ Սահակեան վարժարանի սան, քերթուածներ արտասանած են Զահրատէն։ Օրուան յաչողութեան ազդակներէն մէկը եղած է Անի Ելեկեան - Տելիմելքոնօղլու թէ որպէս հանդիսավար եւ թէ որպէս արտասանող։ Օրուան բանախօսը եղած է «Մարմարա»յի խմբագրապետ՝ Ռոպէր Հատտէճեան։ Երեկոյթին բացումը կատարած է Սահակեան Սանուց Միութեան վարչութեան առնիպետ՝ Թալին Զորթան, որ յայտնած է վարչութիւնը որոշած է ընդլայնել նմանրինակ գրական երեկոյթներ եւ բացատած օրուան նպատակը։ Ապա, Անի Տելիմելքոնօղլու, անգիր խօսակցութեամբ մէկ կողմէ գրական վերլուծում, ներ ըրած է եւ միւս կողմէ ալ գրական դէմքեր փոխանցած է Յրաիւնիի եւ Հատտէճեանէ Զահրատի գրականութեան մասին։ Ապաք առած է Ռ. Հատտէճեան, որ ծանրացած է Զահրատի կեանքի եւ գրականութեան վրայ, ազդրիւր առնելով բանաստեղծին ինքնակենսագրական գրութիւններու։ Ապա, վերլուծած է Զահրատի գրական մարդու դիմագիծին քանի մը կէտերը, յիչելով անոր յաճախ գործածած նախադասութիւններէն մէկը՝ «Լսէ նայիմ, ո՞վ եմ ես»։ Հետեւ, բեմը յանձնուած է օրուան մեծարեալին, որ յիչելով վերոնչեալ նախադասութիւնը, պատասխանած է այդ հարցումին՝ «Ես, ըստ ինծ, սովորական մահկանացու մըն եմ, որ ծնած է որպէս բանաստեղծ։ Ես ալ կը հաւատամ որ բանաստեղծ եմ, քանի որ ամէն մարդ այդպէս կ՚ըսէ եւ հպարտութիւն կը զգամ ատով։ Շատեր կը կարծեն որ համեստ անձ մըն եմ, բայց, իրակա. նութեան մէջ չեմ, որովհետեւ կը հաւատամ այն լաւ բաներուն որոնք արտասանեցան իմ մասիս»։ Ապաք առած է նաեւ հիւրարար Պոլիս գտնուող Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդը՝ Գարեգին Արք. Պէճճեան, որ նաեւ պատասխանած է այդ հարցումին՝ ո՞վ եմ ես, ու անդրադարձած իր կենսագրութեան։ Երեկոյթի վեր

Մատուռեան, ձեռամբ Գարեգին Ա.ի, Զահրատին յանձնուած է ս.ծնդաթեայ յուշատախտակ մը:

***

ՊՈԼՍՈՑ խաւեան վարժարանի պարապտին մէջ, Մայիս 19-ին, տեղի ունեցած է խաւեանցիներու «Բաժակի Օր»ը, աւելի քան 500 խաւեանցիներու մասնակցութեամբ: Նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Կրօնական հանդիսութեան աւարտին, Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Մխիթար Ուլիկեան եւ թեմ հրաւիրած Սահակեան Դպրաց Դասու առենապետուհի Էլիզապէթ Ուսթաօղլու, որ ներկայացուցած է տարեկան տեղեկագիրը: Խօսք առած է նաեւ Զաւէն Ամէմեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԳՈՒՄԳՈՒԲԻԻ մէջ, Մայիս 13-ին, տօնուած է Պէզճեանցիներու Օրը: Առաւօտեան արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է Սիրոյ սեղան մը, որու նախագահած է Շահան Ա.ք.: Ցայտագիրը վարած է Մայր վարժարանի ուսուցչական կազմէն՝ Եղիսաբէթ Զաթալեան, իր խօսքին սկիզբն իսկ չեչտելով թէ հարկ է երախտագիտութեամբ յիշել Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանը, որ վարժարանը հիմնած է 171 տարի առաջ: Ողջոյնի իր խօսքը բերած է Սանուց Միութեան առենապետ՝ Ասպետ Պօղոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ելոյթներ ունեցած են տոքթոր Ովսաննա Գարագաշ, Գլեմանս Զելիք: Այս վերջինը տեղեկութիւններ տուած է դպրոցին մասին յայտնելով թէ այսօր, վարժարանը ունի 171 աշակերտ, փոխ - տնօրէնուհի մը, 6 դասարանի, 11 ճիւղի եւ չորս օր թրքերէնի ուսուցիչներ, հոգեբան մը, պրազարանի պաշտօնեայ մը: Ցաջորդաբար բեմ հրաւիրուած են երիցագոյն եւ կրտսերագոյն երկու Պէզճեանցիները եւ 25 տարուան չրջանաւարտներու դասընկէր: Հանդիսութիւնը փակուած է Շահան Ա.ք.ի ելոյթով:

***

ԳՈՒՐՈՒՋԷՇՄԻԻ Ս. Երեւման Պաչ Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարուած է Մայիս 13-ին: Տօնախմբութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է յարակից Կոմիտաս սրահին մէջ: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Թաղային Խորհուրդի առենապետուհին՝ Իրմա Փոլատ: Տեղեկագիրը կարդացած է Հայկ Ճիհանկիւլեան: «Հուսկ Բանք»ը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Պաչ Դպրեվանքի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տեղի ունեցած է Դպրեվանքցիներու աւանդական «Լուբիայի Օր»ը: Օրուան հանդիսավարը՝ Պարոյր Քէպապճեան իր բացման խօսքին մէջ, յայտնած է թէ Դպրեվանքի ընտանիքը ուրախ է իր երդիքին տակ հիւրընկալելով Գարեգին Ա.ք.ը, որ հաստատուն թեան մէկ անդամն է եւ անպայման անհիմնարկութեան 298-րդ եւ Սահակեան երջչախումբի կազմութեան 63-րդ տարեդարձը: Աւարտողութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Կրօնական հանդիսութեան աւարտին, Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Մխիթար Ուլիկեան եւ թեմ հրաւիրած Սահակեան Դպրաց Դասու առենապետուհի Էլիզապէթ Ուսթաօղլու, որ ներկայացուցած է տարեկան տեղեկագիրը: Խօսք առած է նաեւ Զաւէն Ամէմեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԳՈՒՐՈՒՋԷՇՄԻԻ Ս. Երեւման Պաչ Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարուած է Մայիս 13-ին: Տօնախմբութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Եկեղեցական արարողութենէն ետք տեղի ունեցած է Սիրոյ սեղան մը, որու նախագահած է Շահան Ա.ք.: Ցայտագիրը վարած է Մայր վարժարանի ուսուցչական կազմէն՝ Եղիսաբէթ Զաթալեան, իր խօսքին սկիզբն իսկ չեչտելով թէ հարկ է երախտագիտութեամբ յիշել Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանը, որ վարժարանը հիմնած է 171 տարի առաջ: Ողջոյնի իր խօսքը բերած է Սանուց Միութեան առենապետ՝ Ասպետ Պօղոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ելոյթներ ունեցած են տոքթոր Ովսաննա Գարագաշ, Գլեմանս Զելիք: Այս վերջինը տեղեկութիւններ տուած է դպրոցին մասին յայտնելով թէ այսօր, վարժարանը ունի 171 աշակերտ, փոխ - տնօրէնուհի մը, 6 դասարանի, 11 ճիւղի եւ չորս օր թրքերէնի ուսուցիչներ, հոգեբան մը, պրազարանի պաշտօնեայ մը: Ցաջորդաբար բեմ հրաւիրուած են երիցագոյն եւ կրտսերագոյն երկու Պէզճեանցիները եւ 25 տարուան չրջանաւարտներու դասընկէր: Հանդիսութիւնը փակուած է Շահան Ա.ք.ի ելոյթով:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Պաչ Դպրեվանքի հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 13-ին, տեղի ունեցած է Դպրեվանքցիներու աւանդական «Լուբիայի Օր»ը: Օրուան հանդիսավարը՝ Պարոյր Քէպապճեան իր բացման խօսքին մէջ, յայտնած է թէ Դպրեվանքի ընտանիքը ուրախ է իր երդիքին տակ հիւրընկալելով Գարեգին Ա.ք.ը, որ հաստատուն թեան մէկ անդամն է եւ անպայման անհիմնարկութեան 298-րդ եւ Սահակեան երջչախումբի կազմութեան 63-րդ տարեդարձը: Աւարտողութեան նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Կրօնական հանդիսութեան աւարտին, Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Մխիթար Ուլիկեան եւ թեմ հրաւիրած Սահակեան Դպրաց Դասու առենապետուհի Էլիզապէթ Ուսթաօղլու, որ ներկայացուցած է տարեկան տեղեկագիրը: Խօսք առած է նաեւ Զաւէն Ամէմեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՍԱՄԱԹԻՈՑ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 20-ին, տօնուած է Դպրաց Դասու մտաւոր յիշատակները ունի վարժարանէն: Ճաշի ընթացքին գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ուղերձ մը կարդացած է Դպրեվանքի տնօրէն՝ Հայկ Նշան, որ «Լուբիայի Օր»ը առիթ մը նկատած է հին եւ նոր Դպրեվանքցիներու հանդիպումին: Ցաջորդաբար խօսք առած են խնամակալութեան առենապետ՝ Մկրտիչ Թիմուրճուօղլու, Սանուց Միութեան առենապետ՝ Ասատուր Մեծատուր, Տիկնանց խնամակալութեան առենապետուհի Շաքէ Վարդերեսեան, Մնողաց Միութեան առենապետուհի Թագուհի Գասարճեան, Դպրեվանքի նախկին տնօրէն՝ Մկրտիչ Մարկոսեան: Վերջաւորութեան, ձեռամբ Մկրտիչ Թիմուրճուօղլուի եւ Հայկ Նշանի Խաչատուրեան Պատրիարքի մեծադիր նկարը նուիրուած է Գարեգին Ա.ք.ի:

***

ԿԷՏԻԿՓԱՇԱՅԻ եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, Զուարթնոց երջչախումբը տօնած է իր կրկնակ տարեդարձները (Դպրաց Դասի՝ 110-րդ եւ երջչախումբի՝ 65-րդ): Բարի զալուստի խօսքը արտասանած է Սեդրակ Տաւութեան եւ բեմ հրաւիրած կարգադիր յանձնախումբի տաղնապետ՝ Արմենակ Սուսամը: Տնօրէն Խորհուրդի տաղնապետը՝ Տոքթոր Վարդգէս Պէյլէրեան կարդացած է երջչախումբին տեղեկագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Աւարտին խօսք առած է Եղիշէ Քհնյ. որ անդրադարձած է երջչախումբին անցեալին:

***

ՊՈԼՍՈՑ «Լիւթֆիւ Գըրտար» սրահին մէջ, Մայիս 16-ին, Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Դալար» երգ ու պարի խումբը յայտագրով ներկայացում մը տուած է, որու ընթացքին ուշադրութիւն դրաւած են նաեւ երգչախումբին եւ պարախումբին ճաշակաւոր տարազները:

***

ՑԷՐԻԳԻՒՂԻ «Շիրինօղլու» սրահին մէջ, Մայիս 17-ին, դասախօսութիւն մը տուած է հիւրարար Պոլիս գտնուող Գերմանահայոց առաջնորդը՝ Գարեգին Ա.ք. Պեքճեան: Նախքան իր նիւթին անցնելը, որ կը վերաբերէր Ս. Խաչ Դպրեվանքի կատարած գերին 1700-ամեակի նշանակութեան մասին:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Կեդրոնի Երէցներու ընկերակցութեան տօնուած է Մայրերու Օրը, Մայիս 8-ին: Բացման խօսքը արտասանած է ընկերակցութեան առենապետը՝ Լեւոն Պօղոսեան: Օրուան բանախօսութիւն եղած է Սօնա Ցովհաննէսեան, որ ծանրացած է հայ մօր եւ կնոջ կատարած ազգանպաստ գերին վրայ Հայաստանի քրիստոնէացումէն ցայսօր: Այս առթիւ պարգեւատրուած են չորս մայրեր եւ հայր մը:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մոնթեպելլոյի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 16-ին, տեղի ունեցած է Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի հոգեւորականներու համագումարը: Առաւօտեան ժամը 10·30-ին, բոլոր հոգեւորականներու մասնակցութեամբ կատարուած ժամերգութեան ընթացքին, առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան խորհրդածութեան նիւթ դարձուցած է հոգեւոր հովիւի առաքելութիւնը: Համագումարի առաջին նիստին քննարկուած են զանազան հարցեր եւ բանաձեւուած են Ազգային Երեսփոխանական Ժողովին յղուելիք առաջարկներն ու թելադրանքները: Երկրորդ նիստին քահանայ հայրեր ներկայացուցած են ուսումնասիրութիւններ հայ եկեղեցւոյ սրբազան հայրերու կեանքին ու գործին, տիեզերական ժողովներու եւ այլ հարցերու մասին: Վերջին նիստին, Զարեհ Ա.ք. Ազնաւորեան ներկայացուցած է «1700-ամեակը եւ Հայ Եկեղեցւոյ վերանորոգութեան հարցը» նիւթը:

***

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓոԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Օրէնճ Քաւնթիի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ «Ղազարեան» սրահին մէջ, Մայիս 18 - 19-ին, գումարուած է Արեւմտեան Թեմի Ազգային Երեսփոխանական Ժողովի 29-րդ նստաշրջանը: Բացումը կատարելով առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան անդրադարձած է այն հարցերուն եւ աշխատանքի մարզերուն, որոնք կը բացուին Թեմին ազգային օրէնսդիրը ժողովին ու անոր հովանիին տակ գործող մարմիններուն դիմաց: Ան յայտնած է նաեւ թէ ազգային առաջնորդարանը նոր չէնքով մը օժտելու տարիներու ծրագիրը յառաջդիմութիւն արձանագրած է, Լա Քրեսենթայի չրջանին մէջ երկյարկանի չէնքի մը գնման կարելիութեան չնորհիւ: Ազգային Վարչութեան առենապետ Արսէն Դանիէլեանի ողջոյնի խօսքէն ետք ժողովը քննարկած է Առաջնորդին, Ազգային Վարչութեան եւ Կրօնական, Ժողովին նիւթական եւ բարոյական գործունէութիւնները: Կատարած է Ազգային Ընդհանուր Ժողովի պատգամաւորներու ընտրութիւնը: Երկրորդ օրուան նիստին քննարկումի նիւթ եղած են չինարարական եւ բարեզարդման աշխատանքներ:

***

«ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ»Ի ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլէնտէյլի Հանրային Գրադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Գրական Աստղ»ի հերթական երեկոյթը, որ նուիրուած է Արմէն Պօղոսեանի բանաստեղծութիւններուն: Խօսք առած են Վիկտորիա Սանասարեան, Գէորգ Քրիստինեան եւ Գրիչ Դաւթեան, վերլուծելով բանաստեղծին վաստակը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՄԻ ՀԱՑՈՒՀԱՅԻ ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՁԱԿՈՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՆԵՄԻՆ

Սկզբում մեր կուրսը մեծ էր՝ 50 հոգի էինք, յետոյ կամաց-կամաց մաղուեցին, իսկ յունուարեան քննութիւններից յետոյ մնացինք 30-35 ուսանող: Աչքի ընկնող կուրս էր, սիրուն աղջիկներ չատ կային, մի քանիսն էլ նոյնիսկ ռուսախօս էին:

Համալսարանը միայն մի չէնք ունէր (Աբովեան փողոցում), լսարանները չէին բաւականացնում, եւ առաջին կուրսում մեր դասերն սկսւում էին երկրորդ հերթում:

Քիմիայի մասնագէտները քիչ էին, չատ դասախօսութիւններ լսում էինք ճարտարագիտական ինստիտուտի համապատասխան կուրսի հետ: Մասնագիտական զրականութիւն նոյնպէս չկար, աղաներից Գուրգէնը որոշ բան թարգմանում էր ռուսերէնից, մենք էլ արտագրում էինք: Հիմնականում օգտւում էինք դասախօսութիւնների մեր սղագրութիւնից:

Հայը նորմաւորուած էր (400 կրամ), ճաշում էինք հանրակացարանի ճաշարանում: Կեանքը խաղաղ էր:

1934-ի Դեկտեմբերին սգի մէջ էինք: Լենինգրադում աշխատանքի ժամին սպանել էին Կիրովին: Ամբողջ երկրով մէկ բողոքի հանրահաւաքներ էին գումարում, թերթերը լցուած էին յաստանման ճառերով, պահանջում էին անգթօրէն պատժել հակայեղափոխական տարրերին: Այ թեքման պարագլուխները յայտարարուեցին ժողովրդի թշնամիներ, սովետական կարգերի հակառակորդներ: Եւ սկսուեցին զանգուածային ձերբակալութիւնները:

1935-ի Յունուարի 1-ից վերացուեց հացի նորման: Ցնծութեան մէջ էինք՝ վերջապէս կուշտ հաց կ'ուտենք:

Ձիշդն ասած, երկիրն սկսել էր տնտեսապէս առաջադիմել: 5-6 տարի բաւականին լաւ էինք ապրում, բայց 41-ին սկսուեց պատերազմը եւ ամէն ինչ փոխուեց:

1935-ի Ապրիլին յանկարծամահ եղաւ համալսարանի ռեկտորը՝ Տիգրան Մուշեղեանը: Շատ ափսեցինք, որովհետեւ լաւ մարդ էր, յարգուած:

1936-ի ամրանը դարձեալ սգի մէջ էինք՝ «լինքնասպան» էր եղել Ազասի Խանջեանը: Թիֆլիսը Անդրֆեդերացիայի մայրաքաղաքն էր, գնացել էր ժողովի, աչնտեղից դիակը բերեցին: Թաղեցին առանց չուքի: Ժողովրդին թոյլ չտուեցին մասնակցել թաղմանը: Մի խումբ երիտասարդներ, որոնց թուում եւ եղբայրս՝ Ցակոբը, մեծ դժուարութեամբ այդինների միջով հասել էին դագաղը գերեզման իջեցնելու պահին: Հրազդան գետի մօտակայքում էին թաղել: Ստալինի մահից յետոյ Խանջեանն արդարացուեց եւ նրա աճիւնը տեղափոխեցին քաղաքային պանթէոն:

Խանջեանը ժողովրդի կողմից սիրուած ղեկավար էր: Ես նրան անձամբ երկու անգամ եմ տեսել. միջահասակ, դանդրահեր, համակրելի մարդ էր: Ընկերուհուս՝ Զարիկ Գաբրիէլեանի եղբայրը՝ Ալեքս Գաբրիէլեանը, Ապարանի չրջանի կուսկոմի քարտուղարն էր: 34-ին, երբ դիւղից պէտք է Երեւան գայի, մի օր Ապարանում մնացի նրանց տանը: Այդ օրը Խանջեանը եկել էր Ապարան, ճաշի էին հրաւիրել իրենց տուն: Ես ու Զարիկը մնացինք պատշգամբում, որ չխանգարենք: Հակառակի պէս Խանջեանը սկզբում պատշգամբ եկաւ: Մենք երկուսով նստած էինք մի աթոռի վրայ, նրան տեսնելով, չփոթուած վեր թռանք, նա էլ, յանկարծակիի եկած, մեզնից ներողութիւն խնդրեց ու ներս գնաց: Երբ Խանջեանն ու Զարիկի եղբայրը ճաշել գնացել էին, մենք սկսեցինք պարծենալ, թէ ընկեր Խանջեանը մեզնից ներողութիւն է խնդրել:

1936-ին Երեւանում մեծ դատավարութիւն եղաւ: Մի խումբ կոմունիստ ղեկավարների դատում էին որպէս վնասարարների: Դատական նիւթերը տպագրուում էին թերթերում: Նրանք յանձն էին առնում իրենց ներկայացուած բոլոր մեղադրանքները, մենք էլ, ճիշդն ասած, հաւատում էինք ու պայրանում: Այդ մարդկանից ճանաչում էի միայն երկուսին՝ Կիրովականի կուսչրջկոմի քարտուղար Քալանթարեանին եւ մեր համալսարանի նոր ռեկտոր Միշա Ենդիբարեանին: Բոլորն էլ մահուան դատապարտուեցին: Եւ միայն քսան տարի անց (Ստալինի մահից յետոյ) այդ մարդիկ արդարացուեցին, նրանց հարած-ուած ընտանիքները վերադարձան իրենց իրաւունքները:

(Շար. 39)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկին Ժոզլինը Փափազեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Սահակ Մխիթարեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Փափազեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Բէրիթ եւ զաւակը,

Աշխատութեան ընտանիք,

Այրի Տիկին Մոնթէ Լէօնէ,

Թիւթիւնճեան, Փափազեան եւ Տիւմէճեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ (ԿԱՍՕՆ) ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 30-ին, իր բնակարանը, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 2-ին, ժամը 10-ին, Սբ. Բոյց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին

339, av. du Prado, 13008 Marseille

Մարմինը կ'ամփոփուի Սէն – Փիէռ դերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը։

«ՅԱՌԱՋ» – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Փափազեանի եւ զաւակներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼՕՇ-էն՝ Տիկին Անժէլ Աբրահամեան, իր սիրելի բարեկամուհի՝ Գեղուհի Վասիլեանի մահուան ակնարկ առթիւ, փոխան Տաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

l'**Ecole «Khatchadour ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique
Arménienen de Marseille
vous invite à sa

Fête annuelle - kermesse

Dimanche 10 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado - 13008 - Marseille
Tirage de la TOMBOLA sur place
Venez nombreux
encourager nos élèves et déguster
les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ – Ս. ՓԷՏՐՈՍ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 10-ին

ԱԱՋՅՄԲ պետերում եկեղեցւոյ բակը, կնքահայրութեամբ՝

Տէր եւ Տիկին ԱԼՊԻՆ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ Գործ եւ նուէր Պր. ՓՐԱՆՍՈՒԱ ՀՕՐՏԻՔԵԱՆԻ։

Ժամը 10-ին պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ժամը 11·30-ին, պետերման արարողութիւն եւ ապա ընդունելութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Յունիս 10-ին, վարչութիւնը Հոգեհանգստեան Կարգ կատարել կուտայ ի լիշատակ առ յաւէտ բաժնուած հիմնադիրներուն, բարերարներուն, բոլոր անոնց որոնք սատարեցին հաստատութեան չինութեան եւ գործունէութեան։

Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Սէն-Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը Երկուշաբթի, Յունիս 11, ժամը 20·45-ին
Centre Administratif d'Asnières

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Ազատ Քէօշկէրեանի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Սապունճեան 150 Ֆր., Տիկին Երամեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Սարըպուչ 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աւետիսեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան 400 Ֆր., Օր. Ս. Էմմաճեան, Տիկին Հար Իլէթ, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Վարդանեան 500-ական Ֆրանք։

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
ORGANISATION TERRE ET CULTURE

APPEL DE FONDS
ԿՈՉ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

Depuis maintenant plus de vingt ans Terre et Culture mène une action originale en faveur de la cause et du patrimoine arméniens, ailliant le travail de terrain et le volontariat, et donnant notamment à la jeunesse de la diaspora les moyens directs d'apporter son concours à des projets choisis. Pour soutenir cette action et les programmes de l'année 2001, participez au financement de Terre et Culture.

EN 2001

EN ARMENIE, après plusieurs programmes, dont l'assistance aux sinistrés et réfugiés, la reconstruction de l'église de Gogaran (Spitak), la restauration de l'église de Dathèv, et la restauration du monastère de Saghmossavank (1998-2001), qui sera reconsacré le 5 août prochain, Terre et Culture **réhabilite l'école de Dathèv.**

EN ARTSAKH, après la maison communale, l'église, l'école, et la maternelle de Karindag, Terre et Culture **reconstitue l'équipement scolaire et la bibliothèque de cette localité et entreprend**, avec l'UMAF-Lyon, **la réhabilitation de l'hôpital de Chouchi.**

EN IRAN DU NORD, après le pèlerinage de l'an 2000, Terre et Culture **reprend sa participation à la restauration des monastères de Saint-Thadée et de Saint-Etienne.**

EN SYRIE DU NORD, après plusieurs programmes dans la région de Kessab, dont la restauration de la chapelle du bas-Kaladouran et de maisons traditionnelles arméniennes, Terre et Culture **poursuit son programme agricole, son programme de restauration d'un quartier du vieux Kessab, et entreprend la restauration du monastère semi-rupestre d'Aramo.**

Terre et Culture organise encore cette année l'envoi de volontaires sur ses chantiers d'Arménie, d'Artsakh, et de Syrie; retourne au pèlerinage de Saint-Thadée; organise des villégiatures à Kessab; agrandit l'exposition **Images du XXe siècle** consacrée au génocide des Arméniens .

Pour tous ces programmes, Terre & Culture a besoin de vos dons et de votre soutien!

Envoyer vos dons à : **Terre & Culture-France**, 5, rue de Cléry, 75002 Paris.
Tél. : **01. 42. 33. 08. 98** — Fax : **01. 42. 33. 17. 71**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թազէոսեան մասնաճիւղի միօրեայ զպրոցի ամավերջի Հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, երեկոյեան ժամը 19·30-ին։ Թատրոն, հաճելի անակնկալներ։

Հասցէ՝ –
CENTRE VALEYRE
24, rue Rochechouart, 75009 PARIS
Մուտքը ազատ է։

***

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

***

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
vous invite à visiter
l'Aquarium de **Boulogne s/mer**
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

***

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine :

- **ANIMATEURS (garçons) diplômés B A F A**

Ecrire à :
C B A F — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission
Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre d'un série de rencontres
« LOUSSAVORTCHI LESSARANE »
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
propose
sa conférence-débat N° 11 sur le thème

De l'Ascension à la Pentecôte et la fête d'Etchmiadzine

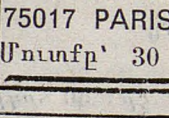
(en français)
avec le
Rév. Père Zadik AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale
Jeudi 7 juin à 19 heures
dans la salle A. TCHERPACHIAN
339, avenue du Prado - Marseille 8e

12EME CYCLE DE LECTURES PUBLIQUES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 12ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Khatchatour ABOVIANTZ
FEODORA
ou L'AMOUR FILIAL
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆՑ
ՖԷՕԴՈՐԱ ԿԱՄ ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐ

Hagop BARONIAN
TROIS DRAMATICULES
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
ԹԷԼԷԿՐԱՖԻ ՎԿԱՅԱԿԱՆՈՎ ԲԱԽՇԿ ՄԸ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՈՒՐԻՇ ԹԱՏՐԻԿՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 10, ժամը 16-ին
Dimanche 10 juin à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS — M° Courcelles
Մուտքը՝ 30 Ֆրանք

SÉJOUR EN ARMÉNIE DU 9 AU 16 JUILLET

organisé par ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs.
- Participation à la messe en la cathédrale d'Etchmiadzine.
- Participation aux manifestations du 14 juillet à l'Ambassade de France.
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sevan, Géghart, Garni, etc.
- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie.
- Possibilité de prolonger son séjour et de le personnaliser.

Prix: En pension complète 6 700 F au départ des grandes villes de France
Pour tout rensignement :
Serge KURKDJIAN : ☎ 04.91.77.23.44.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 3
DIMANCHE
3 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 271

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·180 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·180

50.ԱՄԵԱԿ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

«ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ»ՈՒ ՊԱՀԸ

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Լեւոն Շանթի կեանքին եւ գործին մէջ, որոնք արդէն սերտօրէն առընչուած են իրարու, Հին Աստուածներ թատերախաղը աստեղային պահ մը կը նշէ, հանգրուան մը, որ կը համադրէ անցեալը եւ կը թելադրէ ապագան, զարմանալի խտացում մը. Շանթը հոն է ամբողջութեամբ. իր զգացումներով ու երազներով, մտածումներով ու նպատակներով, կեանքի փորձառութեամբ ու աշխարհահայեացքով: Իր մասին կարելի է խօսիլ ժամերով ու չսպառել ըսուելիքը, կարելի է նաեւ խօսիլ այս պահին մասին ու ամբողջ պատկերացումը ամբողջ ասպարէզին, լման Շանթը՝ խիտ պահանկարի մը մէջ:

Ան քառասուն տարեկան է, երբ կը ձեռնարկէ Հին Աստուածներու ստեղծումին: Ընտանիքի տէր է եւ զաւակներու հայր, յարգուած ուսուցիչ եւ համբաւի տէր դրող: Քաղաքական կեանքի մէջ ալ իր տեղը ունի, մեկուսի մարդու թեւրեւս, բայց յանձնառու Հայու անպայման: Այդ շրջանին է որ պաշտօնապէս անդամագրուած է Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան:

1909 թուականն է եւ Լեւոն Շանթ ուսուցիչ է Երեւանի մէջ: Հեղինակած է արդէն տասնեակ մը դիրքեր, որոնցմէ երկուքը բանաստեղծական երկեր են, երեքը՝ թատերախաղեր եւ մէուսները՝ վիպական ստեղծագործութիւններ: Անոնց քննարական հերոսը եւ կերպարները զգայփարապաշտ մարդիկ են, իւրայատուկ անհատականութեան ու երազներու տէր, որոնք կեանքը կ'ապրին լիաշունչ ու կը ձգտին բարձր իրագործումներու:

Այս պատճառով ալ տեսակ մը վերացական մթնոլորտ կը տիրէ բանաստեղծական ու վիպական երկերուն մէջ, ուր մարդիկ բարձունքներու անապակ օդը կը շնչեն ու պատրանքի կը հետամտին, ինչպէս բացայայտօրէն կը հաստատէ «Ես պատրանքը սիրեցի» բանաստեղծութիւնը:

Առաջին թատերախաղերուն մէջ այս մթնոլորտը կը փոխուի. կարծր իրականութիւնը կը փոխարինէ վերացական պատրանքը, մտածական մօտեցումը կը յաջորդէ երազատեսական հակումներուն: Աչքն ինչ ենթակայ է չոր տրամաբանութեան՝ հերոսներու մտածելակերպէն մինչեւ թատերախաղերու դեղարուեստական կերտումը:

Հին Աստուածներու մէջ կը մէկտեղէին, կը միաւորուին Շանթի կեանքին ու գործին այս հակադիր հակումները, ներշնչուած ու ներշնչող երկի մը մէջ կը համադրեն երազ ու տրամաբանութիւն, պատրանք ու իրատեսութիւն: Դերենիկ Դեմիրճեան իրաւունք ունի հաստատելու թէ հեղինակի անցեալ ամբողջ ստեղծագործութեան սէնթէզն է ան, համադրութիւնը: Այն տեղն տակաւին յայտնի չէր թէ պիտի դառնար նաեւ աղբիւրն ու մեկնակէտը գալիք գործերու, խիտ կորիզը ամբողջ ստեղծագործութեան:

Թատերախաղը կը ստեղծուի տարերային կերպով, կը պարտադրուի՝ կարծես հեղինակին, իրբեւ ենթագիտակցութեան մէջ երկարօրէն հասունցած եւ յանկարծօրէն գիտակցութեան լոյսին եկող անդիմադրելի երկ:

Եթէ քիչ մը խտացնելու ըլլանք նիւթը, կրնանք ըսել թէ ան պատմութիւնն է Վահնահօր եւ Աբեղայի նկարագիրներու զուգահեռ, բայց հակադիր հոլովոյթին: Անոնք երկար ժամանակէ ի վեր համերաշխ կ'ապրին Սեւանի անապատին մէջ, ուր Վանահայրը եկեղեցի մը կը կառուցէ նուիրուած Մարիամ Աստուածածինին: Շինութեան մեկենասն է Մարիամ իշխանուհին, որ եկած է ցամաքաբերդ, լիճի ափին, մօտէն հետեւելու համար եկեղեցիի կառուցումին:

Դէպքերը կը չղթայազերծուին Իշխանուհիին եղբօրը կղզի այցելութեամբ փոթորկոտ օր մը: Սեգան, Իշխանին աղջիկը, լիճ կ'իյնայ եւ Աբեղան կ'ազատէ զայն: Ուրիշը փրկող Աբեղան չի կրնար սակայն փրկել ինքզինք: Կը տարուի ըզգայական երազներով, հետզհետէ աւելի կը ճգտի դէպի դուրսի կեանքը, զգացումներու աշխարհը: Իսկ Վանահայրը հետզհետէ աւելի կը հակադրուի աշխարհին ու կը ճգտի միտքի ու կամքի տիրակալութեամբ յատկանշուող ապրելակերպ-գործելակերպի մը: Մանաւանդ երբ կը գիտակցի թէ իր նոր եկեղեցին չէ նուիրուած Մարիամ Աստուածածինին, այլ Մարիամ Իշխանուհիին, որուն հետ սիրային կապ մը ունեցած է տասնամեակներ առաջ:

Գործողութեան կծիկը կը բացուի յաջորդական տեսարաններու մէջ, որոնք կը ներկայացնեն մեզի երկու գլխաւոր հերոսներու հանդիպումները իրարու հետ եւ միւս կերպարներուն: Ի վերջոյ Աբեղան կը հետեւի իր հրապոյրին, դէպի ծով եւ անճնասպանութիւն կը դիմէ, մինչ Վանահայրը կը հետեւի իր մտապաշտ աշխարհահայեացքին, որ առանձնութեան կը տանի զինք:

Լեւոն Շանթ մանրամասն ներկայացուցած է, Լեւոն Շանթը իր մասին յուշապատումին մէջ, երկի անսովոր երկունքը:

Կաղանդի արձակուրդի գացած է Թիֆլիս՝ Լուսաբերի գործով: Բայց Ցովհաննէս Թումանեանը, որուն հետ պիտի աշխատէր, ներկայ չէ. բանտարկուած է ցարական իշխանութեան կողմէ: Լեւոն Շանթ երեւան կը վերադառնայ կրկնապէս յուսախաբ: Ճամբան անհանդիստ կ'ըլլայ չոգեկառքին մէջ ու հիւանդ կը հասնի տուն: Ցայտնի կ'ըլլայ թէ վարակուած է մանկական հիւանդութենէ մը՝ կարմրախտէ: Բժիշկը առանձին սենեակի մը մէջ կը մեկուսացնէ զինք եւ կը պատուիրէ որ չփոյմ չունենայ ուրիշներու հետ, մինչեւ որ վարակումի շրջանը անցնի:

«Եւ, ահա, այդ նպաստաւոր պայմաններու մէջ էր, կը պատմէ Շանթ[1], որ միտքս կեդրոնացաւ այն պատկերներուն վրայ, որոնք տարիէ մը ի վեր, մտածումներուս նիւթ կը կը դառնային: Շատ արագ կերպով ամբողջութիւնը կազմուեցաւ գլխուս մէջ, տեսարանները դասաւորուեցան, եւ սկսայ կանոնաւոր կերպով օրը մէկ տեսարան գրել»:

Յատկանշական է որ մինչեւ մէկ ներգործական բայ կայ ամբողջ պարբերութեան մէջ՝ կանոնաւոր կերպով օրը մէկ տեսարան գրելու մասին: Մրագրուած ձեւով աշխատող Շանթը կը յատկանշէ ան: Միւս բոլոր բայերը կամ կրաւորականն են, կամ չէզոք: Միտքը կը կեդրոնանայ, ամբողջութիւնը կը կազմուի, տեսարանները կը դասաւորուին: Սխա՞լ կ'ըլլայ այս իրողութիւնը ցուցիչը նկատել ինքնաբեր այն խմորումին, որ կատարուած է Շանթի հոգիին մէջ եւ որ գիտակից աշխատանքով կը ձեւաւորուի հիւանդութեան չարաթներուն ընթացքին:

Այս չարաթները չուտ կ'անցնին: Թատերախաղը չէ աւարտած տակաւին, երբ բժիշկը ապաքինած կը յայտարարէ Շանթը: Այս վերջինը, պարտաճանաչութեան մարմնացումն իսկ, «դժգոհութեան ծամածռութիւն» մը կ'ընէ, երբ տրամաբանօրէն գոհ պիտի ըլլար գործի կարենալ վերադառնալուն համար: Բժիշկը կը զարմանայ: Շանթ, առանց խօսելու, ձեռագիրը ծածկող լրագիրը մէկ կողմ կը քաշէ: Այն ատեն բժիշկը պաշտօնապէս կը յայտարարէ.

– Մինչեւ ամսու գլուխը ձեզ արգիլուած է այս սենեակէն ելլել: Ես կ'երթամ Հոգաբարձութեան կ'ըսեմ[2]:

«Տեսարան» բառը, որ Լեւոն Շանթ կը գործածէ, կը նշանակէ անշուշտ «տեսիլ», ժամանակային մանրամասը թատերական երկի մը, որ բաժնուած կ'ըլլայ արարներու եւ տեսարաններու: Բայց ան կը յուշէ նաեւ ուրիշ բան, խօսքով, երկախօսութեամբ արտայայտութիւնը այն պատկերներուն, որոնք իր երեւակայութիւնը կը յաճախեն: Հին Աստուածները կենդանի պատկերներու շարք մըն է, հապէս տեսողական ստեղծագործութիւն մը: Անշուշտ խօսքը, թեւաւոր եւ արտրողական, մեծ դեր կը խաղայ կերպարներու կենդանագրումին, հոգեբանական վերլուծումին ու գործողութեան զարգացումին մէջ, բայց տեսողական պատկերն է որ հեղինակին մտայղացումը կ'իրացնէ եւ ականատեսին համադրական ընկալումը կ'ապահովէ: Դիրքերու, շարժումներու, արարքներու սահմանումը հեղինակային բացատրութիւններով գիծեր ու ձեւեր կը թելադրէ, գունային համադրութիւններ կը ստեղծէ: Բեմադրական ցուցումներէ աւելի նկարագրական մանրամասնութիւններ պէտք է տեսնել այս բացատրութիւններուն մէջ: Ոեւէ բեմադիր կրնայ երեւակայել յարմար դիրքը այս կամ այն կերպարին, պատշաճ բեմայարդարումը այս կամ այն տեսարանին: Երբ Լեւոն Շանթ արձանային կենդանի պատկերներ կը գծէ կամ փոխաբերութիւններով ու համեմատութիւններով կ'արտայայտուի, երեւակայութեան յաճախանքը եւ բանաստեղծական խառնուածքը կը դրսեւորէ աւելի քան բեմադրական թելադրութիւններ կ'ընէ: Աբեղային մասին կ'ըսէ՝ Նստած է քարի մը, ձեռքը ծնօտին, Կոյր Վանականը կը ներկայացնէ բարձր ժայռերու մէջ, ծովուն սեպ շրթունքին, Ժամկոչին երգն ալ կը թռչնայ, կը գրէ, կը նուաղի ու կը մարի, որովհետեւ հակած է ներքին պատկերներու վրայ եւ ունկնդիր է քերթողական ներքին թելադրանքներու: Այս տեսակէտէն կրնանք ըսել թէ Հին Աստուածները աւելի բանաստեղծական է, քան Շանթի իրբեւ քերթուած գրուած գործերը:

Պատկերային այս կերտումը գլխաւոր ու մնայուն յատկանիշը պիտի դառնայ չանթեան թատերագրութեան: Իր յաջորդ գործերուն համար ան կ'ընտրէ պատմական նիւթեր, գործողութիւնը կը բաշխէ նոյն տեսակի արարներու եւ տեսարաններու վրայ եւ անոր ընթացքը կը ներկայացնէ յաջորդական կենդանի պատկերներով ու թելադրական, պատկերաւոր խօսքերով: Կայսրի մէջ, նոյնիսկ, նախընթաց ամբողջ տեսարան մը կը ներկայացնէ, բուն գործողութենէն առաջ, դունագեղ հակայ հարթաքանդակի մը պէս, որ բիւզանդական բանակի հրամանատարական կայք մը կը պատկերէ՝ բարձրաստիճան սպաներու արձանային կեցուածքով ու հանդիսաւոր խոսակցութեամբ:

Հին Աստուածներով կը սկսի նաեւ խորհրդանշանի հետեւողական գործածութիւնը Լեւոն Շանթի թատերագրութեան մէջ:

Հեթանոս տաճար եւ քրիստոնէական եկեղեցի կը ներկայացուի, բայց կենսըմբռնումի մասին է խօսքը: Աբեղան ու Վանահայրը սքեմ հագած մարդեր են պարզապէս, որոնք ունայնութեան փոսը լեցնելու կերպ մը կ'որոնեն, կեանքը իմաստաւորող հիմնական գաղափար մը: Աբեղան երազը, զգայութիւնն ու զգացումը կ'ընտրէ, Վանահայրը՝ աչխատանքը, կամքն ու բանականութիւնը: Այս իրողութեամբ կը բացատրուի երեւութական երկուութիւնը, որ կ'արտայայտուի Վանահայրի խօսքերուն մէջ, մանաւանդ թատերախաղի վերջաւորութեան: Նոր եկեղեցի մը կ'ուզէ չինել, որ հիմնուած ըլլայ բանականութեան վրայ: Բանականութիւնը կրնա՞յ փոխարինել կրօնական անմտած հաւատքը:

Թատերախաղի երկու գլխաւոր հերոսները ախոյեաններն են պարզապէս կեանքի տարբեր ու հակադիր ըմբռնումներու, ներկայացուցիչները նաեւ հեղինակին, որ անոնց մէջ կը խտացնէ իր հոգիին երկու տարրերը՝ տրամախօսական հակադրութիւն – համադրութեան մը մէջ մարմնաւորուած: Ու զգացումի եւ մտածումի վրայ հիմնուած այս զոյգ աշխարհահայեացքները կը խորհրդանշուին բնութեան երկու բաղադրիչներով՝ ծովով ու երկինքով:

– Ինծի կը թուի, կ'ըսէ Աբեղան, թէ ծովը սիրտն է բնութեան:

– Դուն նայէ երկինք, կը պատասխանէ Վանահայրը, երկինքը միտքն է բնութեան:

Ծովը ընտրող Աբեղան ժառանգորդն է երազ Օրերու երեւանդին, Լեռնաց Աղջիկի եւ Երգերու պատրանքը սիրող քնարական հերոսին: Երկինքը նախընտրող Վանահայրը կրնայ ժառանգորդը նկատել առաջին երեք թատերախաղերու մըտապաշտ հերոսներուն, բայց մանաւանդ նախատիպարն է այն կերպարներուն, որոնք պիտի ստեղծուին Շանթի յաջորդ երկերուն մէջ, Կայսրէն մինչեւ Օշին Պայլ: Կրող է նաեւ այն արժէքներուն, որոնք Շանթինները պիտի ըլլան անոր կեանքի երկրորդ կէսի ընթացքին:

Այս թատերախաղերը Հին Աստուածներու մէջ կենսաւորուած գեղագիտական տեսութեան գործադրութիւններն են, բայց նաեւ կեանքի մէկենոյն ըմբռնումի զանազան արտայայտութիւնները: Առաջին անգամ իրբեւ բեմական հնարք ներկայացող ունայնութեան փոսի գաղափարը փիլիսոփայական խորքը կը կազմէ թատերախաղերուն: Իւրաքանչիւր հերոս կերպ մը կը խորհրդանչէ կեանքի փոսը լեցնելու: Անոնց մէջ Լեւոն Շանթ կը մարմնաւորէ մարդկային հզօր կիրքեր եւ կ'ուսումնասիրէ զանոնք պատմութեան խորատախտակին վրայ: Կայսրի մէջ տիրելու, կայսրանալու կիրքը կը ներկայացնէ, Ինկած Բերդի Իշխանուհիին մէջ՝ խլելու եսական գանկութիւնը եւ վրէժխընդրութեան մրրկող տենչը, Ողբայուածի մէջ՝ յեղափոխութիւններու անճնակեդրոն չահարկումը յաջորդական բռնակալներու կողմէ, Օշին Պայլի մէջ՝ քաղաքական պայքարներու չուրջպարը յանուն անկախութեան, բայց իրականութեան մէջ կողմնակալ չահերու համար:

Նաղաշը եւ Օշին Պայլը Վանահայրին պէս ներկայացուցիչներն են Շանթի որդեգրած կենսըմբռնումին եւ ապրելակերպին: Մենաւոր խոկումը ընտրած կամքի եւ բանականութեան ախոյեաններ են, որոնք զանցած են զգայական մօտեցումի հանդրուանը եւ կը փորձեն իրենց մտապաշտ խոհալը ապրիլ բռնակալական ախորժակներու եւ քաղաքական դաւերու մթնոլորտի մը մէջ: Առաջինը Շանթին պէս յուսախաբ է յեղափոխութեան եւ արդարութեան անունով մղուած եսակեդրոն պայքարներէն եւ բռնակալական ախորժակներու սանձումը կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՊԼՒՏԵԱՆԻ "ՆՃԱՆ"Ը

Գրեց՝ **ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ**

Այս յօդուածը ընդլայնուած տարբերակն է «Պլըտեանի նշանաւոքը» խորագրուած արժեւորումի մը, որ կարդացուած է 2001 Մարտ 10–ին, Գալիֆորնիոյ կէնետէյլ քաղաքին մէջ, երբ տեղւոյն Համազգայինը կը նշէր անոր Նչան գիրքին հրատարակութիւնը (Ապրիլ Հրատ., 2001):

*
**

Նշանը նուաճում մըն է: Ինքնաբաւ գործ մըն է, զոր կարելի է կարդալ անկախ՝ նախորդող գրութիւններէն: Միաժամանակ, կարելի է զայն կարդալ իբր մէկ մասնիկն ու հանդրուանը այն աւելի ծաւալուն պատումին, որուն ձեռնարկած է Պլըտեան 1997–էն ի վեր: Իմ այսօրեան պարտականութիւնս այդ վիպաշարը ներկայացնել չէ: Սակայն, պարտադրուած կը զգամ չեզոքել Նշանէն՝ Պլըտեանի վիպագրական ձեռնարկը աւելի ընդարձակ fոնի֊fեսի֊ի մը, ինչ պիտի ըսէր՝ համագիրի մը մէջ դետեղելու նպատակով:

Տեղ մը Մարկ. Նշանեան գրած է որ 19–րդ դարու արեւմտահայ գրականութեան մէջ՝ զարգացած, մշակուած սեռ մը չէ եղած վիպագրութիւնը: Սակայն ան կը նշէ սա զարմանալի իրողութիւնը՝ որ Աղէտէն մի քանի տարի ետք, յանկարծ, թէ՛ երիտասարդ, թէ՛ ալ արդէն հասուն գրողներ, կարծես նախամտածուած ու համադրեալ ճիգով մը՝ ստեղծեցին բարձրորակ վիպագրական վաստակ. Նշանեան կը թուէ Յակոբ Օշականը, որուն Մնացորդացը իբրեւ թերթօն լոյս կը տեսնէ Գահիրէի դաշնակցական օրաթերթ Յուսաբերին մէջ, 1931 – 34 թուականներուն: Մօտաւորապէս նոյն թուականներուն Օշական կը գրէ Հաճի Մուրատ եւ Հաճի Ապտուլլահ արձակները: 1929–ին Ցառաջի մէջ լոյս տեսած էր Շահնուրի Նահանջը Առանց Երգին, որ կը խորհրդանշէ արեւմտահայ վէպի անցքը՝ պոլսահայ վէպէն դէպի համասփիւռեան վէպ, որուն վայրը Ֆրանսան է, բայց որուն պատկերացուցած իրավիճակը արձագանգ կը գտնէ Մինչեւ Արեւելքի մէջ ալ: Նոյնպէս 1929–ին լոյս տեսած է Զարեհ Որբունիի «Հալածուածներէ» չարքին առաջին վէպը՝ Փորձը: Յաջորդող տարիներուն կը հրատարակուին նաեւ Կոստան Զարեանի Բանկօօպը եւ Մմուրի Ոսկորները, Հրաչ Զարդարեանի Մեր կեանքը (1934), եւ քիչ մը ետք Համաստեղի Սպիտակ Ձիաւորը, որ կը սկսի Հայրենիք ամսագրին մէջ լոյս տեսնել հատուկենտ հատուածներով: Եւ վերջապէս, եթէ չեմ սխալիր, Նշանեան կը նչէ Սարաֆեանի 1934–եան մէկ վիպակ՝: Այսպէս, կ'ընդգծէ ան, յետ–եղեռեան փոքր հրաշք մը կը պատահի, – արեւմտահայ գրականութեան մեծ բացական, որակաւոր վիպագրութիւնը յանկարծ կը յայտնուի 1929 – 1934 հնգամեակին, այն ալ՝ ոչ թէ խակ ու նորափոքթիթ փորձերով, այլ հինգ–վեց պատահական գործերով, զորս պէտք է համարիլ հաւաքական նուաճում:

Այս նուաճումը մշող եւ անոր մէջէն ինքզինք պարտադրող հարցադրումը Նշանեան կը բնորոշէ իբր փնտռտուքը՝ Աղէտի հանդէպ իսկական անդրադարձի եւ հակազդեցութեան: Հարցադրում մը՝ որուն ծալքերը պիտի պարզաբանէի, նշելով հարցերու չարք մը, – ինչպէ՞ս յառաջանալ, ինչպէ՞ս հայր–ա–տեւել, ստեղծել կամ վերադտնել հայրութեան օրէնքը (եթէ ան ի զօրու էր Աղէտէն առաջ): Ինչպէ՞ս կանգնեցնել ընկերային, հոգեբանական եւ գրական կառոյցներ, ուր կը գործեն սերունդի, հեղինակութեան, աւանդութեան, արժանութեան եւ արգելքի կարելիութիւնները: Ի՞նչպէս որբերէն հայրեր, իսկ սգակիր մայրերէն՝ կիներ ստեղծել:

1929 – 34 վիպագրական հնգամեակի յաջողած նուաճումները, ինչպէս նաեւ անկատար ու ձախողած փորձերը մը– նացին անպատուղ, թերեւս 1930–ական թուականներու կրկնակ ու ծանրակշիռ, համաշխարհային քաղաքական եւ տընտեսական ճգնաժամերուն պատճառաւ, թերեւս ալ աւելի մութ եւ բարդ ներ – հայկական ազդակներու իբր արդիւնք: Հաւուկենտ վէպեր չարունակեցին լոյս տեսնել, որակով ու քանակով չատ սահմանափակ, մի քանի բացառութիւններէ անդին՝ Զարեանի Նաւը Լերան Վրայ–էն (1943) մինչեւ Յակոբ Կարապենցի Ադամի Գիրքը (1983):

Վերջերս, սակայն սփիւռքահայ վէպի փոքր զարթօնք մը կը թուի սկսած ըլլալ, Կարապենցի վերջին գործերով, ապա Գալիֆորնիոյ մէջ՝ Վահէ Պէրպէրեանի եւ Իչխան Ճինպաշեանի ցայտուն ստեղծագործութիւններով, որ ահա կը չարունակուի Պլըտեանի վիպային երրեակով՝ 1997–էն ի վեր: Կենսական է նման հաստատումէ մը ետք նչել, ընդգծել, անմիջապէ՛ս, որ այս չորս գրողներու գործերը միատարրելու որեւէ միտում չկայ եւ չարդարացուիր: Անոնք տարբեր են իրարմէ, տարբեր ձեւերով կը հասկնան ու կը պատկերացնեն ժամանակակիցը, անմիջականը, ապա նաեւ անցեալը: «Ջարթօնք» բառը կը գործածուի, միայն ընդգծելու համար այն յանկարծականի, չեշտուած փոփոխութիւնը եւ որակի բարելաւումը, որ տեղի ունեցաւ մանաւանդ 1995–էն ետք, ինչպէս տեղի ունեցած էր նման անակնկալ փոփոխութիւն մը՝ 1929 – 34 թուականներուն: Անշուշտ կարելի է վերջին հնգամեակի վիպերուն մէջ որոնել եւ գտնել թէ՛ նիւթի, թէ՛ ոճի ու կառոյցի մարզերուն մէջ մի քանի հասարակաց կէտեր: Մասնաւոր ուշադրեայ գրախօսականները արդէն անդրադարձած են անոնց հակումին՝ դէպի օտարը, կամ սեռայինը, կամ դէպի հայ ընթերցողին «փորձառական» թուղթի պատումը: Նման նչումները սխալ չեն: Բայց եւ այնպէս հիմնական սխալ մը պիտի ըլլար նման մի քանի հասարակ յայտարարներու վրայ հիմնուելով՝ ընդհանրացնող, չորս վիպասանները պարփակող եզրակացութիւններու յանգիլ: Հակառակ այդ սակաւաթիւ հասարակ յայտարարներու դոյութեան, ուրաքանչիւր ընթերցող մը երբե՛ք պիտի չշփոթի Պլըտեանի արձակը Ճինպաշեանի արձակին հետ, կամ Պէրպէրեանի արձակը ընորոշող եւ անոր իր ուժականութիւնը տուող տպաղնապները՝ Կարապենցի վերջին գործերը յուզող հարցերու հետ:

Այս գործերէն ոմանք իրենց արդիականութիւնը կը պարտին «օտարին հետ մօտիկութեան փորձառութիւնը» քննելու փորձին: Հոս կը գործածեմ Նշանեանի տարազը՝ որ երբ ուրիչ դրախօսողներու կողմէ կը գործածուի սովորաբար վերտիկութեան փորձառութիւնը», կը պատկերացնէ իբր սեռային յարաբերութիւն: Պլըտեանի Նշանին բազմաթիւ առաքինութիւններէն մէկն ալ այն է, որ իր պա–

ՆՇԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Տակաւին սուր ճիչ մը, որ կը դառնայ ծիծաղ· կարծես կը փրթի լռութիւնէն· կը հատուի· ծառի մը մէկ դիւրաբեկ ճիւղին վրայ ապաստաներ եմ ու ան յանկարծ տեղի կու տայ ծանրութեանս տակ· անկումէն ետք միայն կ'լսեմ բեկումը· ատիկա չի լլեր զիս· կծկուեր է մէջս· տեսակ մը խուճ մը ջերն ընթացող բերձ, կանչող ձայն· կը յուշէ բոլոր պայմանները, պարագաները, մանրամասնութիւնները· կը բաւէ որ հետեւիմ իրեն, վստահիմ պատկերներուն, անուններուն, անոնք իրենց նշաններով կը տանին զիս հոն, որ ճիչը սկսեր է արդէն, շատոնց:

Այսպէս: Ուրեմն:

Դեռ կը բրթջայ,

խնդուքը կը պայթէր ականջիս մօտիկ, շատ մօտիկ, կ'այրէր, սուր ցաւի զգայութիւն մը կը տարածուէր այտերուս վրայ, ճնշող միսերու ջերմութեան մը հետ, կարծես պիտի խեղդուէի, չէի կրնար շնչել, բիքս ազատ պահել, չէի կրնար պոռալ, հեռացնել դէմքս փակող, սեղմող, գրեթէ իրեն խառնող այդ թանձրութենէն, բրտնած, ինչպէս երազի մէջ, երբ անհուն շուք մը կը հակէր վրաս, կը կռխէր անհակակշռելի ուժով բերնիս վրայ, չէի կրնար սնջատել բազուկներս, բռնուած, բանտարկուած, անկարող՝ դիմադարձելու հակազդելու ծանրութեան,

եւ շրթները պէտք էր ըլլային, պէտք էր բոց ըլլային· բայց այն ատեն միայն խածնելուն ցաւը կար արդէն, խոցի, վէրքի կսկիծը, գրկուած, կորսուած ըլլալուն հանոյքը նոյն ատեն կամ ինչ որ հանոյք կրնամ կոչել, որ տրուեր էի այս հպումին, որ երեսներս կը կրծոէր, կը շոյէր, կը գգուէր, եւ սեղմումին, սեղմրտումին մէջէն կը յայտնուէր նորէն ձայնը, զուարթ, բարձր, երգեցիկ, սատափ, հասած սալորի մեղմ նարնջագոյն երանգներով, բայց այդ խնդուքին մէջ եկեր, սպրդեր էր հեծ մը, հեկեկանքի առաջին ոճը մը, որ կ'աճէր հրախաղութեան մը արձակած պայթող աստղերուն պէս·

բերնես հեկեկանք չէր· ես էի որ այդ ձայնային թեթեւ անկումին, մղումին, շոտումին, պայծառութեան պղտորումին լացի շեշտ մը կը վերագրէի, իմ բերնէս, իմ խորերէս բարձրացող տարտամ ու լաց չեղած մղում մը, քեթի այդ խնդուքի ետին կը կռահէի, կը գուշակէի թեթեւ տխրութեան մը ուրուականը, տեսակ մը հեռաւոր ստուեր, խաւ մը, որ գուցէ խնդուքին չէր պատկաներ, այլ անոր կը յաջորդէր, շեշտի, տրամադրութեան, դրոշմի յանկարծական փոփոխութեամբ, կ'անհետանար մէկէն, անմիջապէս որ ձայնը կը պարզուէր, կը դառնար ծիծաղ, այսինքն բոլորովին յստակ վիճակ մը, զիս կրկին բանտարկող իր հմայքին մէջ եւ այն անդոհին, որ կը ստեղծէր ինչ որ պիտի կոչեմ ամօթը, կալանուած ըլլալուն ամօթը, նորէն:

Իր խաղն էր ատիկա:

Հազիւ բանի մը բայլ պիտի առնէի մեր բակէն· փողոցին յատակը, անհարթ, երբեմն բարոտ էր· մէջտեղը անձրեւները առուի պզտիկ հուն մը կազմեր էին, որուն մօտ հողը փխրուն էր· ուստի պէտք էր ուշադիր ըլլալ, երբեմն ցատքել մէկ բարէն միւսը, չսահելու, մանաւանդ կիրակիները ու տօնական օրերը կօշիկներս չաղտոտելու համար·

չէի գիտեր ինչպէս, ամէն անգամ որ պիտի կտրէի այն մասը որ կը գրա–

(1) Լեւոն Շանթը իր մասին, ճօճագրութիւն Վարդգէս Ահարոնեանի, առանձնատիպ Հայրենիք ամսագիրէն, Պէյրութ, էջ 25:
(2) Նոյն տեղը:
(3) Լեւոն Շանթը իր մասին, էջ 28:

Ինչպես վերևում նշեցինք, 1950-ական թվականների վերջերին Ֆելիքսի ընտանիքը ստիպված էր լքել Ամերիկան և տեղափոխվել Ֆրանսիա, որտեղ նա ապրեց մինչև 1973 թվականը, երբ մահացավ սրտի կաթվածից։ Ֆելիքսի մահից հետո նրա կինը՝ Ռեյչել Ֆելիքսը, իր հուշերում գրել է. «Ֆելիքսը ամերիկյան հասարակության մեջ ապրելու ընթացքում ստիպված էր հարմարվել ամերիկյան կյանքի ոճին, ինչը նրա համար հեշտ չէր։ Նա ստիպված էր ենթարկվել ամերիկյան հասարակության պահանջներին, որոնք ինձ համար միշտ էլ անհասկանալի են եղել։ Ֆելիքսը ստիպված էր ամեն օր ինչ-որ բաներ անել, որոնք ինքը չէր ուզում անել։ Նա ստիպված էր ամեն օր ինչ-որ բաներ ասել, որոնք ինքը չէր ուզում ասել։ Նա ստիպված էր ամեն օր ինչ-որ բաներ մտածել, որոնք ինքը չէր ուզում մտածել։ Նա

կանութեան, որքան, ըսենք, Մնճուրեան կամ Համաստեղեան դիւզապրութիւնը, որքան Դաշտենցեան եւ Հրանդ Մաթեւոսեանական պատումը հայրենի դիւղին: Պոլիս՝ Պարոնեանէն ու Զ. Պէշիկթաշլեանէն ի վեր չունեցաւ այդ դրողը, իսկ Երեւան դեռ չունի: Պըլտեանի (վերա)դարձը դէպի Պէյրութ, յարգանք եւ հիացում պարտադրող իրագործում մըն է, համայիչ եւ յատկանշական նուաճում մը: Անդլիագիր դրող Վ.-Ս. Նայփաուլ (ծագումով՝ Թրինիտատ կղզիէն Հնդիկ), կը հաստատէ որ տեղերու համայքը միայն իրենց ֆիզիքական առաքինութիւններէն չի՛ կրնար բխիլ, տեղը հաւաքական երեւակայութեան մէջ կը ծագկի ու անոր ժամադրավայրը կ'ըլլայ, ինչպէս եղաւ 19-րդ դարու Փարիզը, երբ մարդիկ կը գրեն անոր մասին, կը պատկերացընեն զայն բառով ու նկարով (նկարչութիւն, ֆիլմ եւլն.): Այն պատկերացումը, որ Պըլտեան կը մատուցէ հոս, թէ՛ արուեստի նուաճում մըն է, թէ՛ ալ տեղումը Պէյրութին՝ սփիւռքահայութեան երեւակայութեան մէջ՝ իբր ապրուած վայր: Ապա նաեւ ծառայութիւն մըն է որմէ զրկուեցան ուրիշ դաղութներ, – զոր յաջող ձեւով չկրցաւ մատուցել, օրինակ, Անդրանիկ Ծառուկեանը իր (եւ իմ) երազային Հալէպին:

*
**

Պըլտեանի Պէյրութը, աւելի ճշգրտորէն՝ հայաչէն բլրաթաղը, կը դտնուի փոխանցումի, անցքի սեմին: Այդ անցքը խաղաղ ու անդորր չէ, ընտրովի չէ, ինքնակամ չէ, սփիւռքեան անցք մըն է, հայրենիքէն դէպի անապատ, աքսոր եւ Սփիւռք անցքին նման: Ընտանիին ու ընտանիքը ձգել, տան սեմէն ու թաղին սահմանէն անդին երթալը, միշտ մուտքն է օտար աշխարհին: Սեմերն ու սահմանները «նչան»ներ են, եւ անոնց մէկ կողմէն միւսը անցնիլը դեռ մաս չի կազմեր անանուն պատմիչին առօրեային, կամ անոր մօր ու չըլսապատի սովորական կեանքին: Ոչ իսկ Արեւիկը, երիտասարդ դրացին, որ երբեմն անանուն եւ արբունքի սեմին կանգնած պատմիչը «նչանա՛ծս» կը կոչէ լուրջ անլրջութեամբ մը, ոչ իսկ ա՛ն բլրաթաղէն դուրս կ'ելլէ առանց նախապատրաստութեան: Բլրաթաղէն դէպի Պէյրութի կեդրոնը, չուկան, դէպի աշխատող այր մարդիկ, դէպի օտար կարճ ճամբորդութիւնը միշտ նչանակալից է այս դրքին մէջ: Քիչ անդամ կը պատահի: Ընդհանրապէս, «դուրսը», քաղաքը, կը թուի վտանդի ու դաղտնիքի, պատանիին համար անհասկընալի եւ անմեկնաբանելի նչաններու վայրը: Դանդաղօրէն՝ ան, եւ ընթերցողը կը սկսին հասկնալ որ դաղտնիքը, թաքցուածը, արգելքը, մեկնաբանելի նչանները (արգիլուած վարքի, արարքի, դգացումի նչանները) միայն «դուրսը» չեն, այլ նաեւ ներսը: Զանցումն ու խոցը, «հարուածը» (գործածելու համար Պըլտեանին սիրելի բառ մը) հայաթաղին մէ՛ջ ալ կը պատահին:

Կարելի է վէպի մը դրախօսականէն պահանջել՝ որ ան ամփոփ ձեւով ներկայացնէ գործօն նկարագիրները, դիպաշարը, եւ չըլսապատը՝ ուր դէպքերը տեղի կ'ունենան: Այս դրքին մէջ նկարագիրները բազմաթիւ են, ընդհանրապէս թաղի կիներն են, որոնք հո՛ն կ'ապրին, կ'աշխատին, կը տեսնեն ու կը լսեն, կը բամբասեն, կը վերլուծեն, կը դատեն ամէն ինչ, – վարք ու բարք, տեսք, տեսանելի ու կռահուած սէրեր, իղձեր, տենչանքներ: Կը յիշեն հայրենի անցեալը, մի՛շտ: Կը յոխորտան իրենց կորսըւած ծննդավայրերով: Անո՛նք են, այո ընթերցողին համար, դրքին ամէնէն մեծ նուաճումը, – թաղին եւ Պէյրութին տեղա – դրութեան կողքին՝ աղդ – ա – դրութիւն մը կայ հոս, երբեմն մարդաբանական վերլուծումի ճշդրտութեամբ եւ միշտ արուեստագէտի հմուտ հասկացողութեամբ իրագործուած: Դէպքեր ալ կան, այո՛, սակայն անոնց մանրամասնութիւնները կարելի չէ պարզել այս պարփակին մէջ: Գլխաւոր «դէպքը» Արեւիկի սէրն է, Նչանին հանդէպ, եւ այդ սէրին դաւաճանութիւնը, կին խօսող Նչանին կողմէ: Այս դէպքը կը պատահի տուներու եւ դգացումներու վրայ, – անանուն պատմիչը չատ բան կը տեսնէ, քիչ բան յստակ կը հասկնայ, եւ ուրեմն ընթերցողին կը փոխանցէ «ներսը» պատահող բանի մը նչանները: «Նչան» բառը, իբրեւ անձնանուն եւ իբրեւ պարզ գոյական, ապա իբրեւ ածանցուած ու բարդ բառերու մասնիկ («նչանած», օրինակ) դերքի ոստայնին մէկ կարեւոր հանգոյցն է:

Դժուար է մանրամասնել «նչան» բառի տարբերակները եւ անոնց սահմանուած դերը՝ Պըլտեանի արուեստին մէջ, յատկապէս այս դրքին մէջ: Կեանքը ունի իր անդրդուելի ֆիզիքական, իր – ական, նիւթային ներկայութիւնը, որոնց պայմանական փորձառութիւնը հիանալի ճշդրտութեամբ կը փոխանցէ հեղինակը: Սակայն կեանքը նաեւ նչաններու հիւսկէն մըն է: Լեզուի բառերն ալ, մարդկային վարուելակերպն ալ նչաններ են, որոնք աներեւոյթն ու բացական կը ներկայացնեն: Աներեւոյթը՝ ինչպէս կնոջ մը կամ մարդու մը իսկական, բայց չբացայայտուած զդացումները: Բացական՝ ինչպէս անցեալը՝ որ մոռացութեան դամոկլէսեան սուրին տակ կ'ապրի: Պատահաբար չէ որ Նչանի առաջին էջը կը կրէ ժողովրդական ասացուածք մը.–

«Անցուկա՝ մոռցուկ
Փախածա՝ մեռնի ձուկ»:

Դիրքը մերժումն է անցեալի մոռացութեան: Ընդունիր այդ մեծ ձուկի փախուստը, կորուստը: Ցիշողութեան եւ անոր բացերը ամբողջացնող երեւակայութեան նչանները ի սպաս կը դրէ, 1950-ական թուականներու Պէյրութեան հայաթաղի վերակառուցման: Սակայն այս դիրքը, վաւերագրական ճշդրտութիւն եւ արժէք ունենալով հանդերձ, չի միտիր ընկերային դիտութիւններու այդ սեռին պատկանիլ: Ըսի, որ նչանները ոչ միայն աներեւոյթ անցեալը կ'ոգեկոչեն, այլեւ նոյնքա՛ն աներեւոյթ դգացումներու, ապրումներու (ապրումը, ապրիլն է, կեանքի առանցքը) բացայայտումը: Ուրեմն Պըլտեան Պէյրութահայութեան կեանքի վաւերագրական համայնապատկերը վերստեղծելու չի ձգտիր, այլ՝ հոն ապրուած մի քանի կեանքներու նչանները արձանագրելու: Կ'արձանագրէ զանոնք ոչ միայն իբրեւ անցեալ, այլ՝ իբրեւ ներկայ: Պարագան տեղը չէ որ դրքին պատումի առաջին բառն է «Տակաւին»: Կը դրէ, – «Տակաւին սուր ցիչ մը, որ կը դառնայ ծիծաղ»: Առաջին բառը ընթերցողին կ'ըսէ, որ բան մը, որ մօտ 50 տարի առաջ լսած է, տակաւին կը հնչէ, դեռ ներկայ անցեալ մըն է: Ան «այսօր», այսինքն՝ պատումի ներկային մէջ, կը դառնայ (ոչ՝ «կը դառնար») ծիծաղ: Դիրքը իր փրուքեան կողմերը ունի, յիշողութեան սրբագնացումի իր գործունէութեամբ, բայց այդ իրագործող ծէսը չատ աւելի բան կը պարտի Ֆոքներեան լեզուա-քերականական ոճին, ուր անցեալը ներկայ եղանակով կը վերապրուի:

Նոյնը, դրքին առաջին պարբերութիւնը, կը վերջանայ սա տողերով,–«...ձայն [որ] կը յուշէ բոլոր պայմանները, պարագաները, մանրամասնութիւնները, կը բաւէ որ հետեւիմ իրեն, վստահիմ պատկերներուն, անուններուն. անոնք իրենց նչաններով կը տանին գիս հոն, ուր ցիչը սկսեր է արդէն, շատոնց»:

Կ'արժէ ընդգծել «ձայն, պատկեր, նչան» երրորդութիւնը եւ «սկսեր է» արտայայտութիւնը: Բան մը սկսեր է այնտեղ, 1950-ական թուականներուն (ինչպէս պիտի պարզուի), որ առարկայականօրէն կրնայ վերջանալու, ապա նաեւ մոռցութեան վտանգին տակ ըլլալ, բայց որ տակաւին չէ աւարտած, հեղինակին համար, – սկսեր է, դեռ կ'ապրի: Կարելի է վերստին լսել ձայներ, տեսնել պատկերներ, մեկնաբանել նչաններ, որոնք լաւ չէին հասկցուած եւ կամ, բաներ, տարբեր ձեւով հասկցուած էին նախարբունքեան մանուկ – պատանիին կողմէ: Տարբեր ձեւով պիտի հասկըցուին՝ վերապատումի եւ վերընթերցումի ընթացքին:

Ուրեմն Նչան դրքին «պարունակութիւնը» (որ ունայն բառ մըն է, արուեստի գործի մը պարագային, սակայն ստիպուած ենք գործածել զայն), սա է, – (ա) յիշողութեան մէջոցաւ վերակառուցումը տեղի մը (Պէյրութի հայաբնակ թաղ, մօտաւորապէս 1953 թուականին), որ «վայր»ի կը վերածուի, ապրուող իմաստներու խաչաձեւման կէտը կ'ըլլայ: (բ) Պատումը դէպքի մը, որ թէ՛ ինքնին կարեւոր է իբր դիպաշարի ողնասիւն, թէ՛ ալ առիթն է ուրիշ, աւելի փոքր բայց նչանակալից դէպքերու պատումին, – այդ «դէպք»ն է Արեւիկի սէրը Նչանի հանդէպ, որ իր կարգին, կը խաբէ եւ կը յուսախաբէ զինք: (գ) Կիրարկումը՝ այս վայրն ու պատումը կառուցող դրութենական ոճի մը, որ ոչինչ կը պիջի եւ ոչ մէկ ձեւով դերի կը մնայ աբեմտեան արուեստի մեծերուն, այս մարզին մէջ, – մեծեր, որոնց անունները թուելդ արդէն:

Արդ, «վտանգ» մը կայ հոս: Վտանգավոր դրախօսականը կրնայ ընթերցողին անվստահութիւն ներշնչել՝ իբր չափազանցութիւն: Կը հասկնամ վտանգը: Մօտ քսան տարի առաջ, հրատարակած էի ուրիշ արուեստագէտի մը գործին յատկացուած դրուատական դրութիւն մը, այնքա՞ն խանդավառ, որ հեղինակին «հանճար» վերագրած էի: Քանի մը օր ետք հանդիպեցայ Պըլտեանին: Անդրադառնալով այդ քիչ մը անչըլսահայեաց դովեստին, ան մեղմաճայն բայց յանդիմանող ժպիտով մը ըսաւ. – «Չեմ ժխտեր որ գործը լաւ էր, բայց դիտե՞ս "հանճար"ի տեղ կրնայիր աւելի չափաւոր ըլլալ եւ իրեն վերագրել, օրինակ, տաղանդ, կամ ձիրք, կամ հմտութիւն, կամ կարողութիւն»:

Պըլտեանի այդ յանդիմանութիւնը նրկատի ունենալով, Նչանի հեղինակին հասցէին չափազանցեալ որակումներ կատարելու փորձութենէն հեռու պիտի մնամ: Նոյնիսկ պիտի կատարեմ քննադատութիւն մը, – եթէ դիրքը ունի տրկար կէտ մը, այդ որոշ դրուագներու անարդիւն երկարաձգումը կամ անոնց քիչ մը չատ մանրազնին քննութիւնն է: Արուեստի մէջ ամէն դէպք, պատահար, պատկեր ու դաղափար իր ապրումի եւ իմաստի պարունակութիւնը ունի. ձախողութեան դատապարտուած բաղդատութեան եղր մը դտնելու մղուած, պիտի ըսեմ՝ ինչպէս ամէն խաղող՝ իր հիւթը: Արդ, որոշ աշխատանքով եւ հմտութեամբ, իւրաքանչիւր հատիկէ կը քամուի այն հիւթը՝ որմէ որակաւոր գինի կրնուի: Անչուշտ նոր ճնշումով ու թէքնիքներով կարելի է վերադառնալ արդէն իսկ քամուած խաղողին ու անոր մորթէն, կուտէն, ճմռուած միջուկէն հանել քիչ մը աւելի հիւթ, – սակայն ոչ անպայման ամէնէն լաւ որակի: Եթէ Նչանը ունի իր սայթաքումները, անոնք միշտ այս հակումէն կը բխին. հեղինակը քիչ մը երկար կը յամենայ, քիչ մը չատ յաճախականութեամբ կը վերադառնայ, քիչ մը չատ ճնշումով «կը քամէ» որոշ դրուագներ, երբ անոնք արդէն իսկ տրուած են իմաստի եւ ապրումի իրենց ամէնէն լաւ կարելին:

Ըսի որ բաղդատութեան այս եղրը դատապարտուած է ձախողութեան: Ի վերջոյ, ընթերցումը առանձնութեան եւ կրկնութեան ծէսն է,– կը կատարուի ֆիլիքական առանձնութեան մէջ, եւ կամ կամօք ինքնապարտադրուած սեւեռումով մը, որ խճողուած հանրակառքին մէջ անդամ առանձնութիւն կը ստեղծէ, եւ ապա, անոր մէջ՝ կ'արտօնէ կրկին ու նորէն այցելել այն հատուածները, որոնց ընթերցումը հաճոյք մըն է, սիրաբանութեան նման, որ երբեմն կրկնութիւնով կը բթանայ բայց՝ իսկական արուեստի պարագային, կրկնութիւնով կը վերանորոգուի եւ կը խորանայ: Առանձնացած, քանիցս բարձրաձայն կարդացի պարբերութիւններ եւ էջեր, իւրաքանչիւր ընթերցում նոր ծալք մը բացաւ, նոր իմացական ղգայարանք մը դրգռեց, տակաւ յայտնեց իր պարունակը, տակաւին պահելով ուրիշ մը: Բայց, ամէն բանէ աւելի զգլխիչը, ինծի համար, Պըլտեանի դրութենական, լեզուական հմտութիւնը եղաւ ու կը մնայ: Հոս հայերէնն մը ոչ միայն կը գործածուի, այլ կը ստեղծուի: Հայերէնն մը, որուն չըլսանակը սթանտար գրական աբեմտահայերէնն է, իսկ անոր չըլսապատած լեզուաչխարհը՝ արեւմտահայ բարբառները: Տասնամեակէ մը ի վեր յայտնի է որ մեր մահամերձ արեւմտահայերէնը կ'ապրի կրկնակ վերածնունդ մը՝ Վահէ Օշականի բանաստեղծութեան եւ Գրիգոր Պըլտեանի արձակին մէջ: Դար մը առաջ Էդրա Փաունտ գրած էր որ արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի բանաստեղծութեան համար միակ յոյսը այն է, որ օր մը ան կրնայ գրուիլ նոյնքան լաւ, որքան Ֆրօպէրի արձակը: Պըլտեանի արձակը արեւմտահայերէնի յոյսն է:

Այս հաստատումներէն անդին, չատ բան կը մնայ ըսելիք: Ըսի, որ Պըլտեանի արձակը վաւերագրական արձակ չէ, սակայն ունի անոր ճշդրտութիւնը: Զօրաւոր է իր կապը իրականութեան հետ, ինչպէս գրած է Գրիգոր Շահինեան, «Երեւակայութիւնը... չի կրնար ստեղծել առ ի չգոյէ: Ան կը չարունակէ, կը վերափոխէ իրականութիւնը, կը լրացնէ ...եւ կը մեկնաբանէ զայն» («Գրիգոր Պըլտեան՝ վիպագիր», Յառաջ – Միութ եւ Արուեստ, 2000 Փետրուար 6, էջ 1): Այս բնորոշումը ճշդրիտ է: Առարկայական, ընկերային եւ հոգեկան իրականութիւնը պատկերացնել եւ մեկնաբանել՝ կը նչանակէ որ նչանները պէտք է դրծածուին բազմաթիւ ձեւերով, օրինակ՝ իբր խորհրդանչան, խորհրդանիշ, սէմպոլ ալ: Գրականութիւնը եւ անոր ընթերցումը նչան – տուք մըն է միչտ: Ընկերային կեանքի մէջ խօսք – կապն ու նչան – տուքը պահանջկոտ եւ պարտադիր տուչութիւններ են: Անոնք կ'ենթադրեն նչանը տուողին եւ առնողին վարքի ու բարքի երկուստեք սահմանափակումներ, նոյնիսկ կաչկանդումներ: Գրականութեան աչխարհի գեղեցիկ յարակարծութիւնը այն է որ նչան – տուքը առատաձեռն է եւ համեմատաբար անկաչկանդ: Կը ստանանք նչաններու հիւսկինը, անոր արձակը, սակայն մեզի պարտադրուիր մեկնաբանական միաված վարք ու բարք, ընթերցումի մէկ ոճ մէկ արդիւնք: Ան մեզի կը փոխանցէ իրականութիւն մը եւ կը մեկնաբանէ զայն, ինչպէս կը դրէ Շահինեան: Կը մեկնաբանէ այդ իրականութիւնը իբրեւ նչան՝ նչաններով, դրութենական լեզուով: Մենք ալ իր այդ նչանագրութիւնը կը մեկնաբանենք կրկին, ինչպէս եւ այս դրախօսականով: Ուրեմն՝ պատչաճ է որ խօսքս աւարտեմ դրքի նչաններու իմ անձնական ընկալումով:

Նախ արեւմտեան մչակոյթի, ապա հայկական մչակոյթի, վերջապէս՝ մըչակոյթի իմ անձնական հասկացողութեան սիւներէն է Սուրբ Գիրքը, Աստուածաչունչը: Ան՝ նչանտուքի ամէնէն անսպառ օրինակներէն մէկն է, յաչտ վերծանելի եւ վերամեկնաբանելի: Ամէն տող՝ խոստում մըն է: Ն.Ք. 650 թուականին, Եսայի Մարգարէն կ'ըսէ.–

Վասն այդորիկ տացէ ձեզ Տէր ինքինին նչան
ահա կոյս յղասցի եւ ծնանեցի որդի

Վեց դար ետք, մարգացող Աստուածը ինքզինք կը ներկայացնէ իբր Հին Կտակարանի խոստմնալից նչանին իրականացումը, հաւատացեալին համար: Ցիսուս անդադար կ'ակնարկէ նչանին, – ինք Աստծոյ զաւակն է, ինչպէս Իսահակ՝ Աբրահամի: Աբրահամ պատրաստ է իր զաւակը զոհելու՝ ի սէր Աստծոյ, իսկ Աստուած՝ իր Ցիսուս զաւակը զոհելու՝ ի սէր մարդկութեան: Երկուքն ալ զոհողութեան պատրաստակամութեան նչաններ են, խոստումներ են. նչան–ը խօս(ք)տում է միչտ: Նոյի տեսած ծիածանը խաղաղութեան նչան եւ խոստում մըն է, խաչուած Ցիսուսի խաչը, նոյնպէս, քանի որ ան պիտի երեւնայ կրկին, – «նչան որպէս մարդոց երեւեցաւ յերկինն», ինչպէս կ'ըսէ Ս. Մատթէոսի աւետարանը: Պըլտեանի գործին մէջ ալ նչանը միչտ խոստում մըն է, որ կ'իրականացուի, սակայն երբեմն անկատար կերպով, եւ ուրեմն կը պահանջէ վերընթերցում, մըտնալով անսպառ ու խոստմնալից: Ինչպէս կը դրէ ինք դրքի վերջին էջին վրայ (270), «այլայլումէ մը, այլափոխումէ մը հոգիի եկող նչան, վերադարձող, որ թէ՛ հոգիէ զինէ կը յուշէ, թէ ալ ետք հորիզոն մը կը խոստանայ»: Այո՛, կը յուշէ ոչ միայն ապրուած եւ դեռ յիշողութեան մէջ ապրող քաղաքի մը անցեալը, այլ նաեւ ընթերցումի մը անցեալը եւ անոր ապագայ կրկնութիւնը, որ խոստացուած է, բայց «որ չէ եկած տակաւին»: Ցաւերնանք այդ բառերուն վրայ, որոնք դրքին վերջին բառերն են, – «որ չէ եկած տակաւին», ինչպէս մեսիա-Ցիսուսը աւետարաններու, որ դեռ մէկ անդամ պիտի դայ, – ահա թէ ինչու ես մղուեցայ ներկայ ընթերցումի մը (որ արեւտարանամիտ ընթերցումի մը դէն իսկ իմ հակումն էր, նչաններու յաճախականութեան դէմ յանդիման):

Դրքին առաջին ու վերջին բառերը նոյնն են, – «տակաւին»: Այդ՝ նչաններու եւ Նչանին խոստումն է ընթերցողին, – «կար ու բամբեցիր իմաստ, կը մնայ հետդ վերադարձի, վերընթերցումի սպասող իմաստ, ապրում, հաճոյք»: Ընթերցողին կը մնայ յիշել այլ նչանը որ հրեչտակը կատարեց Ճակատագրական մարտչն առաջ, Կոստանդին կայսեր,– in hoc signo vincis, «այս նչանով պիտի նուաճես»: Այս նչանով յաղթական է Պըլտեան:

ԽԱՉԻԿ ԹՒՕԼՅԵԼԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՁԱԿ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉՈՒ ԲԼԷԱՆԸ

Հայաստանի հելսինքեան կոմիտէին նախագահը Ա.Իվանեան վերջերս Մոսկուայի մէջ մատնակցած է կազմակերպութեան հիմնադրամին 25–ամեակին նշումներուն: Այդ առիթով տեղի ունեցած է յոբելենական նստաշրջան մը ուր քննարկուած է նաեւ Հայաստանի մէջ քաղաքական բանտարկեալներու դրութեան հարցը, չեչուած է Ա.Բլէեանի պարագան:

Տանտէակ մը առաջ, նման բանի մը ենթադրութիւնն իսկ ընդվզում կը պատճառէր չատ չատերու· ո՛չ միայն «հայկականը՝ պատուական» սովորոյթութեամբ· այլ նաեւ, մանաւանդ այն տըրամաբանութեամբ որ 70 տարի մարդկային իրաւունքներու ամէնէն տարրականն ալ զրկուած ընկերութիւն մը ապրած փորձառութեամբը պիտի չթոյլատրէր ատոր կրկնութիւնը, չարունակութիւնը, անկախութեան չրջանին ալ: Սակայն, այսօր տանտէակ այդ չրջանը սոլվեցուց չատ կարեւոր բան մը· այն թէ կերպային կեանքը վարկածներով, տրամադրութիւններով չէր ընթանար, երբ կային վարժութիւններ, կամայ – ակամայ իւրացուած սկզբունքներ, անցեղ տարիներուն հետ պապէն աւելի պապական դառնալու երեւոյթներ ու նաեւ՝ ծուռն ու չիտակը կամաւոր կերպով չփոթելու առաջնորդող մեծ ու փոքր չափեր: Հայաստանի մէջ ուղղադրութեան չվերադառնալու յամառութիւնը լաւագոյն օրինակն է ըսուածին: Այսօր այլեւս ո՛չ յուսախաբ կ'ըլլանք, ո՛չ կ'ընդվզինք, տեսնելով անկախութեան տասներորդ տարեդարձն ալ խորհրդային խեղդադրութեամբ դիմաւորելու, պատիժներու, հետապնդումներու կամայականութեան, մութին մէջ ճպուռած ոճիրներու երեւոյթները: Թերեւս տակաւին կան զարմացողներ, բայց այս ընթացքով երկար չի տեւեր անոնց գոյութիւնն ալ:

Բարեբախտաբար, ամէնէն անյոյս նըկատուած կացութիւններու մէջ ալ կը գտնուին ձայն բարձրացնողներ, պայքարողներ: Անոնցմէ պէտք է նկատել Հայաստանի հելսինքեան խումբը որ իր ուժերուն ներած չափով կը ջանայ կարզի բերել մարդկային իրաւունքներու յարգանքի մարզը երկրին մէջ:

Ինչպէս կը տեղեկացնէ «Առաւօտ»ը (Մայիս 23), Մոսկուայի նստաշրջանին այդ խումբէն նախագահ Ա.Իվանեանի հետ մատնակցած է Միքայէլ Դանիէլեան: Առաջինը պատասխանելով Աննա Իսրայէլեանի հարցումներուն, կ'ըսէ թէ Մոսկուայի հանդիպումին կազմակերպուած կլոր սեղանին ինք ներկայացուցած է դատական իշխանութեան վիճակը որ անկախ չէ եւ գործադիր իշխանութեան թելադրանքը կը կատարէ· խոչտանգողներ չեն պատժուիր, ընտրութիւնները կը կեղծուին, եւ այլն: Որպէս քաղաքական հետապնդումի օրինակ, նշած է Ա.Բլէեանի պարագան:

Միայն անոր եւ օրինակ՝ Հոկտեմբեր 27-ի ամբաստանեալներուն դատին համեմատութիւնը լայնօրէն կ'արդարացնէ Ա.Իվանեանի որակումը: Երկուքին հատաբակաց միակ կէտը, այնպէս կը թուի որ արդարութեան համակարգին վարկաբեկումն է· առաջինին մէջ դրամական չփոստուած իւրացում մը ծանրօրէն պատժելու խոստպահանջութեան եւ երկրորդին՝ անհասկնալի լայնախոհութեան, մեղմութեան պատճառով, երբ երկրին իշխանութիւնը դրեթէ ամբողջութեամբ դլխատած ոճիր մը խնդրոյ առարկայ է:

Ա.Իվանեան կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ ամէն գնահատում կը ձեւուի տուեալ անձին նկատմամբ անձնական վերաբերումի հիմով: Պերճախօս է տրուած օրինակը· նախագահին առընթեր Մարդու իրաւունքներու կարկառուն անդամներէն մէկը երբ լրագրող Ն.Փաչինեանի դէմ տըրուած վճիռը կ'արձակուի եւ իր յանձնաժողովը կը մերժէ հարցին քննարկումը, կ'ըսէ· «Այո՛, դա խօսքի ազատութեան ոտնահարում է, բայց ես կարծում եմ որ նա պէտք է որ պատժուի»:

Երբ Ա.Իսրայէլեան հարց կու տայ թէ ի՛նչ չափանիշով Ա.Իվանեանը քաղաքական բանտարկեալ կը նկատէ Ա.Բլէեանը, ան կը բացատրէ· այդ մասին ոչ մէկ երկիր յստակ օրէնսդիրք ունի: Հանրային կարծիքը եւ իրաւապահները կ'որոշեն թէ տուեալ անձը քաղաքական բանտարկեա՞լ է, թէ ոչ: Այլ խօսքով, միշտ ներկայ է ենթակայական մօտեցումի խնդիրը: Ինչպէս քանիցս կրկնուեցաւ Բլէեանի պարագային, ան Ա.Իվանեանի համոզումով ալ, քրէական հետապնդումի ենթակայ չէր ըլլար եթէ նախագահական ընտրութեան թեկնածու ներկայացած, Ռ.Քոչարեանը սուր կերպով քննադատած չըլլար, անոր թեկնածութեան օրինականութիւնը չհնդրականացնէր ու Սահմանադրական դատարան չդիմէր, այլ, ըլլար անոր համախոհներէն մէկը: Միւս կողմէ, դիտնալով թէ կառավարութիւնը եւ վարչարարական կազմը ո՛ր աստիճանի կաշառակերութեան մէջ թաղուած են, Ա.Իվանեան բացարձակ վըստահութիւնը չէ ունեցած Ա.Բլէեանի անմեղութեան: Միայն յետագային, դատավարութեան ընթացքին հետեւելով է որ այդ ուղղութեամբ կը համոզուի, երբ դատարանը անոր ուղղուած ո՛չ մէկ մեղադրանք ապացուցելու կը յաջողի: Այդ պահէն, իրեն համար Մխիթար Սեբաստացի կրթական համալիրին նախկին տընօրէնը դասական քաղաքական բանտարկեալ մըն է:

Այդ կէտին վրայ տարակարծութիւնը կը յիշեցնէ արդարացումը որ իշխանութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ արուած է Եւրոպայի խորհուրդին դէմ երբոն. անոնք ըսած են թէ նախագահական ընտրութեան առթած քուէներուն անհնար համեմատութեամբ ու իր կուսակցութեան անկարեւոր կշիռով, Ա.Բլէեան քաղաքական հալածանքի ենթարկելի դէմք չէր կրնար ըլլալ: Իր պատասխան - հարցումին թէ ուրեմն, ինչո՛ւ Ա.Բլէեանը, Ա.Իվանեան կու տայ հետեւեալ բացատրութիւնը· իշխանութեան վտիտութիւնն է եաք թէ՛ հանրութիւնը, թէ ընդդիմադիր ուժերը կը պահանջէին որ նախկին որեւէ դեկավար դէմք պատժուի: Ընտրելեցաւ Բլէեանը որպէսզի թէ՛ այդ պահանջին, թէ՛ «գաւառական վրէժխնդրութեան» գոհացում տրուի:

Կար մանաւանդ 1992-ին անոր հաքուի վիճայարոյց այցը որուն պատճառով խիստ քննադատութիւններու թիրախ եղած էր· ատիկա Ա.Իվանեանի կարծիքով, իշխանութիւններուն այն ապահովութիւնը տուած էր որ Բլէեանի հետապնդումին հանրութիւնը անտարբեր կը մնայ:

Ա.Իվանեան այս բացատրութեան մէջ մոռցած է նշել Բլէեանի միւս մեծ «մեղք»ը· այն որ Կրթական նախարարութեան չրջանին իբրեւ թէ արդիլած էր դպրոցներու մէջ ցեղասպանութեան նշումը: Հակառակ զանազան առիթներով անոր մատնանչումին թէ այդ արգելքը միայն անչափահասներու դասարաններուն համար էր, օրուան դլխաւոր ընդդիմութիւն Հ.Յ.Դ.ն յամառօրէն քննադատեց զայն, դեռնէ – դեռին զարնելով: Բլէեանը յարմարագոյն հալածեալի վերածելու ներկայ ընթացքին մէջ սխալ կ'ըլլայ անտեսել այդ պարագան ալ: Վերջապէս, մէկ քարով քանի մը թռչունի օրինակն է որ ըսուածը. ինչո՞ւ Ռ.Քոչարեանի զօրակից ուհամախոհ այդ կուսակցութիւնն ալ գոհացումի իր բաժինը չունենար նախկին իշխանութենէն դէմքի մը հետապնդումին մէջ:

Հետաքրքրական է կարդալ որ հանրութեան հետաքրքրութեան մասին իշխանութեան հաչիւները սկիզբի չրջանին ճիշդ դուրս եկած են· երբ Ա.Իվանեան կամայ – ակամայ սկսած է համոզուիլ թէ Բլէեանի նկատմամբ անարդարութիւն կը գործուի, մարդիկ իրեն հարց տուած են թէ ո՞վ կը պաշտպանէ: Սակայն, այսօրուան կացութեամբ, իր համոզումը այն է որ հանրութեան վերաբերումը փոխուած է Բլէեանի դատավարութեան հանդէպ:

Հարցազրոյցին վերջին կէտը կը վերաբերի վերաքննիչ դատարանին կողմէ երկու տարի զեղչուած պատիժին: Ա.Իվանեան կ'ըսէ թէ այդ մեղմացումն ալ իր թուած գործօններով պայմանաւորուած է: Այսուհանդերձ, պաշտպան փաստաբաններուն եւ միջազգային կառոյցներուն ճնշումը դատարանին վրայ որոշ չափով դեր ունեցած է: «Աւելի ճիշդը, ոչ թէ դատարանի, այլ գործադիր իշխանութեան վրայ, որը յանձնարարեց մի փոքր մեղմել դատավճիռը»:

Մարդ երբեմն անդիմադրելի փափաքը կ'ունենայ հարցնելու Հայաստանի իշխանաւորներուն թէ իրա՛ւ, չե՞ն զժուարանար, զոնէ երբեմն, ներկայացուած ամէն տիպի որպէս պլխաւոր ձեռքբերում, կրկնելու «ժողովրդավարութեան ճամբուն վրայ արձանագրուած յառաջընթացը»...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՊԱԼԸՔ ՓԱՂԱՐԸ»

Պէյօղլուի Զկնավաճառներու Շուկան, նչանաւոր «Պալըք Փաղարը»ն, այս եղանակին լեցուն է օտար զբօսաշրջիկներով: Բոլորն ալ չուկային մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը կը քալեն զարմացկոտ ակնարկներով եւ չարունակ լուսանկարելով: Անոնց մէկ քիչեր միայն գնում կ'ընեն: Մեծամասնութիւնը կը լուսանկարէ: Զբօսաշրջիկը, որ խումբով եկած է, եւ պահ մը կը մնայ, իր ընկերոջ մը կամ ծանօթի մը մէկ կը բնաւի, իրենչպէս կրնայ օգտագործել ճուկը: Դատապարտուած է միայն նայելու: Նայելու հիացումով, հետաքրքրութեամբ, ախորժակով: Բայց միայն ճուկերը չեն որ հետաքրքրական են անոնց համար: Անոնք կը լուսանկարեն խանութներուն ցուցափեղկերը, խանութպանները, վեղոյի բեռնակիրները, չըրջուն վաճառորդները, հացի փուռերը, եւ ո՛վ դիտէ դեռ ինչեր, զորս մենք չենք տեսներ, հակառակ որ ամէն օր երկու անդամ կ'անցնինք անոնց առջեւէն:

«Պալըք Փաղար»ը իմ ամէնօրեայ բնակարան է: Զիրար կտրող երկու փողոցներէ կազմուած այս փոքրիկ չուկան ամէն առտու ինճմով չնչել կը սկսի: Ամէն առտու, տակաւին չատ կանուխ, երբ անոր մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը կը քալեմ խըմբագրատուն մտնելու համար, կը տեսնեմ որ ինչպէս այդ չուկան կ'արթննայ իր դիչերային քունէն եւ կը սկսի պատրաստուիլ որպէսզի ընդունի օրուան եռուզեռը: Այդ վայրկեանին կարծես կը դիտեմ մարդ մը որ իր քունէն կ'արթննայ, պահ մը կը նստի անկողնին եզերքը, երկու թեւերը բանալով զանոնք կը պրկէ իր թմրած մարմինը աչխուժացնելու համար, երկար երկար կը յօրանչէ, յետոյ ակամայ ոտքի կը կանգնի հագնելու համար իր ամէնօրեայ հագուստը: Բոլոր ցուցափեղկերը պարապ են տակաւին: Օրուան թարմ ապրանքները կեդրոնական չուկայէն չեն եկած տակաւին, կամ երկկուղնէ մնացածները տակաւին դուրս չեն հանուած առնադարանները: Վաճառորդները հիմա դեռ նոր պիտի սկսին լուալ, ջրել, մաքրել այն տախտակները որոնց վրայ ձուկերը կամ բանջարեղէնները պիտի ցուցադրուին իրենց յաճախորդներուն: Զբօսաշրջիկ ալ չկայ տակաւին: Աչխարհի վրայ ո՛չ մէկ զբօսաշրջիկ կրնայ տեսնել այս տեսարանը: Որովհետեւ տեսարանին վարագոյրը տակաւին պաչտօնապէս չէ բացուած: Տակաւին չեն վառած այն լապտերները, որոնք քիչ վերջ պիտի վառին որպէսզի լրենց եղածէն ալ աւելի վայլուն ցոյց տան ապրանքները: Վաճառորդները տակաւին չեն սկսած պռոշտալ իրենց ապրանքները գովերգելու համար: Կամ եթէ կը պռոշտան, իրարու որպիսութիւնը հարցնելու համար է, կամ զրուցելու՝ օրուան քաղաքական պլխաւոր նիւթին վրայ, կամ Փուլթպոլի երէկուան մրցումին մասին:

Այդ վայրկեանին չուկան տակաւին չէ սկսած չնչել: Բայց իրիկոնը, երբ նոյն կէտերէն անցնելով պիտի բռնեմ տան ճամբան, պիտի տեսնեմ թէ ինչպէս այդ չուկան կ'ապրի իր բարձրագոյն պահերը: Հիմա ցուցափեղկերը լեցուն են այնքան որքան կրնան: Լոյսերը այնքան ուժեղ կը վառին, որքան կրնան: Վաճառորդները այնքան բարձր կը պոռան, որքան կրնան: Եւ անցորդներն ալ, այս խճողեալ փողոցին մէջ կը քալեն այնքան որքան կրնան: Քիչ անգին ճաչարաններ ալ կան: Ասիկա իմ ամէնօրեայ բնակարան է: Եթէ առաջին անգամ տեսնողը ըլլայի զայն, ինչպէս սա Ֆրանսացի, գերման, իտալացի, նորվեկիացի, ճափոն կամ չինացի զբօսաշրջիկները, ո՛վ դիտէ ես ալ ինչպէս ամէն քայլափոխին տասն անգամ պիտի լուսանկարէի չուրջըս: Բայց ասիկա իմ ամէնօրեայ աչխարհս է: Վաճառորդներէն չատեր կը ճանչնան զիս: Կը բարեւեն զիս, երբ կ'անցնիմ անոնց առջեւէն: Ես ալ մաս կը կազմեմ այդ աչխարհին: Ես ալ քար մըն եմ, ագիւս մը, մարմարի կտոր մը՝ այդ բնակարին մէջ: Վստահ եմ որ ես ալ չատ զբօսաշրջիկի մը կողմէ պատահմամբ կը լուսանկարուիմ խանութի մը առջեւէն անցնելու ընթացքին, եւ այդ զբօսաշրջիկին հետ կը տարուիմ դէպի աչխարհի ամէնէն հետաչուք անկիւնները:

Ես ալ նոյնը չե՞մ ըրած ամբողջ կեանքիս մէջ: Օտար երկիրներու մէջ ինչ ինչ փողոցներ, չուկաներ, հանրախանութներ չե՞մ լուսանկարած զանոնք լեցնող անանուն մարդոց հետ միատեղ եւ իմ տունս բերած չե՞մ այդ մարդիկը որպէս տեսարժան բնանկարի մասնիկ: Տարիներ վերջ այդ լուսանկարներուն չե՞մ նայած, հարց տալով թէ այդ բնանկարները լեցնող անանուն մարդիկը արդեօք դեռ կը չարունակե՞ն մաս կազմել այդ բնանկարին: Դեռ հո՞ն են, թէ ոչ հիմա ուրիչ հետաքրքրական բնանկարներու մաս կը կազմեն, կամ պարզապէս հեռացած են այս աչխարհէն:

Վերջին անգամ Հալէպի մէջ փողոցի մը լուսանկարելու համար քաղաքին ամենագեղեցիկ մզկիթը: Կուզէի զայն լուսանկարել իրական քարէ - փոսքարի մը գեղեցկութեամբ: Կ'ուզէի զայն այնպէս մը լուսանկարել, որ ան ամբողջ իր չքեղութեամբ լեցնէր լուսանկարին չրջանակը: Բայց չարունակ անցորդներ կ'անցնէին առջեւէս, եւ ես ամէն անգամ կը սպասէի որպէսզի սա կամ նա անցորդն ալ անցնէր, որպէսզի լուսանկարէն: Եւ անցորդներուն վերջը չէր գար: Որովհետեւ այդ անցորդները անդամ մասնիկներն էին այդ բնանկարին:

Զկրցայ ձերբակալել պահ մը, առանց անցորդի, առանց մարդու: Եւ մզկիթին պատկերին հետ միասին, առանձին բերի քանի մը մարդիկ, որոնք հիմա նոյնացած են բնանկարին հետ:

Իրենք գիտե՞ն:

Ռ.Հ.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ, ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ, ԵՒ ԸՆԴՀ. ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի, Մայիս 20–ին տեղի ունեցաւ Հայ մշակոյթի, պատմութեան եւ ընդհանուր զարգացման մրցում մը Փարիզի եւ չրջանի հայկական դպրոցներու միջեւ:

Զեռնարկը յղացած էր Էսաեան Սանուց Միութիւնը, մրցումին պատրաստութիւնը (հարցարան, դպրոցներու հետ կապի հաստատում, եւ այլն), կատարուած էր Տիկին Մարգրիտ Շէրիճի դլխաւորութեամբ, մրցումը կազմակերպուած էր Էսաեան Սանուց Միութեան եւ Հայ բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կողմէ:

Մրցումին մասնակցեցան ամենօրեայ հայկական դպրոցներ՝ Դպրոցասէր Տիկնոց Վարժարանը (9 հոգի), Ալֆորվիլի Ս.Մեսրոպ Կրթարանը (4 հոգի), մինեայ վարժարաններէն՝ Սամուէլ Մուրատ (9 հոգի), Սիամանթօ (5 հոգի), Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն (2 հոգի), Հայ Աւետարանական Եկեղեցի (1 հոգի), Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցի (2 հոգի), Նարեկ (1 հոգի): Այս խումբին միացան 3 ազատ մասնակիցներ, ընդհանուր թիւը կազմելով 11–էն 18 տարեկանի միջեւ 36 աչակերտ:

Ակնկալուածէն աւելի մասնակիցներ մէկտեղած այս ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանեց Հ.Բ.Ը.Մ.–ի կողմէ Տիկին Վարդուհի Կիւզէլպօտուր, որմէ եաք Տիկին Շէրիճ աչակերտներուն բացատրեց մրցումին ընթացքն ու օրէնքները:

Հայ մշակոյթի, պատմութեան եւ ընդհանուր դիտելիքներու այս մրցումը տեղի ունեցաւ երկու մակարդակով, նպատակադրելով մասնակցող աչակերտներուն տարիքի ու դիտելիքներու տարբերութիւնները: Մրցակցողները բաժնուած էին երկու խումբի, հետեւաբար երկու բաժիններով ընթացաւ մրցումը: Բեմավարը՝ աչակերտներուն հարցումները ուղղած էր Տիկին Զեփիւռ Գասպարեան Մեհրեպի:

Դադարէ մը եաք, երկրորդ բաժինը կլսաւ դեղարուեստական կարճ յայտագրով մը· դաչնակի ելոյթով հանդէս եկաւ ութ մասնակցող աչակերտներէն Օր.Նայիրի Պատալ, որ նուագեց երաժիչտներ Խաժենի Ալեսեանի եւ Առնօ Բալեանի գործերէն:

Առաջին մակարդակի մրցանակակիրները հանդիսացան Ս.Մեսրոպ Կրթարանէն Միքայէլ Քէլթէչեան (առաջին), Շիրակ Մուրատեան (երկրորդ), Սամուէլ Մուրատ վարժարանէն՝ Ալին Կանիմեան (երրորդ):

Երկրորդ մակարդակի մրցանակակիրները հանդիսացան Դպրոցասէր Տիկնոց Վարժարանէն՝ Թալին Պաքալօղլու (առաջին), Նահօր Կարապետեան (երկրորդ), Չ.Բ.Ը.Մ.Միութենէն՝ Թորդոմ Կարապետեան (երրորդ):

Մրցումի աւարտին տեղի ունեցաւ մրցանակաբաչխումը: Մասնակցող բոլոր

ՇՈՒՇԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Շուշին հիմնուած է 1752-ին: Քաղաք է 1840-էն ի վեր: 18-րդ դարու երկրորդ կէսէն բերդաքաղաք էր, իսկ 19-րդ դարուն առեւտրական, արհեստագործական ու մշակութային մեծ կեդրոն: 18-րդ դարու սկիզբը հայ ազատագրական մարտերու կեդրոն էր:

1920-ին քաղաքը ունէր 35 հազար բնակիչ: 1820-ի կէսերուն Շուշիի մէջ արդէն կը գործէր տպարան: Շուշի կը դանուի Ղազանչեցոց Ամենափրկիչ Մայր տաճարը (1868 - 1887):

Մատենադիրներու ձգած տեղեկութիւնէն կը դատուի՝ Շուշին չատ աւելի ծաղկեալ մշակութային կեանք ունեցած է քան Ռուսաստանի, քան խորհրդային կարգերու օրով:

Մինչեւ 1988 Շուշին ունէր 12·500 բնակիչ, որոնց 2500-ը Հայեր էին: Իսկ այսօր, քաղաքի բնակչութեան թիւը 2600-ի մօտ է, որոնց 700-ը դպրոցական տարիքին են: Նախկին Շուշեցիներէն հազիւ 30 – 40-ը վերադարձած է քաղաք: Ուստի բնակչութեան կորիզը կը կազմեն Արցախի տարբեր գիւղերէ պատերազմի ընթացքին տեղահանուածները: Հայաստանէն Շուշի տեղափոխուած է 120 ընտանիք, որոնցմէ 40-ը Ադրբեջանի տարածքէն բռնագաղթածներ են:

Շուշիի շրջանը այսօր ունի 7 համայնք. Շուշիի քաղաքային համայնքը, Քարին-տակի, Հին չէնի, Մեծ չէնի, Եղծահողի, Լիսագորի եւ Քիրսաւանի համայնքները: Գիւղերու բնակչութեան ընդհանուր թիւը 1200 է, որոնցմէ 600-ը Քարին-տակի համայնքը կը կազմեն: Բոլոր գիւղերն ալ ունին դպրոց եւ առողջական կեդրոն: Իսկ Շուշիի մէջ կը գործէ շրջանային մեծ հիւանդանոցը՝ 50-է աւելի բուժաշխատողներով: Հիւանդանոցը ունի ծննդաբերական, վիրահատական եւ չտապօգնութեան բաժանմունքներ:

Շուշիի մէջ կը գործեն երկու մանկապարտէզներ: Առաջինը մինչեւ 1997 կը գործէր պետական, այնուհետեւ՝ անհատ անձերու հովանաւորութեամբ: 2000 թուականի Յունուար 1-էն քաղաքին մէջ կը գործէ Աւետարանչական ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ մանկապարտէզը, ուր կը յաճախեն 100 երախայ:

1992-էն ի վեր հոն կը գործեն երկու հանրակրթական դպրոց· Խաչատուր Աբովեան կրթօճախը եւ Արամ Մանուկեան դպրոց - վարժարանը: Ամերիկահայ բարերարներու ջանքերով հինգ տարիէ ի վեր կը գործէ Դանիէլ Ղազարեան երաժշտական դիպերօթիկ դպրոցը՝ 50 աշակերտներով: 1997-էն ի վեր կը գործէ նաեւ Շուշիի ժողովրդական համալսարանը՝ ոչ պետական կարգավիճակով, որ ունի մանկավարժական եւ հաշուապահական բաժանմունքներ: Կրթութիւնը քառամեայ է: Այսօր համալսարանը ունի 250 ուսանող:

Քաղաքը ունի պատմա - երկրաբանական թանգարան եւ պատկերասրահ: Նախկին «Ադրբեջան» թատրոնի շէնքը կ'օգտագործուի որպէս մշակոյթի տուն: 1992-էն ի վեր կը գործէ «Վարանդա» մանկապատանեկան երգչախումբը, որուն հիմնադիրն է լիբանահայ Զաքար Քէշիշեան: Կը գործեն մի քանի թատերական խումբեր՝ պետական հովանաւորութեամբ: Մանարեան տիկնիկային թատրոնը, Սօս Սարգսեան թատերական խումբը, տրամատիկական թատրոնը, որոնք հիմնուած են վերջին տարիներուն:

Քաղաքին մէջ կը գործէ հինգ շինարարական կազմակերպութիւն: 1999-ի Դեկտեմբերէն ի վեր հոն կը գործէ Երեւանի ոսկերչական գործարանի մասնաճիւղը՝ 70 աշխատաւորով: «Հայտերնոմաշէքսպորտ» ընկերութիւնը Շուշիի մէջ բացած է թէյի արտադրամաս՝ 50 աշխատող ձեռքերով: Ներկայ վիճակով բնակչութեան մօտ 40%-ն անգործ է: Շուշիի կարեւորագոյն հիմնահարցը աշխատատեղեր ստեղծելն է:

Շուշի հաստատուղ ընտանիք մը երկու տարի ազատ կը կացուցուի բոլոր տեսակի տուրքերէ:

Շուշիի վերակառուցման համար 2000 թուականի պիւտճէով յատկացուած է 200 միլիոն դրամ:

LIVRES REÇUS

L'INNOCENCE DES VICTIMES
au siècle des génocides

YVES TERNON

Ed. Desclée de Brouwer, Paris 2001

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ
ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2001

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թիւ 2

Վենետիկի Համալսարանի Հայ Լեզուի եւ Մշակոյթի ամառնային խտացեալ դասընթացքը, գործակցութեամբ Պօ–Արաքս Ընկերակցութեան, տեղի կ'ունենայ Օգոստոս 2 – 23: Քննութիւնները՝ Օգոստոս 24–ին: Ժամանում՝ Յուլիս 31 – Օգոստոս 1, մեկնում՝ Օգոստոս 25 – 26–ին: Դասընթացքը ունի չորս մակարդակ՝ ըստ կրնակներէ մինչեւ յառաջադէմներ: Դասերը տեղի կ'ունենան երկուշաբթիէն Ուրբաթ, օրը չորս պահ՝ առաւօտեան: Դասերու ներկայութիւնը պարտադիր է: Կ'ընծայուի հնարաւորութիւնը համառօտ դասընթացքի մը՝ Յուլիս 31 – Օգոստոս 15, ներառեալ: Մասնակցութեան համար պահանջուած նուազագոյն տարիքն է 18: Դիմումները պէտք է կատարել անձամբ եւ գրաւոր, նշելով միշտ հեռաձայնի թիւը, եթէ կան՝ նաեւ հեռապատճէնի (ֆաքս) թիւ մը եւ էլեկտրոնային համացանցի (i – Mail) հասցէ մը: Դասընթացքին զուգահեռ տեղի կ'ունենան մշակութային այլ եւ այլ ձեռնարկներ:

Արձանագրութեան սակն է 1·050·000 իտալական լիրեա (=մօտաւորապէս 542 եւրօ: 1 եւրօ = 1936,27 իտալական լիրեա) կամ համապատասխան տարադրամով՝ ըստ օրուան սակին: Համառօտ դասընթացքի սակն է՝ 700·000 իտալական լիրեա / 361 եւրօ: Մայիս 31-էն ետք կանխավճարը կը բարձրանայ 600·000 լիրեայի: Արձանագրութեան մնացեալ մասը կը վճարուի անպայման մուտքի օրը՝ արեւմտեան դրամարոյ արժոյթներէն որեւէ մէկով: Առանց հաշիւը լրիւ փակած ըլլալու կարելի չէ թնակավայր մտնել: 10% զեղչ մը կը կատարուի անոնց՝ որոնք նախապէս լաւ արդիւնքով մասնակցած են դասընթացքին, գոնէ երկու անգամ: Նոյն զեղչը կը կատարուի նաեւ միասին եկող մօտիկ ազգականներէն մէկուն (ծնողք, քոյր, եղբայր, կողակից): Արձանագրութեան սակը ո՛չ մէկ պարագայի կը փոխուի եւ կատարուած վճարումը ո՛րեւէ պատճառով ետ չի դարձուիր:

Ամէն չէք, որ պէտք է անպայման դրամատնային եւ միջազգային ըլլայ (ընդունելի չեն փոստային չէքերը), պէտք է հասցէագրուի միայն՝

ASSOCIAZIONE PADUS-ARAXES

եւ ղրկուի՝

Assoc. Padus-Araxes —
c/o Dip. Studi Eurasiatici —
San Polo 2035 — 30125 Venezia (Italia):

Կը խնդրուի չդիմել դրամատնային փոխանցումի (bank transfer), միջնորդչէքի բարձր սակերուն պատճառով: Ամէն պարագայի դրամատնային բոլոր ծախսերը դիմողին կը պատկանին:

Կ'ընծայուի բնակութեան հնարաւորութիւն համալսարանական ուսանողատուն մը՝ պատմական Վենետիկի մէջ: Յուլիս 31 – Օգոստոս 25 ներառեալ, ամբողջ շրջանին համար, բնակութեան սակն է 1·275·000 իտալական լիրեա առանձին սենեակի մէջ, 1·000·000 իտալական լիրեա երկու / երեք հոգինոց սենեակի մէջ: Համառօտ դասընթացքի սենեակի գիները համապատասխանօրէն՝ 785·000 եւ 620·000 իտալական լիրեա: Ձաշ մը կամ ընթրիք մը Համալսարանի սեղանատան մէջ պիտի արժէ շուրջ 7·000 լիրեթ՝ վճարելի տեղւոյն վրայ:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար հեռապատճէնել հետեւեալ թիւին՝

+ 39· 041· 2414448

կամ էլ–փոստ մը ղրկել հետեւեալ հասցէին՝

<daniela@padus-araxes.com>:

Ի հարկին հեռաձայնել + 39· 041· 2414448 թիւին երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի առաւօտները ժամը 9·30 – 12·30, Իտալիոյ ժամով: Լաւ ստուգել երկիրներու միջեւ ժամերու տարբերութիւնը: Բացակայութեան պարագային կրկին փորձել եւ յստակ ու հասկնալի լուր մը թողուլ ընկալուչին՝ նշելով անուն եւ հեռախօսի համար: Երբեք չհեռաձայնել Վենետիկի Համալսարանը:

ՄԻ ՀՈՑՈՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

1937–ը զանգուածային ձերբակալութիւններու տարի էր: Հայաստանում մըտաւորականութիւն չմնաց, բոլոր խելացի մարդկանց՝ գրողների, դիտնականների, ուսուցիչների, կոմունիստ ղեկավարների ձերբակալեցին, չնայեցին անգամ յեղափոխութեան առաջնորդներին: Իւրաքանչիւրը իւրովի վախենում էր, որ իրեն էլ կարող են ձերբակալել, մարդիկ իրար չէին վստահում, ամէնուրեք լրտեսներ էին վխտում: Շատերի կանոնից էլ տարան, ընտանիքներին հալածեցին, տներն ու բնակարանները բռնագրաւեցին:

Մեր կուրսի դասախօսներից չորսին էլ ձերբակալեցին: Միեւնոյն օրը տարան օդաչուական քիմիայի, ֆիզքիմիայի, կըծագրական երկրաչափութեան եւ պատմութեան դասախօսներին: Երկար ժամանակ այդ առարկաները դասաւանդող չունէինք:

Մեր կուրսում Յուսիկ անունով մի տղայ կար: Շարունակ հարցեր էր տալիս պատմութեան դասախօս Նելսիկ Ստեփանեանին: Մի անգամ էլ այդպիսի հարց տուեց· եթէ կուսակցութիւնը ղէմ է տեռորին, ապա ինչո՞ւ 21 թուին Հայերին կարմիր տեռորի ենթարկեց: Դասախօսը մի րոպէի չափ լռելուց յետոյ պատասխանեց, որ յեղափոխութիւնը զոհեր է պահանջում: Երբ Ստեփանեանին ձերբակալեցին, մենք կասկածում էինք, որ Յուսիկն այդ հարցը դիտաւորեալ տուեց, լրտես է, բայց չուտով Յուսիկին էլ ձերբակալեցին, եւ մենք ընդհանրապէս դադարեցինք որեւէ բան հասկանալ: Մեր կուրսում, ի հարկէ, գործակալներ կային: Նրանցից մէկին շատ ուշ ճանաչեցինք: Ում ասես կարող էինք կասկածել, բայց այդ լռակեաց, սուսիկ – փուսիկ, խելօք ու վատ սովորող տղային՝ երբեք: 37–38 պատմական թուերն անցան, բայց հետեւանքները չարունակւում էին:

1939–ին վերջացրի համալսարանը: Աշխատանքի նշանակուելու համար պէտք է անձնական թերթիկները լրացնէինք, իսկ այնտեղ հարց կար՝ բանտարկուած ազգականներ ունէ՞ք, թէ ոչ: Ես գրեցի, որ այդպիսի մօրեղբայրներ ունեմ, եւ կորցրեցի կաուչուկի (այժմ՝ Նայիրիտ) գործարանում աշխատելու հնարաւորութիւնը: Թէեւ այդ քիմիական վիթխարի կոմբինատը նոր էր շահագործման յանձնուել եւ ազատ աշխատատեղեր շատ կային, բայց բանտարկուած մօրեղբայրներ ունեցողը երեւի վստահելի չէր այդ կոմբինատի չէմքն անցնելու համար:

Մի տարի չաշխատեցի, բուժման կարիք ունէի: Յետագայում աշխատեցի մասկարոնի–կարամէլի գործարանում որպէս քիմիկոս· ուսանող ժամանակ այդ գործարանում պրակտիկայի էի եղել, լաբորատորիայի վարիչը ծանօթ էր, երբ տեղ բացուեց, ընդունեց:

Պատերազմի առաջին տարին էր, պարմանները ծանր էին, երեկոյեան հերթին աշխատում էինք լուսաքօղարկման պարմաններում: Գործարանի արտադրանքը դոլորշիով էին չորացնում, եւ երբ պատուհանները փակում էին, շատ շոգ էր լինում, ես հազիւ էի դիմանում այդ տօթին:

Այդ տարիներին Երեւանում մխակ փոխադրամիջոցը թրամվայն էր, էէր բացականացնում, շատ յաճախ, մանաւանդ երկրորդ հերթից, վերադառնում էի ոտքով: Աշխատանքը ծանր չէր, բայց ժամանակ շատ էր կորչում: Բանուորական միջավայրը լինճ դուր էր գալիս, յատկապէս, որ աշխատանքից յետոյ բանուորները մաքուր էին հագնւում: Դա սիրուս լցնում էր ուրախութեամբ: Երեք տարի պիւղում հակառակն էի տեսել՝ հնամաշ, կարկատած չորերով մարդկանց ու տրամբել:

(Շար· 40)

(Շար. Ա. էջէն)

կ'ընէ Հայերու ցեղասպանութեան Թուրքիոյ կողմէ յամառ ժխտումը, Ֆրանսայի ճանաչումը եւ անկէ ի վեր նուիլին Թրքական լրատուներու մէջ պատճ լայն տեղը, պառապան վայրերու մէջ այդ նիւթով կազմակերպուած հաւաքները, հանդիպումները: Այդ բոլորը, սակայն, բան մը չեն փոխած Թրքական կեցուածքին մէջ: Հեղինակը ակնարկելով քրիստոնէութեան հռչակման 1700-ամեակի այս տարուան նշումներուն, կ'ըսէ թէ յարմարագոյն ժամանակն է Հայերը մեծարելու եւ առոր լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլայ պարզել ի. գարու սկիզբին կատարուածին իսկական տեսքը:

⁂

ՅՈՒՆԻՍ 2

«ՊԷՏՔ Է ՃԱՆՉՆԱՍ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Թերթը Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչնալու կոչ մը հրատարակած է, տարբաղուած՝ ամերիկացի, բրիտանացի, գերմանացի, պանացի եւ այլ հոգեւորականներու, պիտական անձնաւորութիւններու կողմէ: Հոն կ'ըսուի որ ներկայիս ժողովրդավարական երկիրները չարաղաբար կը ճանչնան անցեալի իրենց սըխալները. Թուրքիան որ հետամուտ է Եւրոպայի հետ աւելի յարաբերութիւն հաստատելու, պէտք է անհրաժեշտ քայլ առնէ մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ որ այդ յարաբերութիւններուն հիմնական պայմանն է: Տորակրողները կոչ կ'ընեն ՅՄՆ-ու եւ Բրիտանիոյ որ զօրակցին Թուրքիոյ, հետեւելու Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Պելճիոյ, Ռուսաստանի, Շուէտի, ՅՄՆ-ու 26 նահանգներուն օրինակին, ընդունելով 1915-ի պատահարներուն ցեղասպանութեան բնոյթը:

Ակնկալ նաեւ Թուրքիոյ աւելի պիտի տայ մեծարելու իր այն քաղաքացիները որոնք Ողջակիզի «արդարներուն» նման պաշտպան կանգնեցան Հայ ժողովուրդին, անոր մահուան օրերուն:

Տորագրողներու մէջ են Գէնթերպըրիի արքեպիսկոպոսը, պարոնուհի Գոքս, Կալկայի արքեպիսկոպոսը, ամերիկեան տաճարին Եւրոպայի ամերիկեան եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւը, Փարիզի Ամերիկեան տաճարին հովիւը, Թեսա Հոֆման (Պէրլին) եւ այլ անձնաւորութիւններ:

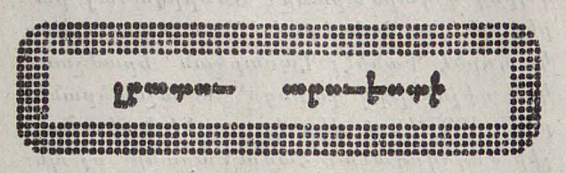
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տպրոցասէր Տիկնոջ Վարժարանի խընամակալութիւնը, նախկին աշակերտները եւ անօրէնութիւնը հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի, Յունիս 10-ին, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, դպրոցին նախկին անօրէնուհի՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ

դործերը կը ցուցադրուին Յունիս 5-էն 27 Սէնթ - Ժընեվիեվ ան Պուայի քաղաքապետարանին անէքսը:

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission
Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre d'un série de rencontres
« LOUSSAVORTCHI LESSARANE »
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
propose
sa conférence-débat N° 11 sur le thème

De l'Ascension à la Pentecôte et la fête d'Etchmiadzine

(en français)
avec le
Rév. Père Zadik AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale
Jeudi 7 juin à 19 heures
dans la salle A. TCHERPACHIAN
339, avenue du Prado - Marseille 8e

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 10-ին

ԽԱՉՔԱՐԻ զեռվում եկեղեցւոյ բակը, կնքահայրութեամբ՝
ՏՂԱ եւ Տիկին ԱԼՊԻՒ ՄԻՐԱՔԵԱՆԻ
Գործ եւ նուէր Պր. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԷՕՐՏԻՔԵԱՆԻ:

ժամը 10-ին պատարագ:
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷՒԱՆ
ժամը 11·30-ին, զեռվման արարողութիւն եւ ապա ընդունելութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Յունիս 10-ին, վարչութիւնը Հոգեհանդստեան Կարգ կատարել կուտայ ի յիշատակ առ յաւէտ բաժնուած հիմնադիրներուն, բարերարներուն, բոլոր անոնց որոնք սատարեցին հաստատութեան չինութեան եւ գործունէութեան:

Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին:

UGAB - PARIS - IDF

Venez nombreux écouter
le psychiatre **Rita Soulahian-Kuyumjian**
le jeudi 7 juin à 20 heures 30
présenter son ouvrage en arménien

KOMITAS

Portrait of an Armenian Icon
Soirée clôturée par des chants de Komitas
interprétés par la Chorale «KOGHTAN» et les jeunes choristes de l'UGAB
Evénement organisé par
le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél.: 01 45 20 03 18 / 01 42 27 12 26

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11

Տօն Սբոց Կուսանաց Հռիփսիմեանց
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմուած Ասլի Փարիզի Ս. Թադէոսեան մանուճիւղի մխիթարեան պղպջի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, երեկոյեան ժամը 19·30-ին: Թատրոն, հաճելի անկնկալներ:

Հասցէ՝ –

CENTRE VALEYRE
24, rue Rochechouart, 75009 PARIS
Մուտքը ազատ է:

⁂

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

⁂

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières de la Croix Bleue des Arméniens **de France**
vous invite à visiter
l'Aquarium de **Boulogne s/mer**
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

⁂

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Ա.ԿԻԷԷԱՆ Ա.ԿՆՈՒՆԻ մաս. նահիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, Յունիս 11, ժամը 20·45-ին
Centre Administratif d'Asnières

l'**Ecole «Khatchadour ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique Arménienen de **Marseille**
vous invite à sa

Fête annuelle-kermesse

Dimanche 10 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado - 13008 - Marseille
Tirage de la TOMBOLA sur place
Venez nombreux
encourager nos élèves et déguster
les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Les Rendez-vous de juin de la M.C.A.

La M.C.A. a le plaisir de vous inviter à venir nombreux
tomber sous le charme du conteur
ALBERT ANDONIAN
qui présentera également ses 4 derniers ouvrages
VENDREDI 8 JUIN à 20h45
à cette occasion,
une gravure illustrée de Komitas vous sera offerte
Dernière soirée de sa tournée en France

SAMEDI 23 JUIN à 20h45
GALA M. C. A. 2001
Spectacle des élèves de l'Ecole de danse arménienne de la M.C.A.
Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

ԵԿԱՏԻ ՌԻՆԵՍԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 1-ին

ՊԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍ

"ԽԱՆԱՄՈՐ"

Շաւիլ - Վիրօֆլէյ

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ
ORGANISATION TERRE ET CULTURE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ
CAMPAGNES D'ÉTÉ

1· *Բարեկարգում Տաթեւի դպրոցին (Հայաստան)*: Réhabilitation de l'école de Dathèv (Arménie). **Chantier**
Du 2 au 23 ou 30 juillet. Du 30 juillet au 20 ou 27 août.

2· *Բարեկարգում Շուշիի հիւանդանոցին (Արցախ)*: Réhabilitation de l'hôpital de Chouchi (Artsakh), en collaboration avec l'UMAF - Lyon : 1ère tranche. **Chantier.**
Du 2 au 30 juillet. Du 30 juillet au 27 août.

3· *Ուխտագնացութիւն Սուրբ Թադէի վանք (Ատրպատական), եւ վերընծայում՝ Սաղմոսավանքի (Հայաստան) ձեռամբ Գաթողիկոսի՝ 1998–2001-ի նորոգութիւններէն յետոյ*: Pèlerinage au monastère de Saint-Thadée (Iran du Nord), et reconsécration par le Catholicos Karékine II du monastère de Saghmossavank (Arménie) après achèvement des restaurations (1998–2001).
Du 23 juillet au 6 ou 9 août. Du 2 au 9 août (Saghmossavank seulement).

4· *Նորոգութիւն հին Քեսապի տուներու եւ Արամոյի եկեղեցիներուն (Սուրիա)*: Restauration de maisons du vieux Kessab et des églises d'Aramo (Syrie du Nord). **Chantier.**
Du 2 au 21 août.

5· *Օգափոխութիւն Քեսապի մէջ (տեղացի Հայոց մօտ)*: Villégiature à Kessab (chez l'habitant arménien).
Du 2 au 21 août

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ Ե ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ/RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS
TERRE ET CULTURE-FRANCE: 5, rue de Cléry, 75002 Paris
Tél. (le matin) : 01. 42. 33. 08. 98 — Fax : 01. 42. 33. 17. 71

REUNION D'INFORMATION AU YAN'S CLUB, 5, avenue Reille, 75014 Paris
le vendredi 8 juin à 20 heures 30

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 7
JEUDI
7 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·182 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·182

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուղիս 5/6)

ԱՆՈՐՈՇ Է Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Հ. ԱԼԻԵԻ ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Մինակի խումբին նախապահները կողմնակից են Ղարաբաղի հարցին անյապաղ կարգաւորումին, բայց չեն պիտեր թէ երբ կրնան երկու նախապահներու՝ Ռ. Քոչարեանի եւ Հ. Ալիեւի յաջորդ հանդիպումը կազմակերպել։ Այս մասին ԱՄՆ-ու պետքարտուղարը յայտնած է Ցունիս 4-ին, Ուաշինկթընի ազգբնչնական առնուազն եւ մշակոյթի կեդրոնին մէջ ունեցած ելոյթին ընթացքին։ Ան ըսած է թէ ԱՄՆ եւ Ռուսաստանի գործակցութիւնը Ղարաբաղի հարցին լուծումի ընթացքին, կրնայ օրինակ ծառայել ցոյց տալու թէ Ուաշինկթընն - Մոսկուա յեսադայ գործակցութիւնը այլ մարզերու մէջ, ինչպէս պէտք է զարգանայ։ Ք. Գասանովի համաձայն, Ղարաբաղի նիւթը կը քննարկեն Ձ. Պուշ եւ Վլատիմիր Պուտին Ցունիս 16-ին, Սլովենիոյ մէջ տեղի ունենալիք վեհաժողովին։

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ցունիս 5-ին պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ըսած է թէ զարաբաղեան բանակցութիւններու շրջանին Ժընեւի հանդիպումին անորոշ ժամանակով յետաձգումը ոչ միայն Ռ. Քոչարեանի եւ Հ. Ալիեւի, այլեւ՝ Մինսկի խումբին նախագահներուն առընչուած խնդիրներու պատճառով է։ Ան աւելցուցած է թէ իրենց փափաքն է բանակցութիւնները չարունակել երկու նախագահներուն Փարիզի հանդիպումին հղուած սկզբունքներով։

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Ինչպէս յայտնած էինք Ցունիս 2-ի մեր թիւով, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը աւարտած է Հիւսիսային Ամերիկայի թեմերուն տուած այցը։ Ան ու իր հետեւորդները՝ Արարատեան թեմի Առաջնորդական Փոխանորդ Նաւասարդ Եպիսկոպոս Կճոյեան, Մայր Աթոռի ղեկանապետ Արշակ Վրդ. Խաչատրեան եւ գաւազանակիր Վազգէն Աբեղայ Նանեան Ցունիս 2-ի ուշ երեկոյին վերադարձած են Էջմիածին։

***

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ»ԻՆ ՅԱՋՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կովկասեան երեք հանրապետութիւններու եւ Ռուսաստանի նախագահներուն Մայիս 31-ի հանդիպումին արդիւնքները ամփոփուած են յայտարարութեամբ մը ուր կ'ըսուի թէ չորս նախագահները կը ձգտին նման չափումներու յետագայ տարածել արդիւնաւէտութեան։ Անոնք նշած են իրենց հաւատարմութիւնը՝ Կովկասի համագործակցութիւններուն խազաղ, արդարացի եւ կայուն կարգաւորման որ պէտք է այդ պետութիւններուն գործակցութեան նպաստի վրայի խոչընդոտները վերցնէ։ «Կովկասեան քառեակ»ի ղեկավարներուն յաջորդ հանդիպումը նախատեսուած է մինչեւ տարեվերջ։

***

ԱՄՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ 1700ԱՄԵԱԿԻՆ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՑՑԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու ժողովը Մայիս 23-ին բանաձեւ մը քուէարկած է, Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի այցին առթիւ։ Նչելով Հայաստանի քրիստոնէութեան վարուձն ու կրօնքին հայ մշակոյթին կեանքին մէջ մեծ ներ-

ՄԱՄՈՒԼ

«FINANCIAL TIMES»

(Յուղիս 5)

ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԶԻՋՈՒՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ, ԱՆՈՆՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ՝ ՈՉ

Ուշագրաւ է որ վերջին օրերուն ամերիկեան մամուլին մէջ յաճախադէպ դարձած են հայկական նիւթեր։ Այս անգամ Տէյվիտ Սթէյրն կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի հակամարտութիւնը խաղաղ կարգաւորումի մը յանգեցնելու ջանքերուն մասնաւոր անելիին։ Կը նկարագրէ Ազդամի կացութիւնը որ իր լքուած, քանդուած երեւոյթով կ'ամփոփէ հակամարտութեան երկու քննակէտերուն վրայ ձգած խոր հետքերը որոնք անյաղթահարելի խոչընդոտ կ'ըլլան մնայուն խաղաղութեան, հակառակ երկու ղեկավարներու ցանկութեան։ Լրագրողը դէպքերու հակիրճ ժամանակագրութիւնը կուտայ, ապա կը նչէ անհաչտութեան վիճակին 2 գլխաւոր պատճառները։ Ազրբեջանցիներուն համար անընդունելի է Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչումը, իսկ Հայերը կը մերժեն վերադարձնել ապատադրուած վեց շրջանները։ Գրութիւնը կ'աւարտի Մինսկի խումբին ուուս նախագահին արտայայտութեամբ թէ կարգաւորում մը պտնել, հակառակ ամէն բանի, կենսական հարց է ու պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը այդ երկու ժողովուրդները դատապարտած է միասին ապրելու։ Այլընտրանք չունին։

կայութիւնը, Հայաստանեայց Եկեղեցիին էքսմէնիք կառոյցներուն բերած գործօն մասնակցութիւնը, ժողովը կը չնորհակալ Հայաստանը, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը։

***

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐՈՒԺԸ ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՑ

Սահմանադրութեան 8-րդ յոդուածին համաձայն, նախագահ Ռ. Քոչարեան Ազգային Ժողովին առաջարկած է 1700-ամեակին առթիւ ընդհանուր ներում յայտարարել։ Պետական – իրաւական հարցերու յանձնաժողովին Ցունիս 8-ի նիստէն առ առաջարկը օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ։

***

ԴԺԳՈՀԻՒԹԻՒՆ ԱՄՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԻՆ

«Մտաւորական Հայաստան» կուսակցութիւնը Ցունիս 5-ին հրապարակուած յայտարարութեամբ մը ԱՄՆ-ու դեսպանատան չրջակայքի իրավիճակը կը նկատէ պետութիւնը վարկաբեկող եւ միջազգային իրաւունքներու ոտնակոխում։ Ասոնք կը վերաբերի դեսպանատան տարածքէն դուրս կառուցուած պատնէշներուն, դեսպանատան անձնակազմին մէկ մասին որ մահակներով զինուած հակադրութիւն կ'ընէ Հայաստանի տարածքին վրայ, կը միջամտէ երթեւեկին ու կը բանանայ վարորդներու վրայ։ Կուսակցութիւնը կը պահանջէ որ անհրաժեշտ նախաձեռնութիւնը առնուի, որպէսզի կասին Հայաստանի պետութեան դէմ ուղղուած այդ ոտնձգութիւնները։

***

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՄԱԶՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ «ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՄՈՒՐՋ»Ը

Հայաստանի, Վրաստանի ու Ազրբեջանի համաչնաւարները Ցունիս 2-ին ստեղծած են «Կարմիր Կամուրջ» միացնական, ոչ քաղաքական կազմակերպութիւնը։ Ան կ'ունենայ յատուկ խորհրդանիշ, դրօշ եւ փառերգ, նաեւ կեդրոնատեղիներ, երեք մայրաքաղաքներուն մէջ։

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ցունիս 4-ին ընդունելով ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարար Տ. Ռամսֆելտը, Թուրքիոյ վարչապետ Պ. Էճեվիթ յայտնած է անոր թէ ի՛նչ պայմաններով կրնան դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատել Հայաստանի հետ։ Առաջինը այն է որ «Հայաստան իր գրաւման տակ պահած Ղարաբաղը առանց որեւէ նախապայմանի, ամբողջովին պարպէ», իսկ երկրորդով կը հրահանգուի «Նախիջեւանն ու Ադրբեջանը միացնող ապահով ապցէի մը բացումը»։

Էճեվիթ աւելցուցած է որ դիւանագիտական յարաբերութեան հաստատումը Թուրքիոյն աւելի Հայաստանի նպաստաւոր է եւ իր երկու պայմաններն ալ անոր օգուտին համար են։ Հայաստան այսօր անառնկայած առտեսութեան մը տէր է ու ժողովուրդը սովի սահմանագիծին վրայ կը գտնուի։ Եթէ Երեւան ընդունի Թուրքիոյ այս պայմանները, Թրքական տարածքը օգտագործելով կրնայ Սեւ ծովուն վրայ ելք ունենալ, տնտեսութիւնը աչխուժացնել ու ժողովուրդին բարօրութիւն ապահովել։ Ատոնց արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ չրջանը կայունութեան կը տիրանայ։ «Այս բոլորը հայ ժողովուրդին ի՞նչ վնաս կրնաց ունենալ» հարց տուած է Թուրք վարչապետը։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՓՈԽ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Թուրքիոյ փոխ - վարչապետ ու Ազգայնական Շարժում կուսակցութեան ընդհանուր նախագահ Տ. Պահչէլի Փարիզի մէջ անցնող չաբաթավերջին մասնակցելով Ֆրանսայի Թրքական դաշնակցութեան 5-րդ համաժողովին, խստօրէն քննադատած է Ֆրանսայի ղէխաւորութեամբ այն երկիրները որոնք բեմ կը տրամադրեն հայկական ցեղասպանութեան պնդումներուն։ Ան ըսած է թէ վերջին տարիներուն Թուրքիոյ յառաջդիմութեան դէմ գործող ուժերու կողմէ «Հայկական ցեղասպանութեան խաղ» մը կը բեմադրուի եւ բարեկամ երկիրներ ալ ատոր գործիք կը դառնան։ Պահչէլի «չատ տարօրինակ կացութիւն» որակած է ցեղասպանութեան չարք մը երկիրներու խորհրդարան – ներուն օրակարգի նիւթ ըլլալու երեւոյթը, չեչտելով. «Պէտք է յստակ ըլլայ որ ոչ մէկ երկրի խորհրդարանը կրնայ իրաւունքն ու պարտականութիւնը ունենալ այլ երկրի մը պատմութիւնը խեղաթիւրելու»։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ երկու – երեք քուէի սիրոյն եղած այդ խեղաթիւրումը եւ ցեղասպանական զգացումներէ ծնած ցեղասպանութեան պնդումները ժողովուրդներու բարեկամական եւ գործակցութեան կապերուն վնասել ժխտական ու վտանգաւոր ընթացք է։ Կըրկնելով թէ Թրքական պատմութեան ոչ մէկ չրջանին ցեղասպանութիւն կատարուած է, Պահչէլի չեչտած է. «Թուրք ժողովուրդին ամէնայր լայնախոհութիւնը պղտիր հաղիւսացած է այն խաղաբակրթութիւններուն որոնք պայմաններ ընծայած են տարբեր կրօնքներու տէր խումբերու հաշտ ու խաղաղ համակեցութեան»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Լ. ԺՈՍՓԷՆ քաղաքական չրջանակներու եւ լրատուներու ճնչումին տակ խոստովանեցաւ որ 1960–70-ական թուականներուն տրօցկիական անցեալ մը ունեցած է, մինչդեռ մինչ այդ կը ժխտէր այդ տուեալը, ամէն անգամ որ այդ մասին հարցումներու թիրախ կ'ըլլար։ Վարչապետը Ցունիս 5-ին Ազգ. Ժողովին առջեւ խօսք առնելով այդ մասին ըսաւ թէ այդ անցեալը կը վերաբերի անձնական, մտաւորական եւ քաղաքական ուղեգիծի մը որուն համար ամօթ զգալու ոչ մէկ պատճառ ունի։

ԻՍՐԱՑԷԼԵԻՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ հրապարակը կը պահէ չատ փխրուն բնոյթը, մանաւանդ որ Իսրայէլի վարչապետը «ճգրադործ» եւ «հիւանդագին ստախօս» որակած է Պաղեստինի ղեկավարը։ Արաֆաթի կացութիւնը արդէն բաւական բարդ ու տագնապալի կը նկատուի, քանի որ վահրատած մնացած է Ռամալլահի մէջ, իսրայէլեան ուժերը արտօնած չըլլալով անոր ուղղաթիռին թռիչքը իրենց չրջաններուն վրայէն։ Նախագահ Շերաք Ցունիս 5-ի երեկոյեան Շուչէտ վարչապետ Կ. Փըրսոնի հետ հանդիպումէն ելքին, Մերճաւոր Արեւելքի մէջ զինուորական բոլոր նախաձեռնութիւններուն վերջ տալու կոչ մը ուղղած է։ Կ. Փըրսոն որպէս Եւրոպական Միութեան ներկայի չրջանին նախագահը, չաբաթավերջին բախումներու չրջանը կ'երթայ։ Հոն կը սպասուի նաեւ Սի.Ի.Ա.–ի տնօրէնը որպէս միջնորդ, հակամարտող կողմերուն միջեւ։

ԳՈՐՍԻԲԱՑԻ մէկ բանէն երեք դատապարտեալներ խոյս տուած են ամենայն հանգստութեամբ։ Աւոր առիթ տրուած է ազատ արձակումները հրահանգող դատաւորին ստորագրութեամբ կեղծ հրամանագիր մը։ Բանտին պատասխանատուները չեն մտածած ստուգել անոր վաւերականութիւնը ու առանց այլեւայլի ազատ արձակած երեք բանտարկեալները որոնք կարեւոր յեղուզակներ են։

ԲԻՒՐՕ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱՆՆԵՐՈՒ 450 հոգիանոց բազմութիւն մը Ցունիս 5-ին երկու նաւով հասած է Իտալիոյ Գալապրիա չրջանին ծովափը։ Անոնք ըսած են թէ անձ գլուխ 5–6 հազար գերմանական մարքի փոխարէն բերուած են Իտալիա, եօթը օրուան ճամբորդութենէ մը ետք։

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ մայրաքաղաքին Թիէնանմէնի հրապարակին մէջ քարիւղատարի մը վրայ տեղի ունեցած պայթումը պատճառ եղած է տասնեակ մը գործաւորներու մահուան։ Նաւը Մալթայի դրօշ կը կրէր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈԼԻՍԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1997 Մայիսէն ի վեր, փրոֆ. Ռիչըրտ Ցովհաննէսեանի ղեկավարած Լոս _ Անճէլըսի Գալիֆորնիոյ համալսարանի (Ի. Սի. էլ. էյ.) «Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն» արդի Հայոց պատմութեան ամպիոնը նախաձեռնած է Պատմական Հայաստանի քաղաքներուն եւ նահանգներուն նուիրուած միջազգային գիտաժողովներու շարքի մը: Առաջին գիտաժողովը նուիրուած էր Վան / Վասպուրականին, որուն ղեկուցումները ամփոփող հատորը (Richard Hovanissian (ed.), Armenian Van/Vaspurakan, Mazda Press, Costa Mesa (Ca.), 2000, 308 pp.) անցեալ տարի լոյս տեսաւ: Ցաջորդ նիւթերն էին Բագէշ / Պիթլիս ու Մուշ / Տարօն, Խարբերդ / Ծոփք, Կարին / Էրզրում, Սեբաստիա / Սվազ, Տիգրանակերտ / Տիարպէքիր ու Եղեսիա / Ուրֆա, եւ Կիլիկիա: Համապատասխան հատորները ներկայիս խմբագրումի եւ հրատարակութեան ընթացքին մէջ են: Ըստ յայտարարութեան, Բագէշի ու Տարօնի գիտաժողովն ալ կը նկատուին այս ամառ:

Այս գիտաժողովներու շարքին ուշադրութիւնը նուիրուած էր Պոլսոյ հայ գաղութին: Ձափազանց ընդգրկուն ու ընդարձակ դաշտ մը, որ ինչպէս փրոֆ. Ցովհաննէսեանը նշեց, կրնայ ամբողջ շաբաթ մը տեւող գիտաժողովի մը նիւթ հայթայթել: Սոխլողաբար, գիտաժողովը երկու օրերու վրայ երկարեցաւ՝ Մայիս 19 _ 20–ի շաբաթավերջին, ութ ժամ տեւող երկուական նիստերով, համալսարանի «Տիքսըն» սրահին մէջ՝ 400 _ 500 հոգիի ներկայութեան: Իւ.Սի.էլ.էյ.–ի չորս այլ բաժանմունքներու եւ Գալիֆորնիոյ Պոլսահայ Միութեան օժանդակութեամբ, գիտաժողովը եօթը երկիրներէ (ԱՄՆ, Անգլիա, Արժանթին, Գանատա, Թուրքիա, Հայաստան եւ Ֆրանսա) 26 զեկուցաբերներ քով - քովի բերած էր:

Հանրութեան բաց գիտաժողովները միշտ կրկնակ հարց մը կը ներկայացնեն. առաջին՝ գոհացնել թէ՛ մասնագէտը, որ եկած է նոր խօսք լսելու, եւ թէ ժողովուրդը, որ կ'ուզէ բան մը սորվիլ կամ իր գիտելիքները զարգացնել: Երկրորդ՝ 20 վայրկեանի ընթացքին նիւթ մը ներկայացնել, որ բան էութեան միայն կը մատնանշէ, որուն լման բնագիրը հրատարակութեան պիտի սպասէ: Հետեւաբար, զեկուցողը պարտի թէ՛ ունկնդիրին «հասկնալի» բառնալու խօսք մը հրամցնել եւ թէ զայն սեղմել տրուած մէկուկէս մը ժամուն մէջ, ժամացոյցի դէմ մրցավազքի չենթարկուելու համար: Ի վերջոյ, դժուար չէ 20 – 30 էջ հաշուող բնագիրէ 4 _ 5 էջնոց ամփոփում մը քաղել կամ նոյն սահմանին մէջ նոթերու վրայ հիմնուած բանաւոր ներկայացում մը կատարել:

Սակայն, հակառակ անոր, որ ամէն զեկուցողի յատնի է թէ՛ ժամանակի սղութիւնը եւ թէ գիտաժողովին բնոյթը, ոմանք «կրակի հետ խաղալու» եւ այսպէս ականատես եղանք, թէ ինչպէս մարդիկ էջեր կ'անցնէին՝ փորձելով քանի վայրկեանի սահմանէն անդին չանցնիլ – երբեմն՝ անցնելով, հակառակ փրոֆ. Ցովհաննէսեանի հեռեւողական ջանքերուն _ եւ որոշ կապակցութիւն ունեցող բաներ ըսել: Բայց ասիկա դիւրին չէ, ու այդպէս ալ՝ որոշ զեկուցումներ կիսատ մնացին կամ հապճեպին մէջ անհասկնալի եղան: Ցամենայնդէպս, ժամանակի չատ կորուստ չեղաւ եւ, քանի որ ժամանակացոյցը նման զանցումներ նկատի ունեցած էր, ընդհանրապէս կարելի եղաւ ճշդապահութիւն պահել աւարտին, եւ նոյնիսկ առիթ եղաւ ամէն նիստի վերջաւորութեան հարց ու պատասխանի փոքր բաժին մը ունենալ:

Ինչպէս նախորդները, այս գիտաժողովը եւս կարկինը լայն բացած էր ու ընդգրկած՝ բիւզանդական շրջանէն մինչեւ օրս ներկայացող նիւթեր: Մօտեցումը, ինչպէս միշտ, զուտ պատմագիտական չէր, գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան, լեզուաբանութեան եւ ընկերաբանութեան վերաբերեալ զեկուցումներ լսուեցան: Ներկաներուն տրամադրելի էին անոնց ամփոփումները: Եւ ինչպէս միշտ, որակեալ մասնագէտներու խումբ մը հրաւիրուած էր:

Նորութիւն էր միայն հայերէնով ընթացող նիստի մը կազմակերպումը: Մինչ անցեալին հայերէն ղեկուցող անձերու օրինակները եղած էին, այս անգամ փրոֆ. Ցովհաննէսեան որոշած էր ամբողջ նիստ մը հայերէն լեզուով կատարել, հակառակ որոշ վերապահութեան՝ յաջողութեան մասին: Սակայն, Կիրակի առաւօտ, ժամը 10 _ 12·30–ին, լսարանը լեցուն էր: Ի վերջոյ, իբրեւ թէ 500·000 հայ հաշուող գաղութին համար պարզպէս ամօթալի պիտի ըլլար 500 հայախօսներու չգոյութիւնը՝ սրահ մը լեցնելու համար: Մարդ կրնայ ըսել, թէ հաւանաբար պէտք է սրահը յորդած ըլլար ու մարդիկ՝ դուրս մնացած, բայց մոռնալու չէ, որ անկախ մշակութային մակարդակի պակասէն, մեր հանրութիւնը տակաւին վարժ չէ իր եկեղեցիին կամ ակումբին սրահէն դուրս գալու եւ «ոչ–հայկական» տեղեր խուռներամ ներկայութիւն դառնալու: Մաղթենք, որ այս գիտաժողովին սկսած փորձը չարունակուի:

Գիտաժողովին զուգահեռ, Տէր եւ Տիկին Ռիչըրտ եւ Անն - Էլիզապէթ Էպկրէճեթի սիրայօժար մասնակցութեամբ, հայկական Պոլիսը ներկայացնող լուսանկարներու ցուցահանդէս մը կատարուեցաւ սրահի մուտքին, իսկ անոր մօտ՝ «Եանկ» գրադարանին մէջ հայկական հին թէ նոր հրատարակութիւններու ներկայացում մը: Պէտք է յիշել, որ Իւ.Սի.էլ.էյ.ը հայկական ամէնէն հարուստ գրադարանը ունի Միացեալ - Նահանգներու մէջ, որ դժբախտաբար ամբողջութեամբ ցուցակագրուած չէ տակաւին:

Գիտաժողովը ո՛չ միայն ծանօթ ու փորձառու անուններ համախմբած է, այլեւ բազմաթիւ նոր ու խոստմնալից դէմքեր, որոնք տակաւին ուսանող են կամ նոր աւարտած են իրենց տոքթորական ատենախօսութիւնները: Կ'արժէ յիշել իրենց անունները. Միքայէլ Նշանեան, Թիմ Կրինվուտ, Վիքթորիա Ռօու, Քրիստինա Մառանճի, Պերճ Վոքս, Հերվէ Ժորժըլէն, Ռոպըրթ Գրիգորեան, Ցովհաննէս Գըլըճաղը եւ Տիգրան Խալիկեան:

Այսպէսով, հայագիտական հին, միջին թէ նոր սերունդներու հաճելի միախառնում մը կար՝ հայերու թէ ոչ - հայերու ներկայութեամբ: Շահեկանօրէն, ինչպէս յաճախ կը տեսնենք, անոնց մէջ ոչ–հայախօս Հայեր կային, ինչպէս եւ հայախօս ... ոչ _ Հայեր:

ԲԻԻԶԱՆԴԻՈՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 19–ՐԴ ԴԱՐ

Փրոֆ. Ռ. Ցովհաննէսեանի բացման խօսքէն ետք, առաջին զեկուցաբերը Ռոպըրթ Թոմսընն էր (Օքսֆորտ համալսարանի հայագիտական ամպիոն, Անգլիա): Իր զեկուցումը՝ «Պոլիսը եւ վաղ հայ մատենագրութիւնը», անդրադարձ մը կատարեց Պոլսոյ մասին հայ մատենագիրներու հաղորդումներուն եւ հայ - բիւզանդական առաջին կապերուն, ինչպէս Տրդատի եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Պոլիս այցելութեան՝ Կոստանդին կայսեր քրիստոնէութեան ընդունումէն ետք (Սոզոմենոս), որ օտար աղբիւրներէ յիշուած չէ: Ան նշեց նաեւ Ակա Սոֆիայի «հայկական դրան» մասին, որ սխալմամբ մեկնաբանուած է որպէս Պոլսոյ «հայկական թաղ»ի նշան: Ապա հետեւ խօսեցաւ հայ - յունական մշակութային կապերու մասին (փիլիսոփայութեան թարգմանութիւն, յունաբան ղպրոց), հասնելով մինչեւ Ը. դարու մատենաշրջը Ստեփանոս Սիւնեցիի սերտ կապերը Պոլսոյ հետ:

Միքայէլ Նշանեան (Փարիզ - 4 համալսարանի տոքթորայի թեկնածու) որպէս նիւթ ընտրած էր Պոլսոյ մէջ է. _ Թ. դարերու հայ պաշտօնատարներու ներկայութիւնը եւ «կայսերական հրապոյրը»: Թէեւ դէմքերը բոլորովին անծանօթ չեն պատմագիտական աշխատութիւններուն, սակայն Մ. Նշանեան համապարփակ ու վերլուծական կերպով ներկայացուց հինգ հայազգի գիտուորականներ, որոնցմէ երեքը գահ բարձրացան այդ դարերուն. _ Վալենթինոս Արշակունի, Փիլիպիկոս Վարդան (711 _ 713), Արտաւազդ (741 – 743), Տաճատ Անճեւացի եւ Լեւոն Ե. (813 _ 820): Աւելի ուշ էր, որ Վասիլ Ա. հայազգի կայսրը պիտի հիմնէր «մակեդոնական» հարստութիւնը՝ Բիւզանդիոնի ամենափայլուն շրջանին (867 – 1056) որ, յարակարծօրէն, բաղրատունեաց Հայաստանի ծաղումին ու անկումին վկան ու ... հեղինակը պիտի ըլլար: Զեկուցողը ընդգծեց, որ այս մարդիկը չատ մօտ էին բիւզանդական գործակալութեան եւ բիւզանդացի կը նկատուէին (ուղղափառութիւնը պարտաւորիչ էր հանրային ծառաներու համար՝ Զ. դարէն), թէեւ տոհմական «հպարտութիւն» մը պահած էին, որուն մէկ յուցանիշը հայկական անուններու պահպանումն էր: Արաբներու դէմ պայքարին իրենց փորձառութիւնը, ինչպէս և Պոլսոյ ընտանեկան կապերը իրենց վերելքին սատարած են: Դժուար է ըսել որքանո՞վ այս մարդիկ հայ էին. վստահաբար քիչ բան պահած էին իրենց «հայկականութենէն»:

Մանեա Շիրինեան (Մաչտոց Մաշտոց Մատենադարան, Երեւան) ներկայացուց Վասիլ Ա. կայսեր եւ հայազգի պատրիարք Փոտի փոխ _ յարաբերութիւնները: Վասիլ Ա.ի գահակալութենէն եառ (867), կամաւորական ընտանիքի չառաւիղ Փոտը, որ ըստ պանուած կայսր Միքայէլ Գ.ի բարեկամ էր եւ մինչեռազարու ամէնէն յայտնի գինուորականներէն մէկը, պաշտօնանկ եղած էր պատրիարքական աթոռէն ու Հայաստան աքսորուած: Եօթնամեայ իր աքսորին ընթացքին, Փոտ կարելի բոլոր միջոցներով աշխատեցաւ իր նախկին իշխանութիւնը վերականգնելու: Կացութիւնը բարելաւելու ղլխաւոր ձեւերէն մէկը եղաւ կեղծ տոհմաբանութեան մը գրառումը, ուր Փոտ փորձած է փաստել որ ինք ու Վասիլ հայկական նոյն տոհմին կը պատկանէին (Վասիլի հայկական ծագումը փաստուած է, սակայն այլ միջոցներով): Անոր չնորհիւ, Փոտ վերստին Բիւզանդիոն կանչուեցաւ 876-ին, եւ աւելի ուշ կայսեր կողմէ վերահաստատուեցաւ իր գահին վրայ:

Թիմ Կրինվուտ (Օքսֆորտ համալսարան), որ վերջերս իր տոքթորականը պաշտպանած է, խօսեցաւ հայ - բիւզանդական չփումներու մասին 860 _ 976–ին: 860–ին Բիւզանդիոնի արեւելեան սահմանը կ'ելլկիլայէն Տրապիզոն կ'երկարէր (Հայաստան տակաւին արաբ տիրապետութեան տակն էր), իսկ 976–ին՝ Հիւսիսային Սուրիայէն մինչեւ Ճորոխ գետը: Մինչեւ 920, հայ - Բիւզանդական չփումները քիչ եղած են, իսկ յաջորդ կէս դարուն՝ յաճախակի: Կայսեր յարաբերութիւնը միշտ եղած է անհատական՝ առնուազն տասը հայ իշխաններու հետ: Աւատատիրական Հայաստանը երբեք չէ կրցած Բիւզանդիոնի միասնական խօսակից մը դառնալ, ինչ որ ի վերջոյ իր անկումին գլխաւոր պատճառներէն մէկը եղած է: 955–ին կայսրութիւնը ծաւալապաշտ քաղաքականութեան մը ձեռնարկած է, հաւանաբար՝ Հալէպի Համտանեան էմիրներու ապառնալիքին ի պատասխան: Թ. Կրինվուտ դիտել տուաւ, որ Ժ. դարուն հայազգի աչքառու դէմքեր չկան Բիւզանդիոնի մէջ, ինչ որ վերագրելի է Հայերու լաւ համարկումին կամ կայսեր իշխանութեան ուժին, որ նախորդ դարերու խլրտումները չէր թոյլատրեր:

Լէոնարտօ Ալիչան (Սոլթ Լէյք Սիթի, Իւթահ Նահանգ), որ երկար տարիներով եղած է նոյն քաղաքի համալսարանի պարսկական գրականութեան դասախօս, խօսեցաւ Ժե. դարու մատենագիր Առաքել Բաղիշեցիի Պոլսոյ անկումին նուիրուած «Ողբ»ին մասին: Այս երկը օգտագործուած է որպէս պատմական սկզբնաղբիւր՝ բիւզանդական մայրաքաղաքի անկումին մասին: Բայց Լ. Ալիչանը հետաքրքրուղը Առաքելի մօտ Պոլսոյ նշանակութիւնն է: Պոլիսը, իբրեն համար, խորհրդանիշն է տիեզերական անկումի մը, «մայրա - քաղաք»ի մը («քաղաքամօր» մը) անկումը, որ քրիստոնէութեան համար աղէտ մըն է: Իր ողբին մէջ, Պոլիսը սրբազնութեան կեդրոն մըն է, որ կը դէպ - կ'անցնի հայ - բիւզանդական բարդ յարաբերութիւններու ամբողջ պատմութիւնը եւ տիեզերական նշանակութիւն կ'առնէ:

Գէորգ Պարտզճեան (Միչիկընի համալսարանի հայերէն լեզուի եւ ղրականութեան ամպիոն, Էնն Արպըր) ներկայացուց Պոլսոյ Պատրիարքարանի ծագումի մասին իր տեսակէտը, թէ 1461-ին Մեհմէտ Բ. սուլթանի կողմէ Պրուսայի Ցովակիմ եպիսկոպոսի նշանակումը որպէս Հայոց «պատրիարք» ո՛չ աւելին էր, քան տեղական առաջնորդարանի մը ստեղծումը, իրաւասու՝ միայն Պոլսոյ Հայոց վրայ: Հետաքրքրական է, որ Երեմիա Քէօմիւրճեանի վերջերս հրատարակած քարտէսին մէջ (1690), Պոլիսը յիշուած է որպէս արքեպիսկոպոսարան: Միւս ժԸ. դարուն Պատրիարքարանը Օսմանեան կայսրութեան Հայոց գերագոյն իշխանութիւնը պիտի դառնար: «Մեծ լէթթ»ի համակարգը ժԹ. դարու երկրորդ կէսին իր ուրոյն եւ կազմակերպուած ձեւը պիտի ստանար:

Կէսօրուան դադարէն եառ, երկրորդ նիստը յատկացուած էր արուեստի հարցերու եւ ժԹ. դարու Պոլսոյ կեանքի տարբեր երեսակներուն:

Քրիսթինա Մառանճի (Շիքագոյի համալսարան) պոլսահայ մանրանկարչութեան հետաքրքրական վերլուծում մը ներկայացուց, վեր հանելով հայ, օսմանեան եւ եւրոպական գեղարուեստական առընչութիւնները՝ սահիկներու ցուցադրութեամբ:

Լիւսի Տէր–Մանուէլեան (Թաֆց համալսարանի հայ արուեստի եւ ճարտարապետութեան ամպիոն, Պոսթըն), սահիկներու միջոցաւ ներկայացուց Հայկու դերը օսմանեան ճարտարապետութեան (Սինան, Պալեան ընտանիք), գրաքանդեստի (Գալաթա - Գափուի գորգեր), խնկարկի (Քէօթահիա), ոսկերչութեան արծաթագործութեան կալուածներուն մէջ:

Փրոֆ. Ցովհաննէսեան ամփոփեց ամսոյ բացակայող Ինա Բաղդեանց - Մալքէյլի (Թաֆց համալսարանի Հայոց պատմութեան ամպիոն, Պոսթըն) զեկուցումը՝ «1623-ի Պոլսոյ Աստուածաշունչի մը յիշատակարանին յայտնութիւնները»: Կը պարզուի, որ ձեռագրին (1999-ին Նիւ - Եորքի Մերրոփոլիթըն Թանգարանի «Կիւլպէնկեան» Հիմնարկութեան ցուցահանդէսին մաս կազմած) պատուիրատուն Նոր Ջուղայի Հայոց «պարոնաց պարոն» Ոռճա Նազարն է: Նոր Ջուղայի ու Պոլսոյ համայնքներու կապերուն շահեկան մանրամասնութիւններ լոյսի կը հանուին այս յիշատակարանով:

Պարպարա Մերկէլեան (Հայ Կիներու Միջազգային Ընկերակցութիւն, Պոսթըն) իր զեկուցումը կեդրոնացուցած էր ամերիկացի մխիթարեան Սայրըս Հէմլինի վրայ: Հէմլին 1837-ին նշանակուած է որպէս Պոլսոյ ամերիկեան վարժարանի մը տնօրէն: Ամերիկեան տիպի բարձր ուսում մը, համակարգի մը ստեղծումին մէջ կրեւոր դեր մը պիտի խաղար, յեռապային հիմնելով Պէյգըզի սեմինարը եւ «Ռոպըրթ» գոլէճը: ԺԹ. դարուն, պէտք է յիշել, ան դի կ'ունենան աւետարանական համայնքի ստեղծումը Պոլսոյ մէջ եւ Հայոց կրթական վերածնունդը:

Ցովհաննէս Գըլըճաղը (Վոսփոր համալսարանի ուսանող, Պոլիս) ընկերաբանական բնոյթի չահեկան ուսումնասիրութիւն մը փորձած էր՝ Պոլսոյ ԺԹ. դարու հայ գաղութի մասին, ներկայացնելով անոր ներքին կառոյցը, քաղաքային տեսարաչխումը եւ ընկերային իրավիճակը: Իր գլխաւոր աղբիւրը եղած էր 1863-ին հիմնուած «Ժամանակ» օրաթերթը, որ կապ չունի այժմեան համանուն օրաթերթին հետ (հիմնուած՝ 1908-ին):

Գանատացի Վիքթորիա Ռօու (Թորոնթոյի համալսարան) իր հետաքրքրութեան նիւթը հայ կնոջական գրականութիւնը դարձուցած է, որուն մասին գրած է իր տոքթորան: Իր զեկուցումը կը դառնար Սրբուհի Տիւսաբի «Սիրանոյշի, Զապէլ Եսայեանի «Երբ այրեւս չեն սրբեր» վէպերու եւ Սիպիլի «Հարսը» թատերախաղին շուրջ: Ժամանակի սղութիւնը ստիպած էր իրեն համառօտ տարբերակ մը ներկայացնել, ուր Տիւսաբի ներկայացումը գեղչուած էր եւ վերլուծական բաժինը կրճատուած՝ ունկնդիրին մատչելի դարձնելու համար իր խօսքը: Սպասելու ենք լման բնագրի հրատարակութեան:

Լեւուսեան Պերճ Վոքս (Հարվըրտ համալսարան) խօսեցաւ պոլսահայ բարբառի՝ «հայեվար»ի կամ «պոլսեվար»ի մասին: Զեւաբանական, քերականական եւ հնչիւնաբանական քննութեամբ, ան ժրիտեց այն տեսակէտը, թէ արեւմտահայերէնը Պոլսոյ հայ բարբառէն ծագած է, նշելով, թէ բարբառը հայկական տարրեր խօսուածքներու խառնուրդ մըն է: Վոքս որոշ վիճելի տեսակէտներ պարզեց. պէտք է ասպասել զեկուցումին հրատարակութեան՝ աւելի յստակ գաղափար մը կազմելու համար անոնց հիմերուն մասին:

19–ՐԴ 20–ՐԴ ԴԱՐ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԵՐԷՆ

Կիրակի առաւօտեան նիստը, ինչպէս ըսինք, հայերէն լեզուով ընթացաւ: Չինգ զեկուցողներ (երեքը՝ Հայաստանէն) ներկայացան: Առաջին հերթին, պրոֆեսոր Լեւոն Զուգասըզեան (Երեւանի պետական համալսարան) Պոլսոյ ԺԹ. –

դարերու հայ արուեստագէտներու հոյլ մը ներկայացուց, որոնք առաւելաբար անյայտ են հանրութեան (Զաքարէ Զաքարեան, Մկրտիչ Ճիվանեան, Սարգիս Տէրանեան, Երուանդ Ոսկան, Արշակ Ֆէթվաճեան, Լեւոն Քիւրքճեան, Յովսէփ Փուշման, Մելքոն Քէպապճեան), քանի որ երբեմն իրենց գործերը հանրային հաւաքածոներու մէջ պոյութիւն չունին: Դասելով ներկայացած սահիկները, չատերը խիստ հետաքրքրական են (Ֆէթվաճեան ծանօթ է, անշուշտ, Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան պրպտումներով, իսկ Մելքոն Քէպապճեանը՝ 1920 - 1930-ական թուականներու Ֆրանսահայ բեմադրիչ հատորներու իր ձեւաւորումներով) եւ պէտք է սպասել նաեւ պրպտումներու:

Ճարտարապետ Սարգիս Պալմանուկեան (Լոս - Անճըլըս) նիւթը Պալեան գերդաստանն էր: Սահիկներու միջոցաւ, ան ներկայացուց Պալեաններէն շրջանի օսմանեան կառոյցներ, չեշտելով թէ մզկիթները ընդօրինակած են Այա Սոֆիան, որուն դմբեթը նորոգողը Սինէ ճարտարապետներէն Տրդատն էր (ժ. դարու վերջերը), եւ ապա՝ Պալեան ընտանիքի կողմէ կառուցուած տարբեր շէնքեր, որոնք մինչեւ այսօր մեծաւ մասամբ գործածական են:

Գրականագէտ Սուրէն Դանիէլեան («Սիփւռք» պիտուէսումնական կեդրոնի տնօրէն, Երեւան) Դանիէլ Վարուժանի եւ հեթանոսական չարժումին չուրջ խօսեցաւ, ընդհանրապէս ծանօթ գիծերու մէջ ներկայացնելով երեւոյթը (գեղեցիկի չափանիշ, հերոսական անցեալի վերակոչնումի, «իսկատիպ» արուեստի փընտրտուք, եւ այլն): Շահեկան էր իր կատարումը, թէ 1914-ին Վահան Տէրեանի հեթանոսութեան ու Վարուժանի դէմ ելոյթը («Հայ գրականութեան վաղուան օրը» դասախօսութիւն) թերեւս պատճառաբանած էր վերջինիս «Հայ լեզուի հնդիրը» յօդուածին մէջ (1911) արծարծուած հակա - ազգերանական միտքերով:

Վարդան Մատթէոսեան (Տէլ Սալվատոր համալսարան, Պուէնոս - Այրէս, այժմ՝ Նիւ–Ճըրզի) «Պոլիսը եւ Աղէտը. կոստան Զարեանի ճամբը» խորագրով ներկայացուց այս նշանաւոր դրագէտին պոլսական երեք հանդրուանները (1910 – 1911, 1913 _ 1914, 1921 _ 1922)՝ ճշդելով իր գերն ու դիրքը գարաակիզբի գրականութեան յառաջադէմ չարժումներուն («Մեհեան», «Բարձրավանք»), ինչպէս եւ պոլսահայ գրական մթնոլորտին մէջ:

Բանահաւաք Վերժինէ Սվազլեան (Հայաստանի Գիտական Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկ, Երեւան) արեւմտահայերէն կարդացած իր զեկուցումով անդրադարձաւ պոլսահայ արդի բանաւոր աւանդութեան: 1996-ին հոն գտնուելով, ան հաւաքած է 1570 բանահիւսական մխուոր (արձակ, բանաստեղծութիւն, ասոյթ, ձէս, երգ - եղանակ), զոր երկու տուփեր հատորներու մէջ հրատարակած է եւ որուն նկարագրութիւնն ու վերլուծումը կատարեց:

Ցեմպիջօրէին, դարձեալ անգլերէնով, առաջին մասը դարաակիզբի իրողութիւններուն նուիրուած էր: Լուսինա Աղպաթեան - Հըլպըրտ (Հարաւային Գալիֆորնիոյ համալսարան) պոլսոյ հայ երաժշտական պատմութեան մասին խօսեցաւ, իսկ յաջորդ երեք զեկուցողները՝ Ռոպըրթ Քրիպորեան (Հարվըրտ համալսարան, Պոսթըն), Մխիթար Այվազեան (Իւ. Սի. Էլ. Էյ.) եւ Տիգրան Խալիկեան (Պոսթըն գլոպ, Պոսթըն), 1908 - 1915 շրջանը իրենց նիւթը ըրին:

Ռ. Քրիպորեան սեւեռեցաւ պոլսահայ մասնաւորականութեան եւ Օսմանեան կայսրութեան կապերուն վրայ, իսկ Մ. Այվազեան խօսեցաւ այդ եօթը տարիներու հայ երգիծական մամուլին մասին, որ շուրջ 30 անուն կը համախմբէ: (Շատերը պարզ անուանափոխութեամբ, գրաքննութեան մի՛ջամտութենէն ետք): Հետաքրքրական է, որ այդ բոլոր թերթերը դադրեցան 1915-ին, բացի մէկէն՝ «Ասպետներուն տարեցոյցը»···:

Տ. Խալիկեան անդրադարձաւ Հ.Ց.Դ.ի եւ երիտասարդ Թուրքերու յարաբերութեան. ան չեշտեց, թէ 1909-ի Ատանայի կարգերը գործակցութեան առաջին հարցածը տուած են, իսկ զոյգ կողմերուն «մոռցեալ մարմնի» համաձայնութիւնը՝ բարենորոգումները կատարելու համար, 1911-ին մեռեալ տառ համարուած է Հ. Ց. Դ. Ընդհանուր Ժողովին: Ցուլիս 1912-ին, այս գործակցութեան պաշտօնապէս վերջ տրուած է, իսկ Ցունուար 1913-ի պետական հարուածէն ետք, երբ Իթթիհատը իր ամէնէն յետադիմական տարրերը իշխանութեան գլուխը հաստատած է, Հ. Ց. Դ.ն առաւելաբար նղյատակեալ գործունէութեան անցած է: Այս բոլորը, սակայն, ոչինչով նպաստած է եղեռնը կանխելու:

Վերջին մասը այլազան նիւթերու նուիրուած չորս զեկուցումներ հրամցուց: Հերվէ Փորժըլէն (Փարիզի Ընկերային Գիտութիւններու Բարձր Ուսման դպրոց)՝ տոքթորայի ուսանող, անդրադարձաւ յետպատերազմեան Ֆրանսատան «Լա Ռընեսանս» թերթին (1918 - 1920), որ Թանկապին աղբիւր մըն է եղեռնի վկայութիւններու եւ օրուան օսմանեան կառավարութեան քաղաքականութեան, գաղթականներու կեանքին, Երիտթուրքերու դատավարութեան եւ Հայոց յետպատերազմեան հոդեվիճակին մասին:

Փիթըր Քաուի (Իւ. Սի. Էլ. Էյ.ի «Նարեկացի» հայ գրականութեան ամպիոնի վարիչ) իր զեկուցումը կեդրոնացուց Զահրատի եւ Զարեհ Խրախունիի բանաստեղծութեան վրայ, գոյց տալով առաջինին «պզտիկ մարդ»ու պեղագիտութիւնը եւ երկրորդին փորձը՝ աւանդականն ու արդիականը միախառնելու:

Ռոպըրթ Հիւան (Ռուտըն համալսարան, Նիւ - Ճըրզի) պոլսահայ հուշակաւոր դերասան Վահրամ Փափազեանի մասին խօսեցաւ: Հիւան, որուն մասնագիտութիւնը հին եւ միջնադարեան Հայոց պատմութիւնն է, ընտանեկան կապեր ունի Փափազեանի հետ: Ինչպէս յայտնի է, Փափազեան Ի. դարու հայ թատրոնի պատմութեան մէջ իր ուրոյն տեղը ունի որպէս չէյքսփիրեան մեկնաբան՝ Պոլսոյ թէ Հայաստանի մէջ:

Վերջին դասախօսը՝ Տէյվիտ Գալոն (Ուէյն նահանգային համալսարան, Տիթրոյթ), ամերիկահայ գրող Փիթըր Սուրեանի «Դարպասը» վէպին մասին խօսեցաւ, որուն նիւթը Պոլիսն է, ինչպէս եւ իր խոհադրութիւններուն մասին, որ պոլսահայերու եւ Ֆրանսական մշակոյթի կապերը կը հետազօտեն:

Փրոֆ. Յովհաննէսեանի նախաձեռնած այս չարքը, որ ամերիկեան հայագիտութեան թերեւս ամէնէն ժողովրդական ու մնայուն իրագործութիւնն է վերջին տարիներուն՝ իր անթերի կազմակերպութեամբ ու նիւթերու այլազանութեամբ, յառաջիկայ Նոյեմբերին իր 9-րդ բաժինը պիտի ունենայ, նուիրուած՝ Անիի ու Կարսի, եւ, եթէ ժամանակը թոյլատրէ, Սեւ Ծովու չրջանին: Պէտք է սպասել, նաեւ, որ վերջին չորս տարիներուն կուտակուած հսկայ պաշարը գիրքերու ձեւով վերադառնայ հրապարակ եւ, այսպէսով, անգլիախօս ընթերցողը աւելի յստակ ու մնայուն պատկեր մը պիտի ունենայ հին թէ մօտաւոր անցեալի, բայց ինչո՞ւ չէ, նաեւ մեր իրականութեան ժամանակակից չրջանի մասին:

Վ. Մ.

Նիւ – Ճըրզի

«ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ՆԵՐՈՒՄ»Ի ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

«Միջազգային Ներում» («Լմնցնել Ինքզինքնիդ») կազմակերպութիւնը Մայիս 25–ին հրապարակած է 2000 թուականի տեղեկագիրը՝ անոր Հայաստանի յատկացուած մասին մէջ կ'ըսուի թէ հսկողութեան տակ առնուած անձեր խոշտանգումի կ'ենթարկուին, կրօնական համոզումներով պինդուորական ծառայութիւնը մերժողներ հալածանքի ենթակայ կ'ըլլան: Տեղեկագիրը կը քննադատէ իշխանութիւնները որոնք անչափ հետաքննութիւն չեն կատարեր ապահովութեան ուժերու գործած բռնութիւնները յուսարանելու համար: Յիշուած է 1999 Հոկտ. 27–ի ահաբեկչական արարքին դատավարութիւնը, որուն ամբաստանեալներէն լրագրող Նայիրի Պատալեան վեց ամիս արգելափակուած ,ապա անպարտ արձակուած է: Ան ըսած է թէ Նուպարաշէնի բանտին մէջ ծեծուած է բանտապահներուն կողմէ: Տեղեկագրին մէջ առնուած են Ն. Ցունանեանի բողոքներն ալ թէ զինք հարցաքննողները բռնադատած են կեղծ վկայութիւններ տալու: Զինուորական դատախազը որ կը վարէ յիշեալ դատավարութիւնը, ժխտած է այդ պնդումները, սակայն տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ բանտերու մէջ ծեծը Հայաստանի պարագային տարածուն երեւոյթ է:

Նոյեմբերին, Զարչարանքի դէմ Կոմիտէն խումբ մը Երեւան այցին ընթացքին իշխանութիւններուն յայտնած է թէ հարկ է բանտարկեալներուն կարելիութիւն տալ իրենց փաստաբաններուն, ընտանիքի անդամներուն հետ անարգել հանդիպում ունենալու: Անոնց ըսուած է նաեւ որ ապահովեն բանտերու մէջ կանոնաւոր քննութիւնները: Ինչ կը վերաբերի կրօնական համոզումներու պատճառով զինուորական ծառայութիւն մերժողներուն ղրացուած լայնախոհութեան, կազմակերպութիւնը մինչեւ իսկ Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան պայմանները չյարգելու ամբաստանութիւնը կ'ուղղէ Երեւանի: Որպէս օրինակ, կը տրուի 16 երիտասարդներու պարագան որոնք անցեալ տարի խոյս տրուած են իրենց զօրաբաժիններէն, եհովայի վկաներ ըլլալով:

CD Reçus

PARSEGH GANATCHIAN
Complete works
Artistic director and conductor
Tigran Hekekian
HAMAZKAYIN MUSIC COMMITTEE
Glendale, California

ԵՐԱԺԻՇՏ ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆԸ

Նոպէլեան մրցանակաւոր (1970) ռուս վիպագիր Ա. Սոլժենիցինի գաւակը Իգնատ որպէս դաշնակահար այսօր ծանօթ անուն է յատկապէս ԱՄՆ–ու երաժշտական չրջանակներուն մէջ: 1993–էն ի վեր կը ղեկավարէ Ֆիլատելֆիոյ սենեկային նուագախումբը. իսկ վերջերս Ս. Պետերբուրգի մէջ նուագած է Մոյսթրթի 17–րդ գուգանուագը, Եուրի Տէմիրխանովի ղեկավարութեան տակ: Երիտասարդ արուեստագէտը յաճախ չրջապտոյտներու կը ձեռնարկէ, նուագելու համար զանազան երկիրներու մէջ, սակայն իր նախասիրութիւնը կը կեդրոնանայ Ս. Պետերբուրգի վրայ:

Ի. Սոլժենիցին որ մեծցած է ԱՄՆ, Վերմոնթի մէջ ուր հայրը կ'ապրէր որպէս աքսորական, կ'ըսէ թէ բարոյական պարտք մը ունի անոր նկատմամբ: Հայրը երեն համար եղած է արուակարգ տիպար մը որ փաստը տուած է որ մարդ կրնայ իրեն համար իսկական կեանք մը կերտել, նոյնիսկ ամէնէն աներեւակայելի պայմաններու մէջ: Ի. Սոլժենիցին չատ մօտէն հետաքրքրուած է Ռուսաստանի ճակատագրով. մեծ աշխատանք կը տանի հասարակական յիշողութեան մարզին մէջ, որպէսզի պաշտօնական ճանաչում դտնէ համամիաւար կարգերու ռուս ժողովուրդին հանդէպ ըրածը զոր չի ժխտեր «ցեղասպանութիւն» որակելու: Երիտասարդ արուեստագէտին համար օրինակելին դերման ազգն է:

ՔԱՂՀԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ԿԻՑՕՄ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

27–ամեայ նկարիչին գործերը կը ցուցադրէ Փիէր–Միշել Տէ(*) եւ այդ առթիւ կ'ըսէ թէ հազուադէպ երիտասարդ նկարիչ մը զինք փոխադրած է ապրումներու չորձանքի մէջ եւ ուրախ է որ կը կազմակերպէ անոր առաջին փարիզեան ցուցահանդէսը:

(*)**Galerie Pierre-Michel D.,**
70, rue Gay-Lussac, Paris 5e;
du 14 juin au 6 juillet

***

GEORGIAN LEGEND

Վրացական երգերու, նուագներու եւ պարերու փառատօն մը տեղի կ'ունենայ Յունիս 15 եւ 16, ժամը 20·30–ին, Palais des Sports, որուն կը մասնակցին 70 արուեստագէտներ:

Տոմսերը ապահովել հեռաձայնելով՝ 0·825·038·039:

ՄԻ ՀԱՑՈՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

«Մեր» գիւղում՝ Գեղաձորում, լինում էի գրեթէ ամէն ամառ: Կուլակները այնտեղ չկային, բոլորն էլ չունեւոր էին, Սրեւմտահայեր, հողը բերրի չէր, միայն գարի ու կարտոֆիլ էին ցանում, միշտ հացի պակաս ունէին: Անասուններ էլ հնարաւոր չէր չատ պահել՝ անասնակեր չկար: Կոլխոզային չարժման օրերին էլ չատերը եղած անասունները մորթել էին, որ չտանեն կոլխոզ: Ապրում էին գետնափոր տներում: Սկզբում կոլխոզ մտան կուսակցականներն ու կոմերիտականները, յետագայում աստիճանաբար՝ բոլորը:

Մայրս ուշ մտնողներից էր: Եթէ չեմ սխալւում՝ 36–ին: Բացի այդ, կոլխոզում մշտական աշխատող չունէր: Եղբայրներս ուսանող էին, միայն ամրան արձակուրդին էին գալիս դաշտում աշխատում: 38 թուից երկուսն էլ արդէն ուսուցիչ էին դարձել. Ցակոբը մաթեմատիկա ու ֆիզիկա էր դասաւանդում Ղափանի չրջանում, Գեղամը՝ Հայոց լեզու եւ գրականութիւն նախ Ապարանի, ապա Ամասիայի չրջաններում: Երկուսն էլ հեռակայ կարգով սովորում էին մանկավարժական ինստիտուտում: Մօրս տրամադրութիւնը լաւ էր. երեխաները մեծացել էին, հոգսերից թեթեւացել էր, երբ ամառները միասին էինք անցկացնում՝ զաւեշտական դէպքեր էր պատմում գիւղի անցուդարձից, ուրախանում էինք, [illegible]: Աւաղ, երկար չտեւեց:

37–ին Գեղաձորից չատերին ձերբակալեցին, այդ թուում եւ երկու մօրեղբայրներս՝ Ալեքսանին եւ Ռուբէնին: Նրանք որակուեցին հականեր: Դա ճիշդ չէր: Իմ այսօրուայ դատողութեամբ նրանք պարզապէս դժգոհ էին իրենց վիճակից. հայրենիքի կորցրել էին, այստեղ էլ վատ էին ապրում: Հայրենիքի կորուստն ու տնտեսական ծանր պայմանները, ի հարկէ, յարուցում էին դժգոհութիւն, բայց նախ եւ առաջ հակասպարտից եւ ոչ թէ միանշանակ սովետական իշխանութիւնից:

Դպրոցի տնօրէն Քերոբին ձերբակալեցին նրա համար, որ հայրը Անդրանիկի զինուորն էր եղել եւ լուսանկարւել նրա հետ: Այդ լուսանկարը տարան որպէս իրեղէն ապացոյց: Իսկ 1949–ին նրա ողջ ընտանիքն աքսորուեց Ալթայի երկրամաս:

Ստալինի մահից յետոյ, երբ իշխանութեան գլուխն անցաւ Խրուչչովը, նրանք բոլորն էլ արդարացուեցին, սակայն քչերը վերադարձան աքսորավայրերից: Շատերը մահացել էին: Քեռիներս մահացել էին, չվերադարձան, պարզապէս նրանց մեծացած զաւակները ազատուեցին հալածանքից, նրանց այլեւս չէին ասում «հակայի տղայ»:

Գեղաձորցիներին բանտարկողը կոլխոզի նախագահ Մանուկ Մանուկեանն էր: Նրա դիմաւոր գործընկերը կինն էր, բայց օգնականներ էլ ունէին՝ աւելի երիտասարդներից, կոմերիտականներից, որոնք էլ վերջում իրենց հերթին ձերբակալուեցին:

Ձերբակալուած քեռիներիս կանանց տանում են հարցաքննութեան, ասում են՝ տուէք թաքցրած զէնքերը: Երդւում են, որ չունեն: Զեն հաւատում, դիշերը փակում են մարագում, վախեցնելու համար իրենք պտըտւում են մարագի շուրջը, ահարկու ձայներ հանում: Առաւօտեան Ապարանից գալիս է չրջանի անվտանգութեան բաժնի պետն ու իր հերթին պահանջում, որ յանձնեն թաքցրած զէնքերը: Քեռի Ալեքսանի կինն ասում է. «Խո՛ւբրան, տուն մի ըսկի դանակ չկայ, զէնք ուտէ՞ն տամ»: Պետը, որ քեռակրնոջս ասելով, բարձրահասակ, երկար պեխերով մարդ էր, փորձում է բռնել նրա սուտը եւ ասում է. «Եթէ դանակ չունէք, սոխն ինչո՞վ ես մաքրում»: «Իմ եղնգներով», – պատասխանում է քեռակինս: Գալիս են, տունը նորից խուզարկում, ոչինչ չեն գտնում ու բաց են թողնում կանանց:

(Շար. 41)

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը, նախկին աշակերտները եւ անօբէնութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, Կիրակի, Յունիս 10-ին, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ղպրոցին նախկին անօբէնուհի՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

UGAB - PARIS - IDF

Venez nombreux écouter
le psychiatre **Rita Soulahian-Kuyumjian**
le jeudi 7 juin à 20 heures 30
présenter son ouvrage en arménien

KOMITAS

Portrait of an Armenian Icon
Soirée clôturée par des chants
de Komitas
interprétés par la Chorale «KOGHTAN»
et les jeunes choristes de l'UGAB
Evénement organisé par
le Comité de Paris Ile-de-France
de l'UGAB
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél.: 01 45 20 03 18 / 01 42 27 12 26

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Les Rendez-vous de juin de la M.C.A.

La M.C.A. a le plaisir de vous inviter
à venir nombreux
tomber sous le charme du conteur
ALBERT ANDONIAN
qui présentera également
ses 4 derniers ouvrages
VENDREDI 8 JUIN à 20h45
à cette occasion,
une gravure illustrée de Komitas
vous sera offerte
Dernière soirée de sa tournée
en France

SAMEDI 23 JUIN à 20h45
G A L A M. C. A. 2 0 0 1
Spectacle des élèves de l'Ecole de danse arménienne de la M.C.A.
Salle des Fêtes, rue Voltaire,
Alfortville

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէդի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, Յունիս 11, ժամը 20·45-ին
Centre Administratif d'Asnières

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Շանթ Խոշքերիչեան եւ զաւակները կասխա, Նայիրի, Ռուբէն հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Յունիս 10, Կիրակի, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ _ մօր՝

ՍՈՆԱ ԷՕԶԲՒՐԻՇԵԱՆԻ

մահուան (Պոլիս) քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

⁂

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Շանթ Խոշքերիչեան եւ զաւակները 1000-ական Ֆրանք կը նուիրեն Հ·Մ·Ը·Մ· _ Ֆրանսին եւ «Ցառաջ»ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11
Տօն Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

ASSOCIATION CULTURELLE «NAREG»

Chers Parents et Amis, L'Association Culturelle NAREG sera heureuse de vous retrouver au cours de ce second trimestre 2001, le Dimanche 10 juin à 14h dans la salle paroissiale de Saint Gratien, 6 boulevard de la République, à l'occasion de ses

«Rencontres de NAREG»

L'après-midi débutera à 14h avec la remise des prix de fin d'année et les spectacles des élèves.

Les remerciements de l'Association à Madame **Serik** et à Madame Badal pour leur enseignement, au Pasteur **Léonian** pour son enseignement religieux chaque mercredi et enfin à son jeune animateur **Olivier Rakedjian.**

Thème de l'après-midi :

DECOUVERTE DE L'ARMENIE

— entrée libre —

A. En effet, à l'occasion du 1700ème anniversaire de l'adoption du christianisme, de nombreuses manifestations seront prévues en Arménie. **Une série de diapositives** commentées durant 30 minutes fera découvrir ou redécouvrir les principaux centres spirituels d'Arménie.

Un représentant de l'Agence **Saberatours** renseignera les participants sur les différents circuits pour cet été 2001.

B. Rencontre, avec l'**Association Claire Gulian Guervin** pour l'Arménie et l'Artsakh.

Cette association créée par des médecins, chirurgiens, et bénévoles, à vocation humanitaire, structure les hôpitaux et les dispensaires, forme les praticiens en Arménie et en Artsakh.

Un diaporama de 30 min. commenté sera présenté sur les principales réalisations de cette association.

Tout cela sera suivi du grand Goûter amical et chaleureux entre amis et participants !

Le nombre de places étant limité, réserver dans les plus brefs délais en téléphonant au : **01 34 12 84 45.**

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99 — 01 42 81 17 80 — Télécopie: 01 42 80 61 45

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE

DE LA MAISON DE RETRAITE DE MONTMORENCY

44-50, avenue du Général de Gaulle — 95160 MONTMORENCY

le **DIMANCHE 17 JUIN** à partir de 11 heures 30

PARTIE ARTISTIQUE

EVELYNE ALTOUNIAN
MARTEN YORGANTZ
La troupe de danse «ASTRIG» de la Croix Bleue d'Arnouville

Bar — Buffet — Ambiance familiale

Départ gare du Nord à partir de 10h, tous les quarts d'heures, jusqu'à 18h, descendre à Enghien-les-Bains, prendre l'autobus n° 13 jusqu'à l'arrêt Rue de Groslay

Entrée gratuite — Parking
Réservation conseillée: Tél.: 01.39.83.20.67
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մանաճիւղի մեծարեալ դպրոցի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, երեկոյեան ժամը 19·30-ին։ Թատրոն, հաճելի անակնկալներ։

Հասցէ· _
CENTRE VALEYRE
24, rue Rochechouart, 75009 PARIS
Մուտքը ազատ է։

⁂

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne

Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

⁂

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
vous invite à visiter
l'Aquarium de Boulogne s/mer
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

Հովանաւորութեամբ՝
Իսի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
ՏԱՐՕՆ Երիցախումբի

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ

նուիրուած՝
Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին։

Ուրբաթ, Յունիս 15-ին, ժամը 20·30-ին Ֆրանսական Կաթողիկէ Սէնթ Լիւսի Եկեղեցիին մէջ
162 Ավընիւ Վէրսէօն, Իսի լէ Մուլինօ
Ծախքերու մասնակցութիւն։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 10-ին
ԱՄԱՔԱՐԻ զեռեղում Եկեղեցւոյ բակը
կնքահայրութեամբ՝
Տէր եւ Տիկին ԱԼՊԷՒ ՄԻՐԱՔԵԱՆի
Գորտ եւ նուէր Պր· ՓՐԱՆՍՈՒԱ ԽՕՐԻԵԱՆի։
ժամը 10-ին պատարագ։
Կ՚պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ· ՏԷՏԷԵԱՆ
ժամը 11·30-ին, վեհերման արարողութիւն եւ ապա ընդունելութիւն։

ՄԱՐՄԱՔՅԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Յունիս 10-ին, վարչութիւնը Հոգեհանգստեան Կարգ կատարել կուտայ ի յիշատակ առ յաւէտ բաժնուած հիմնադիրներուն, բարերարներուն, բոլոր անոնց որոնք սատարեցին Հաստատու, թեան չինութեան եւ զարգունէութեան։

Արարողութիւնը տեղի կ՚ունենայ Սէնլաւի Ս· Գէորգ Եկեղեցին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱՋՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻԻՆ
ORGANISATION TERRE ET CULTURE

APPEL DE FONDS
ԿՈՉ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

Depuis maintenant plus de vingt ans Terre et Culture mène une action originale en faveur de la cause et du patrimoine arméniens, alliant le travail de terrain et le volontariat, et donnant notamment à la jeunesse de la diaspora les moyens directs d'apporter son concours à des projets choisis. Pour soutenir cette action et les programmes de l'année 2001, participez au financement de Terre et Culture.

EN 2001

EN ARMENIE, après plusieurs programmes, dont l'assistance aux sinistrés et réfugiés, la reconstruction de l'église de Gogaran (Spitak), la restauration de l'église de Dathèv, et la restauration du monastère de Saghmossavank (1998-2001), qui sera reconsacré le 5 août prochain, Terre et Culture **réhabilite l'école de Dathèv.**

EN ARTSAKH, après la maison communale, l'église, l'école, et la maternelle de Karindag, Terre et Culture **reconstitue l'équipement scolaire et la bibliothèque de cette localité et entreprend,** avec l'UMAF-Lyon, **la réhabilitation de l'hôpital de Chouchi.**

EN IRAN DU NORD, après le pèlerinage de l'an 2000, Terre et Culture **reprend sa participation à la restauration des monastères de Saint-Thadée et de Saint-Etienne.**

EN SYRIE DU NORD, après plusieurs programmes dans la région de Kessab, dont la restauration de la chapelle du bas-Kaladouran et de maisons traditionnelles arméniennes, Terre et Culture **poursuit son programme agricole, son programme de restauration d'un quartier du vieux Kessab, et entreprend la restauration du monastère semi-rupestre d'Aramo.**

Terre et Culture organise encore cette année l'envoi de volontaires sur ses chantiers d'Arménie, d'Artsakh, et de Syrie; retourne au pèlerinage de Saint-Thadée; organise des villégiatures à Kessab; agrandit l'exposition **Images du XXe siècle** consacrée au génocide des Arméniens .

Pour tous ces programmes, Terre & Culture a besoin de vos dons et de votre soutien!

Envoyer vos dons à : **Terre & Culture-France,** 5, rue de Cléry, 75002 Paris.
Tél. : **01. 42. 33. 08. 98** — Fax : **01. 42. 33. 17. 71**

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 8
VENDREDI
8 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ԴՈՒ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·183 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 76e ANNEE — N° 20·183

ՈՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ հրէական բնակավայրերու բնակիչները, Յունիս 6-ին, բռնութեան արարքներով լրջօրէն վնասած են հրաշազարմին, հակառակ Սէ-ի-Ա-ի անօրէնին տեղւոյն վրայ ձեռնարկած չանքերուն: Անոնք վանած են Ռամալլահ-Նաբլուզ ճամբան, հրկիզած պաղեստինեան բնակարանները, գպրոցներ, արուեստներ: Իսրայէլեան զօրաբաժիններ եւ ոստիկանութիւնը միջամտած են, պատճառով երկու Պաղեստինցիի վիրաւորման: Միւս կողմէ, կ'լսուի թէ ԱՄՆ ջղղած են Իսրայէլի կառավարութենէն ապահովութիւն ստանալ թէ գրաւեալ շրջաններուն մէջ Հրէաներու բնակութեան համար նոր չէնքերու կառուցումը պիտի խափ:

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՑ կառավարութիւնը Յունիս 6-ին պատերազմական վիճակ հռչակած է երկրին մէջ, ալպանական կեռիլային մէկ յարձակումէն ետք, որուն նախորդ օրը զոհ գարձած էին մակեդոնացի տնդ զինուորներ: Մակեդոն իշխանութիւնները արդէն Մայիսի սկիզբը պատերազմական վիճակ հռչակելու մտադիր էլլալով հանդերձ, Եւրոպացիներու եւ ԱՄՆ-ու ճնշումներուն տեղի տալով հրաժարած էին, խաղաղ կարգաւորումի մը ակնկալութեամբ:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ ընտրութիւնը (Յունիս 7) առանկնկալի տեղ չէր ձգեր, ապահով էլլալով ներկայի վարչապետ Թ. Պլէրի վերընտրութիւնը: Իր գլխաւոր ջղողութիւնները կը նկատուին տնտեսական դրամի հաչուեկչիռը, գործազրկութեան նուազումը եւ առկոսներու ցած համեմատութեան պահպանումը:

ԻՐԱՆի ՄԷՋ նախագահական ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ Յունիս 8-ին: Տասը թեկնածուներէն ամէնէն հաւանական յաղթականը կը նկատուի ներկայի նախագահը Խաթամի որ բարենորոգումներու հետամուտ է եւ յաջողած կրօնական հոգանքներու ալ համակրանքը շահիլ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ եւ Հնդկաստան համաձայնած են հակահրթիռային սարքերու վաճառքի մը: Մոսկուա այդ սարքերէն պիտի ծախէ Հնդկաստանի, ինչպէս նաեւ աւտոնակիը նաեւ, ռազմական ընդծովեանները, օդանաւեր եւ հրթռայլեր: Հընդկաստան այդ զինամթերքով զէնաւորած կ'ուզէ հակակշիռ մը հաստատել Փաքիստանի դէմ որ հիւլէական զէնքի տէր է:

ԱՇՆԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՏԱՐԵՑ բնակիչը մահացած է. ան կը կոչուէր Մարի Պրէմոն, 115 տարեկան էր, կ'ապրէր Գանատէի մէկ հանդստեան տան մէջ:

ՋՕՐԱՎԱՐ ՓՕԼ ՕՍԱՐԻՍ Ալժերիոյ մէջ կիրարկուած չարչարանքներու մասին իր յայտարարութիւններուն պատճառով, պիտի կարգապահական պատիժ՝ հանրապետութեան նախագահին հրովարտակով պարտադիր կերպով հանդստեան կոչուած է: Այնոր յայտարարութիւնները նկատուած են զինուորական արժանապատուութեան եւ բանակի համբաւին ուղղուած ծանրակշիռ վարկաբեկում:

ՆԻՍի պատասխանները երիցագոյնը Ժ.-Փ. Ռամար ամբաստանուած է խորհրդապահական պատակաս թղթածրարներու պարունակութիւնը ազատ որմնադիրներու կազմակերպութեան տրամադրելով: Ամբաստանեալը չէ ժխտած որ 1991 – 1997 մաս կազմած է այդ չարժումին, բայց հերքած է անոր փաստաթուղթ տրամադրած ըլլալու պնդումները:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԵՂՐԻԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ Է ԱԴՐԲԵՋԱՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ ԱՆՑՔԻՆ

Սիւնիքի մարզի Մեղրիի շրջանի քաղաքներու եւ համայնքներու ղեկավարութիւնները բողոքի յայտարարութեամբ մը վճռական դէմ արտայայտուած են Մեղրիէն Ադրբեջան - Նախիջեւան անցքի մը բացումին եւ միջազգային խաղաղարար ուժերու կողմէ անոր հսկողութեան:

«Ազգ» օրաթերթին (Յունիս 6) տեղեկացուած է որ նման անցքի բացումը ոչ միայն օգնական չըլլար Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումին, այլ նաեւ ուղղակի կը սպառնայ Հայաստանի ազգային առաջնահերթութեան եւ դերիչխանութեան: Բացառելով խնդրոյ առարկայ անցքի մը կարելիութիւնը, յայտարարութիւնը ստորագրողները նաեւ անհրաժեշտ կը նկատեն շրջանին մէջ հաղորդակցութեան ճամբաներու վերաբացումը, իրենց չափով պատասխանատուութիւն ստանձնելով անոնց բնականոն դործունէութեան համար:

Յայտարարութիւնը ստորագրած են Մեղրիի եւ Ագարակի քաղաքապետները, շրջանի բոլոր դիւղերուն աւագանիները, տեղական ինքնակառավարման մարմիններու, նաեւ՝ ժողովրդական, Հանրապետական, Համամասնական կուսակցութիւններուն շրջանային բաժինները:

***

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՕԹԱՆ–Ի ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻԻՆ ՄԷՋ

Պրիւսէլ այցին առաջին օրը նախագահ Ռ· Քոչարեան եւ ընկերացող պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած են Եւրոպական Խորհրդարանի փոխ նախագահին ու չարք մը երեսփոխաններու, ապա Եւրոպական յանձնաժողովի նախագահ Ռ· Փրոտիի հետ: Անոնք այցելած են նաեւ ՕԹԱՆ–ի կեդրոնատեղին եւ կէս ժամ ղրոյց ունեցած ընդհանուր քարտուղար Ռոպըրթսընի հետ: Այս վերջինը ղրոյցէն ետք յայտնած է թէ Հայաստան կրնայ դեր ունի որպէս «Գործընկերութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրին անդամ: Ռ· Քոչարեան պատասխանելով իրեն ուղղուած հարցումի մը ըսած է թէ Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ Ռուսաստան – Բելառուսիա միութեան անդամակցութեան հարց չկայ:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐԷՆ ՀԱՅ ԳԻԻՂԱՅԻ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Յունիս 5–ին, երեկոյեան ժամերուն խոտ հնձելու դադարի մը պահուն Ա-ղըրբեջանցիները լինքնավառ զէնքով կրակ բացած են Տաւուշի Բարեկամաւան գիւղի բնակիչներուն վրայ, պատճառ ըլլալով 49 տարեկան Մարտիկ Մուքչեանի մահուան: Գիւղապետը յայտնած է թէ երեք պինեալ Ադրբեջանցիներ մօտ 1,5 քմ. մտած են հայկական տարածք: Իսկ զոհը, երկու անչափահաս զաւակներուն հետ խոտ հնձելու դացած է հայկական պահակակէտէն անդին լինկած հողամասին վրայ որ հսկողութեան տակ չէր գտնուեր: Իր անառեսական ծանր վիճակը մղած է պինքը այդ վտանգին դիմելու: Ադրբեջանցիները չուրջ 20 վայրկեան կրակած են. պատասխան կրակ բացուած է հայկական երկու պահակակէտերէն միայն մէկէն: Պատահարէն երկու ու կէս ժամ ետք զոհին դիակը բերուած է գիւղ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 6 / 7)

ՀՈՂԱՍԱՀՔԸ ՎՆԱՍԱԾ Է ԳՈՐԻՍ – ՏԱՔԵԻ ՃԱՄԲՈՒՆ

Սիւնիքի մէջ յորդառատ անձրեւները պատճառած են Գորիս – Տաթեւ մայրուղիին որուն վրայ 80 մեթր երկարութեամբ, 18 մեթր խորութեամբ եւ 5 մեթր լայնքով ճեղք յառաջ եկած է: Վտանգը անցած չէ, երթեւեկը մէկ ուղղութեամբ կարելի կ'ըլլայ: Նոյն ճամբան է որ կ'առաջնորդէ Տաթեւի վանական համալիրը եւ որ վերանորոգումի մէկ էր 1700-ամեակի նշումներու ծրագիրով, պետական պիւտճէի յատկացումով:

***

ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՑԹ ԾՆՂԿԱՁՈՐԻ ՄԷՋ

Յունիս 1–ին Ծաղկաձորի մէջ բացուած է միջեկեղեցական ժողով մը, մասնակցութեամբ՝ արեւելքի ու արեւմուտքի վանականներու: Նպատակն է եկեղեցիներու միութեան ուղիներ որոնել, վանական գործակցութեան միջոցով: Յունիս 5-ին մասնակիցներէն կաթողիկէ եկեղեցին, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքութենէն, ռուս ուղղափառ, հնդիկ մալապար եկեղեցիներէն, անգլիքան եւ լուտերական եկեղեցիներէն ներկայացուցիչները այցելած են Մայր Աթոռ: Զիրենք ընդունած է ԱՄՆ-ու Արեւելեան թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեան:

***

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՇԱԲԱԹ

Երեւանի «Մոսկուա» սրահին մէջ Յունիս 6-ին սկսած է յունական չարժանկարի չաբաթը որով ամառան 11–ին կը փակուին Յունական մշակոյթի օրերը: Յուլիսին ալ Պարաճանովի fոլաժ-ներուն ցուցադրութեամբ Ազիզնքի մէջ տեղի կ'ունենան Հայաստանի մշակոյթի օրեր:

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԻՆ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆ ՀԱՑԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍ, ԹՈՒՐՔԸ ԱՇԱԿԵՐՏ...

Պոլսոյ համալսարանին կողմէ «Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները» նիւթով գիտաժողով մը կազմակերպուած էր, Մայիս 24 - 25-ին: «Ակօս» (Յունիս 1) կը տեղեկացնէ թէ ձեռնարկը անյաջող եղած է, կազմակերպչական թերիներու պատճառով: «Միջազգային» որակուած գիտաժողովին արտասահմանէն միայն երկու հոգի մասնակցած են· փրոֆ· Մ· Քասըմով եւ տոքթ· Ա· Մանկօ: Բերուած հետաքրքրական առաջարկներէն եղած է հետեւեալը· *«Թուրքիոյ հայկական վարժարաններուն մէջ հայերէն ու հայ գըրականութիւն կը դասաւանդուի: Չենք կրնար տեղեակ ըլլալ թէ հայ ուսուցիչները ո՛ր գրողներուն գիրքերը կը կարդացնեն, ի՛նչ տեսակի գիտութիւն կը փոխանցեն: Այդ պատճառով պէտք ունինք հայերէն եւ հայ գրականութիւն սորվելու»:*

Այս մտահոգութիւնը յայտնապէս տեղի գտնուած է, քանի որ ըսուած է որ– պէսզի պատասխան, թէ Պոլսոյ համալսարանին համակարգին մէջ ամպիոն մը պիտի հաստատուի ու հոն պաշտօնավարելու համար Ադրբեջանէն հայերէն գիտցող դասատուներ պիտի բերուին···:

Աստուած օգնական, Պոլսոյ հայերէնի ու հայ գրականութեան ուսուցիչներուն· չէր բաւեր պատշաճ դասագիրքի չգոյութեամբ, աշակերտ եւ ծնողներու հայերէնին հանդէպ ծանալուն անտարբերութեամբ, պատկան իշխանութիւններու միջամտութեամբ ամէն օր աւելի՛ դժուարացող իրենց աշխատանքը, ասկէ ետք պիտի կրեն նաեւ ադրբեջացի ուսուցիչներու «գիտցած» արեւելահայերէնով հասած թուրք գրաճնիչներու լուծն ալ:

Այս բոլորէն ետք անակնկալ պիտի չըլլայ անշուշտ տեսնել որ Թուրքիա այդ կարգադրութիւնը միջազգային ատեաններու կը ներկայացնէ որպէս փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու պահպանումի, յարգանքի վեհ արարք: Մարգ մը որուն մէջ թերացումը մինչեւ այսօր եւրոպական իր միտումներուն գլխաւոր պատուարներէն եղած է:

Մէկ բառով երկու բո՞ւն, թէ մէկ բո՞ւն՝ բանի՞ բար···

Թ· ԱՐՓԻ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ 2002

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԼԵՀԱՍՏԱՆ 1 - 1

Շորեքշաբթի, Յունիս 6–ին, Երեւանի Վ· Սարգսեան մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցած Հայաստան – Լեհաստան զոման մրցումը վերջ գտած է 1 – 1 հաւասար արդիւնքով: Թէեւ հիւրերը 4–րդ վայրկեանէն առաւելութիւն ձեռք ձգած են Գալուժինի արձանագրած կէտով, սակայն Հայաստանի հաւաքականը 13–րդ վայրկեանին հաւասարեցուցած է արդիւնքը շնորհիւ իր ռմբարկուին՝ Արթիւր Պետրոսեանի: Այնուհետեւ հայ փութպոլիստները յստակ կերպով տիրապետած են խաղին, դժուար կացութիւններու մատնելով խմբակին առաջատարը, բայց իրաւարարին կողմէ հայ երեք խաղացողներու չաջորդաբար վատարումը արդելք հանդիսացած է լաւագոյն արդիւնքի մը ձեռքբերումին: Ներկայիս այս ե· խմբակին մէջ Լեհաստան առաջատար կը մնայ 17 կէտով, Նորվեկիա եւ Հայաստան ալ նախավերջին եւ վերջին են 4–ական կէտով:

Նախորդ երիկուն, Յունիս 5–ին տեղի ունեցած երկու երկիրներու երիտասարդական խումբերուն մրցումը վերջ գտած է Հայաստանի 2 – 0 յաղթանակով: Հայաստան իր խմբակին մէջ նախավերջին է, կալլէսէն անմիջապէս առաջ:

ԹԷՆԻՍ

— • —

ՌՈԶԱՆ ԿԱՌՈՍ

ԱՂԱՍԻ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱԻ

Շորեքշաբթի, Յունիս 6–ին, քառորդ աւարտականներուն Աղասի պարտուեցաւ Ֆրանսացի Կրոժանէ եւ դուրս մնաց մրցաշարքէն: Արդիւնքն է՝ 1/6, 6/1, 6/1, 6/3:

"ԱՁԴՔԱՆ ԳՈՒՄԱՐԻ ԴԻՄԱՑ՝ ԱՀԱԽԱՍԻԿ"

Ղարաբաղի հակամարտութիւնը այն ղէմաւոր նիւթն է որ կը չարունակէ հայութեան առաւելագոյն հետաքրքրութիւնը կեդրոնացուցած պահել իր վրայ: Ատոր առաջին պատճառը, վստահաբար, կացութեան անորոշութիւնը եւ պարբերաբար յայտնուած հեռանկարներու մըտահոգիչ, վախ պատճառող բնոյթներն են: Հազարաւոր զոհերէ, տասնեակ հազարաւոր զաղթականներէ, նիւթական անհաշուելի կորուստներէ ետք այսօր ո՛չ պատերազմը զադրած է նոր հեռանկար ըլլալէ, ո՛չ ալ ապահովութիւնը կայ որ զոհն ու զոհողութիւնը հատուցում կ'ունենան:

Խնդիրը տեղ զտած է միջազգային միջնորդներու աշխատասեղաններուն, պարբերական բանակցութիւններու օրակարգերուն վրայ, որոնք կը պատրաստուին այդ միջնորդներուն կողմէ: Ամէն մէկ բանակցութիւն հետաքրքրութեամբ կը սպասցնէ եղրակացութեան մը, կարզաւորումի չօչափելի առեւալի մը, բայց մինչեւ այսօր – գոնէ հրապարակուածը – այդ սպասումին պատասխան չեզաւ: Անչուշտ, այլ հարց է չհրապարակուածին գոյութիւնը. միջուկը այն սակարկութիւններուն որոնք տարուելան հոս – հոն, վիճակ մը, զոհողութիւն մը պարտադրելու ջանքով, մէկ կողմին, կամ միւսին: Արձագանգներ արուելան հողեր յանձնել – չյանձնելու, սահմաններ վերաձեւելու, աշխարհաքաղաքական կշիռներ փոխելու մասին: Ահագին փոթորիկ մը չզթայաղերծուելան Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարին «զրաւեալ տարածք» սահմանումին վրայ, մինչեւ որ պաշտպանութեան նախարարը վերջ տուաւ աղմուկին, վաւերացնելով սահմանումը եւ քայլ մըն ալ անդին անցնելով: Մնաց որ այդ չրջաններուն մասին ըսուած էր արդէն թէ անոնք ապահովութեան երաշխիքի իմաստ ունէին ամէն բանէ առաջ:

Արձագանգներու լրջօրէն մտահոգողը Մեղրիի առընչուած հաչիներու վերաբերողը եղաւ. հրապարակուածը, անչուշտ, նուազագոյնի, ամենամեղմի գոյներով տրուած մըն էր: Նիւթ կ'ընէր Մեղրիէն Ազրպէյճանին զէպի Նախիչեւան անցք տալու հեռանկարը: Որոշ չէր ըսուած թէ այդ անցքը կը նշանակէր անցնելու իրաւո՞ւնք, թէ որպէս անցք ծառայելիք հողաշերտ մը յանձնումը: Հրապարակուած փչուրներուն եւ չյայտնուած միջուկին տարբերութիւնը ամէնէն յարմար առիթը կ'ընծայէր ենթադրութիւններու, մեկնաբանութիւններու, յայտարարութիւններու, կոչերու, զիմումներու: Թերեւս այդ բոլորը, պիտակցաբար, կամ անզիտակցաբար, կը ծառայէին բուն նպատակին որ տեսնել էր հակազդեցութիւնները: Երբ մէկ կողմէն որպէս ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւունքներու, եւ այլն, արտայայտութիւն, կ'ըսուէր, կը կրկնուէր թէ լուծումի որեւէ տարբերակ անհրաժեշտ էր որ ունենար ժողովուրդներու հաւանութիւնը, միւս կողմէն Մեղրիի նման ռազմավարական ու մանաւանդ՝ Ղարաբաղի հետ ոչ մէկ առընչութիւն ունեցող զօտիի մը ընդգրկումին հակազդեցութիւնը կարեւոր պէտք է ըլլար առաջարկողներուն համար: Կարելի կ'ըլլա՞ր լրջօրէն հիմնուիլ զիջումի նման պարագայի մը վրայ, թէ պէտք էր հրաժարիլ անկէ:

Այս հարցադրումը ունեցողներու ուղղուած պատասխան մըն է «Ազատագրուած տարածքների պաշտպանութիւն» երիտասարդական կոմիտէին եւ Երեւանի «Մեղրեցի ուսանողների ակումբ»ին Մայիս 24ի միասնական յայտարարութիւնը. անոր արձագանգած է «Հայկական ժամանակ»ը (Մայիս 25): Մտահոգութիւն յայտնելով վերջին չրջանին լայն չրջանառութիւն գտած լուրերուն որոնք կը խօսին Ղարաբաղի հարցին լուծումին սիրոյն Մեղրիէն Ազրբէյճանին տրամադրուելիք միջանցքին մասին, յայտարարութեան հեղինակները կոչ ուղղած են Հայաստանի իշխանութիւններուն որ հրաժարին հակամարտութեան կարգաւորումի նման տարբերակէ:

«Կայունութիւն» կուսակցութեան երիտասարդական թեւին ղեկավարը Մ. Ցարուխիանեան այն կարծիքը յայտնած է թէ Մեղրիի առընչուած այդ վարկածին մասին պաշտօնական յայտարարութիւն չէ եղած եւ հրապարակումները հիմ չունին: Հարցը այն է, ասկայն, որ այդ տարաձայնութիւններուն պատճառով Մեղրեցիները չփոթի մատնուած են: Սկսած են լքուածի հոգեվիճակի տէր ըլլալ եւ զաղթականի տրամադրութիւն ձեռք բերել: Մ. Ցարուխիանեան պնդած է չշուկներուն հիմնազուրկ ըլլալուն վրայ, երբ նոյնիսկ իրեն յուշած են որ Մեղրին միջազգային խաղաղարար ուժերու հսկողութեան տակ միջանցքի վերածելու մասին Արտաքին գործերու նախարարը լ՛նք ըսած է: Ան Երեւանի 120 մեղրեցի ուսանողներու անունով յայտարարած է որ ոչ մէկ պարագայի մէջ Մեղրեցին իր տունը կը լքէ. իսկ եթէ իրօք յայտնուի թէ Մեղրին միջազգային ուժերու յանձնելու տրամադրութիւն կայ, իրենք կը պայքարին, որպէսզի նման բան տեղի չունենայ:

Ան պատմած է նաեւ թէ Ազգային ժողովի փոխ - նախագահ Գ. Ալանեան Մեղրի դտնուած օրերուն հետաքրքրուած է թէ Մեղրեցիները արդեօք հինգ հազար տոլարի փոխարէն համաձայն կ'ըլլա՞ն իրենց տուները լքելու: Ներկայ Մեղրեցիներուն պատասխանը պէտք է չհեռուով մէջբերել, որպէսզի որեւէ բան չզեղչուի անոր տարողութենէն. «այդ՞ն գումարի դիմաց՝ ահաւասիկ»:

«Ազատագրուած տարածքների պաշտպանութիւն» երիտասարդական կոմիտէի քարտուղար է. Ցակոբեան ալ այն կարծիքը յայտնած է որ կարգաւորման հոլովոյթը պէտք է առեցուի, որովհետեւ ժամանակը կը նպաստէ Հայաստանին: Ան ալ կը զանազանէ «զրաւեալ» եւ «ազատագրուած» տարածք սահմանումը: Կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ հողերը վերջին քանի մը զարուն Հայերուն պատկանած չըլլալով, Ազդամ քաղաքը Ազրբէյճանցիներուն կողմէ կառուցուելով հանդերձ, «հողը մերն է»:

Հետաքրքրական է մեղրեցի երիտասարդներուն մերժումի յայտարարութիւնը. սակայն, արդեօք աճուրդի մը նիւթ չըլլա՞ր այսօրուան հինգ հազարնոց ծրագիրը. մինչեւ վերջ նոյն վճռակամութեամբ կը կրկնուի՞ նոյն պատասխանը՝ «այդ՞ն գումարի դիմաց՝ ահաւասիկ»ը...

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԸ ՄԵՂՐԻՆ

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի. – Քոչարեան – Ալիեւ հանդիպումներու եւ Ղարաբաղի խաղաղ կարգաւորման գործընթացին առթիւ, շատ խօսուեցաւ Մեղրիի «փոխանակումի» մը մասին, ինչ որ բաւական իրարանցում ստեղծեց Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ: Այս առթիւ, Գալիֆորնիոյ «Նոր Օր»ի Մայիս 26ի թիւէն կ'արտատպենք Սարգիս Միհասեանի յօդուածը, ուր կան պատմական տեղեկութիւններ քաղուած հայկական Հանրագիտարանէն ու նաեւ յօդուածագրին խորհրդածութիւնները:

***

Զանգեզուրի հարաւը տարածուող Մեղրին, հայկական լեռնաչխարհի բնօրրաններէն մէկն է, որ Ք. Ա. վեցերորդ դարէն սկսեալ մաս կազմած է հայկական պետութեան: Ք. Ա. 189-էն մինչեւ Ա. դարու սկիզբը չրջանը բնդգրկուած է Արտաչէսեան հարստութեան մէջ եւ ապա՝ Արշակունեանց Թագաւորութեան՝ իբրեւ Սիւնիքի նախարարական տոհմի բնակավայր, Ծանօթ Արեւիք գաւառ անուան տակ: 428-էն Ք. Ե. 885 թուականներուն յաջորդաբար կ'ենթարկուի Սասանեան եւ Արաբական (640-էն եւոք) տիրապետութեանց, 886-էն սկսեալ մաս կը կազմէ Բագրատունեանց եւ ապա՝ Սիւնիքի (980-էն եւոք) Թագաւորութեանց: Սելճուքները կ'ասպատակեն երկիրը 12-րդ դարուն, որու վերջերուն ազատագրութեամբ Զաքարեաններու կողմէ, կը դառնայ Օրբէլեան տոհմի կալուած:

Աչնուհետեւ կը հետեւին Մոնկոլ - Թաթարական, Թիւրքմէն եւ Իրանական (Սէֆեան) արշաւանքներն ու տիրապետութիւնները: 1603-ին բնակչութիւնը բռնի կը տեղահանուի՝ զաղթելով դէպի Սպահանի գաւառ: 1730 - 1735 չրջանը կը դրաւուի Թուրք զօրքերու կողմէ: Այսուհանդերձ, 1735-ին, Նատիր Շահ, Արցախի ու Զանգեզուրի հայ մելիքներու զինեալ օժանդակութեամբ, կը վերադրաւէ Մեղրին: Շրջանի հայ բնակչութիւնը զործօն մասնակցութիւն կը բերէ նաեւ Դաւիթ Պէկի զլխաւորած ազատագրական չարժումին:

1805-ին Մեղրիի չրջանը կը միացուի Ռուսաստանին, իսկ 1828-էն սկսեալ մաս կը կազմէ Ղարաբաղի Նահանգին: 1868-էն եւոք Էլիզապէթպոլի Նահանգի Զանգեզուր գաւառին մէկ մասն է, իսկ սովետական կաղդերու հաստատումէն եւոք, մինչեւ 1930, ծանօթ է որպէս Մեղրիի գաւառ: Անկէ եւոք, կը զառնայ Մեղրիի չրջանային կազմակերպութիւն:

Մեղրիի մէջ պահպանուած են բազմաթիւ ճարտարապետական յուչարձաններ՝ զմբէթաւոր եւ եռանաւ պապիլիոններ, տասնեակ մը զահլիճներ, կամուրջներ, ջրմուղներ, բերդեր:

Այգեզործութիւնը եղած է Մեղրիի տնտեսութեան հիմնական ճիւղը: Կարեւոր զրաւում մը եղած է նաեւ բամպակի մշակումն ու չերամապահութիւնը: Ցիւսնական թուականներէն եւաք, մեծ զարկ կը ստանայ պղպեղագործութիւնը եւ անասնաբուծութիւնը, բայց մանաւանդ նաեւ՝ լեռնահանքային ու անունդի արդիւնաբերութիւնը. կարելի է յիշել պղինձի, մոլիպդէնի, խճաքարի, պլինիի, պանիրի եւ հացի զործարանները: Ութսունական թուականներուն Մեղրին ունէր երկու հիւանդանոց, ինը միջնակարգ, հինգ ութամեայ, երկու տարրական, երկու երաժշտական, մէկ նկարչական, մէկ մարզական եւ մէկ արհեստագիտական ուսումնարաններ, ուր կը զործէին նաեւ 23 զրադարաններ, 18 մշակոյթի տուներ:

Մեղրին տահմանակից է Ղափանին՝ հիւսիսէն, Ագրբէյճանին՝ արեւելքէն, Նախիչեւանին՝ արեւմուտքէն եւ Իրանին՝ հարաւէն: Տարածութիւնը 664 քառ. քիլոմեթր է, իսկ բնակչութիւնը կը հաչուէր 13·405 հոգի 1979-ին:

***

Սիւնիքի ու մանաւանդ Հայրենիքի մէջ ապրող իւրաքանչիւր Հայու համար բացարձակ իրականութիւն է, որ Մեղրին անքակտելի մասն է Մայր Հայաստանին: Անկեղծ այս ճշմարտութիւնը ակնկիռ օզը պահանջու է մանաւանդ ներկայ Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան ա՛յն ներկայացուցիչներուն – նախագահէն սկսեալ – որոնք 1994-էն ի վեր Ազրբէյճանի հետ կը չարունակեն բանակցիլ, փոխ - հասկացողութեան մը զալու համար: Ազրբէյճանէն դրաւեալ հողամասերը, ի հարկին, կարելի է վերադարձնել՝ բացառութեամբ կենսական քանի մը տարածութեանց, ինչպիսիք են Քելբաջարը, Լաչինը եւ այլն: Ասոնցմէ զուրս հողատարածքի փոխանակումի մասին երկխօսութիւնը բացառուած է, մանաւանդ որ այս պարագային խօսակցութիւնները խնդրոյ առարկայ կը զարձնեն Մեղրիի ճակատագիրը:

Մեր ակնարկի ներածականէն ակնյայտ է հարաւային այս տաքածաչրջանին զարեւոր պատկանելիութիւնը Հայոց պատմութեան՝ իր ժողովուրդով, արդիւնաբերութեամբ եւ մշակոյթով: Քաղաքական համաձայնութեան մը հասնելու համար միջնորդ դիւանագէտները կրնան բերել բազմաթիւ առաջարկներ, չլացուցիչ ու չաքարապատուած խոստումներով: Ուրկէ որ ալ գան զօրաւորագոյն ճնշումները, մերժելի են բոլոր անոնք, որոնք կը ծառայեն խլելու ժողովուրդի մը պատմական հողատարածքներէն մասեր: Թող Ալդամ - Լորչինը եւ Արցախ դաս մը ըլլան միջնորդներուն եւ ազերի բանակը նացներուն:

Մեղրին կամ այլ դերկենսական տարածութիւնները սակարկելի չեն: Անոնք մաս կազմելու չեն «փաթեթային», «հանդրուանային», «ուղղահայեաց», «հորիզոնական» լուծումներու կամ տարբերակները: Եթէ դուռը պիտի բացուի պահանջներու առջեւ, այն ատեն սկսելու է վերադարձով Նախիչեւանի, որ զրաւեալ պերազանցապէս հայապատկան եղած է պարերու ընթացքին:

Առաւելագոյն զիջումը որ մի զուցէ կրնայ ընդունելի նկատուիլ, հայկական զինուորներու բացարձակ հսկողութեամբ անցքն է, արտօնութեամբ՝ ամէն տարի որ Ազրբէյճանը կարիքը կը զգայ: Այնպէս մնայուն, սպառ երթուղի թոյլատրելի չըլլալու չէ, նոյնիսկ նրբանցքային՝ օտար, «չէզոք» կամ ՄԱԿ-ի ոստիկանութեան հովանաւորութեամբ:

Հայկական Հանրապետութեան ռազմավարական ամէնէն զգայուն տարածքը՝ Մեղրին կը մնայ ողջ աչխարհի հայութեան ողնայարն ու չնչերակը: Իրանի հիմնական չահերը կը պահանջեն որ հայապատկան Մեղրիի տահմանագիծը անխախտ պահպանուի, Հայաստանի հետ բարձրաբա – տնտեսական կապերու ալ զարգացմամբ ու սերտացումով: Նոյնն է պարագան եւ աւելին՝ փոխադարձաբար, Պարսկաստանի մէջ հոծ հայագաղութեան ալ դոյութեամբ: Այդ պատճառով ալ, անտեղիտալի կերպով, անիկա դառնալու կողմէ որ ալ գան խաղաղութեան անուանով տարուադուած քաղաքական առալքինները:

Հայութեան դիրքորոչումը յստակ է ու մեկին. խաղաղութիւնը՝ պատուով: Ներկայ կայքէն ա՛լ աւելի վատթար չի կրնար դառնալ Հայաստանի չրջափակումի եւ թարկուած կացութիւնը:

ՍԱՐԳԻՍ Ց. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՑի Է

Ցեախորհրդային չրջանի պժուարութիւնները զիմագրաւող երկիր մըն է Ուկրանիան ալ: Ամիսներէ ի վեր տագնապը կը խորանայ, իսկ քաղաքական դասը տարուած է անպտուղ վէճերով: Երեւոյթը հակազդեցութեան կը մղէ երիտասարդութիւնը որ բռնած է եւրոպականացումի, առանց բարոյքի բարեփոխումի ճամբան: Այդ ընթացքը արագացած է, չնորհիւ հաղորդակցութեան նոր թէքնոլոժիներու, արդիական քաղաքակրթութիւնէն եւ չմնալու նոր սերունդին մտադրութեան: Մինչ ժամանակէն եւ մնացած քաղաքական դասը իր վարանումներով օրէ օր աւելի կը մխրճուի անելին մէջ, երիտասարդները իրենց մտայնութեամբ հասած են ԱՄՆ. կը փորձեն բոլոր կարելիութիւնները, գտնելու համար յառաջդիմութիւն ու զեղեցկութիւն: Երիտասարդ ապստամբները մասնագէտներ կ'երեւան արտասահման, հոն զրամ չահելու, նաեւ վերջնապէս հաստատուելու մտքով, իսկ երկրին մէջ կը մեծնայ թիւը մտաւորականներուն, ալքայամոլներուն, լքուած երախաներուն թիւը, ինչպէս՝ անգործ մը նացած պիտանականներուն եւ համապատասխանականներուն:

Երիտասարդները ներկայի բոլոր զժուարութիւններուն հետ պայքարելու չափ հզօր ըլլալով հանդերձ, իրենց չորչը կը տեսնեն հրաչալի, հարուստ կեանք մը որ կ'սպասի, թշուառութենէն զայլ մը միայն անդին: Անոնք կ'ուզեն հետաքրքրական, հարստացնող կեանք մը վարել, ապրիլ նոր հասնելով իրենց ձիրքերով եւ զործարներով: Հաւատք ունին անկախութեան բերած ժողովրդավարութեան, մարդկայնութեան, չուկայի տնտեսութեան սերմերուն: Ամերիկեան ուսելիքներու, Մաքտոնալտներու հետ նոր բարքեր իւրացուցած է տիսորան երիտասարդութիւնը:

Ան նախանձ կ'առթէ 60-ական թուականներու երիտասարդութեան որուն ամբողջ ունեցածը Պիթըլզները, լայն տափաստաններ եւ հիփիներու երկար մազերն էին ու լռելու կարելիութիւնը: Այսօր անոնք ունին այն բոլորը, որոնք հարկաւոր են իրենց նորոյթի խանութներ, զիշերային ակումբներ, արտասահմանեան ինքնաչարժեր, ժամն պինով թմրեցուցիչ, եւ այլն: Ընտրանքի կարելիութիւն կայ նոյնիսկ կրօնական մարզին մէջ: Մինչ մէկ կողմէն ուկրանական եւ ռուսական ուղղափառ եկեղեցիները կը պայքարին իրենց ձեռքը պահելու համար բնակիչնե-

ՍԱՐԳԻՍ Ց. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

● 2001 Ապրիլ 14 Զատկի Ճրագալոյցին, Քէօլնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի ընթացքին Առաջնորդը Գարեգին Արքեպս. Պէքճեան խարտեաղակութեամբ Աւետիս Աբեղայ Սահակեանի կիսատարկաւագ ձեռնադրեց Վարուժան դպիր Մարգարեանը, որ Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբի դեկավարն է: Վարուժան Կիսատարկաւագ Մարգարեան Երեւանի Ս. Թարգմանչաց Վանական համալսարանի Հայոց վանքին մէջ ուսման եղիսկոպոսական երաժշտութեան մէջ համալսարանական երիտասարդ ու բարեկրօն անձնաւորութիւն մըն է եւ յոյս ալ կայ որ նաեւ ձեռնադրուած ասոնցմէ յետոյ կը կոչուի Գերմանիոյ Թեմին մէջ ծառայելու հայ եկեղեցական համայնքներուն:

● Ապրիլ 21-ի Շաբաթ երեկոյեան Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան հովանաւորութեամբ Միւնիխի Հայ համայնքը կաթողիկէ Տոմփէթրօ եկեղեցւոյ չքեղ սրահին մէջ կազմակերպած էր թատերական երեկոյթ մը, հրաւիրելով Մարսէյլի խուռաք Տէրիքլեան մանկապատանեկան թատերախումբը, որ յաջորդ օրն ալ ելոյթ ունեցաւ Զուիցերիոյ Ցիւրիխ քաղաքին մէջ:

Շուրջ քանի պարմանուհի եւ պարմաններէ բաղկացեալ թատերախումբը հանդիսատեսներուն ներկայացուց Անբան Հուրին եւ Նոր Բժիշկը անուն խաղերը, ինչպէս նաեւ հայկական երգ, արտասանութիւններ եւ պարերէ կազմուած յայտագիրը մը, արժանանալով ներկաներու բուռն դնահատանքին ու ծափահարութեանց: Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց երախաներու հայերէն լեզուին ուիրապետութիւնը, որու գլխաւոր պզտիկն էր Մարսէյլի Համազգային Ամէնօրեայ դպրոցին եւ լրենց դեկավարուհի Օր. Սեդա Սիմոնեանի տարած խնամքը: Ան Մարսէյլի եւ Շրջակայքի հայ համայնքներուն, ինչպէս նաեւ Համազգային դպրոցին ու Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ծանօթ դէմք է իր մանկավարժական ներդրումներով: Վեց տարիներէ ի վեր Տէրիքլեան խումբին անխոնջ դեկավարութիւնը ստանձնած է օրինակելի աշխատանքով հասկնալու հայախօս երախաները, որոնք կը ծանօթանան այս միջոցաւ նաեւ լրենց պատմութեան ու մշակոյթին:

Ներկայացումէն եամբ դնահատանքի խօսք արտասանեցին հովեւոր հովիւ Արմաչ Աբեղայ Նալպանտեան ու Առաջնորդը Գարեգին Արքեպս. Պէքճեան: Կատարուեցան նաեւ նուէրներու փոխանակում խումբի դեկավարութեան ու Միւնիխի հայ համայնքի միջեւ:

● Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Քէօլնի Առաջնորդանիստ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կազմակերպուեցաւ յուշաոն մը 1915 Ապրիլ 24-ի եղեռնի տարելիցին առթիւ:

2001, երեքշաբթի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան պատարագը մատոյց Գարեգին Արք., ապա Քէօլնի դերեզմանատան հայկական բաժնին մէջ նախապահեց դիզհանդիսաւոր պաշտօնին:

Երեկոյեան ժամը 20-ին հովեւորական դասն ու ժողովուրդը դարձեալ հաւաքուեցան Մայր եկեղեցւոյ մէջ յուշահանդէսի աշխարհիկ բաժինը ի դործ դնելու:

Յայտագրին մաս կը կազմէին հայ երիտասարդներու ներկայացուցիչներու լայման խօսքը, Թուրքիոյ մարդկային իրաւունքներու միութեան ներկայացուցիչները՝ Պէրիվան Ամրազ - Գայա եւ Տօդան Ապհանլըի ելոյթները, ինչպէս նաեւ Սփիւռք եւ Ցեղասպանութիւն հիմնարկի դեկավար Տոքթոր Միհրան Տապաղ, Միջեկեղեցական խորհուրդի ներկայացուցիչ փրոֆ. Տոքթոր Հանս - Կէօրկ Լինքի, եւ Առաջնորդին «Հուսկ Բանք»ը: Յայտագիրը համեմուած էր նաեւ յուշասոնի ոդիին համապատասխան երաժշտական բաժինով մըն ալ, որու ընթացքին երդուեցան «Կանչէ Կռունկ» պարբեռն Մկրտիչ Պապաջանեանի, «Տըլէ Եաման», «Անոյշի» Առաջնորդարանի երգչախումբին դեկավար Վարուժան Մարգարեանի, «Հաւուն - Հաւուն» կարինէ Պապաջանեանի մեկնաբանութեամբ. իսկ դաշնակով ելոյթ ունեցան Կարէն Թօփիկեան՝ «Գարուն Ա» «Կռունկ» Կարէն Թօփիկեան եւ Կարէն Եարագեան շութակի նկերակցութեամբ:

Յուշահանդէսին ներկայ էին բազմահազար Հայեր, Գերմանացիներ, Ասորիներ եւ Թուրքեր, ձեռնհասական ու պետական ներկայացուցիչներ, որոնց մէջն էր նաեւ Գերմանական կանանչներու կուսակցութենէն Թրքական ծագում ունեցող երեսփոխան Ձէմ Էօզտէմիր:

Նոյն օրը Ապրիլ 24-ի յուշատօնի հանդէսներ կազմակերպուած են նաեւ Պէրլինի, Շթուտկարտի եւ Հէսսէնի հայ եկեղեցական համայնքներուն կողմէ իրենց հովեւոր հովիւներու առաջնորդութեամբ եւ ցուցահանդէս ու դասախօսութեանց շարք Իլիսա Ուշարի կողմէ:

● Կիրակի, Մայիս 6-ին Քէօլնի Սուրբ Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցի այցելեցին աւելի քան չիւռն Գերմանացիներ, աւելի մասէն Ցանօթանալու հայ եկեղեցւոյ: Սոյն հանդիպումը կազմակերպուած էր «Քէօլր Հէյթ» թաղային հասարակութեան կողմէ, որուն նպատակն է Ցանօթանալ Քէօլնի քաղաքի Նիհլ եւ Վայսընփէշ թաղամասերուն (եկեղեցւոյ գտնուած թաղը) մէջ ապրող փոքրամասնութեանց: Ինդրոյ առարկայ հասարակութիւնը կը վարեն քաղաքի պատկան մարմիններն ու կաթողիկէ եկեղեցին: Հանդիպման առիթն էր հայ եկեղեցւոյ 1700-ամեակն ու Գերմանիոյ մէջ ապրող հայութեան վիճակը:

Հիւրերը հաւաքուեցան եկեղեցւոյ մէջ, ուր խօսք առին կաթողիկէ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Թայնէր Վիլլը, ապա համայնքի հովեւոր հովիւը Միւռան Քհնյ. Սարգիսեան անոնց ներկայացուց հայ եկեղեցին ծագումին մինչեւ ներկայ ժամանակները:

Աւելի եամբ համայնքային սրահին մէջ, կազմակերպուած էր հիւրասիրութիւն մը հաւատացեալ տիկնանց կողմէ: Այստեղ տեղի ունեցաւ երկրորդ դասախօսութիւն մը Միւռան Վրդ.ի կողմէ նիւթ ունենալով՝ «Գերմանիոյ մէջ ապրող հայ փոքրամասնութիւնը»: Դասախօսութեան աւարտին ներկաները դիտեցին «Կովկասեան Աստուածաշնչային երկիր՝ Հայաստան» տեսերիզը, որուն չուրջ ուղղուած հարցերուն պատասխանեցին Տէր Հայրն ու Պր. Թայնէր Վիլլը:

ԴԻԻԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն,
2001, Մայիս 29

LIVRES REÇUS

TIRIDATE III
ROI D'ARMENIE
Premier Etat chrétien

MARIG OHANIAN

L'Harmattan, Paris 2001

Ոգեհական Կատակներ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ջերմուկ քաղաքում ձեռքս ջարդուեց:

Երբ կինս սարսափահար ներս մտաւ եւ ինձ այդ վիճակում գտաւ, փորձեցի վիճակը մեղմացնել, կատակեցի.

- Ողջոյն աշխարհ, ամենապեղեցիկ կնոջը: Սրանից յետոյ մի ձեռքով եմ գրկելու քեզ...:

- Հալովդ մնա՛, հալովդ..., - հեգնեց նա, - երկու ձեռքով չա՞տ էիր գրկում, որ հիմա մէկով գրկես...:

*
**

Երեւանի թիւ 189 դպրոցի տնօրէն Համլէթ Քարամեանն ինձ ասաց.

- Լուսանկարուեցի Սեւակի հետ՝ մահացաւ:

Լուսանկարուեցի Էմինի հետ՝ մահացաւ: Այժմ ուղում եմ ձեզ հետ լուսանկարուել:

- Աւելի լաւ է իշխանութիւններու հետ լուսանկարուէք..., - սարսափած խորհուրդ տուեցի ես:

*
**

- Սմօ՛ք ձեզի, - ասացի Հայաստանի նախկին իշխանութեան մի քանի ներկայացուցիչների, ... երկիրը քանդեցիք:

- Ինչո՞ւ էք ամօթանք տալիս, - զարմացան նրանք - վա՞տ էնք քանդել...

*
**

Երբեւիցէ լեզուական սխալներ արե՞լ էք, - հարցրին ինձ:

- Այո: Մէկ անգամ հանդիսաւոր մի պահի, փոխան ասելու «ծայրագոյն վարդապետ», ասացի «վարդագոյն ծայրապետ», իսկ մէկ անգամ էլ հարսանիքի ժամանակ նորապսակներին փոխանակ ասելու «Մի բարձր ծերանաք» ասացի՝ «Մի ծերի բարձրանաք...», որը նոյնպէս համարուեց կատակ...:

*
**

Մի ընկեր հպարտացաւ, որ գրաւում է անչարժ գոյքի առեւտրով:

Ծիծաղելով յիշեցրի մի պատմութիւն:

- Ընկերուհին ընկերուհուն ասում է. «Մէկ ամիս է՝ ամուսնացել եմ, պարզուեց՝ ամուսինս իմփոթենթ է...»:

«Մի՞թէ ամուսնանալուց առաջ այդ մասին չէի խօսել», հարցում է ընկերուհին: «Երբեմն խօսում էր ինչ - որ անչարժ գոյքի մասին, բայց ես չէի հասկանում...», - վերյիշում է ընկերուհին:

*
**

- Գիտութեան ո՞ր ճիւղն է առաւել զարգանում Հայաստանում, - հարցրին արտասահմանում:

- Հնադիտական պեղումները..., - պատասխանեցի:

- Իրո՞ք:

- Այո՛, նայե՛ք փողոցներում անունդ վնտռող մուրացկաններին:

*
**

- Արե՞լ էք որեւէ բան, որի համար զղջում էք, - հարցրին:

- Այո: Մէկ անգամ, այլազգի հիւրեր էին եկել մեր տուն զրքանչս նստած էր կողքիս, ասացի. «Ուրախ եմ, որ այստեղ են իմ բարեկամ Ռուսը, Ֆրանսացին, Իտալացին, Ցոյնը եւ... իմ զրքանչ՝ Թոյնը»: Այնուհետեւ ասացի, որ իրը զրքանչին իտալերէն ասում են՝ «Սինիոր Անտանել լի...»:

Մի ամիս խոով մնաց:

ՄԻ ՀՈՑՈՒՀՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

Ցակոբ եղբայրս, որ աշխատում էր Չափանի Օխչի (Քաջարան) գիւղում, ամուսնացաւ այդ գիւղից մի աղջկայ՝ Զոհաբի հետ, որի հայրը բանտարկուած էր: Դրա համար եղբօրս հեռացրին կոմերիմիութիւնից:

1941-ի Ցունիսին սկսուեց պատերազմը, եղբայրներիս տարան բանակ: Մինչ այդ նրանք չէին ծառայել, որպէս ուսուցիչներ «բրոնիա» ունէին, բայց պատերազմի ժամանակ պէտք է անմիջապէս ներկայանային զինկոմիսարիատ:

Երբ պատերազմը սկսուեց, Գեղամը մեր տանն էր: Եկել էր հեռակայի դասընթացներին, երկրորդ կուրսում էր: Պարտաճանաչ էր, դասերը թողեց, գնաց Ամասիա, ներկայացաւ զինկոմիսարիատ: Այնտեղից տարել էին Գիւմրի, յետոյ Թիֆլիս: Այստեղ պահել էին երկու ամիս, չգիտեմ ինչ էին սովորեցրել եւ անմիջապէս ուղարկել էին ռազմաճակատ: Նամակներն ստանում էինք Ուկրանիայից, յաճախ էր գրում, ինձ՝ Երեւան, մօրս՝ գիւղ: Տրամադրութիւնը վատ չէր, դա զգացւում էր նամակներից, որոնք լի էին կատակներով: Գրում էր, որ ծառայում է չտաբում: Ցետոյ էր, որ գրեց (42-ին), որ ոտքից վիրաւորուել է, բայց վտանգաւոր բան չկայ: Հիւանդանոցից գրում էր, որ Վահանին ասա «իմ խաղերն սկսել եմ, ծանօթացել եմ մի ռուս աղջկայ հետ»: Մի երկու ամիս անց գրեց, որ հիւանդանոցի հետ տեղափոխել են Ստալինգրադ: Վերջին նամակը Ստալինգրադից ստացայ, կայարանից էր գրել, որ նորից ռազմաճակատ է մեկնում: Այդ նամակը 42-ի Օգոստոսի 2-ին էր գրել, ստացայ Հոկտեմբերի 2-ին, շատ մեծ ուշացումով: Իսկ մօրս նոյն օրը գրել էր, որ Ցակոբի տղային (Ռոբը գրել էր Ռուբէնին) լաւ նայի, մեզնից նա է յիշատակ մնալու:

Պատերազմի աւարտից յետոյ ես գրեցի Մոսկուա, այնտեղից պատասխանեցին, որ եղբայրս համարւում է անհետ կորած: Այսպէս ստալինգրադեան դաժան մարտերում կորցրի եղբօրս:

Գեղամ եղբայրս բարձրահասակ, բալիկ տղայ էր, խելացի, բարեկիրթ, ամօթխած: Մայրս ասում էր, որ հօրս է նման: Մազերը կիսագանգուր էին, քիչ չիկաւուն, մաշկը սպիտակ էր: Ցաւերժ երիտասարդ մնաց նա՝ 23 տարեկան:

Գեղամը հասցրեց լիազօրագիրը ուղարկել, որ ես ստանամ խնայդրամարկղում իր ունեցած 2000 ռուբլին ու տամ մօրս: Բացի այդ, ուղարկել էր իր մօտ եղած 500 ռուբլին, որը նոյնպէս մօրս տուեցի: Մերոնց տուեցի նաեւ մօտս եղած նրա նոր, չհագած կօշիկները (3–4 զոյգ) եւ չորերը: Ինձ յիշատակ մնացին նրա լուսանկարները եւ ուսանողական (քննական) գրքոյկը:

Ցակորը տնօրէն էր Չափանի չրջանի Գիւտակում (այժմ՝ Գեղանոյշ) գիւղի դպրոցում, կինը նոյն դպրոցում ուսուցչուհի էր, ունէին մի երեխայ, որին մայրս էր նայում (40-ի Ցունուարին մայրս գնաց Չափան, որ նորածին թոռնիը խնամի, նրանք աշխատեն): Պատերազմն սկսուելու առաջին իսկ օրից Ցակորին զօրակոչեցին ու տարան Իրան: Մի քանի ամիս Իրանում պահելուց յետոյ ուղարկեցին ռազմաճակատ՝ Տագանռոգ քաղաքի մօտակայքը: Ծառայում էր հեռաւակային զօրամասում: Պատերազմին մասնակցելու առաջին իսկ օրերին ծանր վիրաւորւում է (1941, Հոկտեմբեր): Գնդակը փչրել էր ազդրոսկրը, բեկորները մնացել էին մկանների մէջ:

Ցակորից մի քանի նամակ էի ստացել Թեհրանից: Այնուհետեւ ոչ մի լուր չէր կար: Ցաջորդ նամակը եկաւ 42-ի դարնանը՝ Ատրպատականից: Գրել էր հիւանդանոցից: Ցայտնում էր, որ այլեւս պիտանի չէ զինուորական ծառայութեան, չուտով տուն կ'ուղարկեն: 42-ի Մայիսի վերջին հիւանդանոցում ծառայող մի կնոջ ուղեկցութեամբ եկաւ Երեւան, մեր տուն: Ցենապատով էր, ոտքը դեռ գիպսի մէջ էր: Ուղեկցող կինը մի չաբաթ մնաց մեր տանը, յետոյ վերադարձաւ:

Ցակորին պառկեցրին հիւանդանոցում (պատերազմի տարիներին հիւանդանոցներ շատ կային Երեւանում, հիւանդանոցի էին վերածուել դպրոցներից շատերը): Նախ ոտքը ազատեցին գիպսից, յետոյ սկսեցին բուժել: Վէրքը չէր փակւում, ոսկրի բեկորներ կային մէջը: Երկար պառկեց, մինչեւ 42-ի Դեկտեմբեր: Այդ ընթացքում երեք անգամ վիրահատեցին: Ի վերջոյ օրդանիզմը դուրս մղեց ոսկրի բեկորները, վէրքը փակուեց, սակայն ոտքը 3–4 սմ. կարճ մնաց միւսից: Կաղում էր, բայց սկսեց քայլել առանց յենափայտի:

(Շար. 42)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿԱՐՏԱՆ. - Սեզա Սիմոնեան հանդուցեալ Գասպար Ղարիպեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100.ական Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Վալանսի Աղուէթա մասնաճիւղին, Ս. Սահակ եկեղեցւոյ, Նոր Սերունդին (Վալանս), Ռատիօ ԱՁԲ-ին եւ «Յառաջ»ին:

12EME CYCLE DE LECTURES PUBLIQUES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction: ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 12ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Khatchatour ABOVIANTZ
FEODORA
ou L'AMOUR FILIAL
ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆՑ
ՖԷՕԴՈՐԱ
ԿԱՄ
ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐ

Hagop BARONIAN
TROIS DRAMATICULES
ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
ԹԷԼԷԿՐԱՖԻ
ՎԿԱՅԱԿԱՆՈՎ
ԲԱԺԻՇԿ ՄԸ

ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՈՒՐԻՇ ԹԱՏՐԻԿՆԵՐ

Կիրակի, Յունիս 10, ժամը 16–ին
Dimanche 10 juin à 16 heures
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
118, rue de Courcelles,
75017 PARIS — M° Courcelles
Մուտքը՝ 30 Ֆրանգ

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կարպիս Ամիրիկեան կը ներկայացնէ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործը Ուրբաթ, Յունիս 15, ժամը 20·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Երեկոյթի ընթացքին կը վաճառուի կանաչեանի ամբողջական գործերու խտացեալ սալը (C.D.):

⁂

RENCONTRE
avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage
paru aux Editions «**Autrement**»
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase
du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէդի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, Յունիս 11, ժամը 20·45-ին
Centre Administratif d'Asnières

l'**Ecole «Khatchadour ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique
Arménienen de Marseille
vous invite à sa

Fête annuelle - kermesse

Dimanche 10 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado - 13008 - Marseille
Tirage de la TOMBOLA sur place
Venez nombreux
encourager nos élèves et déguster
les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11

Տօն Սրբոց Կուսանացն Հռիփսիմեանց ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի միօրեայ ղպրոցի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 9, երեկոյեան ժամը 19·30-ին: Թատրոն, հաճելի անակնկալներ:

Հասցէ՝ –
CENTRE VALEYRE
24, rue Rochechouart, 75009 PARIS
Մուտքը ազատ է:

⁂

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne

Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

⁂

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
vous invite à visiter
l'Aquarium de **Boulogne s/mer**
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 10–ին

ԽԱՉՔԱՐԻ գետեղում եկեղեցւոյ բակը, կնքահայրութեամբ՝

Տ�էր եւ Տիկին ԱԼՊԻՒՌ ՄԻՐԱՔԵԱՆի Գորգ եւ նուէր Գր. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԷՕՐՏԷՔԵԱՆի:

Ժամը 10–ին պատարագ:

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ Ս. ՔՀՆԳ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ժամը 11·30–ին, գետեղման արարողութիւն եւ ապա ընդունելութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿ

Կիրակի, Յունիս 10–ին, վարչութիւնը Հոգեհանգստեան Կարգ կատարել կուտայ ի յիշատակ առ յաւէտ բաժնուած հիմնադիրներուն, բարերարներուն, բոլոր անոնց որոնք սատարեցին հաստատութեան չինութեան եւ զարգացման:

Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Սկեւռի Ս. Գէորգ եկեղեցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութիւնը եկեղեցւոյ պայծառութեան համար չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.-

Տ�էր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10·000 Ֆր., Պր. Սերժ Գուլումճեան 8·000 Ֆր., Պր. Արման Հարրութեան 1500 Ֆրանք, Տ�էր եւ Տիկին Ժան Մինասեան 3000 Ֆր., Պր. Արմենակ Կէզէր 200 Ֆր., Տ�էր եւ Տիկին Ժիրայր Յովսէփեան 5000 Ֆրանք, ՏՀր եւ Տիկին Տորք ՏՀր – Յակոբեան 1000 Ֆր., ՏՀր եւ Տիկին Գաբրիէլ Առաքելեան 150 Ֆր., Տիկին Մայտա Ֆրանկիւլեան Ա.Նուշաւան Շտիկեանի յիշատակին 300 Ֆր.:

Նոյն առիթով՝ Տիկին Քրիստիան Լոհէաք 200 Ֆր., Պր. Յակոբ Եսայեան եղբօր Պետրոսի յիշատակին 500 Ֆր., ՏՀր եւ Տիկին Սաղաթէլեան Ռոզ Սթաթեանի յիշատակին 1000 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

SABERATOURS

PARIS•EREVAN•PARIS
PARIS•EREVAN•PARIS
VOLS DIRECTS

ASSISTANCE A L'AÉROPORT
ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
RÉSERVATION D'HÔTEL
LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
EXCURSIONS GUIDÉES
VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

SABERATOURS
19 RUE ST. ROCH - 75001 PARIS
TEL 01 42 96 10 10 - FAX 01 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES
48 COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 04 78 60 13 66 - FAX 04 78 60 92 26

EREVAN
10 RUE VARDANANTS - 375010 EREVAN
TEL 52 54 48 / 52 85 48 - FAX 50 56 86

2 VOLS HEBDOS CARGO
EN COLLABORATION AVEC ARMENIAN AIRLINES

Sabera@wanadoo.fr
A votre service pour toutes destinations dans le monde!
www.saberatours.com

SEVANVOYAGES

Claude Boisgirard

COMMISSAIRE-PRISEUR
1, RUE DE LA GRANGE BATELIERE, 75009 PARIS
TEL : 01.47.70.81.36 – FAX : 01.42.47.05.84

COLLECTION KELEKIAN

Vente : Lundi 18 juin à 14 h 15
Drouot Richelieu

Khatchkar en marbre daté 1644. 26,3 x 14 cm

Exposition :
Vendredi 16 juin de 11 h à 18 h
Samedi 17 juin de 11 h à 18 h
Lundi 18 juin de 11h à 12 h

Téléphone pendant l'exposition :
01.48.00.20.07

Catalogues :
01.47.70.81.36
100 FF
www.boisgirardauctionhouse.fr

Contact étude :
Philippe GUEGAN : 01.47.70.81.36
Info.boisgirard@wanadoo.fr

Expert : Annie KEVORKIAN
21 Quai Malaquais, 75006 PARIS
Téléphone: 01 42 60 72 91
Fax : 01 42 61 01 52

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·184 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·184

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՓԱՐԻԶ – ՄԱՐՍԷՅԼ մէջտեղ չնորհիւ նեղընթացին (ԹԷ – ԺԷ – ՎԷ) իջած է երեք ժամուան։ Նախագահ Շիրաք Ցունիս 7–ին բացումը կատարեց այդ նոր գիծին, զոր նկատեց աւելի քան քսան տարուան ծրագիրի մը պսակումը։ Ինք որպէս վարչապետ, 1976–ին սկսորգացած էր նոյն ծրագիրը։ Միջերկրականեան գիծին բացումին առթիւ նախագահը չէշտած է զործազուլներու պարագային նուազագոյն սպասարկութեան մը անհրաժեշտութիւնը։ Նոր գիծը սպասարկութեան կը բացուի Ցունիս 10–ին։

ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ վարչապետ Թոնի Պլէրի դիմաւորած Աչխատաւորական կուսակցութիւնը, ինչպէս կը սպասուէր, քուէներու 40%–ով յաղթականն է Ցունիս 7–ի ընտրութեան։ Առաջին արժեւորումները արդէն 12 կէտի առաւելութիւն մը կու տային անոր, ինչ որ անյաղթելի է, քանի որ երկրին պատմութեան մէջ առաջին անգամ կը պատահի որ Աչխատաւորական կուսակցութիւնը յաջորդական երկու ընտրութեան յաղթականը ըլլայ։ Այսուհանդերձ, ուշադրաւ կը նկատուի ձեռնպահութեան 37%–ի համեմատութիւնը։

ՁԱՓՈՆԻ մէջ մտային անհաւասարակշիռ մը դաշոյնով մը խուժած է դպրոցի մը աշակերտներուն վրայ եւ անխնայ դաշունահարած քանի չափ պատանի։ Անոնցմէ ութը մահացած են։

ՊԵԼՃԻՈՑ ծանր յանցանքներու դատաքանը երկու ամսուան դատավարութենէ մը ետք, Ցունիս 7–ին, Ռուանտայի 1994ի ցեղասպանութեան յանցանքով մեղադրած է չորս ամբաստանեալները որոնցմէ երկուքը կրօնաւորուհիներ են։ Նիսերու ընթացքին տրուած են սրատաճմքիլի վկայութիւններ, դիտուած խոշտանգուած, հաշմուած մարմիններու լուսանկարներ։ Առեանը վճռած է որ թուքսի ցեղախումբին 500 հազար անդամները ցեղասպանութեան մը զոհերը եղած են, քանի որ անոնց թշնամի հութիւները չարժած են ամբողջ ցեղը մաքրագործելու մտադրութեամբ։ Մեղադրեալներուն պատիժները կը տրուէին յաջորդ օրը։ Այսուհանդերձ, կազմակերպիչները մեծ մասով հետապնդումի ու դատի ենթակայ չեն եղած։

ՈՒԿՐԱՒՆԻՈՑ մայրաքաղաքին կիեւի մէջ երկու հազար ուղղափառներ Ցունիս 7–ին գոյց մը կատարած են, ընդդիմանալու համար Ցուհ.–Պօղոս Բ. Պապին մօտակայ այցելին։ Նախատեսուած է որ Պապը Կիեւ այցելէ Ցունիս 23–27, մինչ ռուս օրթոտոքս Եկեղեցին բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ։

ԱՐԺԱՆԹինի նախորդ նախագահը (1989–99) Գաբրոս Մէնէմ Խրուաթիոյ եւ Էքուաթորի սպօրտի կերպով դէնք ծախելու ծանր ամբաստանութեան տակ է։ Ինք կը պնդէ թէ անմեղ է եւ անձնական ոչ մէկ հարստութեան տիրացած է այդ վաճառքին չնորհիւ։ Ներկայիս տնային կալանքի տակ կը գտնուի։

ԵԻՐՈՊԱՑԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵԻ ԹՈՒՐՔԻՈՑ խորհրդարանական յանձնախումբին համանախագահ Տ. Գոհն–Պէնտիքի պնդաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը Թուրքիա գացած է, բանտերու մէջ քննութիւններ ընելու համար։ Զանազան բանտերու այցելութենէն, բանտարկեալներու, բանտապահներու հետ հանդիպելէ եաք պատուիրակութիւնը տեղեկագիր մը պիտի յղէ Միութեան։

ՖԻԼԻՓ . ՄՈՌԻՍ ծխախոտի ծանօթ ընկերութիւնը աննախընթաց հատուցում մը վճարելու դատապարտուած է։ Անոր դէմ բացած դատը չահած է 56 տարեկան ծխամոլ մը որ 13 տարեկանէն սկսած է ծխել, իսկ այսօր կը տառապի քաղցկեղ որ վարակած է նաեւ ուղեղը։ Ընկերութիւնը պիտի վճարէ 3 միլիառ տոլար։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆԿԻՐԷՈՑ»

(Յունիս 7 / 8)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Գ.ԱՐԵԳԻՆ Բ. ԼՈՆՏՈՆ ՄԵԿՆԱԾ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Ցունիս 8–ին մեկնած է Լոնտոն, հոն օծումի կատարելու նորոգուած Ս. Եղիշէ Եկեղեցին։ Ան այս մասին յայտնած է նախորդ օրը, Հիւսիսային Ամերիկայի հովուապետական չրջապատոյին մասին տեղեկատուութեան ասուլիսի մը ընթացքին։

Յօսելով ամսուան մը այդ ծրագրին մասին, Գարեգին Բ. ըսած է թէ իրեն համար ամէնէն յատկանշական հանդիպումները եղած են Մոնթէպէլլոյի եղեռնի յուշարձանին այցը, նախագահ Ճ. Պուշի հետ հանդիպումը, Ողջակիզի թանգարան այցը, Հայաստանի դեսպանատան առջեւ խաչքարին օծումը, եւ այլն։

Գահնատայի վարչապետին հետ իր հանդիպումին ընթացքին Կաթողիկոսը արծարծած է Երեւանի մէջ Գանատայի դեսպանատուն բանալու նիւթը։

Ընդհանուր արժեւորումը տալով իր չրջապտոյտին, Գարեգին Բ. ըսած է թէ դրական է ան, քանի որ յաջողած է իր սկզբնական նպատակին մէջ. խանդավառել ժողովուրդը եւ զայն առընչել քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակուելուն 1700–ամեակի հանդիսութիւններուն։

Նոյն առուլիսին, Կաթողիկոսը պատասխանելով Ռուսաստանի ու Նախիջեւանի թեմին առընչուող կիւրեղ Արք.ի կարգադրութեան հռչակման մասին հարցումի մը, ըսած է թէ անոր անհնազանդութիւնը եղած է պատճառը։

Կիւրեղ Արք. չէ ընդունած իրեն առաջարկուած նոր պաշտօնը, ոչ ալ ընդառաջած Էջմիածին երթալու իրեն եղած հրաւէրին։ Ինչ կը վերաբերի անոր յաջորդ նչանակուած Եզրաս վարդապետին պարտադային, Գարեգին Բ. չէշտած է թէ ան այդ պաշտօնին կոչուած է ոչ՝ իր եղբայրը ըլլալու հանգամանքին համար, այլ՝ որպէս հոգեւորական։

***

Ա. ԲԼԻԷԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ ՎՃՌԱԲԵԿԻՆ ԱՌՋԵՒ

«Ի պաշտպանութիւն Ա. Բլէեանի» խորհուրդը Ցունիս 7–ին հանդէս եկած է Մ. Սեթրաքեանի կրթահամալիրին տնօրէնին դատավճիռին առընչուած յայտարարութեամբ մը։ Խորհուրդի անդամ Ազա Սահակեան ըսած է թէ դատավարութեան ընթացքին մասին պարբերաբար տեղեակ պահուած են Եւրոպայի խորհուրդի անդամ երկիրները, Հայաստան գործող դեսպանները եւ միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ։ Ա–նոր արտայայտութեամբ՝ «գործն այժմ գտնուում է վճռաբեկ դատարանում, բան որ վերաբննիչ ատեանի վճիռը եւս անարդար է»։

***

ՎԻՃԻՆ ՎԻՃԸ

Ապրիլ 7–8–ին Փալիֆորնիոյ համալսարանին Գ. Նարեկացի հայագիտական կեդրոնին կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած ժամանակակից հայ դրականութեան միջազգային պիտաժողովին Հայաստանէն մասնակցած էր Գիտութեան ակադեմիայի դրականութեան հիմնարկի տնօրէն Ա. Եղիազարեանի դլխաւորած պատուիրակութիւնը։ Ցունիս 7–ին այդ խումբը հատաքուած է Գրողներու միութեան մէջ, դիտաժողովին մասին արտայայտուելու համար։

Ա. Եղիազարեան ժամանակակից դրականութեան առաջին այդ դիտաժողովը կարեւոր քայլ որակած է։ Ըսած է թէ դիտաժողովին ներկայացուած զեկուցումները եւ կլոր սեղանները ընդմիջուած են պարբերաբար, ոչ դրական թեմաներու վկճերով, ստեղծելով լարուած մթնոլորտ։ Ինք այդ երեւոյթը բացատրած է Սփիւռքի հայութեան ու Հայաստանէն նոր արտագաղթածներու միջեւ գոյացած անջրպետով ու փոխադարձ անհանդուրժողութեամբ։

Բանաստեղծուհի Մարինէ Պետրոսեան այդ երեւոյթը բացատրած է ուղղադրութեան խնդրով, ըսելով որ ամերիկահայ գրողներուն մէկ մասը կը գրէ արեւմտահայերէն, մէկ մասը՝ արեւելահայերէն ու անոնք անընդհատ ճակատումի մէջ են։ Իսկ Պերճ Զէյթունցեան ա'լ աւելի մոայլած է պատկերը, յայտնելով որ անհանդուրժողութիւնը ամէն չափ ու սահման անցած է, «չկայ մէկ մչակոյթ», քանի որ ա'յս աստիճան տարանջատուած են հատուածներ։ Ան «ազգային ցաւ» որակած է երեւոյթը, եւ «ոչ՝ մչակութային»։

Բանաստեղծ-թարգմանիչ Արտեմ Ցարութիւնեան անդրադառնալով Հայաստանի գրականութեան նեղկայի վիճակին, զայն միջազգային մակարդակէն ետ մնացած համարած է, որպէս հետեւանք՝ խորհրդային տարիներուն օտար հեղինակներ թարգմանուած չըլլալուն։

Հատաքոյթը ընթացած է այս ենթախորքին վրայ, Լոս _ Անճըլըսի պիտաժողովին արդիւնքները մէկդի ձգելով։

***

Ա.ԹՈՄԱԿԱՅԱՆԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ Կ'ԸՆԴՄԻՋՈՒԻ

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, Ցուլիսի սկիզբէն մէկուկէս ամիս կ'ընդմիջուի Հայաստանի աթոռակալականին աշխատանքը։ Այդ ընդմիջումին նպատակն է տարեկան ընթացիկ խնամքը տանիլ ու նոր վառեանիւթ մատակարարել։

1700-ԱՄԵԱԿԸ ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐՈՎ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակումին 1700-ամեակը ուխտադնացութեան ծրագիրով մը կը նչէ Պոլսոյ պատրիարքութեան կողմէ։ Այդ ուխտադնացութեան առաջին հանդրուանն է կեսարիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին ուր կը պատարագէր, Ցունիս 8–ին, Պոլսոյ պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան։ Տաճարը Անատոլուի մէջ բաց պահուած հաղուագիպ հայկ. ազօթատեղիներէն է ուր տարին երկու անգամ պատարագ կը մատուցուի եւ ուր ուխտաւորներու խումբեր կ'այցելեն։

Մեսրոպ պատրիարք եւ ընկերացող ուխտաւորները յաջորդ օրը կ'անցնին Իսքէնտէրուն, ուր նորոգուած Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցին օծումը կը կատարուի։ Անոնք կ'այցելեն անեւ Ս. Պետրոսի այրը որ կը գտնուի Անթաքիոյ մէջ։

Այցը կ'ուսարան Մուսա Լերան դիւղերէն մինչեւ այսօր հայկականս մնացած միակին՝ Վադիքի հանդրուանով։ Հոն, Ս. Աստուածածնի եկեղեցիին մէջ ալ Ցունիս 10, կիրակի օր պատարագ կը մատուցուի ու դիւղին մէջ կազմակերպուած տօնախմբութեամբ կը նչուի 1700-ամեակը։

Պոլսոյ պատրիարքարանին կողմէ ամիսներ առաջ ծանուցուած այս ուխտադնացութեան կը մասնակցին նաեւ արտասահմանէն բազմաթիւ Հայեր։

ՀԱՊԱ ԿԱՐՕՏԻ ՄԵՏԱԼԻՆ ՄԵ՛Ր ՅԵՐԵՍԱԿԸ՞

Թուրք մամուլը վերջին օրերուն դրեթէ ամէն թիւով կ'անդրադառնայ ամերիկահայ ուխտաւորներու չուրջ 200 հոգինոց խումբի մը 1700ամեակի չրջապտոյտին մէջ դէպի Անատոլու ձեռնարկած չրջապտոյտին։ Անոնց նպատակն է, կ'ըսուի, այցելել հայկական լքուած ուխտավայրերը, իրենց նախնիքներուն բնակավայրերը։ Անկարելի է այս լրատուութեան մէջ չնչմարել զոհունակութեան չեշտ մը. ան կը թարգմանէ թրքական լրատուիւներու տրամադրութիւնը «հայեւթուրք բարեկամութեան» յաջող արտայայտութիւն նկատուած երեւոյթին մասին։

«Միլլիյէթ» (Ցունիս 8) պատկերազարդ լման էջ մը յատկացուցած է նիւթին, խորագրուած՝ «Ցուչերու հետ առաջին ժամադրութիւնը»։ Կը նկարագրուին Մարիէնին, Մարիին որոնումները Կեսարիոյ մէջ։ Առաջինը կը փնտռէ իր ծնած տունը, երկրորդը՝ մեծ–հօրը հետքերը։ Տունը փլատակի վերածուած է։ Մարիէնին կը մնայ արցունքոտ աչքերով հառաչել թէ իրենց տունը չատ դեղեցիկ էր, ցոյց տալով կիսափուլ պատերուն վրայ նչմարուող որմնանկարները։

Մարիէն հոն կը վերագտնէ թուրք իր դրացիները. անոնք ալ կը յիչեն զինքը, կարօտով կ'ողջագուրուին։

Մարի Կեսարիոյ Թալաս գաւառակին մէջ, որուն նախկին տեղացիներուն չատերէն են խումբին մեծամասնութիւնը կազմողները, կը փնտռէ մեծ–հօրը Գարբրիէլին հետքերը։ Ան, կ'ըսեն թէ Թալասի ամէնէն հարուստ անձը եղած է, չնորհիւ անասուններու վաճառքին։ Կը գտնուի անոր տունն ալ, «հինցած, բայց տակաւին փլատակի չէ վերածուած» ինչպէս կը գրէ լրագրողը։ Ուչադրութիւն կը գրաւեն չէնքին երկաթեայ նրբագործ ճաղերը. դիւղին մուխթարը կ'ափսոսայ որ այդ արհեստը գիտցող չէ մնացած այլեւս։

Խումբը անկէ կ'անցնի Թոմարզա. տեղւոյն հայկական եկեղեցին մինչեւ վերջերս գործածուած է որպէս հացահատիկի չտեմարան։ Դրան առջեւ ածուխի կտորուանք լեցուած է եւ դետինը ցեխի մէջ մնացած։ Պատերուն վրայ խզբզուած արձանագրութիւններ կան։ Այցելուները չեն կրնար իրենց զարմանքը զսպել։ Մէկը կ'ըսէ թէ հակառակ պարզած կացութեան, եկեղեցին կը պահէ իր հմայքը։ Ցետոյ խումբը կը կեդրոնանայ աղօթելու համար ու տեղացիներու զարմացկոտ ակնարկներուն տակ հայ ուխտաւորները կ'աղօթեն։

Աւելորդ է ըսել որ ամբողջ էջին մէջ ո'չ Մարիէնին մեկնումին, ո'չ Մարիին մեծ–հօրը լքուած ու փլուխած տան, կամ հայկական եկեղեցիին տխուր վիճակին պատճառներուն մասին գոնէ տող մը կայ։ Անցեալի բաներ են անոնք. չէ՞ որ ապրածը կ'ըսէ «անցուկը՝ մոռցուկ»։ Չէ՞ որ թուրք պատասխանատուներ ու անպատասխանատուներ ամէն առիթով այդ «իմաստութիւնը» կը քարոզեն։ Ի՞նչ պէտք կայ յամենալու երկուսան սեւ էջերուն մէջ. կարեւորը ներկան է ու այդ ներկան կարօտ յաղեցնելու սրտագրաւ պատկեր մը կու տայ, ամերիկահայ դարձած նախկին կեսարացի մարմնեղ Մարիէնին ու իր Սեպիհա մօրաքրոջը ողջագուրումով։

Կարօտին չարաչահումը որ կ'արձագանգէ այդ ուխտադնացութենէն, արդէն ուչագրաւ է, թրքական չրջանակներուն գոհունակութեամբ։ Ամէն առիթով, երկար առենէ ի վեր փնտռուած լաստն էր ան, քանի մը դոյլ ջուր լեցնելու համար հայեւթուրք բարեկամութեան ջազայքին. հարցը հոն է որ այդ ուխտաւորները իրենց յուզումներուն, խանդավառութիւններուն հետ, պիտի կարենա՞ն կարօտի մեսալին միւս, իրենց՝ մե՛ր երեսակն ալ ցոյց տալ։

Ա. ԹՈՌՈՑԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՌԱՆՑ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Յառաջ»). –

«Յառաջ»ի Մայիս 22 եւ 23 թիւերի մէջ կարդացինք Տիկին Հիլտա Գալֆեան – Փանոսեանի «Ուղղագրութեան հարցը քաղաքական հարց է» խորագրով յօդուածը, որով նա հակադրւում է «Առաւօտ» օրաթերթում (2001 Փետրուար 10) տպուած «Պարոյր Հայրիկեանը թող քիթը չխոթի ուղղագրութեան մէջ» լրատուական յօդուածի հեղինակներին: Կարդացինք եւ ամէն բան բնական գտանք. «Առաւօտ»ի ապակողմնորոշող յօդուածին տրուած է ամփոփիչ հակահարուած՝ միանգամայն ճիշդ եզրակացութիւններով:

Բնականաբար, «Յառաջ»ի ընթերցողները կարող են մեզ հարց տալ.

– Հապա դուք ինչո՞ւ լռում էիք մինչեւ այժմ: «Առաւօտ»ի այդ յօդուածը չէի՞ք կարդացել...

Բանն էլ այդ է, որ կարդացել էինք եւ, անմիջապէս, համաուեղ զրել էինք մեր վերաբերմունքն արտայայտող մի յօդուած՝ այն յանձնելով մի պատասխանատու օրաթերթի: Այդ օրուանից՝ Փետրուար 17-ից ի վեր, սպասում ենք տպագրուելուն...

Այժմ, երբ կարդացինք Հիլտա Գալֆեան – Փանոսեանի դրածը, նպատակայարմար դատեցինք մեր համախոհական յօդուածը ներկայացնել «Յառաջ»ին, որպէս վկայութիւն այն իրողութեան, որ Մեծ. Բոպեան ուղղագրութեան համար մարտնչող հայրենի մտաւորականները քնած չեն: Պարզապէս, մեր մամուլի դռները բաց են միայն խորհրդային ուղղագրութեան ջատագովների առջեւ:

Սորեւ՝ մեր յօդուածը: Վստահ ենք, «Յառաջ»ը կը տպի:

2001, Մայիս 29

ԱՆԴՐԱԴԱՐՆԱԼ ՊԵՏԱԿԱՆՕՐԷՆ

21 տարի առաջ՝ 1980-ին, լոյս տեսաւ անուանի լեզուաբաններ Գէորգ Ջահուկեանի, Եդուարդ Ագայեանի, Վարագ Առաքելեանի եւ Վաղարշակ Քոսեանի համատեղ հեղինակած «Հայոց լեզու, 1-ին մաս, Ա. պրակ» բուհական դասագիրքը՝ 15·000 օրինակ տպաքանակով: Սոյն գրքում 1922-ի Մանուկ Աբեղեանի առաջարկութեամբ ընդունուած նոր ուղղագրութեան մասին հետեւեալն է գրուած.

«Աբեղեանի այս բարեփոխութիւն կոչուած ուղղագրութիւնը առանց որեւէ քննութեան ընդունուեց եւ գործածութեան մէջ դրուեց՝ հակառակ ողջ հայ մտաւորականութեան բողոքին: Արեւմտահայութիւնը, պարսկահայերը եւ գաղութների ողջ մշակութային հաստատութիւնները մերժեցին այդ «բարեփոխութիւնը». այդ միայն պարտադիր դարձուեց Սովետական Միութեան սահմաններում: Այս ուղղագրական «բարեփոխութիւնը» ունէր բազմաթիւ անյարմարութիւններ» (էջ՝ 174):

Շարունակութեան մէջ, նոյն էջում, անդրադառնալով 1940-ին պետական ուրոյնմամբ աբեղեանական ուղղագրութեան բարեփոխուած տարբերակին, գրքի հեղինակները նշել են. «Այս բարեփոխութեամբ մասամբ դարմանուեց Աբեղեանի անյաջող ուղղագրութիւնը»:

«Մասամբ դարմանուած Աբեղեանի անյաջող ուղղագրութիւնը», ինչպէս դիպուկ ընութագրուած է յիշեալ գրքի մէջ, տակաւին ուժի մէջ է մինչեւ այսօր: Այդ ուղղագրութիւնը անյաջող է, որովհետեւ չի կարող յաջող լինել որեւէ երկրորդ ուղղագրութիւն: Բնութեան օրէնքով, իւրաքանչիւր ազգ կարող է ունենալ միայն մէկ ուղղագրութիւն, ինչպէս որ ունի միայն մէկ լեզու: Այդ լեզուն, որպէս մայր լեզու, կարող է ունենալ մէկից աւելի գրական լեզուներ ու բարբառներ: Օրինակ, Հայոց լեզուն ունի երեք գրական լեզու՝ գրաբար, արեւմտահայերէն ու արեւելահայերէն, եւ տասնեակ բարբառներ: Թէ՛ այս երեք գրական լեզուները, թէ՛ բոլոր բարբառները, թէ՛ բոլոր մեռոպատառ բառերը ունեն միայն ու միայն մէկ միանշանակ ուղղագրութիւն, գրութեան միայն մէկ ձեւ, մէկ կերպ (օրինակ, ղազմունքի դէպքում՝ սէր, կաթի դէպքում՝ սեր, ոչխարի խմբի դէպքում՝ հօտ, վարդի բոյրի դէպքում՝ հոտ եւ այլն, եւ այլն): Հայերէնի ուղղագրութիւնը մէկ ու միասնական է եղել աւելի քան 1500 տարի, այսինքն մինչեւ 1922 թիւը, երբ ստեղծուեց «Աբեղեանի անյաջող ուղղագրութիւնը»:

Ներկայիս աբեղեանական ուղղագրութիւնը ոչ միայն անյաջող եւ անընդունելի է գիտական բոլոր իմաստներով, այլեւ կործանարար է՝ ազգային – հասարակական տեսակէտից: Խորհրդային իրատարկում Աբեղեանի արհեստական ուղղագրութիւնը պէ՛տք էր՝ Հայաստանի ժողովրդին անջրպետելու իր ազգային մշակոյթի արմատներից եւ արտասահմանեան հայութիւնից:

Անկախութիւնից եւ ինքնորոշումից յետոյ, ընդհակառակն, պէտք է վերադառնալ ազգային արմատներին եւ միասնական լինել Սփիւռքի հայութեան հետ: Ուստի բնական է, որ «Լեզուի մասին Հայաստանի Հանրապետութեան Օրէնքում» ամրագրուած է. «Հայաստանի Հանրապետութիւնը նպաստում է հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացմանը» (յօդուած 1):

Բոլոր նրանք, ովքեր ընդդիմանում են հայերէնի ուղղագրութեան միասնականացմանը, կամայ - ակամայ ընդդիմանում են օրէնքին, մայրենի լեզուի լիարժէք գոյակցութեան իրաւունքին:

Մեզ զարմանք է պատճառում մերօրեայ մի շարք լեզուաբան դասախօսների վերաբերմունքը ազգային ուղղագրութեան հանդէպ: Ի նկատի ունենք «Առաւօտ» թերթում (2001 Փետրուար 10-ի) հրապարակուած նրանց կարծիքները: Եթէ նրանք չարունակում են հիացած մնալ «Աբեղեանի անյաջող ուղղագրութեամբ», դա իրենց գործն է: Բայց մի՞թէ կարելի է մոլորեցնել հասարակութեանը՝ յայտարարելով, թէ, իբր, ազգային՝ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը միայն դրաբարի համար է, եւ այդ ուղղագրութեամբ գրելու համար անհրաժեշտ է վերադառնալ դրաբարին...

«Առաւօտ»ի յիշեալ համարում մի պաշտօնեայ դասախօս էլ մի ուրիշ ապակողմնորոշող յայտարարութիւն է արել՝ ասելով. «Միասնական ուղղագրութիւնը չի կարող նպաստել հայութեան երկու հատուածների մերձեցմանը»... Այս կարծիքը պաշտպանել է Լեզուի պետական տեսչութեան պետ Պր. Լեւոն Գալստեանը: Մի՞թէ այս մարդիկ Սփիւռքի կացութեան աւելի դիտակ են, քան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Առաջինը, որը տակաւին երեք տարիներ առաջ ղրել է. «Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնումը կը նկատենք հրամայական անհրաժեշտութիւն թէ՛ մեր ժողովրդի միասնականութիւնը ամրացնելու եւ թէ՛ Մեսրոպեան լեզուն աւելի բիւրեղացնելու համատոհ: ... Հետեւաբար վստահ ենք որ հայրենի պետութիւնն ու մտաւորականութիւնը յատուկ նախանձախնդրութեամբ պիտի ճնշեն այս խնդիրը» («Երկրապահ» թերթ, 1998, Սեպտեմբեր 3):

Ցաւօք սրտի, ուղղագրութեան միասնականութեան խնդիրը դեռեւս պետական մակարդակով քննութեան նիւթ չի դարձել, ինչը մեծապէս խոչընդոտում է «Մէկ ազգ՝ մէկ մշակոյթ» համահայկական կարգախօսի կենսագործմանը: Մինչդեռ, այս խնդրին պետականօրէն անդրադառնալը անհրաժեշտութիւն է: Եւ պէտք է չուշացնել, որովհետեւ առանց այն էլ շատ ենք ուշացել:

ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ ՍՈՒՐԻՆ,
բան. դիտ. դոկտ. փրոֆէսօր
ՄԻՐՋԱԲԷԳԵԱՆ ՋԱՆԻ,
փրոֆէսօր
ՄԻՐՋՈՑԵԱՆ ՎԱՂԵՐԻ
փիլ. գիտ. թեկնածու
ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ ԼԵՒՈՆ,
բանաստեղծ
ՎԱՐԴՈՒՄԵԱՆ ԴԵՐԵՆԻԿ,
պատ. գիտ. թեկն.
ՏԻՐ – ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ԳԻՒՈՐԳ,
պատ. գիտ. թեկն.

2001, Փետրուար 17

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՁԱՐԿԻ ՏԱԿ

Հինգշաբթի, Մայիս 24-ին, Համբարձման տօնը խանդավառութեամբ նշուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր Տաճարի չալափակէն ներս: Առաւօտեան կանուխ հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր եկեղեցին, մասնաւորաբար քաջալերական էր տեսնել դպրոցականներու ընդգալի ներկայութիւնը, որոնք եկած էին զանազան շրջաններէ, իրենց ծնողներուն հետ, մասնակցելու պատարագին եւ այդ առիթով կազմակերպուած Համբարձման աւանդական տօնախմբութեան: Օրան պատարագիչն էր Տէրայր Քհնյ. Գըլըճեան: «Հայր Մեր»էն առաջ Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըզեան քարոզեց Ճաչու Աւետարանի հետեւեալ տողերը որպէս բնաբան ընտրելով. «Գնացէք այսուհետեւ աշակերտեցէք զամենայն հեթանոս, մկրտեցէք զնոսա յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ...»: Անդրադարձաւ ներկայ աշխարհին, ուր բարոյական ու հոգեւոր արժէքներու անկումը, կրօնական աւանդութիւններուն ու հաւատալիքներուն անտեսումը սկսած է աւերը գործել ընկերութեան կեանքին մէջ, իսկ մեր ժողովուրդը որքա՜ն հրամայական կարիքը ունի իր քրիստոնէական հաւատքը եւ հոգեւոր կեանքը վերապրեցնելու մեր օրերուն: Գնահատական խօսքերով ողջունեց դպրոցականները, որոնք հայ եկեղեցւոյ անքակտելի ընտանիք մը ըլլալուն վկայութիւնը կը բերէին: «Տէր Ողորմեա»էն առաջ հաւաքական խոստովանանք տեղի ունեցաւ որմէ ետք բոլորը հաղորդուեցան, ճաշակելով հաւատքի, յոյսի եւ սիրոյ աղբիւր՝ Քրիստոսի Սուրբ Մարմինն ու արիւնը:

Պատարագի աւարտին բոլոր ներկաները ուղղուեցան Առաջնորդարանի Նուիրհան Փրէնկեան սրահը, մասնակցելու Մայր Տաճարի Տիկնանց Ցանճնախումբին կողմէ պատրաստուած Համբարձման աւանդական տօնախմբութեան: Կէսօրէին, պատշաճ հիւրասիրութենէ ետք, գործադրուեցաւ զեղարուեստական յայտագիր: Բացման խօսքին մէջ Աւետիս Քհնյ. կրկին անգամ չեչտեց հաւաքոյթին կարեւորութիւնը, յիշեց թէ ինչպէս հին Հայաստանի մէջ մեր նախնիքները դարեր շարունակ երբ տակաւին կռապաշտ էին կը կազմակերպէին Նաւասարդեան տօները, որոնք կը կատարուէին ճոխ հանդէսներով ու խանդավառ մրցումներով: Այսպէս երգերով, պարերով ու ծաղիկներով ժողովուրդը կը դիմաւորէր գարնան մուտքը: Քրիստոնէութենէն ետք այս աւանդութիւնը փոխարինուեցաւ Քրիստոսի Համբարձման խորհուրդէն ներշնչուած տօնով եւ Զատիկէն 40 օր յետոյ Հայերը սկսան Համբարձման կրօնական տօնին տալ նաեւ ուրիշ իմաստ մը. օրինակ՝ բերանացի ոտանաւորները կը հիւսուէին պատշաճօրէն երգուելու համար: Մեր ժողովուրդին մէջ ընդհանրացած աւանդութիւն եղաւ վիճակ ձգելը, ընդունելով վիճակին արդիւնքը որպէս Աստուծոյ կամքին յայտնութիւնը: Հետեւաբար այս աւանդութիւնը ունի կրօնական իր հիմքը: Քրիստոսի Համբարձումէն ետք, իր առաքեալները մնացին 11, ուզեցին, ընտրել 12-րդ մը. զայն փոխարինելու համար վիճակ ձգեցին, Մատթիան ընտրուեցաւ:

Ապա Թորգոմ ու Լորիկ Կարապետեան յաջորդաբար արտասանեցին «Տաք ու անմեղ», «Աղուտները» բանաստեղծութիւնները: Ցարութիւն Աչըգկէօզեան ջութակով նուագեց Պէթհովէնի 2-րդ համանուագին երկար կտոր մը: Հասաւ աւանդական վիճակախաղի պահը. Ազգային դպեստ հագած փոքրիկ աղջնակ մը Անոյշ օվերայի «Համբարձում եայլա» երգով մօտեցաւ ներկաներէն չատերուն, բաժնեց վիճակախաղի յատուկ տոմսեր, որոնք մէկ ընդ մէկ կարդացուեցան, ապագայի կապուած գուշակութիւններով: Ցայտագրին վերջին բաժնին փոքրիկները «Աստղիկ» պարախումբը ելոյթ ունեցաւ ազգային պարերու եւ երգերու շարքով: Կէս ժամ տեւող իրենց ներկայացումը արժանացաւ ներկաներու խանդավառ ծափահարութիւններուն:

Ժամը 15-ին բազմութիւնը մեկնեցաւ, դոհունակ տրամադրութեամբ ու յառաջիկայ տարի նոյն յարկին տակ միասին վերապահելու յոյսով:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՑԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԵՆ ՈՐՊԷՍ ՀԻՒՐ, ԲԱՑՑ ՈՐՊԷՍ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ

«Մարմարա» (Յունիս 5) կը տեղեկացընէր որ Թրքական «Ազգամ» թերթին համաձայն, Վիքթոր Պեռոյեան անուն ամերիկահայ մը ուղած է Վանի մէջ պանդոկ բանալ, զայն կոչել «Վարդան», բայց արտօնութիւն չէ տրուած իրեն, այն պատճառաբանութեամբ որ բնակութեան իրաւունք չունէր Վանի մէջ, թէ «յետին նպատակ կը հետապնդէր, քանի որ պանդոկը կոչած էր "Վարդան" որ ըստ թերթին յաղթանակ կը նշանակէ»:

Վ. Պեռոյեան տեղական «Սիրհան» պանդոկը գնելով զայն վերամկրատած է, բայց երբ ձեռնարկը աղմուկ բարձրացուցած է, ջնջուած է պանդոկին արտաքնատիքը եւ ձեռնարկատէրը տոիպուտատիկաններու հսկողութեան տակ ջնջած է պանդոկին ստղերը: Իրեն միայն որ մը պայմանաժամ տրուած է, որպէսզի կահ-կարասին պարպէ: Պեռոյեան ըսած է թէ դատի պիտի դիմէ:

«Մարմարա» լուրը հակասական կը դանէ այն խանդավառութեան հետ զոր կը յայտնէ նոյն թուրք մամուլը, գրելով թէ հոգեւոր ուխտագնացութեան նպատակով Ամերիկահայեր Անատոլու պիտի երթան այս տարի:

Ինչ կը վերաբերի Ամերիկահայուն պանդոկ բանալու նախաձեռնութեան, եթէ իսկապէս առանց տուր անհրաժեշտ արտօնութիւնները ունենալու գործի անցած է, ինքն է յանցաւորը: Թէեւ, այդ պարագային ալ պէտք է պատասխանատուներ հարցաքննին թէ, պանդոկին վաճառքին ընթացքին այդ արտօնութիւնները խնդիր չեղա՞ն:

Ամէն պարագայի, խորքին մէջ յոյսի կ «բուսած»: Ամերիկայէն, կամ որեւէ ուրիշ երկրէ Հայեր կրնան հիւր երթալ Անատոլու ուր պրօսպէրիկը Աստուծոյ պարգեւին համազօր է: Ամբողջ խնդիրը սահմանները ճիշդ դանազանելու մէջ կը կայանայ. պէտք չէ հիւրի սահմանը չափազանցել հիւրընկալին հետ: Հայը Անատոլուի մէջ պանդոկի հիւր է, չա՛տ բարի, բայց երբե՛ք պանդոկապետ:

Սկզբունքը անատատել, չատ Վարդան ներ կրնայ արժել:

Ա. Թ.

ՊՈԼԻՍ

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՄԱՐԸ ԵՒ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շիշլիի հայկական գերեզմանատան մէջ Յունիս 3, Կիրակի օր Պոլսոյ պատրիարք Մեսրոպ Արք.ի եւ քաղաքապետ Մ. Սրբկիւլի կողմէ բացումը կատարուած հայ մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու յուշակամարի մը: Մեսրոպ Արք. իր խօսքին մէջ նշած է կամարին Պոլսոյ պրաւումէն ութ տարի ետք յատուկ ֆէրմանով հիմնուած պատրիարքարանին 540-ամեակին զուգադիպելու պատճառն, իսկ քաղաքապետը իր ելոյթը ուսուցած է հայերէն դիմելով Մեսրոպ Արք.ի «Ձեզ կը սիրեմ կոր»:

Յուշակամարին բացումը առիթ եղած է որ յիշուի թէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան հիմնադիր Մ. Քէմալի «Աթաթիւրք» ստորագրութեան գեղանկարիչը եղած է հայ մը՝ փրոֆ. Յակոբ Վահրամ Զէրչեան: Զինքը յիշատակած է Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ Թաղական Մորհուրդի առենապետ կարօ Համամճեան, կամարին բացումին արարողութեան ընթացքով թէ ան եւս կը հանդիսի նոյն պերեզմանատան մէջ:

Թուրք մամուլը կ'անդրադառնայ այդ պարագային, հարց տալով թէ Հա՞յ մըն է Աթաթիւրքի ստորագրութիւնը յօրինողը: «Հիւրրիյէր» (Յունիս 5) կ'աւելցնէ որ թուրք պատմագէտներ չեն ժխտած թէ թուրք պատմագէտներ չեն ժխտած տեղեկութիւնը: Թերթը տեղ տուած է Հայ եւ Թուրքերու կարծիքներու. անոնցմէ Պ. Շիկահեր կը հաստատէ ըսուածը, աւելցնելով որ ինք այդ մասին անձամբ լսած է փրոֆ. Զէրչեանէն որ դեղագրութեան ուսուցիչ էր Ռոպէրթ քոլէճի մէջ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԳԱՆԱՏԱՀԱՑ ՀԱՄԱՑՆՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

Տարի մը առաջ, Գանատայի նամակատարութեան նախարար Անդրէ Ուալէ, ընդառաջելով Մորհրդարանի առաջին հայ անդամ Սարգիս Ասատուրեանի առաջարկին, ձեռնարկած էր Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ 1700-ամեակը յիշատակող դրոշմաթուղթի մը հրատարակելու։ Այն տեսիլ Ասոմս գծագրիչին պատուէրը տրած է որ մեր հնամեայ ձեռագիրներէն որեւէ մանրանկար մը գտած։ Երկար տատամսոտութենէ ետք, Ասոմս հաստատած է 1420-ին, Պիծակի կողմէ գրծած «Քիստոսի Մուտքը Երուսաղէմ»ը։ Հայր Բագէ Մաչէրեանի 1998-ին լուսաբերած հայկական խաչքարի մը հետ։ Արդիւնքը Գանատայի Մորհրդարանի անդամներուն, հանրութեան պաշտօնապէս ներկայացուեցաւ Մարտ 16-ին Սարգիս Ասատուրեանի եւ Օթթաուայի Հայ Մշակութային Միութեան կազմակերպած ձեռնարկով մը, Մորհրդարանին մէկ սրահին մէջ։

Կից սեղաններուն մէջ ցուցադրուած էին Յ. Մինասեանի հայկական դրոշմաթուղթերու եւ Պ. Ֆեներճիի հայկական բանկիներու ճոխ հատաքածոները, երկուքն ալ թանգարան դրուելու արժանի։ Հաւաքողներու ուշադրութեան արժանացան հայ պարուհիները եւ Գանատայի Հեծեալ Ոստիկանութեան առաջին հայ անդամ կարմրագլխան ու սեւաչեայ Գեղամ Պայրաքտարեանը։ Ծանօթացման ժամէն ետք 23 սեղաններու չուրջ նստեցան բոլորը ու երբ ժամանեց Գանատայի վարչապետ Ժան Քրէթիէն, յոտնկայս ունկնդրեցին Գանատայիեւ Հայաստանի փոխերդները։ Վարչապետը հակիրճ ճառով մը գովեց Սարգիս Ասատուրեանի ձեռներէցութիւնը այս դրոշմաթուղթին պատրաստութեան եւ այլ ձեռնարկներու մէջ, թուեց Գանատայի բազմամշակութային քաղաքականութեան Հաստատութեան ընծայած առիթները եւ նշեց հայ համայնքին Գանատայի տնտեսութեան բերած կարեւոր նպաստը։

Վարչապետին մեկնումէն ետք, Սարգիս Ասատուրեան նկարագրեց 1700-ամեակի դրոշմաթուղթի գաղափարին ծնունդի եւ իրականացման ընթացքը։ Ապա, նախարար Անդրէ Ուալէի եւ Գեղամ Պայրաքտարեանի օգնութեամբ բացաւ վարագոյր մը ու ներկայացուց դրոշմաթուղթը, որուն առաջին օրուան կնիքով օրինակ մը ստացաւ ամէն հրաւիրեալ։ Երեք միլիոն օրինակներ չրջանառութեան պիտի դրուին։

Օրուան գեղարուեստական յայտագիրը դործադրեցին երիտասարդ յօրինող ու դաշնակահար Գէորգ Անտոնեան, Կոմիտասի եւ Բաբաջանեանի կտորներու մեներդիչ Լարա Ֆատըգճեան եւ Արփի Մեհրաբեան «Արմենիա» ժողովրդական պարախումբը, առնական քոչարիով եւ իգական հեզասահ պարերով։ Իսկ Գանատայի եբրեփոխան Հեմի Ֆրայի անակնկալ ճառը արտասանեց։

Յօսք առաջ Գանատայի Մշակութային Ժառանգի նախարար Տիկին Շեյլա Գափս պատմելով իր ընտրաշրջանին՝ Համիլթընի հին հայ գաղութին եւ այսօրուան տաղանդաւոր կարգ մը հայ բնակիչներուն մասին, ինչպէս՝ գործի մտնագէտ Ալեքսանեանի, քիմիագէտ, բայց նաեւ երգիչ Զապէլ Պայրաքտարեանի, չարժանկարի ծանօթ ծանօթ բեմադիր Աթոմ Եղոյեանի, պատանեկան երգերու հանրածանօթ երգիչ Րաֆֆիի (Քաւուքճեան) եւ երաժշտութեան քննադատ ու յօրինող Ռիչըրտ Ուզունեանի։ Տանդնդներու ծագումէ, մաքերու բեմնաւորումէ, յարգանք՝ տարբերութենց ու հարազատ Կանադայ ամէն անձի զանազան կարողութեանց պտղաբերումէ. ահա՛ Գանատայի բազմամշակութային քաղաքականութեան արդիւնքը։

Հայութեան համար մեծ նշանակութեան տէր այս ձեռնարկին ներկայ էին Մորհրդարանի 31 անդամներ, 22 երկիրներու հիւպատոսներ, ու չուրջ 200 հրաւիրեալներ։

ԿԱՐՊԻՒ ԱՐՄԷՆ

Օթթաուա

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Հրէական Գործակալութեան նախագահը՝ Սալայ Մեհիտը կը խորհի, որ Արժանթինի ծանր անտեսական տագնապը պիտի արագացնէ Հրեաներու արտագաղթը դէպի Իսրայէլ։ «Գիտակից ենք, կ'ըսէ, որ այս երկիրները եւ հրեայ համայնքները անտեսական դժուար կացութեան մատնուած են եւ մեր պարտականութիւնն է բան մը ընել օգնելու համար այդ համայնքներուն։ Վերջին տասը տարիներուն Արժանթինի Հրեաները զոհ գացին անտեսական տագնապի մը որ տարեկան 230 հազարի վրայ 30 հազարին ապրիլ աղքատութեան սահմանագիծէն վար»։

Ճամբու ծախքի ստանձնումէն զատ, անոնց համար որոնք 5 տարիէն աւելի կը մնան երկրին մէջ, իսրայէլեան կառավարութիւնը բազմաթիւ այլ առաւելութիւններ կը չնորհէ. - տուրքէ վերծ են, ուսանողական թոշակները կը տրուին եւ նիւթական նպաստ 10 ամիս։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ 45 ՀԱԶԱՐ ՄԻԱՒՈՐ ԱՐԽԻՒԱՅԻՆ ՖՈՆՏ ՈՒՆԻ

Հայաստանի Ազգ. Գրադարանի հնատիպ, հազուագիւտ եւ արխիւային գրականութեան ֆոնտը բազկացած է չուրջ 45 հազար միաւորէ։ Հաստատութեան ըստեղծումին առաջին չրջանին դիրքերու ֆոնտը հարստացած է իշխան Ն. Արղութեան – երկայնաբազուկի անձնական գրադարանով. ան բազկացած էր ռուսերէն եւ այլ լեզուներով հատորներով որոնց մէջ կային չքեղակազմ եւ հազուագիւտ հրատարակութիւններ։ Հոն կը պահուի նաեւ երաժշտագէտ Վասիլ Ղօրղանեանի անձնական գրադարանը, բազկացած՝ 3920 անուն բազմատեսակ գրականութենէ. 2731 գիրք եւ 728 հանդէս։ Հաւաքածոյին ամէնէն հին գիրքը լոյս տեսած է 1823-ին, ամէնէն նորը՝ 1917-ին։

Ալ. Միասնիկեանի հաւաքածոն ալ Ազգային գրադարանին մէջ կը պահպանուի. անոր այրին՝ Սուսաննա Տէրեան-Միասնիկեանի կողմէ նուիրուած է ան 1925-ին. այդ մէկն ալ որ 9423 անունէ կը բազկանայ, մեծ մասով ռուսերէն է։

Ծանօթ պատմաբան, գրականագէտ, գրող եւ հրապարակախօս Լէոյի (Առաքել Բաբախանեան) անձնական գրադարանը Երեւան փոխադրուած է 1952-ին։ Կը բազկանայ 2742 միաւորէ, միայն պատմագիտական եւ հայագիտական նիւթով։

Սփիւռքէն Լեւոն Թիւթիւնճեանի, Ենովք Արմէնի եւ ուրիշներու անձնական գրադարաններն ալ կը պահուին հաւաքածոներու եւ նուիրատուութիւններու ֆոնտին մէջ։

Ողնիական Կատակներ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գրող Խաժակ Գիւնազարեանին հարցրի. «Ի՞նչ է անում քո 85-ամեայ հարեւանը»։

– Ուզում ենք նորից պսակել, – ասաց գրողը, – բայց չի ուզում։ Ասում ենք՝ մենակ ես, ամուսնացիր՝ գոնէ կը զրուցես։ Հառաչում եւ ասում է «Է՛, ինչո՞վ զրուցեմ...»։

⁂

1992 թուականի սովի տարիներին լինճ եւ տիկնոջս հրաւիրեցին Լոս-Անճըլըս։ Ուսուցչուհի Հայկուհի Սերոբեան ասաց.

– Ահա խաղողի 7 տեսակներ, դուք ո՞ր տեսակը կը նախընտրէք, կուտո՞վ, թէ առանց կուտի։

– Հայաստանցին ամէն ինչ էլ կ'ուտի..., – պատասխանեցինք մենք։

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ «ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ» ԳԻՐՔԻՆ 1000-ԱՄԵԱԿԸ

Էնճինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Մայիս 17-ին, տեղի ունեցած է Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» գիրքի 1000-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ վարժարանին հայկական բաժանմունքին։ Ներկայ եղած են 300 հանդիսականներ։ Բացումը կատարած է հայերէնի ուսուցիչ Կարօ Պետրոսեան։ 8-11-րդ կարգի աշակերտները ներկայացուցած են Նշան Պէշիկթաշլեանի «Գրիգոր Նարեկացի եւ Սմբատ Բ.» գործը, հայերէնի ուսուցչուհի Էօժէնի Պետրոսեանի դեկավարութեամբ։ Ուսուցիչ Արա Գազանճեան ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Իւ. Սէ. Էվ. Համալսարանի «Նարեկացի» ամպիոնի վարիչ փրոֆ. Փիթըր Քաուին։ Բանախօսը անդրադարձած է Նարեկացիի անձին ու յատկապէս «Մատեան Ողբերգութեան» գործին, Նարեկայ վանքին, հաւատաքննութեան փաստերուն եւ չեչառած Նարեկացիի կողմէ ստեղծուած բառերու կարեւորութիւնը։ Յօսք առած են տնօրէն Մարզպետ Մարկոսեան եւ Նարեկ Ա. Քհնյ. Շրիգեան։

*
**

ԱՆՆԱ ՋԱՆԲԱԶԵԱՆԻ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ԴՊՐՈՑԻ ԵՐԵԿՈՑԸ

Կլէնտէյլի Հայ սքաուլի սրահին մէջ, Մայիս 6-ին, տեղի ունեցած է Աննա Ջանբազեանի պարարուեստի դպրոցի երեկոյթը։ Բացումը կատարելով էրիք Գէորգեան ներկայացուցած է դպրոցին գործունէութիւնը։ Շուրջ 100 աշակերտ-աշակերտուհիներ, 3-էն 26 տարեկան, ներկայացուցած են հայկական պարային, յունական, սպանական, դասական, արդիական եւ ժողովրդական պարերու յայտագիր մը։

*
**

«ԱԼԵՔ ՓԻԼԻՊՈՍ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՐԶԱՐԱՆ – ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԻՄՆՕՐՀՆԷՔԸ

Հոլիվուտի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի չրջափակին մէջ, Մայիս 20-ին, կատարուած է նոր կառուցուելիք մարզարան – գրադարանի մը հիմնօրհնէքը, ձեռամբ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեանի եւ ներկայութեամբ 250 պաշտօնական հիւրերու եւ գոնատան կազմակերպութենց ներկայացուցիչներու։ Երկու միլիոն տոլար արժողութեամբ կառոյցը պիտի ունենայ երեք հազար ոտք տարածութեամբ գրադարան մը եւ տասը հազար ոտք տարածութեամբ մարզարան մը, աշակերտներուն տրամադրելով մարմնամարզի բոլոր տեսակի միջոցներ։ Յօսք առած են դպրոցի տնտեսական յանձնախումբի տեղապահ Սագօ Պէրպէրեան, Հայաստանի առաջ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան, Ազգ. Առաջնորդարանի խորհրդական մարմնի տեղապահ Արման Քէօսէեան եւ տնօրէն Վիքէն Եագուպեան։

ԼՐԱՏՈՒ

ՄԻ ՀԱՑՕՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

Իր մասին Յակոբը հետեւեալն էր պատմում.

- Մեր զօրամասը Թէհրանից յետ բերին եւ ուղիղ Ուկրանիա տարան։ 1941 թ. Հոկտեմբերի սկիզբն էր, դիրքեր մրած կուում էինք։ Երեկոյեան կողմ մեր հրամանատարը վիրաւորուեց։ Ես դուրս եկայ իմ դիրքից, գնացի, որ նրան օգնեմ, հէնց այդ ժամանակ էլ վիրաւորուեցի։ Ընկերներս ասացին՝ հրամանատարին տանենք, յետոյ կը գանք քո ետեւից, գնացին ու չեկան։ Մթնում էր, մօտս եղած վիրակապով մի կերպ կապեցի վէրքս ու սողալով ետ գնացի դէպի մեր թիկունքը։ Սողացի ամբողջ գիշեր։ Լոյսը բացուեց, թաքնուեցի խոտերի մէջ։ Մօտակայքից ձայներ լսեցի։ Ռուսերէն էին խօսում, նշանակում է, մերոնք էին։ Վիրաւորուած հրամանատարի տարձանակը մօտս էր, կրակեցի օդի մէջ, ձայնի վրայ երկու հոգի մօտեցան ինձ։ Մերոնք էին, եկել էին հետախուզութեան, ինձ տարան։ Երեք օր ուրիշ վիրաւորների հետ մնացի դաշտային «հիւանդանոցում», միայն երեք օր յետոյ գնացք եկաւ ու մեզ տարաւ Թիւկունք։ Այդ օրերին Գերմանացիները առաջանում էին արագ թափով, եւ ստիպուած վիրաւորներին Ատրախան էին տեղափոխում։ Այնտեղ փշրուած ոտքս դրեցին գիպսի մէջ, 7-8 ամիս անշարժ մնացի, չբուժուեց, ի վերջոյ գոհան, որ այլեւս պիտանի չեմ ծառայութեան, ուղարկեցին տուն։

Բուժուելուց յետոյ Յակոբը մեկնեց մօրս մօտ՝ Գեղաձոր։ Ղափանից եկան կինն ու որդին։ Երկար տարիներ երկուսով աշխատեցին Գեղաձորի դպրոցում։ Յակոբը տնօրէնն էր, Գոհարը՝ Հայոց լեզուի ուսուցչուհի ցածր դասարաններում։ Աշխատելուն զուգընթաց Յակոբը հեռակայ կարգով աւարտեց մանկավարժական ինստիտուտի ֆիզիկո-մաթեմատիկական ֆակուլտետը։

1955-ից հիւանդացաւ. սրտի անբաւարար աշխատանք, փականների թուլութիւն։ Գիւղից Երեւան տեղափոխուեց, չատ պառկեց հիւանդանոցներում, բայց չբուժուեց։ Այդպէս հիւանդ էլ աշխատեց մինչեւ իր մահը։ Մահացաւ 1969-ի Նոյեմբերի 13-ին։ Թաղեցինք Նոյեմբերի 15-ին, Սովետաշէնի (այժմ՝ Նուպարաշէն) գերեզմանոցում՝ մօրս կողքին։

Մայրս մեկ տարի առաջ էր մահացել՝ 1968-ի Սեպտեմբերի 24-ին։ Այդ էր նրա միակ «բախտաւորութիւնը», որ իր որդու մահը չտեսաւ։

Ապագայ ամուսնուս հետ ծանօթացայ 1932-ի ամրանը։ Արձակուրդի օրերին մի քանի օրով Գեղաձոր էի գնացել։ Վերադարձիս նախօրեակին մօրս հետ գնացի ամուսնացած ազգականուհուս տեսակցութեան (քեռուս աղջիկը՝ Հրանոյշը, ամուսնացել էր Վահանի ազգական Վարդգէսի հետ)։ Դրան առաջ մի քիչ խօսելուց յետոյ ուզում էինք վերադառնալ, սակայն փեսայի աւագ եղբայրը՝ Տիգրանը, չթողեց, ստիպեց ներս մտնենք։ Հէնց նստեցինք թէ ոչ, ասաց՝ մեր Վահանն էլ է եկել, հիմա կը կանչեմ։ Քիչ յետոյ Վահանը եկաւ, մեզ ծանօթացրեցին, զաթա հիւրասիրեցին։ Վահանը ասաց, որ ինքը նոր է եկել, մի երկու օր կը մնայ, առաջարկեց, որ վաղը չգնամ, սպասեմ, միասին վերադառնանք։ Ես չհամաձայնեցի եւ յաջորդ օրը Երեւան գնացի։ Մի չաբաթ անց վերադարձայ Որդնաւ, ստացայ արձակուրդս ինս ու պէտք է գնայի մօրս մօտ՝ մինչեւ արձակուրդի վերջը այնտեղ հանգըստանալու։ Բայց միտքս փոխեցի, թէ մի քանի օր էլ Ղարաքիլիսայում մնամ, հին ծանօթներիս տեսնեմ։ Այստեղ էլ հանդիպեցի ինձ հետ աշխատող մի ուսուցչի, որն ասաց, որ Վահանը եկել է տեղի «Կարմիր գինուոր» թերթում աշխատելու։ Ինքը՝ Հրաչիկը, Մոսկուայում Վահանի հետ էր սովորել։ Միւս օրը Հրաչիկը Վահանին առած եկաւ ինձ դրտաւ։ Ես Հրաչիկից խուսափում էի, բայց Վահանի հետ էր եկել, ինչ պիտի անէի, ստիպուած զբօսնեցի հետները։ Ղաբաքիլիսան փոքր քաղաք էր, միայն մի այգի ունէր, որտեղ կարելի էր զբօսնել, երբեմն երաժշտութիւն լսել։ Մի տասն օր մնացի այնտեղ եւ ամէն օր Վահանին հանդիպելու առիթ լինում էր։ Ինձ եկաւ, գիւղ տարաւ Յակոբը՝ ուչաՆալս անհանգստացրել էր մօրս։ Վահանը մի չիչ կոնեակ տուեց, թէ կը տաք մեր տուն, ես չուտով կը գամ։

Օգոստոսին վերջին, նախքան Որդնաւ վերադառնալս, մի անգամ էլ եղայ Ղարաքիլիսայում, Վահանին տեսայ, խոստացանք իրար նամակ գրել։

Այդպէս երկու տարի իրար կանոնաւոր նամակ գրեցինք, որոշ ժամանակ էլ կարուեցինք իրարից։

(Շար. 43)

CONCERT

au profit de l'Ecole Arménienne
du Samedi
SAINTE-CROIX

le samedi 16 juin à 20 heures 30

dans la Cathédrale Sainte-Croix
de Paris
des Arméniens Catholiques

Chieko HAYASHI
Chant
Massanori KOBIKI
Piano

Au programme:

Claude Debussy — Komitas —
Gabriel Fauré — Akira Miyoshi —
Cathy Berberian — Maurice Ravel

Entrée: 13, rue du Perche
(angle rue Charlot) Paris 3e
Participation aux frais : 50 F
Réservations: Tél.: 01 44 59 23 50.
Métro: République, Filles du Calvaire

HAMAZKAINE

Forum 2001

Que faites-vous pendant les vacances?

Vous aimeriez passer vos vacances dans une ambiance chaleureuse et instructive ?

HAMAZKAINE propose cet été du 15 au 28 juillet un rassemblement de jeunes étudiants arméniens à Beyrouth.

POUR

- mieux connaître la culture arménienne;
- faire des échanges entre jeunes venus de différents pays de la diaspora;
- discuter et débattre de thèmes qui intéressent la jeunesse.

Des conférences, des débats animés par des professeurs.

Visite des institutions arméniennes et du Catholicossat de Cilicie.

Le **FORUM** prévoit également des moments de détente, des visites touristiques à Anjar (village arménien) et autres sites ainsi que des soirées inoubliables.

Participation aux frais
(hors transport aérien) :

Pension complète 600 USD
Demi-pension 300 USD

Pour tous renseignements vous pouvez consulter notre site web :
www. hamazkain.com
ou contacter Hourig Baghdassarian :
☎ 01. 42. 29. 10. 24.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը՝ Սուրբ Ծառայութեան տօնին առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ իւղափինի հետեւեալ նուէրները։

Տիկին Ազնիվ Պէքար 200 Ֆր., Տիկին Աչխէն Սմաճեան, Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա, Էջը եւ Տիկին Վահէ Պատմաճեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մխիթար Շահքարճեան 1000 Ֆր., Պր. Արթիւր Ճըրճրեան, Պր. Հրաչեայ Զուլհաճեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 100 Ֆր., Փրոֆ. Պեռնար Անդրէասեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Նազդաչեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պուրժէ 200 Ֆր., Տիկին Էօժէնի Շաղուկեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Ալեքսանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դամէր Գոչեան 200 Ֆր., Պր. Արթիւր Պուտաքճը 100 Ֆր., Տիկին Մարի Ծառուկեան, Տէր եւ Տիկին Ժապ ՃԷնէթեան 300-ական Ֆրանք, Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Փիլպէոս Գըլըճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Սվասլեան 300 Ֆր., Պր. Ժան Տադէսեան 200 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճենաղեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Մարտիրոսեան 300 Ֆրանք, Տիկին Թագուհի Գումրու 100 Ֆրանք, Տիկին Մելինէ Նահապետեան 400 Ֆրանք, Պր. Ժան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր - Ղազարեան 150-ական Ֆր., Տիկին Ալիս Իսրայէլեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վասիլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան 150 Ֆրանք, Գաբրիէլեան ընտանիք 200 Ֆր., Պր. Գրիգոր Թէւանեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի - Սոֆի Սարաֆեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Եսկան 200 Ֆր., Տիկին Լիւսի Շերոյեան 300 Ֆր., Օր. Ա. Մաչառուբեան 100 Ֆր., Պր. Ժապ Ասճեան 300 Ֆր., Տիկին Էվա Կուրպէճեան 200 Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Շէքէրճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Սարաֆեան, Պր. Կ. Մազազանճեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սարաֆեան 1000 Ֆրանք, Պր. Բաֆֆի Տէր - Ստեփանեան 150 Ֆր., Տիկին Հերմին Փաչայեան 250 Ֆրանք։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935**

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր Յունիսի 17-ին
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան
պետական կրօնք հռչակման
1700-ամեակին։

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ
Օծումի 26-րդ տարեդարձ

Պատարագ ժամը 10·15-ին եւ Մաղթանք Ս. Էջմիածնի համար։

Արեւշատութեան աղօթք կնքահայրերու, բարեբարձներու եւ հաւատացեալներու համար։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 13-ին Իսիի Փ. Ա. Ս.Լ սրահին մէջ Քրիստոնէականի դասերու աշակերտութեան, Կիրակնօրեայ դպրոցի եւ Ճըրկնկեան մշակութային սրահի, երաժշտութեան վոքրիկներու տարեվերջի հանդէս։

Հիւրասիրութիւն Ծնողական Մարմինի կողմէ։

Հոգեւոր Հովիւն ու Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրեն չրջանի հաւատացեալները միասին ու միաւեղ աղօթելու։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կարպիս Ափրիկեան կը ներկայացնէ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործը Ուրբաթ, Յունիս 15, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Երեկոյթի ընթացքին կը վաճառուի Կանաչեանի ամբողջական գործերու խտացեալ սալը (C.D.)։

***

RENCONTRE

avec

Claude MUTAFIAN

et

Eric VAN LAUWE

Présentation de leur dernier ouvrage
paru aux Editions «**Autrement**»
**"L'ATLAS HISTORIQUE
DE L'ARMENIE"**
**Proche-Orient et Sud-Caucase
du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle**
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

*Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ
Հոգաբարձութեան*

ՏԱՐՕՆ Երիչմախումբի

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ

նուիրուած՝

Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին։

Ուրբաթ, Յունիս 15-ին, ժամը 20·30-ին Ֆրանսական Կաթողիկէ Սէնթ Լիւսի Եկեղեցիին մէջ
162 Ավրընիւ Վէրսէօն, Իսի լէ Մուլինօ
Մանրամասնութիւն։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «SEVAN» de Vienne

Grande Fête Champêtre Annuelle

animée par l'orchestre «ARMENIA»
Dimanche 10 juin à partir de 12h
au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne

Buffet — Buvette
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

***

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
vous invite à visiter
l'Aquarium de **Boulogne s/mer**
et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine :

- **ANIMATEURS (garçons) diplômés B A F A**

Ecrire à :
C B A F — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99 — 01 42 81 17 80 — Télécopie: 01 42 80 61 45

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE

DE LA MAISON DE RETRAITE DE MONTMORENCY
44-50, avenue du Général de Gaulle — 95160 MONTMORENCY

le **DIMANCHE 17 JUIN** à partir de 11 heures 30

PARTIE ARTISTIQUE

EVELYNE ALTOUNIAN
MARTEN YORGANTZ
La troupe de danse «ASTRIG» de la Croix Bleue d'Arnouville

Bar — Buffet — Ambiance familiale

Départ gare du Nord à partir de 10h, tous les quarts d'heures, jusqu'à 18h, descendre à Enghien-les-Bains, prendre l'autobus n° 13 jusqu'à l'arrêt Rue de Groslay

Entrée gratuite — Parking
Réservation conseillée: Tél.: 01.39.83.20.67
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :

- **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
- **Programme touristique;**
- **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԿՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր·
15 օրուան համար 12·800 Ֆր·

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յուլիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի քարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգորեան՝ 01 47 43 12 66

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 12
MARDI
12 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ԵՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·185 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·185

«ՄՄԷՆՓՐԷՍ»
(Յուներ 9 / 11)

ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Դուռմայէն նախագահը Գ. Սեզերով Յունիս 7-ին Երեւան դացած է։ Յաջորդ օրը այցելած է Ծիծեռնակաբերդի եղեռնի յուշարձանը, ցեղասպանութեան զանգուածային տրուն յուշամատենին մէջ ստորագրած է հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Նման բան երբեք, ոչ մէկ տեղ պէտք է կրկնուի»։ Ան ծաղկեպսակ զետեղած է յուշարձանին ու ծառ տնկած Ծիծեռնակաբերդի յուշի ծառուղիին վրայ։

Նոյն օրը հիւրը այցելած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին։

Օրը աւարտած է Գ. Սեզերովի ու անոր ընկերացող պատուիրակութեան վարչապետ Ա. Մարգարեանի հետ ունեցած հանդիպումով. կողմերը հաւաստելէ ետք երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները բարձր մակարդակին ու սերտ բնոյթը, ընդգծած են թէ կան տակաւին օգտագործելի կարելիութիւններ, յատկապէս առեւտրական – տնտեսական ոլորտին մէջ. ատոր գլխաւոր խոչընդոտը հաղորդակցութեան ճամբաներուն չբնականութիւնն է։ Թէ Դուռմային նախագահը, թէ՛ Հայաստանի վարչապետը պատրաստակամութիւն յայտնած են տարաբնոյթ կապերը ամրապնդելու։ Ռուս պատուիրակութիւնը նշած է որպէս մէկ պետական հարցակոթութեան լեզու ռուսերէնին Հայաստանի մէջ պարպման, տարածման խնդիրը։ Ա. Մարգարեան պատասխանած է որ Հայաստանի մէջ որեւէ օտար լեզուի պատ զարգացման, ուսուցման պայմանները կան եւ Հայաստանի մէջ ռուսերէնի առընչուած հարց գոյութիւն չունի։

⁂

Ն. ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸՐԸ ԱԻԱՐՏԱԾ ԵՆ

Հոկտեմբեր 27-ի գաթին Յունիս 8-ի նիստին աւարտած է Ն. Յունանեանի վկայութիւններուն հրապարակումը։ Ան պատասխանած իր եւ միւս ամբաստանեալներուն վաստաքաններուն ուղղած հարցումներուն։ Դատավարութիւնը կը շարունակուի Յունիս 11-ին։

⁂

ՀԱՄԱՆԵՐՈՒՄԸ ԿԸ ՎԵՐԱԲԵՐԻ 2100 ՀՈԳԻԻ

Ազգ· Ժողովի պետաիրաւական յանձնաժողովի Յունիս 8-ի նիստին որոշուած է օրակարգի առնել 1700-ամեակին առիթով համանութեան յայտարարելու նախագահին առաջարկը։ Համանութեան պիտի վերաբերի 2100 հոգիի. անոնց մէկ մասը ապա կ'արձակուի, մնացածին պատիժը կը գեղչուի։

⁂

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ

Ջ. Նժդեհի ծննդեան 115-ամեակին առիթի Գիտութեան ակադեմիային մէջ գիտաժողով մը կազմակերպուած է որուն ներկայ եղած է վարչապետ Ա. Մարգարեան ալ։ Ան խօսք առնելով, ազգային միասնականութեան, բարդաւաճ հայրենիքի գաղափարներուն խորհրդանիշը նըկատած է Գ. Նժդեհը, յոյս յայտնելով որ անոր ծնունդ տուած ժողովուրդը այսօր ալ կը յաջողի լուծել իր առջեւ ծառացած խնդիրները։ Զեռնարկին ընթացքին զեկուցումներով հանդէս եկած են պիտնականները։

Նոյն առիթով լոյս տեսած է «Գ. Նժդեհի փիլիսոփայութիւնն ու լեզուաչխարհը» հատորը որուն հեղինակն է Վալերի Մխրզեան։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՄՓԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՈՒՄԸ

«Մարմարա»յէն (Յունիս 9) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. –

Կեսարիոյ երկրորդ ուխտագնացութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ, Յունիս 8-ին։ Առաջին խմբակը մեկնած է Կեսարիայէն առաւօտուն կանուխ ժամը 5-ին։ Ուխտաւորները, որոնց թիւը կը գնահատուի 200 հոգի, ճամբայ ելած են երեք ուղեւորատար աւտոբուսներով։ Ճամբան մօտաւորապէս 200 ուխտաւորներ միացան Ամերիկայէն ժամանած 150 ուխտաւորներու եւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին ու ԱՄՆ-ի Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ Խաժակ Արք.ի առաջնորդութեամբ իրենց ուխտը իրականացուցին քրիստոնէութեան ընդունման 1700–ամեակի առիթով։ Կը մասնակցէին նաեւ Անթիլիասի Մատենադարանի Տեսուչ եւ Արամ Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Վարդան Արքեպիսկ. Տէմիրճեան, Շահան Արք., Արամ Արք.։ Կեսարիոյ Եկեղեցիին մէջ այս անգամ պատարագը մատոյց Առաջնորդ Խաժակ Արք. եւ այս կերպով ուխտագնացութիւնը դարձեալ արտասահմանէն կատարուած ուխտագնացութեան ըլլու իմաստ։

Տեղական թերթերն ու հեռատեսիլը բազմաթիւ կայաններ լայնօրէն արձագանգեցին այս ուխտագնացութեան եւ զայն ողջունեցին որպէս Ամերիկահայոց ու Թուրքիոյ միջեւ նետուած նոր կամուրջ։

Պատրիարքը իր չքախումբով այցելեց նաեւ քաղաքապետարան, ուր դիմաւորեցաւ Քաղաքապետ Մէհմէտ Իօզհասէքիի կողմէ։

Պաշտօնական այս այցելութիւններու աւարտին, չքախումբը ուղղուեցաւ դէպի Կեսարիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, ուր ուխտաւորները արդէն լեցուցած էին եկեղեցին եւ ուր եկեղեցւոյ դանգակները արդէն զուարթօրէն կը ողջունէին Պատրիարքին ժամանումը աւետելով։

Օրուան պատարագը մատուցուեցաւ Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ՝ Խաժակ Արք. Պարսամեանի ձեռամբ։

Տէրունական Աւօթքէն առաջ քարոզեց Պատարագիչ Խաժակ Արք., որ բացատրեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կեանքը, Հայոց վերջնական դարձը դէպի Քրիստոնէութիւն եւ վերլուծեց այն թարոյական դասը, զոր պէտք է քաղենք 1700-ամեակի խորհուրդի ընդմէջէն։

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐԸ ԱՆՑԱԻ ԻՄՓԷՆՏԷՐՈՒՆ

Կեսարիոյ ուխտագնացութեան աւարտէն անմիջապէս վերջ Պատրիարքը ու չքախումբը ճամբայ ելան դէպի Իսքէնտէրուն, իսկ Խաժակ Արք. գաւեցաւ, անցնելու համար Լամտոն, ուր այսօր ժամադրուած էր Գարեգին Բ. Հայրապետին հետ։

Պատրիարքն ու չքախումբը Փոզանթիի մէջ ճաշելէ վերջ ժամը 18·30–ին հասան Իսքէնտէրուն։ Մեսրոպ Արք. նախ այցելեց տեղւոյն Քառասուն Մանկունք եկեղեցին եւ քննեց նորոգութեան աշխատանքին արդիւնքը, քանի որ յաջորդ օր կը կատարուէր եկեղեցին օծումը։

Շաբաթ, Յունիս 9-ին, Իսքէնտէրունի եկեղեցիի օծումէն ու Պատարագէ մատուցումէն վերջ, Պատրիարքն ու չքախումբը կ'անցնին Վազըֆդիւզ, ուր եւս կիրակի կը կատարուին արարողութիւններ ու աշխարհիկ հանդիսութիւններ։ Կը նարքուի 1700-ամեակի նուիրուած վահանակ, որու ընթացքին ելոյթներ կ'ունենան Մարալ Երզ. ու Պարի խումբի անդամներն ու Քնար Նուագախումբը։

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ՝ ԱՆԻՒ ԹՐՈՒԱՅԱ ԵՒ ԱՄԻՆԱ

«Ժուրնալ տիւ Տիմանչ» (Յունիս 10) ամբողջ էջ մը նուիրած էր այս երկու գաղթականներուն՝ Անիի Թրուայա եւ Ամինա Թուրքին, 89 եւ 13 տարեկան ոսկեդէզելու համար «Ֆրանսայի գեղեցիկ դխնդիժը»», այսինքն՝ ապաստանի երկիրը։ Անիի Թրուայայի «ռուս» ծագումը կը յիշուի Լէոնիա Թարասով անունով (Լէւոն Թորոսեան) եւ փոքրիկ Ալժերուհիին։ Երկուքն ալ, Շաբաթ օր, Յունիս 16-ին, պիտի մասնակցին «Ապաստանի իրաւունք»ի յիսնամեակի ոսկեհատորութեանց, Ազգային Ժողովին մէջ, ուր ի չարս այլ անձնաւորութեանց խօսք պիտի առնեն։

Ծագուածքին մէջ, Թրուայա կը պատմէ թէ ինչ պայմաններու մէջ, ընտանիքին հետ, Ֆրանսա ժամանած է, Նովորոսիսկէն Պոլիս, Պոլսէն Վենետիկ, հուսկ՝ Փարիզ։

Ծանօթ է որ ակադեմականը միշտ կը յիշէ իր ռուսական ծագումով, ինչ ալ չուլանար թէ միջավայրով, դաստիարակութեամբ եւ մշակոյթով աւելի Ռուս է քան Հայ, որքան ալ հայկական ծագումը խոստովանած ըլլայ«Un si long chemin» ինքնակենսագրական հատորին մէջ։ Ցերանաս ալ ժամանած է հայկական անցագրով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏԱՂԱՎ

ԻՐԼԱՆՏԱ. Հանրավճիռի 54%–ի մեծամասնութեամբ 46%–ի դէմ, մերժեց վաւերացնել Նիսի Ուխտը, որ կը նախատեսէ Եւրոպական Միութեան ընդլայնումը։ Այս որոշումը բաւական նեղ կացութեան կը մատնէ Եւրոպական Միութիւնը եւ Իրլանտայի վարչապետն ալ չծածկեց իր յուսախաբութիւնը եւ որոշեց նոր հանրավճիռի մը դիմել քանի մը ամիսէն։ Վաւերացումը Ազգ· Ժողովին օրակարգին վրայ է երեքշաբթի, Յունիս 12–ին, ոմանք թելադրեցին որ յետաձգուի, բայց, կառավարութիւնը ընդառաջ չըլլալուց։ Նիսի դաշինքը բաւական դժուարութեամբ ծնունդ առած էր եւ Իրլանտայի այս դիրքը կը խանգարէ 14–երը, որոնք պարտին ելք մը գտնել, քանի որ դաշինքը պէտք է վաւերացուի բոլորին կողմէ։ Պետական եւ կառավարական գործակալները, որոնք պիտի հաւաքուին Կէօթպէրկ (Շուէտ) Յունիս 16–ին եւ 16–ին, պիտի հարցաքննեն Իրլանտայի վարչապետը հասկնալու համար թէ որո՞նք են առարկութիւնները։ Հ. Վեարին կը խորհի թէ լուծում մը կը գտնուի, քանի որ մինչեւ 2002 ժամանակ կայ։

Լ. ԺՈՍՓԷՆ յայտարարեց որ հայրենն ալ արձակուրդ մը պիտի չնորհուի։ «Ընտանեկան համագումար»ին առթիւ է որ նախարարապետը այս զգայացունց նորութիւնը յայտնեց, հաւաստարութեան ընկերակցի մը վրայ հաստատուած։ Հայրերը 14 օրուան արձակուրդ մը պիտի վայելեն ծնունդի մը առթիւ, որ պիտի վճարուի աշխատավարձին չափ (100%)։ Այս կարգադրութիւնը 700 միլիոն պիտի արժէ, որ պիտի հայթայթուի Ընկե-

(Շար·ը Դ. էջ)

ՍԴՀԿ ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 8, Ուրբաթ երեկոյեան Ալֆորվիլ ունեցաւ երիտասարդական նոր կեդրոն մը, նախաձեռնութեամբ ՍԴՀԿ կուսակցութեան. ամիսներ առաջ գնուած վայրը որ նորոգութեան, պատրաստութեան աշխատանքներէ ետք բացուեցաւ հանդիսաւոր պայմաններու քաղաքապետ Ռ. Ռուքէի եւ կուսակցութեան երիցագոյն դէմքին՝ Ն. Պչտիկեանի կողմէ, կը դանուի Աչտարակ հրապարակին վրայ, անմիջապէս քովը եղեռնի խաչքարը – յուշարձանին։

Մեր ներկայի իրականութեան մէջ, արդարօրէն, ուրախացնող երեւոյթ է նման կեդրոնի մը բացումը, զոր ներկայ բազմութիւնը խանդավառութեամբ ողջունեց, հակառակ աւելի քան ժամ մը քաղաքապետին ժամանումին սպասած ըլլալուն։ Մխոռոն Վրդ. Գալշըքեանի կատարած անօրհնէքէն ետք բոլոր խօսք առնողներն ալ կրկնեցին նոյն խանդավառութիւնը. ինչպէս բացման խօսքին մէջ Մարօ Ղազարեան, ապա Նազարբեկ ակումբի պատասխանատու Լենա Մելքոնեան նչեցին, այդ կեդրոնը տարիներու երազն էր բոլորին որ վերջապէս մի՛իրականանար։ Խանդավառ ելոյթ մըն էր Ռ. Ռուքէի ունեցածն ալ։ Զեռնարկատէրերը չնորհաւորելով յաջողութիւն մաղթեց Ապրիլ 24-ի Կոմիտէի նախագահ Ալէքսի Կէօվճեան, որուն յաջորդեց չնորհաւորական դիրերու ընթերցումը։ Ապա խօսք առաւ կուսակցութեան Գալիֆորնիոյ պաշտօնաթերթի «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագիր տոքթոր Յարութիւն Սաղրեան. ան նախ Ֆրանսերէն խօսքը ուղղելով քաղաքապետին չնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի, գեղատպաութեան ճանաչումին համար, ապա շարունակեց հայերէնով, ըսելու համար որ ՍԴՀԿ-ը միշտ ապրած է Հայաստանի ցաւերով, ուրախութիւններով ու այսօր ալ մտահոգ է արտագաղթին, տարածուն կաշառակերութեան, Մեղրիի նիւթով կատարուած չահարկումին պատճառով։

Բացումի պաշտօնական մասը փակուեցաւ Ն. Պչտիկեանի երկու խօսքով։ Կեդրոնը պատրաստողները տեղին գաղափարը ունեցած էին անոր անունը տալու պրպտարանին ալ։

Ձոխ հիւրասիրութեամբ մը երեկոյթը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ առեն։

Կեդրոնի մը գնումին, բացումին չափ ուրախացնող էր լսել պատասխանատուներէ որ գործունէութեան ծրագիր մը արդէն մաշկուած է ու կը նախատեսուին մշակութային ձեռնարկներ, հայերէնի դասաւանդութիւն, մարզական գործունէութիւն։ Բաներ որոնք անպայման արձագանգ կը գտնեն Ալֆորվիլի նման հայաչատ թաղէ մը մէջ. փակ այսօրուան ծրագիրներուն յետագայ յաջողութիւնը անկեղծ մաղթանքն է բոլորին։

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԵՐԵՒԱԿԱՑԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆ ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԸ

Երեւանի ռուսատառ «Նովոյէ Վրեմեա» թերթին համաձայն, Մեծն Բրիտանիոյ համար անակնկալ մը կը պատրաստուի: «Պատմութեան դասախօս» Սուրէն Այվազեանն մօտերս Անգլիոյ թագուհիին նամակ մը պիտի ղրկէ, պահանջելով որ կիլիկեան գանձեր Հայաստանին վերադարձուին: «Մնարք» գործակալութիւնը Մարիս 5-ի իր հաղորդումին մէջ մէջբերած է նամակին գլխաւոր մասերը. –

«1378-ին, հայկական Կիլիկիոյ թագաւոր Լեւոն Զ. Ռուբինեան հայկական տապկիչ գանձեր յանձնեց Անգլիոյ Փլանթաժընէ թագաւորին՝ Էտուըրտ Գ.ին, ապահովութեան համար: Նոյն ժամանակ, համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, ըստ որուն այս գանձը պէտք է Հայաստանին վերադարձուէր՝ իր պետականութեան հաստատումէն ետք: Վեց հարիւր տարի, Անգլիա հայկական պետականութեան հաստատումը խանգարեց՝ գանձը վերադարձընելէ խուսափելու համար: Բայց հիմա, երբ հայկական պետականութիւնը վերահաստատուած է, գանձին վերադարձին ժամանակը չէ՞»:

Ըստ Այվազեանի, այս համաձայնութեան բնագիրը Բրիտանական կայսրութեան օրէնսգիրքին մէջ կը գտնուի, հետեւաբար որեւէ հարց չի թուիր ըլլալ:

Նամակին մէջ, Այվազեան հին անցեալին մէջ «հետաքրքիր պատմ» մը կ'ընէ: Լեզուի, պատմութեան եւ հնագիտութեան իր հետազօտութեան հիմամբ, ան փաստած կ'ըլլայ, թէ անգլեսաքսոնները Հայաստանէն Անգլիա գացած են Ք. Ա. 1500 - 1000 թուականին: Ըստ իրեն, անոնց օրրանը Մեծ Հայքի Զորրորդ Հայք նահանգի Անգեղտուն գաւառն է: Ասիկա կը փաստեն «հին անգլիական աղբիւրներ, որոնք ընդհանուր դիտական համայնքի սեփականութիւնն են»: Անգեղտուն բարձր լեռնային չրջան մըն է, ուր հայ թագաւորները իրենց գանձերը կը պահէին: «Ահա թէ ինչու Լեւոն Զ., հայ տիրակալներու աւանդութեան հետեւելով, հայկական գանձը ապահովութեան համար փոխանցեց Անգեղտան քնիկներուն՝ Անգլիոյ թագաւորին: Ի դէպ, Ուինսորը հարստութեան անունը հայերէնով կը նշանակէ՝ «այգեստաններու ձոր»: Ասիկա կը նշանակէ, որ նոյնիսկ թագուհիին նախահայրերը Հայաստան ապրած են՝ այն ձորին մէջ, ուր խաղող կը մշակուէր», կը դրէ Այվազեան:

Ան կը յուսայ դրական պատասխան մը տանիլ, բայց կը կարծէ, որ Անգլիոյ համար դժուար պիտի ըլլայ անմիջապէս գանձը վերադարձնել, եթէ անշուշտ նման փափաք մը ունենայ: Իր համոզումով, «անգլիական հաչիւը» հազարաւոր միլիոն-նոր (չըսեր, թէ ի՞նչ դրամանիշ) կը պարունակէ: Եւ բացատրած չի նախատեր, որ Լեւոն թագաւորի ժառանգ մը՝ Լուի Լուսինեան, որ ներկայս Լոնտոնի կ'ապրի, չհաղորդուի այս հարցով:

*
**

Ահա «Մնարք» գործակալութեան հաղորդումը՝ զրեթէ բառացի թարգմանութեամբ:

Ո՞վ է Սուրէն Այվազեանը:

Երեւանի երկրաբան մը, որ 1960-ական թուականներուն հրապարակ նետած էր Ուրարտու սեպագիրները հայերէնով վարդալու չնչին արժէք տեսութիւն մը՝ նախ ռուսերէն, եւ ապա՝ հայերէն: 1980-ական թուականներուն ուրիշ տեսութիւն մը յօրինած էր՝ Ք.ա.Ք. հազարամեակին եգիպտոսի վրայ արշաւած խորհրդաւոր «հիքսոս» կոչուած ցեղին հայկական ըլլալը: 1986-ին իր յօդուածները հաւաքեց գիրքի մը մէջ՝ «Հնագոյն Հայաստանի մշակոյթի պատմութիւնից», որ յաջորդ տարին ծայրէ ծայր հերքուեցաւ «Պատմա-բանասիրական հանդէս»ի մէջ լոյս տեսած դրախօսականով մը (Ներսէս Մկրտչեան): Սակայն, ժողովրդային մակարդակի վրայ, շատեր հաւատացին (դեռ հաւատացող կան), որ այդ տեսութիւնները որեւէ հիմք ունին:

1987-ին, նոյն Սուրէն Այվազեանը, եթէ չենք սխալիր, հանդուցեալ Վարդգէս Պետրոսեանի վիճայարոյց «Կրակէ շապիկ» վէպին առիթով բաց նամակ մը յղած էր Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան օրուան քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանին, բողոքելով այդ վէպին դէմ՝ իբրեւ թէ հակապետային բովանդակութեան համար:

Արդ՝ տարիներու լռութենէ ետք, չնաշխարհիկ նոր տեսութիւն մը:

Հետաքրքրական է, որ «պատմութեան դասախօսը» դեռ չէ կրցած իւրացնել այն հանրայայտ փաստը, թէ Կիլիկիոյ վերջին թագաւորը Լեւոն Ե.ն է եւ ո՛չ թէ Լեւոն Զ.: Զի դիտեր նաեւ, թէ Լեւոն Ե. Ռուբինեան չէր, այլ՝ Լուսինեան: Զի դիտեր անդամ, որ 1378-ին Անգլիոյ Էտուըրտ Գ. թագաւորը (1327 - 1377) արդէն մեկնած էր արդ աշխարհէն...:

Ամէնէն հետաքրքրականը այն է, որ եթէ թուականը՝ 1378, ճիշդ է, ինչպէ՞ս ըրած է Հայոց թագաւորը Անգլիոյ թագաւորին հայկական գանձերը յանձնելու, երբ 1375 - 1382-ին մեմլուքները գերին էր Գահիրէի մէջ, Սսոյ անկումէն ետք: Իսկ եթէ մոռածենք, որ թուականը սխալ գրուած է եւ 1387 է, ինչպէ՞ս կը համաձայնի այն իրողութեան հետ, որ այն ատեն Անգլիոյ թագաւորը Ռիչըրտ Բ.ն էր:

Ամէն բանէ վեր, 1378 թէ 1387 ըլլայ, ինչպէ՞ս է որ Կիլիկիացին գերի տարուած Լեւոն Ե. թագաւորը հայկական գանձը կրցած է իր մօտ պահել եւ փոխանցել Անգլիա: Եգիպտոսի մեմլուքները այնքան վեհանձն էին, որ այդ գանձը չնորհած ըլլան Հայոց թագաւորին որպէս... գերիպանի դրամ:

Ինչ համաձայնագիր եւ ինչ բրիտանական օրէնսգիրք: Կիլիկիոյ պատմութեան եւ յատկապէս Լեւոն Ե.ի կեանքին նուիրուած բոլոր աղբիւրները, սկսելով Յովհաննէս Դարդէլի ժամանակագրութենէն, որեւէ ակնարկութիւն չունին նման գործարքի մը մասին:

Վերը յիշեցինք ինչ կ'արժեն Ս. Այվազեանի լեզուաբանական, պատմական եւ հնագիտական պրպտումները: Անգլիացիները Անգեղտունէն ծագեցնելը այնքան վաւերական է, որքան Թուրքերու ծագումը՝ Մորենացիի յիշատակած Տորք Անգէղէն: Իսկ թէ որո՞նք են այդ «հին անգլիական աղբիւրները», առիկա Թերեւս ո՛չ իսկ Աստուած պիտի...:

*Անխուսափելի էր, որ Այվազեան իր տեսութիւնը «փաստէր» լեզուաբանական դիտոմ մը, – Windsor - win dsor: Այսինքն, կ'ենթադրէ, որ բառը կարելի է երկուքի բաժնել, երկրորդ մասը հայերէն «ձոր» բառն է, իսկ առաջինը՝ «գինի» բառին նախաձեւը, քանի որ հնդեւրոպական *w ձայնը հայերէնի մէջ «գ» կու տայ:*

Միայն չունինք Windsor անուանին բուն ստուգաբանութիւնը գտնելու, բայց մարդ մխայն կրնայ խնդալ նման լեզուական մարզանքներու վրայ, որոնք մեզի կը յիշեցնեն Լիբիոյ մենատէր Մուամմար – Քաւաֆիի քանի մը տարի առաջ հրապարակած ծիծաղաշարժ տեսութիւնը՝ Շէյքսփիրի արարական ծագումին մասին (Shakespeare - Shake Spiro): Ու հարց կու տանք, թէ ի՞նչ է այս ձաբռտուքներուն նպատակը: Ինչո՞ւ թերթ մը տեղ կու տայ նման պարապ տեսութիւններու, զորս երեք վայրկեանէն կարելի է տապալել, եւ ապա՝ լրատուական գործակալութիւն մը կ'անդրադառնայ անոր, ի վերջոյ խայտառակ ընելով ճշմարիտ պիտութիւնը, եւ աւելին՝ հայրենի պատմագիտութեան վարկը զեռին զարնելով:

Ի դէպ, եթէ Այվազեան յօժարէր որեւէ հանրապետարան բանալ, պիտի տեղեկանար, թէ զերմանական ծագումով Հանովերի տունը «Ուինսորը» անունը որդեգրեց՝ Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին իր ծագումը մոռցնել տալու համար: Հետեւաբար, Ներկայ Թագուհիին նախահայրերը չէին կրնար Անգեղտունի գինեվաճառներէն գալ...:

«ՉԱՏԿԻՆ Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ՀԱԳՆԻՍ...»

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԼԵԱՆ

Հիսարի Եկեղեցին, Սեբաստացի ժամկոչ մը ունէր. Երուանդ Աղբար: Ամուրի էր: Թաղէոսեան վարժարանի ստորնապարկի սենեակներէն մէկուն մէջ կը բնակէր եւ ապատ ժամանակը կ'անցընէր թաղին տարեց այրերուն հետ նարտ խաղալով, երբ տակաւին այլ թաղամասը «Հայոց Թաղ» կը կոչուէր եւ այնքան հոծ էր հայութեան թիւը, որ միայն Հայ երիտասարդներէ կազմուած երկու փութպոլի խումբ ունէր. «Վիշապ» եւ «Արծիւ»: Առաջինը՝ չափահասներու խումբն էր, իսկ երկրորդը՝ համեմատաբար նորահասներուն: Հիսարի փառքի օրերն էին, այնքան եռուն ու կենսունակ, որ մեծ մայրս իր մանուկ բազմոցը ունէր Եկեղեցին, ինչպէս թաղին ու դիւղին միւս թաղեցուն հաւատացեալները, որոնք մեծ ճըշդապահութեամբ կուգային Եկեղեցի, ուր առաւօտեան երկեցողութեան առաջին պահերուն իսկ կը գլուխին իրենց բազմոցները, երբ դիւղին սրբատիպար Քահանան՝ Հոգելոյս Տ. Յուսիկ Ղազարեան կարծէք խորանին վրայէն անհնգատ կերպով ներկայ – բացակայն կը սուուգէր թաղեցիներուն, միւս կողմէ մեծ կանոնաւորութեամբ կը կատարէր արարողութիւնները՝ Լուսարար Մխիթ Մխսաքին ընկերակցութեամբ:

Երուանդ Աղբարը, իր ժամկոչութեան պատճառաբանութեամբ ու կանոնաւորութեամբը, նաեւ սիրահար էր նարտ խաղալու թաղին այրերուն հետ, երբ տանտիկինները անպակաս կ'ընէին մինչ այդ սուրճը, թէյը, զովացուցիչը՝ օշարակ ըլլայ կամ թան, ինչպէս նաեւ եղանակին պատշաճը, ինչ որ մեծ անկեղծութեամբ եւ ընտանի չարժումներով կ'ընդունէր ան, առանց գլուխը վերցնելու նարտին վրայէն. որովհետեւ դիւղին մէջ լաւ կը ճանչնար վարպետ խաղացողներուն կոզիկն, նաեւ անմեղ «քարի պղերը», որոնց ուշադիր էր միշտ եւ ամէն անդամ երբ նման տարօրէն մը մէջ «ձերբակալելու» ըլլար դանոնք, փոխանակ առարկելու կամ բողոքելու, եղբայրական ներողամտութեամբ մը սա հարցումը կ'ընէր պատահածը անտեսած կամ անգիտանալ ձեւացնելով. – «Զատկին ի՞նչ պիտի հագնիս...»:

Անոր այս ակնարկութիւնը արդէն լուռ սատ մը կ'ըլլար իր խաղակիցին, որ կը ջանար կարելի եղածին չափ կամ քիչ քար դողնալ, կամ ալ՝ չատ մեծ ճարպիկութեամբ մը ընել այդ բանը, անկէ չնկատելու ստիճան:

Մենք այսօր տղեկոչեցինք Հիսարի հանգուստ Սուրբ Սանդուխտ Եկեղեցիին արժէքաւոր Հոգեւոր Հովիւին՝ Տ. Յուսիկ Ա. Քահանայ Ղազարեանի, նուիրեալ լուսարար Մխսա Մխսաքին հետ, նաեւ պտնդուխտ եւ անոքիկ ժամկոչ Երուանդ Աղբարը, որ իր անուանման ներողամտութեամբ խաղացած նարտին մէջ անդամ բերի եւ աստուածավախ էր Եկեղեցիին Քահանային ու Լուսարարին չափ եւ պարտաճանաչ, միշտ երանութեամբ յիշատակելու արժանի տարիներ վերջ ալ, դ'ինքը բոլոր ճանչցողներուն կողմէ:

Այս օրերուն, երբ մեր հաւատքական կեանքին մէջ այնքան մեծ կենսունակութիւն մը կը տիրէ եւ մարդկային այլասրոն նկարագիրներ կը զարգարեն Խաչանապուլահայութեան երամղասիակը եւ հանրային ծառայութեան նուիրուած անձեր իրենց կարելին կ'ընեն օգտակար հանդիսանալու համար մեր հաստատութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն, չենք գիտեր թէ անոնցմէ քանի՞ն իրենց արքքներուն ու գործունէութեան ընթացքին կը մտածեն... Զատկին հաղորդութիւններուն մասին եւ կը գործեն անոր համաձայն, ամէն վայրկեան ճակատագոյ նեղ կացութեան համար հանրային խղճմտանքին, իրենց խղճին ալ հաշիւ տալէ վերնախ...:

«Ակօս»

ԽՈՐՀՐԴԱՒԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՊՐԱՍԷՆԸԼ Պ. ՕՔՈՒՃԱՒԱ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է բանաստեղծ - երգիչ Պուլաթ Օքուճավայի ամբողջական գործը: Ան այն արուեստագէտն էր որուն քնարական երգերը, կրգուած՝ խոր զգայնութեամբ, մեծապէս տպաւորած են սերունդները, 60-ական թուականներէն մինչեւ իր մահը (1997) եւ կը չարունակեն յուզել, ոգեւորել մինչեւ այսօր:

Նոր օրերու այս աշուղին ոչ ոք կրցաւ հաւասարիլ քառով ու երաժշտութեամբ արտայայտուելու համար 60-70-ական թուականներու մտաւորականութեան հոգեվիճակը. մելամաղձոտութիւնը, խորհրդային առօրեայի հետ ճակատամէն ձնած հոգեբեկումը, յաւադոյն, այլանդակութեանքի մը ակնկալութեան թախիծը: Նոր երաժշտութիւնը հակառակ վիճակի պարզութեան, խորապէս թափանցիկ է, ձայնը՝ թերեւակի կերպով դողդոջուն, բայց յուզող: Օքուճավայի խօսքերը զերծ են բարդ փոխաբերութիւններէ, հարուստ մշակութային ակնարկութիւններով ու վոլթերեան սկեպտիկութեամբ. այդ յատկանիշերով անոր երգերը կը կապուին ապրուած իրականութեան ու անոր մէկ մասնիկը կ'ըլլայնին, խտացնելով հոգեվիճակը խորհրդային այն բոլոր մարդոց որոնք իրենք զիրենք «հակախորհրդային» կը պղայնին:

Օքուճավա ծնած էր 1924-ին Մոսկուա, վրացի հօրմէ մը որ գոհ էր ստալինեան հալածանքներուն, եւ հայ մօրմէ մը որ 19 տարի ապրած էր ճամբարներուն մէջ: 1956-ին ձեռք կ'առնէ իր գրիչն ու կիթառը: Անոր երգերը կը չրջին գաղտնօրէն, այսուհանդերձ, ան կուսակցութեան անդամ է եւ արտխոհ չի նկատուիր: Այսօր ալ, Ռուսաստանի մէջ չատ ծանօթ է որպէս ազատատիպեան երգիչ:

Ամբողջական գործին հատորը 724 բառնասեղծութիւն կը պարունակէ: Հոն առնուած են բոլոր տարբերակները. կան ծանօթ գլուխ գործոցները, լաւ քերթուածներ, բայց նաեւ կողմնակի կտորներ: Հաւնասեղծական անոր առաջին յաղողութիւնը եղած է «Իմ սերունդը» կտորը որ 1953-ին հրատարակուած է թերթի մը մէջ: Հոն ան կ'արտայայտուի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, Լենինի, բայց նաեւ Ստալինի մասին: Սկսնակ բանաստեղծը կ'ըսէ. «Իմ սերունդիս համար պարզապէս երջանկութիւնը համայնավար մը ըլլալն էր, Լենինի, Ստալինի նման»: Օքուճավա գրել սկսած է խորհրդային քերթողի մը պէս, բայց մինչ իր գործակիցներուն մեծ մասը մնացած է համայնավարութեան խնկարկելու մակարդակի վրայ, ինք քնարականութիւնը բերած է քերթողութեան մէջ, յօրինելով վիպական երաչտութիւն մը իր երգերուն համար:

Անոր քերթողութեան մէջ կան բանալի տողեր որոնք կրնան դիւրութեամբ կարծել, որ իրօք Անգլիոյ մէջ հազարաւոր միլիոններ կը սպասեն Հայերուն...:

Եւ մոռնալ, որ ըստ «Արմենփրես»ի հաղորդումին («Ազգ», Մայիս 10), «Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացիներուն ընդհանուր ատենդպրամարները միայն Շուէյցարիայի բանկերուն մէջ մօտ երկու միլիառ 400 միլիոն տոլար են որը պատկառելի գումար է՝ Հայաստանի պետական պիւտճէի գրեթէ հնդապատկեր»: Ահաւասիկ հսկայ գումար մը, իրկան գումար մը (նոյնիսկ եթէ չունենք զանցուած ըլլայ), գոր աւելի կարեւոր է Հայաստանի վերադարձնել, քան կիլիկեան երեսակայական գանձերը...

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

Նիւ – Ճըրզի

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 28–Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍԱՆ ՏԻԷԿՈՅԻ ՄԷՋ

Սան Տիէկոյի «Սիզբրս Քաֆէ»ի մէջ, Մայիս 20–ին, տեղի ունեցած է Մայիս 28–ի տօնախմբութիւնը, կազմակերպուածքեամբ Հ.Ց.Դ. «Ռուբէն» Կոմիտէին: Ներկայ եղած են 150 հոգի: Բացումը կատարած է Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ֆիֆի Վարժապետեան: Սան Տիէկոյի հայկական փոքր գաղութը բաղկացած է շուրջ 500 ընտանիքներէ՝ Ամերիկահայեր, Լիբանանահայեր, Սուրիահայեր եւ Պարսկահայեր: Շրջանին մէջ կը գործեն նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.–ի «Սեւան» մասնաճիւղը եւ Հ.Օ.Մ.–ի «Ռուբինա» մասնաճիւղը:

***

ՀՀ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Հայաստանի Ընկերային ապահովութեան նախարար Ռաֆիկ Մարտիրոսեան, Մայիս 27–ին, այցելած է Հ.Ց.Դ. Ազեմեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի գրասենեակը եւ հանդիպում ունեցած Բիւրոյի անդամ Վիզէն Ցովսկեանի եւ Կեդր. Կոմիտէի անդամներուն հետ: Նախարարը ներկայացուցած է Ընկերային ապահովութեան նախարարութեան գործունէութիւնը, անոր դիմագրաւած դժուարութիւնները, յոյս յայտնելով որ կարելի է զանոնք յաղթահարել:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐԴՈՒԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նախապատմական մարդը միայն կաշի կամ կենդանիներու մորթ կը հագնէր. ան բնաւ պէտք չունէր իր հագուստները արդուկելու: Հետեւաբար անցնինք բալմտթիւ դարեր...

Հին Եգիպտոսի գերեզմաններէն վարպետ որմնադիրներուն եւ քանդակիչներուն վրայ կը տեսնենք փէշեր հագած այր մարդիկ եւ վայելուչ թափանցիկ ու լաւ ծալուած կերպասներ հագած կիներ:

Այդ ժամանակաշրջանին, Քրիստոսէ առաջ մօտաւորապէս 1600 թուականին, կը սկսի արդուկին պատմութիւնը: Եգիպտացիներուն հագուստները կ'արդուկուին տափակցնող գործիքով մը:

Կերպասը նախ խոնաւ վիճակի մէջ կը տարածուի եւ կը չոկուի, ապա պաղ վիճակի մէջ կը տափակցուի եւ, վերջապէս, կը չորցուի:

Զինագիները առաջին անձերն էին, որոնք արդուկելու համար գործածած են տաքութիւնը: Զինական արդուկները յաճախ չինուած են փոքր կաթսաներու նմանող քանդակուած պղինձով: Անոնց մէջ կը լեցնէին տաք ածուխ: Արդուկին վրայ գծուած էր կայծակի նշանը՝ երկար կեանքի եւ երջանկութեան խորհրդանիշը, կամ Թաօ Թիէն վիշապը:

Եւրոպայի մէջ արդուկի գործածութիւնը կը սկսի 16–րդ դարուն: Արդուկները կը չինուէին ղուղին երկաթագործին կողմէ: Այս արդուկները չինուած էին մխոցով երկաթով. կը տաքցուէին կրակի մէջ: Հետեւաբար արդուկին յատակը կը սեւնար: Տանտիկիններն ստիպուած էին ամէն անգամ մաքրելու արդուկին յատակը: Անպատեհութիւններէն մէկն ալ այն էր, որ անոնք չատ չուտ կը պաղէին:

17–րդ դարուն յառաջդիմութիւններ կ'արձանագրուին, երբ «նաւակ - արդուկները» կը յայտնուին: Թափածուով պատրաստած այս արդուկներուն մէջը պարապ էր: Անոնք զարդարուած էին սիրտերով, ծաղիկներով եւ ուրիշ զեղեցիկ պատկերներով: Տաք ածուխները կը դրուէին արդուկին մէջ ... Սակայն ածուխը չատ տհաճ ծուխ մը կ'արձակէր եւ շնչառութիւնը կը դժուարացնէր: Ցետագային արդուկին վրայ հաստատուած «ծխնելոյզ»ը կարելիութիւնը պիտի տար ծուխը հեռացնելու:՝

Նոր դաղափար մը կը յղացուի 18–րդ դարուն. արդուկը պիտի չլեցուի տաք ածուխով, այլ՝ տաք նիւթով մը: Ատիկա երկաթի կտոր մըն է, որ կը տաքցուի առաջին մէջ եւ այդ արդուկին մէջ կը դրուի պզտիկ թացուածքէ մը: Այս ձեւով մարդիկ կը ձերբազատին տհաճ ծուխէն:

19–րդ դարուն արդուկները աժան առարկաներ կը դառնան. անոնք կը գըտնուին իւրաքանչիւր տան մէջ: Շինողները իրարու հետ կը մրցին միշտ աւելի գեղեցիկ եւ զարդարուած արդուկներ չինելու համար:

Հագուստները ճերմկցնող ու արդուկող խանութներ կը յայտնուին քաղաքներուն մէջ: Այս վայրերուն մէջ աշխատող կիները արդուկները կը տաքցնէին բազմաթիւ երեսներ ունեցող կրակարանի մը վրայ:

Աշխատաւոր այս կիներուն գործը չատ ծանր է, որովհետեւ հագուստներու հոծուխին մէջ եւ այդ արդուկին մէջ կը դաստարութիւնը երկար աշխատանքի կը կարօտի: Այդ մարզող չապիկներուն օձիքներու եւ թեւերուն եզերքները կ'օսլայեին, մինչ կիներու ժանեակներով խճողուած հագուստներ կը հագնին:

1913–ին կը չինուի առաջին էլեկտրական արդուկը: Ան մաքուր է, ո՛չ ծուխ, ոչ ալ տհաճ հոտեր կ'արձակէ, գայն գործածելը դիւրին է: Ժամանակի ընթացքին ան պիտի տանէ սովորական արդուկին տեղը:

Արդի արդուկները կատարելագործուած են. անոնք օժտուած են ներքին ջերմաստիճանի մը, որուն չնորհիւ կարելի է արդուկին ջերմաստիճանը ընտրել ըստ արդուկուած կերպասին: Անոնք նոյնիսկ ունին ջուրի սառոյց մը՝ շոգի արձակելու եւ կերպասը խոնաւցնելու համար:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

«ԻՏԱԼԻԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 2–ին Երեւանի Նկարիչներու միութեան ցուցասրահին մէջ բացուած է արտադրական ապրանքներու «Իտալիա – Հայաստան» ցուցահանդէսը: Իտալիոյ Երեւանի դեսպանը խորհրդանշական համարած է որ բացումը տեղի ունենայ Իտալիոյ ազգային տօնին օրը. յոյս յայտնած է որ ան կը նպաստէ երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւններու զարգացումին:

Ցուցահանդէսին մասնակցութիւն բերած են չորս տասնակարարումի, շինարարական համակարգերու, ալիւրապատրաստութեան, լինքնաշարժերու մասերու, սերմնաբուծական ձեռնարկութիւններ: Իտալիոյ դեսպանը մաղթած է որ իտալացի ձեռնարկատէրեր հետաքրքրուին ու օժանդակեն յառաջիկայ աշնան Միլանոյի մէջ ծրագրուած «Հայաստանի ներկայացում»ին:

***

ԵԶԴԻԱԿԱՆ ՏԱՊԱՆԱՔԱՐԵՐԸ ԻՒՆԷՍՔՕ–Ի ՑՈՒՑԱԿԻՆ ՎՐԱՑ

Արագածոտնի մարզի Ռիա Թազա գիւղի դերեզմաննոցին ԺԷ.–ԺԸ. դարերու եղդիական տապանաքարերը եւ ԺԹ. դարու հազարաչէն կտուրներով տուները Հայաստանի պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանութեան վարչութեան կողմէ առաջարկուած են ԻՒՆԷՍՔՕ–ի ցանկին վրայ առնուելու եւ առաջարկը ընդունուած է: Մօտ ատենէն այդ ցանկին վրայ կ'առնուի Նորաւանքի եկեղեցական համալիրն ալ: Կատմակերպութեան միջազգային ցանկը կը պարունակէ շուրջ 600 յուշարձան որոնց չարքին են Հաղպատ – Սանահինի, Գեղարդի, էջմիածնի համալիրները եւ Զուարթնոցի տաճարը:

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆ՝ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ

Ռուսաստանի մէջ կարելի է մեռնիլ կարի Սինկէր մեքենայի մը պատճառով: Իզվեստիայի հրապարակումներուն համաձայն, արդէն երկու հոգի մահացած են. թշուակառու մը եւ դերձակ մը: Երկուքն ալ գոհ եղած են դերմանական այդ մակնիշով իրենց կարի մեքենաներուն: Գողերը առած, տարած են զանոնք:

Թշուակառուին օր մը առաջ առաջարկուած է 15 հազար ռուբլի (3750 ֆրանք), կարի իր մեքենային փոխարէն. բայց ան ընտանեկան յիշատակ ըլլալով, ծերուկը մերժած է ծախել: Թերթերու մէջ ալ չատ յանախակի են «Հին Սինկէր կը գնեմ, չատ լաւ դինով» ըսող ծանուցումները: Ոստիկանութիւնը յանգած է այն բացատրութեան որ այդ հին մեքենաներուն նկատմամբ մեծ հետաքրքրութիւնը ուղղուած է անոնց մէջ գտնուող լուանալիկ չեղբին: Ուրիշներ կը պնդեն թէ այդ մեքենաները չատ լաւ դինով ներքին յարդարումի դերմանական ընկերութիւններու կը վաճառուին:

Ի դիտութիւն իրենց մառանին կամ ձեղնայարկին մէկ անկիւնը մօրմէ, մեծ մօրմէ մը մնացած կարի Սինկէր մեքենայ ունեցողներուն...

ՄԻ ՀԱՑՈՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ՀԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

1934–ին, երբ եկայ համալսարան ընդունուելու, նորէն հաշուեցինք: Այդ տարի նա գնաց Մոսկուա՝ գրական դասընթացներում սովորելու, եւ նամակգրութիւնը վերականգնուեց: Պէտք է ասեմ, որ ամէն չաբաթ նամակ էի ստանում ու պատասխանում: 35–ին վերադարձաւ Մոսկուայից: Ես արդէն երկրորդ կուրսում էի ու ապրում էի հանրակացարանում: Ամուսնութեան մասին չէինք մտածում, որովհետեւ Վահանը բնակարան չունէր, ապրում էր մի գեղեցիկ սենեակում, որը միայն մի մահճակալի ու մի սեղանի տեղ ունէր: Այդ սենեակում մի ծեր կին էր ապրել՝ Վահանի հետ հեռաւոր ազգակցական կապ ունեցող, այժմ իր աղջկայ մօտ էր գնացել եւ սենեակը թողել էր Վահանին: Սակայն, այդ տարիներին Երեւանում նման անկիւն ունենալն էլ մեծ բան էր, եւ որոշեցինք ամուսնանալ:

Այդ փոքրիկ սենեակը գտնւում էր Կամոյի փողոցի Հ. 5 բակում (այժմ նրա տեղում բարձրայարկ մի չէնք է կանգնած): Երկար, նեղ բակ էր, որտեղ ապրում էին տասը ընտանիքներ: Բոլորն էլ Արեւմտահայեր էին, բացի տէրոջից՝ Ցովսէփից, որը արտաչատցի էր: Նրան որպէս կուլակի քշել էին գիւղից, նա էլ նախկին մի հարուստից այդ բակն էր գնել իր աներով: Ցովսէփը սենեակները բաւականին էժան էր տալիս, մերը, օրինակ, ամսական 7 ռուբլի էր: Լաւագոյն բնակարանը, պարզ է, Ցովսէփինն էր եւ գտնւում էր ուղիղ մեր սենեակի դիմաց: Բակ մտնելիս ալ թեւի առաջին դուռը Ցովսէփինն էր, ձախինը՝ մերը: Բակի բնակիչները ամենատարբեր զբաղմունքի տէր մարդիկ էին, թէեւ մի բանով նման էին իրար՝ հիմնականում լուռ ու խաղաղ մարդիկ էին:

Մեր սենեակին կից կարոյի ընտանիքն էր ապրում: Ինքը՝ կարօն, կառապան էր, կինը՝ դարեջրավաճառ, երեք երեխայ ունէին, ապրում էին մի կերպ: Կարօն չատ յաճախ էր փող խնդրում Վահանից: Երեխայի հետ գրութիւն էր ուղարկում՝ «Ընկեր Վահան, խնդրում եմ, 5 ռուբլի տաս, երեխան բերի»: Վահանը տալիս էր: Մի անգամ էլ ասաց, որ 150 ռուբլով իր միջնցքը մեզ կը տայ: Մի պատ էր, կը քանդէինք, մեր սենեակը կ'ընդարձակուէր: Սակայն որոշ ժամանակ անց կինը բերեց, յետ տըւեց 70 ռուբլին. տանտէրը թոյլ չի տալիս ծախենք, իսկ մնացած 80 ռուբլին կարօն խմել է: Ուրախացանք, որ 70–ը ետ եկաւ, իրար ասացինք՝ եթէ այսքան էլ ետ չտար, ի՞նչ էինք անելու, ոչինչ:

Ցաջորդ տարի Վահանը չրջգործկոմից թոյլատուութիւն ստացաւ, եւ մեր սենեակի դիմաց մէկ ուրիշն էլ սարքեցինք: Ի հարկէ, փայտից, վարպետն էլ Մուշեղ Ծոսիսեանն էր: Այդպիսով ունեցանք երկու սենեակ, խոհանոց ու միջանցք: Բաւականին ծախս արեցինք: Ցետոյ նաեւ ցախատուն սարքեցինք, որ մեր վառելափայտը նախկինի նման դըրսում չմնայ: Այնուամենայնիւ, մեր բընակարանը խոնաւ էր. առջեւով առու էր հոսում, Ցովսէփն էլ ամէն օր այդ առուի ջրով ջրում էր իր փոքրիկ բանջրանոցը: Իսկ խմելու ջուր, ընդհակառակը, բակում չկար, հեռուից էինք բերում: Ինչ էր ոգեւորում նաեւ այն հանգամանքը, որ բակի բոլոր բնակիչներն օգտւում էին մէկ զուգարանից: Ցարմարութիւններից զուրկ այդ տանը ապրեցինք մօտ չորս տարի:

1939–ը ուրախ տարի եղաւ: Նոր բնակարան ստացանք՝ Լենինի (Մաշտոցի) պողոտայում: Բնակարանը կիսով չափ էր, հարեւան ունէինք, բայց դարձեալ գոհ էինք՝ գետնայարկից 5–րդ յարկ էինք բարձրացել, սենեակն ընդարձակ էր, լուսաւոր, բայց այդ կային յարմարութիւններ, էլեկտրական լոյս, ջուր:

Նոր բնակարան տեղափոխուելու օրը՝ Մարտի 1–ը, ցուրտ էր: Դրսում վառարան վառեցինք, երբ մարեց, կրակով ներս բերեցինք, որ սենեակը տաքանայ: Պատուհանը փակեցինք, պառկեցինք քընելու: «Վահան ,ասացի, – սխալ բան ենք անում, չմոլք կը լինի»: Զլսեց: Զըգիտեմ որքան էինք քնել, ճչալով վեր թռայ. «Վահան, Վահան, պատուհանը բաց, պատուհանը բաց, թունաւորուում ենք»: Եւ ուշաթափուեցի: Ուշքի եկայ, երբ արդէն օգնութիւն էր եկել: Գլուխս սաստիկ ցաւում էր: Մահից հազիւ էի փրկուել:

Ցետոյ մի քանի ամիս անց Գրական Ֆոնտի տնօրէն Գարեգին Գրիգորեանի, Հաշուապահի, Մոսկուայից եկած ներկայացուցչի հետ գնում էինք Սեւանի գրողների ստեղծագործական տուն, ստուգելու, թէ արդեօք պատրաստ են ընդունելու հանգստացողներին: Վահանը Գրական Ֆոնտի նախագահն էր, ինձ էլ հետը վերցրեց: Արեւոտ, պայծառ օր էր: Կղզի հասանք մոտորանաւակով: Այն ժամանակ Ջուրը բարձր էր, կղզին իսկական կղզի էր, որտեղ մարդ չատ քիչ էր լինում, խոտն ու ծաղիկն առատ էին: Ես առաջին անգամ էի լինում կղզում եւ մեծ բաւականութիւն ստացայ: Մնացինք մինչեւ երեկոյ, իսկ վերադարձին քամի բարձրացաւ, լիճն ալեկոծուեց: Ալիքները նաւակից բարձր էին, եւ նաւակն այնքան սաստիկ էր տատրւսւում, որ թւում էր հիմա ուր որ է կը խորտակուի: Բոլորս էլ վախենում էինք, յատկապէս հաշուապահը, որ սրա-նրա թեւը քաշելով մրմնջում էր. «Ես կին ունեմ, երեխայ ունեմ, վայ-վայ»: Վահանը ինձ հարցրեց. «Վախենո՞մ ես»: Իմ հերթին ես հարցրի. «Եթէ նաւակը խորտակուի, կարո՞ղ ես ինձ փրկել»: Վահանը լողալ գիտէր, բայց մի քիչ մտածելուց յետոյ անկեղծօրէն ասաց. «Չէ»: Դէ, եթէ ոչ մի յոյս չկայ, ուրեմն, թող լինի, ինչ լինելու է, հանգիստ մտածեցի ես: Մոտորանաւակը բաբեյաջող ափ հասաւ, բոլորս թեթեւացած չունչ քաշեցինք, նորից նստեցինք մեր մեքենան ու հիմա էլ բռնեցինք Ծաղկաձորի ճանապարհը, ամբողջ ժամանակ խաղալով վախկոտ հաշուապահի հոգու հետ:

(Շար. 44)

(Շար. Ա. էջէն)

բային Ապահովագրութեան ընտանիքի ճիւղէն:

ԽԱԹԱՄԻ ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ Պարսկաստանի նախագահական ընտրութեան, ստանալով ձայներու 77%ը: Նման քուէարկութեամբ մը, Պարսիկները ուզեցին ամրապնդել բարենորոգիչ նախագահին դիրքը ընդդէմ պահպանողական կրօնաւորներուն եւ մղել զինքը որ չարունակէ իր բարենորոգումները:

ԹՈՆԻ ՊԼԷՐի պատմական յաղթանակը, հակառակ զգալի ձեռնպահութեան, բաւական փոփոխութիւններ պիտի բերէ, քանի Թ. Պլէր հիմնովին կը բարեփոխէ իր կառավարութիւնը: Ներքին նախարարը ձէք Սթրօ հեռացաւ իր նախարարութենէն եւ անցաւ Արտաքին նախարարութիւն: Աշխատաւորականները 659–ի վրայ 413 աթոռ ապահովեցին Համայնքներու ժողովին մէջ (երեսփոխանական ժողով), մինչ պահպանողականները միայն 166 երեսփոխան ունին, ազատական – ժողովրդավարներն ալ 52: Պահպանողական կուսակցութեան ղեկավարը իր հրաժարականը տուաւ: Պէտք է ընդունիլ որ տիկին Թաչըրի զօրակցութիւնը բաւական վնասեց իրեն, բարեկամներ կան զոր լաւագոյն է չունենալ:

Ժ.–Փ. ՇԼՎԷՆԸՄԱՆ, նախկին Ներքին նախարարը իր կուսակցութեան ղեկավարի աթոռէն հրաժարեցաւ տեղը տալով Ժոլժ Սառի, որ այլեւս նախագահն է Քաղաքապետներու Շարժումին (ԷՄ.ՏԷ. ՍԷ): Պաշտօնապէս չյայտնեց սակայն նախագահական իր թեկնածութիւնը:

ՇՈՒՐՋ 20 ՀԱԶԱՐ կը գնահատուէր մասնակիցներուն թիւը Ցունիս 9–ի ցոյցին, Փարիզի մէջ, ընդդէմ գործազրկումներու: Տողանցքին գլուխն էր Համայնավար կուսակցութիւնը Սուէթ Լակիյէի կողքին: Ռ. Հիւ, թաղապետական ընտրութեան ձախողութենէն ետք, չանք չի խնայեր ժողովրդականութիւն ստեղծելու համար իր կուսակցութեան չուրջ եւ բոլոր միջոցները ի գործու են:

ԳԱԶԱՑի չրջանին մէջ, պաղեստինցի երեք կիներ սպաննուած են Ցունիս 9–էն 10 լուսնալիք գիշերը, ինչ որ ազդեց, արդէն խախուտ հրադադարին վրայ: Ամերիկացի բանագնացն ալ, Ուիլիըմ Պըրնս ցաւ յայտնեց եւ ցաւակցութիւն ներկայացուց ընտանիքներուն, չեչտելով. – «Պատերազմները սխալներու արդիւնք կու տան, բայց, մեծագոյն սխալը պատերազմն իսկ է»:

ՍԵՐԺ ՓԼԱՐՍՖԵԼՏ, Ֆրանսայի հրեայ տեղահանուածներու զաւակներու Միութեան նախագահը, բայց նամակով մը Հանրապետութեան նախագահին (որպէս ծանուցում լոյս տեսած Մոնտի մէջ, Ցունիս 10–11–ին) կոչ կ'ընէ որ հրաժարի Սուրիոյ նախագահին՝ Պաշար էլ–Ասատի հրաւէրէն: Այս վերջինը պիտի գայ Ցունիս 25–ին, բայց, Պապին առջեւ իր հակահրէական արտայայտութիւնները (նպիններու նմանցուցած էր Իսրայէլացիները) պատճառ են որ Հրեաները դէմ ըլլան այս այցելութեան:

ՊԵԼԺԻՈՑ ոճրային Ատեանը, որ երկու ամիս է կը դատէր չորս Ռուանտացիներ իրենց մասնակցութեան համար 1994–ի ցեղասպանութեան, 12–էն 20 տարուան դատապարտեց ամբաստանեալները, ինչ որ թեթեւ պատիժներ կը նկատուին, բաղդատմամբ եղած մեղադրանքներուն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՑի անդամ ընտրուեցաւ պատմաբան եւ հրատարակիչ՝ Փիէր Նորա, զբաղելով Միջէլ Տըրուայի աթոռը: Ծնած 1931–ին, վերջոր ապաստանած էր խուսափելու համար գեսթափոյէն: Պատմաբանի իր գործը նոյնքան կարեւոր է որքան հրատարակիչին գործը:

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ մահապատիժի կողմնակից է: Նոպէլեան մրցանակաւորը կ'ըսէ թէ կացութիւններ կան Պետութեան մը կեանքին մէջ, ուր ելքը միայն մահապատիժն է:

ՄԻԹԵՐԱՆի լաչէի կալուածը 2,3 միլիոն ֆրանք կ'արժէ տարեկան, հարկատուներուն: Այս է Պաշտպանութեան նախարարութեան գնահատումը ի պատասխան երեսփոխանի մը հարցումին: Նախարարութիւնը կը ճչդէ որ մնայուն կերպով 18 գինուորականներ կը հսկեն կալուածին վրայ:

ԹՆՆԻՍի Ռոլան Կառոսի միջազգային մրցաշարքը վերջ գտաւ Ցունիս 9–ին եւ 10–ին: Կիներու աւարտականին (Ցունիս 9) յաղթեց Ամերիկուհի Ճինիֆըր Կափլինի պատուհեան մատնելով Քիմ Կլիժստերսը, իսկ այրերու մէջ յաղթեց պրազիլցի Քուէրթէն ընդդէմ սպանացի Ալեքս Կորեթխայի: Պրազիլցիին երրորդ յաղթանակն է Ռոլան Կառոս:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CONCERT
au profit de l'Ecole Arménienne
du Samedi
SAINTE-CROIX
le samedi 16 juin à 20 heures 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix
de Paris
des Arméniens Catholiques
Chieko HAYASHI
Chant
Massanori KOBIKI
Piano
Au programme:
Claude Debussy — Komitas —
Gabriel Fauré — Akira Miyoshi —
Cathy Berberian — Maurice Ravel
Entrée: 13, rue du Perche
(angle rue Charlot) Paris 3e
Participation aux frais : 50 F
Réservations: Tél.: 01 44 59 23 50.
Métro: République, Filles du Calvaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Visite à Boulogne s/Mer
La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
vous invite à visiter
l'Aquarium de Boulogne s/mer
et la vieille ville
les **16** et **17** juin — Participation: 650 F
Voyage en autocar, nuit à l'hôtel
petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.
Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

A la découverte du JURA
La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.
Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.
Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

RECHERCHE
La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine :
- **ANIMATEURS (garçons) diplômés B A F A**

Ecrire à :
C B A F — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ՊԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կարպիս Ափրիկեան կը ներկայացնէ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործը Ուրբաթ, Ցունիս 15, ժամը 20·30–ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Երեկոյթի ընթացքին կը վաճառուի Կանաչեանի ամբողջական գործերու խտացեալ սալը (C.D.):

***

RENCONTRE
avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage
paru aux Editions **«Autrement»**
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase
du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՆԱԼԱՏԻ ՌԻՆԳՎԱԼ
կիրակի, Ցուլիս 1–ին
ՊԱՇՏԱՕՆԱԿԱՆ ՊՕՂՈՍ
"ԽԱՆԱՍՈՐ"
Շաւիլ – Վիլօֆլէյ

ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
կիրակի օր Յունիսի 17-ին
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան
պետական կրօնի հռչակման
1700–ամեակի
Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ
Օծումի 26–րդ տարեդարձ
Պատարագ ժամը 10·15–ին եւ Մաղթանք Ս. Էջմիածինի համար:
Աղեւտեսութեան պատրաստութեան, բարեբարեղու եւ հաւատացեալներու համար:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
Ժամը 13–ին Իսիի Փ. Ա. Ս.ի սրահին մէջ Քրիստոնէականի դասերու աշակերտութեան, Կիրակնօրեայ դպրոցի եւ Քրիստեական մշակութային սրահի, երաժշտութեան փոքրիկներու տարեվերջի հանդէս:
Հիւրասիրութիւն Ծնողական Մարմնի կողմէ:
Հոգեւոր Հովիւն ու Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրեն չրջանի հաւատացեալները միասին ու միասնաբար պատրաստելու:

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
ՏԱՐՕՆ ԵՐԿՉԱԽտամբի
ԲԱԶԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ
Նուիրուած՝
Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակին:
Ուրբաթ, Ցունիս 15–ին, ժամը 20·30–ին Ֆրանսական կաթողիկէ Սէնթ Լիւսթ Եկեղեցիին մէջ
162 Աւրթիւ Վէրտէօճ, Իսի լէ Մուլինօ
Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)
Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր.
15 օրուան համար 12·800 Ֆր.
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Ցուլիս 10
Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի բարեւզարարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգորեան՝ 01 47 43 12 66

UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE
DE BIENFAISANCE
Nouveau ! SEJOUR ADOS
séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1984 à 1986)
du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août
Prix : 3500 Francs pour 1 jeune + voyage.
Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...
La Colonie de l'UGAB cherche des ANIMATEURS (garçons) pour juillet —BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo
Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Aboni, 75016 PARIS
☎ **0145.20.03.18 — 06.20.35.26.92**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13
MERCREDI
13 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ե ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·186 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 76e ANNEE — N° 20·186

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 11 / 12)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ ԱՄԷՆ ՈՏՆԶԳՈՒԹԻՒՆ ՈՏՆԶԳՈՒԹԻՒՆ Է ՆԱԵԻ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ

Ռուսաստանի Դումային նախագահը որ երեան կ'այցելէր պատուիրակութեամբ մը, Յունիս 10-ին Ազգային Ժողովի նախագահ Ա. Աճեմեանի հետ տարաձայնած է միջխորհրդարանական յարաբերութիւններու զարգացման յայտարարութիւն մը: Անոր յաջորդած ատելիսին երկու նախագահներն ալ շատ օգտակար համարած են այցը որուն ընթացքին նիւթ եղած են առեւտրական, ռազմաքաղաքական յարաբերութիւնները: Պատասխանելով Հայաստան - Ռուսաստան ռազմաքաղաքական կապերու զարգացումին վրայ հետ ռուսեստաղրբէջանական յարաբերութիւններու չերմացման մասին հարցումին, Գ. Սէլէզնով լսած է թէ իր երկիրը Ադրբէջանի հետ ալ ունի ընդհանուր հետաքրքրութիւններ, սակայն Հայաստանի մէջ ռազմական խարխխներու գոյութիւնը արտաքին սահմանի միասնական պաշտպանութիւն կը նշանակէ: «Հայաստանի մէջ են մեր սահմանապահ զօրքերը, ատիկա կը նշանակէ թէ Հայաստանի գերիշխանութեան դէմ ամէն ոտնձգութիւն, ոտնձգութիւն է նաեւ Ռուսաստանի դէմ: Ատոր մէջ կը կայանայ ռազմավարական գործընկերութիւնը» ըսած է Դումային նախագահը:

*
**

ՂԱՐԱԲԱՂՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ Է ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

Յունիս 11-ին Երեւանի մէջ ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան եւ Ազգային Ժողովի նախագահ Օ. Եսայեան պատասխանած են լրագրողներու. անոնք յայտնած են թէ ճախողած են փարիզեան սկզբունքները, բայց կը գտնուի վարպետօրման այլ ուղի: Կրկնած են թէ անհրաժեշտ է բանակցութիւններուն Ղարաբաղի մասնակցութիւնը, թէեւ լիովին կը վստահին Ք. Քոչարեանի, բայց «ԼՂՀ ճակատագրի ամբիծական կրողները Ղարաբաղցիներն են»: Ինչ կը վերաբերի վերջերս գործածուղ «Ղարաբաղի ազգրբէջանական համայնք» բացատրութեան, Օ. Եսայեան պաշտօնապէս յայտարարած է որ ԼՂՀ-ի մէջ ազրբէջանական համայնք չկայ· եթէ խօսքը նախապէս Ադրբեջանի հետ ալ ունի ընդհանուր հետաքրքրութիւններ, սակայն Հայաստանի մէջ ռազմական խարխխներու գոյութիւնը արտաքին սահմանի միասնական պաշտպանութիւն կը նշանակէ: «Հայաստանի մէջ են մեր սահմանապահ զօրքերը, ատիկա կը նշանակէ թէ Հայաստանի գերիշխանութեան դէմ ամէն ոտնձգութիւն, ոտնձգութիւն է նաեւ Ռուսաստանի դէմ: Ատոր մէջ կը կայանայ ռազմավարական գործընկերութիւնը» ըսած է Դումային նախագահը:

*
**

ԻՐԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իրանի ՀԱՊ-ի երկիրներու բաժնի վարչութեան պետը յայտնած է թէ նորընտիր նախագահին փափաքն է Կովկասի բոլոր երկիրներուն հետ գործակցութիւնը զարգացնել: Նոյն աղբիւրին համաձայն Իրան պատրաստ է Ղարաբաղի հարցին խաղաղարար գործընթացին աւելի գործօն մասնակցութիւն ունենալու, սակայն Թեհրանի մէջ կը սպասեն որ այդ հարցը քննարկուի Մինսկի խումբին նախագահներուն մէջեւ:

ԻՍՖՆՏԻՐՈՒՆԷՆ ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ

«Մարմարա»յի Յունիս 11-ի թիւեն կը հաղեցէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները Իսֆենտէրունի եկեղեցւոյ օծման, ապա Մուսա Լերան Վագըֆլըգիւղի արարողութիւններուն մասին:

*
**

Շաբաթ առաւօտ ժամը 10-ին, Իսքէնտէրունի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ զանգակի գուարթ զօղանջը կ'առաջնորդէր Դանթապէտը: Պատրիարքը, Շահան Արք. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչը՝ Վարդան Արք. Տէմիրճեան լրիւ պատուազրուած, եկեղեցականներու թափօրով առաջնորդուեցան եկեղեցւոյ դուռը, ուր կատարեցաւ Դռնբացէք: Ապա հոգեւորականներ եւ ժողովուրդը չարականներով եւ աղօթքով մտան եկեղեցի եւ սկսաւ օծումը: Աւագ եւ առաջադրութեան սեղանները օծեց Պատրիարքը, Ս. Քառասուն Մանկանց սեղանն ու Ս. Պետրոս Առաքեալի սիւնը՝ Վարդան Արքեպիսկոպոս, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի Սեղանն ու Ս. Պօղոսի սիւնը՝ Շահան Արք. Սվաճեան, մկրտութեան աւազանն ու աւագ դրան կամարի խաչը՝ Արամ Եպիսկ. Ախէչեան:

Օծման կարգին յաջորդեց պատարագը, զոր մատոյց Վարդան Արք. Տէմիրճեան, որ քարոզեց «Որ կորուսեալ զանձն իւր վասն իմ՝ կեցուսէ զնա» քնարանով:

Եկեղեցական արարողութեան աւարտին տեղւոյն Ծխական Խորհուրդը սարքեց Սիրոյ Սեղան, որ սկսաւ Պատրիարքին աղօթքով: Բարի գալստեան եւ շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկաւ Ծխական Խորհուրդի Ատենապետ՝ Պր. Կարապետ Քլճատուր:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Ապա իր սրտի խօսքը արտասանեց Շահան Արք. Սվաճեան, որ օրհնեց կատարուած աշխատանքն ու նուիրատուները: Այնուհետեւ Պատրիարքը յուշատախտակներ յանձնեց Ծխական Խորհուրդի անդամներուն եւ բարեբար Տիրան Ճիլէքճեանի:

Սիրոյ Սեղանը իր աւարտին հասաւ մխիթարեան երգուած Տէրունական Աղօթքով:

Միւս կողմէ Շահան Արք. Սվաճեան եւ Արամ Եպիսկոպոս Ախէչեան եւ ուխտաւորները ժամը 16-ին այցելեցին Քրիզոքխանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ աչնտեղ կատարեցին երեկոյեան ժամերգութիւն: Դժբախտաբար եկեղեցին բաւական խարխուլ վիճակ ունի եւ դրեթէ կիսափուլ երեւոյթ կը պարզէ: Տանիքը կիսով կրած է եւ եկեղեցին լուրջ նորոգութեան կը կարօտի: Ժամը 17·45ին Պատրիարքը այցելեց Անտիոքի Լատինադարձներու Թաղապարանը, իսկ ժամը 18-ին՝ Ս. Պետրոսի քարայր - ուխտատեղին, ուր բացատրութիւններ տուաւ ուխտաւորներուն տեղւոյն մասին եւ յիշեցուց որ առաջին անգամ ա՛յստեղ է որ Քրիստոսի հետեւորդները կոչուեցան քրիստոնեայ: Ապա քարայրին մէջ կատարուեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւն:

Նոյն դիշերը, Պատրիարքը ընթրեց «Փուլիւք Անթաքիա» պանդոկի ճաշարանին մէջ, ընկերակցութեամբ Հոգեւոր Դասու, դպիրներու եւ ուխտաւորներու:

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՎԱԳՐՖԼԸԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտեան, ժամը 10-ին Մուսա Լերան Վագըֆլըգիւղի մուտքին Հոգեւոր Դասը, ուխտաւորները եւ դիւղացիները, տոլ - զուռնայով, խունկ ու մոմով դիմաւորեցին Պատրիարքը: Ուխտաքաղաքացիները եաք սկսաւ պատարագը, զոր մատոյց Շահան Արք. Սվաճեան: Տէրունական աղօթքէն առաջ պատարագիչ եպիսկոպոսը: կիսաստիճան ձեռնադրեց Լեւոն դպիր Գուլումճեանը: Հոս եւս, ինչպէս եղած էր Կեսարիոյ եւ Իսքէնտէրունի եկեղեցիներու մէջ, պատարագի աւարտին կատարուեցաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի համար աղօթք, նաեւ աղօթք՝ Նուիրապետական Հոր Աթոռներու անաստանութեան համար: Այս առթիւ գործածուեցաւ 1700-ամեակի առաջին Ս. Միւռոնը, որ Անթիլիասի մէջ օրհնուած էր եւ որուն միախառնուած էր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի սրբալոյս միւռոնը:

Պատարագի աւարտին եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ Ս. Կենաց փայտի, եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասունքներով, թափօր – անդաստան կատարուեցաւ: Ապա տեղւոյն Ծխական Խորհուրդը Սիրոյ Սեղան մը սարքեց ի պատիւ Մեսրոպ Պատրիարքին եւ Հոգեւոր դասուն: Սեղանին մասնակցեցան նաեւ քայմագամ՝ Մուսթաֆա Ճանասլան, Սամանտաղի քաղաքապետ՝ Նիհատ Ճանպոլատ եւ պետական ատեանին:

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՌԱՏՈՆ՝ ՎԱԳՐՖԼԸԳԻՒՂԻ ՄԷՋ

Ժամը 19-էն սկսեալ Վագըֆլըգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ սարքուեցաւ փառատօն, որ նուիրուած էր Հայոց կողմէ Քրիստոնէութեան պաշտօնապէս ճանաչման 1700-ամեակին: Նախագահեց Պատրիարքը, իր շուրջ ունենալով հոգեւորականաց դասը, ուխտաւորներն ու գիւղի ժողովուրդը: Միւս գիւղերէն եւ Իսքէնտէրունէն Հայեր եւս եկած էին միանալու Սուրիահայէն, Ֆրանսահայէն եւ Ամերիկահայէն եկած ուխտաւորներուն: Մեսրոպ Արք.ի աղօթքով օրհնուեցան Սիրոյ Սեղանները, որոնց չուրջ բազմուած էին 78 ներկաներ:

Բարի գալստեան խօսք արտասանեց Պօղոս Սիլահլը, որ սիրով ողջունեց ներկաները: Ի պատասխան այս խօսքին, Պատրիարքը ճառ մը արտասանեց Մուսա Լերան բարբառով:

Այնուհետեւ իր սրտի խօսքը արտասանեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի ներկայացուցիչ՝ Վարդան Արք., որ յանուն Ա. Գամ Ա. Կաթողիկոսին, ողջունեց բոլոր ներկաները, եւ յայտնեց թէ ինք մեծ ուրախութիւն կ'ապրի՝ մասնակցելով այս ուխտագնացութեան եւ այս փառատօնին:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին ելոյթ ունեցան Պոլիսէն յատկապէս Վագըֆլըգիւղ ժամանած «Քնար» նուագախումբի եւ «Մարալ» պարախումբի անդամները: Մինչեւ ուշ դիշեր գեղական տօնն ու դուռնան, «Քնար»ի ու «Մարալ»ի կողմէ հրամցուած երգն ու պարը ոգեւոր պահ ապրեցուցին ներկաներուն: Ներկաներէ չատերու վկայութեամբ, փառատօնը գեղարուեստական կատարելութեամբ այնքա՞ն որակաւոր էր, որ Պոլսոյ մէջ խակ դժուար էր այսքան գեղեցիկ երեկոյթի մը ներկայ գտնուիլ:

Ուշ երեկոյեան, երբ արդէն փառատօնի առթած ոգեւորութիւնը հասած էր իր գագաթնակէտին, Հուսկ Բանքը արտասանեց Պատրիարքը, որ ըսաւ որ եթէ 1700-ամեակը ոգեւորութիւն և մեր ուխտերը վերանորոգելու առիթ չէ, ուրեմն ո՛չինչ կը նշանակէ: «Այսօր երդ ու պարով ոգեւորուեցանք: Եկէ՛ք նորոգենք մեր ուխտերը եւ այսպէս չարունակենք մեր կեանքը, որպէս ժողովուրդ, որ 1700 տարիներ առաջ ընդունեցաւ Քրիստոնէութիւնը եւ զայն պաշտպանեց մեծ վճռակամութեամբ», ըսաւ Պատրիարքը:

Աւարտին, Պատրիարքը մեկնեցաւ Ատանա, օդային ճամբով Պոլիս վերադառնալու համար: Պատրիարքին ողջերթ մաղթելու համար օդակայան փութացած էին Իսքէնտէրունի եւ Վագըֆլըգիւղի Ծխական Խորհուրդի անդամները:

Պատրիարքը երկուշաբթի օր Պոլիս վերադարձաւ եւ Երեքշաբթի օր ալ Միացեալ - Նահանգներ մեկնեցաւ:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ ՀԱԿԱՀԱՅ ՅՈՒՑԻՉ

Յունիս 10, Կիրակի օր, Անգարայի մէջ, Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին դէմ ցոյց մը տեղի ունեցած է, հազարաւոր հոդիի մասնակցութեամբ: Նախաձեռնողը ազանդաւոր պարագլուխ մըն է, Հայտար Պաշ, ըստ թուրք մամուլին: Ցուարարները իրենց ձեռքը ունենալով թրքական դրօշներ, ազգայնական լոզունգներ արձակած են, քննադատելով Հայաստանն ու մանաւանդ Ֆրանսան:

«Արմէնփրէս»ի լրատուութեան համաձայն, Հ. Պաշ դասախօս է Բաքուի համալսարանին մէջ:

ՎԻՐՈՖԼԷ ՃԱՆՉՑԱԻ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ Յունիս 8-ին, Վիրոֆլէյի (Ի. վրլին) Թաղապետական խորհուրդը, իր հերթական նիստին օրակարգի 43 կէտերէն քննեց նաեւ (յապաղումով), Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը: Թաղապետական խորհրդական՝ Պ. Իսքէմիսէք ներկայացուցած բանաձեւը («Վիրոֆլէ Վը ճանչնայ 1915-ի Հայոց ցեղասպանութիւնը») գաղտնի քուէարկութեամբ ընդունուեցաւ (27 թեր, 3 ձեռնպահ եւ 1 ճերմակ): Նշենք որ, ինչպէս ըսաւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժեռար Մարթէն, այս որոշումը բացառիկ էր եւ որպէսզի նախընթացը մը չդրկայ ուրիշ փորձքմանութիւններու համար (քամպոճայի, Թուլուզ...), ճշդուեցաւ որ այսուհետեւ այսպիսի բանաձեւ մը պիտի կրնայ քուէարկուիլ միայն այն պարագային երբ, թէ Ազգային Ժողովը եւ թէ Սենաթոյրը նոյնանման որոշում մը տուած ըլլան...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը՝ Ճ. Պուշ եւրոպական իր շրջագայութը սկսաւ Սպանիայով: Մատրիտ ժամանեց Յունիս 12-ին, նախորդ օրը թուռն ցոյցեր տեղի ունեցած էին իր այցելութեան դէմ: «Ֆիկարո»յի տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Յունիս 12), Պուշ յայտնեց թէ եւրոպական իր շրջագայութը պիտի օգտագործէ հակահրթիռ պաշտպանութեան իր դաշտը քարոզելով, քանի, ըստ իրեն, միակ միջոցն է ԱՄՆ-ու եւ իր դաշնակիցներուն համար՝ ապագայի նայող ռազմավարութիւն մը ծրագրելու: Յունիս 13-ին, Պրիւսէլի մէջ, պիտի մասնակցի ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովին, ապա, Եւրոպական Միութեան վեհաժողովին, Կէօթպէրկ: Պուշ կ'ըսէ թէ անկարելի է անցնանալ կենսաբանական, քիմիական զէնքերը, բայց իրեն համար Ռուսաստան այլեւս ԱՄՆ-ու թշնամին չէ, որովհետեւ կը ճշդէ. - «Մեր յարաբերութիւնները

(Շար·ը Դ. էջ)

Ուրբաթ օր՝

մեր նոր թերթը

զոր յաւիտականութեամբ
պիտի կարդաք...

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ՅԱՒ ՈՒ ՎԱՐԿԱԲԵԿՈՒՄ

Հայաստանի առօրեային անչրջանցելի նիւթերէն է արտագաղթը: Անհանգստացնող, զարմացնող, ցաւցնող երեւոյթ մը որուն նկատմամբ պատասխանատուներու դառն ամէնէն «խմաստուն» հակազդեցութիւնը, այնպէս կը թուի թէ անտեսումն է: Անկախութեան անմիջապէս վաղորդայնին ծագը առած չարժումը, հատնօրէն, այդ օրերուն ոչ ոքի մտածել տուաւ թէ կրնար ա՛յս ծաւալին հասնիլ: Սկիզբին, մեկնումները մեկնարանուեցան մարդոց անհրապաշտութեամբ. խորհրդային տարիներուն անհատանելիին ամէնէն վայրկեան դռները հազած անկախութիւնը ընկալուած էր որպէս նիւթացած հրաշալին: Իսկ երբ ան իրականութիւն դարձաւ երազելիին հետ իր փուչերով, լեռնէրով, ցից պահիւերներով ու ծանրացած պարտաւորութիւններով, տակաւին ուժը չունեցողներ նախընտրեցին մեկնել մի այլ տարածք: Ասիկա, հակառակ օտարութեան անհամ ժխտականութիւն: Իսկ իշխանութիւնները այնքան պարտաւորութիւններու չարքին, չկրցան, կամ չուզեցին անմիջապէս ընկալել պատահածին նշանակութիւնը. թերեւս իրենց համար այնքան ալ վրդովելիք բան չէր քանի մը հազար, կամ նոյնիսկ քանի մը տասնեակ հազար հոգիին բացակայութիւնը: Իսկ եթէ օր մը անդրադարձան պատահածին ահաւորութեան, բաւական ուշ էր առաջքը առնելու մասին մտածելու համար: Մնաց որ ոչ մէկ չջլանի այդ ուղղութեամբ անկեղծ մտահոգութիւն յայտնուեցաւ: Ամէն անգամ որ արտագաղթ նիւթ եղաւ հանդիպումներու, հարցազրոյցներու, ասուլիսներու, կամ անձնական խօսակցութիւններու ընթացքին, անոնք որոնք այդ մտահոգութեան առաջին դիրքերուն վրայ կը գտնուէին, ժխտային բուն ծաւալները, ուրացան իրականութիւնը, երբեմն նոյնիսկ մխիթարական խօսքեր ալ ուղղեցին, ըսելով որ մտահոգուելու բան չկայ, եւ այլն: «Վերջը լաւ կը լինի» չէ՞:

Այսօր այլեւս չատ տղայական կը մնան անտեսումի, ժխտելու ջանքերը. անտեսական պատճառներով, սակայն, նաեւ՝ արհամարհանքի թիրախ ըլլալէ, յուսախաբութենէ յոգնածներու արտագաղթը աշխարհի ամէնէն անհատանական անկիւններուն մէջ հայկական խիւեր ստեղծած է: Միջազգային աղբիւրներ յաճախ առանց այլեւայլի կը խօսին Հայաստանի մօտ կէսով զեղչուած բնակչութեան մասին. հատնօրէն որուեւիլք վարկերու, յատկացումներու համար աւելի ստոյգ թիւ ունենալու նպատակով է որ միջազգային կազմակերպութիւններ միջոց կը որոնեն, որպէսզի Հայաստանի մէջ աւելի քան տասնամեակէ մը լ վեր տեղի չունեցած մարդահամարը կատարուի:

Արտագաղթը երկիրը պարպելու ծանօթ ու անծանօթ հետեւանքներուն հետ ունի ուրիշ երեսակ մըն ալ. թերեւս ո՛չ նոյնքան ծանրակշիռ, գոնէ Հայաստանի համար, բայց բաւական մտածել տուող: Այդ երեսակը արտագաղթողներու մէկ չերտին արագ ու յաճախ սանձարձակ խոտորումն է Հայուն ընկալուած պատկերէն: Այն որ կը մեկնի աշխատասէրի, պատուախնդիրի որակումներէն, հանելու համար համարկումի տիպարի մատնանշումին: 1920-ական թուականներէն մինչեւ զարավերջ, քանի մը սերունդի նահանգումները, քերթինք, ջանք եթէ ո՛չ լաւագոյնին, աւելի լաւին ձգտումը եւ անթիւ զոհողութիւնները լինկած են այս երկու ծայրերուն միջեւ: Մինչդեռ այսօր, չրջուած է պատկերը չատ մը տեղեր, յատկապէս հոն ուր կարեւոր կեդրոնացում կայ Հայաստանէն արտագաղթածներուն. մեծ մասով նոր սերունդն է որ կը վճարէ միջամայրներու, մտայնութիւններու փոխումին հաշիւը այսօր երբ մեծերը տարուած են հապարամէկ խնդիրի լուծում գտնելու ջանքով. իսկ օրինքի, կանոնի ներկայի աչխարհին չատ առաձգական, չատ դիւրին բռնատրելի սահմանները միայն կը նըպաստեն այդ հաչուեցոյցին աւելի ծանրանալուն: Գաղանիք չէ որ Գալիֆորնիոյ արդեւարանները հանդրուանած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներու թիւը քանի մը հազարով կը տրուի:

«Հայոց աչխարհ»ի Մայիս 16-ի թիւին մէջ կառավարութեան աւիւնթեր գաղթի ու գաղթականներու վարչութեան պետ Գագիկ Եգանեանին հետ Լիլիթ Գալըստեանի ամփոփ հարցազրոյցը կը չօշափէ նոյն հարցին Դանիայի երեսակը: Հոն, յայտնի կ'ըլլայ որ գլխաւոր հարցը անօրինական ճամբով ապաստան փնտռող Հայաստանցիներու թիւն է որ երկրին ոստիկանութիւնը լրջօրէն մտահոգած է: Այնքան որ Գ. Եգանեան եւ պատուիրակութիւն մը գացած են Դանիա, խնդիրին կարգադրութիւն մը դնելու նպատակով:

Այդ կարգադրութեան մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ գործակցութիւնը, որպէսզի արտաքսումի ենթակայ անձերը իրեն երկրին - Հայաստանի - մէջ վերըստին համարկուելու պայմանները դնեն: Ասիկա Դանիացիներուն կողմէ չատ կարեւոր կը նկատուի, քանի որ ուսումնասիրութիւններու համաձայն, արտաքսուածները կարճ ժամանակ ետք կրկին կը լքուենան արտաստահմանի ճամբան: Գերմանիա նիւյէն, օրինակ, 1994-ին 1500 Հայաստանցիներ արտաքսուած են, տարի մը ետք պարզուած է որ անոնց 90%-էն աւելին վերադարձած է հոն:

Այդ երկիրներուն մէջ մինչեւ որ եկուրին մնալու - ետ դրկուելու հարցը որոշուի, ապաստանելու թեկնածուն կը բնակի յատուկ ճամբարներու մէջ. Գ. Եգանեան գացած տեսած է այդ վայրերը. կ'ըսէ թէ չատ տխուր կացութիւն կը տիրէր հոն: Պատասպարեալ Հայաստանցիները անօրինական ճամբաներով երկիր կը մըտնեն ապաստանեալի կարգավիճակ ըստանալու նպատակով կը յայտարարեն թէ կորնցուցած են իրենց անձնագիրը ու իրենց մասին սխալ տուեալներ կը ներկայացնեն: Ձիրզ չեն ըսեր նոյնիսկ իրենց քաղաքացիութիւնը, կը կեղծեն իրենց անուններըը: Աւոր նպատակը այն է որ դիմումի երկիրներու դիւանները մէջ որպէս օրինազանց արձանագրուին չուենենան եւ կարենան նոյն երկիրը վերադառնալ: «Շատեր այդ ճամբարային կեանքը գերադասում են հայրենիք վերադառնալուց» կ'ըսէ գաղթի ու գաղթականներու վարչութեան պետը:

Այդ երեւոյթին մէջ կայ յանգաւոր տարր մըն ալ. կան մարդիկ, ընկերութիւններ որոնք արտաստահմանեան չողշոդուն հեռանկարներով մեկնումի միտումները դործնական քայլի կը վերածեն. անոնց խոստումներուն հաւատալով կ'ըլլան տուն - տեղ վաճառողներ ու մեկնողներ որոնք երբ կ'անդրադառնան որ խաբուած են, չատ ուչ կ'ըլլայ:

Գ. Եգանեան նման յուսահատական վիճակներով կը փորձէ հասկնալ պողոթեան, դրամաչորթութեան եւ այլ քրէական յանցանքներու հեղինակ Հայաստանցիներու պոյութիւնը: «Ցաւալի է» կ'ըսէ, աւելցնելով որ Դանիա գտնուող Հայաստանի քաղաքացիներուն մեծ մասը նման խնդիրներու տէր է, ուստի Հայաստանի ու Հայերու մասին հոն «բաւական տհաճ կարծիք է ձեւաւորուել»: Ի՞նչպէս չըլլայ, երբ նախորդ տարի 20 եւ 18 հոգինոց հայկական երկու չարագործ խմբակներ ազդեցութեան ոլորտներ իրենց միջեւ ուժնելու խնդիրով բախում ունեցած են, նոյնիսկ հրազէն գործածելով. եւ ըսել որ կոռուախնճորը եղած է անօրինական արտագաղթ կազմակերպելու «պիզնես»ը...:

Զրուցավար Լ. Գալստեան կը գրէ թէ նման տխուր կացութիւն եւրոպական չարք մը այլ երկիրներու մէջ ալ կայ, ինչ որ չատ մտահոգիչ է. ու ինք ալ իր կարգին կը թելադրէ հաւատք չընծայել անխիղճ չահախնդիրներու որոնք միամիտներու դժբախտութեան մէջ դեր ունենալու չեն վարանիր, քանի մը տոլարի սիրոյն:

Հասկնալու, արդարացնելու, բացատրելու ջանքին մէջ բոլոր ըսուածները ճիշդ ըլլալով հանդերձ, քիչ մը չափազանցուած կը թուի սկսնական խոստումներու տէր գործարարներուն դերը: Նոյնիսկ եթէ այդպէս չէ, խարուած ըլլալը կըրնա՞յ օրինազանցութեան, չարագործութեան պատճառաբանութիւն ըլլալ: Այսօր այլեւս արտագաղթի 7 - 8 տարուան փորձառութիւն մը արձանագրուած է Հայաստանի ու Հայաստանի քաղաքացիին կեանքին մէջ: Այդ ժամանակաչրջանը բաւարար չէ՞ արտաստահմանի մէջ փայլուն հեռանկարներու դիւրաւ չհաստատելու համար: Ցետոյ, ի՞նչպէս հասկնալ որ մարդիկ Հայաստանի պետականութեան օրն է: Բայց այդպէս էլ ոչ ոք չկարողացաւ յիչել, թէ երբ են Հայերն անկախացել կամ ինչ իրադարձութիւններ են տեղի ունեցել 18 Թուականի Մայիսի 28-ին: «Դէ լաւ, էլի», - ասում էին նրանք ու գնում էին:

ԼՈՒՍԻՆԷ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

«Հայկական ժամանակ»

ՄԱՅԻՍ 29-Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶ

«ՔՈՒՐԻԿ ՉԱՆ, ՉԱՅԼԱ ՉՈՒՆԵՄ»

ԿԱՄ՝ ԱՆԿԱԽԱՑԱՆՔ 97-99 ԹՈՒԵՐԻՆ

Զայնագրիչը տեսնելուց, կամ՝ մի բոպէ ձեզ կարելի՞ է, հարցը լսելուց, մարդիկ մեարերով հեռու էին փախչում, կամ մունջաթով յարձակւում էին՝ «ո՞ւմ կըելի ա, ընչի՞, ի՞նչ ա էղել» հարցերով: Իսկ մենք պարզապէս ցանկանում էինք ճչդել՝ պիտե՞ն մարդիկ, թէ ինչի առթիւ էր երէկ ոչ աչխատանքային օր յայտարարուած ու ինչ տօն էր երէկ: Պատկերը չչափազանցելու համար բառացիօրէն տպագրում ենք մի քանի պատասխանները.

«Քուրիկ Չան, զայլա չունեմ», «Կը նեըէք, բայց չեմ կարող պատասխանել» ու նմանատիպ մի քանի պատասխանների կողքին եղան նաեւ մարդիկ, որ անկեղծ խոստովանեցին, որ ոչ մի բանից տեղեակ չեն: Բայց ամենաօրիդինալը 40-ամեայ մի տղամարդու պատասխանն էր: «Որ ասեմ չգիտե՞մ: Երեւի, անկախութեան օրն է, հա՞», - կասկածանքով պատասխանեց նա: «Ի՞նչ անկախութիւն, ե՞րբ հաստատուեց այդ անկախութիւնը» հարցին 40-ամեան պատասխանեց. «97-99 թուերին, հա՞»:

Ցաջորդը մօտ 60-ամեայ մի մարդ էր, որ ոչ մի կերպ չցանկացաւ ասել իր անունը:

- Գիտէ՞ք ինչ տօն է այսօր:

- Զգիտեմ:

- Բայց գիտէ՞ք, որ այսօր ոչ աչխատանքային օր է:

- Հա, գիտեմ, որ աչխատանքային օր չէ: Բայց չգիտեմ, ինչի առթիւ է:

Ցետագայ մի քանի չգիտեմներից յետոյ մօտեցաւ 13-ամեայ մի տղայ՝ Գարիկ անունով:

- Այսօր ազատութեան օրն է, - հըպարտ պատասխանեց Գարիկը:

- Ե՞րբ է եղել դա:

- Եղել է... եղել է... եղել է..., - ու այդպէս էլ հպարտ Գարիկը չյիչեց, թէ երբ է եղել ու յատկապէս ինչ է եղել:

Մարզարեան ազգանունով մի տարեց մարդ ընդհանրապէս տեղեակ էլ չէր, որ երէկ ոչ աչխատանքային օր է:

- Էդ էլ չգիտեմ: Ջեմ աչխատում, դրա համար էլ չեմ հետաքրքրւում, - կեանքից քչուած, պատասխանեց նա:

Ցաջորդ մի քանի հոգին պատասխանեցին՝ ի հարկէ, գիտենք՝ Հայաստանի պետականութեան օրն է: Բայց այդպէս էլ ոչ ոք չկարողացաւ յիչել, թէ երբ են Հայերն անկախացել կամ ինչ իրադարձութիւններ են տեղի ունեցել 18 Թուականի Մայիսի 28-ին: «Դէ լաւ, էլի», - ասում էին նրանք ու գնում էին:

ՔՈՐՐՈՒՓՑԻԱ...

Ցատկապէս վերջերս Հայաստանի մէջ ամէնէն չատ գործածուող բառն է: Քորրուպցիա, հնչեցէք ինչքան կրնաք զօրաւոր եւ տպեղ ձեւով, չէք կրնար հասարել այն տգեղութեան եւ զզուանքին որ այս օտար բառը կը պարունակէ իրեւ բովանդակութիւն եւ իմաստ:

Ուրկէ՞ ուր Քորրուպցիան եկած եւ տեզաւորուած է մեր բառամթերքին մէջ: Արդեօք անոր գործածաւերն ու խորչանքը աւելի՞ չեչտելու համար է, թէ մեր ապականութիւն, նենգածութիւն, անկում եւ նման այլ բառերը աւելի եւս չմխրճելու համար... կեղտաջուրի մէջ:

Կար տաեն մը որ կարծէք սկսած էինք ձերբազատիլ ռեւոլուցիա, ռէակցիա, փրովոքացիա եւ նման օտարամուտ բառերու տիրապետութենէն, յատկապէս սովետական շրջանին:

Միամիտ չենք կարծելու համար որ միայն մեր հայրենիքն է որ կը տուայտի ապականութեան կեղտաջուրին մէջ: Վրաստահաբար, երկրագունտի վրայ չկայ երկիր մը ուր ան, Քորրուպցիան, իր ճանկերը մխրճած չըլլայ ամէն տեղ:

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, անընդունելին միչտ ու ամէն տեղ պիտի մնայ անընդունելի, իսկ, ինչ կը վերաբերի մեզի, Հայերուս, անընդունելիին վրայ կու դայ աւելնալու նաեւ ԱՆՀԱՄԿՆԱԼԻՆ...:

Դարերով ազատութիւն երազած ժողովուրդ մը, այդ ազատութեան համար ծով արիւն ու արցունք թափած ժողովուրդ մը, ինչպէ՞ս կը հանդուրժէ այսքան ապականութեան, այսքան անկումի, այսքան չարաչահութեան, կաչառակերութեան, կողոպուտի, կեղծիք ու խաբկանքի, սուտ եւ սրբապղծութեան:

Կարելի չէ ըմբռնել այն լայնածաւալ տարողութիւնը որ Քորրուպցիան ստացած է մեր հայրենիքին մէջ, ըստ հայ եւ ոչ հայ բազմաթիւ վկաներու:

Եւ մինչ այլ երկիրներու մէջ պայքար կայ բազմատեսակ չարաչահութեան դէմ, ընդհակառակն, կարծէք մեր հայրենիքին մէջ Քորուպցիան կը քաջալերուի վերուստ եւ ... ի ներքուստ...:

Ի ներքուստ, կ'ըսենք, պարզապէս հայ ժողովուրդին կրաւորական համակերպութիւնը նկատի առած: Հասարակ ոստիկանէն մինչեւ նախարարն ու նախագահը լուռ համաձայնութիւն մը ունի կարծէք ու ժողովուրդը զրած են այնպիսի կացութեան մը մէջ որ կը թուի թէ համակերպութենէն զատ ուրիչ ելք ունելիք չէ մնացած:

Այսքան չարաչահութիւն չա՛տ է, չափազանց չատ մեր միջնադար հայրենիքին, իր առօրեայ հոգերուն տակ կքած համբերատար ու քիչով գոհացող մեր ժողովուրդին համար:

Մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ ո՞ւր այս հայրենաքանդ «ՔՈՐՐՈՒՓՑԻԱ»ն...:

Մինչեւ ե՞րբ համբերութիւն, ժողո՛վուրդ Հայոց...:

Գ. ՍԵՊՈՒՀ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՂՐԻՄ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՓԵԴՐՈՆՆԵՐԷՆ

Հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ յատուկ տեղ ու դեր ունի Ղրիմի թերակղզին. անոնք Հայաստանէն դուրս՝ հայ պետականութեան բնակութեան վկայ. ութ եւ դարաւոր կայաններէն մէկը եղած է: Հայեր Ղրիմի հետ յարաբերութիւն սկսած են հաստատել նախաքրիստոնէական դարերէն, Մեծն Տիգրանի եւ Միհրդատ Եպատորի ժամանակներէն: Բիւզանդիոնի կայսրերը հայկական զօրամասեր տեղադրած են հոն, որոնց կողքին հայ առեւտրականներ եւս հաստատուած են:

Բիւզանդիոնի չղթայազերծած դաւանական հալածանքներուն եւ սելճուքեան արշաւանքներուն պատճառով, ինչպէս նաեւ առեւտրական նպատակներով ԺԱ.–ԺԲ. դարերուն սկսաւ Հայերու դէպի Ղրիմ զանգուածային հոսքը: Իսկ մոնկոլական նուաճումներու ժամանակ, 1330ին մեծ թիւով Հայեր Ղրիմի մէջ ապաստան գտան:

Ղրիմի հայ գաղթօճախը չարունակեց տուարանալ ԺԲ. – ԺԴ. դարերուն, ճակատագրական չարժման ժամանակ Հայաստանէն ծայր առած արտագաղթին ժամանակ: Հայերը բնակութիւն հաստատեցին բազմաթիւ գիւղերու ու քաղաքներու մէջ. մեծ կեդրոններ կային Կաֆա (Թէոդոսիա) քաղաքին մէջ ԺԲ. դարու կէսերուն յիսուն հազար Հայեր կը բնակէին:

Ղրիմի Հայերը, թէեւ արեւելեան եւ ճեմական ուիթուալներու տակ պտնուելով հանդերձ, ներքին ինքնավարութիւն եւ իրենց դիմադրական ուժերը ունէին, իսկ եկեղեցականօրէն երկու թեմերու բաժնուած էին:

Ղրիմ հայ մշակոյթի մեծ կեդրոն դարձաւ, ուր եկեղեցիներ, վանքերը եւ դպրոցներ կառուցուեցան, ծաղկեցան՝ դպրահանութիւնը, մանրանկարչութիւնը, երաժշտութիւնը եւ թժշկութիւնը:

Ղրիմի ներքին, ինչպէս նաեւ արտաքին՝ Արեւմուտքը Արեւելքին կապող առեւտուրը մեծ մասամբ Հայերուն ձեռքն էր. հայ վաճառականները առեւտրական կապեր ունէին Եւրոպայի եւ Ասիոյ բազմաթիւ երկիրներու հետ: Արհեստները եւս մեծ մասամբ Հայերուն (եւ Յոյներուն) ձեռքն էին, մինչ Թաթարները (որոնք բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմէին) կիսաքոչուոր անասնապահներ էին: Հայերը կը զբաղէին նաեւ երկրագործութեամբ ու անասնապահութեամբ, եւ իրենց արտադրութեանց մէկ մասը կ'արտածէին. անուանի էին մանաւանդ հայ գինեգործները:

Ղրիմի մէջ հին, բազմանդամ, երեւելի, ազդեցիկ ու հարուստ գերդաստաններ կային, որոնցմէ ամէնէն աւելի նշանաւոր էին Պահլաւունիները, Մուղալենք, Դարիջանենք եւ Ազամալենք:

Ղրիմի հայ գաղութին անկումը սկսաւ ԺԸ. դարուն, երբ 1768 – 1774-ի ռուս – թրքական պատերազմէն ետք ռուսական կառավարութիւնը 1778-ին Ղրիմէն տեղահանեց եւ Ազովի նահանգին մէջ վերաբնակեցուց 12·598 Հայեր, որուն պատճառով ղրիմահայ հին գաղութը անչքացաւ:

Բայց այնուհանդերձ, ԺԸ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԹ. դարուն սկիզբը տարբեր մատենքով Հայերը Ղրիմի հաստատուեցան եւ վերակենդանացուցին հին գաղթօճախները: 1860-ական տարիներու տուեալներով, Ղրիմի մէջ հայութեան թիւը հասաւ եօթը հազարի, իսկ Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին՝ 14 – 15 հազարի:

Յարաբերաբար նորագոյն ժամանակներուն ղրիմահայ երեւելի ընտանիքներէն էին մեծ առեւտրականներ՝ Ստեփանեանները, Օքերովները, Սպենդիարովները (որոնք նաեւ մշակոյթի երախտաւորներ տուին), Թոփալովները, Բենկլիեանները եւ Խոջիբեանները. յիշենք նաեւ Այվազովսկի քները, Նալչաճեանները, Կարա Մուրզաները (որոնցմէ էր երաժիշտ, յօրինող, խմբավար եւ բանահաւաք Քրիմտաթար Կարա Մուրզա) եւ Սերեբրիակովները:

ՂՐԻՄԻ ԹԵՐԱԿՂԶԻՆ

Ղրիմ թերակղզի մըն է Ուկրանիոյ հարաւը, Սեւ ծովու հիւսիսային ափին, եւ 27·000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի: Անոր արեւմուտքը եւ հարաւը Սեւ ծովու ափերն են, իսկ արեւելքը՝ Ազովի ծովը: Անիկա ուկրանական մայր ցամաքին կը միանայ Պերեկոպի նեղ՝ մինչեւ ութ քիլոմեթր լայնութեամբ պարանոցով: Ղրիմի արեւելքը կը պտնուի Քերչի թերակղզին, ուր կը պտնուի Քերչ քաղաքը, իսկ արեւմուտքը Թարխանկուտի թերակղզին:

Ղրիմի թերակղզիին հարաւը, 150 քիլոմեթր տարածութեան վրայ կ'երկարին Ղրիմի լեռները, որոնց բարձրագոյն գագաթը Ռոման Քոչ լեռն է՝ 1545 մեթր բարձր թեւամբ: Լեռներու ստորոտին երկայնքով կ'երկարի ծովափեայ գօտին՝ երկուքէն ութ քիլոմեթր լայնքով, ուր բլուրներ, դարաւանդներ եւ դաշտեր իրարու կը յաջորդեն: Ամբողջ լեռները եւ ծովափնեայ գօտին կաղնիի, հաճարենիի, տաճիի անտառներով եւ այլներով ծածկուած են, ուր կը մշակեն խաղող, դափնեկեռաս, մակնոլիա, տեսակ մը արմաւենի եւ ծխախոտ: Աշխարհագրական այս գօտիին մէջ կը գտնուին՝ Եալթա, Ալուշթա, Ալուպկա, Սիմէիզ, Կուրզուֆ, Միսխոր եւ Լիւստիխա քաղաքները, որոնք նշանաւոր են իրենց աշխարհահռչակ առողջարաններով, գեղեցիկ բնութեամբ, մեղմ կլիմայով եւ այլազան ու համեղ խաղողով:

Այս չրջանէն արեւմուտք կը գտնուի Սեւաստապոլ, որ ծառազարդ լայն պուլուարներով, ծովեզերեայ ճամբաներով ու գեղեցիկ քարաշէն չէնքերով քաղաք մըն է. Մայիսէն մինչեւ Հոկտեմբեր հոն կը յաճախեն արեւտուր ծովափներու սիրահարները, որոնք արշաւներ կը կազմակերպեն չրջակայ լեռները, ուրկէ կը դիտեն արեւածագը, որ դիւթիչ բնանկար մը կը լուսաւորէ:

Սեւաստապոլէն դէպի արեւելեան ծովափ երկարող ճամբան կ'անցնի Պախչասարայէն (որ թաթար խաներուն մայրաքաղաքը եղած է, ուր կը գտնուի անոնց պալատը), Սիմֆերոպոլէն (որ պտուղներու եւ անոնց պահածոներու առեւտուրի կարեւոր վերդրան է), Սթարի (հին) Ղրիմէն եւ կը հասնի Թէոդոսիա:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ագդակ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՐԱՆԻ ԳԱՀՀԱԺԱՌԱՆԳԸ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Իրանի նախագահական ընտրութեան նախօրեակին «Լը Մոնտ» օրաթերթը հարցազրոյց մը կատարած է Իրանի անկեալ շահին անդրանիկ զաւկին՝ իշխան Ռըզայի հետ: Ան խեղկատակութիւն կը նկատէ ընտրութիւնը, որ իշխանութեան մէկ խաղն է, ժողովուրդը հաւատացնելու համար ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ: Ներկայի նախագահ Խաթամիի ի նպաստ չորս տարի առաջ արուած քուէները թերթան ունէին անոր քարոզած բարենորոգումները: Սակայն, ան, ըստ գահաժառանգ իշխանին, չէ յաջողած խոստումները յարգել: Ոչ մէկ իշխանութիւն բարձր թեւամբ: Լեռներու ստորոտին երկայնքով կ'երկարի ծովափեայ գօտին՝ երկուքէն ութ քիլոմեթր լայնքով, ուր բլուրներ, դարաւանդներ եւ դաշտեր իրարու կը յաջորդեն: Ամբողջ լեռները եւ ծովափնեայ գօտին կաղնիի, հաճարենիի, տաճիի անտառներով եւ այլներով ծածկուած են, ուր կը մշակեն խաղող, դափնեկեռաս, մակնոլիա, տեսակ մը արմաւենի եւ ծխախոտ: Աշխարհագրական այս գօտիին մէջ կը գտնուին՝ Եալթա, Ալուշթա, Ալուպկա, Սիմէիզ, Կուրզուֆ, Միսխոր եւ Լիւստիխա քաղաքները, որոնք նշանաւոր են իրենց աշխարհահռչակ առողջարաններով, գեղեցիկ բնութեամբ, մեղմ կլիմայով եւ այլազան ու համեղ խաղողով:

Այս չրջանէն արեւմուտք կը գտնուի Սեւաստապոլ, որ ծառազարդ լայն պուլուարներով, ծովեզերեայ ճամբաներով ու գեղեցիկ քարաշէն չէնքերով քաղաք մըն է. Մայիսէն մինչեւ Հոկտեմբեր հոն կը յաճախեն արեւտուր ծովափներու սիրահարները, որոնք արշաւներ կը կազմակերպեն չրջակայ լեռները, ուրկէ կը դիտեն արեւածագը, որ դիւթիչ բնանկար մը կը լուսաւորէ:

Սեւաստապոլէն դէպի արեւելեան ծովափ երկարող ճամբան կ'անցնի Պախչասարայէն (որ թաթար խաներուն մայրաքաղաքը եղած է, ուր կը գտնուի անոնց պալատը), Սիմֆերոպոլէն (որ պտուղներու եւ անոնց պահածոներու առեւտուրի կարեւոր վերդրան է), Սթարի (հին) Ղրիմէն եւ կը հասնի Թէոդոսիա:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ագդակ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ունի նոյնիսկ ձայնասփիւռին, հեռատեսիլին վրայ, որպէս երկրին ղեկավարը: Չի կրնար նաեւ ընդդիմանալ իշխանութեան ամէնէն անդիջող տարրերուն:

Իշխան Ռըզայի փափաքն է որ հանրաքուէ մը տեղի ունենայ երկրին մէջ: Ատոր համար հարկաւոր կը նկատէ միջազգային հանրութեան ճնշումը: Օրինակ, ԱՄՆ պէտք չէ առանց նախապայմանի վերջնեն այս վարչակարգին դէմ կիրարկուած պատիժները: Եւրոպա իր կարգին, պէտք է պայմաններ դնէ իր օժանդակութեան համար, որոշ բարենորոգումներ պահանջէ, ինչպէս՝ ուսանողներու ազատ արձակումը, մամուլին ըրքաննութեան ջնջումը, նաեւ, ինչո՞ւ ոչ, հանրաքուէի մը կազմակերպումը:

Գահաժառանգ իշխանը կ'ըսէ թէ իր դերն է ուշադրութիւն հրաւիրել այն իրողութեան որ Իրանցիները ժողովրդավարութիւն կ'ուզեն եւ այլեւս հաւատք չունին բարենորոգումներու խոստումին: Ինք որ երկրէն դուրս կ'ապրի, կը փորձէ միջնորդի դեր կատարել, որպէսզի գործելու միամտականութիւն մը կարելի ըլլայ: Այդ նպատակով չփումի մէջ է Իրանէն չատերու հետ. նաեւ իշխանութեան չարքերէն: Բոլորին կը ջանայ հասկըցնել որ պատասար չեն ջուր առնող նաւու մը հետ ընկղմելու: Ասիկա կ'ըսէ, այն համոզումով որ Իրանի ժողովուրդը այլեւս իշխանութեան զօրավիգ չէ: Զորս տարուան ընթացքին չատ բանի տեղեկացած է. չնորհիւ հաղորդակցութեան արդիական միջոցներու, Իրանցիները չարաբերութեան մէջ են աշխարհի մնացեալ մասին հետ:

Միջազգային հանրութեան կը թելադրէ ականջ դնել իրանցի ժողովուրդին որ այսօր մօտ 70 միլիոն է եւ ազատութեան կը ձգտի: Կ'ըսէ «Ձեր քարիւղատարներէն հոսող քարիւղը աւելի կարեւոր չէ, քան Իրանցիներու երակէն հոսող արիւնը»:

1979–ի ժողովրդական ապստամբութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով, իշխանը կ'ընդունի թէ անոր նախորդող չրջանին սխալներ ու չափազանցութիւններ եղած են: Չի հերքեր որ քաղաքական ազատութեան պակաս մը կայ: Այսուհանդերձ, յեղափոխութիւնը ընդհանրուն նպատակը այսօրուան կացութիւնը չէր: Երկիրը այսօր 22 տարիէ ի վեր կը յեղաշրջէ: Սակայն, իր նպատակը անցեալին վրայ ծանրանալ չէ. կը նախընտրէ խօսիլ ապագային մասին, մնացեալը ձգելով պատմութեան:

Իրանի յարմարապոյն վարչաձեւը պէտք է որոշուի ժողովուրդին կողմէ: Իրեն համար կարեւորագոյնը այն է որ ան հիմնուած ըլլայ ժողովրդավարական ընկերակցութիւններու: Այդ վարչակարգին ձեւը երկրորդական է: Ինք պատրաստ է անոր մէջ յանձնառու քաղաքացիի դերը ստանձնելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԻ ՀՅՕՒՀԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՑՐԱՆՈՑՇ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄԻՆ

Գրական Ֆոնտի այդ տարիների տնօրէնին Գարեգին Գրիգորեանը բարեխիղճ, լուծ քաշող մարդ էր, հազստացող զբաղներին իր մեքենայով յաճախ էր տանում-բերում: 39–ի Օգոստոսի վերջերին Գաղհածորից վերադառնում էին Երեւան, մեքենայում էր նաեւ դերասան – գրող Միքայէլ Մանուէլեանը կնոջ հետ: Ճանապարհին Մանուէլեանը հետաքրքիր պատմութիւններ էր անում արտասահմանի կեանքից, զլխաւորապէս Փարիզից: Հրապրան չհասած, մեքենան սկսեց վատ աշխատել: Վարորդը չէր կարողանում ղեկը պահել, մեքենան թափով առաջ էր թռչում, ուր որ է չուռ է գալու: Ես առաջ բռնել էի նստատեղից, Մանուէլեանի կինը վախեցած ճչում էր. «Վայ, Միշօ ջան, մեր աղջիկն առանց մեզ ի՞նչ է անելու»: Գարեգինը հանգստացնում էր. «Մի վախեցէք, մի վախեցէք»: Ցուրախութիւն բոլորիս, վարորդը կարողացաւ կողմնորոշուել եւ մեքենան գցել մի փոսի մէջ: Փրկուած էինք: Օգնութեան եկած ոստիկանները, որ ամէն ինչ տեսել էին, խօսքեր չէին խնայում զովելու համար վարորդին:

Դեռ զպրոցական նստարանից չատ էի սիրում գրողներին, յատկապէս գրադում էի Րաֆֆի, Շիրվանզադէ, Նար-Դոս, Մուրացան, Տէրեան, Զարենց... նրանք աստուածութիւններ էին ինձ համար, անթերի մարդիկ, վէհ ու բարձր ամէն ինչից: Ցետագայում կեանքն ինձ բերեց գրական միջավայր, ժամանակակից գրողներին, այդ թուում ամենանուանիներին, մօտիկից ճանաչեցի, անձամբ ծանօթացայ հետները եւ տեսայ, որ գրողն էլ նոյն մարդն է, մարդկային բոլոր թուլութիւններով, լաւ ու վատ կողմերով:

Լենինի պողոտայի մեր բնակարանում 1942–ի Մարտի 27–ին ծնուեց անդրանիկ որդիս՝ Վահագնը: Ես մայր դարձայ, աւելի մեծ երջանկութիւն չկար ինձ համար, մայրական զգացմունքը համակել էր ինձ, ուրախութիւն լցրել հոգիս, յորդում էր ամէն կողմ: Այդ օրը Երեւանում ձիւն էր գալիս, ինչպէս եւ այսօր (1985–ի Փետրուարի 19–ին), երբ գրում եմ այս տողերը: Ձիւնը բարութեան նշան է:

Վահագնը չորս ամսական էր, երբ նոր բնակարան տեղափոխուեցինք. Մարքսի փողոց, 12: Նոր բնակարանը լրիւ մերն էր, առանց հարեւանի: Այս տանն էլ ծընւեց դստրիկս՝ Նուարդը: Այդ օրը դարձեալ ձիւն էր գալիս:

Երրորդ եւ վերջին զաւակս՝ Վարդանը, ծնուեց պայծառ, արեւոտ մի օր՝ 1950–ի Սեպտեմբերի 5–ին:

Մարքսի փողոցի տանը ապրեցինք 12 տարի: Երեխաները մեծացան, դպրոց գնացին: Ուրախ եւ տխուր օրեր չատ եղան: Երեխաներիս հետ ամրան ամիսներին լինում էինք կամ Սեւանում, կամ Ծաղկաձորում, միասին չրջում էինք բնութեան գրկում, յատկապէս Ծաղկաձորում, լուսանկարւում: Կեանքիս ամենաերջանիկ օրերն են եղել այս պրօսանքները երեխաներիս հետ:

1954–ի Օգոստոսի 1–ից ապրում ենք Տէրեան փողոցում: Նախորդներից աւելի ընդարձակ ու յարմարաւէտ բնակարանում: Երեխաները այստեղ աւարտեցին դպրոցը, բարձրագոյն կրթութիւն ստացան, գարձան հասուն մարդիկ, կեանքում գտան իրենց տեղը, գարձան հասարակութեանը պիտանի մարդիկ:

1985, Փետրուար
Երեւան

ՎԵՐՋԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐՔԸ

Շուրջ տասնհինգ տարի է անցել յուշերիս տետրը փակելուց ի վեր: Տարիները, որ նորանոր ուրախ ու տխուր օրեր բերեցին: 1989–ի Մարտին կորցրեցի **կրտսեր որդուս՝ Վարդանին**: Այդ օրուանից ապրում եմ անամոթ ցաւը սրտումս: Նոյն տարուայ Յուլիսին վախճանուեց աներս՝ Վահանը: Երկուսն էլ չտեսան բոլորիս ուրախութիւնը՝ Հայաստանի անկախացումը:

Այս տարուայ (2000 թուականի) ամրանը եղբօրս դուստրը՝ Լիտան, որդու՝ Արմէնի հետ մի խմբի կազմում չրջեց Արեւմտեան Հայաստանում: Եղել էին Կարսում, Վանում, Մուշում: Տեսել Ախթամարը, Ս. Կարապետի ու Առաքելոց վանքի աւերակները: Նեմրութ բարձրացել: Զբօսաչրջիկային երթուղուց չեղւելով՝ մեր Շեխաղուպը մտել: Փորձել էին Տէր-Ցակոբի տունը գտնել: Բայց գիւղի այսօրուայ բնակիչները՝ Քրտեր ու Քրտուհիներ, չէին կարողացել ցոյց տալ:

Տեսաֆիլմ էին նկարել, բերեցին, նայեցինք:

Տարիքս, առողջութիւնս եւ այլ հանգամանքներ ինձ չեն ներում նման ճամբորդութիւն կատարել: Ներքին էլ, չգիտեմ՝ ինչ սրտով էի որպէս պրօսաչրջիկ անցնելու գաղթի արիւնոտ ճանապարհներով, որպէս հիւր թափելու ծննդավայրիս գռները: Այնպէս որ, սոսկ մբտուվի, երեւակայութեամբ ապրեցի տբնից վտարուածի մշտահոլով կսկիծի միջից տունդարձի մի պահ ծաղկած խարկանքը:

Ինձ մի բուռ հող են բերել մեր գիւղից: Խնդրել եմ, որ երբ ժամս գայ, լցնեն վրաս: Դա կը լինի իմ փոքրիկ սփոփանքը:

Իսկ մե՞ծը:

Հիմա յաճախ եմ յիշում Վարդանիս «Դար կորստեան» վէպում գրուած այս տողերը. «Մարդը գնում է, ազգը՝ մնում: Մարդու ժամանակը մի ակնթարթ է յաւերժական լռութեան մէջ, ազգը յաւերժական է: Ազգը ծով է, ազգի կեանքը՝ տեղատուութիւն ու մակընթացութիւն»:

Ես՝ տեղատուութեան ժամանակների զաւակս, յուշ կը գառնամ Հայոց ծովի մակընթացութեան սպասումով, յուսալով ու հաւատալով, որ Տէր-Ցակոբի հեռաւոր չառաւիղները մի օր տիրոջ իրաւունքով կը բռնեն տունդարձի ճամբան:

Նոյեմբեր 2000,
Երեւան

(Շար. 45 եւ վերջ)

(Շար. Ա. էջէն)

այլևս հիմնուած չեն ջրամատրի ժամանակավրէպ նախապաշարումներուն վրայ»:

ԻՏԱԼԻՈՑ նոր վարչապետը՝ Սիլվիո Պէրլիւսքոնի, Յունիս 11-ին կազմեց յետպատերազմեան 59-րդ կառավարութիւնը: Փոխ - վարչապետ նշանակուեցաւ Ճան. Ֆրանքօ Ֆինի (Ազգային դիմակցութեան նախագահը, անցեալին նոր Ֆաշական նը-կատուած) իսկ հիւսիսի Լիկան 3 նախարարութիւն ձեռք ձգեց՝ բարեկործում եւ ապակեդրոնացում (Լիկային նախագահը՝ Ումպէրթօ Պոսսի), ընկերային հարցեր (Ռ. Մարոնի), արդարութիւն (Ռ. Գալէլլի): Հինգ նախարարներ ոչ մէկ կուսակցութեան վրայ պատկանին, Պէրլիւսքոնի իր կուսակցութենէն (Ֆորցա Իթալիա) ընտրած է Ներքին, Եզմտական, մշակութային ինչքերու, Պաշտպանութեան, ճարտարարուեստի նախարարները:

ՕՔԼԱՀՈՄԱ Սիթիի ոճրապորճին (1995, 168 մեռեալ) հեղինակը՝ Թիմոթի Մք. Վէյկի մահապատիժը գործադրուեցաւ Յունիս 11-ի վաղ առաւօտեան Թէռ Հօթ (Ինտիանա): Այս մահացումը կը չարունակէ ազմուկ հանել աշխարհի ամէն կողմերը, քանի մահապատիժը անընդունելի կը նկատուի այլեւս, որքան ալ ահաւոր բլլայ գործուած ոճիրը: Զուտ Ամերիկացի այս ահաբեկիչը ոչ մէկ խօսք արտասանած է, այլ թողած է գրաւոր յայտարարութիւն մը (1875-էն, Ինվիքթուս), որու վերջին տողերն են. «Տէրն եմ իմ ճակատագրիս: Եւ նաւապետը՝ հոգիիս»:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սահմանադրական Աւետեանը եզրափակիչ խորհրդածութիւններու ճեռնարկած էր Յունիս 11-ին, յանդելու համար, հաւանաբար, իսլամական Ֆազիլէթ կուսակցութեան արգիլման: Ան կ'ամբաստանուի որպէս չահագործողը ժողովուրդի կրօնական զգացումներուն: Դատախազը կ'ուզէ որ իր բոլոր երեսփոխանները (550-ի վրայ 102) հեռացուին իրենց այդ պաշտօնէն, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ մանակի, նոյնիսկ վնդհանուր երեսփոխանական ընտրութիւններու:

ՔԱՊԻԼԻՈՑ խռովութիւնները կը տարածուին եւ Յունիս 11-ին Օռէս հասած էին, որ շատ աղքատ եւ պէրպէրախօս չրջան մըն է: Մի քանի հարիւր ծագեցան Յունիս 10-ին իսկ եւ չաչորդող օրերուն ալ կը տեւէին: Յուցադրներ թալանի առած են հանրային չէնքերը, որոնց կարգին քաղաքապետարանը, տուրքերու կեդրոնը, նաեւ կազի եւ ելեկտրականութեան:

ՖՐԱՆՍ - ՍՈՒԱՐ լոյս չկրցաւ տեսնել Յունիս 12-ին, գործադուլի հետեւանքով: Վեց ամիս առաջ, խորհրդանշական 1 ֆրանքով գնուած էր իտալական Փոլիկրաֆիչի էսիթոռիալէ իտալիո կողմէ, բայց, անոր տնօրէնութիւնը յայտնեց թէ 80 հոգի - 190-ի վրայ - ճամբու պիտի դրուին: Թերթը ամիսը 10 միլիոն ֆրանք կը կորնցնէ: Թերթին հրատարակիչը՝ Սեռաֆինի կ'ըսէ թէ այլ ելք չունի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 16
Տօն Սրբոյն
Դրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին՝
ելանելոյն ի վիրապէն

ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
կիրակի, Յունիս 17
Բ. կիրակի Զկնդ Հոգեգալստեան
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Ի ժամու պատարագին՝ Մաղթանք կը կատարուի վասն Սուրբ Էջմիածնի:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր Յունիսի 17-ին
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան
պետական կրօնի հռչակման
1700-ամեակի

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ
Օծումի 26-րդ տարեդարձ

Պատարագ ժամը 10·15-ին եւ Մաղթանք Ս. Էջմիածնի համար:

Արեւշատութեան աղօթք կնքահայրերու, բարերարներու եւ հաւատացեալներու համար:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 13-ին Իսիի Փ. Ա. Ս.ի սրահին մէջ Քրիստոնէականի դասերու աշակերտութեան, Կիրակնօրեայ դպրոցի եւ Քրէնկեան մշակութային սրահի, երաժշտութեան վոքրիկներու տարեվերջի հանդէս:

Հիւրասիրութիւն Մնոդական Մարմինի կողմէ:

Հոգեւոր Հովիւն ու Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրեն չրջանի հաւատացեալները միասին ու միաւեղ աղօթելու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի Կեդրոնի
կազմակերպութեամբ

ՄԻԿ _ ԴԵՐԱՍԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ
«ԱՆՀԱՅՅԷ ՏԻԿԻՆԸ»
կատարողութեամբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ

Հայրենի հանրաճանաչ դերասանուհի
Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ _ Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Ազգասէր Զրբաչեան սրահը
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Մուտքը 60 ֆրանք:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55995

CONCERT

au profit de l'Ecole Arménienne
du Samedi
SAINTE-CROIX
le samedi 16 juin à 20 heures 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix
de Paris
des Arméniens Catholiques

Chieko HAYASHI
Chant
Massanori KOBIKI
Piano

Au programme:
Claude Debussy — Komitas — Gabriel Fauré — Akira Miyoshi — Cathy Berberian — Maurice Ravel

Entrée: 13, rue du Perche
(angle rue Charlot) Paris 3e
Participation aux frais : 50 F
Réservations: Tél.: 01 44 59 23 50.
Métro: République, Filles du Calvaire

ՆԱՒՏԻ ՈՒՆԵՑԱՒ

Կիրակի, Յուլիս 1-ին
ՊԱՇՏԱՕՆԱԿԱՆ
"ԽԱՆԱՄՈՐ"
Շաւիլ - Վիրօֆլէյ

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կարպիս Ափրիկեան կը ներկայացնէ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործը Ուրբաթ, Յունիս 15, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Երեկոյթի ընթացքին կը վաճառուի Կանաչեանի ամբողջական գործերու խառնաձայն սալը (C.D.):

***

RENCONTRE

avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage
paru aux Editions «**Autrement**»
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase
du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
ՏԱՐՕՆ Երգչախումբի
ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ
Նուիրուած՝
Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին:

Ուրբաթ, Յունիս 15-ին, ժամը 20·30-ին Փրանսական Կաթողիկէ Սէնթ Լիւսի Եկեղեցիին մէջ
162 Աւրընիւ վէրսէօն, Իսի լէ Մուլինօ
Մուտքերու մասնակցութիւն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières de la Croix Bleue des Arméniens **de France** vous invite à visiter l'Aquarium de **Boulogne s/mer** et la vieille ville

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

***

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

***

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine :

- **ANIMATEURS (garçons) diplômés B A F A**

Ecrire à :
C B A F — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99 — 01 42 81 17 80 — Télécopie: 01 42 80 61 45

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE

DE LA MAISON DE RETRAITE DE MONTMORENCY
44-50, avenue du Général de Gaulle — 95160 MONTMORENCY

le **DIMANCHE 17 JUIN** à partir de 11 heures 30

PARTIE ARTISTIQUE

EVELYNE ALTOUNIAN
MARTEN YORGANTZ
La troupe de danse «ASTRIG» de la Croix Bleue d'Arnouville

Bar — Buffet — Ambiance familiale

Départ gare du Nord à partir de 10h, tous les quarts d'heures, jusqu'à 18h, descendre à Enghien-les-Bains, prendre l'autobus n° 13 jusqu'à l'arrêt Rue de Groslay

Entrée gratuite — Parking
Réservation conseillée: Tél.: 01.39.83.20.67
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 14
JEUDI
14 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Ա.Ք.Տ.Ա.Ս.Հ.Մ.Ն. : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ԴՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·187 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·187

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՇԱՐԼԷՆՓՐԷՍԻ»

(Յուներս 12 / 13)

ՆԵՐՈՒՄԻ ՕՐԻՆՔԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Ազգային Ժողովը Յունիս 12-ին ընդունած է 1700-ամեակին առթիւ ընդհանուր ներում յայտարարելու նախագահին առաջարկը: Ներումը կը վերաբերի չուրջ 2100 հոգիի որոնց 1250-ը ազատ կ'արձակուի, մնացածին պատիժը կը պեղչուի: Առաջին խումբին մաս կը կազմեն մինչեւ 3 տարուան դատապարտուածները, նաեւ բ. աչխարհամարտին, Հայաստանի պաշտպանութեան համար կռուածները որոնք մինչեւ հինգ տարուան դատապարտուած են: Ազատ կ'արձակուին Ա. կամ բ. կարգի հաշմանդամները, կիներն եւ 60 տարեկանէն վեր այրերը, 18 տարեկանէն առաջ յանցանք գործողներ, եւ այլն:

*
**

ԲԱՔՈՒԻ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԻ ԴՈՒՄԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ակնարկելով Գ. Սելեզնովի Երեւանի մէջ ունեցած այն արտայայտութեան թէ եթէ Ղարաբաղը միանայ Հայաստանի, կրնայ մաս կազմել Ռուսաստան – Բելառուս միութեան, Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարը ըսած է թէ այդ խօսքերը քաղաքական տեսակէտէ ոչ մէկ ինդիրի լուծումին կը յառնդեցնեն: Նախարար Վ. Գուլիեւ նման յայտարարութիւն մեծ վնաս համարած է հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորումին:

*
**

ՄՈՆԹԷԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ ՆՇՈՒԱԾ

Ղարաբաղի պատերազմին զոհերէն, 1993 Յունիս 12-ին Ազդամի մօտերը զոհուած հերոս Մոնթէ Մելքոնեանի (Ա.ւօ) մահուան ութերորդ տարելիցը նշուած է նոյն օրը, նախ Երեւանի Ս. Զօրաւոր Նկեղեցին կատարուած պատարագով. յետոյ մարտական ընկերները այցելած են եղբայրը ուր թաղուած է ան: Ցիշատակի խօսք արտասանած է զօրավար Ա. Պետրոսեան, անդրադառնալով Մոնթէյին նուիրումին, արցախեան ազնուագոյն մարտերու ընթացքին: Ընկերները այցելած են նաեւ անոր անունը կրող մարզական ուսումնարանը որ բացուած է 1997-ին:

ՅԱՀՄԱՆԱԶԱՆՑ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

ԹՈՒՐ-ԹԱՍ մամուլի գործակալութեան հաղորդումին համաձայն, ռուս սահմանապահներ ձերբակալած են երկու Թուրքեր որոնք կը փորձէին անցնիլ Հայաստանի սահմանը: Անոնք, Յունիս 11-ի կէս գիշերին հասած են սահմանագիծի փշաթելերու մինչեւ երկրորդ չարքը. պահակ ջոկատ մը զանոնք ձերբակալած է Ախուր գետին մօտերը: Որպէս յինքնապաշտպանութիւն ըսած են թէ իրենց ոչխարները եւ կովերը կը փնտռէին: Հաստատած է որ վերջին օրերուն որեւէ անասուն չէ անցած սահմանը: Երկու Թուրքերը դիպաւ կը մնային եւ քննութիւն բացուած էր:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊՈՒՇԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

Ինչպէս պրած էինք, Միացեալ – Նահանգներու նախագահ՝ Ճ. Պուշ Յունիս 12-ին Մատրիտ ժամանեց, բաւական լարուած մթնոլորտի մը մէջ, քանի Ամերիկացիին այցելութիւնը այնքան ալ սիրով չընդունուիր Սպանացիներուն կողմէ, մամուլն իսկ չի խնայեր Պուշի:

ԱՄՆ-ու նախագահը բաւական դժուարութիւններու պիտի բախի իր յաջորդական այցելութիւններուն ընթացքին, քանի պարտի համոզել Եւրոպացիները որ լաւ արամադրուած է: Գլխաւոր խոչընդոտներն են Ամերիկայի մերժումը Քիոյթոյի համաձայնագրին (Շրջապատի պաշտպանութիւն) եւ պաշտպանութեան հակահրթիռ ծրագիրը: Նախքան մեկնելը, նախագահը յայտարարած էր Ուաշինկթընի. – «Գիտեմ որ մոլորակին տաքնալու հարցը շատ կարեւոր է Եւրոպացիներուն համար, ոչ մէկ սահման կը յարգէ»: Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ Պուշ «անմեղ» մը նկատուի ինչպէս հաւատակոտով խորագրած էր Նիուզուիք (անմե՞ղ մը արտասահման) շատ բան չի փոխուիր: Մնաց որ ձորձ Պուշ բաւական ջուր խառնած է իր դինիին իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր: Սկիզբը, վճռած էր հակագլոպալիզմէն քաղաքականութիւն մը վարել, բայց, յետոյ իրականութեան հետ չփոթմը պատճառ եղաւ որ միտքը փոխէ: Օրինակ, նախ որոշուած էր որ ԱՄՆ պիտի չօգնեն այն երկիրներուն, որոնք նիւթական դժուարութիւններ ունին, բայց եւ այնպէս, 17 միլիառ տոլարի փոխատուութիւն մը կը կատարեն Թուրք գինակիցին եւ այսպէս այլ պարագաներ ալ:

Գլխաւոր հարցը կը մնայ սակայն Պաշտպանութեան հակահրթիռ ծրագիրը որու բնաւ համաձայն չեն եւրոպական պետութիւնները եւ առայժմ միակ ելքը դր դրած են ժամանակ չտիլ է խորհրդակցութիւններու ճամբով:

Դեռ կայ մահապատիժի հարցը, որ հրատապ դարձաւ Թիմոթի Մք. Վէյկի մահապատիժով եւ անոր գործադրութեամբ: Ծայրայեղ աջ այս Ամերիկացին ահաբեկչական արարքով 168 հոգի մեռաւ, առանց մեծ յուզում առեղծելու, բայց, օրերէ ի վեր մեծ իրարանցում առեղծած է ոճրագործին մահը, մանաւանդ անոր համար որ առաջին անգամ ըլլալով այս մահապատիժը դաշնակցային գետնի վրայ կը տրուէր, մինչ ցարդ նման վճիռները նահանգային բնոյթ ունէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ, ՈՉ ՄԷԿ ՕՐԱԹԵՐԹ լոյս տեսաւ, Զորեքշաբթի, Յունիս 13-ին, իրրեւ հետեւանք 24 ժամուան գործադուլի չարժումի մը: Այս գործադուլը, որ գօրակցութեան ղրկապատճառ ունի, բոզոք մըն է Ամօրի խումբին դէմ, հրատարակիչը Փարիզիէնի եւ Օժուրտուիի, որ որոշած է իր թերթերուն գրուելիք ինք կատարել եւ այլեւս չգործակցիլ Էմ-Էն.Փն-Փէ.ի հետ (Նայուէլ մեսաժըրի տը լա փրէս փարիզիէն): Գործադուլը նախաձեռնութիւնն է «Գիւրքի բանուորներու» Սէ.Ժէ.Թէ (մեծամասնութիւն) տեսակցային: 7,50 Ֆր· ծախուղ օրաթերթի մը 2,70-ը կ'ներթայ Էմ-Էն.Փէ.Փէ.ի եւ արդէն քանի մը չաբաթաթերթեր հրաժարած են Էմ-Էն-Փէ.Փէ-էն եւ այլեւս պարզ է որ մրցակցութիւնը անհրաժեշտ է վերջ տալու համար Էմ-Էն-Փէ.Փէ.ի մենաշնորհին, ինչ որ արդէն սկսած է:

Սկիպիի (Մակեդոնիա) իշխանութիւնները եւ ալպանական կեդրոնական առկախեցին իրենց գործողութիւնները, բայց, Մակեդոնիոյ կառավարութիւնը կը մերժէ բանակցիլ ապստամբներուն հետ: Մէկ չաբաթուան ընթացքին 17 հազար հոգի Քոսովօ ապաստանած է: Ալպանական կեդրոնական սպառնացած է յարձակիլ Սկիւպի վրայ եւ այս յայտարարութիւնը պատճառ եղած է որ Մակեդոնիոյ կառավարութիւնը ճչդէ որ գործողութեանց առկախումը այդ սպառնալիքին հետեւանք չէ:

ՕՐԼԻԻ օդակայանն ալ «մեռեալ օդակայան»ի վերածուած էր Զորեքշաբթի, Յունիս 13-ին, իբրեւ հետեւանք ԱՈՄ եւ էա – Լիպէրթէի պաշտօնէութեան գործադուլին: Շատ հաւանական էր որ ոչ մէկ թռիչք մեկնի կամ հասնի, էն – Ֆրանս ալ զօրավիգ ըլլալով չարժումին: 2000 գուցարարներ կը հաւաքուէին ժամը 14-ին, անդամալոյծ ընելու համար օդակայանը:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ Ապու Սայֆ խմբակը յայտարարած է Յունիս 11-ին, թէ գլխատած է ամերիկացի 3 պատանդներէն մէկը՝ 27-ամեայ գալիֆորնիացի մը, որ իր ճեռքն էր երկու տարիէ Ամերիկացիներու և 25 Փիլիպպանցիներու հետ: Տրուած պատճառաբանութիւնը այն է որ գինուորական գործողութիւնները կը չարունակուին իրենց դէմ Պասիլան կղզիին վրայ: Մանիլիոյ իշխանութիւնները այն համոզումն ունին որ տրուած տեղեկութիւնը ճիշդ է: Նախագահուհին՝ Տիկին Առոյօ միտք չունի տեղի տալու եւ գինուորականները սաստկացուցած են իրենց գործողութիւնները, բայց, ցարդ արդիւնք չեն տուած: Խմբակը անկախութիւն կը պահանջէ:

ԹԻԻՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆ եւս կանչած է բաքուի իր հինգ դիւանագէտները եւ դեսպանատունն ալ փակած: Որոշումը հետեւանք է երկու երկիրներու միջեւ կասպեան քարիւղի տիրութեան սուր վէճի մը որ ծագած է Մայիսին երբ Ազըրբեյան յայտնած է թէ երկու երկիրներուն միջեւ տեղ գտած քարիւղի երկու դաշտեր գործածութեան կը դնէ: Աչխապատ կ'ամբաստանէ Բաքուն որ արդելք կ'ըլլայ կասպեան քարիւղը լիճը եզերող երկիրներուն միջեւ բաժնելու ընդհանուր համաձայնութեամբ մը և միակողմանի կերպով գործադրութեան կը դնէ զարգացման իր ծրագիրները:

ՖՐԻՊՈՒՐԿի մէջ, Յունիս 12-ին, տեղի ունեցաւ Ֆրանքեւգերմանական 77-րդ վեհաժողովը: Շիրաք, Ժոսփէն եւ Շրէօտէր, միացեալ յայտարարութեամբ մը կրկնեցին իրենց որոշումը Եւրոպական Միութեան ընդլայնման, օտարատեացութեան դէմ պայքարին մասին եւ համաձայնութեան եկան սահմանային կամուրջներու չինութեան համար: Այս վերջին համաձայնութիւնը թոյլ կու տայ սահմանակից չրջաններու որ նախաձեռնութիւնն առնեն կամուրջներ չինելու Հռենոսի վրայ: Յարդ նման չինութիւններ կախում ունէին միջազգային բարդ համաձայնագրերէ:

ԻՍՍՐԱՑԷԼԱՑԻՔ եւ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՔ համաձայնութեան եկան ծայրը ծայրին, Յունիս 12-ին: Սէ. Ի. Ա.-ի անօրէնը՝ Ճորճ Թինէթ յաջողեցաւ համոզել կողմերը, որոնք ստորագրեցին փաստաթուղթ մը: Ան կը ձգտի ամրապնդելու հրադադարը, նախապէս ալ Իսրայէլ ընդունած էր Թինէթի առաջարկները «ամբողջական եւ առանց պայմանի հրադադարի մը չուրջ»: Լիւքսանպուրկի մէջ, Եւրոպական Միութեան Արտաքին նախարարներն ալ աղջունեցին այս կարգադրութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ազգ· ժողովը, Յունիս 12-ին, 27-ի դէմ 407 ձայնով վաւերացուց Նիսի դաչինքը, որ կը նախատեսէ Եւրոպական Միութեան ընդլայնումը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՀՐԱՒԷՐ Կ'ՈՒՂՂԷ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ

Վարչապետ Պ. Էճեվիթի ստորագրութեամբ չրջաբերական մը հրապարակուած է որով վերադարձի հրաւէր կ'ուղղուի այն Ասորիներուն որոնք իրենց փափաքով մեկնած են Թուրքիայէն: Շրջաբերականը պետական երաշխիք կու տայ Ասորիներուն որ իրենց սահմանադրական օրինաւորու ժողովրդավարական բոլոր իրաւունքներէն ազատօրէն պիտի օգտուին: Ներքին նախարարութեան հարկաւոր հըրահանգը տրուած է որպէսզի վերադարձողներուն անհրաժեշտ դիւրութիւնները ընծայուին:

Վարչապետը արտայայտուելով նոյն նիւթին մասին, ըսած է թէ որոշ չրջանակներ կը պնդեն թէ վերադարձի տրամադրութեան տէր Ասորիներուն դժուարութիւններ կը յարուցուին. առանց ճիշդ չըլլալով հանդերձ, նկատի առնելով որ տեղ – տեղ կրնայ սխալ կիրարկումներ խնդրոյ առարկայ եղած ըլլալ, ուստի պատկան իշխանութիւններու հրահանգուած է ուչադրութիւն յուցաբերել: «Զանազան պատճառներով այլ երկիրներ հաստատուած մեր սիրելի հայրենակիցները առանց որեւէ դժուարութեան, կամ խոչընդոտի, կրնան մեր երկիրը եւ իրենց գիւղերը վերադառնալ» հաւաստած է Պ. Էճեվիթ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Ս. ԵՂԻՇԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՕԾՈՒՄԸ

Կիրակի, Յունիս 10-ին, Լոնտոնի մէջ, ձեռամբ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին կատարուեցաւ Ս. Եղիշէ (Նախապէս Ս. Պետրոս) եկեղեցւոյ օծումը, բարերարութեամբ Վաչէ Մանուկեանի ի յիշատակ իր հօր Եղիշէ Մանուկեանի:

Արարողութեան ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը. Վ. Մանուկեանի հրաւիրեալներու կարգին էին Հայաստանի նախկին նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան, Ազգ. Ժողովի նախկին նախագահ Բարձն Արարքցեան, Շառլ Ազնաւուր, Լիբանանի նախկին նախագահ՝ Էլիաս Հրաուի եւ այլ անձնաւորութիւններ:

Վ Ա Ղ Ը՝
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
Ե. ՕՏԵԱՆԻ
ԹԻԻ 17
ԽԱՉԻԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՆՀԱՆԴՈՒՐԺՈՂՈՒԹԵԱՆ ՅԱՒԱԼԻ ՆՄՈՒՇ ՄԸ

Օր մը, ճակատագրի անխմանալի խաղեր հետաքրքրասէրին մը կ'արձանագնեն եւ դէպք մըն, առեղծուած մը, քիչ ծանօթ երեւոյթ մը ուսումնասիրութեան առարկայի կը վերածուի: Նախապայման մըն է, երկար թէ օրչնք մը: Այդ աշխատանքը պիտական կը զառնայ, երբ առարկայական հիմքերու վրայ դրուած է: Հետեւաբար, երբ մարդ լոկ սիրոյ կամ պաշտամունքի, առերեսութեան կամ հակակրանքի դգացումներով կ'առաջնորդուի իր ուսումնասիրած առարկային ու անոր շուրջ եղած ամէն ինչին հանդէպ, կրնանք վստահ ըլլալ, թէ հետեւանքը պիտական ամրակուռ աշխատանք մը պիտի չըլլայ:

Հարկաւ, բացարձակ առարկայականութիւնը գոյութիւն չունի, քանի որ բոլորս ենթականեր ենք: Բայց ով որ լրջօրէն պիտութեամբ կ'ուզէ զբաղիլ, պէտք է պատրաստ ըլլայ այդ նախապայմանին ձգտելու: Պէտք է աշխատի իր մօտեցումները պահել քննական ոգիի մը եւ մտածումի մը սահմանին մէջ, որ իրեն չարգիլէ ճշգրիտ եզրակացութիւններու յանգիլ: Պէտք չէ վտանգ իր առարկայով՝ անկէ դուրս ամէն ինչ կուրօրէն մերժելու աւանդան:

Դէպքերը այնպէս դասաւորուեցան, որ երկու տասնամեակի զբեթէ ամբողջական անտեսումէ ետք, 1990-ական թուականներուն երկար հետազօտողներ մեծ մոգոյեանի մը՝ Կոստան Զարեանի կեանքին ու գործին լուրջ ուսումնասիրութեան ձեռնարկելէն հայերէն լեզուով. Եուրի Խաչատրեան եւ Արծրուն Աւագեան (Հայաստան), եւ Վարդան Մատթէոսեան (Արժանթին, այժմ՝ Մխայեալ - Նահանգներ):

Պայմաններու բերումով իրարմէ զբեթէ անկախ այդ հետազօտութիւնները, նախ մամուլին մէջ, ապա՝ առանձին հատորներով սկսան իրենց արդիւնքը տալ վերջին տարիներուն: «Անկախ» կ'ըսենք, քանի որ հայրենի մամուլը հարկ եղածին պէս Սփիւռք չի հասնիր եւ փոխադարձաբար: Այս մասին ծանրանալու հարկ չկայ, քանի որ քանիցանօթ երեւոյթ մըն է:

Գիտական հետաքրքրութիւնը կրնայ դառնալ մտասեւեռում, եւ անոր լնդմէջէն մարդիկ կը մղուին իրենց հետազօտութեան առարկային չուրջ ծանրանալու եւ մինչեւ իսկ ուրիշներուն գործերուն անդրադառնալու: Սակայն, հաճելի չէ, եթէ անդրադարձողը յետին նպատակով կը կատարէ իր գործը կամ, աւելի անհաճոյ, երբ «անդրադարձուողը» կասկածամտութեամբ կը վերաբերի անոր:

Երեւանի «Գարուն» ամսագրին մէջ կարդալով Եուրի Խաչատրեանի «Թէ ինչպէս Մարկ Նշանեանը մի պրախօսութիւն գրեց կամ Մարկ Նշանեանին՝ նամակի փոխարէն» գայթակղիչ պատասխանը (Փետրուար, 2001), յաւով անդրադարձանք, որ եօթը էջնոց մանրատառ գրութիւնը ո՛չ միայն մեծաւ մասամբ թիւրիմացութեան եւ թիւրընթերցումի վրայ հիմնուած էր, այլ մանաւանդ՝ կատիածամիտ վերաբերումի մը, որ անգոյ դաս մը կը փորձէր քօղազերծել: Ընդհակառակը, Մ. Նշանեանը պրախօսական մը գրած էր («Առաստել, կենսանիւթ եւ յարգանք», Հոկտեմբեր 2000), որուն օրեւէ խղճամիտ ընթերցող նկատած պէտք է ըլլայ, որ ան, ի չարս այլոց, Խաչատրեանի կողմէ հրատարակուած Զարեանի երկու նոր հատորներուն («Նաւատոմար» եւ «Սպանիա») պարկեշտ անդրադարձ մը փորձած էր՝ իրեն յատուկ քննա - վերլուծական ոճով ու սուր հարցադրումներով: Ի դէպ, Խաչատրեանի իսկ դանգատով, ցարդ ոչ ոք գրած էր այս գիրքերուն մասին հայրենի մամուլին մէջ, ինչ որ ինքնին ցաւալի է:

Ինչպէս վերը ակնարկ, այս գրախօսականին մէջ վերջինս ոչինչ տեսած է – ու, ցաւօք, քիչ բան՝ հանկցած–, բայց Զարեանի հանդէպ երեւութական «սիրոյ պատկառ»է մը եւ Թուսցեալ յետին նպատակներէ, որոնք պարզապէս իր բեղմնաւոր երեւակայութեան արգասիքն են: «Լաւագոյն պաշտպանողականը յարձակողականն է» օրէնքի ու «հաւկիթին մէջ մազ փնտռելու» սկզբունքի կիրարկումով, տակաւին իրական եւ բազմաթիւ երեւակայական սխալներ մոլեգին հակազդեցութեան մը խախուտ հիմքը դարձած են, ինչ որ արդէն խորագիրէն իսկ նշմարելի է:

Արդարեւ, տարբերան փաստ մըն է, որ անպայման պրոպի մը սիրոյն չէ որ կը դբաղինք իր գործով: Ծայրայեղ օրինակով մ՝, չենք կարծեր որ Մարքիզ տը Սատ մասին հարիւրաւոր գրողները իրենց աշխատանքը ըրած ըլլան կամ ընեն՝ անոր համակիր սիրոյ զգացումէ տարուած: Այդ չափանիշով մեկուս մը գըրածը պատելը, մեզմ ասած, լրիւ հակապիտական է:

Իր գրութեան սկիզբը «տովեստահայ» պրակտանպիտութեան վրայ յարձակող Խաչատրեանը չէ նկատած, որ այդ գրականպիտութեան «բանավիճային կուռուսը»յի տիպար մէկ էջը ստորագրած է: Ամենակործան այս ոճը մեզի յիշեցուց խորհրդային շրջանի գրատուր համազարկերը՝ «պաղպաղակային թշնամիները» ջախջախելու ուղղուած, ինչպէս նաեւ Պարոնեանի քաջ յայտնի ասացուածքը՝ «Հայհոյանքը փաստ ա՞ւ է»:

Արժանաւոր մտաւորականի մը դէմ ուղղուած արժանաւոր բանասէրի մը այս երկարաշունչ պատասխանը ուրիշ տհաճ երեւոյթի մը անդրադառնալու կը ստիպէ մեզ:

«ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԲԱՑՅ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԳԱԽԱՌԱԿԱՆ» ԹԵՐԹ ՄԸ...

Արդարեւ, գրոհի սկսելու առեն, Եուրի Խաչատրեան իր պիրքերուն հետ կապուած այլ գրախօսականի մը ակնարկած է. «Ձիչդն ասած, մի ձայն էլ էր հնչել, գարձեալ ովկիանոսից անդին, թէեւ փարիզեան, բայց կատարեալ պատառական թերթի միջոցով, բայց գրան նոյնիսկ հարկ չեմ համարում անդրադառնալու»:

Լիովին ընդունելի է, որ գրախօսականները բանավիճային առեաններ չեն:

Լիովին անընդունելի է հեղինակին քամահրական ոճը:

Ընթերցողը զուշակած կ'ըլլայ, որ «պատառական թերթի» ակնարկութիւնը «Յառաջ»ի մասին է, իր 25-ամեայ «Միտք եւ Արուեստ» ամսական յաւելուածով: Արդարեւ, եթէ թերթ մը կայ, որուն հայեացքը ամէնէն «հակապատառականն»է, որ լսկասէ՛ս հայ աշխարհի վրայ տարածած է՝ Սփիւռքէն մինչեւ Հայաստան (չհաշուած՝ ոչ հայ աշխարհը), այդ «Յառաջ»ն է: Ոեւէ անաչառ ընթերցող կրնայ վկայել ասիկա եւ աւելին ըսելու կարիքը չկայ կը կարծենք:

Բնական է, որ քամահրանքը գրախօսականին ալ փոխանցուի: Չէ՞ որ «գատականն» օրաթերթի մը մէջ լոյս տեսած յօդուածը մեկնայ կրնայ ... գատատական սեպուիլ:

Այդ գրախօսականը «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի մէջ 1999 Հոկտեմբերին լոյս տեսած էր՝ մեր ստորագրութեամբ: Գրութիւնը յաւուր պատշաճի էջ մը չէր՝ անցողակի մէկ – երկու դիտողութիւններով: Ընդհակառակը, արժանին մատուցելով հանդերձ «Նաւատոմար»ի հրատարակութեան եւ գայն կազմողին ոքնաջան աշխատանքին, զուտ փաստական հիմքերու վրայ կարդ մը բնագրագիտական ու մանրագիտական վարքատր ճշդումներ կատարած էինք, որոնք ինչ - ինչ կէտեր խնդրոյ առարկայ կը դարձնէին:

Արդարեւ, Զարեանին նուիրուած տասնամեայ վաստակէ, 50 յօդուածէ եւ հրապարակումէ ու մօտ 500 էջնոց հատորէ մը եւք, ստորագրեալս թերեւս իրաւասու էր իր հետազօտութեան անմիջական դաշտին մէջ լինկող դիրքի մը մասին արտայայտելու:

Ո՞ւր թաղուած է այս «գատատական» չան գլուխը: Դրական ոչ ըմբռնումնքի կողքին, նաեւ գրած էինք հետեւեալը (կը մէջբերենք՝ ոճական անձնական բարեփոխումներով). –

1) «Ով որ յիշէ խորհրդահայ շրջանի դատական հեղինակներու տպագրութիւնները «երբեմն» «ակադեմական» որակածները), չի կրնար մերժել, որ այս «Նաւատոմար»ը մեծ ոստում մըն է՝ բարեխիղճ աշխատանքի մը տուեալներով հարուստ: Սակայն, ասիկա զայն չի դարձներ ամբողջովին վստահելի: Առանց նեռամարգնելու Խաչատրեանի բնագրագիտական ճիգը, դժբախտաբար պէտք է հաստատել, մանրամասն բաղդատութենէ ետք, որ գիրքին մէջ տեղ գտած ու անհիմն չեզոմնեցուցած նշանակալից թիւ մը կը կազմեն: Ասիկա անհրաժեշտ կը դարձնէ, որ ապագայի նոր հրատարակութիւն մը հատորին մէկ մասը վրկին բնագրային մշակումի ենթարկէ՝ մամուլի նիւթերու համեմատականով»:

Երբ որ այս գիրքին մասնակի քննութիւնը ցոյց կու տայ, որ տեղ - տեղ սխալներ կան, հասկնալի է, որ ան «ամբողջովին վստահելի» չի կրնար ըլլալ: Հասկնալի է նաեւ, որ չենք ըսած, թէ քոլորին անվստահելի է: Կը նշանակէ, թէ որոշ տոկոսով մը պէտք է վերանայումի ենթարկուի:

2) «Խաչատրեան տեղ - տեղ անուիկ նամակները յիշած է կամ մէջբերած, առանց երկար յիշելու անոնց վայրը, եւ մինչ անորոշ եզրակներով լսած է, որ այս կամ այն հարցին մասին (անանուն) կարծիքներ, անդրադարձումներ, նշումներ եղած են: Եթէ մէկ կողմէ հոս դեր ունեցած է չարաղրանքը անուններով ու աղբիւրներով չծանրացնելու փաստը, միւս կողմէ կը տեղծուի ակամայ այն տպաւորութիւնը, որ Զարեանի չուրջ պատրիոտ լիովին խոպան է, ինչ որ ճիշդ չէ»:

Ընթերցողը օրինակի մը պիտի հանդիպի քիչ մը աւելի վար:՝

«ԼՈՒՒՐ ԽՈՆՍՐՀՈՒՄՈՎ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԿԸ ԼԻՆԷԻ»

«Մարկ Նշանեանին առարկելով չեմ ուզում ասել, թէ Եուրի Խաչատրեանի կազմած գրքերում կամ իր չարաղրանքի մէջ բացթողումներ, վրիպումներ կամ սխալներ չկան: Կան, եւ չէին կարող չլինել», կ'ըսէ Խաչատրեան: Մ. Նշանեանի գրեթէ իւրաքանչիւր նախադասութեան հաչիւ մաքրող - այդ ոճը «առարկել» չէ - փորձող բանասէրը կ'ընդունի որ սխալներ կան եւ կ'ըսէ, թէ «լուռ խոնարհումով շնորհակալ կը լինէի» եթէ զանոնք մատնանշէին իրեն, բայց անկեղծօրէն համոզուած է իր ըսածին: Տանք երրորդ մէջբերում մը մեր գրախօսականէն. –

«Իր կեանքին ու գործին ուսումնասիրութիւնը work in progress մըն է, եւ հետազօտողին համար՝ տեօրեայ նորութիւններու աղբիւր: Ուստի, բնական է, որ այս պիրքին մէջ, հակառակ նիւթի ակնեռելօրէն լայն տիրապետութեան, վիճելի կէտեր գտնուին:

Այնուհետեւ, նման տասնըչորս կէտերու քննութիւնը լրած էինք, դիտել տալով, որ «կան այլեւայլ, մանր թնդոթի նկատողութիւններ՝ թուականներու թէ տուեալներու մասին, զորս մէկ առ մէկ թուելը պիտի ծանրաբեռնէր այս գրութիւնը անհատրիկ կերպով»:

Նոյնինքն ե. Խաչատրեանը կը գրէ, թէ «եթէ ես գրախօսէի այս երկու գիրքը, վստահեցնում եմ, որ կը կարողանայի արժէքաւորել գրանք, բայց եւ պիտողութիւններս էլ կը լինէին էական, տեղին եւ իմաստաւոր: Եւ գրա համար Եուրի Խաչատրեանը ինձնից միայն եւ միայն չնորհակալ կը լինէր»:

Անհերքելի ամբարտաւանութիւն պիտի ըլլար մեր կողմէ ըսել, թէ մե՛ր դիտողութիւնները «էական, տեղին եւ իմաստաւոր» էին, բայց պիտի պերադասէինք, որ Խաչատրեան անոնց մասին ամբողջական լռութիւն պահէր, փոխանակ՝ «նոյնիսկ հարկ չեմ համարում անդրադառնալու» արհամարհական ու անտեղի խոսքին:

Մեր գրանց ըրած նկատողութիւններէն միայն մէկը աւելցնենք որպէս նմոյշ: «Նաւատոմար»ի ծանօթագրութիւններու բաժնին մէջ գրուած է. –

«Անտարկ վերաբերում է Փարիզի մի քանի հայ գրողների ու մտաւորականների խմբակցութեանը, որոնք յետագայում՝ 1931-ին եւ 1932-ին հրատարակեցին «Մենք» տարեգիրքը՝ Վազգէն Շուշան. եւն, Շաւարշ Միսաքեան, Նարդունի եւայլն: Այս եւ նման մի քանի այլ տողերի համար խուլ թշնամութիւն է տածում Կոստան Զարեանը, Նիկողայոս Ադոնցի դէմ, որ արտայայտում է՝ «Աշխարհ»ի, «Մենք»ի էջերում եւ այլն: Այս հարցը եւս կարօտ է մանրամասն նկարագրութեան եւ լուսաբանման» (էջ 622):

Այս հարցին մասին ընդարձակօրէն գրած ենք մեր յօդուածներուն մէջ, առանց նիւթը սպառելու: Հեղինակը կրնայ զանոնք տեսած չըլլալ, ընդունելի է: Բայց ընդունելի՞ է «Մենք»ը տարեգիրքի վերածելը (երկու տարուան մէջ չորս թիւ լոյս ընծայած պարբերականը ինչպէ՞ս տարեգիրք կ'ըլլայ), Շաւարշ Միսաքեանը «Մենք»ի հրատարակիչ դարձնելը (ո՞ւր է իր ստորագրութիւնը առաջին թիւի յայտարարութեան տակ), 1930-ական թուականներուն «Աշխարհ»ի անունով չեզած թերթ ստեղծելը (եղած «Յառաջ»ին փոխարէն):

Ասոր կարծիքի անճշդութեան թէ ազրիւրի բացակայութեան կամ անտեսումին չի վերաբերիր, այլ՝ քանասիրական տարրական պիտելիքներու սխալազրութեան: Վեց տողի մէջ՝ երեք սխալ: Բարեբախտաբար, ծանօթագրական բաժինը այս միջին հաչիւը չի ցուցաբերեր:

Ի դէպ, Երեւանի երբեմնի «Ազատամարտ» չաթախթերէն «Վարուժան» յաւելուածին խմբագիրը՝ նոյնինքն Եուրի Խաչատրեանը, «կատարեալ գատատական» նոյն թերթէն մեր «Կոստան Զարեան եւ Եղիչէ Զարենց» ծանրլուն յօդուածը արտատպած էր («Վարուժան», Յունուար 1994), առանց աղբիւր յիշելու («Յառաջ-Միտք եւ Արուեստ», Հոկտեմբեր 1993): Երբ Փետրուար 1998-ին պատճառը տարցուցած էինք, ան պատասխանած էր, թէ քանի որ «Վարուժան»ը միայն անտիպ նիւթեր կը հրապարակէր, արտատպումը որպէս յատուկ աշխատակցութիւն գոցարկած էր՝ յանուն Զարեանին: Այս պատճառաբանութիւնը ընդունելով, 1998-ին թերթին ու յօդուածը գատատական չէին, իսկ 2001-ին՝ գատատական դարձան: Ընդունելով, պէտք է մատծել, որ թէեւ թէ «գատատականութեան» եւ յօդուածին «ոչ – գատատականութեան» միջեւ 1993-ին սահման մը գծուած էր: Աւելցնենք, որ երբ Խաչատրեան կը ծանօթագրէ, թէ Զարեան – Զարենց դրական կապի պատմութիւնը «թէեւ արժանացել է որոշ ուշադրութեան, բայց այնուամենայնիւ կարօտ է գրական հանդամանալից տարրալուծումի եւ ամբողջացման» (էջ 614), վերոյիշեալ յօդուածին վկայակոչել, որ աւելի քան «որոշ ուշադրութեան» արժանացութիւն էր, ու ընդգայնուած կերպով մատած է «Կոստան Զարեանի չուրջ» գիրքին մէջ (էջ 234 – 259):

Աւելորդ չէ նշել, որ վերջինիս մէջ ընդհակառակը խոսք չայտնած էինք նաեւ Խաչատրեանին՝ նիւթերու հայթայթումին համար (1992-ին՝ իր կարգ մը յօդուածներէն օրինակներ եւ «Բանիսպ»ի պատճէնահանուած օրինակ մը):

Ո՛չ անգոյ յետին մտքեր եւ ոչ ալ անսխալականի յաւակնութիւններ կը մղուին մեզ: Մեր հետազօտութեան առարկային՝ Զարեանի հանդէպ խոր հետաքրքրութիւնն ու անոր չուրջ կատարուող աշխատանքին կատարելութիւնը տեսնելու նախանձախնդրութեամբ գրած էինք այս գրախօսականը, որուն վերջին պարբերութեան մէջ կ'ըսէինք, թէ «սակայն, մեզ համար կարեւոր քայլ մըն է, եւ պէտք է մատթել, որ «Նաւատոմար»ը գոնէ իր ընթերցողը Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ»:

Լոս – Անճըլըսի մէջ անցեալ Ապրիլին պատմուած արդի հայ գրականութեան դիտաժողովը, իր գրական ու ժողովական երեսներով, յատկանշուած էր հայաստանեան ու սփիւռքեան գրական - մշակութային մարդոց չարաչար անհանդուրժողութեան պէ՛ս կը քանդուին մտաւորական կամուրջներն ու նոյնիսկ բարեկամութիւնները: Նման հակազդեցութիւններ, զբաղատաբար, մեր իմացական միջավայրի առողջութեան սատարող երեւոյթներ չեն: Ցաւօք սրտի, պէտք է ըսենք, թէ Ե. Խաչատրեանի հակազդեցութիւնը ատոնց կարգին կը պատկանի:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ – Ձըրզի

«ՕՐ ՄԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ» ՓԱՐԻԶԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸՆ ՆԵՐՍ

Շաբաթ, Յունիս 2-ին, Փարիզի մէջ գաղութը ապրեցաւ հետաքրքրական երեկոյթ մը. մայրաքաղաքի ամերիկեան տաճարը (անկլիքան ծէս), կազմակերպած էր գիտաժողով մը, նուիրուած Հայաստանի: Այսպէս, աւելի քան 12 ժամ տեւող այս ձեռնարկին ընթացքին, չորս հինգ հարիւր հոգի «տողանցեցին» ու իրենց կրցածին չափ հետեւեցան ամբողջ օրուան ընթացքին ներկայացուած նախօսներու զեկուցումներուն:

Հայր Յովհաննէս Պրեթոնի (Եւրոպայի ամերիկեան եկեղեցիներու եպիսկոպոսական պատուիրակ) բացման խօսքէն ետք, Տիկին Վիքթորիա Հոպսոն, որ իր ամուսնոյն՝ Տոքթոր Յորթ Հոպսոնի հետքերուն յաջորդն ու իրականացնողն էր, կարգաց Նախագահ Շիրաքի, Էլի Վիզելի, Կալլէսի Արքեպիսկոպոսին եւ Փաթրիք Տէվիճեանի չնորհաւորական դիրքերը. Ապա, յաջորդաբար, արտայայտուեցան.

- Պատուելի Սամուէլ Սահակեան (Բողոքական Քրիստոնեա Հայաստանի Բողոքական Քրիստոնեայ Ընկերակցութիւն) որ բնութագրեց իր կեդրոնութեան տարած աշխատանքը, Աղտի գօտիէն ներս:

– Պատուելի Փիլիպէ Լեւոնեան որ ներկայացուց Ֆրանսայի բողոքական համայնքը:

– Պատուելի Գրիգոր Արապօղլու, ժամանակաւոր Տէր Հայրը Հոգիի «տողանցեցին» ու իրենց կրցածին չափ հետեւեցան ամբողջ օրուան ընթացքին երեսունէ աւելի նախօսներու զեկուցումներուն:

Հայր Յովհաննէս Պրեթոնի (Եւրոպայի ամերիկեան եկեղեցիներու եպիսկոպոսական պատուիրակ) բացման խօսքէն ետք, Տիկին Վիքթորիա Հոպսոն, որ իր ամուսնոյն՝ Տոքթոր Յորթ Հոպսոնի հետքերուն յաջորդն ու իրականացնողն էր, կարգաց Նախագահ Շիրաքի, Էլի Վիզելի, Կալլէսի Արքեպիսկոպոսին եւ Փաթրիք Տէվիճեանի չնորհաւորական դիրքերը. Ապա, յաջորդաբար, արտայայտուեցան.

- Պատուելի Սամուէլ Սահակեան (Բողոքական Քրիստոնեա Հայաստանի Բողոքական Քրիստոնեայ Ընկերակցութիւն) որ բնութագրեց իր կեդրոնութեան տարած աշխատանքը, Աղտի գօտիէն ներս:

– Պատուելի Փիլիպէ Լեւոնեան որ ներկայացուց Ֆրանսայի բողոքական համայնքը:

– Պատուելի Գրիգոր Արապօղլու, ժամանակաւոր Տէր Հայրը Հոգիի «տողանցեցին» ու իրենց կրցածին չափ հետեւեցան ամբողջ օրուան ընթացքին երեսունէ աւելի նախօսներու զեկուցումներուն:

Հայր Յովհաննէս Պրեթոնի (Եւրոպայի ամերիկեան եկեղեցիներու եպիսկոպոսական պատուիրակ) բացման խօսքէն ետք, Տիկին Վիքթորիա Հոպսոն, որ իր ամուսնոյն՝ Տոքթոր Յորթ Հոպսոնի հետքերուն յաջորդն ու իրականացնողն էր, կարգաց Նախագահ Շիրաքի, Էլի Վիզելի, Կալլէսի Արքեպիսկոպոսին եւ Փաթրիք Տէվիճեանի չնորհաւորական դիրքերը. Ապա, յաջորդաբար, արտայայտուեցան.

- Պատուելի Սամուէլ Սահակեան (Բողոքական Քրիստոնեա Հայաստանի Բողոքական Քրիստոնեայ Ընկերակցութիւն) որ բնութագրեց իր կեդրոնութեան տարած աշխատանքը, Աղտի գօտիէն ներս:

– Պատուելի Փիլիպէ Լեւոնեան որ ներկայացուց Ֆրանսայի բողոքական համայնքը:

– Պատուելի Գրիգոր Արապօղլու, ժամանակաւոր Տէր Հայրը Հոգիի «տողանցեցին» ու իրենց կրցածին չափ հետեւեցան ամբողջ օրուան ընթացքին երեսունէ աւելի նախօսներու զեկուցումներուն:

Հայր Յովհաննէս Պրեթոնի (Եւրոպայի ամերիկեան եկեղեցիներու եպիսկոպոսական պատուիրակ) բացման խօսքէն ետք, Տիկին Վիքթորիա Հոպսոն, որ իր ամուսնոյն՝ Տոքթոր Յորթ Հոպսոնի հետքերուն յաջորդն ու իրականացնողն էր, կարգաց Նախագահ Շիրաքի, Էլի Վիզելի, Կալլէսի Արքեպիսկոպոսին եւ Փաթրիք Տէվիճեանի չնորհաւորական դիրքերը. Ապա, յաջորդաբար, արտայայտուեցան.

- Պատուելի Սամուէլ Սահակեան (Բողոքական Քրիստոնեա Հայաստանի Բողոքական Քրիստոնեայ Ընկերակցութիւն) որ բնութագրեց իր կեդրոնութեան տարած աշխատանքը, Աղտի գօտիէն ներս:

– Պատուելի Փիլիպէ Լեւոնեան որ ներկայացուց Ֆրանսայի բողոքական համայնքը:

– Պատուելի Գրիգոր Արապօղլու, ժամանակաւոր Տէր Հայրը

մանաւանդ՝ Պոլիսէն, պատմեց ցեղասպանութեան մասին իր ելոյթը Թրքական հետաքննչին ու այդ համարձակութեան հետեւանքները:

_ Քլխատափոր Պետրոսեան՝ Լեռնայէն Զարեհի նախագահէ խորհրդական,

_ Սարդիս Ազապաճեան՝ Աթէնքէն, դատապարտեց ամերիկեան զօրակցութիւնը Թուրքիոյ եւ անհրաժեշտ դասեր առաստկացնել հայկական եւ յունական ճնշումները, յաջողելու համար նոր ուղղութիւն տալ ամերիկեան քաղաքականութեան:

_ Ալէքսի Կէօվճեան (Ապրիլ 24 Կոմիտէ), իր ուրախութիւնը յայտնեց որ Ֆրանսայէն յետոյ, ամերիկեան եւ անդլիական որոշ շրջանակները ալ սկսած են հետաքրքրուիլ ցեղասպանութեան ճանաչումով եւ մեղմեց որ ԻԱ. դարը վերագրաւէ մարդ արարածին արժանապատուութիւնը:

_ Ռիթա Սիւլահեան _ Գուլումճեան (Տոպերոյ՝ Մոնրէալէն), ներկայացուց կամիտասի կերպարը եւ անոր ողբերգական ճակատագիրը:

_ Հուրիկ Քլօ _ Զաքարեան պատմեց օդնութեան իր փորձառութիւնը Հայաստանի ազէտեալ Թշուառ ընտանիքներու, ու այսօրուան իր յուսախաբութիւնը՝ ի տես անխիղճ խմբակներու հայաստանցի գործունէութեան որ կը խոչընդոտէ բոլոր բարի կամեցողութիւնները:

_ Ստեփան Աւանէսեան, Երեւանի «Մեհեանք» կեդրոնի տնօրէն, մաղթեց որ Հայաստան չուառով ունենայ նոր եւ մաքուր սկզբունքներով դաստիարակուած դեկավարներ ու որոշող տարրեր, որպէսզի անոնք առանձնեն երկրին ապագան:

_ Ժորժ Հինդլեան, Երուսաղէմէն, երկու նիւթեր չօշափեց. նախ ափսոսաց որ Սփիւռքահայերս աւելի ուշադրութիւն ցոյց չենք տար Արցախին «որ մեր անմիջական օգնութեան կարիքը ունի». ինք նոր կը վերադառնար Հոնկկ: Ապա պատմեց Երուսաղէմի հաղարամեայ հայկական ներկայութեան մասին:

_ Ռէմոն _ Յարութիւն Գէորգեան (Նուպարեան գրադարան) ներկայացուց Եղեռնէն քիչ ծանօթ եւ հետաքրքրական երես մը. «Թուրք Արդարներու» պարագան, որոնք Հայեր փրկած են: Ան տեղեկացուց նաեւ որ «Արդարներու պուրակ»ի մը ընտրեմանն ծրագիր մը կը մշակուի, Ծիծեռնակաբերդի մէջ:

Դասախօսներու այս առաջին շարքին ատարին, եկեղեցին գոնուող բոլոր անձերը հրաւիրուեցան քովընտի սրահ մը ուր հիւրասիրուեցան հայկական ճաշատեսակներով, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

Յայտադիրը վերակաւ ժամը 15-ին, երաժշտութեամբ. Նելլի Սիմոնեան – Մարտիրոսովա եւ Ֆելիքս Սիմոնեան դաշնակի եւ թաւջուխակի վրայ մեկնաբանեցին Եկմալեանի պատարագէն հատուածներ, նաեւ կոմիտասի «Կռունկ»ը: Ու բանախօսները վերստին բեմ գրաւեցին.

_ կազմակերպիչ մարմինէն Էրնեստ Պէօնդ՝ ամերիկեան տաճարին երէցը եւ Տոքթոր Ժորժ Հոպսոն՝ նոյն տաճարին հովիւ ու աստուածաբանական կանոնիկոս, ողջունեցին ներկաները, իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով այս ձեռնարկին համար «որ պէտք է սատարէ ու ամրացնէ անկէ - սաքսոն աշխարհի եւ Հայաստանի միջեւ կապերը»:

_ Պր. Լ. Նալպանտեան, Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը իր խօսքին մէջ (Ֆրանսերէն եւ անգլերէն), չեշտը դրաւ հայ-ֆրանսական գաղտնի բարեկամութեան վրայ: Ան ուրախութիւն յայտնեց որ յոթնեկնեան այս տարուան մէջ, որ Հայերուս համար մեծ նշանակութիւն ունի, Տէր եւ Տիկին Հոպսոնը այս օրուան աքանչելի մշակութա - հոգեւոր ձեռնարկին դաղափարը ունեցած էին:

_ Պր. Վահրամ Ապաճեան, Անգլիոյ Հայաստանի դեսպանն ալ չնորհակալութիւն արտայայտութիւններ ունեցաւ, չեչտը դնելով Հայաստանի վերանկախացման տասնամեակին վրայ:

_ կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Արք. Նալպաչեան, ֆրանսերէն իր խօսքին մէջ, բացատրեց Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին խորհուրդը, հիմնուած 1700 տարիներ առաջ, «առաքելական քարոզչութեան» հիմունքներով:

_ Պարեւ Արք. Մարտիրոսեանի ելոյթին պահն էր. Արցախի թեմի առաջնորդը նախ ողջունեց (անդլերէն) ներկաները, կազմակերպիչները ու ապա Արցախի պատմականը ըրաւ, զայն ներկայացնելով իբրեւ հայկական քրիստոնէութեան բերդ նօրրանը (Դադի վանք, Ամարաս ու Մեծոպ Մաշտոց դասաւանդած էր, ժէ.-ԺԸ. դարերու 1700 եկեղեցի - վանքերը...): Ան պարզեց խորհրդային տարիներու ըղձալի վիճակը ու այսօրուան զարթօնքը եւ բոլորին կոչ ըրաւ որպէսզի «ազակցութիւնը չարունակուի, Արցախը ոտքի ելլէ եւ խաղաղութիւնը ընդմիշտ վերահաստատուի»:

_ Տիկին Գալոստյան Գոքի ժամանակով ողջունեցաւ ներկաները. Պարոնուհին որ կը վերադառնար Արցախ կատարած իր 51-րդ ճամբորդութենէն, չնորհաւորեց հայ ժողովուրդը իր յաւտուկ ոգիին համար «որուն չնորհիւ ան վերջերս տարաւ անհնախընթաց յաղթանակներ»: Ան յիշեց ոտքով նոր կատարած 140 քիլոմեթրնոց ուխտագնացութիւնը (Գորիսէն Գանձասար) ու ներկայացուց Արցախի նոր կեանքի խորհրդանիշ քանի մը յուշիչ պատկերներ: Տիկին Գոքի համար, Արցախի մէջ այսօր կատարուածը «վերեկգութիւնն է որ կը վերայայտնուի մոխիրներու ընդմէջէն»:

_ Վարդան Թադէոսեան, առօրեքնն է Սան Ֆրանսիսկոյի «Վերականգնման Կեդրոն»ին (հիմնուած 1998-ին, Տիկին Գոքի նախաձեռնութեամբ): Այս կեդրոնը կը ղեկավարի պատերազմէն տուժած, Արցախ ապրող աւելի քան 500 հաշմանդամներով ու չուրջ 70 անդամալոյծներով: Ան կը սատարէ անոնց վերադարձին դէպի բնակավանդ կեանք:

_ Հրանդ Քհնյ. Յովհաննիսեան, Գանձասարի հոգեւոր հովիւը, պատմական այս վայրին կարեւորութիւնը նչելէ վերջ, դրաւատրեց անոր ղեկավարական ոգին եւ ուրախութեամբ նչեց որ «այսօր Արցախի աղօթատեղիները կը վերաբացուին եւ հաւատքը վերածնունդ մը կ'ապրի»: Ապա, ան խորհրդանիշ - յիշատակ մը յանգնեց Տէր եւ Տիկին Հոպսոնին:

_ Աչոտ Մարտիրոսեան, Արցախի առաջնորդին եղբայրը, յայտարարեց որ 11 տարիներու ընթացքին, քանի եկեղեցիներ վերանորոգուած, կամ չինուած են Արցախի մէջ: Ան կոչ ըրաւ ամէն մէկ բարեսիրտ Հայու, «որպէսզի այս վերակառուցման աշխատանքը չարունակուի»:

_ Տոքթոր Փոսէթիա (Ս. Ղազարի Բուժօգնութեան հիմնարկ) խօսք առաւ դքսուհի Տը Պրիաքի անունով: Ցիշեց դարաւոր կապը որ իր կազմակերպութիւնը կը պահպանէ Հայաստանի հետ ու ներկայացուց իրենց վերջին ծրագիրները՝ Շուշիի հիւանդանոցին վերաչինութիւնը եւ բուժկէտի մը հիմնումը, Երեւանի մօտ:

_ Գլօր _ Արմէն Մուրատեան ներկայացուց վերջերս իր ու էրիք Վան _ Լէօվի աշխատակցութեամբ լոյս տեսած «Հայաստանի պատմական Աթլասը», ուր կը պարզուի երեսուն դարերու պատմութիւնը մը:

Կարճ դադար մը առիթ տուաւ որ ներկաները քիչ մը չունչ քաշեն ու երթան համիչքով մը զովանան: Կէս ժամ ետք, երեկոյեան յայտադիրը կը սկսէր դեղարուեստական բաժինով մը.

_ Անոյշ Տօնապետեան _ Գրիգորեան քէմանչայով կը նուագէր Սայաթ _ Նովայի քանի մը ստեղծագործութիւնները:

_ Օպերայի մենակատիչ պարիթոն Արման Սարգսեան իր ներկայացուցած փունջ մը կոմիտասեան երգերով կը խանդավառէր ներկայ հանրութիւնը:

_ Ապա, բեմ կը հրաւիրուէր Սիփան – կոմիտաս երգչախումբը որ վեց ժամուան կարճ բայց տպաւորիչ համերգ մը կատարեց. Կոմիտասի կրօնական եւ ժողովրդական կտորներու կողքին երգուեցաւ նաեւ Կարպիս Ասիրիկեանի «Հարսանեկան պզտիկ սիւիթ»ը, որ դիմաւորուեցաւ ջերմ ծափողջոյններով:

Դասախօսութիւններուն երրորդ շարքին ժամն էր.

_ Ֆիլիփ Մարսէն՝ «The Crossing Place. A Journay Among the Armenians» դիրքին հեղինակը, կարդաց իր գրութենէն քանի մը հատուածներ ուր կը ներկայացուին օտարի մը խորհրդածութիւնները, ի տես պատմական Հայաստանի ներկային: Ցիշենք որ այս գիրքը դեռ Ֆրանսերէնի թարգմանուած չէ բայց ան 1999-ին լոյս տեսած է հայերէն, Անթիլիասի տպարանէն «Հանդիպման վայրը ուղեւորութիւն Հայաստանի մէջ» վերնագրով (առենին, «Ցառաջ» անդրադարձած էր):

_ Վարուժան Սրապեան (ՌԱԿ), խօսեցաւ Ի. դարուն սկիզբը Ֆրանսայի մէջ ծաւալած հայասէր շարժումին մասին: Ան թուեց ծանօթ անուններ (Ա. Ֆրանս, Փրէսանսէ, Ֆիլար...) եւ կարդաց այդ հոսանքին հիմնադիր՝ Արշակ Զօպանեանի բանաստեղծութիւններէն, «Օրօր, Մայր հայրենիքիս»ը:

_ Աւելի Էրթեմ ծանօթ է ի նպաստ ցեղասպանութեան ճանաչման Գերմանիոյ մէջ կատարած աշխատանքով: Այս թուրք մտաւորականին հիմնած միութիւնը յաջողած է մինչեւ այսօր հաւաքել աւելի քան 11·000 ստորագրութիւններ, մեծամասնութեամբ Գերմանիա ապրող Թրքահպատակներէ, որպէսզի իր երկիրը վերջապէս ընդունի ճշմարտութիւնը: Թրքական իշխանութիւնները մերժած ըլլալով իր ղիմումին պատասխանել, ան այժմ դիմած է եւրոպական կառոյցներուն:

_ Տոքթոր Հրայր Քոչարեան, նոյնպէս Գերմանիայէն որ կը գործակցի Տոքթոր Թէսա Հոֆմանին, կ'աշխատի ծանօթացընելու Հայկական Եղեռնը գերմանական շրջանակներուն: Ան կը գանէ որ Ֆրանսայի կողմէ ընդունուած որոշումը ամբողջովին գոհացուցիչ չէ, որովհետեւ չի նչեր ոճրագործին անունը եւ հատուցումներու հարցը:

_ Հրաչ Գունտաքճեան ներկայացուց ցեղասպանութեան ճանաչման գծով Անգլիոյ մէջ կատարուած աշխատանքին պատկերը:

_ Վերջապէս, Արա Սարաֆեան, պատմաբան, խօսեցաւ իր հրատարակած գործերուն մասին, նուիրուած մարդկութեան դէմ ոճիրներու:

Արդէն կէս գիշերը մօտ էր ու գիտաժողովը իր աւարտին կը մօտենար: Ջանի փակելու համար բեմ հրաւիրուեցաւ Նուրիա Մաթոսեան որ պատկերներու լուսարձակումով, փոքրիկ ներկայացում մը շրաւ Աբրիլ Կոքքի, մարմնատրելով ամերիկահայ նկարիչին մօրը կերպարը:

Նչենք նաեւ որ դեկոյցներէն անկախ, դուդահեռաբար տեղի կ'ունենար գիրքերու, սալիկներու եւ հայատառերու վաճառք, ինչպէս եւ երկու ցուցահանդէսներ.

_ Մին, քովնտի սրահի մը մէջ ուր Ֆրանսահայ արուեստագէտներ (Հանրի Յաչերեան, Փարթիք Սամուէլեան, Ժիրքա, Յաչիկ Գալան...) իրենց վերջին գործերը կը ներկայացնէին: Հոն, լուսանկարիչ Վոյթէք Պիւսի արցախեան պատկերներն ալ կարելի էր դիտել:

_ Միւսը, բուն եկեղեցիին պատերուն վրայ կախուած, երեւանցի նկարիչ Միքայէլ Սիմոնեանի խլրօրինակ 12 իւղանկարներն էին. յայտնի պատկերացում մը 1700 տարուան քրիստոնեայ Հայաստանի քաղաքակրթութեան (Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն, Վազգէն ու Գարեգին Կաթողիկոսներու, անցնելով Մաշտոցէն, Վարդանէն ու Շնորհալիէն):

Այս թուումէն եւս, ինչ ըսել այս մարթոն օրուան մասին: Երբ Տիկին Հոպսոնին հարցուցինք յայտարարին այս աստիճան ծանրաբեռնուած ըլլալուն պատճառը, ան պատասխանեց որ այս գիտաժողովը նախատեսուած էր երեք օրուան համար, բայց յարմար վայրի մը չգտնուելուն պատճառով, կազմակերպիչները ստիպուած էին զայն տեղատարել մէկ օրուան մէջ...

Կը կարծեմ որ գիտաժողովին հետեւողին համար ամէնադժուարը թարգմանութիւններու անսահմանելի չափն էր. անոնք դասախօսութիւններուն թափը կը կտրէին եւ դժուարութիւններ կը ստեղծէին լաւ հետեւելու: Պատահեցաւ նոյնիսկ որ մէկ ելոյթ արժանայ չո՛րս թարգմանութիւններու. ասոնցմէ՝ Ալի Էրթեմ խօսեցաւ գերմաներէն ու թարգմանուեցաւ նախ հայերէնի, ապա անգլերէնի ու վերջապէս ֆրանսերէնի...: Բայց կարելի՞ էր արդեօք ուրիչ ձեւ որդեգրել: Դժուար թէ:

Ամէն պարագայի, իր թերիներով հանդերձ, այս ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն մը պէտք է նկատել: Ան տեսակ մը յարգանքի արտայայտութիւն էր որոշ խաւի մը (քրիստոնեայ) Ամերիկացիներու կողմէ ուղղուած՝ հայ ազգին: Իսկ նիւթերուն տեղին ընտրութիւնը (կեդրոնացած՝ Արցախի եւ ցեղասպանութեան ճանաչման վրայ) պատիւ կը բերէ կազմակերպիչներուն որոնք այս ձեւով կը պատասխանեն իր խոստումները չդարգող իրենց նախապահին:

Տիկին Հոպսոնի համար «այդ օրուան ամէն մէկ դասախօսը, իր մասնակցութեամբ, կը կազմէր մեծ խճանկարի մը մէկ մասնիկը, որուն ամբողջութիւնը կ'արտայայտէր հայկական ոգին, անոր յարգանք մատուցանելով»: Եւ այս խճանկարը աւելի մեծ գանգուածներու մատչելի դարձնելու համար, Տիկին Հոպսոն խոստացաւ ամէն ճիգ ի գործ գնել, որպէսզի չուտով, բոլոր զեկուցումները ամփոփուին ու հրատարակուին առանձին հատորով:

ՀՐԱՑՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՂՐԻՄ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիւսիսային Ղրիմ ընդարձակ տափաստան մըն է, կաւային ու աւազահողերով, ուր փոքրաթիւ ծառեր միայն կ'աճեն, որոնք ամրան վերջը կը չորնան: Գիւղերուն մօտ, ուր ջուր կայ, կաղամախիներ անտառներ կան: Մշակութեան յարմար հողերը ծխախոտի արտեր, պարտէզներ ու այդկներ են: Այդ տարածութիւններու մէջէն անցնող պլէտաւոր միակ պետ Սալկընն է: Երջանկին ցանցառ բնակչութիւնը կ'օգտագործէ հալած ձիւնը կամ անձրեւի ջուրը: Ծովեզերքին մօտերը, փոքր բարձրութեան մը վրայ աղի լիճեր կան, որոնցմէ ամանք ծովուն կապուած են: Այս տափաստանին ղլխաւոր քաղաքը Եւպատորիան է՝ արեւմտեան ծովափին, որ թաթարական նախկին դիւղի մը վայրին վրայ չինուած է: Այս շրջանին կլիման աւելի խոտաչունչ է. ձմեռը՝ ցուրտ, ամառը՝ տաք, եւ տեղումներուն քանակն ալ աւելի նուազ է՝ բաղդատմամբ հարաւային լեռնային շրջանակներուն:

Պատմութեան ընթացքին Ղրիմ տարբեր ցեղերու բնակավայրը եղած է. նախաքրիստոնէական դարերուն հոն բնակած են կիմմէրներ, տաւրեր, սկիւթներ, իսկ Ն. Ք. Զ_Ե դարերուն հոն հիմնուած են՝ յունական Թէոդոսիա, Պոնտիկապէյ, Խերսոնէս եւ Ֆանագորիա գաղթավայրները: Այնուհետեւ հոն թափանցած են ալաններ, Ց. Ք. Գ_Դ դարերուն՝ գոթեր եւ հոներ, իսկ Դ_Ե դարերուն Բիւզանդացիք ներխուժեցին հոն: Ցետագային ներխուժեցին նաեւ՝ պեչենէգներ, խազարներ, կոմանները, ղիչաղներ, իսկ ԺԳ. դարասկզբին մոնկոլ թաթարական ցեղախումբեր: Այս ժամանակներէն սկսեալ յատկապէս ծովափնեայ շրջաններուն մէջ հաստատուեցան նաեւ սլաւոնական ցեղեր, Հայեր եւ Ջոյներ: Ղրիմի բնակչութեան մեծամասնութիւնը թաթարներն էին, մինչեւ որ Բ. Աշխարհամարտի աւարտին անոնք զանգուածաբար բռնագաղթուեցան դէպի հեռաւոր նահանգներ:

Ներկայիս Ղրիմ աւելի քան երկուքուկէս միլիոն բնակչութիւն ունի, որուն մեծամասնութիւնը Ռուսեր եւ Ուկրանացիներ են, իսկ մնացեալները՝ Թեթառուսեր, Հայեր, Հրեաներ եւ այլ փոքրամասնութիւններ:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՂՐԻՄԻ ՀԵՏ

Ղրիմի թերակղզին Հայերուն ծանօթ եղած է հնագոյն ժամանակներէն. պատմական տուեալներու համաձայն, Միհրդատ Եւպատորի զօրքերու կողքին Տաւրիկիայի մէջ մարտնչած են հայկական զօրամասեր: Հաւանաբար Տիգրան Մեծի եւ Միհրդատ Եւպատորի աշխարհակալութիւններէն ետք Հայերը առեւտրական կապեր հաստատեցին Սեւ եւ Կասպից ծովերու հիւսիսային ափերուն: Ստրաբոն կը յիչէ, որ Հայերը առեւտուր կ'ընէին սարմատացիներու եւ սիրաքացիներու հետ: Անոնք Տանայիս (Դոն)գետի ափերուն, Հիւսիսային Կովկասի, ինչպէս նաեւ Ստորին Դանուբի չրջակայքը կ'ապրէին: Ստրաբոն կ'աւելցնէ, որ Հայերը անոնց կը վաճառէին բաբելական եւ հնդկական թանկարժէք ապրանքներ:

Տանայիսի ափերուն առեւտուր ընող Հայերը բնականաբար կապի մէջ էին նաեւ Ղրիմի առեւտրական կեդրոններու հետ, որովհետեւ Տանայիսի առեւտրական դիծը Ղրիմի ծովափնեայ նաւահանգիստներուն, դլխաւորաբար՝ Պոնտիկապէյի, Թէոդոսիայի եւ Խերսոնէսի հետ կապուած էր:

Նչենք, որ Տաւրիկայի (Ղրիմ) մասին

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար. Գ. էջէն)

յիշատակութիւն կայ Անանիա Շիրակացիի է. դարու «Աչխարհացոյց»ին մէջ։

ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ՝
ՂՐԻՄԻ ՎՐԱՑ. ԻՇԽԱՆ ՎԱՐԴԱՆ
ԱՊՕՏՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ
ԵԻ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ ԿԱՅՍՐ

Բիւզանդացիք Ե. դարուն Ղրիմի ծովափնեայ կարգ մը բնակավայրերու վրայ տիրապետութիւն հաստատեցին, իսկ այլ բնակավայրեր ալ իրենց հովանաւորութեան տակ առին, որմէ ետք անոնք մնայուն զօրք կեդրոնացուցին հոն։ Այս ժամանակ Արեւմտեան Հայաստան բիւզանդական տիրապետութեան տակ կը գտնուէր, եւ Բիւզանդացիք նաեւ հայ զինուորականներ ու զօրքեր հաստատեցին հոն։ Բիւզանդական տիրապետութեան այս պայմաններուն տակ ալ Հայեր սկսան թափանցել Ղրիմ։

Ղրիմի մէջ Հայերու ներկայութիւնը չեշտուեցաւ յա՛տկապէս Ցուստինիանոս Բ. կայսեր ժամանակաշրջանին, որ գահ բարձրացաւ 685–ին, տասնվեց տարեկան հասակին։ Տասնամեայ գահակալութենէ ետք, գաւազիր խումբ մը սպաներ 695–ին յեղաշրջում մը կազմակերպեցին անոր դէմ, գահընկէց հռչակեցին զայն եւ անոր քիթը կտրեցին (որմէ ետք ան Ռինոտմէոս կոչուեցաւ)։ գահազուրկ կայսրը Ղրիմի Խերսոնէս քաղաքը աքսորուեցաւ եւ անոր փոխարէն Թիպերիոս Բ. Ափսիմար կայսր հռչակուեցաւ։

Քանի մը տարի ետք Ցուստինիանոս լուր առաւ, որ Թիպերիոս Բ. Ափսիմար ծրագրած է ձերբակալել զինք։ խերսոնէսի տուղեկին պաշտպանել իրենց գահազուրկ արքան, եւ Խերսոնէսի մէջ ինքզինք վտանգուած զգալով՝ Ցուստինիանոս փախաւ եւ խազարներու խանին մօտ ապաստան գտաւ, որովհետեւ խաներու ընտանիքը վաղեմի բարեկամական կապեր ունէր Հերակլեան կայսերական տան հետ։ Երիտասարդ Ցուստինիանոս հոն խանին քրոջը հետ ամուսնացաւ։

Սակայն Թիպերիոս Բ. Ափսիմար վըճռած էր ամէն գնով չէզոքացնել Ցուստինիանոսը, և բանակցութեան մէջ մըտնելով խազարներու խանին հետ՝ մեծամեծ նուէրներով ու գումարներով կաշառեց զայն, որպէսզի սպաննէ իր փեսան՝ Ցուստինիանոսը։ Դաւադրութիւնը ծրագրուած էր արդէն, երբ Ցուստինիանոսի կինը լուր առնելով՝ զգուշացուց իր ամուսինը։ Ցուստինիանոս իր կեանքը փրկելու համար արագօրէն փախաւ խազարներու մօտէն եւ Պուլկարներու Տերվիլ խանին մօտ ապաստան գրտաւ։

Տերվիլ խան մտածելով, որ Ցուստինիանոսի միջոցով կրնայ ընդարձակել իր տիրոյթներն ու ազդեցութեան գօտիները, օգնեց անոր։ այսպէսով Ցուստինիանոս իր չուրջ զօրք հաւաքեց, կազմակերպեց զանոնք, եւ այնուհետեւ Ցուստինիանոսի ու Տերվիլ խանի զօրքերը միասնաբար քալեցին Պոլսոյ վրայ եւ 705–ին գրաւեցին զայն։ Իր գահընկեցութենէն եւ աքսորէն տասնամեակ մը ետք Ցուստինիանոս վերադարձաւ իր մայրաքաղաքը եւ ինքզինք կրկին անգամ կայսր հռչակեց։

Աքսորի տարիներուն խերսոնէսցիներէն իր կրած նուաստացումներուն վրէժը լուծելու նպատակով Ցուստինիանոս Բ. 710–ին պատժիչ զօրք ղրկեց անոնց դէմ, որոնք ցամաք ելլելով՝ անխնայ կոտորեցին խերսոնէսցիները։ Կայսրը չբաւարարուելով այս վրէժով՝ պատժիչ երկրորդ նաւատորմ մըն ալ ղրկեց խերսոնէսի դէմ, բայց այս անգամ դէպքերը տարբեր բնոյթ ստացան։

Արդարեւ, այս ժամանակ Խերսոնէսի մէջ մեծ հեղինակութիւն ունէր Հայազդի իշխան Վարդան։ ան իր չուրջ համախմբեց խերսոնէսցիները, որոնք ապստամբութեան դրօշ պարզեցին եւ դիմադրութիւն ցոյց տուին կայսեր զօրքերուն։ Խերսոնէսի կռիւներուն լուրը առնելով՝ ապստամբներուն օգնութեան հասան խազարները, որոնց ժամանումով դէպքերու հոլովոյթը փոխուեցաւ ի նպաստ խերսոնէսցիներուն։ Բուռն կռիւներէ ետք ապստամբները Խերսոնէսը իրենց հակակշռին տակ առին։ ստեղծուած այս կացութեան առջեւ ապստամբներուն միացան նաեւ կայսերական զօրքերը, որոնք հաւատարմութեան երդում տուին իշխան Վարդանի։

Այսպէսով իշխան Վարդան իր հակակշռին տակ առաւ Խերսոնէսն ու իր չըրջակայքը եւ 711–ին ինքզինք Բիւզանդիոնի կայսր հռչակեց։ Բաւարար ուժ ունենալով իր չուրջ՝ ան այնուհետեւ իր զօրքերուն դյուխը անցած քալեց Պոլսոյ վրայ եւ նոյն տարին իսկ՝ 711–ին գրաւեց զայն։ Իշխան Վարդան ձերբակալեց կայսրն ու կայսերական տան անդամները եւ բոլորն ալ մահապատիժի ենթարկեց։ Այնուհետեւ ան, որ արդէն իսկ ինքզինք կայսր հռչակած էր, ինքզինքին Փիլիպպիկոս անունը տալով կայսր օծուեցաւ եւ երկու տարի իշխեց Պոլսոյ մէջ։

*
**

Քանի մը խօսք ալ՝ ղրիմահայ գաղութի աղբիւրներուն մասին։ ղրիմահայ դաղութը այն գաղթօճախներէն է, որոնք ունեցած են իրենց պատմիչները։ անոնցմէ են՝ Դաւիթ Ղրիմեցի, որ «Ցայսմաւուրք»ի իրրեւ յաւելուած գրած է Ղրիմի Հայոց պատմութիւնը, Մարտիրոս Ղրիմեցի գրած է «Պատմութ Ղրիմայ յերկրի», Խաչատուր Կաֆայեցի՝ «Տաղերգրութիւն»ը։ կարեւոր աղբիւրներ են Մինաս Բժշկեանի «Ճանապարհորդութիւն ի Լեհաստան»ը, Տէր–Աբրահամեանի «Պատմութիւն Ղրիմու», Բուչներեանի «Պատմութիւն գաղթականութեան Ղրիմայ Հայոց», Տաչեանի «Հայ բնակչութիւնը Սեւ ծովէն մինչեւ Կարին», Վ. Միքայէլեանի «Ղրիմի հայկական գաղութի պատմութիւն» աշխատութիւնները, այլ հեղինակներու ուսումնասիրութիւններ եւ տարբեր հանդէսներու ու պարբերականներու մէջ ցրուած յօդուածներ։

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀՍԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր Յունիսի 17-ին
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան
պետական կրօնի հռչակման
1700–ամեակի

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ
Օծումի 26–րդ տարեդարձ

Պատարագ ժամը 10·15–ին եւ Մաղթանք Ս. Էջմիածնի համար։

Արեւշատութեան աղօթք կենքահայրերու, բարերարներու եւ հաւատացեալներու համար։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 13–ին Իսիի Փ. Ա. Ս.ի սրահին մէջ Քրիստոնէականի դասերու աշակերտութեան, Կիրակնօրեայ դպրոցի եւ Քրէնկեան մշակութային սրահի, երաժշտութեան վոքրիկներու տարեվերջի հանդէս։

Հիւրասիրութիւն Մնոդական Մարմինի կողմէ։

Հոդեւոր Հովիւն ու Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրեն չրջանի հաւատացեալները միասին ու միատեղ աղօթելու։

Հովանաւորութեամբ՝
Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ
Հոգաբարձութեան

ՏԱՐՕՆ ԵՐԳԱՀԱՐՄԲ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳԸ

Նուիրուած՝
Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակին։

Ուրբաթ, Յունիս 15–ին, ժամը 20·30–ին Ֆրանսական Կաթողիկէ Սէնթ Լիւսի Եկեղեցիին մէջ
162 Ավընիւ Վէրտէօն, Իսի լէ Մուլինօ
Մանրամասնութիւն։

Ossanna Manoukian soutient sa Maîtrise d'Arts Plastiques à l'UGAB-Paris

le Vendredi 22 juin à 19 heures
Ossanna MANOUKIAN
Etudiante à l'Université de St-Denis (Paris VIII)
soutiendra sa Maîtrise mixte d'Arts plastiques
«Fragmentation, germination d'une identité»,
sous la direction d'Yvan TOULOUSE
Maître de Conférences
à l'Université de St-Denis (Paris VIII),
et exposera ses travaux
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)
— Entrée libre —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՔՈՒԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս տարի եւս, ամէն տարիներու նման Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմինը, իր պատասխանատուութիւնն ու յարգանքը կը ներկայացնէ Հայ Ազատագրական - Յեղափոխական չարժման նահատակներ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՈՒԱՆՆԵՐուն յիշատակին, որոնք միասնաբար կախաղան բարձրացան 1915 Յունիս 15–ին եւ իրենց կեանքը մատուցին որպէսզի Հայը ապրի։

Վարիչ Մարմինս ՔՈՒԱՆՆԵՐու յիշատակին հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կու տայ Փարիզի, Ալֆորվիլի, Առնուվիլի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Շաւիլի հայկական եկեղեցիներուն մէջ, կիրակի, Յունիս 17–ին։

***

Հոգեհանգստի Հայ Երիտասարդական կեդրոնին մէջ, Աչտարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ։

ՄԱՐՍԷՅԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի կեդրոնի
կազմակերպութեամբ

ՄԷԿ – ԴԵՐԱՄԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆԻ
«ԱՆՀԱՄՅԷ ՏԻԵՐՆ»
կատարողութեամբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆԻ

Հայրենի հանրաճանաչ դերասանուհի
Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաչեան սրահը
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Մախքերու մանակցութիւն 60 Ֆրանք։

CONCERT

au profit de l'Ecole Arménienne du Samedi
SAINTE-CROIX
le samedi 16 juin à 20 heures 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix de Paris
des Arméniens Catholiques
Chieko HAYASHI
Chant
Massanori KOBIKI
Piano
Au programme:
Claude Debussy — Komitas — Gabriel Fauré — Akira Miyoshi — Cathy Berberian — Maurice Ravel
Entrée: 13, rue du Perche (angle rue Charlot) Paris 3e
Participation aux frais : 50 F
Réservations: Tél.: 01 44 59 23 50.
Métro: République, Filles du Calvaire

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կարպիս Ափրիկեան կը ներկայացնէ Բարսեղ Կանաչեանի երաժշտական գործը
Ուրբաթ, Յունիս 15, ժամը 20·30–ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Երեկոյթի ընթացքին կը վաճառուի Կանաչեանի ամբողջական գործերու խտացեալ սալը (C.D.)։

***

RENCONTRE

avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage paru aux Editions **«Autrement»**
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յունիս 16
Տօն Սրբոյն
Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչիի՝
ելանելոյն ի վիրապէն

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
կիրակի, Յունիս 17
Բ. կիրակի Զկնի Հոգեգալստեան
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Ի ժամու պատարագին՝ Մաղթանք կը կատարուի վասն Սուրբ Էջմիածնի։

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մանկահիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Քրիստա Նէտէլեանէ 1000 Ֆր. իրենց թոռնիկին՝ Թէօ – Քրիստոֆ Ծննդեան առթիւ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

***

Visite à Boulogne s/Mer

La Section **«AGNOUNI»** d'Asnières de la Croix Bleue des Arméniens **de France** vous invite à visiter l'Aquarium de **Boulogne s/mer** et la **vieille ville**

les **16** et **17** juin — Participation: 650 F

Voyage en autocar, nuit à l'hôtel petit déjeuner; dîner et entrée à l'aquarium compris.

Pour plus de renseignements
Contacter les numéros suivants :
01 47 99 41 19 et **01 56 04 19 89**

***

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...

Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

Date à retenir

La Section «HELEN PUZANT» d'Alfortville
de la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organise
le SAMEDI 20 OCTOBRE
une **SOIREE DANSANTE**
à la Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville
avec l'**Orchestre «Gaïdzag's»**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 15
VENDREDI
15 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Ամերիկա եւ Գանատա : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում) 1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·188 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 76e ANNEE — N° 20·188

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՊԱՐ, ԱՂՕԹՔ ՈՒ ՊԱՑԹՈՒՄՆԵՐՈՒ ԺԱՄՈՐ

ԱՄՆ- էն 150 հոգինոց հայ զբօսաշրջիկներու խումբը որ 1700-ամեակի նշումներու ծրագիրին մէջ զետեղուած շրջագայութեամբ այցի գացած էր Թուրքիոյ հայկական բնակավայրերը, երեւան անցած է։ Թուրք մամուլը կարեւորութեամբ կ'արձագանգէ խումբին այցերուն։ Անոնց վերջին հանգրուանը եղած են Կարսն ու Անին։ Յունիս 14-ի «Միլլիյէթ»ը խումբին Անիի մայր տաճարին առջեւ մէկ լուսանկարն ալ հրատարակած է, խորագրելով՝ «Անիի մէջ աղօթեցին ու զացին»։ Առաջին էջէն տեղ տրուած է ուրիշ լուսանկարներու ալ։

Գրեթէ ամէն պարբերութիւն կը չեշտէ այն խանդավառութիւնը, զոհունակութիւնը զոր ամերիկահայ զբօսաշրջիկները ապրած են, այցելելով իրենց պապերուն ղրաւուած հողերը։ Պէտք է ըսել որ թուրք պատասխանատուներ ալ չանգ չեն խնայած այդ ապրումները ներշնչելու համար։ Օրինակ, Կարսի մուտքին տեղադրուած «Կովկաս» պարահրապարակը իր պարեզրով ղիմաւորած է զանոնք ու նոյն թիւին մէջ երկու զոյն էջերու վրայ տեղ զտած լուսանկար մը ցոյց կու տայ կրօնական ղեկտուորումով ճաղատ անձ մը որ կը պարէ այդ խումբին անդամներուն հետ, մինչ լուսանկարին մակագրութիւնը կ'ըսէ· «Հայերու խումբը Կարսի ֆաղաֆապետին հետ պար բռնեց, յետոյ գնաց Անիի աւերակները այցելելու»։ Անիի աւերակներուն տրուելիք այցի մը ի՛նչ յարմար նախաբան, Կարսի աքզաքապետին հետ բռնուած այդ պարը, ան ալ հայ կրօնաւորի մը կողմէ որ կրնար Անիի եկեղեցիներէն մէկուն հովիւը ըլլալ…։

Խումբին այցին մասին նոյն թերթին կատարած տեղեկատուութեան մէջ կ'ըսուի թէ հոն «յանուն հայ եւ թուրք ժողովուրդներուն եղբայրութեան» եղբեւանիի եւ վարդի ծառեր տնկուած են, իսկ նոյն հովիւը՝ Վրթանէս Քհնյ. Գալայճեան ըսած է· «Հիանալի ընդունելութիւն տանք· չատ դոհ ենք մեր ճամբորդութենէն, մենք մեզ մեր տան մէջ զգացինք· տատր պատճառը այս երկրին մարզիկն էին։ Մեր յարաբերութիւնները որքան արդէն չատ լաւ մակարդակի վրայ էին, աւելի չեմացան»։

Խումբին ուրիշ անդամ մը տեղացիներու հիւրասիրութիւնը կը դովէ, նաեւ համեղ ուտելիքները· կ'ըսէ թէ գոլայլ փոխարէն թան խմած են եւ թէ՝ աչխարհի ամէնէն համով պանիրները Կարսի մէջ կերած է, եւ այլն։

Ամերիկահայ երիտասարդ մըն ալ զոհունակութիւն յայտնած է որ այդ ճամբորդութեամբ առիթը գտած է հօրը կրծատակը կատարելու եւ անոր ածիւնը ծննդավայրին՝ Թոքաթի հողին վրայ սփռելու։

Կարգած է եղած Ամերիկահայերու խումբին այցէն արուած այս արձագանգները, անկարելի կ'ըլլայ վանել «Յառաջ»ի նոր աւարտած թերթօնին հեղինակ Մայրանոյշ Յակոբեանի վերջաբանի տողերուն ցայտնող հարցականը. «չգիտեմ, ի՞նչ սրտով էի որպէս զբօսաշրջիկ անցնելու գաղթի արիւնոտ ճանապարհներով, որպէս հիւր թակելու ծննդավայրիս դռները»…։

*
**

Հայերու խումբին կարս այցին վերջացմէն հնագաբրբական պատահար մըն ալ արձանագրուած է որ անցեալի արժէքներու մեր արհամարհանքին արեւելեան տարբերակին ապացոյցը կու տայ· խումբը Անիի մայր տաճարին մէջ աղօթքի պահուն ցնցուած է 150 մեթր անդիէն, Հայաստանէն, հասնող պայթումներու ժխորով։ Այդ ժխորը ուրիշ խանդավառութեան մը արդիւնք է· կու գայ տըխրօրէն ծանօթ այն քարհանքէն որ տահմանին կից բացուած է 1700-ամեակի տաճարին քար հայթայթելու համար եւ ուր կատարուած ամէն մէկ պայթում կը վնասէ արդէն կիսակործան Անիին։

Զենք գիտեր թէ 1700-ամեակի հաչուեփակը ի՛նչ պիտի ձգէ հայ ժողովուրդին։ Ան այժմ՝ արձանագրուածը նիւթականին ու ոգեկանին ոռնակոխումն է, ցաւին ու ցասումին ապուշ խանդավառութեամբ մը փոխարինումով։

Ատուած վերջը բարին կ'ընէ՞։

Ա· ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԺՈՍՓԷՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ ՇԻՐԱԿԻ ԱՆՑԵԱԼԸ

Ըստ երեւոյթին, Լ· Ժոսփէն չատ չզպզուած է այն յիշեցումներէն որոնք եղան իր արոցկիական անցեալին մասին։ Մոքքի մէջ, այդ անցեալը չէր որ այնքան զատապարտելի էր, այլ այն իրողութիւնը որ նախապէս ուրացած էր եւ յայտնած թէ՝ ես չե՛մ, եղբայրս է…։ Ապա, ամսուս սկիզբը սահիպուեցաւ խոստովանիլ եւ բացատրութիւններ տալ Ազգային Ժողովի բեմէն ի պատասխան ընդդիմութեան երեսփոխանի մը հարցումին։ Հաւանաբար կը խորհէր թէ հարցը փակած է, մինչ Զորեքչաբթի, Յունիս 13-ին, կրկին արծարծուեցաւ Ժոսփէնի անցեալին հարցը, հարցումներու նուիրուած ժամթական նիստին։

Հարցում ընողը Իւ-Տէ-Էֆ-ի երեսփոխան Հերվէ Մորէնն է· ան կ'ըսէ·– «Ցունիս ե-ին եղած հարցումի մը պատասխանեցիք որ արոցկիական անցեալ մը ունեցած էք մինչեւ 34 տարեկան, այսինքն՝ 1971։ Վաղը, «Նուվել Օպսէրվաթէօր» կը յայտնէ որ արոցկիստ եղած էք մինչեւ 1983, քանի որ մինչեւ 1982 խօսակցութիւններ ունեցած էք Փիէր Լամպէրի հետ (համայնավար միջազգայնականի այն ատենուան դեկավար), այս վերջինը, ըստ նոյն թերթին, ձեզի դիմած էր որպէսզի Ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ համագումար մը կազմակերպէք հակաճառելու համար Փիէր Մօրուայի կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութեան դէմ։ Ուրեմն, անցեալ չարթու սուտ խօսեցաք։ Հարցումս, ուրեմն, չատ պարզ է·– 1981–ին երբ Ֆ· Միթերանի ձեզի յանձնեց ընկերվարական կուսակցութեան Ա· քարտուղարի պաշտօնը, ընկերվարակա՞ն կուսակցութեան անդամ էի, թէ նախ ՕՍԻ–ի (համայնավար միջազգայնական կազմակերպութիւն) անդամ, կամ՝ երկուքն ալ»…։

Աղմուկը մեծ է կառավարութեան եւ ներքին անդամանութեան չարքերուն մէջ, մինչ ընդդիմութիւնը կը ծափահարէ։ Ժոսփէն ոտքի կ'ելլէ, չզպզըզուած է ու մեկնելով այն սկզբունքէն որ լաւագոյն պաշտպանողականը հակայարձակումն է, կ'ըսէ·– «Պատասխանեցէք անցեալ չարթու եւ կը բաւէ։ Պարոններ, եթէ չարունակէք այդ ճամբով, ամէն ոք պարտի ինքզինք արդարացնել լսածին կամ ըրածին համար։ Թերեւս ուշացայ բացատրութիւններ տալու լրագրողներու առջեւ, ամէն պարագայի մէջ նուազ ծանրակչիռ է, քան ուշանալ բացատրութիւններ տալու դատաւորներուն»։ Ընկերվարականները կը ծափահարեն, ալը չի չարժիր, Մորէնն ալ ձախողած է, բայց, ընդդիմադիրները կը մխիթարուին դիտել տալով որ Ժոսփէն ինքզինքին տէրը չէ այլեւս։

Ժոսփէն Շիրաքի անունը չէր տուած, բայց, ակնարկութիւնը յստակ էր եւ էլիզէի հակազդեցութիւնն ալ անմիջական է։ Շիրաք Պրիւսէլ է, բայց, էլիզէի քարտուղարը կը հեռաձայնէ Ժոսփէնի գրասենեակի պետին Շրամէքի հաղորդելու համար Հանրապետութեան նախագահին զարմանքը, որ նախապատրաստ նման խօսքեր արտասանէ ազգային ներկայացուցչութեան առջեւ երբ նախագահը Պրիւսէլ է պաշտպանելու համար Ֆրանսական չահերը եւ կ'աւելցնէ թէ զեկոյց մը պիտի հրատարակուի։ Այդ զեկոյցին մէջ, Պետութեան զեկավարը կը յիշեցնէ որ անհրաժեչտ է տեղի չտալ բանակչճեու եւ բոլոր պարագաներու մէջ, նախապատուութիւն տալ պատասխանատուութեանց ոգիին։

Ցաւակ է որ այս ամբողջը կապ ունի նախագահական ընտրութեան հետ· ընդդիմադիրը ակած է եւ արդէն իսկ այն տպաւորութիւնը կը թողու որ քաւական աղատ լաթեր պիտի լուացուին, այլ խօսքով փոխանակ երկրին եւ ժողովուրդին ներկային եւ ապագային մասին չինիչ ծրագրերու շուրջ վիճելու, Ժոսփէն եւ Շիրաք պիրար վարկաբեկելով պիտի զբաղին։ «Լիպերասիոն» (Ցունիս 14) խմբագրականով մը սա հարցումը կ'ուղղէր·– «Որպէս նախագահ սրոցկի՞ստ մը կը նախընտրէք թէ ափէռիստ մը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՊՐԻՍՏԻԼԻ ՄԷՋ, ուր կը մասնակցէր ՕԹԱՆ-ի ժողովին, Պուչ չատ չսնուեց պաչտպանութեան հակահրթիռ իր ծրագրին վրայ, որու բնաւ համամիտ չեն Եւրոպացիք։ Ընդհանուր պիծերու մէջ մնաց եւ յայտնեց թէ ան դեռ պատրաստութեան մէջ է։ Նախապահին այս այցելութեան առթիւ, որ առաջինն է իր ընտրութենէն ի վեր, «Ֆիկառո»յի Թղթակիցը կը յիչէ անոր տրուած որակումները– «Պարոն մահապատիժ», «Թունաւոր Թեքսասցին», «Երեք Պի-ով մարդը» (պիպլը, պէզպոզ, պարպըքիու)։

ԺՈՍՓԷՆ տեղի տուած ըլլալով, Ցունիս 13ին, Համայնավարներն ալ քուէարկեցին «ընկերային արդիականացման» օրինագիծը որ կը վերաբերի գործազրկումներու սեղմումներու։ Օրինագիծը քուէարկուեցաւ 253-ի դէմ 304 ձայնով։

ՀԱՄԱՍԻ զինեալ ճիւղը չի հետեւիր քաղաքական զեկավարութեան եւ կը համակերպի Արաֆաթի հրաժարարին, բաւական դժդոհութիւն պատճառելով չարժումին հիմնադրին Ապտէլ Ազիզ Ռենթիզիի։ Ցունիս 12-ին է որ ի վերջոյ ՍԷ–Ի–Ա–ի տնօրէնը յայտնած էր կողմերուն հրաժարար մը ընդունիլ տալ։ Այս համաձայնագիրը կը մեկնաբանուի որպէս նահանջ մը Արաֆաթի համար։ Արդարեւ 9 ամսուան Ինթիֆատայէ եւ 500 մեռեալէ ետք, Պաղեստինցիք ոչինչ չահած են, նոյնիսկ աւելի դէշ կացութեան մէջ են եւ Թինէթի (ՍԷ–Ի–Ա–ի տնօրէնը) ծրագիրն ալ բաւական անորոշ է։ Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարած է որ ան միայն աչխատանքի ծրագիր մըն է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՀԻՄՆԱՐԿԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

«Մարմարա» կը տեղեկացնէ (Ցունիս 13) թէ պաչտօնական բացումը կատարուած է Անդարայի «Հայկական հետազօտութիւններու հիմնարկ»ին որուն պարտականութիւնն է հայկական պնդումները հերքել։ Բացումը կատարած է Պետական նախարար Թ· Թոսքայ որ բացման խօսքին մէջ ըսած է թէ Թուրքիա պարտաւոր է ծանր աչխատանք տանելու այն նիւթերուն չուրջ որոնց մէջ իրաւացի է· «պէտք է մեր դատը աւելի յաջողութեամբ ծանօթացնենք արտասահմանի մէջ» ըսած է ան։

*
**

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԿՍՊԱՍԱՐԿԵՆ

Թրքական «Ճումհուրիյէթ» օրաթերթը կը հաղորդէ որ Թրքական կողմը հայ եւ Թուրք պատմաբաններու նոր հանդիպումի մը կը ձեռնարկէ Պոլսոյ Համալսարանի չրջանակէն ներս, նպատակ ունենալով քննարկել հայ – Թրքական յարաբերութիւնները։ Ծրագրին անօրէնը՝ Փրոֆ· Մ· Սարայ ըսած է թէ կազմակերպչական չնչները դէմ են պատմական փաստերու աղաւաղումին ու աւելցուցած է՝ «կ'առաջարկենք մեր հայ գործընկերներուն միասին հետազօտել թրքական, ռուսական, բրիտանական, գերմանական, ֆրանսական եւ ամերիկեան արխիւները ու աշխարհին ներկայացնել ճշմարտութիւնը»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՑ «ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 13 / 14)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ԿԱՐԳԱԻՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Վ· Օսկանեան Ցունիս 13-ին մամուլի ասուլիսի մը խօսելով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման վերջին չրջանի զարգացումներուն մասին, ըսած է թէ Քի Ուէսթէն եւ Ժընեւի հանդիպումին համաձայնելէ եառ Մինսկի նախագահներուն չրջան այցին ընթացքին բարդութիւններ ծագեցան։ Նախագահները կ'աչխատին այդ բարդութիւնները հարթելու· ինչ կը վերաբերի Հայաստանի, Ժընեւի հանդիպումին յետաձգումին պատճառը ան չէ· հաւատարիմ փարիզեան սկզբունքներուն, Երեւան պատրաստ է բանակցութիւնները չարունակելու։

Գալով Իրանի մասնակցութեան, այդ մասին որոչումը կը վերաբերի երեք նախագահներուն։ Իսկ ԱՄՆ–ու ներկայացուցիչ Գ· Գատմանի ըսածին, թէ երկու կողմերու հանդուրժութիւնը պատրաստ չէ փոխադարձ զիջումի, Վ· Օսկանեան ամբողջովին համաձայն չէ զբաղուած։ Նախարարը պատճառաբանած է թէ Հայաստանի ու Ադրբեջանի հանդուրժութիւնները տեղեակ չեն պահուած կարգաւորման թոլոր մանրամասնութիւններուն, ուստի դժուար է եզրակացնել ժողովուրդներուն տրամադրութեան մասին։

Իսկ Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Ն· Գրիբկովի յայտարարութեան թէ Ղարաբաղի հարցը չորս կողմ ունի, հաչուելով «Ղարաբաղի ազրբեջանական համայնքը», Վ· Օսկանեան հակազդած է, ըսելով որ ինչ որ ալ ըլլայ ուրիշներու կարծիքը, հայկական կողմին համար հարցը եռակողմ է եւ ան պիտի լուծուի երեքին համաձայնութեամբ։

*
**

Ն· ՑՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ՊԱՏԱՄԻԱՆՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր 27-ի դատավարութեան Ցունիս 13-ի նիստին հրապարակուած են նախորդ նիստերուն ընթացքին եղած դիմումներուն պատասխանները՝ հեռատեսիլէն, Ղրիմի Հայոց միութենէն եւ Սրտաքին գործերու նախարարութենէն։ Մեղադրող կողմը հարցումներ ուղղած է Ն· Ցունանեանին, անոր ընտանիքին, ծննդավայրին հետ յարաբերութիւններուն մասին։ Ինք չեչտած է որ գաղափարներու համար ապրողը կրնայ այդ նպատակով պայքարիլ գրիչով եւ զէնքով։ Ինք մի՛միայն գաղափարի համար գործի անցնող մէկը չէ, քանի որ ատիկա մոլեռանդի գործ է։

Դատավարութիւնը կը չարունակուի Ցունիս 14-ին։

ՅԱՌԱՋԻ ՆՈՐ ԹԵՐԹՈՆԸ՝

ԹԻՒ 17 ԽՄԲԻԷՆ

Այսօրուան մեր թիւով որպէս թերթոն կը սկսինք հրատարակել 1915 Ապրիլ 24-ին նախորդած օրերուն եւ ապա եղեռնին ընթացքին պահուած օրագրութիւնն մը: Երուանդ Օտեանի «Թիւ 17 խմբիէն» եռահատոր վէպն է ան որուն Ա. եւ Բ. հատորները լոյս տեսան Երեւան, 2000 եւ 2001 թուականներուն. երրորդը պատրաստութեան մէջ է: Երկու դիրքերուն ալ հրատարակիչը Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանն է, իսկ նաեւ Գ. դիրքին մեկենասը Ցարուհիւն Սիմոնեան:

Ե. Օտեան անմիջական մասնակիցն ու ականատեսն է իր ներկայացուցած օրագրութեան որ կը սկսի 1914 Փետրուարէն ու կ'ընդգրկէ մեր պատմութեան ամէնէն եղերական տարիները: Ներսէն դիտող մըն է Օտեան հոս. ոտիկանական պատումի մը հեւ ի հեւ հետաքրքրութեամբ կը ներկայացնէ հայ ազգային կեանքը որ իր ժողովներով, վէճերով յաճախ յանձնառաստան մեծերով ու ճարպիկ, ճարպուկ փոքրերով կը խմորուի երկրին իշխանութեան սուր հսկողութեան ու չատ վարպետ միջամտութիւններուն չուքին տակ. բաներ որոնք մեծ մասով կ'անդիտացուին հայ մեծամեծներու կողմէ: Ու մինչ հայկական նահանգներու բարենորոգումներու հարցը օրակարգի վրայ է, լուրջ յոյսեր կապուած են հեռաւոր սուրբերու, օսմանեան իշխանութիւնները իրենց դիւանագիտական ճապկումներուն զուգահեռ, աւելորդ չեն նկատեր դործի մղելու որոշ չափով պարպելն աւելի պարկան, իսկ աւելի յստակ կերպով՝ իր դրպանին համար ազդն ալ, խաչն ալ ծախող Հայեր: Այս խումբին ամէնէն խորհրդաւոր տիպարն է «Թիւ 17 խմբիէն» որուն գոյութեան տեղեակ են բոլոր մակարդակներու հայ ժողովականները, մտաւորականներ, յաճախ իրարմէ կասկածելու աստիճան, բայց վճռական դիւտը ոչ ոքի կը յաջողի, մինչ լրտեսը կը գործէ բաւական հանդստութեամբ, վայելելով յարգելի ազգային պատիւները: Ո՛չ Զօհրապի, Վարդգէսի ձերբակալութիւնը, տարագրութիւնը, ո՛չ միւս մտաւորականներուն գլխուն պայթած վտիտրիկը ընկերոջմ կը պատճառեն Թիւ 17-ին որ Բարձր դրան - հզու քաոս գործիչն է, միմիայն իր չահուն ու վերելքին հետամուտ: Շահն ալ, վերելքն ալ կը տրուին իրեն, այնքան առեն որ իշխանութիւնները կ'օգտուին իր ծառայութիւններէն. իսկ երբ այդ օգուտն աւելի մեծ չափեր առնել կը սկսին իր ինքնագլուխ «հերոսութիւնները», մէկ հարուածով մէկդի կը ձգուին անոր հատուտարիմ նուիրեալի ծառայութիւնները ու գործակիցներուն հետ կը վերածուի ամէնէն զգրելի արարածին. պարզապէս Հայուն որ այդ օրերուն տարագրելի, քաղցնելի արարած է եւ ոչ ուրիշ բան:

Վէպը որպէս թերթօն լոյս տեսած է պատահարներու անմիջական վազորդայնին, 1919 ։ 1920-ին, Պոլսոյ «Վերջին լուր» (խմբագիր՝ Վահան Թօչիկեան) օրաթերթին մէջ: Այդ աղբիւրով ալ չուրջ երկու տասնամեակ ետք, 1938-ին, չորս հատորով վերահրատարակուած է Գահիրէի «Սինէվէկ» տպարանէն: Պէյրութի «Զարթօնք»ը 1957-ին այդ հատորներէն թերթօն ըրած է վէպը:

Ինչպէս կ'ըսուի ներկայի հայաստանեան հրատարակութեան մէջ, անոր համար հիմ առնուած է «Վերջին լուր»ի թերթօնային օրինակը, դրեթաճեւի, կէտադրութեան որոշ ուղղումներով:

Նոյն հրատարակութեան ընդարձակ իր նախարանին մէջ Սամուէլ Մուրատեան Ե. Օտեանի կողմէ Ա. Զօպանեանի ուղղուած 1919 Յունուար 23-ի նամակէն մէջբերում մը կ'ընէ, վէպին մասին Տէր Զօրէն հրաչքով փրկուած հեղինակին ծանօթացումը տալու համար: Ան կը գրէ. «Ողջ եմ, երեխուկէս տարուան ահռելի, աներեւակայելի ոդիսականէ մը ետքը: Մինչեւ Տէր Զօր, աւելի վար, Միջագետքի անապատը, էլ Պուսէրա էշուեցայ, եփրատի ու Քոթարի մէջտեղը, հո՛ն ուր եզեկիէլ իր տեսիլքները ունեցաւ: Չեմ գիտեր, թէ պիտի կրնա՞մ պէտք եղածին պէս պատմել տեսածներս, բայց պիտի փորձեմ: Ընդարձակ աշխատութիւն մը պիտի ըլլայ ասիկա, թերեւս մէկ հանի հատոր»:

Վէպին երեւանեան նեղկայի հրատարակութեան առաջին հատորը 328 էջ է, երկրորդը՝ 343: Եղրակացնելով առաջին հատորին նախաբանի տեղեկատուութենէն թէ Գահիրէ մէջ չորս հատորով հրատարակութիւնը կազմած է 1220 էջ, առաջին երկուքն աւելի ստուար ծաւալ պիտի ունենայ Գ. հատորը: Օտեան վէպին նախորդող նախաբան մը եւ վերջաբան մըն ալ կցած է անոր: Իսկ երեւանեան հրատարակութիւնը առաջին հատորին սկիզբին տեղ տուած է հեղինակին «Վաղուան հայ մտաւորականներուն» (Դեկտ. 1918) խորագրուած տողերուն ուր Ե. Օտեան կ'ըսէ.

«Անոնք մեզի լաւագոյն եւ մանաւանդ՝ մեզի ահարկու պիտի ըլլան. կարմիր մըտաւարականներ:

Եղեռնի կաղամարին մէջ պիտի թաթխեն իրենց գրիչը եւ արիւնի մելանով պիտի գրեն իրենց արձակն ու բանաստեղծութիւնը: Անոնք գեղեցիկ ու հրէշային պիտի ըլլան, աւելի սարսափեցուցիչ, քան Նիհիլիստները մեծ յարգանք է տածել իր նկատմամբ եւ նշանակել նրան Գէորգեան ճեմարանում՝ տաճկերէնի ուսուցիչ: Հէնց այդ տարիներին էլ Աճառեանն սկսեց աշխատել ստուգաբանական բառարանի վերամշակման վրայ: «Վանքը տալիս էր ինձ ձրիաբար նախաճաշիկ, ճաշ, ընթրիք, բնակարան ու վառելիք: Եւ եթէ նա սկզբից եւէթ ինձ տեղ տուած չլինէր, իմ կեանքի ընթացքը ի՞նչ կը լինէր: Արդեօ՞ք կը կարողանայի կատչել հայագիտութեան մէջ այդքան խոր եւ անխախտ կերպով», - մտաբերում էր Աճառեանը: Երախտագիտութեամբ էր յիշում Մրմեան Հայրիկի խօսքերն իր հասցէին «Երանի թէ միւս վարդապետները նրա արժանիքի կէսն ունենային»: Դառնութեամբ էր յիշում ճեմարանի այդ ժամանակուայ տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի վերաբերմունքը գաղթականներին, ինչպէս եւ իր նկատմամբ: Նա մի օր զայրոյթով դիմել է Աճառեանին, թէ ինչո՞ւ էք եկել այստեղ: Աճառեանը պատասխանել է. «Ցաճկաստանում կոտորում են»:

– Դուք էլ նրանց հետ կոտորուէիք, - ասել է Կոստանեանը:

Այս արտայայտութիւնը նա երբեք չէր մոռանում: Նա այս մասին, ինչպէս նաեւ այլ տուեալներ թողել է իր «Կեանքի յուշերից» գրքում:

Ճեմարանում ապրած ու աշխատած տարիներին Աճառեանը մտերմանում է Կոմիտաս վարդապետի, Սեդրակ Մանդինեանի եւ Ստեփան Կանայեանի հետ, որոնց մասին հիացմունքով էր խօսում:

Աբեղեանական ուղղագրական բարեփոխումների հետ կապուած մշտապէս հոգու խռովք ունէր: Այդ առիթով ուզում եմ յիշել մի դէպք. 1943 թ., երբ Աբեղեանը ծանր հիւանդ էր, մայրիկիս՝ տիկին Սոֆիկի յորդորանքով հայրս գընում է այցելութեան վաղեմի ընկերոջը: Երբ ներս է մտնում, Աբեղեանը, պառկած կիսախաւար սենեակում, ձայն է տալիս. «Հրաչեա՛յ, դո՞ւ ես: Ի՛նչ: Հրաչեայ: Ես գնում եմ հեռանում եմ աշխարհից»... Աճառեանը պատասխանում է. «Մանո՛ւկ, դու գնում ես այս աշխարհից՝ ինձանից, Մեսրոպ Մաշտոցը այն աշխարհում օձիքիցդ կը բռնի, ի՞նչ պատասխան պիտի տաս»...

Ճեմարանական տարիներին Աճառեանը ջերմ մտերմութեան մէջ է լինում Կոմիտասի հետ: Աճառեանից է նա լսել ու ձայնագրել պոլսահայ երգերը, ինչպէս նաեւ օրօրոցի երգը, որ Աճառեանի մայրը երգել էր որդու համար: Հետեւելով սիրելի ընկերոջ՝ Կոմիտասի օրինակին՝ Աճառեանն էլ չրջելով տարբեր երկրներ, քաղաքներ, գաւառներ, կորստից փրկեց՝ գրեց չուրջ 15 բարբառի ուսումնասիրութիւն հիմք դնելով հայերէնի բարբառագիտութեանը:

Աճառեանի մտերիմների չրջանակը չատ մեծ էր: Սիրուած էր չատերի կողմից: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զորեքէանը, որ դեռեւս ճեռնադրուած չէր, յաճախ էր լինում մեր տանը: Նրանց բարեկամութիւնը երկար տարիների վրա ունէր: Նրանք մտերիմներ էին Ն. Նախիջեւանից սկսած, ուր միասին դասաւանդել էին տեղի թեմական դպրոցներում: Իսկ երբ նա օծուեց կաթողիկոս, արդէն հայրս էր նրան այցելում: Բացի այդ, Աճառեանը Գեւորգեան հոգեւոր խորհրդի անդամ էր նաեւ:

1953 թ., երբ վախճանուեց մեծանուն դիւանագէտը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Գէորգ Զ.-ն, իր ցաւակցութիւնն արտայայտեց սիրելի ընկերոջ յիշատակին կոնդակով:

Աճառեանը խորապէս հաւատացեալ մարդ էր. նա մշտապէս օրական չորս անգամ աղօթում էր: Վերջին տարին յաճախ մոռանում էր, թէ քանի անգամ է աղօթել, ուստի թաշկինակի ծայրերը հանդուցում էր, իսկ յաջորդ օրը մէկմէկ արձակում այն: Եւ այդպիսով այլեւս չէր չփոթում իր օրուայ աղօթքների թիւը: Մահուան օրը ինճ ու մայրիկիս «Ալմաստ» օփերայի տոմս գնել ուղարկեց մեզ դնալ օփերա: Երբ վերադարձանք, նա պառկած էր անշարժ, թաշկինակի վերջին հանդոյցը կեսաբաց ճակատին. քնել էր յաւիտենական քնով:

Ինչպէս մեր նախնիները՝ մեր գրչագրերը, տրնելով կանթեղների լոյսի տակ, թողել են մատեաններում մոքի ու լոյսի չողեր, իրենց մատների եւ սրտի հետքերն այն մտայնութեամբ, թէ «Քանի գնա, գիրս մնայ», այդպէս էլ սիրելի հայրս գնաց՝ իր ճեռագրերը, իր մտքի չողերը, ստուարածաւալ հատորները թողնելով ապագայ սերունդներին:

ՔՆԱՐԻԿ ԱՃԱՌԵԱՆ

«Քրիստոնեայ Հայաստան»,
2001 Ապրիլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ - 125

«Հայագիտութիւն կա՞յ առանց Աճառեանի», – գրել է Ֆրանսիացի նշանաւոր հայագէտ Ֆրէտէրիք Ֆէյտին: Աչակերտելով յայտնի լեզուաբան Անթուան Մեյէին եւ Հայնրիխ Հիւպշմանին՝ Աճառեանն իրեն ամբողջութեամբ նուիրաբերեց հայագիտութեան զարգացման գործին: Մնուելով իր ժողովրդի լեզուամտածողութեան գարաւոր ակունքներից՝ նա չարունակեց իր մտքի ուղին՝ հաստատակամօրէն անդաւաճան մնալով իր ազգին, իր հաւատամքին:

Թէեւ չնորհաչատ դիտնականի կեանքի ուղին այնքան էլ հարթ չընթացաւ (Երեան, աքսոր, 1937 թ. ազատազրկում, 1949 թ. պետական համալսարանից հեռացում) այնուամենայնիւ նախախնամութեան ձայնը նրան թելադրեց տոկունութիւն, վեհութիւն եւ հզօր կամքի ուժ:

Ինչպէս բոլոր հանճարեղ այրերը, այնպէս էլ Աճառեանը լցուած էր մեծ հաւատքով առ Աստուած, Նրա գոյութեան, Նրա հզօր կարողութեան հանդէպ: Զինուած հաւատքի զերբնական ուժով՝ նա յաղթահարեց իր ճանապարհին կանգնած բազում խոչընդոտները եւ ոգեշնչուած ստեղծեց այդքան ծովածաւալ աշխատութիւններ, որ մի ամբողջ ինստիտուտ չէր կարող անել, այն էլ՝ մէկ քառորդ աչքով: Այսօր ծննդեան 125-ամեակի առիթով ես կամենում եմ ոչ թէ խօսել նրա հայագիտական ու լեզուաբանական ժառանգութեան մասին, այլ նրա մարդկային նկարագրի՝ փոքր-ինչ անդրադարձ կատարելով որոշ դրուագների վրայ:

Մեծ իղձ ունէր, երազում էր «մի օր Արարատը եւ Արեւմտեան Հայաստանը ազատագրուած տեսնել՝ միակցուած Արեւելեան Հայաստանին: Եւ այն ժամանակ երկու Հայաստանները կը միանան մի դրօշի տակ, ու Մասիսները իրենց փէչերի չուրջը կը հաւաքեն բոլոր կողմերից աչխարհով մէկ ցրուած իրենց որդիներին»:

Արդեօ՞ք այդ մտայնութեամբ չէր, որ տակաւին երեխայ ժամանակ Մատենադարանում ցոյց տուեց ինճ «Մշոյ ճառընտիրը» եւ բացատրեց, թէ ինչ ճանապարհով է այդ հրաչք դիրքը ճեռք բերուել: Մշտապէս օրհնում էր եղեռնից մազապուրծ եղած այն կնոջը, որը կորցրել էր որդիներին, հարազատներին, սակայն փրկել էր (1915 թ.) այդ դրքի կէսը: Իսկ յետագայում դրքի Բ. մասը ճեռք էր բերուել 1927 թ.: Եւ դրքի այս երկու մասերը միացուելով՝ դարձել է մի ամբողջութիւն, ազգային հրաչալիքներից՝ գանձերից մէկը: Գուցէ դա խորհուրդ էր Աբեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանները միակցուած մի ամբողջութեան մէջ տեսնելու: Ահա այս մտայնութեամբ էր նաեւ տոգորուած Հրաչեայ Աճառեանը, երբ եկաւ Հայաստան՝ էջմիածին:

Էջմիածինն այդ ժամանակ Հայոց ազգային քաղաքական, կրօնական, կրթական մեծագոյն կենտրոնն էր: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Խրիմեան Հայրիկը, լինելով վանեցի, մեծ ուչադրութիւն էր դարձնում փախստական հայրենակիցներին: Ինչպէս վկայում էր Աճառեանը, Խրիմեան Հայրիկը մեծ յարգանք է տածել իր նկատմամբ եւ նշանակել նրան Գէորգեան ճեմարանում՝ տաճկերէնի ուսուցիչ: Հէնց այդ տարիներին էլ Աճառեանն սկսեց աշխատել ստուգաբանական բառարանի վերամշակման վրայ: «Վանքը տալիս էր ինճ ձրիաբար նախաճաշիկ, ճաշ, ընթրիք, բնակարան ու վառելիք: Եւ եթէ նա սկզբից եւէթ ինճ տեղ տուած չլինէր, իմ կեանքի ընթացքը ի՞նչ կը լինէր: Արդեօ՞ք կը կարողանայի կատչել հայագիտութեան մէջ այդքան խոր եւ անխախտ կերպով», - մտաբերում էր Աճառեանը: Երախտագիտութեամբ էր յիշում Մրմեան Հայրիկի խօսքերն իր հասցէին «Երանի թէ միւս վարդապետները նրա արժանիքի կէսն ունենային»: Դառնութեամբ էր յիշում ճեմարանի այդ ժամանակուայ տեսուչ Կարապետ Կոստանեանի վերաբերմունքը գաղթականներին, ինչպէս եւ իր նկատմամբ: Նա մի օր զայրոյթով դիմել է Աճառեանին, թէ ինչո՞ւ էք եկել այստեղ: Աճառեանը պատասխանել է. «Ցաճկաստանում կոտորում են»:

– Դուք էլ նրանց հետ կոտորուէիք, - ասել է Կոստանեանը:

Այս արտայայտութիւնը նա երբեք չէր մոռանում: Նա այս մասին, ինչպէս նաեւ այլ տուեալներ թողել է իր «Կեանքի յուշերից» գրքում:

Ճեմարանում ապրած ու աշխատած տարիներին Աճառեանը մտերմանում է Կոմիտաս վարդապետի, Սեդրակ Մանդինեանի եւ Ստեփան Կանայեանի հետ, որոնց մասին հիացմունքով էր խօսում:

Աբեղեանական ուղղագրական բարեփոխումների հետ կապուած մշտապէս հոգու խռովք ունէր: Այդ առիթով ուզում եմ յիշել մի դէպք. 1943 թ., երբ Աբեղեանը ծանր հիւանդ էր, մայրիկիս՝ տիկին Սոֆիկի յորդորանքով հայրս գընում է այցելութեան վաղեմի ընկերոջը: Երբ ներս է մտնում, Աբեղեանը, պառկած կիսախաւար սենեակում, ձայն է տալիս. «Հրաչեա՛յ, դո՞ւ ես: Ի՛նչ: Հրաչեայ: Ես գնում եմ հեռանում եմ աշխարհից»... Աճառեանը պատասխանում է. «Մանո՛ւկ, դու գնում ես այս աշխարհից՝ ինձանից, Մեսրոպ Մաշտոցը այն աշխարհում օձիքիցդ կը բռնի, ի՞նչ պատասխան պիտի տաս»...

Ճեմարանական տարիներին Աճառեանը ջերմ մտերմութեան մէջ է լինում Կոմիտասի հետ: Աճառեանից է նա լսել ու ձայնագրել պոլսահայ երգերը, ինչպէս նաեւ օրօրոցի երգը, որ Աճառեանի մայրը երգել էր որդու համար: Հետեւելով սիրելի ընկերոջ՝ Կոմիտասի օրինակին՝ Աճառեանն էլ չրջելով տարբեր երկրներ, քաղաքներ, գաւառներ, կորստից փրկեց՝ գրեց չուրջ 15 բարբառի ուսումնասիրութիւն հիմք դնելով հայերէնի բարբառագիտութեանը:

Աճառեանի մտերիմների չրջանակը չատ մեծ էր: Սիրուած էր չատերի կողմից: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զորեքէանը, որ դեռեւս ճեռնադրուած չէր, յաճախ էր լինում մեր տանը: Նրանց բարեկամութիւնը երկար տարիների վրա ունէր: Նրանք մտերիմներ էին Ն. Նախիջեւանից սկսած, ուր միասին դասաւանդել էին տեղի թեմական դպրոցներում: Իսկ երբ նա օծուեց կաթողիկոս, արդէն հայրս էր նրան այցելում: Բացի այդ, Աճառեանը Գեւորգեան հոգեւոր խորհրդի անդամ էր նաեւ:

1953 թ., երբ վախճանուեց մեծանուն դիւանագէտը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Գէորգ Զ.-ն, իր ցաւակցութիւնն արտայայտեց սիրելի ընկերոջ յիշատակին կոնդակով:

Աճառեանը խորապէս հաւատացեալ մարդ էր. նա մշտապէս օրական չորս անգամ աղօթում էր: Վերջին տարին յաճախ մոռանում էր, թէ քանի անգամ է աղօթել, ուստի թաշկինակի ծայրերը հանդուցում էր, իսկ յաջորդ օրը մէկմէկ արձակում այն: Եւ այդպիսով այլեւս չէր չփոթում իր օրուայ աղօթքների թիւը: Մահուան օրը ինճ ու մայրիկիս «Ալմաստ» օփերայի տոմս գնել ուղարկեց մեզ դնալ օփերա: Երբ վերադարձանք, նա պառկած էր անշարժ, թաշկինակի վերջին հանդոյցը կեսաբաց ճակատին. քնել էր յաւիտենական քնով:

Ինչպէս մեր նախնիները՝ մեր գրչագրերը, տրնելով կանթեղների լոյսի տակ, թողել են մատեաններում մոքի ու լոյսի չողեր, իրենց մատների եւ սրտի հետքերն այն մտայնութեամբ, թէ «Քանի գնա, գիրս մնայ», այդպէս էլ սիրելի հայրս գնաց՝ իր ճեռագրերը, իր մտքի չողերը, ստուարածաւալ հատորները թողնելով ապագայ սերունդներին:

ՔՆԱՐԻԿ ԱՃԱՌԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԻՆ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ Ց. Տ�էՐ – Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 11-ին, ոգեկոչուած են Գարեգին Նժդեհ եւ Լեռնահայաստանի պոյտմարտը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լեմ-ի «Ազատ» մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղին կողմէ Վահագն Թաչճեան, վերանելով Լեռնահայաստանի պոյտմարտին կարեւորութիւնը հայութեան ժամանակակից պատմութեան մէջ: Օրուան բանախօսն էր Մկրտիչ Մկրտիչեան: Ան ըսած է թէ այն կարծիքը կայ որ դժուար է խօսիլ այն գործիչներուն մասին, որոնք այս կամ այն պատճառներով հեռացած են Հ. Յ. Դ. շարքերէն, բայց, ասկէ, որովհետեւ «Գ. Նժդեհ եւ ուրիշներ անհալին ազգային բեղուն գործունէութիւն ունեցած են երբ մաս կը կազմէին Դաշնակցութեան»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Ձեռնարկը վերջ գտած է «Մշակ բանուոր» քայլերգով:

*
**

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ Ց. Տ�էՐ – Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 13-ին, Ազգային Աթթարեան վարժարանը տօնած է իր 70-ամեակը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փոխերկիրներու ունկնդրութենէն եառ, ներկայացուած է կենդանի պատկեր մը՝ «Մշոյ դեւտան» թեմայով: Բացման խօսքը արտասանած է տնօրէնուհին՝ Գեղանի Էթթիմեզեան, արժեւորումը կատարելով ազգային Աթթարեան վարժարանի՝ Կիլիկիոյ Աատանա քաղաքէն Լիբանան գաղթած հայրենակիցներու մշակութասէր չանքերը դրուատելով, Աատանայէ ազգային Աթթարեան վարժարանի անցեալը յաւերժացնող: Հանդիսութեան առաջին բանախօսը եղած է վարժարանի վերջին տարիներու չրջանաւարտներէն Աւօ Սերոբեան, իրեն յաջորդած են նաեւ չրջանաւարտներէն՝ պեղանկարիչ Յարութիւն Թորոեան, ապա՝ Մկրտիչ Յ. Պուլտուկեան: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Նշան Ծ. Վրդ. Սարգիսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

*
**

ՔՈՍՆԹԻՒ (Ցունաստան) ազգապատկան սրահին մէջ, Մայիս 7-ին, նշուած է քրիստոնէացման 1700-ամեակը, դասախօսութեամբ մը զոր տուած է Խորէն Ծ. Վրդ. Տաղարամճեան: Բացումը կատարած է Հայ Գթութեան Խաչի Նորընծիք վարչութեան ատենապետուհի՝ Զապէլ Ն. Նախիջեւանից սկսած, ուր միասին դասաւանդել էին տեղի թեմական դպրոցներում: Իսկ երբ նա օծուեց կաթողիկոս, արդէն հայրս էր նրան այցելում: Բացի այդ, Աճառեանը Գեւորգեան հոգեւոր խորհրդի անդամ էր նաեւ:

1953 թ., երբ վախճանուեց մեծանուն դիւանագէտը, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Գէորգ Զ.-ն, իր ցաւակցութիւնն արտայայտեց սիրելի ընկերոջ յիշատակին կոնդակով:

Աճառեանը խորապէս հաւատացեալ մարդ էր. նա մշտապէս օրական չորս անգամ աղօթում էր: Վերջին տարին յաճախ մոռանում էր, թէ քանի անգամ է աղօթել, ուստի թաշկինակի ծայրերը հանդուցում էր, իսկ յաջորդ օրը մէկմէկ արձակում այն: Եւ այդպիսով այլեւս չէր չփոթում իր օրուայ աղօթքների թիւը: Մահուան օրը ինճ ու մայրիկիս «Ալմաստ» օփերայի տոմս գնել ուղարկեց մեզ դնալ օփերա: Երբ վերադարձանք, նա պառկած էր անշարժ, թաշկինակի վերջին հանդոյցը կեսաբաց ճակատին. քնել էր յաւիտենական քնով:

Ինչպէս մեր նախնիները՝ մեր գրչագրերը, տրնելով կանթեղների լոյսի տակ, թողել են մատեաններում մոքի ու լոյսի չողեր, իրենց մատների եւ սրտի հետքերն այն մտայնութեամբ, թէ «Քանի գնա, գիրս մնայ», այդպէս էլ սիրելի հայրս գնաց՝ իր ճեռագրերը, իր մտքի չողերը, ստուարածաւալ հատորները թողնելով ապագայ սերունդներին:

ՔՆԱՐԻԿ ԱՃԱՌԵԱՆ

«Քրիստոնեայ Հայաստան»,
2001 Ապրիլ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Պալաեան: Ապա, դասախօսը պատմականը կատարած է 301-էն առաջ երեք դարերու նախաքրիստոնէական շրջանին, նկատել տալով որ եթէ հողը պատրաստած ջրլսար, վարելի չէր մնկ հրովարտակով քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակումը:

***

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏԻ դաշտավայրին մէջ, Մայիս 27-ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Մայիսեան փառատօնը, նուիրուած Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 83-րդ տարեդարձին: Փառատօնը սկսած է դրօշակի պարտադրութեամբ, ապա, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի փողերախումբը հնչեցուցած է Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգները: Լիբանանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան խօսքը արտասանած է Պետրոս Շէմմէնեան: Ապա, տեղի ունեցած է ԼԵՎԱՄ-ի մըրցանակաբաշխում զոր կատարած են նախարար Սեպուհ Յովհաննեան, Պուրճ-Համուտի քաղաքապետ Անդրանիկ Մըրպրեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի պատասխանատու անդամներ: Յաջորդաբար ելոյթ ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կեդրոնական վարչութեան առենապետ՝ Բիւզանդ Թորիկեան, Գեղամ Եպիսկոպոս Խաչերեան, Վրամ Ա. Կաթողիկոս: Փառատօնը վակուած է «Ծառաջ Նահատակ» քայլերգով:

***

ԱԹԻՆՔԻ «Ա԰ինայիքօ» սրահին մէջ, Մայիս 27-ին տօնուած է Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 83-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. վարչութեան: Օրուան հանդիսութեան նախագահած է Արամ Սարգիսեան, բանախօսած է Վահան Պզտիկեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հայաստանի գեսպանատան խորհրդական Աչոտ Գրիգորեան: Ազգային վարչութեան խօսքը փոխանցած է Արա Մանկոյեան: Տօնակատարութեան առիթով պատրաստուած էր 16 էջնոց գրքոյկ մը:

***

ՊՈԼՍՈՑ կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 1-ին բանախօսութիւն մը տուած է Ժիրայր Լիսպրիեան, որ Պոլիս հրաւիրուած էր Սապանճը համալսարանին կողմէ: Հաւաքոյթին սկիզբը, Ժ. Լիսպրիեան արտայայտուած է այն հիմնական նիւթերուն շուրջ որոնք տեղ գտած էին իր հատորին մէջ, վերջերս Թուրքերէնի թարգմանուած («Երմէնիլէրին տէվլէթլէշմէ սընաւը - Պաղմսըզլըղատան պուկիւնէ էրմէնի սիյասի տիւշիւնիւշիւ»): Ղարաթաղեան հարցին վերաբերմամբ, Ժ. Լիսպրիեան ընդգծած է որ ան մեծ խոչընդոտ մը հանդիսացած է Թուրքեւհայ յարաբերութիւններուն համար, քանի որ Թուրքիա այդ նիւթին չուրջ, թերեւս նկատի ունենալով Ադրբեջանի հետ իր էթնիք կապերը, չօրաւիղ կանդնեցաւ Ադրբինեռուն: Այս առընչութեամբ, Ժ. Լիսպրիեան չէշտած է թէ Թուրքիա Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ, իր վարած սըխալ աղաքականութեան պատճառաւ, չկրցաւ խաղալ այն դերը, զոր կրնար խաղալ Կովկասի մէջ:

***

ՇԻՇԼիի դերեզմանատան մէջ, Յունիս 3-ին, հանդիսաւոր բացումը կատարուած է մտաւորականներու թաղին մուտքի կամարին, որու շնորհիւ դերեզմանատան մտաւորականներու թաղը վերածուած է Պանթէոնի մը: Կամարին վրայ հայերէնով («Մարմարա», փակագիծի մէջ կ'աւելցնէ. _ «Կրկնենք՝ հայերէնով, քանի որ հիմա այլեւս դերեզմանատուներու մէջ իսկ հայերէն լեզուն ու տառը գրեթէ դադրած են չնչելէ) արձանագրուած էին անուններն այն բոլոր հարթածանօթ անձերուն որոնք թաղուած են այդ թաղամասին մէջ: Բացման արարողութեան ներկայ եղած են Պատրիարքը եւ Շիշլիի քաղաքապետը՝ Մուսթաֆա Սարըկիւլ: Խօսք առած է Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ քարտուղար՝ Վաղարշակ Զիլճեան որ _ հայերէն _ հակիրճ տեղեկութիւններ տուած է դերեզմանատան հիմնարկութեան եւ անցեալին մասին: Թուած է նաեւ հոն թաղուած մտաւորականներէն ոմանց անունները, ինչպէս՝ Յակոբ Մարթայեան, Տիլաչար, Վահրամ Չերչեան, Ուտի Հրանդ, Պիմէն Շէն եւ այլն: Շիշլիի քաղաքապետն ալ իր համակրութիւնը յայտնած է Հայերուն հանդէպ, ապա, խօսած է Պատրիարքը (Թրքերէն): Հուսկ, ինք եւ քաղաքապետը վեր առած են կամարը ծածկող շղարշը:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի երդիքին տակ է այս անգամ, որ Յունիս 3ին, տօնուած են պատրիարքարանի 540-ամեակն ու հիւանդանոցին 169-ամեակը: Օրուան պատարագը մատուցած է Մեծրոպ պատրիարք, որ նաեւ քարոզած է: Ապա, հոգեհանդստեան պաշտօն կատարուած է, որու ընթացքին յիշատակուած են հին պատրիարքներն ու պատրիարքարանին սատարողները: Սիրոյ Սեղանին, օրուան հանդիսավարը՝ Մաչիկ Սարըլը գործադրութեան դրած է յայտագիրը մը, որու առանցքը կազմած է նորերու կողմէ հիներու ընծայուած յուշամեաղներու արարողութիւնը: Առաջին խօսք առնողը եղած է հոգաբարձութեան առենապետը՝ Սեդրակ Թոքատ, իրեն յաջորդած է Տոքթր Մարտիրոս Ենիեորկան, ապա կատարուած է մեսաղներու յանձնումը: Հուսկ Բանքը արտասանած է Պատրիարքը:

***

ՖԷՐԻԳԻՒՂի Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 23-ին, հոգեւոր համերգ մը տեղի ունեցած է Ս. Վարդանանց Դպրաց Դաս երգչախումբին կողմէ, Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակին առթիւ: Համերգին նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք, բացման խօսքը արտասանած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Հմայեակ Քհնյ. Տունանեան, բանախոսութեամբ ալ հանդէս եկած է Բիւզանդ Աքպաչ: Ապա, Ատրուշան Հալաճեանի խմբավարութեամբ, երգչախումբը ներկայացուցած է ճոխ յայտադիր մը, բաղկացած 22 երգերէ: Աւարտին, Պատրիարքը խօսք առնելով իր գոհունակութիւնը յայտնած է:

***

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 25-ին, հրաժեշտի ճաշ մը տրուած է նախկին խնամակալութեան կողմէ, պլխաւորութեամբ Արա Էլմակէօզի: Նուագի թաժնի աւարտին, խօսք առած է Արա Էլմակէօզ, որ խնամակալ իր ընկերներուն անունով ուղերձ մը կարդացած է եւ չնորհակալութիւն յայտնած բոլոր անոնց որոնք նախորդ ընտրութիւններուն դիրենք արժանի նկատած էին այդ պաշտօնին: Խօսք առած են նաեւ Գէորգ Զաղլըեանպուք եւ Հիմնադիր Տոքթոր Մարտիրոս Ենիեորկան:

***

ՊԼԻՑՐՈՒԹի Մոնօ թատերասրահին մէջ, Մայիս 11, 12 եւ 13-ին չորս ելոյթներով հանդէս եկած է Համազգայինի պարարուեստի միաւորի վարչութեան «Գայեանէ» պարի դպրոցին մանկապատեհական համանուն պարախումբը: Պարուսոյց Ֆելիքս Ցարութիւնեանի ղեկավարութեամբ մանուկ եւ պատանի պարողները ներկայացուցած են ճոխ յայտադիր մը, ուր համադրուած են հայկական ժողովրդական պարեր: Տեղ յատկացուած էր նաեւ օտար պարերու:

***

ՊՈԼՍՈՑ Լիւթֆի Գըրատար համերգատրահին մէջ, Մայիս 30-ին, դաշնակահար Շահան Արծրունի համերգ մը տուած է, զոր կազմակերպած էր Պոլսոյ Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը ղեկավարութեամբ Կիւրէղ Ալպալի:

***

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 3-ին, Սայաթ Նովա Մանկանց երգչախումբը համերգ մը տուած է, մեծ յաջողութիւն արձանագրելով: Բացման խօսքը արտասանած է փոքրիկն Նէլլի Ըլլտրըմեան խոր տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ: Թէ երգչախումբը եւ թէ փոքրիկ մենակատարներու առանձին ելոյթները չատ յաջող եղած են:

***

ՊՈԼՍՈՑ Զէմպէրլիթաշի Մամլոյ Թանգարանի յուշասրահին մէջ, Յունիս 4-ին բացուած է Տէնիզ Ապատիի աշակերտներուն խմբական յուշահանդէսը, որու մասնակցած են Իտա Գահրաման, Արուս Էօզթըրընճը եւ Այդուն Հատուէլէր:

***

ԳԱՀԻՐԷի Պըլըքտանեան հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 17-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական կեդրոնին տարեկան ներկայացումը, նախագահութեամբ Գահիրէի պատ. քաղաքական ժողովի ատենապետ՝ Նուպար Սիմոնեանի: Բացման իր խօսքին մէջ, ազգային վարժարանի տնօրէնուհի տոքթոր Հերմինէ Վարժապետեան չէշտած է արուեստի ճանաչման անհրաժեշտութիւնը կրթական եւ ուսումնական ծրագրերու կողքին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ

Հայագիտական ուսումնասիրութիւններ

1998 թիւ 1 _ 12
1999 թիւ 1 _ 12

Վիէննա Մխիթարեան Հրատարակչատուն

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԻԲՐ ՆԱԽԱԲԱՆ ՔԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔ

Ամէնուն յիշողութեան մէջ թարմ է տակաւին այն տենդային յուզումը, որ առաջ եկաւ մեր ազգային շրջանակին մէջ, երբ 1914-ի սկիզբները, ճիշդ այն ջողոցին, ուր հայկական նահանգներու քաղեներդման հրատապ հարցը բոլոր տյուեցաւ, թէ ներքին գործերու նախարարութեան հաղորդուած էին կարգ մը պատրիարքական գաղտնիքներ:

Նոյն ժամանակուան Վարչութիւնը, հանրային կարծիքի ճնշումին ներքեւ, թեեւ քննութեան սկիզբ բան մը կատարեց, բայց կարելի չեղաւ երեւան հանել այն լրտեսը, որուն «Թիւ 17 խաֆիէ» անունը տրուած էր:

Բնականաբար ենթադրութիւնները ազատ տոպրակ գտան, եւ լրտեսութեան կասկածը տարածուեցաւ չատ մը անձերու վրայ, որոնք հեռուէն կամ մօտէն յարաբերութեան մէջ էին Պատրիարքարանի հետ:

Ցետոյ, կամաց - կամաց, խնդիրը մարեցաւ, մանաւանդ, երբ Ապրիլ 11-ի ձերբակալութիւնները եւ աքսորանքը վրայ հասան, որոնց յաջորդեց ապա տարագրութիւնը:

Եւ դիպուածը ուզեց, որ այդ խորհրդաւոր 17 թիւն ալ տարագիրներուն մէջ գտնուի եւ օր մը, անդիտակցաբար, ինքզինք մատնէ ուրիշ տարագրի մը:

Այդ մարդը, որուն ես ալ հանդիպեցայ էրէյլի եւ ապա Թարսուս, բախտին մէկ հեգնութեամբը, Թուրք կառավարութենէն ամէնէն աւելի հալածուող Հայերէն մէկը եղաւ եւ ի վերջոյ չղթաներու մէջ մեռաւ, ինչպէս լսեցինք:

Բոլոր այս իրողութիւնները կ'ուզեմ վիպական ձեւով պատմել «Վերջին լուր»ի ընթերցողներուն՝ վստահ ըլլալով, որ հետաքրքրութեամբ պիտի կարդան մօտիկ անցեալի մը վերաբերեալ այս դէպքերը, որոնց խառնուեցան նաեւ չա՛տ մը սիրուած ու ծանօթ անձեր, որոնցմէ մեծ մասը, ախ ՛ս, աքսորանքի դառնութիւնները ճաշակելէ ետքը նահատակի չարչարանքն ալ կրեցին:

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴՌՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

1914 Փետրուար 7, Ուրբաթ օր, արտասովոր իրարանցում մը կը տիրէր Գալաթիոյ Խորհրդարանը:

Երեսփոխանները հետզհետէ կը հասնէին փութկոտութեամբ մը, որուն նմանը չատ ցանցառ կը տեսնուի:

Ցայտնի էր, որ նոյն օր մէտքերը յուզող, կիրքերը հրահրող խնդիր մը կար:

«Հրաժարական Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովոց» - կ'ըսէր օրակարգը, բայց իրողութիւնը այն էր, որ երեսփոխանները մտահոգ եւ զիրենք Գալաթիոյ Խորհրդարանը քշող խնդիրը միայն այդ հրաժարականը չէր:

Ուրիշ հարց մը, նոյն միջոցին, կը յուզէր հայ մամուլը, հանրային կարծիքը եւ ազգային պաշտօնական շրջանակները:

Ամէս մը առաջ կարեւոր յայտնութիւն մը եղած էր:

Իմացուած էր, թէ Պատրիարքարանի պատկանող գաղտնի պաշտօնաթուղթեր հաղորդուած էին Ներքին գործերու նախարարութեան:

Լուրը հրապարակուած էր ազգային երեսփոխանի մը՝ Եղուարդ Շիրինեանի կողմէ, որ իրողութիւնը հաղորդած էր Վարչութեան եւ քննութիւն պահանջած:

Շիրինեան մանաւանդ ազդուրէ մը իմացած էր, թէ նոր պաշտօնի անցած Մահմուտ Շէվքեթ փաշայի դահլիճը խուզարկութիւն մը կատարած էր նախորդ Քէամիլ փաշայի դահլիճին պատկանող նախարարներու գրասենեակներուն մէջ, եւ այս առթիւ նախորդ Ներքին գործերու նախարար Րէչտ պէյի թուղթերուն մէջ գտնուած էր ոտօսէկ մը, որ «Թիւ 17» ատորագրութիւնը կը կրէր եւ մանաւանդ տեղեկագիր մըն էր եւ ունէր սա վերտառութիւնը՝ «Հայոց Պատրիարքարանի դաշտնի ոտօսէկ»:

Շիրինեան այս տեղեկութիւնը առնելուն հետեւեալ օրն իսկ կը հանդիպի Վարչութեան կրօնական ժողովի նախագահ Դուրեան Սրբազանի եւ կը հարցնէ, թէ Նորին սրբազնութիւնը տեղեկութիւն մը ունի՞ այս մասին:

- Այո՛, - կը պատասխանէ Դուրեան Սրբազան, - իմացայ, որ մէկ քանի կարեւոր նամակներու պատճէնները Ներքին գործերու նախարարութեան հաղորդուած էին թիւ 13 խաֆիէի մը կողմէ...

Եւ Դուրեան կ'աւելցնէ.

- Զարապուշակ թիւ արդարե՛...

- Կարծեմ այդ թիւը սխալ է, - դիտել կու տայ Շիրինեան:

- Կրնայ ըլլալ, ես այսպէս իմացայ եւ կամ այդպէս միտքս պահեցի, - կը պատասխանէ Դուրեան ակնարկով մը, - բայց յամենայն դէպս, թիւը կարեւորութիւն չունի:

- Բայց իրողութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի կարծեմ:

- Հակառակը չեմ պնդեր:

- Վարչութիւնը, քանի որ տեղեկութիւն ունի այս մասին, քննութեան մը ձեռնարկա՞ծ:

- Չեմ կարծեր:

- Ինչո՞ւ համար, - կը հարցնէ Շիրինեան:

- Որովհետեւ խնդիրը չատ մութ է, եւ որոշ բան մը չկայ մէջտեղ:

- Ես այս մասին պաշտօնապէս քննութիւն պիտի պահանջեմ Վարչութենէն, - կ'ըսէ Շիրինեան:

- Շատ աղէկ կ'ընէք: Որմէ՞ կը կասկածիք:

(Շար. 1)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ալիս Թորոսեան–Էյթէրըփիէի մահուան եւ իր ծնողքին յիշատակին Տիկին Սիմա Հայպանեան, Հայաստան Հիմնադրամի Որբերու Ցոնահին 300 Ֆր. կը նուիրէ (առանալ՝ «Ցառաջ»էն):

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՔՍ. – Տիկին Սիմա Հայպանեան 300 Ֆրանք:

***

ՄՈՆՄԱՆԵԼԻ. – Բաֆֆի Պալըգճեան 200 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ցարութեան տօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղադիմի հետեւեալ նուէրները:

Բ. ՅԱՆԿ

Տիկին Սրբուհի Տիւմիճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Եոնճալը 150 Ֆր., Պր. Զարեհ Քիւրքճեան 200 Ֆր., Օր. Ամալէն Քիւրքճեան 150 Ֆր., Պր. Ճի Ճըրէնկեան 500 Ֆր., Օր. Ժաքլին Մէսճեան, Օր. Վիրժինի Աատուրեան, Տէր և Տիկին Ռոպէր Թորոսեան 200-ական Ֆր., Օր. Եւա Մկրտիչեան 500 Ֆր., Տիկին Անժելիք Հանըմեան 400 Ֆր., Պր. Եսայի Ղազարեան, Տիկին Մարի Սաաթճեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պ. Գալուստեան 350 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Փիքար 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Ճօշկունեան, Պր. Անարէտ Եսիպարասչեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Պաղտասարեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Եղիազարեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գարլ Գլոզէն 200 Ֆր., Տիկին Խօժէնի Մկրտիչեան 500 Ֆր., Տիկին Կ. Սվաճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան, Պր. Բաֆֆի Սարհատեան, Պր. Վիգէն Սարհատեան 1000-ական Ֆր., Տիկին Լ. Փափազեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Զաքարեան, Տիկին Շաքարճեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Համբարձում Համբարձումեան 200 Ֆր., Տիկին Ա.յտա Քըրքքէսէլի 250 Ֆր., Օրիորդ Միչէլ Պալճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էտուար Ազամեան 1200 Ֆր., Պր. Արթիւր Համբարեան 80 Ֆր., Տիկին Էլիզ Կարապետեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Պալիոզեան 2500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէմիր 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անարէտ Սահաթճեան 300 Ֆր., Տիկին Սվէթլանա Իշխանեան 200 Ֆր., Պր. Վիգէն Տէր – Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Քերոբ Ցարչեան 300-ական Ֆր., Օր. Մարի Տումանեան 200 Ֆր., Պր. Ժան – Ֆրանսուա Ղազէրեան 1000 Ֆր.:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՔՍԱՆ ԿԱՒԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս տարի եւս, ամէն տարիներու նման Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմինը, իր պարտականութիւնն ու յարգանքը կը ներկայացնէ Հայ Ազատագրական - Յեղափոխական յարժման ռահվիրաները ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՔՍԱՆՆԵՐուն յիշատակին, որոնք միասնաբար կախաղան բարձրացան 1915 Ցունիս 15-ին եւ իրենց կեանքը մատուցին որպէսզի Հայը ապրի:

Վարիչ Մարմինս ՔՍԱՆՆԵՐու յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Փարիզի, Ալֆորվիլի, Անտուվիլի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ Շաւիլի հայկական եկեղեցիներուն մէջ, կիրակի, Ցունիս 17-ին:

***

Հոգեճաշ՝ Հայ Երիտասարդական կեդրոնին մէջ, Աչտարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ:

ՄԱՐՍԷՅԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի կեդրոնի
կազմակերպութեամբ

ՄԻԿ – ԴԵՐԱՍԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓԶԵԱՆԻ
«ԱՆՀԱՅԻ ՏԻԿԻՆԸ»
կատարողութեամբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓԶԵԱՆԻ

հայրենի հանրածանօթ դերասանուհի

Ուրբաթ, Ցունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաչեան սրահը
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Մախքերու մատոակցութիւն 60 Ֆրանք:

CONCERT
au profit de l'Ecole Arménienne
du Samedi
SAINTE-CROIX
le samedi 16 juin à 20 heures 30
dans la Cathédrale Sainte-Croix
de Paris
des Arméniens Catholiques

Chieko HAYASHI
Chant
Massanori KOBIKI
Piano

Au programme:

Claude Debussy — Komitas — Gabriel Fauré — Akira Miyoshi — Cathy Berberian — Maurice Ravel

Entrée: 13, rue du Perche
(angle rue Charlot) Paris 3e
Participation aux frais : 50 F
Réservations: Tél.: 01 44 59 23 50.
Métro: République, Filles du Calvaire

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Ցունիս 16
Տօն Սրբոյն
Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին՝
ելանելոյն ի վիրապէն

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:
կիրակի, Ցունիս 17
Բ. կիրակի Զկնի Հոգեգալստեան
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Ի ժամու պատարագին՝ Մաղթանք կը կատարուի վասն Սուրբ Էջմիածնի:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի օր Ցունիսի 17-ին
Տօն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Սրբոյ Էջմիածնի
Հայաստանի մէջ Քրիստոնէութեան պետական կրօնի հռչակման 1700–ամեակի

Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Օծումի 26–րդ տարեդարձ

Պատարագ ժամը 10·15-ին եւ Մաղթանք Ս. Էջմիածնի համար:

Արեւշատութեան ազօթք կ'ընծայուին, բարերարներու եւ հաւատացեալներու համար:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ժամը 13-ին Իսի փ. Ա. Ս.ի սրահին մէջ Քրիստոնէականի դասերու աշակերտութեան, Կիրակնօրեայ դպրոցի եւ Ճրէնկեան մշակութային սրահի, երաժշտութեան վոքրիկներու տարեվերջի հանդէս:

Հիւրասիրութիւն Ծնողական Մարմինի կողմէ:

Հոգեւոր Հովիւն ու Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրեն ընդհանուր հաւատացեալները միասին ու միատեղ ազօթելու:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԲԸՄ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻԻՆ

2001 – 2002 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելքոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 75 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական, երկսեռ, դիչէյթիք եւ գեղեցկեայ վարժարան է: Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջները գոհացնող կառոյցներով. տարրական դասարաններ, համակարգիչներ, պրոգրամ, մարզական համալիր: Մելքոնեան կրնան դիմել Հայկական ծագումի ունեցող 12 – 16 տարեկան երեխաներ:

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

- *Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն: Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով:*
- *Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անրաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասընթացքներ:*
- *Կը դասաւանդուի աշակերտի ծննդավայրի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն): Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար քիւով խմբակ գոյանալու պարագային:*
- *Դպրոցը ունի եօթը դասարան՝ (Ա.–Է.), 12 – 18 տարեկան աշակերտներու համար:*
- *Ուսումնական ծրագիրը հիմնուած է միջազգային չափանիշներու եւ մակարդակներու վրայ, անգլիական GCE «O» Level-ի (Սովորական մակարդակ) եւ «A» Level-ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE-ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT I-ի եւ SAT II-ի պատրաստութեան:*
- *Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով:*
- *Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց թարթրագրին ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ: (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի, Լիբանանեան):*
- *Արտադասարանական ծրագրուած գործունէութիւններէն են՝ նկարչութիւն, պարարուեստը, երգչախումբը, փողերախումբը, լրագիրը, քանդակագործութիւնը, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական շարժումները:*
- *Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական տահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար:*

Ցաւելեալ տեղեկութիւններ տանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A.G.B.U. —
Melkonian Educational Institute
Admissions Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514, Nicosia, Cyprus
Tel: +357-2-422195 / 422204
Fax: +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

TEBROTZASSERE
EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Siège Social: 77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 78 02 99 — 01 42 81 17 80 — Télécopie: 01 42 80 61 45

FETE CHAMPETRE TRADITIONNELLE
DE LA MAISON DE RETRAITE DE MONTMORENCY
44-50, avenue du Général de Gaulle — 95160 MONTMORENCY

le **DIMANCHE 17 JUIN** à partir de 11 heures 30

PARTIE ARTISTIQUE

EVELYNE ALTOUNIAN
MARTEN YORGANTZ
La troupe de danse «ASTRIG» de la Croix Bleue d'Arnouville

Bar — Buffet — Ambiance familiale

Départ gare du Nord à partir de 10h, tous les quarts d'heures, jusqu'à 18h,
descendre à Enghien-les-Bains, prendre l'autobus n° 13
jusqu'à l'arrêt Rue de Groslay

Entrée gratuite — Parking
Réservation conseillée: Tél.: 01.39.83.20.67
Toutes les dispositions sont prévues en cas de mauvais temps

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 16-17
SAMEDI - DIMANCHE
16-17 JUIN
2001

LE NUMERO : 6.00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԵՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՅԱՌԱՋԻ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·189 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·189

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԺԷ

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՅՈՒՅԱՐԱՐ, ԵՐԵՔ ՄԵՌԵԱԼ, 168 ՎԻՐԱՒՈՐ

Անակնկալութեամբ բնոյթ ունեցաւ այն յոյժը, որ Հինգշաբթի, Յունիս 14-ին, նախատեսուած էր Ալժէրի կեդրոնը:

Եթէ բողոքի այս յոյժերը սկսած էին Ապրիլի վերջ, Քապիլիայէն, ուր երիտասարդ ուսանող մը սպաննուած էր ոստիկանութեան (Ապրիլ 18) այլեւս այնպիսի տարողութիւն մը ստացած են որ տեղական բնոյթ չունին, այլ՝ պէրպէրներու հարցը չէ, այլ վարակած է ամբողջ երկիրը:

Երիտասարդները աշխատանք եւ ազատութիւն կը պահանջեն եւ իրաւունք դիմանալ մը, տուած է իշխանութեան մինչեւ Յունիս 25 (երկիշ Մաթուպ Լունէսի մահուան Գ. տարելից) որպէսզի «ոտիպողական եւ հրապարակային, պաշտօնական պատասխան մը տայ»: Արդարեւ, իշխանութիւնը լուռ կը մնայ, ձեւով մը արհամարհանք ցոյց կու տայ, մինչ ժողովուրդը այլեւս դէմ առ դէմ կը գտնուի:

Յունիս 14-ին, եթէ սկիզբը ցոյցը խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ տեղի կ'ունենար արագօրէն տարբեր նկարագիր առաւ, բախումները անխուսափելի դարձան, ալժերացի երկու լրագրողներ մեռած են, մինչ հարիւրաւոր վիրաւորներէ 168-ը հիւանդանոց կը մնային յաջորդ օրը: Վիրաւորներէն 36-ը ոստիկաններ էին: Մեռած լրագրողներէն մէկն է «Ալ-Շուրուք» թերթին մէկ խմբագրուհին, որ հանրահաքի մը տակ մնացած է, միւսն ալ թղթակիցն է Օրանի էռայի օրաթերթին որ հրմշտուքի պահ զացած է, ցուցարար մը ալ մեռած է բեռնակառք մը իյնալով: Եթէ ցուցարարները պետական չէնքերու վրայ յարձակելով կը դոհանային, այլ երիտասարդներ առիթէն օգտուելով քանի կու տային առեւտրական կեդրոններ, Ալժէրի նաւահանգիստին պահեստանոցները, կողոպտելով ամէն բան: Անիրկապէս կը փակուէր Միջազգային Տօնավաճառը եւ շուրջ 260 ֆրանսացի գործարարներն ալ իրենց պանդոկները կառաջնորդուէին:

Կացութիւնը, այժմ, չատ ծանրակչիռ է եւ իշխանութեան դիրքն ալ անըմբռնելի: Հաւանական է որ կողոպուտներ ու քանդումները օգտագործէ իր քարոզչութեան ի նպաստ, մինչ Քապիլիայէն հատնող ցուցարարներու հանրակաքերը չէին կրնար քաղաք մտնել: Ժամը 15-ին մօտ, ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու բախումները տարբեր բնոյթ կ'առնէին: Քանի մը հարիւր ցուցարարներ, ժողովրդական պէլքուտ թաղամասէն եկած, տեսակ մը հակացոյցի կը դիմէին: Դանակներով զինուած եւ առանց համապետի ոստիկաններու առաջնորդութեամբ, իրար խառնելով իշխանամէտ եւ հակաիսլամական լոզունգներ, չէին ծածկեր հակաքաղիլական իրենց զգացումները, բացագանչելով՝ «Եթէ ցոյց կ'ուզեն ընել, Քոլ իրենց երկրին մէջ ընեն»:

Օրուան դիմաւոր լոզունգն էր սակայն՝ «Չէք կրնար մեզ սպաննել, արդէն մեռած ենք»:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՆՍԱՅի Տնտեսական, Ելմտական եւ Ճարտարարուեստական նախարարը՝ Լօրան Ֆապիւս չվարանեցաւ յայտարարելու որ բոլորովին դէմ է ընկերային արդիականացման օրէնքին, զոր Ազգային Ժողովը քուէարկեց Յունիս 13-ին: Արտայայտուելով լրագրողներուն առջեւ, զրոս Պէլսի կը հրաւիրէ երկու չաբաթ անդամ մը, Լ. Ֆապիւս լսաւ թէ այդ օրէնքը լուրջ հարցեր կը ստեղծէ: Առաջինն այն է, որ կը վերաբերի արդիական տնտեսութեան մը անհրաժեշտութեան նոր կարգադրութեան մը յարմարեցումին: Երկրորդը կապ ունի նոր տրամադրութեանց իրաւադիտական մեկնաբանութեան հետ, հուսկ երրորդն ալ սա հարցը կը դնէ՝ արդեօ՞ք օրէնքը պիտի չարագացնէ գործազրկումները եւ արդեօք ըլլայ նաեւ աշխատանք ստեղծելու: Նախարարը չեշտած է թէ անձնական հանգամանքով կը խօսի, բայց եւ այնպէս նախարար է եւ պատասխանատու պաշտօնի դլուխ: Իր այս ելոյթը բաւական չդգրգռած է ընկերվարական կուսակցութիւնը: Բանբերը յայտարարած է. – «Բնական է որ Տնտեսութեան նախարարը պաշտպանէ ձեռնարկներու չահերը, բայց, պէտք է հասկնալ այն իրողութիւնը, որ բազմատարր ձախին ալ աշխատաւորներու չահերը պաշտպանելը նոյնքան օրինաւոր է»:

«ՓԱՐԻԶԻԷՆ» ԵՒ «ՄԱՐՋԱԿԱՆ ԷՔՒՓ»

օրաթերթերը դեռ չէին կրցած լոյս տեսնել Յունիս 15-ին, երրորդ օրն ըլլալով, միչա նոյն հարցին պատճառաւ: «Փարիզիէն»ի հրատարակիչ՝ Ամօրի խումբի պատասխանատուներուն հանդիպումը ԷՄ – ԷՆ – ՓԷ – ՓԷ-ի անօրէնութեան հետ ոչ մէկ համաձայնութեան յանդեցաւ, Յունիս 14-ին: Այս պայմաններուն մէջ, դիրքի բանուորներու ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ սենտիքան (մեծամասնութիւն է ԷՆ - ԷՄ - ՓԷ - ՓԷ-ի մէջ) վճռած է արգելք հանդիսանալ «Փարիզիէն»ի հրատարակութեան: Հարցն այն է որ որքա՞ն «Փարիզիէն» եւ «Էքիփ» կրնան տոկալ:

ՓԱՐԻԶ – ՄԱՐՍԷՅԼ ճեպընթացը, որու բացումը կատարեց անցեալ չաբթու Շիրաք եւ 3 ժամէն մայրաքաղաքը կը կապէր Մարսէյլի, արդէն իսկ լուրջ խոչընդոտներու բախեցաւ եւ Յունիս 14-ին ԻԷՆ 3 ժամ յապաղում արձանագրեց եւ դանազան պատճառաբանութիւններ տրուեցան: Կը թուի որ դիծերու խանգարումներ կան, որոնք նախատեսուած չէին:

ՍՈՒՐԻԱ, անապատեալի կերպով մասնակի պարպումի մը ձեռնարկեց Լիբանան: Ծանօթ է որ 35 հազար զինուոր կը պահէ Լիբանան, ինչ որ կը խրտչեցնէ Լիբանանցիք, մանաւանդ իշխանապաշտները: Դամասկոս չէ ճշդած թէ ի՞նչ էր քաշելիք զինուորներու քանակը, բայց, արդէն Պէյրութի հարաւային չրջանի եօթը դիրքեր ապապինուած են:

ԻՍՐԱՑԼԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ բողոք բարձրացուցած է որովհետեւ, Պի-Պի-Սի-ն Յունիս 17-ին յայտագիր մը պիտի սկսի որու նիւթն է Շարոնի պատասխանատուութիւնը Սապրայի եւ Շաթիլայի (Լիբանան) ջարդերուն մէջ: Իսրայէլի Արդարութեան նախարարին համար, փաստն է Պի-Պի-Սի-ի հակիսրայէլեան եւ պաղեստինամէտ դիրքին:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, ոճրագործութիւնը 15%-ի նուազում մը արձանագրած է 1999-էն 2000-ի չրջանին:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԷՋ, խռովութիւնները կը տարածուին քաղաքէ քաղաք եւ լուրերն իսկ կը տրուին միայն քաղաքներու անուններով: Հինգշաբթի Յունիս 14-ին ալ նախատեսուած էր մեծ ցոյց մը Ալժէրի մէջ իսկ: Խռովութիւններու այս չարքը ծայր տուած էր Ապրիլի վերջ Քապիլիա, երբ պատանի ուսանող մը սպաննուած էր:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ վարչապետը՝ Թոնի Պլէր 40%-ի յաւելում մը որոշած է իր աշխատավարձքին վրայ, որ տարեկան 224·300 տոլարի կը հասնի: Նախարարներու աշխատավարձքն ալ 15% յաւելում կը կրէ: Այս որոշումները մեծ ազմուկ հանած են մամուլին մէջ:

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ն (Եւրոպայի ապահովութեան եւ դործակցութեան համար կազմակերպութիւն) որոշեց բանալ իր դրասենեակները Չէչէնիոյ մէջ, որոնք գոց կը մնային 1998-էն ի վեր, առեւանգումներու մտավախութեամբ:

ԿԷՕԹՊԷՐկի (Շուէտ) մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ Եւրոպական Միութեան վեհաժողովը, Միացեալ – Նահանգներու նախագահը՝ Ճ. Պուշ կրկնեց իր մերժումը Քիոթոյի համաձայնագրին: Նախագահին դէմ աւելի քան 10 հազար ցուցարարներ ցոյց ըրին «Պուշ կօ Հոմ» բացագանչելով, բայց, բան չփոխուեցաւ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԵՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ակնարկելով այն պայմաններուն որոնք Թուրքիոյ վարչապետին կողմէ ներկայացուած էին Հայաստանի հետ բնականոն յարաբերութիւններու համար, Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ըսած է թէ երկու երկիրներու կապը երրորդով մը պայմանաւորել անտեսում է քաղաքական միջազգային չափանիշերու: Ծանօթ է որ Պ. Էճեվիթի երկու պայմաններն էին Ղարաբաղի Ադրբեջանին յանձնումը Հայերուն կողմէ եւ Մեղրիէն Ադրբեջանն ու Նախիջեւանը միացնող անցքի մը բացումը: Վ. Օսկանեան անընդունելի նկատած է այս պայմանները:

Միւս կողմէ, Մեղրիի չահարկումը, այնպէս կը թուի, թէ սուր ախորժակները բացած է Թրքական շրջանակներու մէջ: Բաքուի Թուրք պետականը հեռատեսիլի տեղական կայանի մը տուած հարցազրոյցին ըսած է թէ չի կրնար երեւակայել որ Նախիջեւան անջատուած ըլլայ Ադրբեջանի մայր հողամասէն: Ան աւելցուցած ալ է. «Արդէն, ամէն մարդ կը յիշէ թէ այսօր հայկական Մեղրիի շրջանը նախապէս ադրբեջանական հող էր: Խորհրդային օրով ան տրուեցաւ Հայաստանի, որպէսզի անջատուին Նախիջեւանն ու Ադրբեջանը: Այս պատճառաւ այս երկու մասերը պէտք է կապուին իրարու, երբ որեւէ ձեւով խաղաղութիւն հաստատուի»:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿՐ ՆԱԽԸՆՏՐԷ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 14-ին պատասխանելով լրագրողներու, իր կարծիքը տուած է պետութեան նախագահական համակարգին, կամ խորհրդարանական համակարգ ունենալու հարցին մասին. ան ըսած է թէ իսկապէս տարբերակ գոյութիւն չունի, իւրաքանչիւրը ունենալով իր թերութիւնները: Ինք վստահ է սակայն, թէ «մեր տարածաշրջանում, նաեւ անցումային շրջանում գտնուող երկրների համար անհրաժեշտ պատասխանատուութիւնը շատ կարեւոր հանգամանք է»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներ 14 / 15)

ՀՈԿՏ· 27-Ի Դ.ԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտ· 27-ի դատավարութեան Յունիս 14-ի նիստին Ն. Յունանեան յայտարարած է որ 1984-ին ինք ՔՒ-ԿԷ-ՊԷ-ի ուշադրութեան կեդրոնին պտնուած է, 1988-ին ալ քրէական հետապըն – դումի տարիքայ եղած է: Նիստին ընթացքին դահլիճէն բարձրացած ակնարկութիւններ եղած են ամբաստանեալին ու դատաւորը յայտարարած է որ եթէ չարունակեն նիստը խանդարել, սրահը պարպել կու տայ:

Միւս կողմէ, նոյն դատավարութեան համար կազմուած ժամանակաւոր յանձնաժողովը դիմում ըրած էր որ մեղադրեալները Ազգային ապահովութեան նախարարութեան մեկուսարանէն Ներքին դործերու նախարարութեան մեկուսարանը տեղափոխուին· Արդարադատութեան նախարարը Յունիս 14-ի մամուլի ասուլիսին յայտնած է թէ դատարանը այդ առաջարկը չի կրնար քննարկել:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿՐՆԱՑ ՀԱԿԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆԻԼ

Ադրբեջանի Ապահովութեան նախարար Ն· Աբասով հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է թէ միջազգային հանրութիւնը սխալ կարծիք ունի Ղարաբաղի հակամարտութեան մասին· ան կը ներկայացնի որպէս Ղարաբաղի հայութեան ազգային – ազատագրական պայքարը որուն օգնելու ձեռնարկած է Հայաստանը: Ադրբեջանի նախարարին պնդումով այդ պայքարը «ահաբեկչութիւն է» եւ «յարձակողական անձնատոգականութիւն է» եւ միջազգային հանրութիւնը պէտք է համոզուի ատոր: Նոյն տեսակէտը յայտնած է Ադրբեջանի Մորհրդարանին Պաշտպանութեան եւ Ապահովութեան յանձնաժողովին նախագահն ալ որ աւելցուցած է թէ իր երկիրը «իրաւունքը եւ կարողութիւնը ունի իր տարածքին վրայ հակահարեկչական դործունէութիւն տանելու»:

***

ԹՈՒՐՔԻԱ-ԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԵՐՏԱՆԱՑ

Ադրբեջանական «Ենի Մուսավաթ» օրաթերթին հաղորդումին համաձայն, Յունիս 13-ին հանդիպում ունեցած են Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարար Սաֆար Արիեւ եւ Թուրքիոյ գլխաւոր չտապի պետ Քէօքսալ Քարապայ: Վերջինը յայտնած է որ ադրբեջանական բանակին մակարդակը բարձրացած է եւ ան կարող է եռ մղելու չարձակողը: Քարապայ աւելցուցած է նաեւ որ երկու երկիրներու դործակցութիւնը «անշեղօրէն կը սերտանայ»:

ԻՆՉ ԵՂԱՒ ԹԻՒ 907 ԱՐԻՒՆԸ

Ատենին այս սիւնակներուն մէջ անդրադարձած էինք սիտայով վարակուած արիւնի չչմեցնող պատմութեան մը («Յառաջ», Մարտ 23)։ Երախայի մը հարկաւոր արիւնը տրամադրելու համար երեւանեան հիւանդանոցի մը պատասխանատուները պահանջած էին մօրմէն որ ինք նոյն քանակութեամբ արիւն տայ իրենց որպէս «փոխարժէք», քանի որ ան միջոցը չունէր դրամով վճարելու տղուն անհրաժեշտ արիւնը. այս արդէն ապօրինի կարգադրութեան մէջ որեւէ անպատեհութիւն չէին տեսած այդ նոյն անձնակազմի «պատասխանատու»ները, դիտնալով հանդերձ որ մանչուկը սիտայի ախտանիշ կրող մըն է. այս պարագային «ապօրինի»ն կը սահմանէ արհամարհանքը օրէնքի այն տրամադրութեան որով նման պայմաններու մէջ գտնուող մը ճրի բուժում պէտք է ունենայ։ Իսկ հարցը գայթակղութեան մակարդակին հասցնողը եղած էր նոյն անձերուն այն անհոգութիւնը որ վարակուած արիւնի տէր մանչուկին մօրմէն առնուած (ուստի վստահաբար նոյնպէս վարակուած) արիւնը ծախուած էր ուրիշ հիւանդի մը։ Երբ հարցը արձագանգ գտած էր տեղական լրատուականներու մէջ, կը նշուէր թէ փընտրտուքի ձեռնարկուած է գտնելու համար այդ արիւնին ընդունողը որ անտեղեակ էր անչուշտ իր վարակումին։

«Առաւօտ»ի Մայիս 30-ի թիւին մէջ Էդիկ Պաղտասարեան կու տայ չարունակութիւնը այդ նոյն թղթածրարին, «Ինչո՞ւ չպատնառբերուեց թիւ 907 արիւնը» խորագրուած էջով մը։ Խորագիրը, արդէն յստակօրէն կը հասկցնէ թէ ուր յանգած է կատարուածին հետաքննութիւնը, պրպտումը։ Ո՛չ հոն, ուր հարկ է հասնէր տրամաբանութեան կարգով։

Առաջին զսուածը այն է որ մեղադրուած էին նաեւ նախկին վարչապետը եւ Ընկերային ապահովութեան նախկին նախարարը, որոնց մեղադրանքը դատարանը չէ հաստատած։ Իսկ աւելի էականն է այն որ «Առողջապահութեան նախարարութեան ներքին քննութեան ընթացքին չյաջողուեց պարզել թէ 2001 թուականի Յունուարին ու մէ ներարկել սիտայով վարակուած արիւնը»։

Յօդուածագիրը որպէս հաւանական պատասխան հինգ վարկած կը ներկայացնէ. անոնք յառաջ եկած են տարբեր բժիշկներու հետ ունեցած իրենց զրոյցներէն եւ փաստերուն համադրումէն։

Առաջին կէտը այն է որ խնդրոյ առարկայ հիւանդանոցին մէջ պատահարին առընչուած բոլոր հետքերը վերցուած են եւ փոփոխութիւններ կատարուած, որպէսզի հաստատութեան անունը չյայտնի չդառնայ. հակառակ պարագային, ո՞ր հիւանդը քաջութիւնը կ'ունենար հոն դիմելու։ Աւելի զարմանալի է (առնուազն) կարդալ որ Արիւնաբանութեան կեդրոնին, ուրկէ ծախուած է վարակուած արիւնը, տնօրէնը Ե. Կարապետեան որ «արեան համար ամբիծական պատասխանատուն էր», ոչ մէկ պատիժ ստացած է եւ այսօր «տնօրէնի պաշտօնակատար» է։ Ան մօտ ընկերն է պատահարին չընդանին Առողջապահութեան նախարարութեան բուժօգնութեան, կազմակերպութեան վարչութեան պետ Հայկ Դաբբիկեանի որուն անմիջական հսկողութեան տակ գտնուած է արեան բաժինը եւ որ այդ դէպքէն ետք «նշանակուել է Առողջապահութեան փոխնախարար»։

Երկրորդ վարկածը կը փորձէ ապօրինի բուժումներով բացատրել վարակուած արեան վաճառքը. Երեւանի մէջ մարդիկ գտնգան պատճառներով տնային բուժումներու կը դիմեն. կրնայ ըլլալ որ նման պարագայի մը համար գնուած է այդ արիւնը եւ գայն տանողը լրատուականներէն տեղեկանալով անոր վարակուած ըլլալուն, ձայնը չէ հանած։

Անկարելի չի համարուիր նաեւ որ տեղեակ է այդ արիւնը ներարկուած անձն ալ, բայց կը լռէ, քանի որ չրջապատի վերաբերումը աւելի վտանգաւոր կը նկատէ։

Լրագրողը կը մատնէ ժխտականին ուզդուեցամբ ալ. չի՞ կրնար ըլլալ որ վարակուած արիւն դոյութիւն չունի եւ այդ բեմադրութեան նպատակը Արիւնաբանութեան կեդրոնին տնօրէն Ա. Երեմեանը պաշտօնազրկել էր, մանաւանդ որ այս վերջինին եւ Առողջապահական նախարարին յարաբերութիւնները լարուած էին։ Սակայն, Է. Պաղտասարեան ինք կը հերքէ վարկածը, ըսելով որ ախտավարակ արեան տէր մօր ու զաւկին արիւնները բազմաթիւ տեղեր քննուած են եւ միշտ հաստատուած է սիտայի դոյութիւնը։

Այսուհանդերձ, այս ամէնէն անհասկնալի վարկածը կը ծառայէ տեսնելու թէ մարդոց միտքը պատրաստ չի ճանչնար այսքան ծանրակշիռ պարագայ մը անձնական հակառակութեամբ ու պաշտօնատարի մը հալածանքով բացատրելու։ Փորձառութիւնը, կարելի՞ է ըսել որ դեր չի կատարել երեւոյթին մէջ։

Վերջին վարկածն ալ այն է որ նախապարտութիւնը դիտէ թէ վարակուած արիւնը որո՛ւ ներարկուած է, բայց այդ տեղեկութիւնը չի հրապարակուիր, անհասանելի հետեւանքներուն պատճառով։

Այսքանէն, դժուար չէ եզրակացնել որ պատահարէն մօտ հինգ ամիս ետք, հարցականները տակաւին պատասխան չեն գտած ու հրապարակը բաց է վարկածներու առջեւ, որոնք քիչ կամ չատ հիմնաւորումով ենթադրութիւններ են ի վերջոյ։ Սակայն, նոյն հարցին մէջ կայ աւելի չչմեցնողն ալ որ նիւթ եղած է նոյն դրութեան մէջ։

Է. Պաղտասարեան կը դրէ թէ Առողջապահութեան նախարարը Մարտ 16-ին աշխատակազմի ժողովին հրահանգած է անձերէ առնուած արիւնի խնդրին մասին առաջարկներ պատրաստել եւ ներկայացնել, որպէսզի յետագային կրկին անդրադառնայ անոր։ Այդ նիստին մասնակցած է Հայաստանի մէջ արեան սեփական միակ կեդրոն «Վիոլա»յի տնօրէնը Արմէն Մեժլումեան եւս։ Ան վրդոված է իր զրնդութեան համակարգին մէջ պատահածներէն եւ ատոր հետեւանք ստեղծուած հանրային կարծիքէն։ Կ'ըսէ թէ սիտայով վարակուած արեան հարցին մասին եղած հրապարակումները մտավախութիւն պատճառած են բազմութիւններու։ Մարդիկ կը հեռաձայնեն, հարցնելու համար թէ իրենց մերձաւորին ներարկուելու համար գնուած արիւնէն ինչպէս կրնան վստահ ըլլալ, եւ այլն։ Ինք զժգոհ է նաեւ որ անձերէ արիւն առնելու եւ պէտք ունեցողին տալու գործը միջազգային կանոններով չի կատարուիր Հայաստանի մէջ։ Այսինքն, արիւնը որեւէ տեղ, նոյնիսկ դեղարանի մէջ, եւայլն, վաճառելի ապրանք չէ. անոր չրջանառութիւնը կը մնայ արտադրող եւ գործածող բժշկական հաստատութիւններուն միջեւ։ Մարդիկ իր ղեկավարած «Վիոլա»յէն ալ կու գան արիւն գնել, տանելու. կը համակերպի, քանի որ չի կրնար ամբողջ համակարգը փոխել։ Կը ջանայ աստիճանաբար այնպէս ընել որ միայն հիւանդանոցներու հետ աշխատին, եւ այլն։

Թէքնիք բնոյթի այս ըսուածներուն քով հետաքրքրական է կարդալ թէ «փիւնաւներէ բացակայութիւնը հիմնական հարցը չէ». հիմնականը այն է որ արեան կեդրոններուն մէջ հարկաւոր ստուգումները կ'ըլլա՞ն, թէ ոչ, եթէ ոչ, ի՞նչ պատճառով։ Անշուշտ, այդ ստուգումին համար նախապայման է մարդոց բացատրել թէ ի՛նչ ձեւով պէտք է աշխատիլ։ Եւ եթէ «մարդիկ շարունակում են հին ձեւով աշխատել, որովհետեւ իրենցից ոչ ոք չի պահանջում աշխատել այլ ձեւով» կ'ըսէ Ա. Մեժլումեան, նիւթականէն կամ կոնտներէն անդին կը մատնանչէ մտայնութեան աւելի՛ հիմնական խնդիր մը։ Երբ մտայնութիւնները կը մերժեն նորոգուիլ, բնական է որ աշխատելու կերպն ալ չարունակէ սխալներով չարունակուիլ, հակակշիռի համակարգն ալ չզործէ ու չըզթան յանգի մարդոց առողջապահութեան հետ ամենայն անապատախնամատուութեամբ խաղալու ցուցնող իրականութեան։ Հանդրուան մը որուն յանցաւորը գտնելն ալ դժուար կ'ըլլայ, նոյնիսկ երբ փնտռելու լուրջ մտադրութիւն դտնուի։

Ակնարկելով սիտայով վարակուած արեան վաճառքին, նոյն պատասխանատուն կ'ըսէ. «ո՞վ է ասում, որ ամէն օր մի բանի այդպիսի դէպքեր չեն լինում»։ Պատճառներուն մաս կը կազմէ անդիտութիւնն ալ որ Հայաստանցիին համար ամէնէն անիմաստավանելի մեղքն է. «մենք իմանո՛ւմ ենք» ը ամենայն վճռակամութեամբ կը հնչէ ամէնէն աղաղակող պարագաներու իսկ, ամուր փակելով դուռները, բարելսման ամէն յոյսի դէմ։ «Սարքաւորումներ կան, որոնք չեն օգտագործւում, որովհետեւ չգիտեն ինչպէ՛ս օգտագործել, չկան մասնագէտներ» կ'ըսէ Ա. Մեժլումեան։ Այնպէս կը թուի որ Սփիւռքէն բժշկական, կազմակերպութիւններու օժանդակութեան ծրագիրները բազմաթիւ մարդերու քով արիւնաբանութեան ալ պէտք է տեղ տան, առաւելաբար մտայնութիւն փոխելու եւ սարքաւորումները գործածել սորվեցնելու միտումով. անշուշտ, եթէ հանդիպին իրենց չպիտացածին գիտակցութիւնը ունեցող եւ խոստովանողներու...։ Այլապէս, պէտք է մտածել նիւթական մեծամեծ գոհողութիւններով տարուած արդիական այն գործիքներուն, տարբերուն մասին որոնք անգործածելի կը մնան, մասնագէտներու չգոյութեան պատճառով։

Մնացածը, մտայնութեան վոփոխութիւնը, գործն է մարզի ղեկավարներուն կը մնայ։ Անոր երեք շաբաթուան ընթացքին արիւնի ծառայութեան վիճակը ուսումնասիրելու եւ, խնդիրներուն լուծումներ առաջարկներ ներկայացնելու յանձնարարութիւնը ոչ մէկ արձագանգ գտած է, այդ թուականէն ի վեր անցած մօտ երեք ամսուան մէջ։ Ա. Մեժլումեան, ինք, «բառացիօրէն է ընկալել նախարարի աշխատակազմի նիստում ասածը եւ ծրագիր է գրել, սակայն չի կարողացում ներկայացնել, որովհետեւ Առողջապահութեան նախարարութիւնում դրանով հետաքրքրուղ չկայ» կ'ըսէ է. Պաղտասարեան։

Այս մտահոգչումով չեշտուած խնդիրին մէջ աւելի ահաւոր երանգ մը կ'առնէ վերոնշեալ հարցումը. «ո՞վ է ասում որ ամէն օր մի բանի այդպիսի դէպքեր չեն լինում»...։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ 49-ՐԴ ԵՐԿԱՄԵԱՆ (ՊԻԷՆՆԱԼԷՆ) ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՂԱՒԱՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՎԵՆԵՏԻԿ.– Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Շաբաթ, Յունիս 9ին ապրելու տաղաւարներու պարտէզին մէջ, բազմաթիւ պաշտօնական անձերու եւ ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ, նախաբար, քաղաքապետ, Ֆինանսի մեծադոյն պէմքերը, արուեստի միջազգային մասնագէտներ, արուեստագէտներ, ազնուական եւ նուագ ազնուական ծովածաւալ բազմութիւն մը, մեծ մասամբ անգլիախօս, մեծամասնութեամբ հրէական դիմագիծերով, մէկ խօսքով, Վենետիկի մեկ չաբաթ է կ'ապրի բարեկենդանեան զուարթ օրեր, Ս. Մարկոսի հրապարակին, դամբօներու եւ օճապուտյա քալլէներու մէջ վխտացող իր դունագեղ բազմութիւններով, Վենետիկի յատուկ՝ ամառնային տաքին թոյլատրած բացուածքներով, ճաղատները ծածկող քաուբօյական պըլխարկներով, իսկ սպիտակ մազերով օժտուած բախտաւոր արուեստագէտները, ձիու բաչերու նման ծովային հովին յանձնած, խուրձ-խուրձ մազերով, մըշտական տօնավաճառի վերածուած տոմեռու քաղաքը, կամաց - ակամայ մոռցնել կու տայ աշխարհի զանազան ցամաքամասերուն վրայ կատարուող ողբերգութիւնները։

Այդ խայտաղէտ բազմութեան մէջ ես ալ կայի, բացումին օրը, որպէս հրաւիրեալ։ Շաբաթօրեայ յեսմիջօրէս յատկացուցած էի այս բացառիկ եղելութեան։ Այս տարի, տեղական մամուլին համաձայն, ամենազգի մասնակցողներու թիւը բացառութիւն կը կազմէր, նոյնպէս բացառութիւն կը կազմէր բարձրաստիճան հրաւիրեալներու թիւը, ո՛րոնց մէջ չես գիտեր ինչպէս, իմ անունս ալ սպրդած էր։

Բոլոր տաղաւարներն ալ փորձեցի այցելել, բացի գերմանականէն, որ ոսկի առիւծ ստացած ըլլալով, ենթարկուած էր քիլոմեթրանոց պոչ-բռնուքի մը, որուն հանդէպ ունիմ բնածին տարզայնութիւն (ալերժի)։

Վենետիկի Միջազգային Պիէննալէին, որուն ատենէ մը ի վեր անխմաստ դարձած է փնտռել նկարչութիւն կամ քանդակագործութիւն, հոն ուր անցնող դարուն մեծագոյն նկարիչներն ու քանդակագործները յայտնաբերուած են, այսօր նկար կամ քանդակ ցուցադրելը կրնայ տկարութիւն եւ յետամնացութիւն համարուիլ։ պէտք չէ բնաւ զարմանալ, որ չատ քիչ բացառութեամբ, բոլոր մասնակցող ազգերն ալ, իրարու հետ մրցումի ելած են, արուեստի անուան պիտակին տակ, մարդուս միտքէն անցած եւ չանցած տարօրինակութիւններ ցուցադրելու (հովէն չտոժող փետուր մը, հաղարաւոր անդամ կրկնուած նկար մը, տեսերիզի միջոցով ցուցադրուած անկապ նկարներ, անվերջ կրկնուող, մահամերձի – մահաքունի խժաճայն աղմուկով, յատուկ կերպով ցեխով ողողուած տաղաւար մը ուր հարկ է մուտք գործել գերաններու վրայէն քալելով եւ այլն, եւ այլն...)։ Որքան հարուստ է պետութիւնը, այնքան մեծածախք աշխատանք կատարուած է եւ գիտարուեստական միջոցներով ստացուած արդիւնքը՝ տպաւորիչ։ Վերջապէս մշակութային քերմէսի արտասովոր մթնոլորտ մը կայ Պիէննալէի պարտէզներուն զարաւոր կաղնիներու, սօսիներու չուքին տակ տեղաւորուած տաղաւարներուն մէջ, ուր յաճախ պարտիզպաններէն մոռցուած տերեւներու դէզ մը, ծառի կոճղին կռթըմած փոցղ եւ բահը որպէս միջաղդալին, ով գիտէ ո՞ր արուեստագէտի գործ, կ'արժանանային անթիւ, անհամար անդամ նկարուելով անմահանալու...։

Վերջապէս, կարելի չէ գիտնալ թէ ո՞ւր պահուրտած է Արուեստը այս բեղմնաւէտ աշտարակին մէջ, որ կը կոչուի Վենետիկի Արուեստի Միջազգային Երկամեայ 49–րդ Ցուցահանդէսն։

Հոս ամէն ինչ տափակցած, ընդհանրացած է։ չկայ տարբերութիւն երկկենցաղի, մշակոյթ-մշակոյթ. ամէն ինչ դարձած է երկրպագունակային։

Ընդունելի են ամէն տեսակ պիսաբեստական միջոցները. սկսած դասական նկարչութենէն մինչեւ զանազան ճառագայթումներով ստացուած արդիւնքները...

Կարելի դարձած է ամէն նկար օգտագործել, բաւ է ըլլայ նորարար եւ կարելի եղածին չափ զրդռիչ եւ անախորժ հակազդեցութիւն ծնող։

Ներքին ապրումէն աւելի, իշխողը թատերականն է, ցնցիչը, տպաւորիչը։ Աւելորդ է փնտռել ընկերային, կամ քաղաքական պատգամներ, հիմնականը կարծէք, դիւրամատչելի չուկայ մը գտնելն է։

Մէկ տաղաւարէն միւսը վազվզող համարակութիւնը ճիգ կը թափէ արժէքները փնտռելու, ամօթխածութեամբ իրարու երես նայելով որ ազէօ՞ք դիմացինը բան մը գտած է իրմէ անկախ... արդէն Պիէննալէին ընդհանուր տիրող դրուած է «Մարդկութեան Հանդիսապահ», ուր սակայն բեմը կը պակսի, իր դերասաններով եւ հանդիսատեսը կամայ – ակամայ կը գառնայ դերասան – արուեստագէտ եւ մի քանի ժամուան համար գոնէ, ինքզինքը կը զգայ մեծերու չարքին եւ մեծ գոհունակութեամբ դուրս կ'ելլէ Պիէննալէի պարտէզներէն, այն համոզումով որ եթէ իրեն ալ տրուէր պիւտճէ մը եւ մեծածախիք այդ գործիքներէն գոնէ բաժին մը, ինք ալ կրնար զանազան հաճելի եւ զրդռիչ խաղեր ստեղծել։

49–րդ Պիէննալէի այցելութիւնը չատ դիւրաւ կրնայ այդ խարկանքը ծնիլ այցելուին մէջ։

Եթէ ինծի հարցնելու ըլլաք թէ ի՞նչպէս կրնամ մի քանի նախադասութիւններով տպաւորութիւններս հաղորդել, պիտի ըսէի որ մինչ մանուկներու համար քաղաքապետութիւնները զանազան խաղավայրեր ստեղծած են, ամէնօրեայ օրօրոցներ, լիւնա-փարքեր, չափահասներուն համար Վենետիկի իշխանութիւնները երկու տարին անդամ մը, քանի մը ամսուան համար հսկայ լիւնա-փարք եւ խաղավայր կը բանան, ուր կարելի է գալ մի քանի օր Վենետիկի դասական չքնդութիւններուն հետ, զուարճանալ նաեւ, մարդկային կեանքին նման, վազվզուկ այս խաղավայրին մէջ։

Հայկական Տաղաւարը այս ամէնուն մէջ, քիչ մը բացառութիւն կազմելու ձգտում ունի։ Տեղաւորուած, ինչպէս կը մնայ։ Անոր երեք շաբաթուան ընթացքին արիւնի ծառայութեան վիճակը ուսումնասիրելու եւ, խնդիրներուն լուծումներ առաջարկներ ներկայացնելու յանձնարարութիւնը ոչ մէկ արձագանգ գտած է, այդ թուականէն ի վեր անցած մօտ երեք ամսուան մէջ։ Ա. Մեժլումեան, ինք, «բառացիօրէն է ընկալել նախարարի աշխատակազմի նիստում ասածը եւ ծրագիր է գրել, սակայն չի կարողացում ներկայացնել, որովհետեւ Առողջապահութեան նախարարութիւնում դրանով հետաքրքրուղ չկայ» կ'ըսէ է. Պաղտասարեան։

Այս մտահոգչումով չեշտուած խնդիրին մէջ աւելի ահաւոր երանգ մը կ'առնէ վերոնշեալ հարցումը. «ո՞վ է ասում որ ամէն օր մի բանի այդպիսի դէպքեր չեն լինում»...։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

անցեալին, Ս. Ղազարի Մայրավանքին մէջ, 15 երիտասարդ հայ արուեստագէտներ, բոլորն ալ եւած Երեւանի ՆՓՄԿ-էն (Նորարար Փորձառական Արուեստի Կենտրոն) հիմնուած 1995-ին ըստեղծ վիւռքահայ խոհ եւ Սոնիա Պալասանեան ամօլին կողմէ, նպատակ ունենալով քաջալերել արուեստագէտներուն արտայայտութիւնները ու ստեղծագործական կարողութիւնները, կը ձգտին երբեմն բառնաստեղծական, աւելի յաճախ, զօրաւոր տեսերիպային չարադրութիւններով, կեանքի, սիրոյ, հայրենիքի, անկախութեան, խաբկանքի եւլն. պատկերներ յղացնել, Պարաճանովեան Նոան Գոյնի պալի ազդեցութեան տակ:

Նուրբ բանաստեղծութիւն կայ Նարինէ Աթամեանի պատկերներուն եւ բանական հորութիւն Մհեր Ազատեանի չարադրութեան մէջ:

Նոյա Պատալեանի Սիրոյ Անաթոմիան, ուր երիտասարդ օրիորդ մը (հեղինակը) սառած ձուկ մը կը դղուէ, սիրարանելու աստիճան, մարտահրաւէր մըն է գրգռութեան:

Այսքան բան մը կայ Սոնա Աբգարեանի անվերնագիր պատկերներու, ինչպէս նաեւ Դաւիթ Կարէեանի Եւխարիստիա վայրագ չարադրութեան եարին:

Յարութիւն Սիմոնեան մարդկային (անձնական) հարց կը յարուցանէ, իր մարմնով, նոյնը կը կատարէ, աւելի բառնաստեղծական չունչով կարինէ Մացաքեան:

Չօրաւոր պատկերներ ունի Արա Յովսէփեան, բնազդային կիրքերու մասին անդրադառնալով, աւելի նուրբ արտայայտութեամբ Տիգրան Յակոբեան կը խօսի Արթնացող Օրօրոցայինի մասին:

Նոր ժամանակներու ծաղրանկարը մըն է արդեօք Տիանա Յակոբեանի Եկէք ապրենք արհեստական ժպիտը: Նոյն չարքին պիտի դասէի Յովհաննէս Մարգարեանի Ֆրուստրացիան (որ Թարգմանի հոգեբնճում):

Քնարական բան մը ունին Արփինէ Թոքմաճեանի Առաջընթացը, ինչպէս նաեւ Սամուէլ Սաղաթէլեանի եւ Տաթեւ Մկրտումեանի ներկայացումները:

Արուեստի, գեղարուեստի ըմբռնումը, հիմնական փոփոխութիւն կրեր է նաեւ Հայաստանի մէջ, աշխարհայնացումի անմիջական ազդեցութեան տակ: Խորքին մէջ, մեր 15 արուեստագէտներն ալ, մէկդի նետած պաստառ եւ վրձին, տեսերիպային ճամբով, մարդկային, անձնական, ազգային զգացումներու մասին կը խօսին եւ կամայ-ակամայ արուեստի նոր ձիւղ մը կը ծնի որ աւելի գրականութեան հետ կապ ունի քան գեղարուեստի: Հոս բանաստեղծին բառերը փոխարինած են չարժուն պատկերներով: Արդեօք պիտի յաջողի՞ն Պարաճանովէն հզօր բան մը տալ...:

Հ. Ց. ՊԱՅՏԻԿԵԱՆ

Յունիս 11

Մայրերու Օրը Կապոյտ Խաչին հետ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Մայրերու Օրը մեծ շուքով նշուեցաւ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի «Սօսէ Մայրիկ» քաղաքի մանուածիւղի անդամուհիներու կողմէ, Պօմոնի Մ. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Հանդէսն իր շուրջ համախմբած էր հարիւրէ աւելի Կապոյտ Խաչուհիները եւ համակիրները: Տրամադրութիւնը ոգեւոր էր: Ցետ մի ջօրէի համար նախապատրաստուած հրուշակեղէնները, պատրաստուած խաչուհիներու կողմէ, կը սպասէին ճաշակողներուն. իսկ «Երեւան» նուագախումբը կը պատրաստուէր հայկական գեղեցիկ երաժշտութեամբ ջերմացնելու մթնոլորտը:

Հանդիսութեան բացումը յայտարարող Օրիորդ Սեդա Սիմոնեանի ամփոփ բարի գալստեան եւ շնորհաւորական խօսքէն վերջ, Կոմիտաս վարդապետ Յովնանեան հրաւիրուեցաւ բանախօսելու:

Նախ անդրադարձաւ մօր դերին ընդհանրապէս եւ ապա յատկապէս Հայ մօր կ'երպարին եւ դերին ազգային կեանքի նեբս: Ընդգծելով, թէ իւրաքանչիւր մայր երկրային աստուածամայր մըն է իր նուիրուածութեամբ, զոհողութեամբ եւ ամբողջական սիրով, եւ իւրովի արարիչ իր արարչագործական ծննդաբերութեամբ: Այս օրը թէ գուարճանքի եւ թէ իւրովի հաշուետուութեան օր մըն է, երբ անոնցմէ ամէն մէկը հաշիւ պիտի տայ, թէ ուր հասած է իր արարած զաւակներուն ազգային ոգիի պատկերակերտումը: Խաչուհի ըլլալ, կը նշանակէ փրկութեան խորհրդի մասնակից նուիրեալ ըլլալ, փրկութիւն, որն իր մէջ կ'ամփոփէ թէ' հոգեւորը, թէ' ազգայինը եւ թէ' բարոյականը: Եւ այդ գործին մէջ անժխտելի է դերը թէ հայ մօր եւ թէ հայ Կապոյտ Խաչուհիի, որոնք նոյն էին երէկ, են՝ այսօր եւ պիտի մնան վաղը եւս:

Բանախօսութենէ վերջ, մայրերը ողջունելու եկած էր է. Տերիքլեան Միութեան պատասխանատուներու խումբը, որու ատենադպիրները հանդէս եկան արտասանութիւններով, երգերով եւ գեղեցիկ ներկայացումով մը, որ մեծ խանդավառութիւն յառաջացուց ներկաներու մէջ եւ բարի նախանձը բոլոր այն հայ մայրիկ, մեծ-մայրիկներու մէջ, որոնց զաւակները հեռու են ազգային միութիւններէ եւ խումբերէ:

Խօսքը եկաւ փոխարինելու երգ – պարը, «էրթանք մըր էրկիրը Մուշ»ը չատերը մոռվի տարած էր իր երկիրը Խարբերդ, Վան, Մարաշ, Էրզրում: Սրահին մթնոլորտը խառնուած հոգւոյն մթնոլորտին. պահ մը մոռցնել տուած էր Հայրենի պանդխտութիւնը, օտարութեան մէջ գտնուիլը. սրահը վերածուած հայրենի տան, կը թնդար աւանդական քնարին:

Աւելի ուշ խօսք տրուեցաւ կապոյտ Խաչի Կեդրոնական վարչութեան անդամ Մարսէյլի ներկայացուցիչ Օր. Գլեմանս Թիւթիւնեանին: Ան Մայրերու Օրուան առթիւ իր չնորհաւորական խօսքէն վերջ, ամփոփ ներկայացուց Կապոյտ Խաչի կատարած վեց ամսեայ գործունէութիւնը՝ հիւանդներու այցելութիւն, ծերերու բարոյական աջակցութիւն, Հայաստանէն եկածներու օգնութիւն, Հայաստանի մէջ առկայ որբանոցի մը ամսական նիւթական օժանդակութիւն, իսկ գործունէութեան պլուս գործօնը հանդիսացած է Հայաստանի պետական պարախումբի Ֆրանսա հիւրախաղերու կազմակերպումը: Եւ այդ բոլորը ինչպէս ամբողջ Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչուհիներու միասնական համագործակցութեան, նոյնպէս եւ Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու հաշտ եւ համերաշխ գործակցութեան չնորհիւ:

Վերջին դարձուածքը մեծագոյն ճշմարտութիւնն էր, թէ առանց գործակցութեան, առանց հաշտ եւ համերաշխ գործակցութեան անհնարին է որեւէ դրական արդիւնքի հասնիլ համայնքին կեանքի ներս:

Հանդիսութիւնը չարունակուեցաւ մինչեւ երեկոյ: Երբ երգուեցաւ «Քելէ լաւ, քելէ էրթանք մըր էրկիր», ներկաներն ալ կամաց – կամաց գացին...:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Մարսէյլ

ՏԻՐ ՎԱՀԱԳՆ

1940, Յունիս 18-ի կոչին 61-րդ տարեդարձին առթիւ, Անթոնիի երեսփոխան – ադաքսպետը՝ Փաթրիք Տէվէճեան, մշակոյթի կցորդը՝ Անոնի Լէոն եւ Նախկին Ռազմիկներու Թաղապետական խորհրդականը կազմակերպած են Տիր Վահագնի ասկիճներու յուշահանդէսը (*), նուիրուած զօրավար ին Կօլի, Յունիս 18-էն 29:

(*) Salle des Mariages de l'Hôtel de Ville, Antony; de 8h30 à 12h et de 13h30 à 17h30.

ՄԱՄԼՈՑ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

"ԱՒԵՏԻՍ" "LITURGY GOES SYMPHONY"

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՀԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Է ԻՐՐԵՒ ՍԻՆՖՈՆԻԿ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ըստ «Աւետիս» ծրագրի ստեղծագործ դեկավար համադրող Սարգիս Ղազարեանի, «Աւետիսը» իր «կեանքի երազի իրականացումն է»: Մնուած 1956-ին Պոլսում, Ղազարեան դէմեւս դասական երաժշտութեան հետ ունեցած իր առաջին շփումներից սկսած, նամանաւանդ երբ որ 1971-ին դաշնամուրի աշակերտ էր Ֆրիտրիխ Կուլտայի մօտ, յղացել էր այս ծրագիրը: Այսօր ինքը իրրեւ լուսանկարիչ, ստեղծագործ դեկավար եւ ֆիլմերու վարիչ, բնակում է Իտալիայում եւ Գերմանիայում:

Հիմնուելով Կոմիտասի, Եկմալեանի եւ Չիլինկիրեանի երկերի վրայ, Ղազարեանը արտադրել է մի նոր գործ, որը նուագելու է Վիէննայի Ֆիլհարմոնիի անդամների կողմից 2002 Յունուար 5-ին, Վիէննայում: Այս համերգը 1700-ամեակի սուրբ տարուայ «Ֆինալէն» է եւ միաժամանակ «Աւետիս» Սէ-Տէ-ի պաշտօնական չուկայահանումը: Այս համերգի եւ Սէ-Տէ-ի վաճառքի հատոյթի մէկ մասը յատկացուելու է Հայաստանի կարիքաւոր եւ. րեխաներին:

Յանկացողները կարող են «Աւետիս» գործից մէկ հատուած արդէն իսկ 2001 Յունիս 21-ին ունկնդրել: Վիէննայի Ֆիլհարմոնիի անդամները Վիէննայի Շեֆֆանդ հրապարակում կայանալիք իրենց բացօթեայ համերգի ընթացքին նուագելու են հայ արուեստագէտի «Աւետիս» սինֆոնիք գործի ներածական «աստճիօ»ն:

Յաւելեալ տեղեկութիւնների համար դիմել՝

FELICIMOMENTI
Տիկին Փաօլա Տոմժալսքիին
Հեռաձայն. _
+49 171 2879279

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՇԵՐՆԵՐ
_ Բանաստեղծութիւն _

ՄԱՐՈՒՇ

Հալէպ, 2000

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.
ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴՈՒՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

- Ե՞ս, ոչ ոքէն... միայն թէ իրողութիւն մը կայ մէջտեղ, այդ տօսիէն ինքնին չէ գացած, անշուշտ, Ներքին դրացներու նախարարին դարակը տանող ձեռք մը կայ, եւ պէտք է այդ ձեռքը երեւան հանել, ու այս պարտականութիւնը կը վերաբերի Վարչութեան:

Այս խօսակցութեան հետեւեալ օրը Շիրինեան կը տեսնէ Կրօնական Ժողովի անդամ Պալազեան վարդապետը, որուն կը խօսի այդ գաղտնի տեղեկագրին վրայ:

- Իրողութիւնը ճիշդ է, մենք ալ իմացած ենք, - կը հաստատէ Պալազեան:

- Ինչ թիւ խաֆիէին կողմէ թուղթերը տարուած են, - կը հարցնէ Շիրինեան:

- 17 թիւ, - կը պատասխանէ վարդապետը:

- Ուրեմն համաձայն ենք միասին, եա ալ այդպէս լսեցի:

Թիւ 17 խաֆիէին լուրը անմիջապէս կը տարածուի ամէն կողմ: Մամուլը կը զբաղի անով եւ մեծ յուզում առաջ կը բերէ հանրային կարծիքին մէջ:

Նոյն միջոցին չատ տենդայոյզ վիճան մը կ'անցկնէր ազգը: Հայբնակ նահանգներու բարեկործումանց հարցը կը զբաղեցնէր ամբողջ ազգը: Թէ' Փարիզի մէջ եւ թէ' Պոլիս տենդագին գործունէութիւն մը կը տիրէր: Կաթողիկոսը իր կողմէ լիազօր պատգամաւոր կարգած էր Պօղոս Նուպարը, որ դիմումներ կը կատարէր Եւրոպական պետութիւններու քով եւ Հայաստանի համար հիմնական բարեկործումներ կը պահանջէր: Պոլիս, նոյնպէս, գեսպաններու մօտ նոյն մտքով դիմումներ կ'ըլլային: Մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուած էր վարելու համար ազգային քաղաքականութիւնը:

Մեծ յոյս կար, թէ այս անգամ Եւրոպական պետութիւնները լուրջ եւ ազդու միջամտութիւն մը պիտի ընէին մեր դարաւոր տառապանքին վերջ մը տալու համար:

Թուրք կառավարութիւնը բնականաբար հաչա աչքով չէր դիտեր բոլոր այս գործունէութիւնը եւ անտարբերութիւն կեղծելով՝ ձեռքի տակէ կ'աշխատէր ձախողանքի մատնելու Հայկական բարեկործումները եւ ասոր համար կը դիմէր ամէն տեսակ մեքենայութիւններու, խաբեբայութեան եւ ուրիշ թաքուն միջոցներու:

Ամէնքը գիտէին, թէ Թիւրքահատական կառավարութիւնը, իր այս մութ գործունէութեան մէջ, իրեն ալ ակից ունէր նոյնիսկ Հայեր:

Որո՞նք էին այդ ազգադաւները...

Ենթադրութիւններ կ'ըլլային, անուններ կը տրուէին, բայց որոշ, չօչափելի վաստեր չկային որեւէ անձի դէմ:

Այս պարագաներու ներքեւ երբ յանկարծ լսուեցաւ նաեւ Թիւ 17 խաֆիէի խնդիրը, յուզումը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ:

Կասկածները սկսան, եւ ամէն մարդ ջանաց գուշակել, թէ ո՛վ էր այդ նոր դաւաճանը:

Մասնաւորաբար կասկածը կը ծանրանար մէկ քանի անձերու վրայ:

- Պատրիարքարանի պաշտօնեայ այսինչն է, - կը պնդէին ոմանք:

- Չէ՛, անիկա չէ, այլ այսինչ պաշտօնեան, - կ'ըսէին ուրիշներ:

Նոյնիսկ կասկածները կային Վարչութեան մէկ անդամին վրայ, խմբագրի մը վրայ, երեսփոխանի մը վրայ:

Ինչպէս ըսի, Վարչութիւնը քննութեան մը ձեռնարկած էր այս մասին, բայց կը լսուէր, թէ այդ քննութիւնը չատ հարեւանցի կերպով կը կատարուէր եւ որեւէ դրական արդիւնք չէր ի տար:

Փետրուար 7-ին, այդ Ուրբաթ օրը, չատ երեսփոխաններ կ'ենթադրէին, թէ Վարչութիւնը իր հրաժարականին հետ պիտի հաղորդէր նաեւ Թիւ 17 խաֆիէի մասին իր կատարած քննութեան արդիւնքը, եւ ասոր համար փութացած էին ժողովի:

Հիմա, որ մեր ընթերցողներուն պարզեցինք օրուան կացութիւնը, դառնանք Ղալաթիոյ Խորհրդարանը:

Երեսփոխաններուն մէկ մասը արդէն բազմած էր թիկնաթոռին մէջ, բայց մեծամասնութիւնը ոտքի վրայ, պզտիկ – պզտիկ խումբերու բաժնուած, տենդային խօսակցութիւն, որ ատեն – ատեն վիճաբանութեան եւ նոյնիսկ կռիւի կը փոխուէր:

Մասնաւորապէս չրջապատուած էին Գրիգոր Զօհրապ, Յարութիւն Շահրիկեան, Եղուարդ Շիրինեան եւ Ներսէս Օհանեան: Միհրդատ Հայկազն, իր խոչոր փորը առնած, կ'ներթար, կուգար, մէկ խումբէն միւսը խօսք կը տանէր, կը բերէր: Բարձրաձայն հարցումներ կ'ուղղէր հեռուն նստած երեսփոխանի մը, հրահանգներ կու տար բարապաններուն, դուրս կ'ելլէր, ներս կը մտնէր:

- Պատրիարքը ո՞ւր է, ինչո՞ւ չէ եկեր, _ կը հարցնէր Աբիկ Մուսաճեանճեանի, որ ձեռք մօրուքին՝ ցած ձայնով կը փսփսար:

- Հիմա կու գայ, անդրիացի թղթակից մը եկած է, անոր հետ կը տեսնուի կոր:

Օրմանեան Սրբազան թիկնաթոռին մէջ թաղմած՝ անհանդարտ ադու մը պէս կը չարժէր, ադին կը դառնար, անդին կը դառնար անընդհատ, խօսքեր կ'ուղղէր իր եաեւ նստող երեսփոխաններուն ու կը խնդար փորը չարժելով:

Հմայեակ քահանայ Էքսէրճեան, փակեղը ձեռքը, իր ճաղատ գլուխը ցուցադրած, խոպոտ ձայնով, կը խօսէր կրօնաւորներու խումբի մը.

_ Փնտռելու _ գտնելու է այդ թշուառականը եւ արժանի պատիժը տալու է... ասանկ դաւաճանութիւն կ'ըլլա՞յ...

(Շար. 2)

dimanche 17 juin

Dans le cadre du 1700ème anniversaire de l'adoption du christianisme comme religion d'Etat en Arménie, **l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France** organise une

journée œcuménique

en la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

— **13h : TENUE DE STANDS par les Eglises dans la cour d'honneur de la Cathédrale.**

— **14h30 : CONFERENCES**

* **Robert Der-Merguerian;** «Langue, alphabet et les Evangiles»

* **Khatchig Yilmazian;** «Les Chants Liturgiques»

* **Raymond Kévorkian;** «Ani et l'Eglise Arménienne»

* **Reine Cioulatdjian;** «Contes arméniens, le souffle de Dieu et le souffle de l'aïeul»

— **17h15 : CEREMONIE OECUMENIQUE**

Eglise Apostolique Arménienne, Eglise Catholique de France, Eglise Orthodoxe, Eglise Réformée de France, Eglise Luthérienne, Eglise Anglicane, Eglise Evangélique Arménienne, Eglise Catholique Arménienne.

Pour tous renseignements :
M. Michel Gueviguian :
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
339, avenue du Prado, 13008 Marseille
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան ոօնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Իւղապինի հետեւեալ նուէրները՝ :

Բ. ՅԱՆԿ

Ձագրասլան ընտանիք 100 Ֆր., երեմեան ընտանիք 50 Ֆր., Օր. Ժանին Ճապուրոֆ 100 Ֆր., Պր. Ժոզ Եմէնիճեան 300 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Մելգոնեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Եղիսեան 400 Ֆրանք, Տիկին Մարի Դերձակեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Հանրի Ալպազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլօտ Գնոպլոզ, Պր. Փօլ Մելքոնեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Տէր - Սահակեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ալթալը 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 300 Ֆրանք, Պր. Ժորժ Ակոբեան 500 Ֆր., Տիկին Կիւմիւչկէրտանեան, Պր. Լմանուէլ Նասիպ 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 670 Ֆր., Տիկին Թէրէզ Քէչկէրեան 1000 Ֆր., Տիկին Ֆրանսին Գապրիանակի 1000 Ֆր., Տիկին Մարք - Ֆրանս Ժովէր 2000 Ֆր., Օր. Ժանին - Էլիզ Թաչճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Գօզմեան 300 Ֆր., Տիկին Սրբուհի 200 Ֆրանք :

(Շար.)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 24ème année consécutive

La M.C.A. a le plaisir de présenter

Sous la Présidence d'Honneur de Monsieur **René ROUQUET, Député-Maire d'Alfortville**

GALA M.C.A. - 2001

Langue Arménienne
Elèves de l'Ecole de danse arménienne
de la M.C.A.

SAMEDI 23 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էյէն Բիւզանդ մանուճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Յունիս 9-ի ճաշին առթիւ :

Տիկին Զէքոեան 160 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գապիլեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գապաեան 500 Ֆր. :

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

Hoviv

dédicace son nouveau livre

« LES ARMENIENS »
Edition **Grancher** — Diffusion: **Hachette**

le Vendredi 22 juin de 18h à 20h30

au Centre Culturel Sahak Mesrop de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

339 ,avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

EXPOSITION / VENTE DE DESSINS D'HOVIV

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի կեդրոնի կազմակերպութեամբ

ՄԷԿ _ ԴԵՐԱՄԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ «ԱՆՀԱՄԱՅԼ ՏԻԿԻՆԸ»

կատարողութեամբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ

Հայրենի հանրաճանաչ դերասանուհի

Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30

Սահակ _ Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի Արծրունի Ջրբաչեան սրահը

339, av. du Prado, 13008 Marseille

Մախքերու մասնակցութիւն 60 Ֆրանք :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un **séjour familial du** 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

ՀԱՄԱՉՕՒԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

ՓԱՐԻԶ

RENCONTRE

avec

Claude MUTAFIAN

et

Eric VAN LAUWE

Présentation de leur dernier ouvrage paru aux Editions **«Autrement»**
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Ossanna Manoukian soutient sa Maîtrise d'Arts Plastiques à l'UGAB-Paris

le Vendredi 22 juin à 19 heures
Ossanna MANOUKIAN
Etudiante à l'Université de St-Denis (Paris VIII)
soutiendra sa Maîtrise mixte d'Arts plastiques
«Fragmentation, germination d'une identité»,
sous la direction d'Yvan TOULOUSE
Maître de Conférences
à l'Université de St-Denis (Paris VIII),
et exposera ses travaux
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 Paris (Métro: Courcelles)
— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

SÉJOUR EN ARMÉNIE DU 9 AU 16 JUILLET

organisé par ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs.
- Participation à la messe en la cathédrale d'Etchmiadzine.
- Participation aux manifestations du 14 juillet à l'Ambassade de France.
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sevan, Géghart, Garni, etc.
- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie.
- Possibilité de prolonger son séjour et de le personnaliser.

Prix: En pension complète 6 700 F au départ des grandes villes de France
Pour tout rensignement :
Serge KURKDJIAN : ☎ 04.91.77.23.44.

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 19
MARDI
19 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·190 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 76e ANNEE — N° 20·190

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՇԱՐՔԷՆՓՐԷՍ»

(Յուճիս 16 / 18)

«ՆԱՅԻՐԻՏ»Ի ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆԸ Դ.Ա.ՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

«Նայիրիտ» գործատան նախկին տնօրէն Գաղիկ Ներսիսեան վերաքննիչ ատեանին կողմէ հինգ տարուան բանտարկութեան եւ մօտ 2·5 միլիառ դրամ տուգանք վճարելու դատապարտուած է: Ան մեղաւորուած էր իւրացումներու, պաշտօնական դիրքը չարաշահելու յանցանքներով եւ առաջին դատարանին կողմէ 7 տարուան դատապարտուած էր:

***

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ

Եւրոպական Միութիւն – Հայաստան համագործակցութեան եւրոպական յանձնաժողովի պատուիրակութիւնը ԹԱՍԻՍ ծրագրի տնօրէն Տիմօ Սումայի գլխաւորութեամբ Հայաստան այցելած է: Յունիս 15–ին, հիւրերը ընդունած է վարչապետ Ա. Մարգարեան: Իր խօսքին մէջ վարչապետը յատկապէս չեշտը դրած է Հայաստանի կողմէ ի գործ դրուած այն ջանքերուն վրայ որոնք կը վերաբերին երկրին զարգացման գործընթացի չափորոշիչներուն, որոնք կը համապատասխանեն եւրոպական չափանիշներուն: Վարչապետը հաւաստած է նաեւ որ այսօր Հայաստանի մէջ առկայ են ներդրումները խթանելու եւ անոնց արդիւնաւէտութիւնը ապահովելու պայմանները: Հիւրերն ալ նշած են որ երկու կողմերուն մէջեւ այսօր որեւէ հիմնական հարց գոյութիւն չունի, երկիրը մեծ յառաջընթաց արձանագրած է մասնաւոր իրաւական դաշտի ստեղծման ոլորտին մէջ, այնուհանդերձ դիտել տալով որ կը մնայ այդ օրէնքները պատշաճ կերպով կիրարկել: Արտայայտուած է նաեւ այն համոզումը որ Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումը կարեւոր ազդակ կ'ըլլայ չրջանի արագ զարգացման:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 16–ին ընդունած է ամերիկեան «Էնըրճի Ընիւ Գոմիւնիգէյշընս Սոլիւշընս» ընկերութեան նախագահ Ռապըրթ Մըք Ֆարէյնը եւ «ԻՏԵՒԱ» ընկերութեան նախագահ Վալերի Սերովը: Անոնց գլխաւորած հաստատութիւնները մօտէն հետաքրքրուած են Հայաստանի ուժանիւթի հատկարդի կարելիութիւններով: Այս առթիւ Ռ. Քոչարեան ըսած է որ չրջանին մէջ Հայաստան կրնայ ուժանիւթի ոլորտի հետաքրքրական գործընկեր դառնալ: Անհրաժեշտ նկատած է այս առնչութեամբ գործողութիւններու յստակ ժամանակացոյց:

***

Նախագահը նոյն օրը ընդունած է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ատենապետ Ռուբէն Մխրզախանեանը: Ներքին քաղաքական զարգացումներու վերաբերող զրոյցի աւարտին նախագահը յատուկ նշանակութիւն ընծայած է ժողովրդավարութեան ամրապնդման: Արծարծուած են նաեւ ընկերա-տնտեսական, քաղաքական այլ հարցեր:

***

ԳԵՐԱԳՈՑՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏ

Էջմիածնի մէջ, Յունիս 16–ին գումարուած է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի մէկօրեայ նիստ, նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Նախորդ նիստի ատենագրութեան ընթերցումէն եաք ժողովը քննած է օրակարգի հարցերը՝ առընչուած Հայց. եկեղեցւոյ ներքին կազմակերպական խընդիրներուն: Այսպէս լուսարձակի տակ առնուած են 1700–ամեակի նչումները, Նոր Նախիջեւանի եւ Ռուսաստանի թեմի նախկին առաջնորդ՝ Կիւրեղեան Արքեպիսկոպոսի հակաիրաւական եւ հակականոնադրական գործողութիւնները, Գարեգին Բ.ի ԱՄՆ եւ Գանատա կատարած հովուապետական այցելութիւնները արդիւնքները եւլն: Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նիստին ատենապետած են Խորհուրդի երիցագոյն անդամները՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան եւ Վաչէ Արք. Յովսէփեան:

***

ԼՈՆՏՈՆԻՆ ԱՊԱՍՏԱՆ ԽՆԴՐԵԼՈՒ ԼՈՒՐԸ ՀԵՐՔՈՒԱԾ

Լուսերու Ֆրանսական գործակալութիւնը (ԱՖՓ) Երեւանի աղբիւրով Յունիս 15–ին տեղեկացուցած էր թէ բրիտանական օդային դիծերու Երեւանի գրասենեակին երկու հայ պաշտօնեաները Լոնտոնի օդանաւը մտած ու քաղաքական ապաստան խնդրած են, պնդելով որ հալածանքի ենթակայ են: Բրիտանական հիւպատոսարանէն պաշտօնատարի մը հետ տարուած բանակցութենէն եաք երկու պաշտօնեաներուն արտօնուած էր մեկնիլ, իսկ օդանաւը հինգ ժամ յապաղումով ճամբայ ելած էր:

Նոյն երեկոյեան «Արմէնփրէս» կը տեղեկացնէր թէ Բրիտանական օդային պիծերը եւ Երեւան - Լոնտոն թռիչքներու անոնց գործընկեր ընկերութիւնը կտրականապէս հերքած են լուրը: Ըսած են թէ Լոնտոնի օդանաւին յապաղումը հետեւանք եղած է վարչական որոշ հարցերու:

***

ՊԱՐՈՑԲ ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 30–ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ

Յունիս 15–ին, Պ. Սեւակի մահուան 30–րդ տարելիցը Գրողներու Տան մէջ հաւաքոյթով մը նչուած է. ելոյթ ունեցած են Գրողներու Միութեան քարտուղար Հովիկ Հովհաննէսեան ու բանաստեղծ Ռազմիկ Դաւոյեանը: Մտնօթ արտասանողներ ներկայացուցած են Սեւակի էջերէն ընտրանի մը: Կիրակի, Յունիս 17–ին ալ անոր երկրպագուները դացած ծեն անոր հայրենի Զանախչի գիւղը որ ներկայիս կը կոչուի Զանգակատուն:

***

ԳՈՂՅՈՒԱԾ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ

Մայիս 29–ին, Ազրբէջանցիներ ձամբարակի արօտավայրէն 89 եղջերաւոր անասուն գողցած են: Երկու չաբթուան բանակցութիւններէ եաք, Յունիս 14–ին կարելի եղած է 52 գլուխ անասունը եւ բերել ու տէրերուն յանձնել: Նախաքննութիւն բացուած է լուսաբանելու համար թէ հայ սահմանապահները ինչպէս չեն նշմարած սահմանազանցները:

***

ՔՈՒԹԱՀԻ

ԳԻՒՄՐիի ՇԻՐԱԿԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ Կը ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՀՈՒՆԳԱՐԻԱՅԷՆ

Ի.Է.Ֆ.Ա. էնթէրթոյի զոման առաջին խաղերը բարեբեր եղած են Հայաստանի ներկայացուցիչ Շիրակին: Արդարեւ, Յունիս 16–ին, Գիւմրիի Շիրակը 2 – 3 յաղթած է Հունգարիոյ Թաթապանիա ակումբին, այս վերջնոյն դաշտին վրայ ու զգալի առաւելութիւն ձեռք ձգած է դարձի մրցումին համար:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԷՕԹԸՊՈՐԿի Եւրոպական Միութեան վեհաժողովը ափէթ տուաւ ոչ միայն բողոքի ցեցյերու այլեւ ծանր միջադէպերու, երբ ցուցարարներուն խառնուեցան թալանողներ եւ փողոցները պատերազմական դաշտի վերածեցին: Կացութիւնը այնքան ծանրակչիռ ընոյթ առած էր, որ Ուրբաթ, Յունիս 15-ին, պաշտօնական ճաշ մը որ նախատեսուած էր քաղաքի մէկ ճաշարանը, ընդհատեցաւ եւ ժողովականները մնացին համադումարի կեդրոնը, որ լեռդի վրայ տարածուած էր: Շուրջ 600 հոդի հարցաքննուած են, 40 վիրաւորներ կային եւ 3 հոդի ալ, որոնց մէջ մէկ ֆրանսացի, փամփուչտներով վիրաւորուեցան եւ ոստիկանութիւնը պարտաւորուեցաւ խոստովանիլ որ ոստիկան մը զէնք գործածած էր: Վարչապետ Փերսոն, որ նաեւ Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը կ'ապահովէ, «ողբերգութիւն» որակեց պատահածը: Կարգ մը պատուիրակութիւններ (Ֆինլանտիա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսանպուրգ) պարտաւորուեցան իրենց պանդոկէն հեռանալ, ոստիկանութիւնը տեղեկացուցած ըլլալով որ չէ կրնար երաշխաւորել իրենց ապահովութիւնը: Այսուհանդերձ, 15.երը փորձած են փըրկել ինչ որ կարելի է եւ այն տպաւորութիւնը թողուլ որ կացութիւնը աղէտալի չէ, հակառակ Իրլանտայի դիրքին եւ անդամ երկիրներու քաղաքացիներուն ընդդիմադիր կեցուածքին: Անիշխանական խումբերու բրտութիւնները արգելք եղան որ համաչխարհայնացումի հակառակորդները կարենան խաղաղօրէն արտայայտուիլ: Յուլիս 1-ին, Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը կը վարէ Պելժիա եւ պիտի չարունակուի ընդլայնման ծրագիրը:

Ճ. ՊՈՒՇ ԵՒ ՊՈՒՏԻՆ հանդիպում ունեցան Լուպլիանա (Սլովենիա) եւ ըստ տեղեկութեանց բաւական ջերմ եղած է այդ տեսակցութիւնը: Կը հաստատեն որ Ղամարա չկայ այլեւս, եթէ նոյնիսկ տարաձայնութիւններ կը մնան, բարեկամական մթնոլորտ մը կը տիրէ: Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն խօսակցութեան նիւթ եղած է նաեւ Ղարաբաղի հարցը: Նախապէս, Պուշ Վարչապետը նշած էր եւ ելոյթ ունեցած չեչտելով թէ Լեհաստան կը խորհրդանչէ այս «արդար, միացեալ եւ հանդարտած» Եւրոպան: Պուտին, ապա, Քոսովօ անցած է:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մեծ յաղթականը եղաւ նախկին թագաւորը՝ Սիմէոն Բ., որ ընացած է ձայներու 42,1%-էն 43,6%: Սոֆիա վերադառնալով, հիմնած էր Ազգային Շարժումը հաղիւ երկու ամիս առաջ եւ արդէն իսկ խանդավառութիւն ստեղծած: Պուլկարները զինք որպէս փըրկիչ ընդունեցան եւ իրենց վերջին յոյսն է լաւագոյն ապագայի մը համար: Իշխանութեան գլուխ գտնուող Ժողովրդավար Ուժերու Միութիւնը ձայներու միայն 17,7%-ին տիրացաւ, իսկ Ընկերվարականները՝ 17%-էն 19%, այս արդիւնքները վերջնական ընոյթ չունէին տակաւին Յունիս 18-ին: Ցայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ Սիմէոն, պիտի ընդունի՞ վարչապետ դառնալ, ինք որ 1946-էն ի վեր Մատրիտ ապաստանած էր: Սիմէոն Բ., թագաւոր հռչակուած էր 1943-ին, 6 տարեկանին: Ցիշենք որ Պուլկարիա 8,2 միլիոն բնակիչ ունի, գործազրկութիւնը 16%–ի հասած է:

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ հակայարձակման անցած է եւ ծանր ամբաստանութիւններ ալ կ'ընէ Արդարութեան նախկին նախարարուհի՝ Էլիզապէթ Կիկուի դէմ, «Ֆիկառո»յի տուած իր հարցազրոյցին մէջ (Յունիս 18): Դեռ կարգ մը անուններ չուզեր տալ, բայց, կ'ըսէ «չահագիւղները պիտեն որ պիտեմ»: Կը հաստատէ, կ'ըսէ, որ արդարադատութիւնը չուզեր յառաջանալ ոչ էլֆի, ոչ ալ Փրէկամներու հարցին մէջ: Քննութիւններ թոյլ պիտի տային յայտնաբերելու որ 500 միլիոն տոլար գնահատուած միջնորդէքերը սահմանուած էին կարգ մը անճնաւորութեանց, քաղաքական եւ այլ, որոնք չեն ուզեր որ իրականութիւնը պարզուի: Ըստ իրեն, արդարութիւնը կ'ուզէ պաշտպանել անձեր որոնք, դեռ, դործի գլուխ են: Երբ Լը Ֆլոք կ'ըսէ թէ Էլիզեի ամբողջ չրջապատը, Տիկին Կիկու, Վեռին տեղեակ էր, ճիշդ է: Նաեւ Պալատիւր որ վարչապետ էր: Տիկին Կիկու, կ'ըսէ, չէ օժանդակած որ արդարութիւնը լաւ գործէ, եւ ես՝ «իր տեղը կը վճարեմ»: Միջնորդէքերու մէկ կարեւոր բաժինը, 250 միլիոն զուիցերական ֆրանք արդելքի տակ առնուած է Գրեթի Սիւիսի մէկ, ըստ զուիցերական Զոնթակս Ցայթունկի (Յունիս 17): Միւս կողմէ, Էլֆի նախկին նախագահ - անօրէնը՝ Լօյիք Լը Ֆլոք - Փրիժան, յայտարարած է Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանէն, որ Փասքուայէն գաղ, Մատրիէն, Լէոթար եւ ուրիշներ ճամբորդած են էլֆի օդանաւերով եւ Միթերան տեղեակ էր: Ինք համաձայն է

(Շար·ը Դ. էջ)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԴԻՄՈՒՄ Կը ԿԱՏԱՐԷ ԻՐԱԽԱՊԱՀ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Յունիս 9–ին, Մոսկուայի հայ համայնքի պետական ու հանրային նշանաւոր գործիչներու մասնակցութեամբ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ԻԹԱՐ – ԹԱՍ գործակալութեան համերդասրահին մէջ: Այս ժողովի ընթացքին քննարկուած է այն վիճակը, որ վերջերս ստեղծուած է Մոսկուայի Ս. Յարութիւն հայկական եկեղեցւոյ չուրջ, Ղազարոս (Տիրան) Կիւրեղեանը կարգալոյծ հռչակելէ եաք:

Ռուսաստանի Հայերու Միութեան մամլոյ դիւանը կը հաղորդէ թէ այս ժողովին ընթացքին ելոյթներ ունեցած են Թեմական Խորհուրդի նախագահ Արթիւր Չիլինկարով, զօր· Ն· Տէր-Գրիգորեան, վերթերան մարզիչ՝ Նիքիթա Սիմոնեան, Ռուսաստանի Հայերու Միութեան նախագահ՝ Արա Աբրահամեան, վրոփ· Անդրանիկ Մխրանեան եւ Մոսկուայի Հայերու այլ ներկայացուցիչներ: Անոնք, դատապարտած են Ղազրոս Կիւրեղեանի ապօրինի գործողութիւնները, յայտարարելով որ հայ համայնքը կը զօրակցի Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնին եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Նոր Նախիջեւանի ու Ռուսաստանի Թեմի նոր առաջնորդ Եղրաս Վարդապետին: Ելոյթ ունեցողները մատնանչած են նաեւ, ընդգծելով որ իրավիճակը կրնայ ժխտական զարգացումներ ունենալ եւ դուրս գալ հակակշռի սահմաններէն:

Ժողովականները որոշած են դիմում կատարել Ռուսաստանի իրաւապահ իշխանութիւններու մօտ՝ Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ չրջափակէն ներս արձանագրուած ապօրինութիւններուն ու կամայական վիճակին վերջ տալու խնդրանքով:

ԵՐԿԱՐԱՒԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

“ՄԱՐՈՒԹԱԾՈՒՆՉ”

(Հեղինակ՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ)

Մ. ՆԱՀԱՆԴՆԵՐ – 2000

Հայերէն վիրքերու հեղինակային ցանկին մէջ բոլորովին նոր անուն մըն է Վարդգէս Տօնապետեան (ծնած՝ Հալէպ, 1924-ին)։ Ան չէ երեւցած ո՛չ հայ պարբերական մամուլի սիւնակներուն մէջ, ո՛չ ալ գրական շրջանակներու ծանօթ ամպիոններուն վրայ։ Բայց իր ասպարէզին բերումով - վարպետ դրաչարապետ - 40–ական թուականներէն սկսեալ ուշի ուշով հետեւէր է հայ գրականութեան ելեւէջներուն, ինք ալ իր կարգին տակաւ դառնալով «լուակեաց գրագէտ» մը, որուն սիրին մէջ գրիչը կրնայ ծաղկիլ աներկբայօրէն չա՛տ աւելի լաւ՝ քան հրապարակագիրներու ու «գրող»ներու մօտ…։

Այս հատատումին ապացոյցը Վարդգէս Տօնապետեանի նորատիպ «Մարութաշուն»ն է, լոյսին եկած Մխայեալ – Նահանգներու արեւելեան ափին, ուր կայք հաստատած է ան 1983-էն ի վեր։

Ինչպէս ենթադրելի է արդէն իր խորագրէն իսկ, «Մարութաշուն»ը լեզուով թէ բովանդակութեամբ կ'առընչուի պատմական Տարօն Աշխարհին, ընթերցողին բերելով բոյրն ու համը անոր զրաբարչունչ բարբառին, բայց նաեւ տարածելով կարօտի զառնանոյշ ալիք մը այլեւս նօսրացած ու տակաւ դարձած մեր այն համրանքին վրայ՝ որ դեռ կը ճգնի պահպանել տոհմիկ ու աւանդապահ դիմագծութիւն մը։

Հատատիրը ու գեղատիպ հատոր մըն է «Մարութաշուն»ը, որ արտաքնապէս կրնայ չհոմանալ… «Ատուածաշունչ»ին հետ։ Վ. Տօնապետեան տարիներ չարունակ իր միտքն ու սիրտը զրեր է այնտեղ՝ զայն վերածելով տեսակ մը նորովի Ատուածաշունչի, ուր տակաւին կ'իշխեն ո՛չ թէ «Սերովբէ»ները ու «Քերովբէ»ները, այլ Սասնոյ լեռներուն ծանօթ ու անծանօթ «Ատուածներ»ը…։ Հեղինակը զայն կը համարի «պատմուածքներու երկբարբառ հատոր մը, որ կը բովանդակէ նաեւ տրպատուիրէ յուշագրութիւններ, սրտագրաւ զրոյցներ, հաճելի ասոյիներ եւ առածներ»։

Գիրքը բաժնուած է երկու անջատ նոյնանման մասերու։ Ա. մասով (էջ 1 - 214) գործը գրի առնուած է ամբողջովին Սասնոյ բարբառով, իսկ Բ. մասին մէջ (էջ 215 - 420) նո՛յն բովանդակութիւնը հեղինակին կողմէ չարադրուած է արեւմտահայերէն աշխարհաբարով։ Երկբարբառ այս դիւրամատչելի դրութիւնը մը տածել կու տայ անմիջապէս, որ «Մարութաշուն»ը ուղղուած չէ լոկ արտահամանի կամ Հայրենիքի Տարօնցի հայրենակիցներուն, այլեւ՝ գրասէրներու եւ լեզուաբաններու աւելի լայն հանրութեան մը ընդհանրապէս, որ անհրաժեշտ ճիգ մը ի գործ դնելով՝ պիտի փորձէր մերձենալ հայերէն լեզուի այս ճիւղախումբին, ճանչնալ անոր առանձնայատկութիւնները ու բառամթերքը, անով զրուած իւրաքանչիւր նախադասութիւն կարենալ բաղդատելով համապատասխան արեւմտահայերէնի հետ։

Կասկածէ վեր է, որ արտահամանի տարածքին առաջին անգամ է որ Սասնոյ բարբառով գիրք մը կը գրուի ու կը հրատարակուի հանրութեան։ Երեսնամեակ մը առաջ, ամերիկահայ գրագէտ Սմբատ Շահնազարեան իր հրատարակած «Մշոյ Բարբառ» հատորին մէջ տասնեակ մը էջերու վրայ նախաճաշակ մը տուած էր Տարօնի ընդհանրական բարբառին, մինչ Սիմոն Սիմոնեան ճարտարօրէն իրենց հարազատ բարբառով խօսեցուցեր էր իր պատմուածքներուն Սասունցի անմոռանալի հերոսները (տե՛ս «Լեռնականներու վերջալոյսը» - 1968, Պէյրութ)։ Նոյնը գրեր էին Հայաստանի մէջ Սասունցի երկու գրողներ՝ Խաչիկ Դաշտենց («Ռաւիշպարեցիի Կանչը») եւ Մուշեղ Գալշոյեան («Մարութայ Սարի Ամպերը»), գեղարուեստական իրենց էջերուն միախառնելով հայրենի բարբառին ընտրեալ տարրեր (ի դէպ, Սասնոյ բարբառը չատ կանուխէն գիտական ուսումնասիրութեան առարկայ էր դարձեր Հայաստանի մէջ, - տե՛ս Վարդան Պետոյեանի «Սասունցի Բարբառը», Երեւան, 1954)։

Սասնոյ բարբառը իր լիներա ու կատարեալ «իրաւունք»ը կը գտնէ ոսկեայ Վարդգէս Տօնապետեանի ներկայ ծաւալուն հատորին մէջ «որ իր ներգօր մղումը Մարութայ աստուածաշունչ սարէն առած ըլլալով, իրաւամբ կրեց «Մարութաշունչ» անուանումը», ինչպէս կը նշէ հեղինակը գրքին յառաջաբանին մէջ։ Հետաքրքրական է, որ նման պատկառելի աշխատասիրութիւն մը ընթերցողին սեղանին կը դրուի Մեծ Եղեռնէն ու Տարօնի Աշխարհի կորուստէն ճիշդ 85 տարիներ յետոյ, երբ այլեւս գրեթէ լրիւ անհետացած է սերունդը՝ ո՛ր, էր երբեմն, կ'աղօթէր ու կ'երազէր այդ լեզուով, կամ դէթ կրնար հասկնալ զայն։ Հեղինակը, հաւանաբար, խղճի պարտք մը ուզած է հատուցել այս երկով՝ Սասուն ծնած իր նախնիներուն հանդէպ, որոնցմէ փոխանցուած ոգին ու հայրենի բարբառը զարմանալիօրէն անաղարտ մնացեր է իր մօտ, ինչպէս անաղարտ մնացեր է այն տոկուն հայերէնը՝ զոր սորվեր է ան Հալէպի ու Պէյրութի հայկական տպարաններուն մէջ, իբրեւ գրաշար ու գրաշարապետ «սերտ կապեր հաստատելով - բնորոշումը իր է - հայ հրատարակագրութեան տիտաններէն Շաւարշ Միսաքեանի, Մանուկ Աբեղեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Մինաս Թէօլէօլեանի, Սիմոն Սիմոնեանի, Տիգրան Ոսկունիի եւ Պօղոս Սնապեանի հետ»։

*
**

Լոս - Անճելըսաբնակ Տարօնցի վաստակաւոր ուսուցչուհի մը՝ Մարի Օհանեան, այս հատորին լոյս ընծայումը ողջունող իր ներածականին մէջ դիտել կուտայ, թէ իսկապէս եզակի երեւոյթ է Սասնոյ բարբառով գրուած հատորի մը հրատարակութիւնը հեղինակի մը կողմէ՝ որ ծնած ու ապրած է արտասահմանի մէջ։ Ան կը նշէ, որ գիրքը չարադրուած է «սրտի զեղումով, Սասունցիի արդար հպարտանքով ու գալիք սերունդներուն ոգեղէն աւանդ մը պարզեւած ըլլալու բաւարարութեամբ»։

Հատորին հիմնական գրուածքը 100 էջնոց այն իրապատում վիպակն է, զոր հեղինակը խորագրած է՝ «Քաջարի Զօհրապը դէմ դիմաց Մարութայ վեհաշուք լերան»։

Արկածախնդրական ուխտադնացութեան մը պատումն է ասիկա, որ իր ընդհանուր գիծերով կրնայ յիշեցնել Հրաչեայ Քոչարի համբաւաւոր «կարօտ»ը։ Արդարեւ, հալէպաբնակ Սասունցի մը՝ Զօհրապ Մկրտիչեան, ուխտ մը կը կատարէ Պոլսոյ Ս. Խաչ Եկեղեցիին մէջ, 1968-ի ամրան. - «Եա՛ Մարութայ սար, սուրբ տեսքիդ արժանի չըլլամ, եթէ խաղողօրհնէքի այս տօնին՝ տարուս առաջին խաղողը չուտեմ իմ հօրենական տան յափըշտակուած այգիէն» («Եա՛ Մարութայ սար, աւուր դատաստանին պարտա.կա՛ն մը՛նամ, էր սուրբ հողին արժանի չեղնի՛մ՝ թէ հանչի իգալ կիրակին չրհասնիմ էր դուռ, ու Աստուածածնայ տօնի գիտ տարաս առջին խաւռնխ թէ չուտի՛մ իմ պապու տան զաֆթրուսկ էգուց»)։

Այդ այգին կը գտնուէր, Սասնոյ Փսանք գաւառի Գոմք գիւղին մէջ…։

Ցաջորդ օրն իսկ ակիզբ կ'առնէր, այսպէս, ուխտաւոր Սասունցիին յուզիչ ու խիղախ երթը Պոլսէն Տիյարպէքիր, անկէ՝ Սասնոյ Ծայրագաւառի Խապլճող քաղաքը, հուսկ հասնելու համար պապենական գիւղին ու այգիին։

Վարդգէս Տօնապետեան իր հերոսին եօթեայ այս ճամբորդութիւնը յաջողած է վիպականացնել կարելի կատարելութեամբ, օժտելով զայն գեղարուեստական անհրաժեշտ բաղադրիչներով, նկարագրական - պատմողական յատկեալ տարրածքներ չահեցնելով նիւթին, ընդլայնելով զայն հեղինակային միջամտութիւններով, օժանդակ տիպարներ պատկերացնելով գլխաւոր հերոսին չուրջբոլորը, ինչպէս նաեւ վերբերելով այս վերջինին հոգեկան եռեւեփումները՝ անպաճոյճ բայց միանգամայն գեղահիւս ոճով։ Այս առընչութեամբ, ուշագրաւ են մանաւանդ Զօհրապի ընդհատ մենախօսութիւնները դէպի Գոմք ճամբու ամբողջ երկայնքին, խոհերու եւ զգացական վերյումներու պտոյտումի մը ձեւին տակ, որ իրաւամբ «եղեռնէն վերապրողներու զանկներուն Ա. սերունդին հոգեվիճակը կը ներկայացնէ»։

Անկախ՝ հայ բարբառագիտութեան բերելիք իր նշանակալից ներդրումէն (որուն մասին արտայայտուելու լիազօրուած են հայրենաբնակ մեր լեզուաբանները), Վ. Տօնապետեանին այս գործը ուշագրութիւն կը գրաւէ իր ինքնատիպ լեզուով հեւս (կ'ականատեսենք արեւմտահայ աշխարհաբարին), ապա նաեւ իր մատուցած տեսարանական չահեկան ծանօթագրութիւններով (գիւղեր, գետակներ, լեռներ, բոյսեր) եւ դանոնք նկարագրելու համար օգտագործուած վերամբարձ ոճով, որ չարժանացած ժապաւէնի մը յատակագիծն ու անվրէպութիւնն ունի մէյտ։

*
**

Գիրքին յաջորդ բաժինը կը բաղկանայ կարճաշունչ տասնեակ մը գրուածքներէ, մեծաւ մասամբ ինքնադիր, երբեմն՝ հիւրընկալուած այլ հեղինակներէ։ Բոլոր գրութիւններն ալ չարադրուած են երեքն մէկուն մէջն է այս տարաղաղաղ տղան, չափազանց համեստ, այլ ինքնավստահ պաղարիւնութեան տէր երիտիւրը։

Կը դիտեմ պինք ու պահ մը կը մտածեմ անոր հօր փարիզաբնակ, նախկին Պոլսահայ, ծանօթ Ալեքս Ալթունեանին եւ անոր մօր տարաբախտ պաշնակահարուհի Ժանէթ Մաֆեանի մասին, մօր երաժշտասէր եւ երաժշտապէտ ընտանիքին մասին…։

Այսօր, Ալէնը Փարիզի երաժշտական դժուարին միջավայրէն ներս՝ ամիսներ փնտռուած Chef de Chant-ներէն մէկն է։ Դաշնակահար մը, որ ստակ է, առիւծ ակնարկով, իւրացնելու նուագախմբային երաժշտութիւն մը իր բոլոր մանրամասնութիւններով, նուագել դաշնակի վրայ, պատրաստել ու վարժեցնել օպերային կամ դասական համանուագային գործերու մենակատար երգիչ - երգչուհիներ եւ երգչախումբեր։ Իսկ դեկավարի բացակայութեան՝ փոխարինել զայն։

… Կ՚երեւակայեմ նուագախնդիրը, դիտելով Ալէնը՝ յանձնուած մտածումներուս եւ երեւակայութեան՝ պահ մը կը տեսնեմ զինք՝ դեկավարի դիրքին մէջ։

Մեծ է երջանկութիւնս…

Երաժշտահանդէսը հասած է իր ատրճին եւ դեկավարը բազմաթիւ անդամներ, յատուկ դուրզուրանքով հանդիսականներուն կը ներկայացնէ Ալէն Ալթինօղլուն, որ կ'ընդունուի ծափողջոյններով։ Երբ նկատի ունենանք այն անհանգուրժողութիւնը զոր երաժշտական աշխարհի արուեստագէտները կը տնուցանեն իրարու հանդէպ, դեկավարին ուշադրութիւնը բացայայտօրէն մատնանիշ կ'ընէ փայլուն ապագան՝ որուն ճամբուն վրայ կը գտնուի իր երիտասարդ օգնականը։

Ու ես վստահ եմ ու համոզուած, թէ օր մը բաց աչքերով պիտի տեսնեմ մեր տաղանդաշատ Ալէնը՝ ճիշդ հոն ուր կը տեսնէի, տակաւին բիչ առաջ, փակ աչքերով։

Այսպէս կ'արտայայտուէի իր մասին, երկու տարիներ առաջ։

*
**

Այսօր…

Տեսա՛յ, այո. Շաբաթ Մայիս 5, բաց աչքերով տեսայ Ալէնը։ Քանը հինգ տարեկան երիտասարդ Ալէն Ալթունեանը կը դեկավարէ Մոցարթի Don Giovanni օփերան, բաղկացած խոյակի եւ ֆրանսայի գլխաւոր եօթը դերակատար – մենակատար – մեներգչուհիներու, վերոյիշեալ քաղաքի «Les Chantres de la Chapelle» երգչախումբին, ծանօթ «La Grande Ecurie de la Chambre du Roy» նուագախումբին եւ վերջապէս բեմի վրայ նուագող կիսոյ՝ թէ՛ Սասնոյ բարբառով, թէ՛ արեւմտահայերէն աշխարհաբարով։ Այսօրուան մէկտեղուած են հետաքրքրական ու սրտառուչ յուշագրութիւններ, դիմաստուերներ, Սասունցի տիպարներու կեանքէն վերցուած մանրապատումներ եւ յա՛տկապէս յետ - եղեռնեան առաջին տարիներուն առընչուող յուզիչ դրուագներ, որոնցմէ մին՝ «Հարսանիք Անապատի մէջ» (հեղինակ՝ Սիմոն Սիմոնեան), վերջերս թարգմանաբար լոյս տեսաւ նաեւ Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթին արաբերէն ամսական յաւելուածին մէջ (Ապրիլ 2001)։

Կը մնայ մաղթել, որ ծախսալից ու եռանդի այս հրատարակութիւնը գտնէ արդի ժանի ուշադրութիւնը թէ՛ արտահամանի (մանաւանդ աշխարհագրական այն գօտիներուն մէջ՝ ուր կը գործեն Տարօնցիներուն Հայրենակցական Միութեան մանաճիւղեր) եւ թէ՛ մանաւանդ Հայաստանի տարածքին, ուր ապահովաբար մեծ թիւ կը կազմեն Սասնոյ տոհմերէն չառաւիղները եւ ուր, թերեւս, կարգ մը դիւղախումբերու մէջ տակաւին առկայ կը մնան հայրենական բարբառին արձանգները…։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

քառակին, Թուրքուէն քաղաքի մեծ թատրոնին մէջ:

Ներկայ է նախկին նախարարուհի Տիկին Մարթին Օպրի, այժմու Լիլլի քաղաքապետ, Նոր-Փա-տը-Գալէ նահանգէ քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ մօտ 800 հանդիսականներ:

Ցափշտակուած ու անչարժացած վիճակի մէջ կը դիտեմ Ալէնի տպաւորիչ, ըզգայուն եւ չափազանց ինքնավստահ դէմքը կամարելու ոճը: Ցատկանշական իր ճըշդութիւն ու յստակ՝ առանց որեւէ տարակուսանքի, մանաւանդ բարդ ու դժուար տոն ձիովանիի որոշ երաժշտական հատուածները ուր, միաժամանակ պէտք է դեկավարել նուագախումբը, երգչախումբը, բեմի վրայի քառեակը՝ իրենց տարբեր տիպի միաւորներով - թաց - եւ վերջապէս հինգ եօթը դերակատար երգիչ - երգչուհիներու բազմաճառ իրերին հիւսածքներուն: Ալէնը հանդարտաբարոյ եւ պաղարիւնութեամբ, զոր նկատած էինք իր ժամանակին, երկվայրկեանական նըշումներ կու տար բոլորին, մէկ խօսքով՝ զգալի է բեմին ամբողջութեան տիրապետող իր վճռակը , որ կը մատնանշէ անոր խորունկ ուսումնասիրութիւնը, զոր տրած էր այս երկարաշունչ գործին նկատմամբ:

Ան, ելոյթ ունեցած է Եւրոպայի պատկան քաղաքներուն մէջ՝ ծանօթ դեկավարներու ճպոտին տակ, ինչպէս Միշել Փլասօն, Փիէր Պուլէզ, Տավիտ Ռոպէրթսոն եւ այլն:՝

Հոս երկար պիտի ըլլար յիշատակել իր բոլոր երաժշտական գործունէութիւններ: Բաւականանամք միայն յիշելով իր մանակութիւնները՝ իբր Շէֆ տը Շան եւ փոխ - դեկավար օփերա Պասթիլի մէջ ֆաֆքայի «Դատ»ի իրագործման: Նոյն պատասխանատուութիւններով՝ Ցուլիսին Վէրնէի «Ֆալաթաֆ», էքս - ան - Փրովանսի ներկայացման: Իսկ Սեպտեմբերին պիտի գործակցի, նոյն պարտականութիւններով, Սան - Ֆրանսիսքօ օփերայի մէջ Զուհաճեանի Արշակ Բ.ի ներկայացման, դեկավարութեամբ Լօրիս Ճըղնաւորեանի, Ֆրանչէսքօ Զամպէլլոյի նոր գործադրութեամբ:՝

Աւելցնենք որ Ալէնը, անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր կը դասաւանդէ Փարիզի Ազգային Բարձրագոյն Երաժշտանոցին ձայնային համոյթի դասարանը, առանց մոռնալու որ ան չըլլանաւարտ է սոյն երաժշտանոցէն, երկու տարբեր առաջին մրցանակներով: Եւ վերջապէս Մարտ 2002-ին պիտի դեկավարէ Փարիզի երաժշտանոցին մէջ Մոցարթի «La flûte enhantée» էն:

Ցոանկայս երկար ծափահարութիւններէ ետք, նկատելի էր Ժան - Գլօտ Մալկուտի յուզումը եւ գոհունակութիւնը: Կը մաղթենք սրտագին որ այս չնորհալի հայ երիտասարդ երաժիշտը, հասնի բարձունքէ բարձունք:

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Փարիզ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՏԵՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ

Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան ընթերցումներու ժԹ. շարքը աւարտեցաւ Ցունիս 10-ին, արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն գրի առնուած առաջին թատերգութիւններու փունջով մը: Նախ ներկայացուեցաւ Ա. Աբովեանի «Ֆէոդոր կամ Որդիական սէր» երգախաղը (1841), ապա Ց. Պարոնեանի երեք թատրերգները. «Օրիորդը եւ մօտան» (1874), «Թէյէկրաֆի վիպայական» բժիշկ մը» (1874) եւ «Կամ ան կ'ելլայ ես կը նստիմ, կամ ես կ'ելլամ ան կը նստի» (1876):

Առաջինին նիւթը, ըստ հեղինակին, քաղուած է իրական պատահարէ մը. նիւթ որով յօրինուած են Ֆրանսական երկու վէպեր եւ ռուսերէն թատերախաղ մըն ալ: Հերոսը Ֆէոդորան երիտասարդուհի մըն է որ Սիպերիոյ աքսորավայրէն հետիոտն Մոսկուա կը հասնի, ցարէն ներում խընդրելու համար իր բանտարկեալ հօրը: Թատերգութեան երկի տաղաչափեալ մասերուն ընթերցումին դաշնակով կ'ընկերանար Արմինէ Գրիգորեան:

Դերերը ստանձնած էին Վահրամ Աժտերեան, Թորոս Դովլթիկեան, Աստղիկ Շինկիւթեան, Ալպէր Ասատրեան, Հելգա Գէորգեան. իսկ բեմական գործողութիւններուն ընթերցումը կ'ընէր Նոյեմի Իւսէֆի:

Զգացական միջուկով այս խաղին կատարեալ հակապատկերը էին Ց. Պարոնեանի իրապաշտ ու կծող թատրիկները. չատ խիտ ներկայացումներով ան կը հեգնէր ծիծաղելի բարքեր, ընկերային սուր թերութիւններ, ազգային նկարագրի անընդունելի գիծեր: Ցատկապէս «Օրիորդը եւ մօտան»ին մէջ դիմակներու գործածութեամբ տրուած տիկնիկային նկարագիրը ու «կամ ան կ'ելլայ ես կը նստիմ կամ ես կ'ելլամ ան կը նստի»ի պարահանովեան «բեմախարդարում»ը իր կաթողիկոսի կենդանի նկարով, որքան որ այդ որակումը գործածելի է նուագապոյնով մը խաղին միջավայրը տալու սկզբունքին որ առաջին օրէն կը կիրարկուի ընթերցումներու չարքերուն համար երրորդ կատակերգութիւնն էր. «Թէյէկրաֆի վիպայականով բժիշկ մը»: Ինչպէս կը տեղեկացնէր Սրբի Ցովհաննիսեան, օրուան խաղերուն թերթիկն ալ կը նչէր, Ց. Պարոնեանի այդ միարար կատակերգութիւնները որոնք մեծ մասով լոյս տեսած են իր խմբագրած «Թատրոն» թերթին մէջ, իր կենդանութեան օրով չեն բեմադրուած:

Այս երեք կատակերգութիւններուն դերերը ստանձնած էին Նայիրի Ցովսէփեան, Նոյեմի Իւսէֆի, Հելգա Գէորգեան, Արմինէ Գրիգորեան, Ալպէր Ասատրեան, Թիրայր Զոլաքեան, Թորոս Դովլթիկեան, Վահրամ Շինկիւթեան: Բեմական գործողութիւնները կը կարդար Աստղիկ Շինկիւթեան: Փորձերը վարած էր Արբի Ցովհաննիսեան:

Ցունիս 10-ի ծրագիրով աւարտեցաւ հայ թատերագիրներու նուիրուած թատերական ընթերցումներուն 12-րդ չարքը: Ինչպէս ըսաւ ողջոյնի խօսքին մէջ Ա. Ցովհաննիսեան, անցած հինգ տարուան ընթացքին չորս տասնեակ խաղի թատերական ընթերցումը կատարուած էր որոնց հետեւած էր աւելի քան 1200 հոգի: Ամէն ներկայացում հիմնուած էր միայն 3 փորձի վրայ: Բացի Հայ ուսանողական տան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ սրահ տրամադրելու օժանդակութենէն, ներկայացումներուն անհրաժեշտ պիւտճէն – յայտագիր, թերթիկ, բեմախարդարում, եւ այլն – գոյացած էր մուտքի երեսուական ֆրանքներէն ու խումբին անդամներուն որպէս ներքին կանոն ամէն փորձի վճարած հինգ ֆրանքներէն: Ու այդպէս, նուազագոյնին նուազագոյնով յաջողած էին հայկական թատերական հարուստ դրականութենէն ուշագրաւ բաժին մը դուրս բերել անգիտութեան ու մոռացութիւն փոչիներէն:

Ա. Ցովհաննիսեան տեղեկացուց նաեւ թէ թատերական ընթերցումներու չարքերուն զուգահեռ, նախաձեռնած էին մէկ արարով գործերու հրատարակութեան. մամուլի հաւաքածոներու, անտիպ դիւանները, հատորներու մէջ կատարուած հետազօտական աշխատանքին չնորհիւ կարելի եղած էր մէկտեղել երկու հատոր լեցնելու չափ թատերգութիւն ունենալ:՝ Հրատարակութեան գործը դրեթէ աւարտած է, եզրանի մէջ տպագրութեան ծախքը տրամադրուած ըլլալով թատերասէրի մը կողմէ: Եթէ անակնկալ մը չպատահի, աշնան չարքին հետ տրամադրելի կ'ըլլան այդ հատորներն ալ:

ԱՐՓԻ ԹՈՈՒԶԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԻՐՈՊԱՑԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՖՈՐՈՒՄԻ Գ. ՏԱՐԵԿԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԷ
2001, ՑՈՒՆԻՍ 1 – 4, ՊՈՆ, ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Եւրոպայի Հայկական Միութիւններու Ֆորումի Գ. տարեկան ընդհանուր ժողովը Հայ Պետականութիւնը ամրապնդելու ինչպէս նաեւ ազգային թէ համայնքային նպատակները իրականացնելու իր սկզբունքներէն մեկնելով կը յայտարարէ հետեւեալը:

1.– Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւններու ներկայ փուլը կը նկատենք դրական քայլ մը Անդրկովկասի մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան վերահաստատելու ուղիին վրայ. ճիշդ այդ պատճառաւ ալ կը չեշտենք կարեւորութիւնը մեր ժողովուրդի դատին եւ պինդ կեցուածքին:

Սակայն եւ այնպէս անհրաժեշտ կը նկատենք նաեւ ընդգծել որ որեւէ լուծում չի կրնար երկարատեւ ըլլալ եթէ ան չկարողանայ ապահովել Հայաստանի անվտանգութիւնն ու Արցախի անկախութիւնը Ադրբեջանէն ինչպէս նաեւ անոր մերժումը Հայաստանի հողամասին: Որեւէ պայմանագրութիւն չի կրնար ի զօրու դառնալ առանց Արցախի բնակիչներու համաձայնութեան:՝

Մենք մտահոգ ենք այն կարելիութեամբ որ Թուրքիա իր փանթուրանական ծրագիրներու գործադրման առիթը կրնայ ստանալ Հայաստանի վրայով ազատ անցք ունենալով դէպի Ադրբեջան եւ Միջին Ասիա, կացութիւն մը որ լրջօրէն կը սպառնայ Հայաստանի ռազմավարական կարեւորութիւնն ու անվտանգութիւնը: Հետեւաբար ապատուպրուած տարաշրջանները նկատմամբ մեր անդրդուելի կեցուածքը կը նկատենք խիստ կարեւոր:

2.– Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը իր արտաքին քաղաքականութեան կարեւոր սիւներէն մէկը նկատելու Հայաստանի կառավարութեան որոշումը, կը նկատենք ճիշդ: Կը չեշտենք թէ պատրանք է որեւէ ճեւով յուսալ թէ Թուրքիա այլ պարագային աւելի բարեացակամ քաղաքականութիւն պիտի վարէր Հայաստանի նկատմամբ: Կարեւոր կը նկատենք ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը միջազգային բեմին վրայ աւելի ուժգնօրէն հետապնդելը, չեշտելով որ այդ մէկը Թուրքիոյ դէմ ուղղուած մարտահրաւէր մը չէ այլ ընդհակառակն անցեալը, դարմանելու եւ յարաբերութիւններու նոր փուլ մը սկսելու առիթ: Ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ նախապայման կը նկատենք անոր հետ բնականոն եւ անկաշկանդ յարաբերութիւններ մշակելու համար:

Անդիջելի կը նկատենք ափիւռքահայութեան գործօն մասնակցութիւնը ցեղասպանութեան ճանաչման աշխատանքներուն մէջ: Այս իմաստով Ֆորումը սկզբունքի իր տրամադրելիութիւնը կը չեշտէ գործոն բոլոր կողմերու հետ սերտօրէն համագործակցելու, առեղծելով համակարգման նպաստաւոր պայմաններ:

3.– Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու զարգացման ընթացքը կը գըտնենք դրական: Այդ բարելաւման մէջ գոհունակութեամբ կը նշենք Հայաստանի կառավարութեան ճիգերու նոր որակը: Կը մաղթենք որ անյապաղ այդ յարաբերութիւններու կարեւորութեան համապատասխանող կառոյցներ մշակուին եւ գործադրուին:

ԹԻՒ 17 ԹԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.
ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴՈՒՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

Վահրամ Արքեպիսկոպոս Մանկունի դաման ու աններող քմահաճոյքի արձանացած դիրքովը նստած էր պատրիարքական գահին մօտ՝ իր սպիտակափառ մօրուքը լոկիծեցնելով կուրծքին վրայ: Իր քովը Գոլեան Սրբազան՝ աչ ձեռքը ճակտին, աչքերը քօղարկած, խորին հայեցողութեան մէջ մէկ ընկղմած կը թուէր:

Աղին՝ Դաւիթ Տէր - Մովսէսեան, պարոնտեան թեւին տակ, պլուխը անդադար ձօճելով, ֆէսը եռեւ նետած, ակնոցը քերթին, աչ թեւը մեքենական չարժումով մը եռեւ - առաջ տանելով՝ ժողովի վիճաբանութեան առեն Ռամկավար կուսակցութեան բռնելիք ուղղութիւնը կը բացատրէր Գարեգին Տէմիրճիպաշեանի, Լեւոն Տնտեսեանի, Մարկոս Նաթանեանի եւ Սարդիս Սուլինի.

- Ինդիրը այս կերպով պէտք է պաշտօնապէս, որովհետեւ թէ՛ իրաւաբանական, թէ՛ օրինական, թէ՛ օրէնսդիտական եւ թէ՛ վաստակաբանական տեսակէտով...

Եւ Դաւիթ Տէր - Մովսէսեանի ֆէսը կը չարժէր ու կը չարժէր՝ խօլական ու դիւային չարչարանքի մը մատնելով փիւռկիլը:

Արշակ Ալպօյաճեան կռռացաւ կնոջ անախորժ ձայնովը, քիչ մը անդին, կը պռռար Արամ Անտոնեանի երեսին.

- Սխա՛լ, էֆէնտիմ, ես մօտէն կը ճանչնամ գինքը, անիկա անանկ մարդ չէ ... փաստ ունի՞ս, ապացոյց ունի՞ս... առանց փաստի ինչպէ՞ս կարելի է այդպիսի ամբաստանութիւն մը ընել մէկու մը վրայ:

Պետրոս Հալաճեան սեւ բրտենկօթով, լուսթրին կօշիկներով, պեխերը դէպի վեր ոլորած, քաղդէա - ասորեստանական երկար սեւ մօրուքը լուրջ հանդիսաւորութեամբ մը չարդարած, նուրբ դիւանագէտի մը հովերովը կ'ըսէր Եդուարդ Գարագէօզեանին.

- Մօն չէռ, կացութիւնը չատ փափուկ է, ես մօտէն տեղեակ եմ, չատ գգուշաւորութեամբ պէտք է չարժիլ, անխոհեմ քայլ մը կրնայ ամէն բան վտանգել, դիւանագիտութեամբ գործելու է:

Իսկ Վարդգէս կաղնիկաղ կ'երթար - կուգար՝ խնդալով, կատակելով, աչ ու ձախ խօսքեր նետելով, ձեռքի նշանագրերու չարժումներ ընելով հեռուն գտնուողներուն:

Ունկնդիրները արդէն լեցուած էին իրենց սահմանուած տեղը եւ կամաց - կամաց կը չանային նաեւ գրաւել խմբագիրները աթոռները՝ օգտուելով անոնց բացակայութենէն, որովհետեւ այս վերջին. նէրը ժողովասրահը կը գտնուէին տեղեկութիւն հաւաքելու, փոխանակուած խօսակցութիւններուն ականջ դնելու համար:

Սեպուհ Ակունք սեւուլիկ աչքերով, խուզարկու նայուածքով, թունաւորուած մուկի մը պէս անհանդարտ ժուռ կու գար սրահին մէջ, ականջները սրած, որպէսզի ըսուած խօսքերէն բառ մը չվրիպէի:

Հո՛ն էր նաեւ Ներսէս Փափազեան իր ածիլուած դէմքովը, սեւ փողկապովը, ակնոցը հաստատ տեղաւորած քթին վրայ:

Վահան Թօշիկեան ժպտուն, խոլըլիկ, խարտեաշ, սրածայր մօրուքը տնկած կը սպրդէր ամէն կողմ՝ երեսփոխաններուն ուսը ծեծելով, բարեւելով, ժպտելով, հարցումներ ընելով: Ցաճախ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր՝ կրկնապատիկը պանճերու չոյսով, թելադրանքներ կ'ընէր, ուղղութիւն ցոյց կու տար.

- Պէտք է մերժել Վարչութեան հրաժարականը, այս միջոցիս ի՞նչ պէտք կայ վարչական նոր տապնապ մը ստեղծելու...

Իսկ Արմենակ Տէր - Ցակոբեան, լրաբերներու Բենիամինը, ամսեղուկ ժպիտ մը չրթունքին վրայ, նորարոյս պեխերը ի գուր ոլորել փորձելով, կը սլքտար դիւանին չուրջը՝ պաշտօնական թուղթերուն վրայ ծածուկ աչք մը նետելու, անոնցմէ իր թերթին համար լուր մը քաղելու չոյսով:

- Պատրիարքը եկած է, մեծամասնութիւն ունինք, ինչո՞ւ ստեանը չէք բանար...

Միհրդատ Հայկազն էր, որ իր անկիւնէն, ժողովրդական արիւնոտ մը կեցուածքով, մարտադրօ հնչական ձայնովը այս դիտողութիւնը կ'ընէր:՝

- Այո՛, այո՛, ստեանը բանալու է, - կրկնեցին քանի մը երեսփոխաններ, - ստեանը անցաւ:

- Ստենապետը ո՞ւր է:

- Նորատուն կեան էֆէնտին չէ եկած այսօր:

- Երկրորդ ստենապետը թո՛ղ բանայ ստեանը:

- Երկրորդ ստենապետ տոքթոր Տաղաւարեան էֆէնտի նամակով մը իր բացակայելու հարկադրուած ըլլալը կը հաղորդէ, - պատասխանեց Արիկ Մուպահճեանճեան:

- Ուրեմն այսօր ժողով պիտի չունենա՛նք:

- Կարծեմ Պարզեւ էֆէնտի փափազեանը հոս է:

- Ուրեմն ա՛ն թող բանայ ժողովը:՝

Արիկ Մուպահճեանճեան ոտքի ելաւ եւ դուրս գնաց ի խոյզ եւ ի խնդիր Պարզեւ էֆէնտիի:

Քիչ յետոյ Գ. ստենապետը ըստէնկոթին փչչերը ծածանելով, ակնոցը ճեռքը եւ իր անվճռակ ու բարեմիտ առիթի դրլուխը վեր բռնած եկաւ դրաւելու ստենապետի աթոռը:

Իրեն կը հետեւէր Պատրիարքը, զոր ներեսփոխանները ընդունեցան յոտնկայս:

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

Տիւմայի հետ, երբ ան կ'ըսէ թէ էլած «Հանրապետութեան կիման կողն էր»:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ցոյցերը եւ խռովութիւնները չարունակուեցան եւ տարածուեցան ալ Եթովպիոյ արեւելեան շրջանը: Նախորդ ցոյցէն մեռելներու թիւը չորսի բարձրացած էր: Փարիզի մէջ ալ, Յունիս 17-ին, մօտ 8000 ցուցարարներ Ռեփուպլիքէն Նասիոն զօրակցութեան ցոյց մը ըրին զոր ««ազգային երթ» մկրտած էին: Ալժերացիներու այս ցոյցին միացած էին ՄՌԱՓ-ը, եւ ՍԻԻՏը:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ գրեթէ ամբողջովին պարպեց Պէյրութը Յունիս 17-ին: Սուրիական եւ լիբանանեան իշխանութիւնները ոչ մէկ բացատրութիւն կուտան այս մասին:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ Յունիս 15-էն արգիլած է վրացական օդանաւերու իր տարածքէն թռիչքը: Պատճառը այն է որ վրացական օդային ընկերութիւնները տարիներու ընթացքին կուտակած են 3·7 միլիոն տոլարի պարտք մը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, հացադուլի հետեւանքով 24-րդ անձ մըն ալ մեռաւ, այս անգամ Իզմիթ: Վելի կիւնէչ, 45 տարեկան, 239 օր է հացադուլի մէջ կր:

ԳՈՐՍԻԿԱՅԻ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ՝ Նիքոլա Ճուտիչէ սպաննուած է Գորճէի շրջանը: Գրագէտ, թղթակից էր «Նիս - Մաթէն»ի եւ դիակը գտնուած է Շաբաթ, Յունիս 16-ին: Հեղինակ էր հատորի մը՝ «Գորսիքացիներու վերջալոյսը» ուր կը դատապարտէր իր հայրենակիցներուն գործելակերպը, ինչ որ պատճառ եղած էր ծանր քննադատութիւններու եւ Ա. Գունդոլթա Ենոխիանահէնթիսթա չարաթարերը չէր վարանած «թքնելիք է» բսելու, հատորին համար:

ՉԻՉԵՆԻՈՑ ՄԷՋ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ Ռուսաստան չէ յաջողիր վերջ տալ այդ պատերազմին: Չէչէն կին մը կը խոստովանի. - «Այլեւս օդանաւերէն, հրթռայլերէն եւ զինուորներէն չէ որ կը վախնանք, այլ՝ մարդոցմէ: Իրարու վրայ վստահութիւն չունինք: Չենք գիտեր թէ ո՞վ որո՞ւ հաչւոյն կ'աշխատի: Երբ եթիսասարդ էի, ծնողքս կը պատմէր թէ ի՞նչ անցած դարձած է 1935-էն 1937, երբ էն - ՔԱ - Վէ - Տէ-ն իշխանութեան գլուխ էր: Չէի կարծեր որ կարելի է»: Ուրիշ մը, կ'ըսէ. - «Կ'ամչնանք այն չորս գերեզմաններէն Անգլիացիներուն համար առեւանգուած 1998-ին: Թրեւս էֆ - էմ - պի-ն (նախկին ՔԱ - կէ - պի) էր կազմակերպած գործողութիւնը, բայց, Չէչէններու ձեռքով գլխատուեցան: 100 տոլարով ամէն բան կարելի է ընել տալ, Ռուսեր կան, Չէչէններ կան եւ ռուս եւ չէչէն աւազակներ կան»:

«ՓԱՐԻԶԻԷՆ» եւ «ԷՔԻՓ» կրցան լոյս տեսնել Յունիս 18-ին, 5 օրերու լռութենէ ետք: Գիրքի Սէ - ժէ - Թէ սենտիքան եւ «Փարիզիէն»ի ակը, Ամօրի խումբը, համաձայնութեան եկան, էն - էմ - փէ-փէ-ի բանակցողներու բացակայութեան: Ոմանց համար կը նշանակէ թէ էն - էմ - փէ - փէ-ն կռնակէն դաչունահարուած է: «Փարիզիէն» կ'ուզէր ինք ապահովել իր թերթին ցրւումը, ինչ որ պիտի ըլլայ Յունիս 26-էն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ՓԱՐԻԶ

RENCONTRE
avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage
paru aux Editions «**Autrement**»
**"L'ATLAS HISTORIQUE
DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase
du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle**
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Soirée Diaporama

**La Commission Culturelle
de l'Eglise Arménienne de Chaville**
vous invite à une **SOIREE DIAPORAMA** :
**«Voyage au pays
des souvenirs»**
**Témoignage ethnographique
de la présence arménienne
dans les villes et villages
d'Asie Mineure**
(Marzevan, Amassia, Tokat, Sivas, Kayséri, Cappadoce, Yozgat, Van, Aghtamar et les villages de la soie autour de Boursa)
par **Haïk DER-HAROUTIOUNIAN**
le samedi 23 juin à 20h45
à l'Atrium de Chaville (92370)
(salle Jefferson)
Parvis Robert Schuman —
Avenue Roger Salengro
— Entrée libre —

**MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE**
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 24ème année consécutive
La M.C.A. a le plaisir de présenter
Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET,**
Député-Maire d'Alfortville
GALA M.C.A. - 2001
Langue Arménienne
Elèves de l'Ecole de danse
arménienne
de la M.C.A.
SAMEDI 23 JUIN à 20h45 précises
Salle des Fêtes, rue Voltaire,
Alfortville
— Participation aux frais —
9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

ՄԱՐՍԱՒԷԼԻ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի Կեդրոնի
կազմակերպութեամբ
ՄԷՂ - ԴԵՐՄԱՆԻ ԹՈՒՐՔ
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆի
«ԱՆ ՀԱՅՑԷ ՏԻՒՆԸ»
կատարողութեամբ
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆ
Հայրենի հանրաճանաչ զբերասանուհի
Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ - Մեսրոպ Մշակոյթի Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաչեան սրահը
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Մախքերու մասնակցութիւն 60 ֆրանք:

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE**
A la découverte du JURA
La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.
Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.
Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: **01.48.24.46.57.**

⁂

Gala de fin d'année scolaire
La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**
Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.
Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

⁂

Date à retenir
SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
**CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE**
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

A l'occasion du 1700ème anniversaire
du Baptême de l'Arménie
et de la visite de **JEAN-PAUL II en ARMENIE**
L'EPARCHIE DE SAINTE-CROIX-DE-PARIS organise un
Pèlerinage en Arménie
DU LUNDI 24 SEPTEMBRE AU LUNDI 1er OCTOBRE
Renseignements :
— **Eparchie ☎ 01 40 51 11 90**
— **Paroisse de Paris ☎ 01 44 59 23 50**

Hoviv
dédicace son nouveau livre
« LES ARMENIENS »
Edition **Grancher** — Diffusion:**Hachette**
le Vendredi 22 juin de 18h à 20h30
au Centre Culturel Sahak Mesrop
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne de Marseille
339 ,avenue du Prado —
13008 MARSEILLE
EXPOSITION / VENTE
DE DESSINS D'HOVIV

UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE
DE BIENFAISANCE
Nouveau ! SEJOUR ADOS
séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1984 à 1986)
du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août
Prix : 3500 Francs pour 1 jeune + voyage.
Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...
**La Colonie de l'UGAB cherche des ANIMATEURS (garçons)
pour juillet —BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo**
**Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Aboni, 75016 PARIS
☎ 0145.20.03.18 — 06.20.35.26.92**

**TEBROTZASSERE
EN FETE**
DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures
Spectacle des enfants de la maternelle
Buffet — Brochettes — Bar
le Disc Jockey «PIERRE»
CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN
Spectacle de danse des enfants de l'Ecole
Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs
Distribution des prix
Tombola — Jeux divers — Concours de nardi
ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ՀԱՐԱՒԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՐԱՒ ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 20
MERCREDI
20 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

7ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·191 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·191

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ամէրիոյ մէջ, իշխանութիւնը կը ջանայ պատակառում առեղծել ժողովուրդին մէջ եւ պատժական արշաւանքներով քաոս հաստատել: Կառավարութիւնը, Յունիս 18-ին, արգիլեց բոլոր յոյգերն ու ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը սարսափի մթնոլորտ մը կը քաջալերէ, որպէս դիպիոզի մը առիթ տալով: Քաղիլիոյ թաղերուն մէջ, հալածանքը մեծ համեմատութիւններու հասած է: 13-ամեայ ազգ մը բռնած, չորս ոստիկաններ սկսած են բիրտ կերպով ծեծել, մինչ կին մը պատուհանէն կը բացագանչէր՝ «մարդասպան իշխանութիւն» եւ ոստիկաններն ալ կը պատասխանէին՝ այո՛, մարդասպան ենք: Երթպական Միութիւնն ալ ներքաղաքական վերահսկողին տեսեր, յայտարարեց թէ չի կրնար անտարբեր մնալ եւ հրաւիրեց ալժերայի պատասխանատուները որ քաղաքական նախաձեռնութիւն մը ունենան լուծելու համար տագնապը:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ ՄԱԼԹԱՑԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՇՆԵՐԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԱՋՊՐՈՒՄԻ ԱՆՈՐՈՇ ԱՊԱԳԱՆ

ԶՋՀԻՒՈՑ ՄԷՋ, Յունիս 17-էն ի վեր, 16 հոգի սպաննուած է, որոնց 14-ը ապստամբներ էին, մէկն ալ ռուս սպայ մը: Միւս կողմէ, ապստամբներու պարտիւլի՝ Խաթապի սպայակոյտին համաձայն 27 ռուս զինուորներ սպաննուած են Արկունի մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ, մէկ միլիոն տոլար արժողութեամբ, երկու նաւ նուիրած են Ադրբեջանի, որպէսզի կարենայ պայքարիլ Կասպից ծովու զինամթերքի մաքսանենգութեան դէմ: Գերարդիական այս վրտէթները պիտի օգնեն Ադրբեջանի պայքարելու կենսաբանական եւ պանդուածային քանդումի զէնքերու չատակութեան դէմ, զոր իր դրացիները կը ծաւալեն, յայտարարած է ԱՄՆ–ու Արտաքին նախարարութեան մէկ պատասխանատուն, Բաքուի ամերիկեան դեսպանատան մէկ արարողութեան ընթացքին: Ներկայ դեսպանն ալ աւելցուցած է թէ այդ զէնքերու տարածումը իսկական պատնէշ մըն է այս երկրին համար:

ՍԻՄԷՈՆ, Բ., Պուլկարներու «փրկիչը», որ 1946-էն ի վեր իր երկիրը չէր ապրեր, մէկ աթոռի պատճառաւ չկրցաւ բացարձակ մեծամասնութիւն ապահովել Ժողովրդարանին մէջ: Արդարեւ, 240-ի վրայ 120 աթոռի սիրացաւ, ձայներու 43,05% արդիւնքով: Յունիս 19-ին, դեռ յայտնի չէր թէ պիտի ընդունի՞ վարչապետի պաշտօնը, թէեւ երեսփոխան չէ: Ցայտնի չէ նաեւ թէ ի՞նչ ծրագիր ունի բարեբաւելու համար երկրին կացութիւնը, բոլոր հարցումներուն անորոշ պատասխաններ կուտայ եւ խոստումներ կը բաշխէ:

ՔՐՆԻ ՏԻՒՄՈՆ, քնապահութեան հայրը, մեռաւ 97 տարեկանին: Դեռ դոյութիւն չունեցող կանանչներու առաջին թեկնածուն եղաւ, 1974-ին, նախապահական ընտրութեան: Այդ առթիւ, ելոյթի մը ընթացքին զաւաթ մը ջուր առած ձեռքը, կը յայտարարէր· – 20 կամ 30 տարիէն, այս ջուրը սուղ պիտի արժէ եւ պատերազմներ պիտի ծագին անոր համար:

ԹԻՒՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, ուսանողները Սեպտեմբերէն սկսեալ, պարտին ապստամբին վերահաս կրել, մինչ աղջիկներուն կ'արգիլուի տափատը եւ կարճ փէշը: Այս կարգադրութիւնները հետեւանք են ցըկեանաս նախագահ Նիազովի դիտողութիւններուն դպրոցական հիմնարկներու դէմ:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՐՑԻ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ ՄԱԼԹԱՑԻ ՄԷՋ

Այս անգամ, Մալթայի մէջ է որ, Յունիս 22 – 24 պիտի քննարկուի Ղարաբաղի հարցը: Մասնակցողներն են Մինսկի խումբի համանախագահներ՝ Գաւառնօ (ԱՄՆ), Ֆիլիփ տը Սիւրմէն (Ֆրանսա) եւ ուշադրաւ է որ ռուս համանախագահ՝ Նիկոլայ Գրիբկովի տեղ Արտաքին փոխ – նախարար՝ Վաչեսլաւ Տրուբնիկով է որ կը ներկայացնէ Ռուսաստանը: Ինչ ներկայ եղած էր Քլ Ուէսթի Ապրիլ 3 – 7 հանդիպումին: Այս երեւոյթը կը հաստատ որ Ռուսաստան կ'ուզէ դիւանագիտական դեր մը խաղալ Ղարաբաղի հարցի որեւէ քննարկման մէջ:

Կ'ըսուի թէ այս հանդիպումին որոշում մը չէ արուած Պուշ – Պուտին խօսակցութեան առեն, Լուսլլեանա, թէեւ հաստատուած է որ երկու նախագահները խօսած են այդ մասին, բայց, Մալթայի տեսակցութիւնը նախապէս որոշուած էր:

Կ'ակնկալուէր որ համանախագահները Մոսկուա հանդիպին եւ այդ հանդիպումին Իրանի կողմէ ալ Հայաստանի դեսպանը պիտի մասնակցէր, բայց, անպաշտօն աղբիւրներու համաձայն այդ հանդիպումը պարզապէս յետաձգուած է: Ի դէպ, Իրանի մասնակցութիւնը Ղարաբաղի հարցի քննարկումներուն, հետեւանք կր նկատուի Իրանի Արտաքին փոխ - նախարար՝ Սալի Ահանիի Բաքու այցելութեան: Այդ այցելութիւնը կապ ունէր Կասպից ծովի իրաւական կարգավիճակին հետ: Ալիեւի հետ տեսնուելէ յետոյ, Ահանի յայտարարած է որ Ղարաբաղի հարցի քննարկման համար Իրանի մասնակցութիւնը պայմանաւորուած է Մինսկի խումբի դիմումով: Իրան որոշած է որ իր պաշտօնական ներկայացուցիչը կ'ըլլայ Երեւանի դեսպանը՝ Քոլէյնին, որ լաւատեղեակ է հարցին:

Երեւանի «Ազգ»ին համաձայն (Յունիս 19), Ադրբեջանի Արտաքին նախարար՝ Գուլիեւ կասկածի ենթարկած էր պարտկական մասնակցութեան լուրը եւ յայտարարած՝ «Համոզուած եմ որ համանախագահները չեն ընդունիր Քոլէյնիի նշանակումը»: Ոչ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Ադրբեջան անվստահութիւն կը գտնէ Թեհրանի մասնակցութիւնը, քանի որ «Իրան Մեղրիի միջանցքով կ'օգնէ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 18/19)

ՀՈԿՏ· 27-Ի ԴԱՏԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Հոկտ· 27ի ամբաստանեալներուն վաստակաւորութեան գործունէութիւնը ուսումնասիրող առաջմեայ յանձնախումբին Յունիս 18ի դռնփակ նիստին բանտարկեալներուն պահպանման բոլոր օղակներուն համար 5 խումբ ստեղծուած է: Անոնց գլխաւոր լուսաբանելիքներէն պիտի ըլլայ Նորայր Եղիազարեանի մահը: Գլխաւոր դատախազ Արամ Թամրազեան համաձայնած է յանձնաժողովին տրամադրել անհրաժեշտ բոլոր փաստաթուղթերը նաեւ իր ակակցութիւնը:

ՅՈՒՆԱՆԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱՇՆԵՐԷՆ

Հոկտ· 27–ի դաժան դատավարութեան Յունիս 18–ի նիստին գլխաւոր ամբաստանեալ Ն· Յունանեան դատախազին հարցումներուն պատասխանելով խօսած է արդարադատութեան հետ անցեալին իր ունեցած խնդիրներուն մասին: Ասկէ, բացատրած է օրինակ, որ 1988 – 89 տարիներուն իրեն դէմ յարուցուած քրէական գործը վարած է ԿԱ – կէ – Պէ–ն ու ինք չատ բան չի գիտեր այդ մասին: Ամբաստանեալը խօսած է նաեւ պինորական ծառայութեան օրերուն կրած 5–6 օրուան բանտարկութեան մասին ալ, զայն առընչելով չէչէնական խմբակի հետ կռիւի մը: Իր խոկ վկայութեամբ, 1989–ին, կրկին ենթարկուած է 30 օր բանտարկութեան պատիժի, Գերագոյն Խորհուրդի Մարտ 26–ի ընտրութիւնները պոյքոթի ենթարկելու չարժումին պատճառաւ:

Դատը կը չարունակուէր Յունիս 20ին:

***

"ՎՐԱՍՏԱՆ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՉԷ" Կ'ԸՍԷ ՄԵՆԱՂԱՐԻՇՎԻԼԻ

Խօսելով վրացերէրքական ռազմական գործակցութեան մասին, Վրաստանի Արտաքին գործերու նախարար Իրակլի Մենագարիշվիլի չեչտած է թէ ան ուղղուած չէ որեւէ երկրի, այդ կարգին Հայաստանի: Այս ռազմափորձերուն առթիւ Վ· Օսկանեան իր մտահոգութիւնը արտայայտած էր:

Վերջին չորս տարիներուն, Թուրքիոյ կողմէ Վրաստանի բանակին կատարուած ընդհանուր օժանդակութիւնը կը հասնի 15 միլիոն տոլարի:

***

ՈՒԻՆԻԻԹԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հայաստանի գլխաւոր դատախազ Ա· Թամրազեան Ազգ· Ժողովին առջեւ ուեցած ելոյթին ընթացքին յայտնած է նաեւ որ ուժանիւթի համակարգի 6–7 պաշտօնատարներ ձերբակալուած են եւ յառաջիկայ օրերուն դատարան կը ղրկուին:

***

ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՅՑՈՅ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ռուսաստանի Անդարայի դեսպան Ալ· Լեբէդ Պուտինի Թուրքիա հաւանական այցին մասին իր յայտարարութեան ընթացքին նշած է թէ երկու երկիրներուն միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ կան· Հայոց ցեղասպանութեան հարցին ալ անդրադառնալով ըսած է թէ զայն պէտք է թողուլ պատմաբաններուն, ինչպէս արձագանգած է Թրքիշ Տէյլի Նիուզը:

***

ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 18–ին Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ բացուած է Աստղադիտութեան միջազգային միութեան 184–րդ գիտաժողովը, նուիրուած՝ գիտնական, ակադեմական Բենիամին Մարգարեանի յիշատակին: Մասնակցութիւն բերած են 22 երկրէ 90 աստղագէտներ, աշխարհահռչակ գիտնականներ: Գիտաժողովը կը տեւէ երեք օր:

ԵՐԲ ԿՈՒԳԱՅ ԲՐԻՆՁԻՆ ՔԱՐԵՐԸ ՍՏԿԵԼՈՒ ՕՐԸ

Բաւական ժամանակէ ի վեր «Արմէնփրէս»ի հաղորդաշարէն կարուած կէս էջնոց լուր մը կը զեզերի սեղանիս թուղթերուն միջեւ: Ան ո՛չ քաղաքական, ո՛չ տնտեսական, կամ ընկերային մարզին առընչուած տեղեկութիւն կը պարունակէ· այլ՝ կը վերաբերի լեզուականին: Այդ հանգամանքով ալ ժամանակավրէպ չէ, գոնէ մինչեւ որ նոյն միջուկով յաջորդ լուր մը հասնի: Այս առումով, երկարակեաց լուր մըն է, մինչ միւս մարզերուն առընչուածները հազիւ օրուան մը կեանք կ'ունենան: Նախագահին, կաթողիկոսին այսինչ օրուան այցին, կամ մեկնումին, ժամանումին լուրը, օրինակ, կարելի չէ որ օրերով տեղանային դեղերումի պերճանքը վայելէ, քանի որ այդ անձնաւորութիւններուն, ըսենք՝ Երեւան ժամանելու լուրը, պէտք է ամէնէն կարճ առեներն տալ, զործածել· հակառակ պարագային, հասնող յաջորդ հաղորդաշարը նոր մեկնումի մը տեղեկատուութեամբ, ժամանակավրէպ կ'ընէ նախորդը· ուստի՝ այլեւս անզործածելի:

Շտապելու նոյն պարտադրանքը չի տրուիր լեզուականին առընչուած լուրերով· ուրախացնող լլլան անոնք, թէ տխրեցնող, կամ զայրացնող, կրնան զործածուիլ յարմար նկատուած պարագային, ինչպէս այս մէկը: Ան լեզուականին պատկանելով հանդերձ, յարաբերութիւն ունի դատական իշխանութեան հետ ալ: Խորքին մէջ ուրախացնող պարագայ մը կը նչէ, սակայն պոչին կապուած է ոչ արհամարհելի ծանրութեամբ «բա՛յց···» մը:

Ըսուածը այն է որ կառավարութեան առընթեր Լեզուի պետական տեսչութեան կողմէ յուցանակներու լեզուական դրծածութիւնը քննուած է 570 այցերով (1998 - 2001): Առնոց ընթացքին արձանագրուած է 220 պատժելի պարագայ· այսինքն՝ ստուգուած է որ յուցատախտակներու վրայի արձանագրութիւններուն մէջ լեզուական սխալներ, վրէպներ տեղ գտած են, ինչ որ բնականաբար ոտնձգութիւն է «պետականի» մակդիր վայելող լեզուին յարդանքի կալուածէն ներս: Այդ պարագաներէն 82 հատը դատարան յանձնուած են, ինչ որ ամէն բանէ առաջ ցոյց կու տայ լեզուի տեսչութեան զործունէութեան լուրջ բնոյթը· յատկապէս երբ մարդ ծանօթ է որ հայաստանեան որքա՛ն աւելի ծանրակչիռ թերիներ իր՛նչ միջոցներով կը վրկուին դատական հետապնդումի առարկայ ըլլալէ:

Դատարան յանձնուածներէն 56-ը սպառիժի արժանի նկատուած են: 19 պարագայ ալ տուգանք վճարելու պարտադրուած է, քննութիւնը կատարողներուն կողմէ: Անոնք պահանջուած տուգանքը վճարած, բայց չեն սրբագրած իրենց յուցատախտակին լեզուական սխալը: Աւելի քան հարիւր հաստատութիւն տրուած ժամանակին հարկաւոր սրբագրութիւնը ընելով, հետապնդումի առարկայ չէ եղած:

Որպէս տուգանք դանձուած դումարները կազմած են 683 հազար դրամ որ մաս կազմած է պետական պիւտճէին եկամուտներուն: Լեզուի տեսչութեան պետի տեղակալ Հովիկ Զաքարեան ըսած է թէ յուցատախտակներու, վերտառութիւններու քննութիւնները քաղաքին կեդրոնական հատուածին մէջ կ'ըլլան, նաեւ կոմիտաս, Բաղրամեան փողոցներուն վրան: Մատնանշուած մը որ քիչ մը զարմանալի կը թուի ու մարդ կ'ուզէ հարցուցել թէ ինչո՛ւ: Տեղեկատուութիւնը կուտայ հարցումին պատասխանը. «գումարի սղութեան պատճառով բաղաքի ծայրամասերուն ստուգայցեր հիմնականում չեն անցկացուում»:

Այս բացատրութիւնը, գոնէ հեռուէն հետեւողին համար, բաւական անհասկնալի ու անտրամաբանական է. ի՞նչ պէտք է հասկնալ «գումարի սղութիւն» ըսելով: Լեզուի տեսչութեան մէկ կամ երկու պաշտօնեայ, եթէ կրնայ չրջիլ Երեւանի կեդրոնական մասին մէջ, ի՞նչ բան արզելք կ'ըլլայ որ այդ չրջագայութեան ծիրին մէջ առնուին Բաղրամեանէն, Կոմիտասէն անդին մնացած փողոցներն ալ· ճամբու դրա՞մը:

Զարմանալի է օրէնքին մասին ըսուածն ալ· 1997-ին քուէարկուած օրէնքով, կ'ըսւի թէ տեսչութիւնը իրաւունք ունէր տարին քանի մը անգամ քննական այց կատարելու, սակայն, նոր օրէնքով այդ այցը կարելի է կատարել միայն տարին անգամ մը···: Ա՛յսուհանդերձ, մէկդի ձգելով անհասկնալին այս մանրուքը, կ'արժէ չեչտել կատարուածին կարեւորութիւնը որ նոյնիսկ անբաւարար ասմաններով կրնայ միայն դոհունակութիւն պատճառել: Տեսչութիւնը դոնէ ցուցատախտակներու մակարդակին, դրական երեւոյթ է որ անհանդիստ ըլլալու, դէմդոհելու արամադրութիւն ցոյց կու տայ:

Ատով, փոքր, չատ փոքր համեմատութեամբ մը պատասխան կը դանեն տարիներու, տանամեակներու մաչեցնող, այլ՝ միշտ լուութեան, անտարբերութեան դատապարտուած հարցականները. ինչո՞ւ Հայաստանի գրողները, լրագրողները, ուսուցիչները, վերջապէս լեզուականին անմիջական կերպով առընչուածները անհանդիստ չեն ըլլար լաւագոյն բրինձի մը խառնուած քարերու նմանող այն այլանդակութիւններէն որոնի լեզուիդ անկարելի լարախաղացութիւններ կը պարտադրեն, էջ մը կարդալու համար: Ինչո՞ւ չատ փոքր է թիւը այդ ընդհանուրէն բացառութիւն կազմողներու: Խօսքը չի վերաբերիր Կոմիտասի չուկային մէջ, կամ մայթի մը եզերքը իր մաղտանոս–ը, պատիճեան–ը, կամ պումիտոր–ը գովերգող մամիկին, այլ՝ այն յօդուածագրին, մշտաւորականին, լրագրողին որ մօրմէն ծծած կաթին հարազատութեամբ կը վերբերի օպժեկտ–ին, սուպժեկտ–ին, էլիտա–յին. իմիջ–ին, ապամռնտաժել–ուն, կոմպրոմիս–ին, փիքսել–ուն, ինտրիկ–ին, ուզուրպացիա–յին, լեգիտիմութիւն–ին, ապիկացիա–յին, Կոլպալիզացիա–յին, էգոյկիական–ին, պիզնէս–ին, տոտալիտար–ին եւ անիծեալ մասամբ նոցին:

Անդրադառնալով այս պատկերին որ ընդհանուր առմամբ մնայուն ներկան է հայաստանեան մամուլին ալ, սեղծագործական դրականութեան ալ, կարելի չէ չծիծաղիլ միամտութեանդ՝ սփիւռքեան ու նաեւ հայաստանեան այն չրջանակներուն, դէմքերուն որոնք առանց յոգնելու, յուսահատելու, ուղղագրութեան վերադարձ կ'եղապեն Հայաստանի մէջ···: Ա՛յսուհանդերձ, լեզուի պետական տեսչութեան գործունէութեան մասին վերնըչեալ լուրը ոչ արհամարհելի դրամագլուխ մը կ'ընծայէ բարելաւման յոյսը պահպանելու:

Ո՞վ կրնայ պնդել թէ նոյն տեսչութեան պատասխանատուները օր մը լեզուական ոտնձգութիւններու, սխալներու, վրէպներու իրենց որսորդութեան սահմանները պիտի չերկարեն մամուլին, այլեւայլ հրատարակութիւններու ալ վրայ, մեր քաղցրահամ բրինձին քարերը ի վերջոյ մէկ, մէկ ստկելու, դուրս չպրտելու կամքով: Ե՞րբ կը հասնի այդ օրը···: Թերեւս այն ատեն երբ մամուլի, հրատարակութիւններու պատասխանատուներ ալ ի վիճակի ըլլան իրենց պիւտճէին մէջ լեզուական տուգանքներու բաժին մը հատատելու, ինչպէս այսօրուան յուցատախտակներու տէրերը որոնց վճարած 683 հազար դրամի մուտք արձանագրած է պետական պիւտճէն:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ՏԱՐՄԻ

ԱՐԴԵՕ՞Ք ԿԵԱՆՔԻՆ ՀԱՄԸ ՓԱԽՉԵԼՈՒ ՎՐԱՅ Է...

Հեռատեսիլի ճամբով, ամէն օր մեր տուներէն մուտք կը զործեն, զանազան եւ զարմանազան յուցարարներու պատկերներ, ոմանք բնութիւնը պաշտպանելու նպատակով, տասնեակներով զրահապատ ոստիկանները կը վերլուծեն, ուրիշներ «կով» մը աւելի կերած ըլլալնուն համար, մարզադաշտի աթոռները կը կոտրտեն, եւ տակաւին ուրիշներ միասեռականներուն զօրակցութիւն յոյց տալու պատրուակով, տասնեակներով կառքեր կ'այրեն, ապակեփեղկեր կը ջարդեն, հանրախանութներ կը կողոպտեն, կամ 68-ի դէպքերը ներչնչարան զարձուցած՝ կը պայքարին մեծերու սարքած համաչխարհայնացումի, համատարած տափակութեան դրութեան դէմ, հետզհետէ սեղմուող եւ անչնչելի զարձող, մեր երկրագունտին վրայ:

Եթէ մարդկութեան, յատկապէս երիտասարդութեան մէկ մասը, իրերու այս կացութեան առջեւ, իր ցասումը կ'արտայայտէ փողոցներու մէջ, մեծագոյն մասը, իր տունին եւ հեռատեսիլի պատուհաններէն, կրնայ տեսնել համատարած միաձեւութեան գործած աւերները: Մենք ամէնքս սկսած ենք կորուիլ մեր ծննդավայրի մթնոլորտէն, հոդէն, կլիմայէն, կերակուրներէն, լեզուէն:

Տակաւին մի քանի տասնեակ տարիներ առաջ, դիտէինք որ, այս կերակուրը, յատուկ է գաւառի մը, կ'ուտուի այս եղանակին, կամ այս պատուղը կը հասունայ այս ինչ տեղը, ուտոյզ թուականի մը, եւ կարօտով կը սպասէինք այդ թուականին, այդ ցանկալի պտուղը ճաշակելու համար: Այսօր դրեթէ ամբողջովին կորսնցուցած ենք ամէն յարաբերութիւն, բնութեան եւ աչխարհագրութեան հետ: Տարուան բոլոր եղանակներուն, մեր սըրթամադրութեան տակ ունինք, ո՛րեւէ կանաչեղէն կամ պտուղ, կամ թռչնազգի եւ ոստրէ, առանց դիտնալու թէ ուսկի՞ց եւ ինչպէ՞ս կու զան···: Նոյնն է պարագան, մեր եւ մեր մայրենի լեզուին հետ մեր յարաբերութեան, ինչ որ շատ աւելի ծանր է:

Անցեալները, ամբողջական ժամեր սըրթամադրեցի, ձեռքս անցած հայաստանեան օրաթերթերու մէջի յօդուածներուն, նախագահական ճառերուն, խօսարանական հաչուետուութիւններուն՝ օտարաբանութիւնները (քերականական եւ չարադրական) օտար բառերը, կարմիր մատնով ընդգծելու··· պիտի չհաւատաք, եթէ ըսեմ, թէ աւելի կարմրաւուն էր թերթը՝ քան սեւ - սպիտակ··· Ա՛տոնա՛ծ իմ, այս որքան այլանդակուեր, գլուխը առեր - գացեր է, Հայոց լեզուն: Կարծես թէ թերթերուն անճոռնիութիւնը չէր բաւեր, հիմա արբանեակի միջոցով, մեր տուները սկսած են մտնել նաեւ, ազգային հեռատեսիլի պատկերներ, պայքարելու անհասկնալի բաղաձայններով, ոուսական առոգանութեամբ չաղախուած լեզուի տարօրինակ չեչտերով, առաջին վանկերուն վրայ, լեզու մը, որ միայն վերջին վանկին վրայ թեթեւ չեչտ մը ունեցած է հաղարամեակներէ ի վեր···: Ազգային պետութիւն մը, որ կարծես, ամէն ճիգ կը թափէ, օտարացնելու ըմպիւտքը մայր հոդէն, կամ աւելի ճիշդ, ոչ մէկ ճիգ կը թափէ մշակութային, հոգեկան կամուրջ մը ձգելու, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ: Երբ կը տեսնեմ մեր սպրած երկիրներու մատուռական աչխուժութիւնը, հրատարակուող հազարաւոր հաստորները, ծաղկող դրականութիւնը, քաղաքական միտքը եւ համեմատութեան դնեմ մեր դրողներու միութեան պարպած վերջին տխուր դէպքերուն հետ, ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ կասկած մը չարթննայ մէջս, թէ արդեօ՞ք մեր կեանքին ալ համը հոտը փախչելու վրայ է···

Հ. Ց. Պ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

100 ՏԱՐի
100 ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՄԵԱՆ

Պուէնոս _ Այրէս, 2001

ԴԱՐՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, ՈՐԸ ԿԸ ԼԻՆԷՐ ԽԻՍՏ ԶԱՒԵՇՏԱԿԱՆ, ԵԹԷ ԶԼԻՆԷՐ ԱՑԴՔԱՆ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ

Ունէինք տաղանդաւոր արձակագիր՝ Հրանտ Մաթեւոսեան, որի գրական մուտքը չերմօրէն ողջունեց Գուրգէն Մահարին: «Նոր գրի՛չ: Նոր երեւո՛յթ մեր գրականութեան մէջ», գրեց նա 60-ականների սկզբին Շահան Շահնուրին եւ, ինչպէս ցոյց տուեց ժամանակը, չսխալուեց: Մահարին գրախօսեց երիտասարդ արձակագրի «Ալխօ» վիպակը, տուեց որոշ բարձր գնահատական եւ, նոյնիսկ, լոյս հեղինակին ու նրա «հերոսին», եղբայրակեց փոխաբերական տողերով, որոնք կարծես զո՛ւրս էին որեւէ կասկածից· «Հանդի՛սա թողէք Ալխոյին, նա երկար ու դժուար անապարհ ունի գնալու»:

Այսօեղ Մահարին սխալուեց:

Սակայն մի կողմ թողնենք անհասկնալի այն երեւոյթը, թէ ինչո՞ւ յանկարծ արձակագիրն սպառուեց այնպէս անսպասելի, ինչպէս վայել է քնարերգակ-բանաստեղծին: Դա չէ՛ որ ստիպել է մեզ գրիչ վերցնել:

1969 թ. Գուրգէն Մահարին վախճանուեց: Բայց նրա չերիմը, որը կարգաւորել եմ ես, մոռացութեան չմատնուեց: Այնտեղ էին լինում նրա կրտսեր ընկերները՝ Համօ Սահեանը, Վահագն Դաւթեանը···

– Գնա՛նք, գնանք Գուրգէն–իանի հետ մի–մի թաս դատարկենք···

Նայելով հարեւանութեամբ թաղուած պարուհու սլացիկ քանդակին, Դաւթեանն ասես նախանձելով փնթփնթում էր.

– Այստե՞ղ էլ Գուրգէն–իանը անբաժան է կանանցից···

Գուցէ դա փոքր–ինչ արբապղծութիւն էր հանդուցեալի նկատմամբ, բայց... կեանքը չարունակւում էր ապրողների համար:

Միայն հազարամեակի վերջին Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութեան նախագահ Հրանտ Մաթեւոսեանը բարեհաճեց այցելել Մահարու չերիմին: Սակայն Մահարու դերեզմանի փոխարէն նա դլխահակ կանգնեց անյայտ մի քարի առջեւ, որը գերեզմանի տնօրինութեան յանցաւոր անփութութեամբ թէ փութութեամբ հսկում էր չզրաղեցուած մի տարածք:

Դառնացաւ ՀԳՄ վարչութեան նախագահը, դառնացաւ ու անցաւ գործի:

Հանրապետութեան բարձրագոյն առեաններից մէկում նա հարց բարձրացրեց «Հայաստան» հիմնադրամից միջոցներ առանձնացնելու եւ Մահարու «տեղահանուած» գերեզմանը կարգի բերելու համար:

Հիմնադրամը նման նպատակի համար միջոցներ բնականաբար չգտաւ:

Ի՞նչ պէտք է անէր իր տեղում գտնուղ նախագահը: Միանգամայն ճի՛շդ է Զեռնարկել ամէն ինչ՝ իր միութեան դէմ մէկ անգամ··· յեսմահու պայմանները բարելաւելու համար: Եւ··· գլուխում է ճնագունտը: Հրանտ Մաթեւոսեանը դիմում է քաղաքապետարան: Պատճառական մի պատուիրակութիւն է ուղարկում պանթէոն: Գիտակ մարդիկ այդ անգամ նրան կանգնեցնում են Մահարու իսկական չերիմի առջեւ: Հրանտ Մաթեւոսեանը, Մահարու խօսքով ասած՝ տապաժոռում է.

– Սա ի՞նչ է, նո՞ր է սարքուած···

Գիտակ մարդիկ բացատրում են, թէ ինչն ինչոց է:

– Երեւի սխալուել եմ, մնում է խոստովանել նրան···

Այդ սխալը ծանր նստեց Գուրգէն Մահարու անուան վրայ:

Ինչպէս ջրի մէջ աննպատակ նետուած քարն է ստեղծում իր լայնացող չրջանակները, այնպէս էլ այս «սխալը»: Մահարու աւերակ–«չերիմից» տրուեց հետեւանքների մի հաղորդում, իսկ ռուստատեսային մի հաղորդում, իսկ «Շարժ» ընկերութիւնը բաց թողեց մի տեսաժապաւէն, որը կինօթատրոնից «Իրաւունք» թերթը. «Գուրգէն Մահարու չեր

մաքարն է՝ կիսով չափ խրուած հողի մէջ, մնացած մասն աճած խոտերն են ապառնում փակել: Անխնամ է, ուշադրութիւն դարձնող չկայ...»:

Խօսքը «Քանի դեռ կամ» տեսաժապաւէնի մասին է, որն արդէն ուրուագծուած է, վաճառւում է Երեւանում եւ ցըրւում Սեփւռքում...

Նոյն «Իրաւունք»ի յաջորդ համարում եւ տուեցի կայծակնային մի հարցազրոյց, որտեղ, ցաւօք, դուրս եկայ պատճառաբանութեան սահմաններից:

Ցաւօք, որովհետեւ Հրանտ Մաթեւոսեանը եղել է իմ սիրած գրողը... Այդ սէրը ես ժառանգել եմ գէներով եւ բազմապատկել որպէս ընթերցող: Բայց երբ պատմւում է խորապէս անձնականը, սըրտանը, կեանքում քո մի՛կ հարազատը, ամէն ինչ փոխւում է մի գիշերւայ մէջ:

Այդպէս եղաւ ինձ հետ:

Ես մեղադրո՛ւմ եմ:

Ես մեղադրում եմ Հրանտ Մաթեւոսեանին, որ Մահարու մահուանից միայն 30 տարի յետոյ փորձեց յայտնաբերել նրա գերեզմանը:

Ես մեղադրում եմ նրան, որ քաջ գիտենալով ինձ եւ ամիսներ շարունակ տարբեր դռներ թակելով, կէս խօսքով անգամ չի փորձել իր քայլերը համաձայնեցնել ինձ հետ, մի բան, որից նա պարտաւոր էր սկսել, եթէ անգամ դրա անհրաժեշտութիւնը լինէր՝ եւ մարդկային, եւ իրաւական առումներով:

Սիրում եմ յիշեցնել Հրանտ Մաթեւոսեանին, որ ինչպէս գրական, այնպէս էլ առօրեայ իւրաքանչիւր գործում ինչը եւ ինչպէսը պէտք է կազմեն մէկ ամբողջութիւն: Չի՛ կարելի, անհնա՛ր է սխալ քայլերով ճիշդ տեղ հասնել կամ գեղեցիկ միջոցներով չեզած նպատակի ձգտել: Երկուսն էլ հաւասարապէս դատապարտելի են ու անընդունելի:

Գուրգէն Մահարու գերեզմանի հարց թող ոչ ոք չանհանգստանայ: Այն կարգաւորուած է յաւուր պատշաճի: Աւելին՝ ոչ միայն Գուրգէն Մահարու, այլեւ նրա մերձաւոր հարազատներ Վարդան եւ Լեւոն Աճէմեանների գերեզմանները էլ օծուած են Վանայ լճից բերուած ջրով եւ Ծաչ-պօղանի հողով...

Իսկ ահա Ախթամար կղզուց բերուած նշենիները «չբռնեցին»...

Ո՞ր մէկին ասեմ ես հիմա այդ մասին:

Տեսաժապաւէնները էլ ունեն իրենց ուրոյն կեանքը, որոնց վրայ յօդուածներով չես ազդի:

Այնուամենայնիւ, խոնարհաբար խընդրում եմ Սփիւռքի լրատուական միջոցներին արտատպել այս ուշացած, բայց անհրաժեշտ բացատրութիւնը:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Ազգ», Յունիս 9

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒԱՆԴԱՇԱՏԻ ՄԷՋ

2001 Մայիս 28

Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին՝ Հայոց աւանդական մայրաքաղաքներէն Երուանդաշատի մէջ տեղի ունեցաւ համանուն դիւղի բնակչութեան մըկրտութիւնը: Ծեր ու երիտասարդ, արու եւ էգ, հարուստ ու աղքատ, 371 հոգի մկրտուեցան ձեռամբ Մեսրոպ Արքեպիս. կոպոս Աչճեանի եւ Տաթեւ Արքեպիսկոպոս Սարգիսեանի, Մայր Աթոռի հայրերու, Արմաւիրի թեմի առաջնորդական պաշտօնակատար Արտակ Քհնյ. Սիմոնեանի եւ խումբ մը քահանաներու կողմէ:

Առաւօտ կանուխ հոգեւորական դասը, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտները, Սայաթ Նովա պարախումբի անդամները, Ազգային Ժողովի անդամները, զրողներ, Լիբանանէն եւ ԱՄՆ-էն հիւրեր եւ այլ հիւրեր յատուկ կարգադրութեամբ անցան սահմանային առաջին ցանցը եւ մօտեցան Երուանդաշատի հին եկեղեցւոյ աւերակներուն: Մըկրտութեան կարգը կատարուեցաւ հրաշալի կարգապահութեամբ: Գիւղէն 40 կնքահայրեր, իւրաքանչիւրը ստանձներ էին 10 – 50 հոգիի քաւորութեան պաշտօնը: Իրենց կ'օգնէին սկաուտները: Ցուղիչ եւ սրտառուչ էր կարգը, քիչ անդին Արթաք եւ Ախուրեան գետերը կը միախառնուէին իրարու, մինչ կը լսուէր Խորենացիի գեղեցիկ նկարագրութիւնը՝ Երուանդաշատի մասին...

«Ինձ քաղցր է պատմել նաեւ պեղեցիկ Երուանդակերտ դաստակերտի մասին, որ նոյն Երուանդը չինեց գեղեցիկ եւ չքնաղ յօրինուածքով: Որովհետեւ մեծ հովտի միջին մասը լցնում է բնակչութեամբ եւ պտղաբեր հինութիւններով, լուսաւոր, ինչպէս աչքի բիբը, իսկ բնակչութեան չուրջը կազմում է ծաղկոցներ եւ բուրաստաններ, ինչպէս բբի չուրջը աչքի միւս բոլորակը: Իսկ այգիների բազմութիւնը նմանում էր խիտ արտեւանունքի պեղեցիկ գծին, որի հիւսիսային կողմի համարաձեւ դիրքը իսկապէս համեմատւում էր պեղեցիկ կոյսերի յօնքերին: Իսկ հարաւային կողմից հարթ դաշտերը (յիշեցնում էին) ծնօտների պեղեցիկ ողորկութիւնը: Իսկ գետն իր երկու ափերի բարձրութիւններով պատկերացնում էր մի բերան, իր երկու չրթունքներով: Եւ այս պեղեցիկ դիրքը կարծես անթարթ հայեացքն ուղղել թագաւորանիստ բարձրավանդակի վրայ: Արդարեւ բերրի եւ թագաւորական դաստակերտ»: Խորենացի, Ա. Խբ.

Մկրտութեան պահուն կը ծածանէին Հայոց Երուանդեան, Արտաշէսեան, Արշակունեան, Բագրատունեան, Ռուբինեան հարստութեանց դրօշները, կարգ մը նախարարութեանց դրօշները, Հայաստանի Հանրապետութեան Եռագոյնը:

Մկրտութեան արարողութեան սստացրեցին «Մեծն Ներսէս» Բարեգործական Միութեան պաշտօնեաները, Նիւ - Եորքէն՝ Պր. Նուրհան Ատարեան եւ Խաժակ Թիւրեաքեան:

Բոլոր մկրտուողները ստացան յատուկ հաշէր, յիշատակի չապիկներ, սրբիչներ: Մեսրոպ Արք., իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց Երուանդաշատի դիւղապետ Յովհան Յովհաննիսեանին, սահմանապահ զօրքերուն, մասնակից հոգեւորականաց, Հ. Մ. Ը. Մ.-ին, արուեստագէտներուն եւ բոլոր անոնց որոնք հնարաւոր դարձուցին դիւղի բնակչութեան մկրտութիւնը եւ պատմական Երուանդաշատին տուին նոր կեանք եւ նոր երես:

Մեսրոպ Արք. չեշտեց որ իսկապէս խորհրդալից էր այս կարգը, քանի կը կատարուէր Արարատեան նահանգի Երախաձոր գաւառին մէջ, պատմական երկու մայրաքաղաքներուն՝ Երուանդաշատի եւ Բագաւանի գրկին: Հայաստանի սիրտն է այս վայրը, եւ Հայոց պատմութեան դարերը կը դիտեն մեզ՝ երբ Լուսաւորչի օրերուն նման գիւղի լրիւ ժողովուրդը մօտեցաւ հնաւանդ եկեղեցւոյ եւ ստացաւ մկրտութեան Սուրբ Խորհուրդը:

1700-ամեակի առթիւ չքեղ եւ փառաւոր օր մըն էր որ արձանագրուեցաւ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԳՈՂՈՒԹՔ ԳՈՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 26-ին, տօնուած է Հայաստանի Առաջին Հանրապետութեան անկախութեան հռչակման 83-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէութեան: Ցայտադիրը բացուած է խորհրդաւոր կերպով, Հայաստանի Հանրապետութեան պինանշանը եւ Եռագոյնը առատօրէն բեմ զետեղուած են էլեկտրոնիկ ուժերով, խորապէս տպաւորելով ներկաները, արուեստագէտը եղած է Յովհաննէս Սեդրակեան: Հ.Ց.Դ. ԳԵՄ Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղի ատենապետ՝ Յովիկ Թոզճեան երիտասարդացի խօսքը փոխանցած է: Դեսպան Արա Պապեանի ուղերձը կարդացած է օրուան հանդիսավարը՝ Յակոբ Աթիկեան: Օրհներգ բանախօսը եղած է Մարզար Շահրամեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիրը:

եան հարստութեանց դրօշները, կարգ մը նախարարութեանց դրօշները, Հայաստանի Հանրապետութեան Եռագոյնը:

Մկրտութեան արարողութեան սստացրեցին «Մեծն Ներսէս» Բարեգործական Միութեան պաշտօնեաները, Նիւ - Եորքէն՝ Պր. Նուրհան Ատարեան եւ Խաժակ Թիւրեաքեան:

Բոլոր մկրտուողները ստացան յատուկ հաշէր, յիշատակի չապիկներ, սրբիչներ: Մեսրոպ Արք., իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց Երուանդաշատի դիւղապետ Յովհան Յովհաննիսեանին, սահմանապահ զօրքերուն, մասնակից հոգեւորականաց, Հ. Մ. Ը. Մ.-ին, արուեստագէտներուն եւ բոլոր անոնց որոնք հնարաւոր դարձուցին դիւղի բնակչութեան մկրտութիւնը եւ պատմական Երուանդաշատին տուին նոր կեանք եւ նոր երես:

Մեսրոպ Արք. չեշտեց որ իսկապէս խորհրդալից էր այս կարգը, քանի կը կատարուէր Արարատեան նահանգի Երախաձոր գաւառին մէջ, պատմական երկու մայրաքաղաքներուն՝ Երուանդաշատի եւ Բագաւանի գրկին: Հայաստանի սիրտն է այս վայրը, եւ Հայոց պատմութեան դարերը կը դիտեն մեզ՝ երբ Լուսաւորչի օրերուն նման գիւղի լրիւ ժողովուրդը մօտեցաւ հնաւանդ եկեղեցւոյ եւ ստացաւ մկրտութեան Սուրբ Խորհուրդը:

1700-ամեակի առթիւ չքեղ եւ փառաւոր օր մըն էր որ արձանագրուեցաւ:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԹԱՆԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Իսթանպուլ» ամսաթերթին Մայիսի թիւին մէջ Նուրսէլ Կիւլէնալ ներկայացուցած է կեսարիա խանը, որպէս օրինակ՝ օսմանեան գրասենեակ – խաներու: Ան կը գտնուի առեւտուրի աշխոյժ կեդրոն Կիւնէօնիւ թաղին մէջ եւ Ժ. դարէն կանգուն մնացած նման 70 չինքերէն մէկն է: Ինչպէս ճակատին վերեւ գրուածէ թուականէն յայտնի կ'ըլլայ, չինուած է 1895-ին: Շինող տուողը եղած է հայ մը, ինչպէս՝ ճարտարապետը:

1913-ին հոն առեւտրական գործունէութիւն ունեցած անուններու մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւեն «Հան»ով վերջացողները. Փորտեհան, Ղազարոսեան, Պողոսօֆ, Զմիւրեան, Վարդերեան, Խրլեանեան, Տիլսիզեան, Եաղճեան, Խաչատուրեան, եւ այլն: Ցօդուածագիրն ալ դիտել կու տայ որ գրասենեակներուն տէրերուն մեծ մասը Հայեր էին. հայ էր սենեկապանն ալ որ կը կոչուէր Ներսէս Դանիէլեան:

Այսօր խանին սենեակներէն չատեր պարապ են, կամ չտեմարանի վերածուած: Վարձակալներուն մէջ միակ Հայ մը կայ, ինչ որ «Պոլսոյ բնակչութեան կառոյցին անցեալ դարուն ենթարկուած փոփոխութեան մէկ մանրանկարը կու տայ» ինչպէս կը գրէ Ն. Կիւլէնալ:

«Ակօս»

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԳՈՒՏ

Նկարչի արուեստանոց է պալիս նրա մտերիմներից մէկը եւ սեւեռում նկարներից մէկի վրայ.

– Հիասքա՛նչ է, ինչքա՜ն կը վաճառէիր այս նկարը:

– Տասը հազարով:

– Լսիր, այնպիսի դէն ես ասում՝ սես հարիւր տարի է ինչ մեռած ես:

*
**

Պոլիկլինիկայում բժիշկը հիւանդաթերթիկ է լրացնում.

– Ձեր ազգանո՞ւնը:

– Էչոյեան:

– Անուան ու հայրանուան սկզբնատառե՞րը:

– Ի. Ա.

ԹՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.
ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴՈՒՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

Զանգակին ձայնը հնչեց:

- Առեանը բացուած է, տիա՛րք երեսփոխանք, - յայտարարեց Պարպեւ փափպան:

Պարիարքը արտասանեց սովորական աղօթքը՝ Տէրոջմէն խնդրելով, որ «ուղիղ արասցէ զդործս ձեռաց մերոց», խընդրանք մը, որ ասա՛ղ, անլսելի կը մնայ գրեթէ միշտ, որով ժողովին գործերը միշտ խոտոր կ'ընթանան:

Առենական գործողութիւնները սկսան: Քահանայ մը իր հրաժարականը կու տար երեսփոխանութենէ «անձնական տկարութեան եւ զբաղմանցը» պատճառաւ:

Ցետոյ կարգացուեցաւ Վարչութեան մէկ զրութիւնը, որով կը ծանուցուէր, թէ Թօփպաշուէն երեսփոխան ընտրուած է Դէորգ Սիմքէչեան:

Աղոր յաջորդեց տասը երեսփոխաններու կողմէ հետեւեալ առաջարկը.

«Նկատի առնելով, որ օրակարգի միակ խնդիրը՝ Վարչութեան հրաժարականի խնդիրը կը ներկայացնէ եւ անոր կարեւորութեան հետ կապուած են այնպիսի հարցեր, որոնց վրայ հրապարակաւ վիճաբանիլ օրուան պահանջներուն համապատասխան չէ՝ կ'առաջարկենք, որ նիստը դոնփակի վերածուի»:

Այս առաջարկը քուէարկութեան դնելով՝ առենապետը հրաւիրեց ունկնդիրները ժողովասրահէն դուրս ելլելու:

Այս «հրաւէր»ը դժգոհութեան ցոյցերով ընդունուեցաւ ունկնդիրներու կողմէ: Պէտք եղաւ, որ բարապաններ միջամտեն եւ ստիպեն ժողովուրդը դուրս ելլելու:

Միհրդատ Հայկազն ինքն ալ աջակցեցաւ բարապաններուն՝ յորդորելով, ըսպառնալով, պոռալով:

Մինչ առենապետը դիւանի բարձունքէն սա տեսակ խօսքեր կ'ուղղէր ունկնդիրներուն.

- Օրէնքը յարգեցէ՛ք... այս ժողովը չի կրնար ճնշումի տակ գումարուիլ... ժողովին հեղինակութիւնը պէտք է բարձր մնայ... եւ այլն, եւ այլն:

Վերջապէս սրահը պարպուեցաւ, եւ միայն մամուլի ներկայացուցիչները մնացին իրենց յատկացուած տեղը:

Առենադպիրը կարդաց չորս երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած գիր մը:

«Ցաւօք լսեցինք թէ, - կ'ըսէին երեսփոխանները, - Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան անդամներէն մէկ քանին, օգտուելով իրենց վստահուած պաշտօնական հանդամանքէն, կարգ մը գաւառական հանդամանքներ ալ ստանձնած են, որոնք կրնան մեծապէս վտանգել ազգին արժանապատուութիւնը եւ ազգային իշխանութեան վարկը, եթէ արդէն չեն վտանգած»:

Եւ կը պահանջէին, որ խորհրդարանական քննութեամբ մը խնդիրը լուսաբանուի եւ անոնք, որ գուտ անձնական չահու համար չարաչար գործածած են ազգին կողմէ իրենց ընծայուած վստահութիւնը, դոնէ իրենց բարոյական պատիժը կրեն:

Այս պահանջը ընող չորս երեսփոխաններն էին Ս. Պէհրէեան, տոքթոր Թիւլեան, Արամ Անտոնեան եւ Երուանդ Օտեան:

Այս գրութեան մէջ ակնարկուած խնդիրը ծանօթ էր արդէն երեսփոխաններու մեծամասնութեան:

Ծանօթ երիտասարդ փաստաբան մը, երեսփոխան եւ Վարչութեան անդամ միանգամայն, կարգ մը զատապարտելի արարքներու մէջ գտնուած էր, որոնց դէմ լսաւորներն էին:

Ա. իր դիրքէն օգտուելով թալէաթ փաշային (այն տունը տակաւին պէյ) կառավարական պաշտօն մը խնդրած եւ բաղդած էր գայն ձեռք բերել:

Բ. Ազգային դատ մը պաշտպանելու համար յիսուն ոսկի պահանջած ու առած էր Պատրիարքարանի մնուցիկէն:

Գ. Իրրեւ Վարչութեան անդամ, իր մէկ պաշտօնակիցին հետ, մէկուսական խընդիրին մասին թաղրիր մը ներկայացուցած էր կառավարութեան՝ միեւնոյն առեն յայտարարելով, թէ ինք անձնապէս համակարծիք չէ տրուած թաղրիրին:

Այս երեք իրողութիւնները կասկածի կու տային, թէ յիշեալ վաստաքանը տակաւին ուրիշ չիլ գործունէութիւններ ալ ունեցած է:

«Արդեօք ի՞նքն է թիւ 17 խաֆիէն», - կը մտածէին ոմանք:

Ուրիշներ կ'ուզէին վանել այդ տեսակ ենթադրութիւն մը, իրրեւ անհիմն: Ու արդարեւ այս մասին որեւէ փաստ կամ ապացոյց չկար իրենց դէմ:

Ցանկարծ ժողովասրահին դուռը բացուեցաւ, եւ ներս մտաւ խնդրի առարկայ երեսփոխանը: Տիրան Երկանեան, գէր, երկարհասակ, բարեձեւ ու գեղեցիկ մարդ մըն էր: Ամէնուն ակնարկները իր վրայ սեւեռուցան, եւ ինք այդ ակնարկներուն տակ չուարած, չփոթած՝ ժպտունեցաւ: Զգաց, թէ այդ նայուածքները բարեկամական չէին, եւ դաղտահաւ ձեռքով մը ներկայութեան տոմարը ստորագրելէ ետքը ուղղուեցաւ սրահին ձախ կողմը, հո՛ն, ուր Վարչութեան անդամները նստած էին:

Ձնչող լռութեան մը մէջ լսուեցաւ ստենապետին ձայնը, որ կ'ըսէր.

- Առաջին խօսքը Ներսէս էֆէնտի Օհանեանին է, միայն կը յիշեցնեմ պատասխանատուներուն, որ իրենց պատասխանատուութիւնը պահեն եւ օրէնքին սահմանին մէջ խօսին:

(Շար. 4)

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE
F.R.A. ZAVARIAN

ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

*Ambiance
*Surprises
*Buffet
*Jeux

Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

⁂

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

⁂

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 24ème année consécutive
La M.C.A. a le plaisir de présenter
Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET,**
Député-Maire d'Alfortville

GALA M.C.A. - 2001

Langue Arménienne
Elèves de l'Ecole de danse arménienne
de la M.C.A.

SAMEDI 23 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

ECOLE TEBROTZASSERE

L'Association des Dames arméniennes amies des Ecoles Tebrotzassère et la Direction de l'Ecole, sont heureuses d'annoncer l'obtention de la mise sous contrat d'association avec l'Etat de la Classe de 3ème du Collège.
Ainsi, le Primaire se trouve désormais sous contrat simple avec l'Education Nationale et le Collège en totalité sous contrat d'association avec l'Etat.

INSCRIPTIONS POUR LA RENTREE 2001-2002

TEBROTZASSERE

Académie de Créteil
MATERNELLE: 3 Classes
PRIMAIRE: 5 Classes (Sous Contrat Simple avec l'Education Nationale)
COLLEGE: 4 Classes (Sous Contrat d'Association avec l'Etat)
Enseignement de l'arménien : Langue — Culture — Civilisation — Religion
Enseignement du Français conforme au programme de l'Education Nationale.
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. : 01 43 81 01 72

●

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
2001 – 2002 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ

«ԳՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ»Ի

Հիմնուած 1879–ին
Մանկապարտէզի բաժին, 3 *դասարան*:
Նախակրթարանի բաժին, 5 *դասարան*
(Sous Contrat Simple)
Միջնակարգի բաժին, 4 *դասարան*
(Sous Contrat d'Association)
Հայ լեզուի եւ մշակոյթի դասաւանդման գուգահեռ Պետական լման ծրագիր:
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. : 01 43 81 01 72

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Soirée Diaporama

La Commission Culturelle de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite à une **SOIREE DIAPORAMA** :

«Voyage au pays des souvenirs»
Témoignage ethnographique de la présence arménienne dans les villes et villages d'Asie Mineure
(Marzevan, Amassia, Tokat, Sivas, Kayséri, Cappadoce, Yozgat, Van, Aghtamar et les villages de la soie autour de Boursa)

par **Haïk DER-HAROUTIOUNIAN**
le samedi 23 juin à 20h45
à l'Atrium de Chaville (92370)
(salle Jefferson)
Parvis Robert Schuman —
Avenue Roger Salengro
— Entrée libre —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան ուխտին առթիւ շնորհակալութեամբ առացած է Իւղադինի հետեւեալ նուէրները:

Բ. ՅԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200 Ֆր., Տիկին Ռոզ Սէֆէրեան, Տիկին Աբսինէ Սիմոնեան 500–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Հասթոյեան 1000 Ֆր., Տիկին Նորման Գէնճեան 300 Ֆրանք, Տիկին Բարբէ Արիւեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200 Ֆր., Տիկին Անժէլ Սարեան 140 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150 Ֆր., Տիկին Վերոնիք Վան Լոլ 50 Ֆր., Պր. Նուպար Դաւիթեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էտկար Շահվէկիլեան 500 Ֆր., Տիկին Մարդարիտա Սուրէնեան 100 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սէմէրճեան, Տիկին Մարի Աբթինեան 500–ական Ֆր. Պր. Կարապետ Կէտիկեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խոսրով Տէր – Յակոբեան 200 Ֆր., Տիկին Ալիս Լանտէ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փանարոթօ 300 Ֆրանք, Տիկին Թէրէզ Տէր – Աբէլեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ն. Գոպասեան 60 Ֆր., Տիկին Իգապէլ Մարթայեան 200 Ֆր. Օր. Իգապէլ Պալճեան 100 Ֆր., Տիկին Աննիճա Ալէքսանեան 2000 Ֆրանք:
(Շար.)

Hoviv

La dédicace du livre qui devait avoir lieu **le vendredi 22 juin**
au Centre Culturel SAHAK-MESROP
de Marseille

est annulée

ՄԱՐՍԷՅԻ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի կեդրոնի
կազմակերպութեամբ

ՄԷԿ – ԴԵՐԱՄԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ
«ԱՆՀԱՅԻՑ ՏԻԿԻՆԸ»
կատարզուելեմբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ

հայրենի հանրաճանաչ դերասանուհի

Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ – Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի
Սրճարանի Ջրաչեան սրահը
339. av. du Prado, 13008 Marseille
Մուտքեր՝ մատնակցութիւն 60 ֆրանք:

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

RENCONTRE
avec
Claude MUTAFIAN
et
Eric VAN LAUWE
Présentation de leur dernier ouvrage paru aux Editions «Autrement»
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր.
15 օրուան համար 12·800 Ֆր.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յուլիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի քարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Ա.Եպս. Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգորեան՝ 01 47 43 12 66

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
— **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
— **Programme touristique;**
— **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

les Coupons d'Alsace
21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10
Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93
65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 21
JEUDI
21 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·192 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·192

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Լ· ԺՈՍՓԷՆ, Յունիս 19-ին, յաջորդաբար ընդունեցաւ սենատբաններու պատասխանատուները եւ դրօնատրութեան նախագահը։ Հարցը կը վերաբերէր 35 ժամերու ֆինանսաւորման, որ կառավարութեան կարծիքով պէտք է ապահովուի ընկերային ապահովութեան հիւանդութեան անուղղէն։ Այս որոշումին բոլորովին դէմ էր գործատուութիւնը, որ կը սպառնար քաշուիլ Ընկերային Ապահովութեան վարչական մարմինէն։ Տեսնուելէ յետոյ Ժոսփէնի հետ, երէկ – Անթուան Սէյֆէր յայտարարեց թէ գործատուութեան դերը «ոչ վերջնագիր մըն է, ոչ ճակատում մը, ոչ իսկ սպառնալիք մը, որոշում մըն է»։ Այս առընչութեամբ, գործատուութեան (ՄԷՏԻՖ) նախագահը հաստատեց թէ պիտի չնորհէ իր վարչականները Սեպտեմբեր 30-ին Ընկերային Ապահովութեան վարչական մարմինին մէջ։ Գործադուլը թեւադրած է նախարարապետին, որ երրեակ (կառավարութիւն – սենտիքաններ – գործատուութիւն) հանդիպում մը կազմակերպէ վերանայելու համար 1945-ի ընկերային պայմանագիրը։ Նոյնը կը փափաքին հինգ սենտիքաններու պարագլուխները, որոնք կը դատապարտեն գործատուութեան դերը։ Էրնէսթ – Անթուան Սէյֆէր կ'ուզէ նաեւ որ խորհրդակցութիւն մը կատարուի 35 ժամերու դրութիւնը աւելի ճկուն դարձնելու համար, որովհետեւ այդ օրէնքը ընդհանրացած անհաւասարութեան կը տանի, գլխաւորաբար մէկին եւ փոքր ձեռնարկութիւններուն համար։ Ժոսփէն կ'ընդունի որ ընկերային խորհրդակցութեան պահ մը կայ եւ մտահոգ է այն լարուած մթնոլորտէն որ կը տիրէ կառավարութեան եւ ձեռնարկութիւններու մէջեւ։

ԱԼԺԵՐՈՅ ՄԷՋ հանդարտութիւնը չէ վերահաստատուած եւ հակառակ իշխանութեանց արդելքին, ժողովուրդը կը շարունակէ փողոց իջնել եւ ձայն բարձրացնել։ Յունիս 19-ին, խռովութիւններէն 10 հոգի եւս մեռած էին։ Թիպի Ուզուլի (Պաղեստինոյ մայրաքաղաքը) ուսուցիչ մը կ'ըսէ. – «Ի՞նչ կրնան արդիլել։ Ժողովրդական ապստամբութեան արմատաբերութեան մը ծոյն ենք»։ Պուլեֆլիքա առաջին անգամ բլլալով արտայայտուած է եւ չհասած թէ քաշուելու միտք չունի, ինչպէս ըսած է ժողովուրդին կողմէ եւ մինչեւ վերջ իր պաշտօնին գլուխը կը մնայ։ Իրեն համար գլուխէն եկած դաւ մը կայ եւ ըստ երեւոյթին կ'ակնարկէր ընդդիմադիր Այթ Ահմետի, որ Լօզանէն կը զեկավարէ Ընկերվարական Ուժերու Ճակատը, թէեւ անունը չէր տուած։ Այս կացութենէն կ'օգտուին զոհերն ու աւազակները եւ թալանի կու տան ինչ որ գտնեն, վաճառատուն, չէնք, հաստատութիւն, կառք եւ այլն։ Ամբողջ Քապիլիոյ մէջ, անիշխանութիւն կը տիրէ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը՝ Ահմէտ Նեճդէթ Սէզեր իր վէթօն դրած է նոր օրէնքի մը որ կը վերաբերէր լրատուզական դարձին եւ համացանցը կ'ենթարկէր զննութեան։ Նախագահին առարկութիւնը այն եղած է որ համացանցի յատկանիշները այնպէս են որ անոնց կարգի դրուելը խոտոր կը համեմատի մամուլի օրէնքի տրամադրութիւններուն հետ։ Օրէնքին Ժողովրդական վերադառնալը չի նշանակեր սակայն թէ հարցը կարգադրուած է։ Եթէ երեսփոխանները որոշեն կրկին քուէարկել օրէնքը, նախագահը կը ստիպուի վաւերացնել։ «Ֆիկառո»յի թղթակիցը դիտել կու տայ որ երեսփոխաններէն զօրաւոր ճնշումներու ենթակայ են։ Օրէնքին կարգ մը երեսները կը ծառայեն հաղորդակցութեան մեծ խմբաւորումներու չահերուն, մասնաւորաբար Տողան Տոլտինկին, որ տէրն է երկրին ամէնէն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներ 19 / 20)

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻՆ ՆՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ

Յունիս 17-ին Ադրբեջանի չէզնային մէջ ապրեցանգի սպայ մը սպանուած է։ Ադրբեջանական կողմէն այդ սպանութիւնը վերագրուած է «հայկական պինեայ խումբերու»։ Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարութենէն լսուած է որ տարիկա հայկական կողմէն հրադադարի բռնաբարում է եւ թէ նման գործողութիւններ կ'արժանանան համապատասխան քայլերու, իրենք կը պաշտպանեն Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութիւնը։

Հայաստանի Պաշտպանութեան փոխ – նախարար, սպայակոչի պետ Մխքայէլ Յարութիւնեան «Ադրբեջանի հերթական սադրանքը» նկատած է տեղեկատուութիւնը, աւելցնելով սակայն ոչ Յունիս 17-ին, ոչ ալ ուրիշ որեւէ օր հայկական կողմէն հրադադարը բռնաբարուած չէ։ Փոխ – նախարարը թելադրած է որ Ադրբեջանցիները կատարուածին պատճառները փնտռեն իրենց բանակին կարգ – կանոնին մէջ։

*
**

ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ – ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Իսրայէլի Մորհրդարանի փոխ – նախագահը որ նոյն ատեն իսրայէլեւադրբեջանական խորհրդարանական բարեկամութեան խումբին նախագահն է, պատասխանելով ադրբեջանցի լրագրողներու, խօսած է Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչման նիւթին մասին։ Ըսած է թէ ի տարբերութիւն Հայաստանի, Իսրայէլը հրեայ ժողովուրդին ցեղասպանութեան հարցը չէ քաչքշած օտար երկիրներու խորհրդարանները եւ միջազգային կազմակերպութիւնները։ Ան հաւաստած է որ Իսրայէլ չի փնտռեր Հայերու ցեղասպանութեան հարցը, քանի որ տարիկա կը վտանգէ Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւնները, իսկ երկիրներու միջեւ կապերը պէտք է հիմնուին։ քարիքացիական տուեալներու վրայ։

*
**

ԿԱՒԻԵԼՆԱՆ ԵՐԵԻԱՆԷՆ ՄԵԿՆՈՂ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ

Հայաստանի քաղաքացիական թռիչքներու վարչութեան լրատու կեդրոնէն ըսած է որ ներկայիս ամէնէն մեծ թիւով համբոյրդ ունի Երեւան - Մոսկուա - Երեւան պիծը։ Այս տարի բացուած Երեւան – Թաւրիզ, Երեւան – Վիէննա կանոնաւոր թռիչքներուն կ'աւելնան Երեւան – Գահիրէ եւ Յունիս 26-էն Երեւան – Ուլյանովսկ – Պերմ պիծերը։

*
**

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ Է Վ.Ա.ԶԳԻՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Հաղորդակցութեան մարզին մէջ կառավարութեան գործունէութիւնը ուսումնասիրելու համար կազմուած առաժամեայ յանձնաժողովին առաջին նիստին նախագահ ընտրուած է Ա.ԺՄ-ի թեկնածուն՝ Վ. Մանուկեան։ Այս յանձնաժողովին գլխաւոր նպատակը «Արմէնթէլ»ի պայմանագրային պարտաւորութիւնները ուսումնասիրելն է։

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋ ՕԴԱՆԱՒ ՊԻՏԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԻ

Հայաստանի Արդիւնաբերողներու միութեան նախագահ Վ. Սաֆարեանի համաձայն, ռուսական ռազմա–արդիւնաբերական «Սուխոյ» համալիրի տնօրէն Միքայէլ Պօղոսեանի վերջերս Հայաստան կատարած այցելութեան համաձայնութիւն գոյացած է Հայաստանի մէջ օդանաւաշինութեան ծրագրի մը շուրջ։ սակայն անհրաժեշտ դրամագլուխի չգոյութեան ներկայ պայմաններուն մէջ աւելի նպատակայարմար նկատուած է ծրագիրը սկսիլ մանրամասներու արտադրութեամբ, որմէ ձեռք ձգուելիք չահով յետագային, կ'իրագործուին նախ օդանաւերու կազմութեան ապա արտադրութեան ծրագիրները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒԻՀԻՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

«Մելիխէթ»ի լրագրողուհիներէն Այլէկիւլ Սէօնմէզ ամերիկահայ պզօսաչրջիկներու խումբին հետ գացած է Երեւան։ Թերթին Յունիս 20-ի թիւին մէջ ամբողջ էջ մը յատկացուցած է տպաւորութիւններուն առաջին մասին։ Էջին ամբողջ լայնքը գրաւած է Արարատէն տիրապետուած երեւանեան համայնապատկեր մը որուն վրայ գետեղուած խորագիրը կ'ըսէ· «Հայաստան կիներու հանրապետութիւն է»։ Ենթախորագիր մըն ալ կու տայ այս մտանանշումին ենթադրելի բացատրութիւնը· «Անգործութիւնը այրերը ցրուած է աշխարհով մէկ ու երկիրը մնացած է կիներուն։ Անոնք հզօր են, իսկ ուրիշտասարդները հակառակ ամէն բանի երջանիկ են ու յուսալի»։

Գրութիւնը Երեւանի քանի մը տողնոց նկարագրականէն եաք ուր կը նշուին ցայտաղբիւրները, փողոցը արեւածագիկ ծախողներու բազմութիւնը եւ Իպրահիմ Թաթլըսէսի երգերը ունկնդրող չարժաւարները, կը կեդրոնանայ երիտասարդուհիներուն վրայ։ Գեղեցիկ են անոնք, չախչախիչ մեծամասնութեամբ համալսարանասրտ, սակայն, գործազուրկ· ատիկա պատճառ է որ երազեն հեռաւոր հորիզոններ, ուրիշ կեանքեր։

Լրագրողուհին ուշադրութիւնը կը գրաւէ երաժշտութեան ամէնուր ներկայութիւնը· ոտք երաժշտութեան խումբեր կան որոնք կը նուագեն ու կ'երգեն զանազան վայրերու մէջ։ անոնց ամէնէն ժողովրդականը «Բամբիռ»ն է։ Ուշադրութիւն գրաւող այլ պարագայ մըն է ամերիկեան երազը որուն որպէս խորհրդանիշ երիտասարդուհիի մը նկարը տեղ գտած է էջին վրայ· ան ճերմակ տափատ մը հագուած է որուն երկու ծայրերը գետեղուած են ամերիկեան դրօշակներ···։

Լրագրողուհին կը գրէ· «Արեւելքի Աբեւմուտքը կազմող այս հողերուն վրայ երիտասարդութիւնը մէկ կողմէն կը ձգտի աւանդութիւնները պահպանելու, միւս կողմէն՝ անհամբեր է տիրանալու համաշխարհային վայելքներու։ Ամէն բան նման է կովկասեան պարերու ներկայացումներուն· "կարգապահ ու ցրուած, հզօր եւ անապահով"»։

Ինչ կը վերաբերի երաժիշտներու եւ դրողներու մարդին, Ա· Սէօնմէզ կ'ըսէ թէ Օփերային մէջ չաբաթը քանի մը անգամ դասական երաժշտութեան համերգներ եւ օփերաներ կը տրուին։ Երիտասարդութեան ներկայի ամէնէն սիրած երաժիշտներուն գլխաւոր դէմքն է Աւետ Տէրտէրեանը։ Իսկ գիրքերու աշխարհէն Թուրք լրագրողը տպաւորած է գինեճոնի սովորութիւնը որուն համար կ'ըսէ թէ կու գայ հեթանոսական չրջանէն։ էջին վերջին նշումը այն է որ Հայաստանի բանաստեղծներուն մէջ ալ երիտասարդուհիները մեծամասնութիւն կը կազմեն։ Կը տրուի Վիոլէթ Գրիգորեանի անունը որուն համար կ'ըսուի թէ կը հետեւի «Է· դարու առաջին հայ բանաստեղծուհի Շուչանիկին հետքերուն»։

ապղեցիկ թերթերուն։ Այս օրէնքը կը պատճառէ նաեւ 25·000 կայքէջներու պատասխանատուները, քանի, սկիզբը, կը նախատեսէր որ ամէն օր, բովանդակութենէն երկու օրինակ յանձնուի դատախազին, կարգադրութիւն մը որ նոյնքան պարտադրիչ է որքան անիրականալի, կարգ մը կայքէջեր աւելի քան 500 էջ ունենալով։ Ցեւադային խորհրդարանական յանձնախումբը սրբագրեց եւ պատիժները կը նախատեսուէին միայն «նախատինքի, անուանարկութեան եւ սուտ լուրերու տարածման» պարագային։ Մասնագէտ փաստաբաններու համաձայն, հարցը այն է որ օրէնքը չատ անորոշ կը մնայ եւ բոլոր մեկնաբանութիւններուն առիթ կու տայ։ Կէօթըպորկի մէջ, Եւրոպացիները կրկին կոչ ըրած էին Թուրքիոյ որ «ժողովրդավարանայ» եթէ կ'ուզէ Եւրոպական Միութեան անդամակցիլ։ Հակառակ վարչապետին խոստումներուն, հարկ է հաստատել, կը չարունակէ «Ֆիկառո»յի թղթակիցը, որ իշխանութիւնը կառչած կը մնայ զսպումի զազափարաբանութեան մը։ Լրագրողներու հետապընդումները չեն դադրած եւ չարչարողներու դէմ հետապնդումներն ալ ապարդիւն կը մնան։ Թրքական համայնքը նախանձելու պէտք չունի չինական կամ պարսկական համայնքէն։

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ՝ Զէյնէլ Ապիտին Գըզըլեափրաք 16 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է այն մեղադրանքով որ գրած էր թէ «բռամաթիւ Քիւրտեր չարուած եւ սպաննուած են ՓՔՔ·ի եւ Թուրք բանակի հակամարտութեան ատեն 1984–էն 1991»։ Պոլսոյ Պետութեան ատեանը իր վճիռին մէջ կ'ըսէ· – «Հեղինակը կը դնէ որ քիւրտ ազգ մը կայ արեւելեան եւ հարաւ – արեւելեան չրջանը»։ Պատիժը արուած է լրագրողին բացակայութեան, քանի չէր կանչուած դատարան։

ԹՈՒՆՈՒՆԻԱ ՄԷՋ, ձերբակալուած է ընդդիմութեան (Ընկերվարական ժողովրդավարներու Կուսակցութիւն) պարագլուխը Մոհամէտ Մոռաս։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ 241–ի դէմ 283 ձայնով քուէարկեց, առաջին ընթերցումով, Ընկերվարական խումբին Սահմանադրական օրէնքի առաջարկը, որ Հանրապետութեան նախագահը կը վերածէ սովորական մահկանացուի մը, որ կը դատուի ռեւէ մկկուն պէս։ Օրէնքին առաջարկը կը ճչդէ որ Հանրապետութեան նախագահը, իր պաշտօնի չրջանին դործած արարքներուն համար, պատասխանատու է Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ։ Ոճիր կամ օրինազանցութիւն նկատուած արարքներուն համար, իր պաշտօնին ընթացքին կամ առաջ եւ որոնք կապ չունին իր պաշտօնին հետ, պատժականօրէն պատասխանատու է։ Օրէնքի այս առաջարկը չի կրնար տեղ մը յանգիլ առայժմ, քանի անոր սահմանադրական բնոյթը կը պարտադրէ որ երկու ժողովները (Ազգային ժողով եւ Ծերակոյտ) համապատասխան քուէ տան։

ՊՈՍՆԱԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ բարենորոգիչ երեսփոխան մը Հոսէյն Լոզմանեան 13 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է «արդարութիւնը նախատած» ըլլալու մեղադրանքով։

ԶԷՋԷՆԻՈՅ Գուդերէս քաղաքին մէջ, երեք յաջորդական պայթումներէ երկու հոգի մեռած է, 35 հոգի ալ վիրաւորուած են։

ՇՈՒԻՏՍԱԿԱՆ ոստիկանութեան դէմ 23 բողոքներ ներկայացուած են կէօթըպորկի Եւրոպական Միութեան վեհաժողովի առջեւ ծագած միջադէպերուն առիթիւ։ Բողոքները կը վերաբերին «բռաւութեանց», «իշխանութեան չահագործման» եւ «պարտականութեանց թերացման»։

ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՅ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿ

Այս տարի Պաղտատի հայութիւնը կը տօնէ Պաղտատի Հայ Երկսեռ Երիտասարդաց Միութեան հիմնադրութեան 75-ամեակը:

1926· տասնամեակ մը հազիւ անցած մահասարսուռ սեւ օրերէն, ժողովուրդ մը գաղթականութեան ցուպը դեռ նոր անկիւնած, ջարդի եւ տարագրութեան արհաւիրքները տակաւին թարմ իր մըտքին եւ յիշողութեան մէջ, ահա այս ջարդակոտոր ժողովուրդի ծոցէն ելած բուռ մը երիտասարդներ «Յարութեան չունչով» ոգեւորուած ի մի կու գան հիմը դնելու Պ. Հ. Ե. Ե. Միութեան: Միութիւն մը որ ազատային գաղութին միւս քոյր միութիւններուն, եկեղեցիին եւ դպրոցին կողքին, գրօչակիրը պիտի հանդիսանար հայապահպանման, գուտ ազգօգուտ ձեռնարկներու եւ հայութիւն բուրդ մէն մի միջոցառումի, իրաքեան բնակավայրի հիւրընկալ երկնակամարի ներքոյ, ուր Իրաքի արաբ ժողովուրդը եւ պետութիւնը նեցուկ կանգնեցան Հայուն իր հաւաքականութիւնը պահելու համար:

Թէեւ 1926 Յուլիս 22-ը ճշդուած է Պ. Հ. Ե. Ե. - Միութեան հիմնադրութեան թուականը, սակայն անոր կազմութեան գաղափարը կու գայ 1924-էն, երբ այդ չրջանին երիտասարդութիւնը հաւաքավայր մը կը փնտռէր, ուր կարողանար իր ներքին իղձերն ու մտածումները հաւաքարար դրսեւորել:

Ուստի 1926 Յուլիս 22-ին, վեց երիտասարդներ, յանձինս՝ Արամ Տիւզեանի, տոքթոր Գ. Սահակեանի, Յովհաննէս Ս. Յովհաննէսեանի, Յովհաննէս Մ. Յովհաննէսեանի, Արտաշէս Մկրտիչեանի եւ Խիկար Մովսէսեանի, ժողով մը կը գումարեն՝ նպատակ ունենալով երիտասարդական միութիւն մը հիմնել:

Այսպէսով բոլորն ալ իրենց վերապահութեամբ անմիջապէս գործի կը լծուին եւ մտքերու լայն փոխանակումէ ետք կը գումարուի նախաձեռնողներու առաջին ժողովը 1926 Յուլիս 22-ին, որուն ներկայ կը գտնուին 26 անձեր:

Առաջին հիմնադիր ժողովը լայնօրէն կը քննէ միութիւն կազմելու հարցը, անոր նպատակը կը ճշդուի եւ ապա առնուն կ'որոշուի, ինչպէս նաեւ կը քննուին այլ կարեւոր հարցեր:

Հիմնադիր ժողովները կը շարունակուին մինչեւ 1926 Դեկտեմբեր 2, թիւով 11 հատ, որոնք բոլորը կը գումարուին Պաղտատի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ բակը, ուր միութեան Ծրագիր - կանոնագիրը կը մշակուի եւ կը վաւերացուի:

Իր հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր Երիտասարդացը հանդիսացաւ այն տարուկ եւ հարազատ մթնոլորտը, ուր դրսեւորուեցան բազմաթիւ ձիրքեր, կազմուեցան դանազան յանձնախումբեր՝ վարելու եւ գործադրելու այլատեսակ ձեռնարկները (գրական - գեղարուեստական երեկոներ, հայկական պարի եւ երգի համոյթներ, վիտական համագումարներ, մարզական միջոցառումներ, թատերական երեկոներ, տիկիններու եւ օրիորդներու հաւաքոյթներ, ցուցահանդէսներ, ընտանեկան եւ անդամական պարահանդէսներ, զաշնահանդէսներ եւ զաշնացոյցներ, Հայոց պատմութեան եւ հայերէն լեզուի դասընթացքներ, համալսարանականներու հաւաքոյթներ, նուագահանդէսներ, երգահանդէսներ եւ բազմակողմանի այլ ձեռնարկներ: Մէկ խօսքով՝ Երիտասարդացը եղաւ այն անկիւնը ուր առօրեայ տագնապի անցուդարձերէն ետք հայ անհատը կու գար վայելելու հայահամբոյր մթնոլորտ մը՝ մտերմիկ չրջանակի մէջ:

Երիտասարդացի ծիրին մէջ է, որ ազգային գանազան ձեռնարկներով կ'ոգեկոչուի մեր անմահ նահատակներու, հերոսներու, զրագէտներու եւ մտաւորականներու յիշատակը:

Պաղտատի Հ. Ե. Ե. Միութիւնը քալվիտակցելով իրեն վերապահուած պարտականութեան եւ մղուած ազգային պատմական բարձր պիտակցութեամբ, սէրոյ, համերաշխութեան եւ համագործակցութեան մօտեցում ցուցաբերած է Իրաքի բոլոր հայկական միութենական հաստատութեանց նկատմամբ, առանց խորութեան:

Երիտասարդացի գործունէութեան զբնահատման ամէնէն ակնյայտ վկայութիւնը կատարուած է երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակի հրապարակումով, Երիտասարդացի յինանամեայ յոբելեանի առիթով 1974-ին...

«Մենք, կը վկայէ Վահափառը, երջանիկ ենք այսօր յատկապէս ողջունելու յիսուն տարիներու գեղմնաւոր գործունէութիւնը Պ. Հ. Ե. Ե. Միութեան, որ իրաքահայ կեանքի ամենավառ ու ամենակենսունակ արտայայտութիւններէն մին կը հանդիսանայ իր հոգեւոր ու ազգային առողջ ոգիով, իր բազմամեայ մաչկութային եւ ազգային ծառայուն գործունէութեամբ»:

Ցիշելու ենք նաեւ, որ Երիտասարդացը կրկնակի կոնդակի արժանացած է նաեւ Հայոց Հայրապետէն միութեան «Կոմիտաս» երգչախումբի գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանի առիթով, 1944-ին:

Երիտասարդացը տիրացած է ընդհանուրին դնահատանքին, իր ճիգերով չհամած է աննախընթաց ժողովրդականութիւն: 1920-ական թուականներուն հիմնուած մօտաւորապէս 30 անդամներէ բաղկացած այս միութիւնը ահաճ է, եւ այսօր անդամներուն թիւը կը հաչուէ աւելի քան 1400 հոգի:

Հիմնականօրէն այս անդամներն են, որ զօրավիգ հանդիսացած են միութեան բարոյական եւ նիւթական կարիքներուն, բայց համայնքը ընդհանրապէս ետ չէ մնացած իր աջակցութեան մէջ եւ հասցուցած է միութիւնը նախանձելի իր վերելքին ու վայելած ժողովրդականութեան:

Երիտասարդացի ժողովրդականութիւնը, իր անդամներուն գործօն ներգործութիւնը չսահմանափակուեցաւ Իրաքով, այլ ունեցաւ աշխարհացրիւ տարածք: Ուր որ կայք հաստատեց Երիտասարդացի անդամ մը, չարունակեց միութեան նպատակները իրականացնել, գործեց գանազան միութիւններու մէջ եւ իր կարեւոր ներդրումը ունեցաւ:

Երիտասարդացը առաջին եւ միակ հայկական միութիւնն է Իրաքի մէջ, որ տիրացած է սեփական կալուածի: Այսօր միութեան եզակի չէնքը եւ կեդրոնատեղին կը տարածուի մօտաւորապէս 4500 քառակուսի մեթր սեփական հողի վրայ, ինչպէս նաեւ առաւել 3900 քառակուսի մեթր տարածութեամբ ազգապատկան հող՝ կ'օգտագործէ իր մարզական եւ այլ նպատակներու իրագործման համար:

Հայ մշակոյթի ծառայ Երիտասարդացը հանդիսացած է մշակոյթի ոահվիրայ՝ Իրաքի Լրականութեան մէջ: Իր բազմաճաշակ եւ բազմազան մշակութային նախաձեռնութեանց մէջ առանձնակարգ տեղ կը գրաւեն «Կոմիտաս» երգչախումբին ելոյթները:

«Կոմիտաս» երգչախումբին համբաւը, պեկտարութեամբ Կարապետ Փիլմիլեանի, ոչ թէ ճանչցուած է Իրաքի ժողովուրդին կողմէ ընդհանրապէս, այլ նաեւ՝ Իրաքի սահմաններէն դուրս:

Երիտասարդացը 75 տարիներու ընթացքին միշտ մնաց երիտասարդ, միշտ իր շուրջ հաւաքելով նոր ու պիտակից երիտասարդներ, նոր, պատրաստակամ ու անսակարկ ծառաներ, նոր զոհաբերութեան պիտակից գործիչներ, նոր առաքինի վարչականներ եւ պատասխանատուներ: Ան միշտ ընդգրկած է երիտասարդ ուսանողական եւ համալսարանական խաւը եւ այս խաւէն ստացած է ու կը չարունակէ ստանալ բեղմնաւոր եւ արժանավայել հունճք:

Ցմռռնալ նաեւ, որ Երիտասարդացը աջ ձեռնարկած է լոզատազանի մը կառուցման, ուր ի մի պիտի հաւաքէ հայ ընտանիքները, երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները:

Այս ամէնը Երիտասարդացը կ'ընէ մէկ նպատակի համար՝ օտարութեան մէջ Հայը Հայ պահելու, եւ որ ամէնէն կարեւորն է, մեր նոր սերունդի սրտին ու հոգիին մէջ հայրենասիրութեան վոխանցելու ազնիւ հոգին կանչը, անոր մէջ արթնցնելու մեր միլիոնաւոր նահատակներուն վրէժը լուծելու իր հայեացքը մէկ նպատակի մխրճած՝ ԱԶԳԱՑԻՆ ՈՂՒՆ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄ:

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Ազդակ»

ՓՈՒՇԱՆ ՏԱՐՄԻ

ՄԵԾԵՐԸ... ՈՐ ՄԵԾԵՐԸ

Յաճախ կը պատահի որ ազգային հերոս, ժողովուրդներու կուռքը դարձած անձնաւորութիւն մը, մահուընէ մի քանի տասնեակ տարիներ վերջ, յօդուածներով եւ կենսագրութիւններով, կը ներկայացուի իր բոլոր մարզկային տկարութիւններով...: Զօրավար Անդրանիկի եւ Կոմիտասի մասին, ինչե՛ր չգրուեցան, եւ տակաւին ինչե՛ր կը գրուին Լենինի եւ Ստալինի, Հիթլէրի եւ Մուսոլինիի մասին...:

Վերջերս կը կարդայի որ Ուինսթըն Չըրչիլ, ազգային հերոս դառնալէ առաջ, մեծ տգաւորութիւն մը չէր ձգեր շուրջիններուն վրայ: Պետական անձեր եւ կուսակցական ընկերներ, կը վկայեն որ կարելի չէր իրեն հետ լուրջ խօսակցութիւն մը մշակել, առանց ճանձրացուցիչ մենախօսութեան վերածուելու, ուր նախապատրաստութիւնները կը վերջանան առանց եղրակացութիւններու: Անդադար խմոզ մը, որ չարունակեց իր այդ սովորութիւնը, վերչապետ ըլլալէ վերջն ալ: Բնականաբար, որպէս վարչապետ, այլ տգաւորութիւն կը գործէր իր խօսակիցներուն վրայ, քանի իշխանութիւնը կ'արկածախնդրութիւն մարդս: Ճիշդ ալ է որ, ոչ մէկ անձ, մեծի տգաւորութիւն կը գործէ իր ծառային վրայ, որ իր տէրը կր տեսնէ ամէն օր, ամէն վայրկեան, իր բոլոր մանր - մունը հարցերով եւ մարդկային կիրքերով...:

Մինչ տարիները կը սահին եւ օրէ օր կը նօսրանան ծանօթներուս եւ սիրելիներուս թիւը, առանց երբեք ուրիշին ծառան դարձած ըլլալու, հետզհետէ նուազ կը տգաւորուիմ երեւելի, համբաւաւոր անձերու մեծութենէն, ըլլա՛յ ներկայի, ըլլա՛յ անցեալի:

Քաւ լեցի, չեմ մերժեր հանճարներու գոյութիւնը, որ միշտ եղած են եւ պիտի ըլլան, կարգ մը պայմաններու մէջ, հաւտւածական խմաստով:

Առանձ Չըրչիլի պարագան: Այս քաղաքական անձը, միջազգային մեծ հեգմունք վայելող, արդարօրէն, որպէս մեծ մարդ, պատմութեան անցաւ, որովհետեւ միջազգային, սարսափելի աշխարհամարտ մը ծագեցաւ եւ ինք գտնուեցաւ վարչապետի աթոռին, արդարներու կողմը: Եթէ պատերազմը տեղի չունենար, ո՞վ պիտի յիշէր այսօր Ուինսթըն Չըրչիլ մը...:

Ամէն հանճար հաւտւածական սահմանափակում մը ունի: Չեմ կարծեր որ Սանանիա Շերակացին լաւ մանրանկարել ալ պիտէր, ոչ ալ Ալպէր Այնչթայն մը, առեւտուրէ կը հասկնար: Գլըդ Գէորգեան մը չափ: Ամենագէտ հանճար գոյութիւն չունի: Որքան փայլի անձ մը ասպարէզի մը մէջ, յաճախ, նոյնքան ճախճաւեր կը գտնայ ուրիշի մը մէջ... դժբախտաբար իրողութիւն է որ ամենակարող անձեր գոյութիւն չունին, ոչ ալ մարդկութեան եւ Հայրենիքի փրկիչներ:

Ա՛յլ է սակայն մարդուս մէջ գտնուող հաւտւատուն առաքինութիւններու պարագան, ուղղամտութիւնը, պարկեշտութիւնը, արտի բարութիւնը: Կարգ մը պայմաններու տակ, մեծ թուղ անձ մը, հանճարեղ եւ հզօր, հաւանաբար անընդունակ է եւ անկարող ուրիշ ասպարէզներու մէջ, բայց ուղղամիտը, արտով բարին եւ պարկեշտը, այդպէս կը մնայ բոլոր պարագաներու տակ:

Կրնայ ըլլալ որ կը սխալիմ, սակայն մէջս օր օր աճող անհամաձայնութիւնը աշխարհական, քաղաքական եւ եկեղեցականի, այսպէս կոչուած մեծերու հանդէպ, կը ստիպէն զիս որ նման եղրակացութեան յանգիմ:

Հ. Ց. Պ.

ԿԱՍԱՊԻՑ ԾՈՎՈՒ ՃԿՆԿԻԹԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ Է

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

«Ֆիկարօ» անուանական լաժնի էջերուն մէջ (Յունիս 15) ահազանգ կը տրուի չեչնէր ճկնկիթի սերահարներուն, իմանալով որ աւելի ժողովրդականացած գործունէութեամբ՝ խափարը որուն լաւագոյն որակ ունեցողը կ'արտադրուի Կասպից ծովուն վրայ ափ ունեցող երկիրներէն չորսին - Ռուսաստան, Ղազախստան, Թիւրքմէնիստան, Ազրպէյճան արդիլուած է արտածումը, որովհետեւ չափազանցած են իրենց արտահանումին մէջ: Միայն Իրանը դուրս մնացած է միջազգային այս պատժամիջոցէն, քանի որ բաւարար գտնուած է իր ընթացքը:

Արդեօք պատճառը այն է որ ամէնէն յարդի ճկնկիթը ունեցող ձուկին՝ թառափին տեսակը նուազում ցոյց կու տայ: 1970-ին պաշտօնական տուեալներով 22 հազար թոն թառափ որսացած են, 90-ական թուականներու վերջաւորութեան այդ թիւը իջած է 1100 թոնի: Այդ պատճառը ապօրինի ձկնորսութիւնն է որ օրինաւորին տասնապատիկը ձուկ կը հանէ ծովէն: Առեւտրական տեսակէտէ այդ համոզումը կը տիրէ որ օրինաւոր վաճառքը միայն 8 - 10%-ը կը կազմէ ընդհանուր գործառնութեան որ տարեկան մի քանի տասը հազարի չուրջ է:

Կացութիւնը վատթարացած է Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր: Ատիկա կը մատնուէ այն երկիրները որոնք տարածուած են «սպառման վտանգին ենթակայ բուսակրնութեան եւ կենդանական առեւտուրի պայմանագրութիւն»ը: 1973-ին 150 երկրի կողմէ տարբերուած այդ պայմանագրութիւնը կ'ընդգրկէ աւելի քան 800 տեսակ, որ սակայն՝ կոկորդիլոսէն մինչեւ ծովու կրիան, ինչպէս՝ ծաղիկի տեսակներ, խաֆիւներ, եւ այլն: Կան տեսակներ որոնք ոչ մէկ ձեւով կրնան առեւտրական սպառնալի վերածուիլ, մինչ ուրիշներ որոնց մաս կը կազմէ թառափը, կը վայելեն հակակրութիւն ու պահպանութեան ենթակայի կարգավիճակ: Այդ ձուկին ու խաւիարին արտածումին համար յատուկ արտօնագիր անհրաժեշտ է: Ան կ'առնուի վերոյիշեալ պայմանագրութեան միջազգային գրասենեակէն:

Անցեալ Դեկտեմբերին գրասենեակին կենդանիներու բաժինը Կասպից ծովափնեայ երկիրներէն ուզած էր որ 2001-ի արտադրութիւնը պակսեցնեն. ճկնկիթին համար սահմանաչափեր ալ դրուած էին: Մինչեւ Յուլիս 20 պայմանաժամ որոշած է այդ երկիրներուն որպէսզի եղած յանձնարարութիւններուն պատշաճեցնեն իրենց ընթացքը. հակառակ պարագային պիտի գործէ արգելքը:

Նիւթին կապակցութեամբ թառափի ճկնկիթին անցեալին մասին ակնարկ մը ալ տեղ գտած է նոյն էջին մէջ: Գիտնալ հարց կը գրէ թէ Մինչնադարուն պարարտ թառափ մը արդէն երկու խոզի արժէք ունէր: Աւանդաբար, անոր ճկնկիթը կը պատրաստուէր Ռուսաստանի ու Իրանի մէջ, սկսած ԺԸ. դարէն: Պատրաստութեան եղանակը Ֆրանսայի մէջ գործադրութեան կը դրուի Ի. դարու սկիզբին, երբ ամբողջ Եւրոպայի մէջ այդ ուտեստեղէնին պահանջքը կ'աւելնայ: Յօդուածագիրը կը յիշեցնէ թէ ճկնկիթը երկար ժամանակէ ի վեր ծանօթ էր Ֆրանսացիներուն. կը պատմուի թէ Արեւ արքայ յանկարծական կլթիկ մը ունեցած էր երբ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆԻ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾՆԵՐԸ

Սեւանի չրջանի 1500 տեսակ վայրի բոյսերէն 180-ը եւ 330 տեսակ կենդանիներէն 50-ը կը դանուի սպառելու վտանգին տակ: Բնապահական հաւասարակշռութիւնը կը խախտի ապօրինի ծառահատումներու, անասուններու արածեցնելէ, խոտհունձի, ինքնակամ չինարարութեան, ապօրինի պրօսպէրչութեան պատճառներով: Անցեալ տարուան փետրուարէն ի վեր կը գործէ Սեւանի լիճին հայ գօտիին հարցերով զբաղող յանձնաժողով մը որ որոշ աշխատանք կատարած է նչուած հարցերուն մէջ ու կը շարունակէ աշխատիլ:

Յունիս 14-ին նախագահ Ռ. Քոչարեան առցած է «Սեւանի մասին» օրէնքը. անով կը կարգաւորուին լիճին բնականոն զարգացման, բնական պաշարներու պահպանման պետական քաղաքականութեան իրաւական ու տնտեսական հիմերը:

կը համեմատէր Մեծն Պետրոսի դեսպանին նուիրած «սեւ ոսկի»ն:

Չինկիթը Ֆրանսա առաջին ներածողը եղած է «Փրինիխ» հաստատութիւնը, ուս աքսորեալ իշխաններուն հոճոյքին համար: Այդ ներածումը, սակայն, եղած է փոքր քանակութեամբ:

Չինկիթի Ֆրանսական բուն աւանդութիւնը ուսական է եւ անոր հիմնադիրներն են Պետրոսեան եղբայրները, 1920-ական թուականներուն: Այսօր զուարճալի է կարդալ որ Ռիչ պանդոկին տէրը անոնց ազդարարած է. «ձեր առեւտուրը չ'մկ ապագայ ունի»: Պետրոսեան եղբայրները Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն խոյս տալով հաստատուած էին Փարիզ: Այդ թուականներուն ձկնկիթը տակաւին գրեթէ ամբողջովին բացակայ էր փարիզեան սեղաններէն: Այդ բացակայութիւնն էր որ գործի մղած էր երկու եղբայրները որոնց ծնողքը Բաքուի մէջ տէր էր ձկնկիթի պատրաստութեան հաստատութեան մը (Մայիլեան):

Մեզքն եւ Մուշեղ հանգիպում կ'ունենան Բոլշեւիկներու Արտաքին առեւտուրի նախարարին հետ ու անոր կը ներկայացնեն իրենց ծրագիրը որ չատերու կողմէ անիրագործելի կը համարուի: Այսուհանդերձ, անոնք կը յաջողին հիմը դնել խորհրդային թառափի ձկնկիթի արդիւնաբերութեան մը մեծաչուրհին որ պիտի տեւէ 70 տարի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՇԱՏ ԵՐԱԽԱՑ ԿԸ ԾՆԻ

Եգիպտոսի բնակչութիւնը հասած է 66 միլիոն 552 հազարի, ըստ մարդահամարի ընդհանուր կազմակերպութեան վերջին տեղեկագրին: Նոյն աղբիւրին համաձայն, մանուկ մը կը ծնի ամէն 23-ուկէս երկվայրկեան: Կազմակերպութեան նախագահը կը խոստովանի, որ հակառակ կառավարութեան ջանքերուն դէմ դնելու համար ժողովրդագրութեան հարցին, ի վիճակի չեն եղած վախճքելի հաւասարակշռութեան հասնելու: Պատճառն այն է որ կեանքի ալ երեք տարիով երկարաձգուած է: Այս թիւերը վերաբածած են ժողովրդագրական ահին առաւելութիւններուն եւ անպատեհութիւններու վիճարկումը: Երկու տեսակէտներ իրարու կը բախին: Ժողովրդագրական ահը խոչընդոտ մը կը ներկայացնէ բարեկառավման, կամ չնդհակառակն ոչ արհամարհելի հարստութիւն մըն է, զոր պէտք է պատշաճ կերպով չահագործել: Առաջինի տեսակէտը կառավարութեան կը պատկանի: Երկու ամիս առաջ, մամուլի խմբագրապետներուն հետ հանդիպումի մը ընթացքին, վարչապետ Աթէֆ Էպէյիտ յայտարարած է որ ժողովրդագրական ահի դանդաղեցումը միակ միջոցն է, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ զգալ «կառավարութեան ի գործ դրած բարգաւաճման ճիգերուն պտուղները»: Նախագահն իսկ ըսած է որ «ժողովրդագրական ահը աղէտ մըն է որ կործանեց կառավարութեան բոլոր ջանքերը, որոնց նպատակն էր բարձրացնել քաղաքացիներուն ապրուստի մակարդակը, քանի անոնց մէկ երրորդը աղքատութեան սեմէն վար կ'ապրի»:

Ընտանեկան փլանհնգի հարցին կարեւորութիւնը չեչտուած է 80-ական թուականներէն, երբ տնտեսութիւնը ծանրակշիռ խնդիրներ ունէր. - եկամուտի նուազում, տարադրամի պահեստներու նուազում (1989-ին, մէկ միլիառ տոլարէն պակաս), պիւտճէի բացի վտարացում եւ այլն, եւ այլն:

Ժողովրդագրական ահի դէմ պայքարը նուազած է 90-ական թուականներու ընթացքին, երբ զարկ տրուած է տնտեսութեան: Կարգ մը տնտեսագէտներ կոչեր ըրած են մարդկային հարստութեան չահագործման, օրինակ տալով Չինաստանը, որ հակառակ իր կարեւոր բնակչութեան, այսօր, տնտեսական ուժերու մաս կը կազմէ:

Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն նաեւ խնամապաչտները, որոնք դէմ են բնտանեկան ծրագրաւորումի մը: Մահմետական եղբայրներու երեսփոխան մը՝ Մահֆուզ Հիլմի, հեղնանքով կ'ըսէ. - «Ի՞նչ կ'ուզէ այդ մարդահամարին արդիւնքները յայտարարելով: Պէտք է մարդի՞կ ապահովել բնակչութեան թիւը պահպանելու համար»: Դեռ կ'աւելցնէ. - «Ամէնէն տրամաբանականը մարդոց աչխատանք գտնելն է եւ աւելցնել արտադրութիւնը եւ ոչ թէ մարդոց ըսել որ զաւակ չունենան»: Ըստ ժողովրդագրական ուսումնասիրութեանց կեդրոնին, Եգիպտոս ժողովրդագրական հաւասարակշռութիւն չունենար մինչեւ երեսուն տարի, պայմանաւ որ ընտանիք գլուխ երկու զաւակէն աւելի չունենան: Այլապէս, 2029-ին, երկիրը 123 միլիոն բնակիչ կ'ունենայ, ինչ որ ամէնէն հաւանականն է:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

Աթէնքի Զափէոնի բացօթեայ հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 2-ին, Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի ելոյթներու չարքին, նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Յունաստանի ազգային վարչութեան, տեղի ունեցած է Հայաստանի Ազգային Կամերգչախումբին նուագախումբի հրամցուցած երեկոյթը: Յանուն Ազգային վարչութեան համերգին բացումը կատարած է Տիկին Եղիս Պատմաճեան: Ապա, գործադրութեան դրուած է օրուան յայտագիրը, ուր տեղ գտած էին Մոցարթի, Շեթրաուս - Պերկի, Միքիս Թէոտորաքիսի, Է. Միքրզկեանի, Կոմիտաս - Ալամդարեանի, Ռուբէն Ալթունեանի գործերը: Նուագախումբը կը բազկանայ 26 արհեստավարժ նուագողներէ, դեկավարն է Արամ Ղարաբէկեան: Նուագախումբին ընկերակցութեամբ երգած է Նունէ Պատալեան (Գարմէն):

*
**

Ֆիրմի (Յունաստան) մէջ, Մայիս 26-ին տեղի ունեցած է «Քոչումեան» ակումբի բացումը, որու յաչորդած է Մայիս 28-ի առթիւ խրախճանքը, կազմակերպութեամբ Ֆիքսի Կոմիտէի, Հ. Կ. Մաչի Ռուբինա, Համազգայինի Գէորգ Կառավարենց մանանաճիւղերու վարչութեանց եւ Հ. Ց. Դ. Երիտասարդական Միութեան «Դրօ» խումբին: Օրուան բանախօսը եղած է Հրայր Շահինեան, Շրջ. Կոմիտէի անունով ակումբին բացումը կատարած է Միսաք Զաքալեան: Դրօ խումբն ալ ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր:

*
**

Սելանիկի «Մակեդոնիա» համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Ց. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբին, Մայիս 27-ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 83-րդ տարեդարձը (1918, Մայիս 28): Հանդիսավարը եղած է Յովիկ Գասապեան, որ նաեւ արտասանած է օրուան բանախօսութիւնը:

ՄԱՐՍԷԼ

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՃԱՇ

Համբարձման տօնին առիթով, կապոյտ Խաչի Մարսէյլի «Լէօլա Սասունի» մասնաճիւղը ճաշ մը կազմակերպած էր Մայիս 24-ին, Տընի Փափէն Ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ:

Առաւօտեան կանուխէն արդէն հոն էին խաչուհիները, պատրաստելու համար համեղ կերակուրները: Ամէն բան պատրաստ էր արդէն երբ տասնեակ խաչուհիներ ուրախութեամբ եւ անհամբեր կը սպասէին իրենց մօտերիմ բարեկամներուն ու համակիրներուն ժամանումին:

Ժամը 12 էր, կէսօր, ու հիւրերուն դալը մօտ էր: Տասը վայրկեան յետոյ արդէն դպրոցին բակը լեցուեցաւ հոծ բազմութեամբ:

Ադնիւ խաչուհիները հիւրերը առաջնորդեցին դէպի ճաչասրահ ու սկսան դրաւել իրենց տեղերը սեղաններուն չուրջ: Ներկաները նախ ախորժաբեր խմիչքներով սկսան բարձրացնել իրենց բաժակները ու խմեցին իրարու կենացը: Դուրսը արդէն սկսած էր կարմրիլ փառաւոր խորովածը. սեղաններուն վրայ առատ էին նաեւ ուրիչ համեղ ուտեվիքներ: Ճաչի ընթացքին եղան ժողովրդային խանդավառ մի քանի երգեր ու արտասանութիւններ: Ճաչի աւարտին տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն, խանդավառ մթնոլորտի մէջ ու Համբարձման երգերով: Ապա, հիւրերուն հրամցուեցաւ պտուղ, սուրճ ու տեսակ-տեսակ կարկանդակներ ու մանաւանդ աւանդական ցորենի հատիկ, քաղցր չամիչով լեցուն:

Ժամը արդէն հասեր էր 18-ի երբ հիւրերը սկսան պատրաստուիլ մեկնելու, իրենց ջերմ ու սրտաբուխ չնորհակալութիւնները յայտնելով մասնաճիւղիս անդամուհիներուն:

ՄՈՒՐԱՏ ԻՆՃԻԵԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴՈՒՆՓԱԿ ՆԻՍՏԸ

Այս պզտիկ պատմութիւնը ցոյց կու տայ, թէ ատենապետը փոթորկայոյզ նիստի մը հեռապատկերներէն կը վախնար:

Ներսէս Օհանեան բուռն կերպով քննադատեց Վարչութիւնը եւ ըսաւ, թէ՝ - Վարչութեան անդամներէ ոմանք անձնական չահեր կը հետապնդեն:

- Ո՞վ են այդ անդամները, անունը տուէ՛ք, - կը պոռային երեսփոխանները:

Գլուխները հեռուէհեռ կը տաքնային, կիրքերը կը բորբոքէին:

Օհանեանէն յետոյ խօսեցան Շահրիկեան, Ժոպ Սայապալեան եւ տոքթոր Փաշայեան:

Ունկնդիրները, որ դուրսը կեցած էին, սկսան ժողովասրահին դուռը զարնել՝ պահանջելով, որ ժողովը դռնբաց կատարուի:

Պահ մը աղմուկ եւ չվոթուիլներ տիրեց, յետոյ ունկնդիրները ցրուեցան, ու ժողովը չարունակեց իր վիճաբանութիւնը:

Մէկ քանի երեսփոխաններ եւս խօսեցան, եւ ի վերջոյ ոտքի ելաւ Տիրան Երկանեան, յուզուած եւ ժժգոյն դէմքով մը... եւ մի առ մի ընդունեաւ, թէ ճիշդ էին իր մասին եղած քննադատութիւնները:

Ի վերջոյ, ընդունուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.

«Ազգային ժողովը, լսելէ յետոյ Վարչութեան հրաժարականին չուրջ թեր ու դէմ խօսուածները, Քննիչ Յանձնաժողով մը կազմելով՝ անոր կը յանձնարարէ անմիջապէս լսել Վարչութեան համարատուութիւնը եւ իր եզրակացութիւնը փութով բերել, որպէսզի այդ եզրակացութեան արդիւնքին համեմատ ժողովը իր որոշումը տայ»:

Այսպէս փակուեցաւ Ազգային ժողովին դռնփակ նիստը, եւ երեսփոխանները ցրուեցան:

- Իսկ թիւ 17 խաֆիէին խնդի՞րը, - հարցուց երեսփոխան մը Վարչութեան անդամի մը:

- Այդ մասին մեր քննութիւնները դեռ չեն աւարտած, - պատասխանեց միւսը:

- Որո՞ւ վրայ կը ծանրանան կասկածները:

- Այդ մասին բան մը չեմ կրնար ըսել:

- Գոնէ կարեւոր հետք մը գտա՞ծ կ'ը:

- Ներեցէք, որ ձեր հարցումին չպատասխանեմ...

Եւ Վարչութեան անդամը հեռացաւ արագ քայլերով:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԿԱՆԱՆՁ ՀՈՎԱՆՈՑՈՎ ԿԻՆԸ

Ինչպէս տեսանք, Ազգային ժողովի նիստը նախ դռնբաց եղած էր, եւ ունկնդիրները նիստը սկսելէն ու դիւանական գործողութիւնները կատարուելէն յետոյ դուրս հանուած էին:

Այդ ունկնդիրներուն մէջ կը գտնուէին նաեւ մէկ քանի կիներ եւ օրիորդներ:

Առաջին վայրկեանէն իսկ մէկ քանի երեսփոխաններու եւ դրագրողներու ուշադրութիւնը գրաւած էր չիք հագուած, նուրբ դիմագիծներով մանկամարդ կին մը, որ կանանչ գոյն հաւանոց մը բռնած էր ձեռքը, ինչ որ տարօրինակ տպաւորութիւն մը կ'ընէր զինքը դիտողներուն վրայ:

Արդարեւ, ձմեռուան մէջ ամառնային հովանոց մը անսովոր բան մըն էր, մանաւանդ կնոջ մը համար, որ խնամուած ու ճաչակաւոր արդուզարդ մը ըրած էր:

«Կարծես դիտմամբ այդ հովանոցը առած է իր վրայ ուչադրութիւն գարձնելու համար», - կը խորհէին ոմանք:

Ո՞վ էր այդ կինը: Այս հարցումը կ'ընէին իրարու մամուլի ներկայացուցիչները՝ առեն - առեն եռեւ զառնալով ու կինը դիտելով: Ո՛չ ոք կը ճանչնար զայն, ու այս բանը աւելի կը սրէր իրենց հետաքրքրութիւնը:

Սեպուհ Ակունի եւ Գրիգոր Թորոսեան (Կիկո) մասնաւորապէս կը չահագրգռուէին այդ անծանօթուհիով:

Իրենց համար կարծես տեսակ մը պըզտիկութիւն կը համարէին չճանչնալ կին մը, որ հայ կիսաչխարհիկ մը ըլլալ կը թուէր:

- Գեղեցիկ աչքեր ունի, - դիտել տուաւ Թորոսեան:

- Եւ անառակ քիթ մը ու վաւաչոտ շրթունքներ, - աւելցուց Ակունի:

- Արդեօք երեսփոխանի մը համանուհի՞ն է:

- Խենթ խօսքեր մի՛ ըներ:

- Ուրեմն ինչու եկեր, ժողովի եկեր է:

- Ո՞վ գիտէ, թերեւս մէկը տեսնալ կ'ուզէ... եթէ սրահը լեցուած չըլլար, իրեն կը մօտենայի ու խօսակցութեան կը բռնուէի հետը:

- Անպատճառ բերասի ըլլալու է այս կինը, - պնդեց Թորոսեան:

- Թերեւս մեր կարծածին պէս չէ ու պատուաւոր կին մըն է, - ըսաւ Ակունի:

- Կրնայ ըլլալ ... ինչ որ է, պէտք է լուսաբանենք այդ խնդիրը: Խորհրդաւոր բան մը կայ այս կնոջ հոս ներկայութեան մէջ:

- Կը կարծե՞ս, որ կապ ունի թիւ 17 խաֆիէին խնդրին հետ, - հարցուց Ակունի խնդալով:

- Զրլլալիք բան չէ ... չե՞ս դիտեր որ ամէնն խնդրի մէջ կնոջ մատ կայ:

- Գրաւ կը դնեմ, որ այս կինը վարժուհի մըն է...

- Եթէ Սմբատ Դաւիթեանը հոս ըլլար, անոր կը հարցնէինք:

Ու այսպէս երկու խմբագիրները խորհրդաւոր կնոջ վրայ կը խօսէին առանց կարենալ գիրար լուսաբանելու:

(Շար. 5)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 24ème année consécutive
La M.C.A. a le plaisir de présenter
Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET,**
Député-Maire d'Alfortville

GALA M.C.A. - 2001

Langue Arménienne
Elèves de l'Ecole de danse arménienne
de la M.C.A.

SAMEDI 23 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire, Alfortville

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

Soirée Diaporama

La Commission Culturelle de l'Eglise Arménienne de Chaville
vous invite à une **SOIREE DIAPORAMA :**

«Voyage au pays des souvenirs»
Témoignage ethnographique de la présence arménienne dans les villes et villages d'Asie Mineure
(Marzevan, Amassia, Tokat, Sivas, Kayséri, Cappadoce, Yozgat, Van, Aghtamar et les villages de la soie autour de Boursa)

par **Haïk DER-HAROUTIOUNIAN**
le samedi 23 juin à 20h45
à l'Atrium de Chaville (92370)
(salle Jefferson)
Parvis Robert Schuman —
Avenue Roger Salengro
— Entrée libre —

ՄԱՐՍԼԻԱԻ ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ
Մշակոյթի կեդրոնի
կազմակերպութեամբ
ՄԿԿ _ ԴԵՐԱՄԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆ
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ
«ԱՆՀԱՅԱՑԻ ՏԻԿՆԸ»
կատարողութեամբ

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՋԵԱՆԻ

հայրենի հանդրաճանաչ դերասանուհի
Ուրբաթ, Յունիս 22, ժամը 20·30
Սահակ _ Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի
Ափծրունի Ջրբաչեան սրահը
339, av. du Prado, 13008 Marseille
Մախքերու մատակարութիւն 60 ֆրանք:

HAMAZKAINE

Forum 2001

Que faites-vous pendant les vacances?
Vous aimeriez passer vos vacances dans une ambiance chaleureuse et instructive ?

HAMAZKAINE propose cet été du 15 au 28 juillet un rassemblement de jeunes étudiants arméniens à Beyrouth.

POUR
- mieux connaître la culture arménienne;
- faire des échanges entre jeunes venus de différents pays de la diaspora;
- discuter et débattre de thèmes qui intéressent la jeunesse.

Des conférences, des débats animés par des professeurs.

Visite des institutions arméniennes et du Catholicossat de Cilicie.

Le **FORUM** prévoit également des moments de détente, des visites touristiques à Anjar (village arménien) et autres sites ainsi que des soirées inoubliables.

Participation aux frais
(hors transport aérien) :
Pension complète 600 USD
Demi-pension 300 USD

Pour tous renseignements vous pouvez consulter notre site web :
www. hamazkain.com
ou contacter Hourig Baghdassarian :
☎ 01. 42. 29. 10. 24.

ՇԱՐԱՒԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Իւզպէկի հետեւեալ նուէրները :

Բ. ՅԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Ժապ Այվազեան 200 ֆրանք, Տիկին Անիկ Վասիլեան 50 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Քէնտէրեան 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սմսարեան, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 500–ական Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Արթին Գազանճեան 100 Ֆր·, Օր· Նատին Տէր - Յակոբեան 50 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարապետեան 200 ֆրանք, Օրիորդ Սթէֆանի Դաւիթեան 500 Ֆր·, Տիկին Սէյի Պապայեան 200 ֆրանք, Պր· Հանրի Սէտէֆ 1000 Ֆր·, Պր· Ստեփան Վարժապետեան 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քըշիկեան էրթիլ Սէտէֆի յիշատակին 1000 Ֆր·, Տիկին Սոնիա Մահէն - Տաճիլճեան 600 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Փանոսեան, Տիկին Վարդուհի Սթէֆանօ, Տէր եւ Տիկին Մ· Մարտիրոսեան 200-ական ֆրանք, Տիկին Յարութիւն Թէքնէկեան, Պր· Ժորժ Արզապեան 1000-ական Ֆր·, Տիկին Կիւրինեան 500 Ֆր·:

(Շար·)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE ՓԱՐԻԶ

RENCONTRE

avec

Claude MUTAFIAN

et

Eric VAN LAUWE

Présentation de leur dernier ouvrage paru aux Editions «**Autrement**»
"L'ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE"
Proche-Orient et Sud-Caucase du VIIIe siècle av. J.-C. au XXIe siècle
— Projection de diapositives —
Vendredi 22 juin à 20 heures 30
à la M.C.A. de Paris
17, rue Bleue — 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

⁂

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

INFORMATIONS ARTISTIQUES

Trio «**Jean Français**» et Quatuor «**Hélios**»
avec Marianne AIMAR (soprano)
en **CONCERT le dimanche 24 juin à 18h**
Eglise Catholique Arménienne,
13, rue du Perche, Paris 3^e
Programme: Katchatrian — Dvorjak — Schubert — Prokofiev
Renseignements et réservations au :
☎ **01.48.08.58.66**

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ
ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդաճաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր·
15 օրուան համար 12·800 Ֆր·

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով ապահանգրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յունիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի բարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա· Քհնյ· Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգոբեան՝ 01 47 43 12 66

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.
Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en contactant notre secrétariat au 01. 48. 24. 46. 57 qui vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 12 août.

Date du séjour :
Du 27 juillet au 19 août

Prix :
Colonie de Bellefontaine : pension 3 550 F + voyage 450 F (Paris et Marseille)
Camp rayonnant de Bellefontaine : pension: 3 800 F + voyage 450 F (Paris et Marseille)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 22
VENDREDI
22 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·193 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·193

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՆԱՉՆԵՐՈՒ նախապահական թեկնածու ընտրուեցաւ Ալէն Լիփիէց մեծ անակնկալ պատճառելով։ Արդարեւ, չափազանց ի վեր արդէն, Նոէլ Մամէռ կամ ու պատրաստ էր եւ կը ներկայանար իբրեւ թեկնածուն, ոչ ոք կը կասկածէր այդ մասին։ Յունիս 20-ին, սակայն պատահեցաւ անոպատեղին եւ Ալէն Լիփիէց կանգնեցուց ժողովին 3258 ձայնով 3183-ի դէմ Նոէլ Մամէռի, կանաչներու թեկնածու ընտրուեցաւ, թէեւ բուն արդիւնքները պիտի յայտարարուին միայն քանի մը օրէն, երբ կուսակրկիտի եւ Ռէֆիւնիոնի քուէներն ալ հաշուին։ Մինչ այդ, ուրեմն, Լիփիէց ձայներու 50,2%-ով պարտութեան մատնած էր կանաչներու ամէնէն ծանօթ եւ ժողովրդական դէմքը, մինչ ամէն մարդ վստահ էր որ ինք կ'ընտրուէր եւ ոչ թէ այս անծանօթը։ Այս նոր թեկնածուն ծայրայեղ ձախի, մաոյական անցեալ մը ունի, որը չուրանար։

ՕԹԱՆ տրամադիր է քանի մը հազար զինուոր ղրկելու Մակեդոնիա, հսկելու համար ալպանական կեռիլլային ապստամբման գործողութիւններուն, ընդառաջելով Սկիւպի դիմումին։ ՕԹԱՆ–ը սակայն վերջնական որոշում պիտի չտայ, ցորչափ մակեդոնական կառավարութիւնը, որ Մայիս 12-էն ի վեր կը համախմբէ սլաւեան եւ ալպանական կուսակցութիւնները, համաձայնագիր մը ստորագրած չըլլայ ՈՒՇԻՔԻ ապստամբներուն հետ համաւոր ապագինման պայմանների շուրջ։ 3000 զինուոր, գլխաւորաբար եւրոպացի, կրնան ղրկուիլ, բայց, համաձայնագիրը դեռ չէ ստորագրուած եւ նախապայման է։ Մակեդոնիոյ նախագահ Թրաժկովսկի յայտարարած է որ քաղաքական կլոր սեղանը առկախուած էր պատճառով որ ալպանական կուսակցութիւններ, որոնք «ազատական դրութիւն» մը կը պահանջեն դիրք փոխեն։ Պատասխիք մէկ քառորդը կը ներկայացնեն Մակեդոնիոյ 2 միլիոն բնակչութեան։

ՊՂՏԱՑ կ'ամբաստանէ Ամերիկացիք եւ Անգլիացիք որ 23 բնակիչ ազատնած են իրաքի հիւսիսային օդանաւային չարձակման մը ընթացքին։ Ըստ Իրաքի այդ թռիչքը տեղի ունեցած է երեքշաբթի առաւու, Յունիս 19-ին, մինչ որ Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն կը հերքեն։ Պաղտատ կ'ըսէ թէ քրտաբոյ ֆութպոլի մարզադաշտ մըն էր թէ Սֆիր դիւղը, Մուսուլի արեւմուտքը։ Ուաշինկթըն կը պնդէ որ նման բան չկայ եւ իրաքցիներու հնարքն է։ Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու այս թռիչքները կը մեկնին Քրքուքի Ինճիրլիք կայանէն, ուր եւս բաներ մը կը յայտարարէ որ ոչ մէկ ռումբ նետուած է երեքշաբթի եւ Չորեքշաբթի կատարուած թռիչքներուն։

ՏԱՀԻՐԻ ՄԷՋ 70 հոգի (40 ոստիկան եւ 30 զոհի ցուցարար) վիրաւորուած են Յունիս 20-ի իրիկունը, բախումներու ընթացքին։

ՏԻՍԷԼԴՈՐՖԻ (Գերմանիա) դատարանը երկու տարի եւ ինը ամիս բանտարկութեան դատապարտած է ՓՓՔ-ի նախկին զեկավար մը՝ Սայիտ Հասսօ, այն մասնաւորութեամբ որ «ոճրային կազմակերպութիւն» մը զեկավարած է։

ԼԻՏՈՒԱՆԻՈՑ վարչապետը՝ Ռոլանդաս Պակաս իր հրաժարականը տուած է նրպատակ ունենալով վերկեզ կեդրոնական համախմբումը որ իշխանութեան գլուխ է։

ԼԻԲՐԱՆ (գեղապաշտութեան եւ հակահրէութեան դէմ միջազգային լիկա) Փարիզի դատարանին դիմելով դատ բացած է Պաշար էլ – Ասատի դէմ, պահանջելով որ Սուրիոյ նախագահը դատարան ներկայանայ «գեղապաշտական անուանարկութեան եւ գեղապաշտական ատելութեան դրգռումի» համար։ ԼԻԲՐԱ–յի դատին դրգռապատճառն է Պաշին առջեւ էլ – Ասատի արտասանած խօսքերը Իսրայէլի դէմ, երբ Յունս. Պօղոս Բ. Դամասկոս կ'այցելէր։

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ, Յունիս 21–ին եւ 22–ին տեղի կ'ունենար առաջին համաշխարհային համագումարը մահապատիժի դէմ։ Շուրջ 20 խորհրդարաններու նախագահներ ի շարս որոնց Ֆրանսայի Սղգային Ժողովի նախագահը՝ Ռեմոն Ֆորնի կոչ մը կ'ընեն այս առթիւ ի նպաստ մահապատիժի ընդհանրական ջնջումին։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՆ ՈՒՇԱԳՐԱԻ ՄԱՏՆԱՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

«Ազմէնփրէս» Յունիս 19-ի հաղորդաշարին մէջ տեղ տուած էր ռուսական մամուլէն արձագանգի մը։ Հայաստանի աշխարհաքաղաքական դիրքին, դերին ու չըջանէն յետագայ զարգացումներուն տեսակէտէն ուշագրաւ դրութիւնը լոյս տեսած է վերջերս, «Նովիէ Իզվեստիա» թերթին մէջ։ Հոն երկու բան կը մատնանշուի. առաջինը ռուսեւազգրեչնականական համաձայնագիրը մըն է, հիւսիս – հարաւ փոխադրական ճամբուն համար Ռուսաստանի, Ադրբեջանի եւ Իրանի երկաթուղիները միաւորելու մասին։ Այդ ճամբով կը նախատեսուի Պարսից ծոցի, Հարաւային Ասիոյ եւ Միջին – Արեւելքի երկիրներէն Ռուսաստանի վրայով բեռներու փոխադրութիւն դէպի Կեդրոնական Եւրոպա եւ սկանտինաւեան երկիրներ։ Թերթը չեչտելով որ Ռուսաստանի կողմէ Իրանի հետ երկաթուղիի կապին համար որպէս միջանկեալ օղակ ընտրուած է Ադրբեջանը եւ ոչ Հայաստանը, այն մեկնաբանութիւնը կու տայ որ «Ռուսաստան կը հրաժարի Հայաստանը աշխարհաքաղաքական դերութենէն դուրս բերելէ»։

Ուշադրութիւն դրաւող 2-րդ իրադարձութիւնը Թուրքիոյ մէջ Հարկ. հետազոտութիւններու հիմնարկին բացումն է։ ըստ Թերթին, ատիկա կրնայ նշանակել հայեւթրքական յարաբերութիւններու բըլնականոնացում մը, որպէս կովկասի աշխարհաքաղաքական ոլորտին մէջ նոր միտումի արտայայտութիւն։ Ռուսական թերթը այն կարծիքը կը յայտնէ որ այդ հիմնարկը կը դառնայ Հայաստանի առընչութեամբ Թրքական կառավարութեան եւ Արտաքին գործերու նախարարութեան համար առաջարկ պատրաստող մարմին։ Իսկ նման մարմին մը հիմնել կը նշանակէ որ Անգարա արդէն հաստատած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ մշակելու անհրաժեշտութիւնը. այդ անհրաժեշտութիւնը, կը կապուի կարգ մը գործօններու, ինչպէս՝ Անգարայի վրայ ԱՄՆ–ու ճնշումը, Թուրքեւադրբեջանական յարաբերութիւններուն տակարացումը, Թուրքիոյ անտեսական խոր ճգնաժամը. բաներ որոնք երկրին իշխանութիւնները կը մղեն մտածելու ոչ թէ աշխարհաքաղաքական վարկածներու, այլ՝ անտեսական իրապաշտ ծրագիրներու մասին։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 20 / 21)

ՀՈԿՏ· 27–Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտ· 27–ի դատավարութեան Յունիս 20–ի նիստին Ն· Յունանեան պատասխանելով մեղադրողին հարցումին թէ կրնա՞ր զոհերէն մէկուն սպանութիւնը անոնց անհնազանդութեան հետեւանք ըլլալ, ըսած է թէ Վ· Սարգսեանի եւ Լ· Պետրոսեանի պարագան այդպէս կրնայ նկատուիլ, քանի որ երկուքն ալ իրենց ատրճանակը հանելու չարժուած ըրած են։ Ան հերքած է ըսուածն ալ թէ ինք մասնակցած է Արցախի պատերազմին։

*
**

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ "ԳԻՏԱԿԱՆ" ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Թրքական «Հիւրրիյէթ» օրաթերթը կը հաղորդէ թէ Յունիս 27–ին տեղի կ'ունենայ Թուրքիոյ Ազգ· Ժողովին հովանաւորութեամբ լոյս տեսած «Հայերը Օսմանեան կայսրութեան վերջին շրջանին» դիրքին դիմեաճոնը։ Նախապէս տեղի ունեցած է դիրքին ներկայացման հանդիսութիւը, որու ընթացքին Ազգ· Ժողովի նախագահը՝ Իսմէթ Իգկին տեղացի եւ օտար բազմաթիւ ներկաներուն ծանօթացուցած է հատորը։ Ըստ «Հիւրրիյէթ»ի տեղեկատուութեան, դիրքը որ լոյս տեսած է անգլերէնով ու կը կրէ «The Armenians in the Late Ottoman Empire» խորագիրը, պէտք է նպաստէ «ծանօթացընելու համաշխարհային հանրութեան Օսմանեան կայսրութեան անկումի շրջանին Թուրքիոյ դէմ կատարուած գործողութիւններուն առընչուղ պատմական իրադարձութիւնները»։ Աւելորդ է ըսել որ հետապնդուած բուն նպատակն է անշուշտ հերքել ցեղասպանութեան հայկական պնդումները։

ՀՈԿՏ· 27–Ի ԳՈՐԾԻ ՎԵՑ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ ՀԱՄԱՆԵՐՈՒՄԷՆ Կ'ՕԳՏՈՒԻՆ

Հայաստանի «Ազգ» օրաթերթը (Յունիս 21) կը տեղեկացնէ թէ Հոկտ· 27–ի քրէական գործի վեց ամբաստանեալները՝ Արմէն Գասպարեան, Աւետիք Մինասեան, Արմէն Յարութիւնեան, Սարգիս Եթիմեան, Սաշիկ Ղէչեան եւ Միսաք Մկրտչեան, դատաւոր Սամուէլ Ուզունեանի որոշումով ներումի արժանացած եւ դատավարութեան դահլիճէն ազատ արձակուած են։ Դատարանը վճռած է դիրենք ունկնդրել որպէս վկայ եւ իրրեւ այդ անոնք պարտաւոր են դատարանը տեղեակ պահելու իրենց բացակայութենէն։ Ներման հարցը արծարծած է ամբաստանեալ Ա· Գասպարեան, որուն ի պատասխան դատաւորը հարց տուած է թէ իրենք խնդապէս կը փափաքի՞ն ներման արժանանալ, թէ ոչ կը նախընտրեն արդարացումի այլընտրանքը։ Ամբաստանեալները միաբերան փափաք յայտնած են ներման արժանանալու։ Դահլիճին մէջ որեւէ առարկութիւն չէ լսուած, քանի որ համաներումի որոշումը օրէնք է։ Նշենք որ անոնցմէ Ա· Գասպարեան եւ Ա· Մինասեան Հոկտ· 27–ի օրը հերթապահ էին եւ կը մեղադրուէին պահակէտերուն մէջ իրենց ծառայական պարտականութիւնները չընելու անփութութեամբ։ Ս· Եթիմեան կը մեղադրուէր իբրեւ քննչական հրազէն պահելու յանցանքով, Ա· Յարութիւնեան՝ ահաբեկչութեան ծրագիրէն տեղեակ ըլլալով հանդերձ լռելու յանցանքով, Ս· Ղէչեան եւ Մ· Մկրտչեան եւս կը մեղադրուէին ապօրինի զէնք պահելու յանցանքներով։ Ներկայիս Հոկտ· 27–ի գործով կը մնան միայն եօթը ամբաստանեալներ, որոնք այդ օրը խուժած էին Ազգ· Ժողովէն ներս։ Կ'արժէ նշել որ ներումի օրէնքը ընդունուեցաւ Ազգ· Ժողովին կողմէ։

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

«Միլլիյէթ»ի լրագրողուհին Ա· Սէօնմէզ Հայաստանէն տպաւորութիւններու շարքին Բ· մասին մէջ կը նկարագրէ էջմիածինը, հաւատացեալներու մոմն ու աղօթքը։ Եկեղեցական արարողութենէն եառ որուն ներկայ կ'ըլլայ ամերիկահայ ուխտաւորներու խումբը, լրագրողուհին տպիք կ'ունենայ քանի մը խօսք փոխանակելու Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ· Կաթողիկոսին հետ։

«Մարմարա» (Յունիս 20) հեռեւեալ տողերով կու տայ այդ խօսակցութիւնը, Ա· Սէօնմէզի դրածէն թարգմանելով։

«Հայոց կաթողիկոսին հարցուցի թէ ի՞նչեր պէտք է ընել, որպէսզի ապահովի երկու երկիրներու միջեւ հաշտութեան եւ եղբայրութեան մթնոլորտ։ Գարեգին կաթողիկոս իր ձեռքը դրաւ իմ ուսիս վրայ եւ ըրաւ հետեւեալ լուսաբանութիւնը։ «Վերջերս մեր դրացի երկիրը, Թուրքիա, Հայաստանի նկատմամբ որոշապէս փոխած է իր դիրքորոշումը։ Ես մօտէն կը հետեւիմ։ Այն տեսակէտն ունիմ թէ այս փոփոխութիւնը դրական է։ Կը յուսամ որ փոփոխութիւնը այս դրական ուղղութեամբ կը շարունակուի»։

Ինչպէս դիտել կու տայ «Մարմարա» եւս, հակառակ «Միլլիյէթ»ի նախորդ օրուան յայտարարութեան թէ իր թղթակցուհիին հետ Գարեգին Ա·ի պրոյեկտին նիւթ եղած էր ցեղասպանութեան հարցը եւ կաթողիկոսը «ցնցիչ լուսաբանութիւններ» ըրած էր, այդ մասին որեւէ բան չկայ տպաւորութիւններու Բ· մասին մէջ։

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻԻ ՊԱՏԿԱՌ ՄԸ ԳՈՂՑՈՒԱԾ

Յունիս 19–ին, Ս· Պետերսբուրգ գտնուող «Ռուսաստանի աշխարհագրական ընկերութեան» չէնքէն գողցուած է Յովհաննէս Այվազովսկիի «Արեւի խաւարումը» գործը։ Գողերը չրջանակէն կտրած են 1,5×2 մեթրնոց կտաւը։ Յանցագործները հաւանաբար օգտուած են կազմակերպուած ցուցահանդէսէն, որու պատճառաւ չէնքին մուտքը ազատ էր։

Այվազովսկի այս գործը նկարած է 1851–ին։

*
**

700 ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ԷՄԻՐԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երեւանի Ընկերաբանական կեդրոնին կատարած մէկ ուսումնասիրութենէն պարզուած է որ 700 հայ կիներ կը զբաղուին Արաբ Միացեալ Էմիրայութիւններու բանտերուն մէջ։ Կեդրոնի տնօրէն Ահարոն Աթիբէկեան այս առթիւ իր զայրոյթը յայտնելով ըսած է թէ Հայաստանէն ոչ ոք կը հետաքրքրուի անոնց ճակատագրով ու աւելցուցած որ Արտաքին նախարարութիւնը իր պարտականութիւնը պէտք է նկատէ անոնց ազատագրումը։

ԱՐԵՒՈՑ ՑԵՏՄԻՋՕՐԷ ՄԸ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԵԾԵՐՈՒՆ ՈՒ ՓՈՔՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Շատ կրկնուելէն այլեւս մաշած պատկեր է, սակայն, ամէնէն տեղին համեմատականը կու տայ զպրոցի մը եւ մեզուի փեթակի մը նմանութիւնը: Կարելի չէր ինքնին այս մտածումին արգելք ըլլալ, յատկապէս արեւուն տակ կէսօրին հանելով Դպրոցասէր վարժարանին պարտէզին դրան առջեւ. այդ արեւը անպայման իր մանակագութիւնը ունէր այն ուրախ ճիչերուն, կամ զայրացկոտ աղաղակներուն մէջ որոնք կը բարձրանային հոն, բարձրաբերձ ծառերու չուքին կէսօրուան զբօսանքի ելած պատանիներու բազմութենէն: Մայթին անցորդներէն ո՛չ մէկը ուշադրութիւն կը դարձնէր պարտէզին պատէն փոդոց հանող երկվեզու աղմուկին. Ֆրանսերէնէն տիրապետուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողուր ան մէկէն, սակայն, անմիջապէս, ակնարկ առանց դժուարութեան կ'որսար հայերէն կանչեր, բառեր ալ: Անոնց ալ գլուխ դարձնող, կամ հեռաձայնի խօսակցութիւնը պահ մը ընդմիջող չկար անցորդներէն. յայտնի էր որ հայկական վարժարանը Ռէննսի ընկալուած բնակարին մաս կը կազմէր. կազմած էր շատ հինէն:

Շուտով զբօսանքին աւարտը նշող զանգը կը հնչէ, վերջակէտ դնելով աղմուկ – աղաղակին: Տղաքը դասարաններու չարքերով կը մտնեն ներս, անցնելու համար պրասեղաններուն եւրին, իրենց մէնաւոր ու դարաւոր խոհումին վերադարձնելով պարտէզին ծառերը: Այդ չարքերը որոնց մէջ իրարու կը յաջորդեն կարմրած այտերով գիրուկ մանչուկներ, մազերը վազվզելէն տարտղնած աղջնակներ, պատանեկան պոռթկումները եռին ձգելու պրեթէ պատրաստ պարմանուհիներ, դժգոհութիւնը օտար այցելուի մը ակնարկէն փախցնելու ջանքին մէջ ուրիշ մանչուկներ, դպրոցին մասին կ'ըլլայ առաջին չափանիշ մը. ան, բնականաբար, չի պատկանիր այն չարքին որոնցմով կը չափէր Միքին - Արեւելքի ու հատանաբար նաեւ փարիզեան հայկական վարժարանի մը կարզապահութիւնը, քանի մը տասնամեակ առաջ: Սակայն, այդ չափանիշը չի պահանջեր նաեւ «դպրոց»ի լաւագոյն այն հասկացողութեան որուն տակ մանկան մէկ հանգիստ տեղատորուած են այլեւս դանակ, տարճանակ, թմբերգույց, ծխախոտ, չարքերու ամէնէն այրանդակները եւ բարքերու ամէնէն չմեծցնողները ալ: Երկու ծայրերուն միջեւ հանգիստ հատատարակչութեան մը չեզնած վարժարանի մը աշակերտներն են այդ տղաքը որ կը լեցնեն դասարանները, սկսելու համար օրուան երկրորդ կէսին աշխատանքին: Հանգիստ հատատարակչութիւն որ հանգստութեամբ ձեռք ձգուած չէ սակայն: Տնօրէնուհին, Տիկին Սիլվա Գարակիւլեան տարուած ջանքին մասին պատկերացում մը տալու համար կը յիշէ պարզապէս պարագան այն մէկ - երկու ծնողքներուն որոնք զժգոհութիւն յայտնած են որ իրենց զաւակներուն պորտ ցոյցադրող զգեստաւորումը անընդունելի նկատուած է որպէս «զպրոցական պատշաճ հագուստ - կապուստ»...:

Ցեմիլօրէն հայերէնի դասով կը սկսի նախակրթարանի Գ. դասարանին համար: Մօտ երկու տասնեակ պճլտուն պատանիներ ոտքի կը դիմաւորեն իրենց ուսուցչուհին տիկին Անահիտ Սարգսեանն ու պիս. հիւրի մը ներկայութիւնը հետաքրքրութեան թիրախ է բնականաբար, բայց ժպտուն, հիւրընկալ տրամադրութիւնը կը տիրապետէ: Կը տեղատորուի քացակայի մը դրասեղանին առջեւ ու դասին աշխոյժ, արեւուտ յորձանքը կ'առնէ կը տանի բոլորս: Նախ արագ կրկնութիւն մը կիրակօսին պատմութեան. պարմացնող է տեսնել թէ այդքան կարճ տեւողութեան մէջ ինչպէս կը միահաւուլուին պատումը, արտասանութիւնը, արտայայտչական – թատերականը, խաղը, երգը: Տղաքը, յատնապէս, վարժ են այդ գմայլելի ամբողջութեան որուն հեղինակը իրենց ուսուցչուհին է. ամբողջութիւն մը որ ատանդատի «դաս»ի կաղապարուած միօրինակութենէն չա՞տ, շատ հեռուները կը տանի քառասուն վայրկեանոց սա չեզոք: Ցետոյ Զահրատ կ'արտասանեն. իրենց չեշտէն, խանդավառութենէն որոշ կ'երեւի որ «չարաճճի աստղ»ը միայն զանազանութիւն չէ իրենց համար: Թերեւս անոր հետ պատճ են նմանութիւնները, ո՛վ գիտէ: Այդ հատատարակութիւնը կը ծագի իրենց ինքնատիպ պատասխաններէն, որուան ուսուցչուհին օրինակ, այն հարցումին թէ ինչո՛ւ չարաճճի այդ աստղը մեր վրայ խնդալէն կը մարի: Զահրատին մասին ալ գիտեն. երբ կը տեղեկանան որ Պոլիսէն եմ, անմիջապէս կը հարցնեն թէ կը ճանչնա՞մ ղինքը: Ապա իմանալով որ քանատեղծը վերջին տարիներուն քանի մը անգամ այցելած է Փարիզ, կը փափաքին յաջորդին իրեն հանդիպիլ: Մանաւանդ որ իրենց դասընկերներէն մէկը ի յառաջագունէ վարկաչէն կը նկատեն Զահրատին մօտ, քանի որ մեծ հայրը քանատեղծին դասընկեր եղած է:

Դասը կ'աւարտի բառերու խաղ. մըրցումով մը ուր աղջիկներու եւ մանչերու խումբը սուր մրցակցութիւն կը տանի. այս անգամ յաղթականը մանչերն են: Վերջակէտի զանգը դասարանէն երկվայրկեան մը առաջ պուրս թռելու յաճախադէպ պատկերով չէ պայմանաւորուած հոս. տղաքը աւելի տրամադիր կը թուին Անահիտին, Կիրակոսին, Զահրատին, չարաճճի աստղին, կամ այլ հերոսներու հետ իրենց ազուոր մտերմութիւնը չարունակելու: Իսկ ես հրաժեշտի խօսքերուս հետ կը մտածեմ թէ յաջորդ դասին ուսուցիչին համար որքա՜ն մեծ «դրամագլուխ» մը անհրաժեշտ է, այդ տղոց հետաքրքրութիւնը այլ նիւթի ուղղելու համար:

Ցաջորդ հիւրընկալուհիս Տիկին Նորա Պարութճեանն է որ հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն կը դասաւանդէ քիչ մը աւելի մեծերուն: Հինգերորդ դասարանին տղաքը նախ արտասանութիւններ կ'ընեն Պ. Սեւակէն, Թումանեանէն, Իսահակեանէն. հոս աւելի զուսպ է մնողորտը, պատասխանատուութեան զգացումի մը չունչը կը զգաս դասարանին մէջ: Պատմութեան մասին նիւթը Վարդանանց պլուին է. հարցում - պատասխաններու աշխոյժ նախարան մը ներածական կ'ըլլայ դասին. «ո՞վ»երը, «ե՞րբ»երը, մանաւանդ «ինչո՞ւ»ները իրենց պատասխանները կը գտնեն ու ո՛վ գիտէ քանիերորդ անգամ ըլլալով Վարդանը, Վասակը եւ միւսները դէմք, նկարագիր կը հագուին հայկական վարժարանի մը պատանիներուն քացատրութիւններով: Այս դասարանը միակն է որ դուզընթաց ունի. միւս խումբը հայերէնով աշխատելու աւելի ճեռնտու պայմաններ ունենալով, արդէն փակած է Վարդանանցի պլուխը ու անցած ուրիշ բանի: Հոն այդ տարբերութիւնը չուտով կը նշմարուի երբ Ոսկեդարու մասին արագ վերադարձ մը պատասխանելու մըցակցութիւն կը ստեղծէ. կը յաջորդէ անձնական դերասանուն գործածութեան փորձառուր հրահանգ մը որմէ շատ քիչ վնասով դուրս կու գան երիտասարդութեան սեմին հասած այդ աղջիկներն ու մանչերը:

Տիրան խան Քելէկեանի նուիրած կալուածին մայր չէնքին կցուած երկրորդ բաժին մըն է մանկապարտէզը. արտաքինով բաւական անյարիր զրացուներ մը ակնթարթ է առաջին նայուածքէն իսկ, հակառակ որ միայրկ, անակնկալի տպաւորութիւնը գործով չէնքը գոյնզգոյն գծագրութիւններով ծածկելու, գեղարուեստի աշխատանք տարուած է: Պատասխանատուներ ներքին ծալքերով հարուստ լայն ժպիտներով կ'ըսեն թէ այդ չէնքը իրենց Ղարաբաղն է որ այնքան ալ մեծ վախիք չունի մինակուլ մայր կառոյցին, նախընտրելով պահել իր անկախութիւնը:

Անոր դռնէն ներս առնուած առաջին քայլը կը բանայ հրաշքներու բարիքներու աշխարհ մը, դուրսը ձգել տալով արտաքինին տպաւորութիւնը: Աւարտելու մօտ է դպրոցական տարեշրջանը ու մատ մը այդ աղջնակներն ու մանչուկներուն թռուցած են տարուան, հատանօրէն ամէնէն լուրջ, ամէն պատասխանատու, նաեւ ամէնէն խանդավառող գործունէութեան: Տարեվերջի հանդէսին կը պատրաստուին: Ճաշին յաջորդած քունէն արթնցած, Անահիտին (հոս, երախաներուն համաբ Անահիտ է ան, գրեթէ իրենցմէ մէկը, մէկվայ ճգած՝ «տիկին» կամ «օրիորդ» մակդիրները) դաչնակին ընկերակցութեամբ ու ցուցմունքներով կ'երգեն Խոստնջին, Զղչիկին, Սաթիկին երգերը. երգեր որոնց բառերը Անահիտինն են, եղանակներն ալ ամուսնին՝ Հայկ Սարգիսեանին, որ ուրիշ դասարանի մէկ մէկ մեծերու խումբին հետ երգի աշխատանք կը տանի: Մանկապարտէզինները. րուն երաժշտութիւնը կ'արհամարհէ երկվեզուութեան վէճերը, հայերէնին մէջ քալ ֆրանսախօսութեան պատասար տեսնող ճաթած մտայնութիւնը, «հայերէնը ինչի՞ կը ծառայէ»ի չուակային աչքընթացութիւնը: Անոնք զարմացնող հարստութեամբ բառամթերք մը ունին որուն վրայ ո՛չ օտարաբանութիւններ, ո՛չ առոր ընթերցողին կ'արտօնէ պատմական հոլովոյթին շատ յստակ պատկերացում մը թանաձեւել՝ առանց կորաուելու մինչեւ մանուպէսը չհագեցրող երկրորդական մանրամասնութիւններու մէջ: Այս ճիշդ ակզբունքը քարտէսներու մատչելիութեան եւ հատորի ճանապհողական արժէքին մեծապոյն պրաւականներէն մէկին է:

Պիտի արժէր, թերեւս, քարտէս մը եւս՝ Հայկական լեռնաշխարհը Ք.ա. 9-ի հազարամեակներուն, հնավայրերու եւ մանաւանդ Հայոց պատմութեան սահմաններուն ներկայացումով:

Այս քարտէսներուն դիմաց, դարձեալ, մէկ էջնոց բացատրութիւններ, տիմնականաբար Հայոց պատմութեան ամբողջական պատկերը կը ներկայացնեն: Աւտացեալ պատմագիրք մը՝ ինքն իր մէջ: Հայոց պատմութեան որեւէ ուսումնասիրի համար, պարզ է որ դիւրին գործ մը չէր: Մանրամասնութիւններով, տակաւ առաջ խճողումի, դիւրաբ իսկապէս շատ հանճարի ընթերցում կը դառնայ. Մուրաթ-Ռափայէլեանի չափազանց պիտակային եւ հանրամատչելիին միջեւ ճշդիւտ հատատարակչութիւն մը կը պահէ:

Ութ մանրագիտական քարտէսներ (մայրաքաղաքներ, կրօնական իշխանութիւններու կեդրոններ, Կիլիկիա, միջնադարեան մշակութային կեդրոններ, Հայերու ներկայութիւնը Իտալիոյ, Ղրիմի եւ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ) զարմչրջանային քարտէսներու դերը կը լրացնեն: Հոս, թերեւս, կարելի էր ակնկալել այլ լուսցուցիչ քարտէսներ (միջնադարեան եւ արդի Եւրոպայի եւ Ասիոյ հայկական պաղթօճախներ, ժամանակակից Սփիւռքեւ այլն):

Որպէս եզրափակում, «Հայաստանը քարտիսագիրներու աչքով» բաժինը 15 քարտէսներ կը բերէ՝ Ք.ա. - Զ. դարէն (Հեկատէոս Միլետացի) մինչեւ 1994 (Մուսոլինիի կողմէ Տրայանոսի ուղղիվրայ գետեղուած) յղացուած, ու համապատասխան բացատրութիւններով: Յ. կատէոս, Պտղոմէոսի եւ Ս. Երոնիմոսի քարտէսները, անշուշտ, միջնադարու կամ ԺԹ. դարու վերակազմութիւններ են: Հատորին մէջ կը տեսնենք քարտիսագրութեան չափը մը գլուխ գործոցներ, որոնք պահուած են եւրոպական տարբեր հաւաքածոներու մէջ եւ որոնք կ'օգնեն յատկօրէն տեսնելու Հայաստանի կամ Հայերու դիրքը՝ հին թէ նոր աշխարհագրութեան մէջ: Երբ թրքական «պատմադրութիւնը» այսօր Հայաստանը կը չրունակէ ջնջել պատմութեան դասագիրքերու պրեթէ բոլոր էջերէն ու քարտէներէն, անոնցմով անձ որեւէ անձ ուզակի պիտի չմնայ, եթէ տեսնէր «Հայաստանի իրական ներկայութիւնը գրերու ընթացքին՝ օտարներու վաւերացումով:

Քարտէսներէն զոնէ մէկը, ԺԹ. դարի Երմանացի մեծ քարտիսագիր Հինրի Քիփերթի գործը («Հայաստան», 1880) որ պահպանուած է Պերլինի պետական դրադարանին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով տպուած է այս հատորին մէջ: Թէեւ միւս քարտէսները յիշուած են իրենց

«ATLAS HISTORIQUE DE L'ARMENIE» կամ ՔԱՐՏԻՍԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Աչխարհագրութիւնը պատմագիտութեան գլխաւոր օժանդակներէն մէկն է: Առանց տուեալ տարածքին հողային փոփոխութիւններուն ուսումնասիրութեան, դժուար է իմաստաւորել այդ երկրին, շրջանին կամ ցամաքամասին պատմութիւնը եւ հասկնալ՝ քաղաքական ներկայ վիճակը:

Հայկական լեռնաշխարհի չուրջ հինգ հազարամեայ պատմութեան մէջ, պատմական աչխարհագրութեան դերը անփոխարինելի է: Սկսելով Անանիա Շիրակացիի վերագրուած «Աչխարհացոյց»էն, պիտութեան այս ճիւղը միշնադարեան Հայաստանի մատենագիրներու ուշադրութեան արժանացած է: Արդի շրջանին, Վենետիկի Միխիթարեաններէն Հ. Ղուկաս Ինճիճեանի եւ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի կոթողական երկերէն ետք, ԺԹ. եւ Ի. դարերը պատմա - աչխարհագրական հետազօտութիւններու պատկառելի դումար մը տուած են:

Անոնց օժանդակն ու լրնկերակիցը քարտէսն է: Իսկ մեկուսացած քարտէսէն աւելին՝ աչխարհացոյցը նամ ատլասը: Վերջին 40 տարիներուն է, որ քանի մը արժէքաւոր նմոյշներ հրապարակ եկան. Զաուիկ Խանդատեանի Ֆրանսերէն ատլասը (1960), «Հայկական ՍՍՌ Ատլաս»ը (1961), Վրէժ - Ամէն Արթինեանի հատրերէն - անգլերէն «Հայաստանի պատմական ատլաս»ը (1987). ամերիկահայ հայագէտ Ռոպերթ Հիւան տակաւին անտիպ նոր աչխարհացոյց մը պատրաստած է:

1988-ի «Կիլիկեան կայսրութիւններու քառուղիին վրայ» իր Ֆրանսերէն երկհատոր գործէն սկսեալ, Գլօտ Մութաֆեան արդէն բացայայտած էր հին թէ նոր քարտիսագրութեան հանդէպ իր հետաքրքրութիւնը, որ իր ինքնագիր թէ համբարած իւրաքանչիւր նոր հատորով պիտի դրսեւորուէր՝ քարտիսագիր էրիք Վան Լօվի գործակցութեամբ: Այժմ, երկու «մեղսակիցներու» հեղինակութեամբ, ընթերցողի սեղանին մեծարժէք «Atlas historique de l'Arménie» մը դրուած է (*):

Թուրքի համալսարանի բիւզանդագիտութեան եւ պալքանեան ուսմանց դասախօս Ալէն Տիւսըլիէ իր խիտ նախաբանին մէջ Հայոց պատմութեան քանի մը ուշագրաւ գիծեր նչելով, դիտել տուած է նաեւ, որ ատրօրէն «անկախ Հայաստանը... կո վկայէ... տարածքային շարունակականութիւն մը որ ներկայ աշխարհի մէջ քիչ օրինակներ ունի»: Բարեդէպ համադործակցութեամբ պատրաստուած այս ատլասը լաւագոյն վկայութիւնն է այս հաստատումին:

Հատորը կազմուած է քարտէս - բացատրագիր սկզբունքով: Այսպէս, առաջին բաժին մը մեզի կը բերէ Հայկական լեռնաչխարհի Ֆիզիքական քարտէսը եւ ապա՝ Մեծ Հայքը ըստ «Աչխարհացոյց»ի: Այնուհետեւ, Ք.ա. Ը. դարէն մինչեւ 2001 թուականը, Վան Լօվի ճար – տարօրէն գծած 32 քարտէսները դար առ դար կը պարզեն նոյն տարածքին մէջ տեղի ունեցած քաղաքական փոփոխութիւնները: Բոլոր քարտէսները միեւնոյն նախագիծին հմամբ կազմուած են, ինչ

(*) Ատլաս պատմական Հայաստանի, Փարիզ, Աւանդ, 2001, 144 էջ, 30 քարտէս, 8 գունաւոր լուսանկար, 1 գունաւոր հնագիտական քարտէս, 1 գունաւոր ֆիզիքական քարտէս, 1 գունաւոր քաղաքական քարտէս, 1 գունաւոր լեզուական քարտէս, 1 գունաւոր կրօնական քարտէս, 1 գունաւոր քաղաքական քարտէս, 1 գունաւոր քաղաքական քարտէս, 1 գունաւոր քաղաք

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ 1700–ԱՄԵԱԿԻՆ

ԱԼՖԱՐՄԵՆԻԱ - ԳԻԾ - ԹԱՂ - ԱՐՈՒԵՍՏ

(Սեփական թղթակցութիւն «Ծառայ»ի)

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնէր որ Հայոց Այրարատեան կրնար ներքաշական, գեղեցիկ, հանճարեղ արուեստագիտուհիի մը գրիչով եւ վրձինով, Միլոյի, Պրաքսիթելի, Փիգմալիոնի, Քանոինոքիի եւ Քլէնի աշխարհներուն մէջ թաթխուելէն վերջ, ցորտ պակ բոլորովին նոր կերպարանքով, ոգիով, գունաւոր տարազ հագուած նրահարսի մը նման:

Մաշտոցակերտ, երկնատուր մեր չքնաղ տարածքներուն այս այլակերպութիւնը տեսնելու համար կ'արժէր, այսօր, Կիրակի, Յունիս 17, կէսօրէ վերջ ժամը 15·30-ին գտնուիլ Ս. Ղազարի ծաղկած կամարներուն տակ, ուր պրօսաչրջիկ հիւրերու մեծ բազմութեան մը ներկայութեան, Միաբանութեան Արբայ Հ. Եղիա Վրդ. Քիւլտպեան, բացումը կատարեց 1700-ամեակին նուիրուած, Հայոց Այրարատեան 20 տարիներ ներկայացնող այս ինքնատիպ ցուցահանդէսին, խնամուած Միաբանութեան Մշակութային Գանձերու եւ Թանգարանի պատասխանատու վարդապետէն, որ իր համառօտ խօսքին մէջ, հայերէնով եւ իտալերէնով, ըսաւ թէ կարելի չէր աւելի յարմար տեղ երեւակայել Ս. Մեսրոպի հանճարին ծնունդը կազմող այս տարբերուն, քան Միխիթարեան Մենաստանին ազօթքով օծուն կամարները, ուր տարիներ չարունակ ճեմած են իրենց հաւատքով եւ տաղանդով հոգի, սիրտ, հայրենիք եւ պուտ մը երկինք տուած այդ այրուբենին, Միխիթար, Զամչեան, Բագրատունի, Ալիշան - Ղապիկեան, Ճանաշեան եւ այլք:

Հեղինակը՝ Իտալուհի մըն է, Կլորիա Սորիանի, Ֆէրրարա քաղաքէն, վկայեալ լմաստասէր, որ 1995-էն ի վեր, իր ինքնատիպ գործերով կը մասնակցի Իտալիոյ գանազան մրցոյթներուն, գրաւելով առաջնակարգ դիրքեր: Ան ներկաներուն բացատրեց թէ ինչպէս, առաջին պատահական հանդիպումէն, սիրահարած է Հայոց Այրարատեանին, անոր գծագրական դիծերուն, նկարչական երեւոյթին, եւ անմիջապէս իր մէջ ծնած է գաղափարը, անոնցմէ իւրաքանչիւրը, արուեստի գործի մը վերածելու:

Սորիանի վատահարար յաջողած է իր նպատակին մէջ, ինչպէս վկայեցին բոլոր ներկաները (աւելի քան 200 անձ):

Յուցահանդէսը Ս. Ղազարի մէջ, բաց կը մնայ մինչեւ Յուլիսի վերջին օրը: Հեղինակն ու խնամող վարդապետը որոշած են, 1700-ամեակի կապակցութեամբ, զայն փոխադրել (առանց նիւթական ակնկալութիւններու) նաեւ Հայկական հոծ, փափաքող գաղութներ, սկսած Իտալիայէն:

Տեղեկութեան համար, դիմել Ս. Ղազար:

Հեռաձայն. _
00 39 041 52 60 104

Հ. Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Ս. Ղազար
Յունիս 17, 2001

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑ ԴԱՍ
ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ
ԵՒ
ՀՈՂԱՑԻՆ ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԴՐՕՇԱԿ, պաշտօնաթերթ Հայ Ցեղասպանութեան Դաշնակցութեան
Մարտ 2001

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ՍՓԻՒՌՔԸ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

– ԱԿՆԱՐԿ –

Եւրոպայի Հայկական Կազմակերպութեանց Ֆորումը (ԼՖ - Ա - Ա - Է) երիտասարդ եւ ինքնատիպ կազմակերպութիւն մըն է, որ կը համախմբէ եւրոպական Սփիւռքի միութիւնները երկու նպատակներով - զարկ տալ մտքերու փոխանակութեանց հասարակաց հարցերու շուրջ եւ զօրավիգ կանգնիլ հասարակաց նախաձեռնութիւններու, յարգելով իր անդամներու աշխատանութիւնը:

Պոնի մէջ գումարուեցաւ, Յունիս 2, 3 եւ 4-ին իր երրորդ տարեկան հաւաքոյթը նախաձեռնութեամբ ընդհանուր քարտուղար Թորոս Սաղըրեանի եւ այդ առիթիւ, կարգ մը չօշափելի որոշումներ տուաւ, որոնք, գլխաւորաբար, կը վերաբերէին իրենց գործունէութեան եւրոպական իշխանութեանց մօտ: Այս վերջինը երկու ձեւով պիտի գործադրուէր – Միութեան մօտ Սփիւռքի ներկայացուցչական գրասենեակի մը ստեղծումը եւ արշաւ մը Հայաստանի պարտադրուած շրջափակումին դէմ Թուրքիոյ կողմէ:

Սկիզբէն, համագումարը կը տպաւորէր դիտողը մասնակցութիւններու որակով եւ եւրոպական ներկայ սփիւռքներու պատգամաւորութեամբ: Ջանազանութիւն՝ իրենց կազմով, անցեալով, ընկերային կազմաւորմամբ եւ կազմակերպչական գործելակերպով: Ցատկապէս ուշագրաւ էին Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ պարագաները, որոնց միութիւնները պաշտօնական ներկայացուցչութիւն մը կը վայելեն Պետութեան մօտ: Միւս կողմը, բոլորովին նոր համայնքներ մէջտեղ եկած են սկանտինաւեան երկիրներէն եւ Չեխիա: Այս հակադրութիւնը կը պատկերացնէ յատկապէս թեկնածու երկու միութիւններու յուղիչ ներկայացումով.– Մէկը Ռուսաստանի որ կը վերաբերի Ռուսական Դաշնակցութեան երկու միլիոն Հայերուն, միւսն ալ Դանիոյ նոր գաղութին: Հայաստանի վերջին արտագաղթը այսպէս գրուած է ամբողջ Եւրոպայի վրայ, պահելով երբեմն, վերարտարձի յոյսը: Ամէնէն հին գաղութներուն կը մնայ զօրավիգ կանգնիլ մշակութային եւ ընկերային դեռնի վրայ:

Ցայտնաբերուեցաւ նաեւ գերմանահայ կազմակերպչիչ միութիւններու կենսունակութիւնն ու հասունութիւնը ,ուր կային զգայնութիւն եւ լրջութիւն:

Նոր, այլ կենդանի լոյսի մը տակ կարելի եղաւ առնել ժողովին արծարծած գլխաւոր նիւթերը. - Սփիւռք - Հայաստան յարաբերութիւններ (դեսպաններ Թապիպեանի եւ Ոսկանեանի գործօն մասնակցութեամբ եւ յաջորդ համագումարի հեռանկարով), Սփիւռք եւ Համաշխարհայնացում (աւելի տեսաբանական), հայեւթուրք երկխօսութեան մը պայմանները (խիստ կենդանի) եւ վերջին, բայց ոչ նուազագոյնը՝ եկեղեցին Սփիւռքի հանդէպ (լայնախոհութեան բացառիկ ոգիով):

Ներկայացուած ձեռնհասութեանց կողմէ, ինչպէս Նորվան Եպիսկոպոս (Լիոն), փրոֆէսէօր Ռ. Թէօլէօլեան եւ Կ. Տաքէսեան (Կալըստ Մելկոնեան Կրթական Հաստատութիւն), Միհրան Տասպազ (Պոխումի գեղատպանութեան հիմնարկ), այս նիւթերը վիճարկումի ըերուեցան անկեղծ եւ զուսպ տարողութեամբ:

Լուսանցքի վրայ տեղի ունեցող խօսակցութիւնները առիթ տուին հետաքրքրական փոխանակումներու եւ թոյլ տուին մանաւանդ որ յայտնաբերուին Գերմանիոյ երիտասարդ Հայերուն կենսունակութիւն ու զրգռապատճառները:

Վիճարկումի ճոխութիւնը գաղափար մը կու տայ այն տարողութեան մասին, զոր կը ներկայացնէ եւրոպական Սփիւռքը ի սպաս Մայր Հայրենիքին, բայց, նաեւ նոր Եւրոպային: Կը պարզէ նաեւ անհրաժեշտ փոխանակումներու լայնատարած դաշտը: Ֆորումը պարտի ընտրել քանի մը նախապատուութիւններ: Ցարմարած իր ստեղծած ցանցին եւ այն աճող դերին զոր Եւրոպական Միութիւնը կը տանի Հայաստանի հետ իր յարաբերութիւններուն մէջ: Կ'ուզենք ամբողջական յաջողութիւն մաղթել Եւրոպայի Հայերուն միջեւ իր կապերը ամրապնդելու ճիգերուն մէջ, երկու մաղթանք ներկայացնելով. - Կարենայ գտնել նոր սերունդին մասնակցութիւնը (արդէն գնահատելի) եւ տարածէ չօշափելի ամփոփումը ներկայացուած միջամտութիւններուն:

Մ. Մ.

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԹՈՒՏ

Մի տարեց մարդ եկեղեցում սրբապատկերի առջեւ աղօթում է.

– Տէր իմ: Արդէն երեսուն տարի է, ինչ ապրում եմ այն կնոջ հետ, որին դու ինձ տուեցիր: Դու գիտես, որ նա բնաւորութեամբ իսկական չարաւ է: Բացի այդ, ո՛չ եփել գիտի, ո՛չ լուացք անել, ո՛չ էլ երեխաներին դաստիարակել: Ես, ի հարկէ վարժուել եմ նրան, բայց եթէ դու նրան չառ ես սիրում եւ ուզում ես քեզ մօտ տանել, ապա թող կատարուի կամքը քո...

ԹԻ ՄԻ 17 ԹԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԿԱՆԱՆՁ ՀՈՎԱՆՈՑՈՎ ԿԻՆԸ

Երբ աւենապետը յայտարարեց, թէ ժողովը դռնփակի վերածուած էր եւ հըրաւիրեց ունկնդիրները, որ դուրս ելլեն, կանանչ հովանոցով կինը տեղէն չշարժեցաւ եւ միայն այն ատեն ոտքի ելաւ ու մնկնեցաւ, երբոր տեսաւ, թէ ալ ունկընդիր չէր մնար սրահին մէջ:

Ինչպէս տեսանք, ունկնդիրներէն մեծ մաս մը թէեւ սրահէն մեկնած էին, բայց դուրսը կը սպասէին, յուսալով, որ դուռը կը բացուի, եւ կրկին ժողովուրդը ներս կ'ընդունուի:

Կանանչ հովանոցով կինն ալ այդ սպասողներուն մէջ մնաց բաւական ատեն, յետոյ, ա՛լ յոյսը կտրած, դուրս ելաւ, երկար պտոյտ մը ըրաւ մինչեւ Թօփհանէ, յետոյ կրկին վերադարձաւ Խորհրդարան եւ այս անգամ ուղղուեցաւ դէպի ժողովասրահ տանող մուտքը:

Ելաւ սանդուխներէն վեր ու հասաւ ներքանցքը, ուր երկու բարապաններ նըստած էին:

- Ի՞նչ կ'ուզէք, տիկի՛ն, - հարցուց բարապաններէն մին:

Կինը պաղարիւնով ու հաստատ չէշտով մը բաւ.

- Սրբազան Պատրիարքը կ'ուզեմ տեսնել:

- Սրբազանը այս մէկուոյս ժողովին կը նախագահէ:

- Գիտեմ... հոգ չէ, կը սպասեմ:

- Թերեւս ժողովը կ'երկարի:

- կարեւոր գործի մը համար ստիպուած եմ այսօր անպատճառ պինդը տեսնելու, հոս տեղ մը չկա՞յ, ուր կարենամ նստիլ եւ սպասել:

Բարապանը պահ մը մտածեց: Այդ մարդուր արդուզարդով կինը տեսակ մը պատկառանք կ'ազդէր իրենց: Թերեւս ծանօթ անձնաւորութեան մը կինն էր, եւ անոր հանդէպ եթէ կոչտ վերաբերում մը ունենար, կրնար անախորժ հետեւանքներու տեղի տալ:

- Եթէ անպատճառ կը պնդէք, այս սենեակը սպասեցէք, - պատասխանեց:

Եւ պինդը առաջնորդեց վարչութեան սրահը, ուր քարտուղար մը նստած պիր կը դրէր:

- Այս տիկինը Ս. Պատրիարքը տեսնել կ'ուզէ, հոս պիտի սպասէ ժողովի լմնալուն, - բացատրեց բարապանը քարտուղարին:

Այս վերջինը չարունակեց պիրը առանց պատասխան տալու: Կինը տեղաւորուեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ: Քարտուղարը իր գիրը չարունակելով հանդերձ, ատեն – ատեն, ակնոցին ներքեւէն պզտնպզտուկ ակնարկներ կ'ուղղէր կնոջ եւ ամէն մէկ նոր ակնարկին նոր հրապոյր մը կը դըներ անծանօթուհիին վրայ:

«Ո՞վ է արդեօք, - կը խորհէր ինքնին, – հարուստի մը կինը կ'երեւայ... ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ Պատրիարքին հետ ... հաւանօրէն ամուսնական խնդիր մը, թերեւս ամուսնալուծում պիտի պահանջէ... Թերեւս ամուսինը անհաւատարիմ գտնուած է... բայց ասանկ կին մը ունեցողը ինչպէ՞ս անհաւատարմութիւն կըրնայ գործել»:

Վերջապէս ուզելով իր հետաքրքրութեան յագուրդ տալ՝ պահ մը իր գիրը ընդհատեց եւ կնոջ դառնալով հարցուց.

- կը ներէք, տիկի՛ն, արդեօք ի՞նչ խնդրի համար կ'ուզէք տեսնել Նորին սրբազնութիւնը:

- Ջուտ անձնական խնդրի մը համար, – պատասխանեց կինը չոր ու կտրուկ ձեւով մը:

Այս խօսքերը արտասանեց աչնպիսի չեշտով մը, որ քարտուղարը չհամարձակեցաւ ուրիշ խօսք ուղղելու իրեն եւ նորէն չարունակեց իր անվերջանալի դրութիւնը:

Կինը ոտքի ելաւ եւ դնաց դէպի այն դուռը, որ կը տանի ժողովասրահ: Դուռը բացաւ եւ մտաւ վոքրիկ ներքանցքը: Հիմա ժողովասրահէն բաժնուած էր դռնով մը միայն: Մօտեցաւ դրան եւ ականջ դրաւ:

Վիճաբանութիւնները որոշապէս կը լսուէին: Անծանօթուհին ուշադիր մտիկ կ'ընէր, երբ յանկարծ բարապանը երեւցաւ ներքանցքին մէջ:

- Տիկի՛ն, - դիտել տուաւ, - արգիլուած է այստեղ կենալ:

- Ինչո՞ւ համար, - հարցուց կինը միամիտ դէմքով մը:

- Որովհետեւ ներսը դռնփակ նիստ ատեղի կ'ունենայ:

- Կը ներէք, չէի գիտեր, - պատասխանեց անծանօթուհին թեթեւ մը կարմրելով:

Յետոյ վերադարձաւ սրահ, քիչ մըն ալ նստաւ եւ ի վերջոյ ոտքի ելլելով՝ ըսաւ քարտուղարին.

- Կ'երեւայ, որ ժողովը դեռ պիտի ուշանայ, ես ստիպուած եմ դիւղ երթալ, չոգենաւին ժամանակը հասաւ... վաղը կը ջանամ գալ եւ տեսնուիլ Պատրիարքին հետ, մնաք բարով:

- Ինչպէս որ կ'ուզէք, տիկի՛ն, - պատասխանեց քարտուղարը, – երթաք բարով:

Կինը իջաւ եկեղեցիին բակը. պահ մը կեցաւ վարանոտ ձեւով մը: Կարծես չէր կրնար որոշել, թէ ի՛նչ պիտի ընէր. դուրս ելլելու չարժումի մը ընելէ ետքը ետ դարձաւ եւ մտաւ եկեղեցին, ուր մնաց բաւական երկար ատեն, մինչեւ որ ժողովը վերջացաւ, եւ ժողովականները դուրս գրուիլը:

Այն ատեն ինքն ալ բակը ելաւ եւ դիտեց մեկնողները:

(Շար. 6)

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE
F.R.A. ZAVARIAN

ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

*Ambiance
*Surprises
*Buffet
*Jeux

Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Pour la 24ème année consécutive
La M.C.A. a le plaisir de présenter

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET,**
Député-Maire d'Alfortville

GALA M.C.A. - 2001

Langue Arménienne
Elèves de l'Ecole de danse
arménienne
de la M.C.A.

SAMEDI 23 JUIN à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire,
Alfortville

— Participation aux frais —

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
☎01.43.76.55.89 — Fax 01.43.78.66.64

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :

— **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
— **Programme touristique;**
— **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

TEBROTZASSERE
EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

ԵՄՐԱԿԱՆԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Յարութեան տօնին առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Իւղագինի հետեւեալ նուէրները՝

Բ. ՅԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Սէմոն Մնակեան, Տիկին Արփինէ Սէրոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժ.-Փ. Տոմի 200-ական Ֆր., Տիկին Սոնա Գուլումճեան 100 Ֆր., Տիկին Անահիտ Գափթան, Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200-ական Ֆր., Տիկին Մարի Հանրիկեթ Ժընովէ 400 Ֆր., Պր. Հանրի Սարաֆեան 100 Ֆր., Օր. Ժապլին Քանարեան՝ ի յիշատակ Ծնողաց 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լորան Շափօ 300 Ֆր., Տիկին Սիլարփի Փէչմէճեան 150 Ֆր., Տիկին Իպսպէճ Փիլամճեան 200 Ֆր., Տիկին Սիւզան Էպրուչումեան 100 Ֆր., Տիկին Գէչր Խաչիկեան, Պր. Յովհաննէս Յովհաննէսեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաթիկեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Շաքարճեան 1000 Ֆր., Տիկին Տիրուհի Քէօչկեան, Տէր եւ Տիկին Ժիլ Փաչէճ 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գալաճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժապ Տամլամեան 500 Ֆր., Պր. Ռեմոն Փարիզէ 1000 Ֆր., Տիկին Ս. Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Դաւթեան 500-ական Ֆրանք, Տիկին Ա. Խաչատուրեան 200 Ֆր., Տիկին Ժորժէթ Թահմազեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Եալպազեան, Օր. Մաւիէն Բարէբթեան 500-ական Ֆրանք, Պր. Յակոբ Բալայեան 250 Ֆր., Տիկին Անայիս Պէնար-Սաթաթեան 1000 Ֆրանք, Տիկին Անայիս Տամլամեան 300 Ֆրանք:

⁂

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մազազաճեանէ 500 Ֆր. Տիկին Ռոզա Սթաթեանի մահուան առթիւ:

⁂

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Աւաքեղ Ապահ մահուան առթիւ. –

Վարդեւ Զէյլիք 50 Ֆր., Շահին Եչիլթէկիզ Կիւսէրէն Եչիլթէկիզ 200-ական Ֆրանք, Օհաննէս Եէկէն 300 Ֆր., Կարպիս Գրտեր 100 Ֆր., Արաքել Տիւմէզ 200 Ֆր., Համբարձում Զազըր 300 Ֆր., Աբրահամ Տանիէլեան 200 Ֆր., Գուլումճեան 100 Ֆրանք, Վարուժան Գալոըլը 50 Ֆրանք, Մաչիկ Թօսուն, Մաչիկ Թէզճան, Յակոբ Աբան 200-ական Ֆր., Մուրատ Աբրաճը 100 Ֆր., Պետրոս Մարաչլը 200 Ֆրանք, Պարսամ Մարաչլը 100 Ֆր.:

(Շար.)

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

⁂

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

Soirée Diaporama

La Commission Culturelle de l'Eglise Arménienne de Chaville vous invite à une **SOIREE DIAPORAMA :**

«Voyage au pays des souvenirs»

Témoignage ethnographique de la présence arménienne dans les villes et villages d'Asie Mineure
(Marzevan, Amassia, Tokat, Sivas, Kayséri, Cappadoce, Yozgat, Van, Aghtamar et les villages de la soie autour de Boursa)

par **Haïk DER-HAROUTIOUNIAN**

le samedi 23 juin à 20h45

à l'Atrium de Chaville (92370)
(salle Jefferson)
Parvis Robert Schuman —
Avenue Roger Salengro

— Entrée libre —

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՑԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր.
15 օրուան համար 12·800 Ֆր.

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յունիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի բարեւոգարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգոբեան՝ 01 47 43 12 66

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՀԱՅՐԱՒԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՀԱՐ. ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·194 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 76e ANNEE — N° 20·194

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 21 / 22)

ՕՐՆՔԸ ԵՒ ՅԱՆՑԱԽՈՐՆԵՐԸ

Համաներումին շնորհիւ Հոկտեմբեր 27-ի 6 ամբաստանեալներուն ազատ արձակումը հակասական մեկնաբանութիւններու տեղի տուած է: Այդ դատով զբաղող Ազգային ժողովի առժամեայ յանձնաժողովի անդամ Գ. Յարութիւնեան նկատած Արմէն Յարութիւնեանի ազատ արձակուիլը, քանի որ ան ամբաստանուած էր պետական դէմքերը թիրախ առած չարագործութեան տեղեակ ըլլալ եւ չյայտնելով: Գ. Յարութիւնեան նեղսիրտ առաջարկին քննարկումին ընթացքին ուզած է որ յատուկ մօտեցում ցոյց արուի եւ Գ. Յարութիւնեանի ներումը բացառուի, բայց չէր ընդունուած: Յանձնաժողովն ուրիշ անդամ մը Գ. Կոստանդեան ըսած է որ օրէնքին առջեւ բոլորը հաւասար են, ինքզինք առարկայ համաներումին պայմաններէն դուրս կը նկատէ եւ Ա. Յարութիւնեանի կացութեան:

*
**

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅԱՊԱՂՈՒՄՆԵՐԸ

Մարդկային իրաւունքներու հարցերու յանձնաժողովի Յունիս 21-ի նիստին նիւթ եղած են առեւնին չվճարուած աշխատավարձերը, թոշակները, նպաստները: Յանձնաժողովին նախագահ Պ. Հայրիկեան տեղեկացուցած է որ այս մասին նախորդ ունեցած է վարչապետին հետ. ինք հարկաւոր կը նկատէ քրէական օրէնսդրքին մէջ լրացումներ ընել ու պատժել այն պաշտօնատարները որոնց ընթացքը պատճառ կ'ըլլայ վճարումները յապաղումին: Յանձնաժողովը արդէն պատրաստած է նոյն օրէնսդրքին հին 184 յօդուածին մէջ կատարելի փոփոխութիւնը զոր կը ներկայացնէ համապատասխան մարմիններու եւ դրական պատասխանի պարագային՝ Ազգային Ժողովին:

*
**

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով անկախութեան տասնամեակի կազմակերպչական յանձնաժողով կը կազմուի, վարչապետ Ա. Մարգարեանի գլխաւորութեամբ: Անդամ են Ազգային Ժողովի փոխ – նախագահ Տ. Թորոսեան, Գերագոյն Դատարանի նախագահ Ա. օղնականը, 1700-ամեակի յանձնաժողովին փոխ – նախագահը, հեռատեսիլ – ձայնասփիւռի խորհուրդի նախագահը, տեղեկատուութեան եւ հրապարակչութեան վարչութեան պետը:

ՀԱՊ-Ի ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21-էն Հայաստան կը նախագահէր ՀԱՊ-ի երկիրներու Ներքին նախարարներու Խորհուրդին եւ այդ օրն իսկ Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենար Խորհուրդին 20-րդ նիստը, որուն կը մասնակցին անդամ բոլոր երկիրներու (12) ներկայացուցիչները: Սառանձնելով Խորհուրդի հերթական նախագահի լիազօրութիւնները, Ներքին նախարար Հայկ Յակոբեան նշած է որ նիստը Գ. Համագործակցութեան Կազմակերպութեան առաջինն է ու էական իմաստ կը տանայ յանցագործութիւններու դէմ պետութիւններու գործակցութեան առումով:

Երկու օրուան ընթացքին մասնակիցները կը քննարկեն Ներքին նախարարութիւններու գործակցութեան, յանցագործութեան դէմ պայքարի կազմակերպման, ահաբեկչութեան եւ ծայրայեղութեան դէմ պայքարի ծրագրի մը մշակման առընչուող հարցեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՖԱՍԹԻ ՄԷՋ (Հիւսիսային Իրլանտա) բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, Յունիս 20-ին, բողոքական Լուսայլիսթներուն եւ կաթոլիկէ ապստամբականներուն միջեւ: Ռումբեր պայթած են հոս – հոն եւ ոստիկանութիւնն ալ չէ յաջողած կիրքերը մեղմել եւ հանդարտութիւնը վերահաստատել:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻՆ 46 ամերիկացի դիւանագէտներ արտաքսուած են եւ պէտք է երկրէն հեռանան Յունիս մկկէն առաջ: Այս որոշումը պատասխան մըն է ԱՄՆ-ու որ Մարտին 50 ռուս դիւանագէտ արտաքսած էր:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ, շուրջ 5000 օրթոտոքսներ որոնք հաւատարիմ կը մնան Մոսկուայի Պատրիարքութեան, բողոքի ցոյց մը բռնած են կիեւ Յունիս 21-ին Պաղին այցելութեան դէմ (Յունիս 23-էն 27): Պատահաններուն վրայ կարելի էր կարդալ՝ «Օրթոտոքսութիւն կամ մահ», «Պապը՝ նախակարապետ հակաքրիս – տոսի»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ղպտիները (5-էն 10 միլիոն երկրին 65 միլիոն բնակիչներուն վրայ) չեն հանդարտած եւ արդարութիւն կը պահանջեն: Ամէն ինչ ծայր տուած էր, երբ դպրոցական մանուհիներու մարմիններ մը յօդուած մը հրատարակած էր խորտակուած՝ «Վանքին մէջ՝ բողոքոտ», վրդովում պատճառելով քրիստոնեայ այդ փոքրամասնութեան: Յօդուածին մէջ կ'ըսուէր թէ Տէյր – էլ – Մոհատաք վանքի մէկ վանականը սեռային յարաբերութիւն ունեցած է կնոջ մը հետ մայրավանքին մէջ իսկ: Շենուտա Գ. Պատրիարքը անմիջապէս յայտարարած էր թէ ենթական հինգ տարի է բանադրուած է, բայց, չէր բաւած կիրքերը հանդարտեցնելու համար: Այս դէպքը այն կաթիլը եղած էր որ բաժակը կը յորդեցնէ: Ղպտիները, արդէն ջղագրգռուած են իրենց հանդէպ վարուող խտրողական քաղաքականութեան պատճառաւ: 2000-ի Յունուարին Ալ – Քոչէհի արիւնալի բախումներու առեն իրենցմէ 20 հոգի սպաննուած էր: Այն առեն, ղպտիները չէին հակազդած, բայց, Յունիս 20-ին, այլեւս չէին համբերած եւ իրենց ցոյցը անակնկալի բերած էր բոլորը: Իրենց բարկութիւնը մեղմելու համար, իշխանութիւնները արգիլած են խնդրոյ առարկայ թերթը՝ Ալ-Նպատա եւ խմբագրապետն ալ կը հարցաքննուի: Լրագրողը կ'ամբաստանուի որ անպատշաճ նկարներ հրատարակած է: Ոմանք կը դիտեն որ կապ մը կայ այն դատին վերաքննութեան հետ (Ալ – Քոչէհի դէպքերուն) որ տեղի կ'ունենայ քանի մը օրէն եւ հրաւէր կը տեսնեն քրիստոնեայ ջարդելու:

ՖՐԻԺԻԻՄԻ (Վաս) 62 տարեկան կնոջ բռնաբարութիւնեան նշած է որ նիստը Գ. հազարամեակի առաջինն է ու էական իմաստ կը տանայ յանցագործութիւններու դէմ պետութիւններու գործակցութեան առումով:

Երկու օրուան ընթացքին մասնակիցները կը քննարկեն Ներքին նախարարութիւններու գործակցութեան, յանցագործութեան դէմ պայքարի կազմակերպման, ահաբեկչութեան եւ ծայրայեղութեան դէմ պայքարի ծրագրի մը մշակման առընչուող հարցեր:

ՓՈՒԼԱՆ ՏԱՄՍԻ

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀԱՄԱՆԵՐՈՒՄ

Չեմ գիտեր թէ Հայաստանի Քրիստոնէական 1700-ամեակին առթիւ կազմակերպուած հանդիսաւոր ձեռնարկները, ուխտագնացութիւնները, տաճարներու, վանքերու թէ եկեղեցիներու մէջ վառած մոմերը եւ արտասանուած ոտնախմբական ճառերը ծառայեցի՞ն մեզ աւելի քրիստոնեայ դարձնելու, ժողովուրդին չահագրգռութիւնը արթնցնելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առաքելութեան չուրջ, եւ մանաւանդ աւելի պայծառացնելու՝ անոր կարօտ մեր անտիպոս թէ տիպոսաւոր եկեղեցականներուն հոգին եւ միտքը:

Սակայն վստահ եմ որ այդ տարեդարձը ոսկի առիթ մը եղաւ երախտապարտ ձգելու եւ Յիսուսապաշտ դարձնելու երեւանի բանտերու ան 6 բանտարկեալները, որոնք ձերբակալուած էին 1999 Հոկտեմբեր 27-ի պետական նախճիրին ուղղակի թէ անուղղակի մեղսակցութեան տմբաստանութեամբ, եւ որոնք այսօր ազատ են շնորհիւ 1700-ամեակին առթիւ համաներումի հրովարտակին:

Անշուշտ ծադող առաջին հարցումն է. կարելի՞ է ներել մէկու մը որ դեռ դատապարտուած չէ, հետեւաբար օրէնքի առջեւ դեռ անմեղ է: Տրամաբանօրէն – եւ կը խորհիմ օրինապէս – ո՛չ: Սակայն Հայաստանի – եւ վախնամ նաեւ կարգ մը ուրիշ երկիրներու մէջ – այս երեւոյթը իր մըռայլ նախընթացը ունեցաւ Յիսուսէր Քրիստոսի օրով, անոր նախատահական ամբոխին բարձրանալէն անմիջապէս ետք:

Եւ դեռ չեմ գիտեր ինչո՞ւ, վերընչեալ ամբաստանեալներուն ներման արժանացումը սուր կերպով վերյիշել տուաւ այդ նախընթացը, ու վստահ ալ չեմ երկու տարբեր պարագաներուն ունեցած ներքին յարակցութեան մասին: Սակայն կայ ճչան իրողութիւն մը, որ բողոք եւ ընդվզում կ'առթէ:

Ներման արժանացածներէն երկուքը ոստիկաններ են. անոնք թերացած էին իրենց պաշտօնին մէջ, որուն հետեւանքով զինեալ ոճրագործները կրցած էին այդքան դիւրութեամբ մուտք գործել Ազգային Ժողով եւ դլխատել իշխանութիւնները: Ոստիկանները պատկանելով պինւորական կամ կիսազինուորական դասուն, անոնց դատավարութիւնը նաեւ կը տնօրինուի տարբեր եւ չատ աւելի խիստ իրաւական – պատժական օրէնքով, քան քաղաքացիները: Անոնց ներումը իր դէմ կը դանէ խիստ կաչկանդիչ օրէնքներ: Բայց կը թուի թէ այս կարգի մտերը հարցեր նկատի չեն առնուիր երբ Հայաստանի մէջ համաներումի օրէնքը հրապարակուի:

Ազատ արձակեալներէն մնացեալ չորսին վրայ ծանրացող ամբաստանութիւնները, բացի ոճրագործներուն դէնք հայթայթած ըլլալու յանցանքէն, բաւական ծանրակչիռ են: Անոնց մէջ կը գտնուին մեզադրեալներ, որոնք տեղեակ եղած են ահաւոր դաւին եւ չեն տեղեկացուցած իշխանութիւններուն: Ամէն պարագայի մէջ, Հոկտեմբեր 27-ի ողբերգութեան եւ ապստային ամօթին մէջին դէրակատարները առնուազն բարոյական իրաւունք չունէին ներման արժանանալու, ինչպէս իշխանութիւնները բարոյական իրաւունքը չունէին ներելու:

Թէ Երեւանի իշխանութիւնները ե՛րբ քօղը վար պիտի քաշեն մութին մէջ ճզդուած այդ դաւէն եւ դաւադիրներէն, լաւատես ըլլալու չատ պատճառներ չկան: Այսօր բանտին մէջ մնացած են միայն վեց ամբաստանեալներ, որոնցմէ գլխաւորը՝ Նայիրի Յունանեանը: Իսկ այս վերջինին արարքը արդարացնողներ չեն պակսած առաջին իսկ օրէն, եւ գտնուած են նաեւ զայն «ազգային հերոս» հռչակելու պատրաստ խմբակներ: Եւ ինչո՞ւ ոչ: Ժամանակը ցոյց տուաւ թէ հրոսակախումբը «գլխոց չինելու» վրայ է – ինչպէս պիտի ըսէին Ֆրանսացիք – նոյնիսկ ազգային տարածքէն դուրս: Լիտուանիոյ Խորհրդարանի մէկ անդամը՝ Վիթոթաս Սուսոռոքաս անուանեալ, վերջերս հետեւեալէն յայտարարած էր թէ Լիտուանիոյ մէջ կարգ կանոնը կրնայ հաստատուիլ միայն կալաշնիկովներով, յիշեցնելով թէ այդ ձեւով է որ Հայաստան կարգի մտած է. «Նայեցէք հայկական Խորհրդարանին, – սկսաւ տարբեր բանիլ, երբ մէկը եկաւ եւ սպաննեց անոնցմէ ոմանք»:

Կը յուսանք որ Հայաստանի Ազգային Ժողովի անդամները պիտի գնահատեն իրենց եղած այս մանաւանդ պատիւը:

Վերջին լուրերուն համաձայն, համաներումի արժանացածներուն կարգին չի գտնուիր Աչոտ Բլէեան, – գիտե՞ք, այն տիպար մանկավարժը, զպրոցի գնահատած տնօրէնը եւ նախկին նախարարը որ ամբաստանուած էր մէկ մեծ ոճիրով – դատարանին կողմէ չհաստատուած դրամագլխով մասնաւորութեամբ, եւ նաեւ անկէ աւելի մեծ յանցագործութեամբ մը, – իրբեւ ընդդիմադիր մը ժողովրդավար Հայաստանի նախագահին:

Թող որ այս կարգի համաներումէն ետք, Բլէեաններու համար անպատասխանութիւն մը պիտի նկատուէր իրենց ազատ արձակումը: Ակնկ ետք, նախընտրելի է որ Հայաստանի մէջ բարոյական տէր մարդոց տեղը մնայ բանտը:

– Համաներո՞ւմ թէ ինքնաներում:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն:

առջի օր «Մոնտ»ին. – «Գիտնալով որ մայրս մօրեղբօրս գաւակը կրած է, որ մօրեղբայրս հայրս է եւ թէ քոյրս, ինձմէ ութ օր տարբերութեամբ ծնած մօրս գաւակը չէ, ո՞վ եմ»: Այժմ, Տրակինեանի արդարադատութիւնը քննութիւն մը բացած է երկու նորածիններուն ապրած պայմաններուն հակելու համար:

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ, Սահմանադրական Խորհուրդի նախկին նախագահ եւ Արտաքին նախկին նախարար, Լը Փուէնի տբուած հարցազրոյցին մէջ, կը մեղադրէ Ժոսփէնը որ «Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ սրոցկիստ եղած է», այսինքն երկդիմի խաղ մը խաղացած է:

ԱՐԵՒՈՏ ՑԵՏՄԻՋՕՐԷ ՄԸ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԵԾԵՐՈՒՆ ՈՒ ՓՈՔՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Սփիւռքի հայկական վարժարանի մը այցը, որքան ալ ուրախացնող դրուագներով լեցուն ըլլայ, չի կրնար պատուաբել կարգ մը հարցականներ. փարիզահայ իրականութեան համար անոնք գլխաւորաբար ծագում կ'առնեն դպրոցական «հարատեւութեան» հանդէպ գոնէ վերջին տարիներուն, տուն - տեղ եղած անտեսումէն: Հաւաքականութեան մը ապագային նետուած ամէնէն ամուր կամուրջ համարուող այդ հաստատութիւնները, չատ դժուար է ըսել որ հոս կենդանութեան առարկայ են. տեղական ու բացառութեան նկարագիրով դրական երեւոյթներն ալ, գրեթէ միշտ, արդիւնք են մտահ վրայ համրուողներու օրհնեալ յամառութեան: Այս առումով, հետաքրքրական պիտի ըլլար թէ «կեդրոնական», «ազգային» մկրտուած սենտուներէ - այլ խօսքով՝ իմ, քու, մեր գրպանէն - տեղական վարժարաններու եւ օրինակ՝ Հայաստանի դեսպանատունեերու, հիւրերու, կամ նորին վեհափառութեան՝ ցուցամոլութեան եղած յատկացումները ի՛նչ կչիռ կը ներկայացնեն: Հասկնալիին, ընդունելիին սահմաններուն մէջ կ'ինչո՞յ այդ կշիռը թէ ունի բոլորովին տարաբնոյթ անթիացուպերը:

Դպրոցասէրի պարագային ուրախալի է տեղեկանալ տնօրէնուհիին բացատրութենէն թէ 227 աշակերտ ու 41 հոգինոց պաշտօնէութեան տէր վարժարանը եաին ձգած է քանի մը տարի առաջուան տխուր տեսական տագնապը ու պարտք չունի այսօր: Աւելի լայն չափով արդիւնք է պետութեան հետ կնկքուած պայմանագրութիւններու որոնք կ'ընդգրկեն այլեւս բոլոր դասարանները: Այդ կարգադրութիւնը որ նաեւ պետական ուսումնական ծրագրերին խստապահանջ կերպարկումին երաշխաւորն է, մօտ 4-5 միլիոն ֆրանքի տարեկան պիւտճէին չուրջ կէսը կ'ապահովէ: Մնացեալը կը հայթայթուի աշակերտութեան թոշակներէն, կտակներէ, բարեսիրական կազմակերպութիւններէ, նուիրատուութիւններէ եւ այլն: Մանրամասնուած ցանկով մը որուան են կիլպէնկեան, Պիւլլիւքեան հիմնարկներուն անունները, առաջինը 95 հազար, երկրորդը՝ 30 հազար ֆրանքի մասնակցութեամբ: Հայկական եկեղեցին 100 հազար միայն տուած է, Պէնլեան հիմնարկը 70 հազար, Աղբատախեամբ 30 հազար, «Հայաստան» հիմնադրամը 20 հազար 500, Որբերու Օգնութեան Կոմիտէն 50 հազար: 1999 - 2000-ի պիւտճէին այս բաժինը ցոյց կու տայ թէ դպրոցին հարկաւոր տարեկան գումարին ոչ խակ մէկ տասներորդը կ'ապահովուի հայկական հաւաքական աղբիւրներէ, մնացեալ 90%-ին համար պատասխանատուները պէտք է իրենք իւղ գտնեն տապկուելու...:

Տնտեսական նման պատկեր մը, հասկնալի է որ այդ պեռնին վրայ չարժելու լայն գետին չի տրամադրեր: Ճիշդ է որ հարկ մը նորագութիւններ եղած են, ուրիշներ ծրագրուած, այսուհանդերձ, դպրոցը այդ ուղղութեամբ լուրջ միջոցառութեան պէտք ունի վերածուելու համար արդիական հաստատութեան մը: Պէտք ունի օրինակ՝ մանկապարտէզի պատշաճ, ժամանակակից չափանիշերու տէր չէնքի, հոն պոռթկացող երեւակայութեան ու ներաւժին արժանի միջոցներուն, ճաշարանի բաժնին ընդարձակման ձեւ մը գտնելու որպէսզի ճաշը քանի մը հերթերով չըլլայ, տակաւին՝ դասարաններուն մէջ անհրաժեշտ զարանները, պահարանները, որպէսզի աշակերտներու պայուսակները, տոպրակները ոտքի տակ թափառելէ դադրին, եւ այլն, եւ այլն: Ի վերջոյ, ուսումէն, կարգապահութենէն կարելի՞ է անջատել դաստիարակութիւն կոչուածը որ պէտք է տրուեցնէ կոկիկ, մաքուր, կրթուած, անտեսուած, եւ այլն ըլլալ, նոյնիսկ այսօրուան մեր աշխարհին մէջ: Տիկին Գարակիւլեան կ'ըսէ թէ անմիջական ծրագրուածներն են մանկապարտէզին նորոգութիւնը եւ փակ խաղահրապարակի մը չինութիւնը. հապա մնացածը՞:

Դպրոցասէրը ունի երեք մասով մանկապարտէզ մը (ընդհանուր գումար 48 աշակերտ), Նախակրթարանի (112) եւ միջնակարգի (67) բաժինները: Շատ քան կ'ըսէ մատնանշումը թէ այլեւս չրջուած է պատկերը ուր երեքէն ամէնէն մեծ խումբը կը կազմէր միշտ մանկապարտէզը. այսօր, չնորհիւ պետական պայմանագրութեան, երկրորդականը աւարտողները առանց մուտքի քննութեան կրնան որեւէ վարժարանի մէջ շարունակել իրենց ուսումը. ուստի, դպրոցին մանկապարտէզէն վերի բաժիններն ալ չահաւետի, նոյնիսկ նախընտրելի են ծնողքներուն համար: Այս պարագան աւելի՛ անյետաձգելի կը դարձնէ չէնքին բարեփոխման հարցը:

Հաստատութեան մէջ կը պաշտօնավարեն 22 ուսուցիչներ որոնց մէկ մասը այ ըելու է, միւսը՝ մնայուն: Կայ հայերէնի ու Հայոց պատմութեան դասերուն համար վեց ուսուցիչ: Ժամանակացոյցի կարգադրութեամբ կարելի դարձած է հայերէնի դուրսհեռ կամ լրացուցիչ դասընթացք տալ պէտք ունեցողներուն: Տպաւորիչ է դպրոցին հանրակառքերու չարանը. գրեթէ ամբողջ աշակերտութիւնը դպրոց կու գայ մեծ, կամ միջին չափի ութ հանրակառքերու ապասարկուութեան չնորհիւ, քանի որ Ռէնոյի քնակողները, միայն 7 հոգիով, իսկական փոքրամասնութիւն կը կազմեն: Այդ յատկանիշով, դպրոցը չէ կրցած քաղաքապետարանի ճաշի գրամէն ալ օգտուիլ եւ կէսօրուան ճաշը հոն, տեղւոյն վրայ կը պատրաստուի:

Դպրոցասէրի աշակերտութիւնը կուգայ մեծ մասով Առնուվիլի հայաշատ կեդրոնէն, մօտակայ չրջաններէ, սակայն նաեւ մինչեւ Իսիէն: Հետաքրքրական է տեղեկանալ թէ առաջինէն եկածներու մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն Պոլիսէն, Լիբանանէն հաստատուած ծնողներու զաւակները, մինչ Իսի բնակողներու մէջ առաջին տեղը ունին Ֆրանսահայերը: Քիչ մը զարմանալի էր նկատել որ Հայաստանէն կարեւոր արտագաղթի մեր ներկային համեմատական տոկոս չեն ներկայացներ հայաստանցի երախաները, պատանիները դպրոցին մէջ:

Երեկոյեան դէպի փարիզ վերադարձի ճամբուն վրայ մինչ վարժարանին տնօրէնուհին կը չարունակէ խօսիլ դպրոցին մասին, ինքնաշարժը վարող մեր բարեկամուհին ճար մը կը մտածէ հազիւ երկու տարեկան մանչուկը զալ տարի Դպրոցասէրի աշակերտ դարձնելու համար, հակառակ անոր որ դպրոցին հանրակառքերը Փարիզ չեն մտներ. իսկ ես անհամբեր եմ Գ. դասարանէն ստացած նուէրս բանալու: Այդ նուէրը «Ցառաջ»ի էջերով պատուած չատ ինքնատիպ թղթածրար մըն է. վրան գտնուող գրիչով աշակերտները իրենց անունները արձանագրած են. «Գայեանէ, Սարգիս, Լեւոն, Արէ, Կարէն, Ադ, Ժորժ, Այլին, Նայիրի, Ազատ, Մկրէ, Արմէն, Վանուա, Նորա, Ռիթա, Մասիս, Հայկ, Լուսինէ, Թալին, Սեդա Թիէն, Դանիէլ, Հարիս ու Էլոտի»: Մէջը այդ խումբին ստեղծագործութիւններէն քաղուած վոնդ մը կայ: Իմ հաչուոյս՝ հասկրութիւն, իսկ անոնց հաչուոյն՝ անարգարութիւն պիտի ըլլար այդ էջերէն առանց քանի մը նմոյշի փակել այս գրութիւնը. ահա՛ թէ ինչեր գրած են 9 – 10 տարեկան այդ մանչերն ու աղջիկները.—

ԹՌՉՈՒՆ ԹԷ ՀԱՐԻՍ

Թռչուները կը թառին,
թռչուները կը թռչին,
իսկ Հարիսը կը մտածէ,
թռչուն ըլլալը
ինչ լա՛ւ է...

Հարիս Մասալի

ՀԱՅԿԸ ԳՐԵՑ ԱՆՍԽԱԼ

Հայկը բան մը չգրեց,
պարապ թուղթը
օրիորդին յանձնեց:

Օրիորդը նայեցաւ,
գլմգացաւ,
Հայկին գրածին մէջ
սխալ չգտաւ...

Հայկ Էկիմեան

ԱՄՊԵՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

Ի՞նչ կ'ուզէիր գտնել ամպերէն անդին...
երկիր մը կ'ուզէի գտնել ամպերէն
անդին...
կարկանդակէ երկիր մը...
ուտէի՛, ուտէի՛,
համով համով ուտէի՛,
չհատնէր...

Գայեանէ Միհնասեան

ԱՐՄԷՆԸ ԵՒ ՁԿՆԻԿԸ

պզտի՛կ ձկնիկ,
չզտնեցա՞ր լողալէն...
ես քու տեղդ շատո՞նց զզուած էի...

Արմէն Սողիկեան

ԱՐԻՆ

Արին ամէն բան գիտէր.
երբ օրիորդը դասը կը բացատրէր,
մի՛շտ գլուխը կը շարժէր
եւ կ'ըսէր թէ դիւրին էր.
սակայն Արին
մի՛շտ սխալ կը գրէր:

Արի Այտընց

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԲՈՒԵԱՏԻՏ

ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ ՈՐ ՄՈՒԹ ԷՐ

Ինքնաչարժով ճամբորդութիւններէս մէկուն ընթացքին գիշերը ուշ ատեն հասանք քաղաք մը, ուր պիտի իջեւանէինք երկու օր: Քաղաքէն բաւական հեռու էինք տակաւին, երբ մութը սկսած էր իջնել համախոհներուն եւ մեր մայրուղիին վրայ: Կամաց կամաց հրաժեշտ տըւած էինք այն դեղեցիկ դաչտերուն ու բնանկարներուն, որոնք իրարու կը յաջորդէին մեր երկու կողմերէն եւ սկսած էինք ընթանալ բացարձակ խաւարի մը մէջէն: Լեռնային չրջան էր, ճամբաները լուսաւորուած չէին, չուրջբոլորն ալ բնակութիւն չկար: Միայն մեր կառքին լուսարձակները քիչ մը լոյս կը բռնէին մայրուղիին վրայ: Բայց այդ լոյսն ալ չատ տկար կը մնար այն թանձր մութին քով, որ իյած էր ամբողջ աչխարհի վրայ: Աչքերս լսոչոր բացած էի եւ կը ջանայի տեսնել մը տեսնել այս կամ այն կողմի պատուհանէն: Բայց ոչինչ կը տեսնուէր: Կատարեալ պչինչ: Մտածեցի որ սարսափազդու էր այսպիսի անթափանց մութի մը մէջէն ճամբորդել: Ինծի այնպէս կը թուէր որ այդ վայրկեանին կ'անցնէինք անհաճոյ վայրերէ, վտանգաւոր կէտերէ, չոր ու խոպան, քաղաքակրթութենէն հեռու մնացած վայրերէ:

Վերջապէս հոսկէ հոնկէ փոքրիկ լոյսեր տեսնուեցան: Անոնք քաղաքին առաջին աւետաբերներն էին: Այնուհետեւ լոյսերը աւելի չաճախակի դարձան եւ մենք տակաւ մտանք քաղաքին մէջ: Փոքրիկ գիւղաքաղաք մըն էր, բայց գիշերուան մէջ բաւական լուսաւոր:

Քաղաք դիմաչրջիկան հետաքրքրական կեդրոններ ունէր եւ յաջորդ օր մեր բոլոր ժամերը անցուցինք այդ տեսարժան վայրերը չրջելով: Մեզի համար ամէնէն հետաքրքրականը քաղաքին թանգարանն էր, որովհետեւ գիտէինք որ հոն քանի մը հայկական հնութիւններ ալ կը պահուէին: Տեսանք գանոնք: Մեր ապատածին չափ հետաքրքրական չէին: Թերեւս ամէնէն հետաքրքրականները չէին ցուցադրուած: Եզածովս դոհացանք: Շրջեցանք, լուսանկարեցինք, ճաչարաններու մէջ ճաչեցինք, օրը գիշեր ըրինք:

Ցաջորդ առաւօտ արեւածագէն քիչ առաջ բռնեցինք վերադարձի ճամբան: Պայծառ օր մըն էր եւ արեւը հորիզոնէն ծագեցաւ ամբողջ չքեղութեամբ: Մեր ընկերներէն մէկը սկսաւ գոչարթ երգ մը երգել: Իսկ ես չուրջս կը դիտէի համայնած, աչքերուս դիմաց պարզուող կանանչութենէն արբչիռ: Մարզագետիններու ամէնէն գեղեցիկ ամիսն էր, ամէնուրեք կանանչ գորգ փռուած էր, բայց հոս հոն փոքրիկ անտառներ կը յաջորդէին իրարու, աւելի պուրակ քան անտառ, հազիւ քանի, երեսուն ծառերէ բաղկացեալ պուրակներ, որոնց ծառերը քով քովի մեծցեր էին կարծես իրարու ծնունդ տալով եւ ծառերու վոքրիկ կղզի մը կազմելով:

Ցանկարծ մտածեցի որ ասիկա այն տեսարանն էր որ երկու օր առաջ խաւարին մէջ թաղուած էր երբ մենք կ'անցնէինք այս տեղերէն: Հիմա կը տեսնէի այն ինչ որ չէի կրցած տեսնել գիշերուան մէջ: Հիմա կը տեսնէի այն ինչ որուն աղեւէն անցած գացած էինք սարսափի զգացումներ ապրելով: Մինչդեռ մութին մէջ եւ կարծած էի որ կ'անցնէինք անհրապոյր ու խոպան, թերեւս վտանգաւոր վայրերէ: Մութը խաբած էր զիս:

Ասիկա գիշերուան ու ցերեկուան տարբերութիւնն էր ահաւասիկ: Մանուկն անգամ պէտք չունէր այսպիսի փորձառութիւն մը ապրելու, որպէսզի գիտնար թէ երբ մութը իջնէ, ամէն ինչ անտեսանելի կը դառնայ: Ասիկա ժամացոյցի հարց մըն էր: Ժամացոյցը մեզի կ'ըսէր. «Եթէ կ'ուզես տեսնել, մութին մի՛ մնար: Լոյսաչքով ճամբորդէ»:

Բայց ասիկա ինծի համար այլեւս պարզ ու սովորական չէր: Այդ օր ամբողջ երկու ժամ նայեցայ այդ գեղեցիկ տեսարաններուն եւ մտածեցի որ ես զանոնք բնաւ տեսած պիտի չըլլայի, եթէ վերադարձին ալ ճամբորդէինք գիշերուան ժամով:

Է՛հ, ի՞նչ կ'ելլէր տակէ: Այդքան կարեւո՞ր էր այդ տեսարանը տեսնելը: Վերջապէս ի՞նչ կը կորանցնէի եթէ համանապատակերին այդ մասն ալ բնաւ տեսած չըլլայի:

Բայց ես այդ օր մտածեցի թէ մենք մեր ամբողջ կեանքին մէջ կիսով միայն լուսաւորուած ենք, կիսով միայն կը տեսնենք: Լոյսը մեր մէկ կէսն է: Իսկ մեր միւս կէսը խաւարն է: Ճիշդ երկրպադուհին նման: Երկրպադուհին նման, որուն մէկ կէսը խաւարի մէջ է, երբ միւս կէսը լողալ լոյսերու մէջ է: Եւ լոյսն ու մութը յստակ գիծով մը զատուած չեն իրարմէ: Իրենց գրաւած տեղերն ալ մնայուն չեն: Լոյսը կը քալէ դէպի խաւարն այն աստեն խաւարը կը նահանջէ: Խաւարը կը քալէ դէպի լոյս, այն աստեն այ լոյսը կը նահանջէ: Ինչ որ քիչ առաջ մութ էր, հիմա լուսաւոր կը դառնայ: Ինչ որ կը կարծես թէ գոյութիւն չունի մութին մէջ, հիմա գոյութիւն կը ստանայ, տեսանելի կը դառնայ: Եւ այսպէս խօսքը միայն արեւէն ծնունդ առնող լոյսին կամ խաւարին մասին չէ: Մեր կեանքին մէջ ուրիշ լոյսեր ու խաւարներ ալ կայ, որոնք մեզ մերթ կը թաղեն տգիտութեան, անտեսանելիութեան, անգիտութեան, կուրութեան մէջ, մերթ ալ կ'արթնցնէին գիտակցութեան, գիտութեան, տեսողութեան պարթեւումով: Եւ ամէնէն վտանգաւորն ալ այն էր, թէ մենք կը կարծէինք թէ գոյութիւն չունի այն ինչ որ մենք չենք տեսներ մութին, կամ տգիտութեան, կամ անգիտութեան ու կուրութեան հետեւանքով:

Այդ օր մտածեցի եւ հիմա մէյ մը մտածեմ որ ո՛վ գիտէ մենք մեր կեանքի մէջ բնական կամ հոգեկան ինչ գեղեցկութիւններու քովէն անցանք առանց զանոնք տեսնելու, որովհետեւ պատահեցանք որ մութ էր:

Ռ. Հ.

ԳՈՂՈՒԹԸ ԳՈՂՈՒԹ

ԳԼՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ.Օ.Մ.-ի Մեղրիի մասնաճիւղին, Մայիս 12-ին նչուած է Հ.Օ.Մ.-ի 91-րդ տարեդարձը եւ Մայրերու Օրը: Հանդիսավարը եղած է Սեդա Դաւիթեան, որ նաեւ կատարած է բացման խօսքը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Քէլեան, որ Հ.Օ.Մ.-ի հակիրճ պատմականը ըրած է եւ չեչտած անոր համահայկական բնոյթը: Վարանդ Քահանայ Պետրոսեան դրուատած է մօր նուիրումն ու սէրը: Գործադրուած է պեզարուեսան կան յատկադիր մը:

*
**

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Ցունիս 1-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Ամէնօրեայ վարժարանի Կոմիտէի եւ Գանձասարի Սոխակներ պոյզ երգչախումբերու տարեկան համերգը, գեկավարութեամբ վարժարանի երգի եւ երաժշտութեան ուսուցչուհի Նատա Նաւասարեանի: Ցայտադիրը բաղկացած է 10 երգերէ: Վերջաւորութեան խօսք առած է վարժարանի տնօրէնը՝ Բաֆֆի Տուտուզեան: Համերգին ելմամուտը պիտի ըրամադրուի Ջաւախքի Ֆոնտին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ

ՓՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏԱՐՕՆ ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Յունիս 15-ին Ուրբաթ օր երեկոյեան ժամը 20·30-ին Ֆրանսական կաթողիկէ Սէնթ Լիւսի Եկեղեցւոյ մէջ, Հովանաւորութեամբ Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածնի Եկեղեցիի Հոգաբարձութեան եւ կազմակերպութեամբ Տարօն Մշակութային Միութեան երգչախումբի, տրուեցաւ բացառիկ համերգ մը:

Բացառիկ... Այո քանի յիշատակութեան արժանի թուականը բացառիկ է նուիրուած Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին 301 – 2001:

Ոչ որպէս հոգեւորական եւ ոչ ալ որպէս հայ, այլ պարզապէս որպէս անհատ, ցաւ կ՚զգամնամ թէ ինչո՞ւ այս իրականութիւնը որպէս յեղափոխութիւն թէ էվոլիւսիոն – ռէվոլիւսիոն եւ էվոլիւսիոն – կ՚անտեսուի եւ եթէ ոչ որպէս քրիստոնէական մօտեցում գոնէ որպէս պատմական դէպք վերլուծենք ու եզրակացութեան դանք՝ թէ ի՞նչ կը նշանակէ հայ եւ քրիստոնեայ լլլալ այսօր:

Ահաւասիկ այս «համոզումները» ի մտի ունենալով եւ ընդառաջելով հոգաբարձութեան եւ Տարօն երգչախումբի հրաւէրին ներկայ էին Ներսէհ Ծ· Վրդ· Բաղտճեան՝ Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ, Յովսէփ Վրդ· Քէշիշեան, վերապատուելի Փիլիպէ Լեւոնեան, Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի տեղապետ Պր· Գեղամ Թորոսեան եւ Տարօնի յիսունէ աւելի երաժշտասէր հարաւկուհիներ մը: Ներկայ էին նաեւ Սէնթ Լիւսիի հովիւ Հ· Կապրիէլ Փէլլէրինօ ու նախկին նախարար ու Իսիի քաղաքապետ Պր· Անտրէ Սանթինի:

Համերգի առաջին բաժինին երգչախումբի 36 անդամ – անդամուհիները կատարեցին «Կրօնաբոյր ու հայրենասիրական» երգեր, նուիրուած օրուան խորհուրդին:

Ընդմիջումին խօսեցաւ Միւռոն Վարդապետ անդամ մը եւս չեչտելով թէ·· «Հայաստանեայց Առաքելական եւ Ս· Եկեղեցին մեր նախնիներէն մեզի ժառանգ ձգուած սրբազնասուրբ գանձ մըն է եւ մեր եկեղեցին միայն անցեալ մը չէ, այլ ներկան է ու ապագան: Եկեղեցին հայ երգն է ու երաժշտութիւնը, հայ ճարտարապետութիւնն է ու գրականութիւնը, հայրենի աւանդութիւններու պահպանողն է, զարգացնողն ու տարածողը»:

Քաղաքապետ Պր· Ա· Սանթինի գնահատեց հոգաբարձութեան ու երգչախումբի ձեռնարկը ըսելով· – «Նման ծօնակատարութիւններ բաւարար փաստն են ազգի մը եւ եկեղեցիի մը կենսունակութեան ու առաքելութեան»:

Երկրորդ բաժինը վստահաբար առաւել հաճելի էր ունկնդիրներու ճաշակին, քանի ուշ ժամին՝ տարբեր տրամադրութիւն ու մթնոլորտ ստեղծեցին Աւետիսեանի Հայաստանն ու Ալթունեանի Հօսլինա – Հօսլինա ու Կանաչեանի Տալիլօ և Վարդի խանդավառ ոլիմէերով եւ ար խումբի ղեկավար Ստեփան սարկաւագ Եօրկանճեան դաշնակի փայլուն ընկերակցութեամբ Պր· Գրիգոր Ամարեանի եւ մեներգիչներու՝ Տիկին Լէնա Իշխանեանի եւ Մարալ Վարդանեանի, ու Պր· Արէս Սիրատակի եւ Յակոբ ու Վահան Էլմայեանի եւ առանց բացառութեան բոլոր անդամներու ջանքի ու ճիգի եւ իրենք զիրենք գերազանցելու չնորհիւ, կարելի եղաւ հասնիլ ու տիրանալ անսպասելի արդիւնքի: Այո՛, այս ու նման պարագաներուն աւելի ոգին ու խորհուրդն է որ կը գնահատուի քան արտաքին արտայայտութիւնները: Ահա թէ ինչու Տարօն երգչախումբը յաջողեցաւ իր «մէսաժ»ը մատչելի դարձնել ներկաներուն. իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ:

Անդամ մը եւս յիշենք ու չեչտենք մեր եկեղեցիի եւ մշակութային սրահի կարեւորութիւնը, հոգաբարձութեան ու Հոգեւոր Հովիւի գերն ու պարտականութիւնները, ուր Ստեփան Եօրկանճեանի առիթ կ՚ընծայուի երիտասարդներու հաւաքելու եւ երգ ու երաժշտութեամբ Հայ եկեղեցիին ու հայ երաժշտութեան ու հայ մշակոյթին ծառայած ըլլալու գոհունակութիւնն ու կոչումը տալու:

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՑՐ՝ 62 ՏԱՐԵԿԱՆԻՆ

Շատ խօսուեցաւ վերջերս եւ քանավէճի ալ նիւթ դարձաւ, այն կնոջ պարագան որ երախայ մը աշխարհ բերաւ անցեալ Մայիս 4-ին, Ֆրէժիւս, 62 տարեկանին:

Գրուեցաւ թէ Ժանին, խնդրոյ առարկայ կինը Լոս – Անճելըսի մէջ է, որ ենթարկուած է բազմաթիւ քննութիւններու եւ խնամքներու երազը իրագործելու համար, քանի Ֆրանսայի մէջ արգիլուած է: Դիմած է, ուրեմն, Լոս – Անճելըսի Փաւիֆիք Ֆէրթիլիթի Մեմիքըլ Սէնթըրի ուշ չրջանի յղութիւններու մասնագէտ տոքթոր Սահակեանի: Հոն, ամէն բան կարելի է եւ հրաշքը կ՚իրագործուի մէկ միլիոն Ֆրանք ծախսելով···:

Երբ Ժանին կ՚իմանայ իր ձեռնարկը ըսելով· – «Նման ծօնակատարութիւններ բաւարար փաստն են ազգի մը եւ եկեղեցիի մը կենսունակութեան ու առաքելութեան»:

Երկրորդ բաժինը վստահաբար առաւել հաճելի էր ունկնդիրներու ճաշակին, քանի ուշ ժամին՝ տարբեր տրամադրութիւն ու մթնոլորտ ստեղծեցին Աւետիսեանի Հայաստանն ու Ալթունեանի Հօսլինա – Հօսլինա ու Կանաչեանի Տալիլօ և Վարդի խանդավառ ոլիմէերով եւ ար խումբի ղեկավար Ստեփան սարկաւագ Եօրկանճեան դաշնակի փայլուն ընկերակցութեամբ Պր· Գրիգոր Ամարեանի եւ մեներգիչներու՝ Տիկին Լէնա Իշխանեանի եւ Մարալ Վարդանեանի, ու Պր· Արէս Սիրատակի եւ Յակոբ ու Վահան Էլմայեանի եւ առանց բացառութեան բոլոր անդամներու ջանքի ու ճիգի եւ իրենք զիրենք գերազանցելու չնորհիւ, կարելի եղաւ հասնիլ ու տիրանալ անսպասելի արդիւնքի: Այո՛, այս ու նման պարագաներուն աւելի ոգին ու խորհուրդն է որ կը գնահատուի քան արտաքին արտայայտութիւնները: Ահա թէ ինչու Տարօն երգչախումբը յաջողեցաւ իր «մէսաժ»ը մատչելի դարձնել ներկաներուն. իրենց կարելիութեան սահմանին մէջ:

Անդամ մը եւս յիշենք ու չեչտենք մեր եկեղեցիի եւ մշակութային սրահի կարեւորութիւնը, հոգաբարձութեան ու Հոգեւոր Հովիւի գերն ու պարտականութիւնները, ուր Ստեփան Եօրկանճեանի առիթ կ՚ընծայուի երիտասարդներու հաւաքելու եւ երգ ու երաժշտութեամբ Հայ եկեղեցիին ու հայ երաժշտութեան ու հայ մշակոյթին ծառայած ըլլալու գոհունակութիւնն ու կոչումը տալու:

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ 71ՐԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՎԿԱՑԱԿԱՆԱՑ ԲԱՇԽՈՒՄ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի ուսումնական – կրթական 71-րդ տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 10-ին, երեկոյեան ժամը 18-ին: «Բրաբիոն Տումանեան» հանդիսատարահին մէջ: Առաջ Ա·ի հովանաւորութեամբ և նախագահութեամբ: Հանդէսին ներկայ էին մարան հայրերը, ուսուցչական կազմի անդամները, ծնողները, բարեկամներ եւ ուսանողները:

Հանդիսութիւնը բացուեցաւ Դպրեվանքի քայլերգին եռաձայն երգեցողութեամբ: Գեղարուեստական յայտագիրը դործադրուեցաւ Դպրեվանքի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Ներսէս Աբգ· Մերճանեանին: Յաջորդաբար, նոյն նիւթին 1700-ամեակի խորհուրդին առընչուած, երգուեցան «Խաչը», «Հրաշափառ» ու «Եկեղեցին Հայկական» բազմաձայն խմբերգները: Կարգացուեցան Նոր Կտակարանեան հատուած մը (Հռոմէացիներուն նամակէն 13· 14) եւ Նարեկ Աղօթամատեանէն (Բան 32), ինչպէս նաեւ արտասանուեցաւ «Հասկը» քանատեղծութիւնը (Ա· Ալիքեան): Գեղարուեստական բաժինի աւարտին, յանուն ՀՅԴ Հայրենադարձներուն չնորհակալական եւ երախտագիտական խօսքի ուղերձը արտասանեց Գեղարդ Աբգ· Քիւսպէկեան:

Տեսուչ Շահան Ծ· Վրդ· Սարգիսեան Դպրեվանքի միամեայ գործունէութիւնը ներկայացուց տեսչական տարեկան տեղեկագրով: Տեղեկատուական բաժինէն անկախ, ան անդրադարձաւ յատկապէս մաքուր ու բարի նկարագիր ունենալու անհրաժեշտութեան եւ զայն անձնական ու հասարակական՝ ազգային – եկեղեցական կեանքին մէջ բարութեամբ ու անվախ կեցուածքով դրսեւորելու կարեւորութեան:

Արամ Ա·ի ձեռքով պնահատականները, վկայագիրներն ու վկայականները բաշխուեցան չրջանաւարտներուն: Հայրապետական իր պատգամին եւ օրհնութեան մէջ, ան խօսեցաւ Դպրեվանքի մարգակերտումի առաքելութեան, հաւատքի ու ծառայութեան կեանքին, ազգին ու եկեղեցիին խաչը ուրախութեամբ կրելու մասին: 1700-ամեակին նորոգուած հոգիով ու գիտակցութեամբ ծառայելու Հայ եկեղեցիին ու ազգին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջոցաւ:

Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ «Կիլիկիա» մաղթերգով ու «Պահպանիչ»ով, որմէ ետք հաւաքական պաշտօնական նկար առնուեցաւ ու ներկաները հիւրասիրուեցան:

ԴՊՐԵՎԱՆՔՑԻ

ՕՐՈՒՆ ՇԱՐԱԴՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ «ԵՒՐԱՍԻԱ»Ն

Ռուսաստանի մէջ քաղաքական նոր կազմակերպութիւն մը արձանագրուած է· ան կը կոչուի «Եւրասիա»: Զայն կը դլխաւորեն ազգայնական բոլշեւիկ մը, միւֆթիւ մը, վարդապետ մը, ծայրայեղ աջակողմեան խորհրդարանի քաղաքական դէմք մը, հետաքրքրական յայտնի լրագրող մը: Ինչպէս գրած է ռուսական մամուլը, այս նոր կազմակերպութիւնը որ պատուիրամէտ ուղղութեան տէր է, քիչ բանով կը տարբերի անցեալ դարասկիզբին ծնած դասական վարդապետութենէն որ հիմնուած էր ռուսական իւրայատկութեան վրայ· ասիկա իւրայատկութիւնն էր երկրի մը որ ո՛չ եւրոպական էր, ոչ ասիական, բայց չաղկապ էր երկու ցամաքամասերուն միջեւ:

«Եւրասիա»յի ծրագիրը կը կայանայ եւրասիական հզօր պետութեան մը հիմնումին մէջ· այդ պետութիւնը պիտի ունենայ դրեթէ յետսաեւրազիական Խորհրդային Միութեան սահմանները: Այդ ճամբուն վրայ դլխաւոր հակառակորդը կը նկատուի աթլանտեանականութիւնը որ դէպի ռուսական հողերը արտածած է ազատական թունաւոր արժէքներ եւ հըրահրած անջատողական հակումներ:

Շարժումին դեկավարն է Ա· Դուգին որ Դումայի նախագահ Սեչենովի խորհրդականն է· անոր համոզումով՝ ատլանտեանականութեան 2 գլխաւոր չարիքներն են «արեւմտեան լրատուիւսավորութիւնը» որուն Ռուսաստանի մեծաւորները եղան Գուսինսկի եւ Բերեզովսկի, եւ «իսլամական միջազգային ծայրայեղականութիւնը»: Երկուքին դէմ ալ Պուտին աչխոյժ պայքար մղեց, գլխաւորով զանոնք չայոորդաբար:

Քաղաքական դէտերը սկեպտիկ են այս նոր կազմակերպութեան նկատմամբ· պնդողներ կան որ Եւրասիան գաղտնի ապատարկուիւթիւններու համար «դրպանի կուսակցութիւն» մըն է որ պիտի գործածուի որոշ չատուկ գործողութիւններու քարոզչութեան նպատակով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՊՏՈՑՏՆԵՐ

***

ՍՓԻԻՌՔԱՀԱՑ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՑԱՒՈՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նիւ – Ճըրզի, 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԿԱՆԱՆՁ ՀՈՎԱՆՈՑՈՎ ԿԻՆԸ

Թորոսեան եւ Ակունի միասին երեւցան բակին մէջ եւ նշմարելով կանանչ հովանոցով կինը՝ կանգ առին:

- Ես պիտի մօտենամ իրեն եւ հետը խօսակցութեան պիտի մտնեմ, - յայտարեց Ակունի:

- Ես ալ կը կենայի, բայց ստիպուած եմ խմբագրատուն երթալ, - պատասխանեց Թորոսեան, - գրաշարները ձեռագիրի կը սպասեն...

Եւ հեռացաւ՝ վերջին ակնարկ մը նետելով կնոջ:

Սեպուհ Ակունի չրջան մը գնելով՝ մօտեցաւ անծանօթուհիին.

- Տիկի՛ն, - ըսաւ խնդումերես, - արդեօք մէկո՞ւ մը կը սպասէք:

- Ո՛չ, - պատասխանեց կինը չոր չեչտով մը:

- Կարծեմ ժողովին ներկայ գտնուելու համար եկած էիք, բայց դժբախտաբար նիստը դռնփակ եղաւ, թէեւ քնաւ պէտք չկար դռնփակ ընելու··· կարեւոր խնդիր մը չկար մէջտեղ, ո՛չ ալ ծածուկ մնալու բան մը:

Անծանօթուհին այս անգամ բարեհաճեցաւ խօսելու:

- Դուք ներկա՞յ էիք, - հարցուց:

- Բնականաբար:

- Իբրեւ երեսփոխա՞ն···

- Ո՛չ, իբրեւ խմբագիր:

- Ինչո՞ւ համար նիստը դռնփակ ըրին:

- Որովհետեւ տասը երեսփոխանի խելքին այդպէս փչած էր:

- Ի՞նչ խնդիրի վրայ վիճաբանեցան:

- Վարչութեան հրաժարականին վրայ ··· արդէն օրակարգը այդ էր:

- Ուրի՞չ, - հարցուց կինը հետաքրքիր:

- Ուրիչ ոչինչ, - պատասխանեց Ակունի:

- Կը կարծէի, թէ ուրիչ խնդիրներ ալ վիճաբանութեան պիտի դրուէին:

- Ի՞նչ խնդիր···

- Օրինակի համար··· Թիւ 17 խաֆիէի խնդիրը:

- Վարչութիւնը տակաւին այդ խնդրին մասին իր բացած քննութիւնը չէ աւարտած, - բացատրեց Սեպուհ Ակունի: Դեռ քննութիւնները կը չարունակուին, եւ չեմ կարծեր, որ մօտ օրէն վերջանան ··· բայց ինչո՞ւ այդ խնդիրը ձեզ կը չահագրգռէ:

- Ոչինչ ··· պարզ հետաքրքրութիւն մը, - պատասխանեց կինը չոր ժպտելով, - այս միջոցիս ամէն մարդ կը հետաքրքրուի այդ խնդրով:

- Ես այդ խնդրին մանրամասնութիւնները չեմ գիտեր, - ըսաւ Ակունի տիկնոջ ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնելու համար:

- Իրա՞ւ կ՚ըսէք···

- Այնուհետեւ, իմ պաշտօնիս բերումով ամէն պաշտօնական մարմիններու հետ չփման մէջ եմ, ամէն օր Պատրիարքարան կ՚երթամ, վերջապէս իմ մասնաւոր աղբիւրներս ունիմ:

- Որո՞ւ վրայ կը ծանրանան կասկածները, - հարցուց անծանօթուհին:

Սեպուհ Ակունի լուրջ եւ խորհրդաւոր ձեւ մը առաւ:

Քանի մը մարդերու վրայ կասկածներ կան, բայց դեռ որոշ փաստեր կամ ապացոյցներ կը պակսին··· խնդիրը չատ կնճռոտ է··· դժբախտաբար վարչութիւնը սխալ ուղղութեան կը հետեւի··· եւ վարչութեան մէկ քանի անդամներուն ըսի այդ բանը, բայց մտիկ չըրին: Այս կերպ քննութիւնը որեւէ արդիւնք չի կրնար տալ ··· կարելի է այդ խաֆիէին ո՛վ ըլլալը մէջտեղ հանել, բայց տարբեր կերպով··· այդ մարդերը գործելու կերպը չեն պիտեր:

- Որո՞նք են կասկածելի նկատուածները, - հարցուց կրկին կանանչ հովանոցով կինը:

- Ներեցէ՛ք, տիկի՛ն, բայց անուն չեմ կրնար տալ, խնդիրը չատ փափուկ է···

Կինը տեսնելով, որ իր հետաքրքրութիւնը գոհացում պիտի չգտնէր՝

- Ներեցէք, պարո՛ն, ուշ մնացի, մնաք բարով, – ըսաւ ու հեռացաւ Ակունիի քովէն:

Այս վերջինը պահ մը խորհեցաւ հետեւելու համար, բայց ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնելու համար:

- Իրա՞ւ կ՚ըսէք···

- Այնուհետեւ, իմ պաշտօնիս բերումով ամէն պաշտօնական մարմիններու հետ չփման մէջ եմ, ամէն օր Պատրիարքարան կ՚երթամ, վերջապէս իմ մասնաւոր աղբիւրներս ունիմ:

- Որո՞ւ վրայ կը ծանրանան կասկածները, - հարցուց անծանօթուհին:

Սեպուհ Ակունի լուրջ եւ խորհրդաւոր ձեւ մը առաւ:

Քանի մը մարդերու վրայ կասկածներ կան, բայց դեռ որոշ փաստեր կամ ապացոյցներ կը պակսին··· խնդիրը չատ կնճռոտ է··· դժբախտաբար վարչութիւնը սխալ ուղղութեան կը հետեւի··· եւ վարչութեան մէկ քանի անդամներուն ըսի այդ բանը, բայց մտիկ չըրին: Այս կերպ քննութիւնը որեւէ արդիւնք չի կրնար տալ ··· կարելի է այդ խաֆիէին ո՛վ ըլլալը մէջտեղ հանել, բայց տարբեր կերպով··· այդ մարդերը գործելու կերպը չեն պիտեր:

- Որո՞նք են կասկածելի նկատուածները, - հարցուց կրկին կանանչ հովանոցով կինը:

- Ներեցէ՛ք, տիկի՛ն, բայց անուն չեմ կրնար տալ, խնդիրը չատ փափուկ է···

Կինը տեսնելով, որ իր հետաքրքրութիւնը գոհացում պիտի չգտնէր՝

- Ներեցէք, պարո՛ն, ուշ մնացի, մնաք բարով, – ըսաւ ու հեռացաւ Ակունիի քովէն:

Այս վերջինը պահ մը խորհեցաւ հետեւելու համար, բայց ուշադրութիւնը իր վրայ դարձնելու համար ուշէն հետապնդել անծանօթուհին, բայց ինքն ալ ստիպուած էր խմբագրատունը ձեռագիր հասցնել, ուստի ստիպուեցաւ հրաժարիլ այդ մտադրութենէն:

Կինը փողոց ելլելով՝ դարձաւ դէպի աջ եւ ուղղուեցաւ դէպի Գումպարաճը Եօքուշու:

Արագ քայլերով անցաւ աղատա փողոցներէն ու հասաւ զառիվերը: Հոն քայլերը դանդաղեցուց եւ ի վերջոյ կանգ առաւ մութ դիներեան մը առջեւ ու մտաւ ներս:

Դիներեան մէջ միակ յաճախորդ մը նըստած էր սեղանի մը քով: Ծարտեաչ երիտասարդ մըն էր, չատ մաքուր հագուած:

Կինը ուղղակի անոր քով գնաց:

- Ի՞նչ լուր, - հարցուց երիտասարդը մտահոգ դէմքով մը:

- Ոչինչ, պարապ տեղը դացի:

- Ժողովը չգումարուեցա՞ւ:

- Գումարուեցաւ, բայց նիստը դռնփակ էր···

- Զկրցա՞ր իմանալ, թէ ինչ անցած - դարձած է ներսը:

- Իմացայ ··· մէմիայն Վարչութեան հրաժարականով գրաղած են, միւս խընդրին վրայ խօսք չէ եղեր, տակաւին այդ խնդրին քննութիւնը չէ աւարտած··· խմբագիրի մը հանդիպեցայ, որմէ բաւական տեղեկութիւն քաղեցի, կարծեմ վախնալիք բան չկայ:

- Ո՞վ էր այդ խմբագիրը:

- Անունը չըսաւ. Թուխ դէմքով, սեւ աչքերով, փոքրիկ պեխերով երիտասարդ մըն էր:

(Շար. 7)

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԽՎ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1-ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱՅԴԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներուս, թաղերապետներուս եւ հոգաբարձուներուս հոգիներուն յ հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից՝ Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կանխօրօք վերապահել հետեւեալով՝
01 47 09 23 18

*
**

Արձակուրդի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն. –

Յուլիս 8, 15, 22 (*Վարդավառ*)

Օգոստոս 12 (*Առաւելածածին*)

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 22-ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un **séjour familial du** 20 au 27 août **dans son centre de vacances de Bellefontaine.**

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Առաքել Ապահ մահուան առթիւ. –

Րէյմոն Թաչճը, Անոնա Հըչէքըրքեան 100-ական Ֆր., Կարպիս Սանդիկեան, Արտաչ Գալուստիս, Դաւիթ Թարօն, Մուրատ Թուզուքիւրք 200-ական Ֆր., Մուրատ Գոչուն 100 Ֆր., Կարպիս Քէչիչօղլու, Շիւքրիւ Տաղճը 200-ական Ֆր., Մարտիրոս Քայան 100 Ֆր., Խաչիկ Պօղոսեան 300 Ֆր., Յարութիւն Տիչճի 100 Ֆր., Մուրատֆէնտ Չէլիք 50 Ֆր., Թոնիքի Մարաճաօղլու, Գրիգոր Պարտաղ 200-ական Ֆրանք, Ոմն 300 Ֆր.:

Pension familiale de l'UGAB

Centre de Vacances «LE VAL DES NEIGES», Saint-Jean Monclar

du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août

Pension complète
pour 1 jour ou plus jusqu'à 2 semaines

Ambiance chaleureuse, dégustation de bons petits plats mijotés par un chef arménien et enfin un bol d'air frais

Pour tous renseignements veuillez contacter :
Madame Herminé ENFICIAUD-DUZIAN
☎ **06 76 48 58 73**

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 24 JUIN à 11 heures

Spectacle des enfants de la maternelle

Buffet — Brochettes — Bar

le Disc Jockey «PIERRE»

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Spectacle de danse des enfants de l'Ecole

Mini-spectacles des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, boulevard du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy — changement direction Gargan
Gare de Pavillons sous Bois

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant, de 2 hectares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.
Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en contactant notre secrétariat au 01. 48. 24. 46. 57 qui vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 12 août.

Date du séjour :
Du 27 juillet au 19 août

Prix :

Colonie de Bellefontaine : pension 3 550 F + voyage 450 F (Paris et Marseille)

Camp rayonnant de Bellefontaine : pension: 3 800 F + voyage 450 F (Paris et Marseille)

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 26
MARDI
26 JUIN
2001

LE NUMERO : 6.00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

76ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·195 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 76e ANNEE — N° 20·195

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՄԱԼԹԱՅԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՒ ՅԱԳՈՅՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մինակի խումբի երեք համանախագահներուն Մալթայի մէջ անցեալ շաբաթավերջին տեղի ունեցած հանդիպումը ըստ երեւոյթին որեւէ կարեւոր արդիւնքի չէր յանգած, զոնէ դատելով այն հաղորդագրութենէն որ տրուեցաւ առաջին, ուր որեւէ նորութիւն չկար: Հոն կ'ըսուէր միայն որ ամէն ջանք պիտի թափեն օգնելու Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն, որպէսզի անոնք կարենան հարցը շուտով լուծել եւ կայունութիւն ու խաղաղութիւն հաստատել տարածքաշրջանին մէջ: ԻԹԱՐ-ԹԱՒ գործակալութիւնն ալ կը հաղորդէ որ Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութիւնն ալ այս մասին հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է ուր միայն կ'ըսուի թէ համանախագահները խօսած են Ղարաբաղի հարցին մասին:

*
**

ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՏՂԱՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ

Հոկտ· 27-ի ահաբեկչական արարքի զոհերէն կարէն Դեմիրճեանի տղան՝ Մաեփան Դեմիրճեան որ նախագահն է Հայաստանի Ժողովուրդի Կուսակցութեան, խիստ ելոյթով մը դատապարտած է սոյն գործին վեց ամբաստանեալներու ազատ արձակումը, համաներումի չրջանակին մէջ: Ան տրուած որոշումը պետական հովանաւորում նկատած է ահաբեկչութեան ու աւելցուցած՝ «բոլորն էլ մեղաւոր են եւ սա պետութեան խայտառակութիւնն է: Ասիկա վկայութիւնն է այն բանի որ մենք ապրում ենք մի պետութիւնում, որտեղ իշխանութիւնները հովանաւորում են ահաբեկչութիւնը: Եւ ցնցուղ էլ այդ իշխանութիւնների բարոյազուրկ կամակատարները վայնասուն կբարձրացնեն, դա փաստ է: ...ի հարկէ, պիէէ նորմալ բաղաքացի չի ուզենայ ապրի այնպիսի երկրում, որտեղ մարդասպաններին հովանաւորում են»:

*
**

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՊԱՀԱՆՋԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Եւրոպայի Խորհուրդի բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն Ուոլթըր Շուլթըր Յունիս 21-ին Հայաստանէն, Ռուսաստանէն եւ Թուրքիայէն պահանջած է պաշտօնապէս ջնջել մահապատիժի օրէնքը իրենց պատժական օրէնսգիրքերէն»: Առնք Եւրոպայի Խորհուրդի միակ անդամներն են ուր մահապատիժը ի զօրու է, ըստ օրինի, թէեւ վերջին տարիներուն որեւէ մահապատիժ չեն գործադրած:

«ԲՄԲԷՆՓՐԷՍ»

(Յուճիս 23 / 25)

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը հերքած է Յունիս 21-ին հրապարակուած Ազրբէյճանի նոյն նախարարութեան հաղորդագրութիւնը ուր ըսուած է թէ նախորդ օրը Հայաստանեան զինեալ ուժերը Վայքի չրջանէն զնդապիրներով եւ ինքնաձիգներով կրակ բացած են Նախիջեւանի սահմանամերձ գիւղերուն վրայ: Հայաստանի նախարարութիւնը յայտնած է թէ ազրբէյճանական պնդումները իրականութեան չեն համապատասխաներ:

*
**

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Սեւծովեան տնտեսական զործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովին Բաքուի նիստին (Յունիս 19-21) Հայաստանի Ազգային Ժողովին պատուիրակութիւնը մասնակցած է պետաիրաւական յանձնաժողովին նախագահ Վ. Դալլաքեանի գլխաւորութեամբ: Երեւան վերադարձին պատուիրակութիւնը մամուլի ասուլիսի մը ըսած է թէ վեհաժողովին նիւթ եղած է Սեւանի հարցն ալ: Վեհաժողովին փոխ-նախագահ ընտրուած է Վ. Դալլաքեան:

Հայկական պատուիրակութեան Ազրբեջանի Խորհրդարանի նախագահ Մ. Ալեսքերովի հետ հանդիպումին այս վերջինը կրկնած է Ղարաբաղի համար խաղաղ լուծումի իրենց տրամադրութիւնը: Տեսակցութեան ընթացքին Ալեսքերով առաջարկած է Հայաստանի ու Ազրբեջանի միջեւ խորհրդարանական խումբ ստեղծել, ինչ որ կընայ մեծ դեր ունենալ հակամարտութեան լուծումին համար:

*
**

ՊԱՐՈՅՐ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Ինքնորոշում Միութեան (ԻՄ) 21-րդ համագումարին նախագահ ընտրուած է Պարոյր Հայրիկեան: Նախորդ չրջանի նախագահը, Ներսէս Զէյնալվանդեան անդրադառնալով երկրին քաղաքական վիճակին, ըսած է թէ Հոկտեմբեր 27-ի դատին արդարադատութիւնը օդի ու ջուրի պէս անհրաժեշտ է պետութեան ու ժողովուրդն:

*
**

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ Գ· ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունիս 23-ին 230 պատուիրակի ներկայութեան բացուած է Հայաստանի Արդիւնաբերողներու եւ Գործարարներու Միութեան Գ· համագումարը: Մարզին նախարարը Դ· Զաղոյեան կարդացած է նախագահ Ռ· Քոչարեանի ուղերձը ուր ան ըսած է թէ հանրապետութիւնը լուրջ ակնկալութիւն ունի արդիւնաբերողներէ եւ գործարարներէ որոնց եռանդն ու աշխատանքը պիտի որոշեն ժողովուրդին ու պետականութեան ապագան: Ելոյթ ունեցած է վարչապետ Ա· Մարգարեան որ արտադրական տնտեսութեան մէջ չեչտելով գործի ու իշխանութեան ներուժը միացնելու կարեւորութիւնը, ըսած է թէ պէտք է բացառել կեղրոնացումներն ու կաշառքը: Ռուսաստանէն, Լիտուանիայէն մասնակիցներէ եաք խօսք առած է Հայաստանի միութեան նախագահը Արսէն Ղազարեան· ան ըսած է թէ քաղաքակիրթ գործարարութեան հիմերը դրուած են Երեւանի մէջ, սակայն մարզերուն վիճակը ադէտալի է: Ան երկրին տնտեսութիւնը ճգնաժամէն հանելու համար հարկաւոր նկատած է ձերբազատիլ «վայրի լիպերալիզմ»էն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թուրբինոց Սահմանադրական Դատարանը, Յունիս 22-ին իր վճիռը տուաւ եւ 11-ի վրայ ութ դատաւորներու ձայներով, լուծուեցաւ իսլամական Ֆազիլէթ (Առաքինութիւն) կուսակցութիւնը: Ֆազիլէթ քաղաքական 23-րդ եւ իսլամական 4-րդ կուսակցութիւնն է որ կ'արգիլուի Սահմանադրական Դատարանի կողմէ: Կուսակցութեան երկու երեսփոխաններ ալ կորսնցնեն երեսփոխանական իրենց լիազօրութիւնը, որոնց մէջ Նազլը Լըճաք, որ կուսակցութեան ամէնէն ազատականն է եւ արդիսպաշտ բանբերներէն մէկը: Պահպանողական չրջանակները դայթակղեցուցած էր, երբ իր տան մէջ կազմակերպած իր մէկ ընդունելութեան դիմի եւ ոդելից ըմպելի հրամցուցած էր: Այս արդելքը չի դիւրացներ Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան թեկնածութեան հարցը, վասնզի Աւստրիոյ վարչապետին՝ Շիւսըլի միջոցաւ, Եւրոպական Միութիւնը տեղեկացուցած էր Անգարային, որ նպաստաւոր ձեւով պիտի չդիտէ կուսակցութեան արգելքը:

ՊԱՊԻՆ այցելութիւնը Ուկրանիա բաւական բանավէճի տեղի տուաւ, երբ Նոյեմբեր Յովհ· Պօղոս Բ· անդամ մը եւս նեղոդութիւն խնդրեց օրթոտոքսներէն ժամանած պահէն իսկ, Շաբաթ, Յունիս 23-ին: Յիշենք որ Ուկրանիոյ քրիստոնեայ Եկեղեցին պառակտուած պատկեր մը կը պարզէ: Ուկրանական Օրթոտոքս Եկեղեցին, կապուած Մոսկուայի Պատրիարքութեան, 1990-էն ի վեր որոշ ինքնավարութիւն մը կը վայելէ, ռուս Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ: 9000 մատուռ ունի եւ 7,5 միլիոն հաւատարիմ: Կիեւի Օրթոտոքս Եկեղեցին 2500 մատուռ ունի, Ֆիլարէթ պատրիարքը 1991-ին անկախութիւն հռչակած է եւ բանադրուած Մոսկուայի Պատրիարքութեան կողմէ: Ուկրանիոյ ինքնագլուխ Եկեղեցին, պաշտօնապէս ծնած 1920-ին, ազդեցիկ է մանաւանդ Սիւիւռքի մէջ, ուր 1000 մատուռ ունի, երկրին արեւմտեան չրջանը: Յոյնկաթողիկէ, Իւնիաթ Եկեղեցին, ծնունդ առած 1596-ին, երբ, վեց օրթոտոքս եպիսկոպոսներ, որոնց մէջ Կիեւի մետրոպոլիտը ճանչցած են Պապին հեղինակութիւնը, պահելով հանդերձ արեւելեան ծէսը: Այսօր մօտ 3000 մատուռ ունի եւ վեց միլիոն հաւատացեալ: Կիեւի մէջ, Յունիս 24-ին, Պապը հրաւիրեց ուկրանացի քրիստոնեաները որ հաչտուին: Բացօթեայ պատարագ մըն ալ մատոյց առուար բազմութեան մը առջեւ:

ՏՈՄԻՆԻՔ ՎՈՒԱՆԼ մեծ դժուարութեամբ, ծայրը ծայրին ընտրուեցաւ կանանցերու Ազգային քարտուղար, երեք քուէարկութենէ եաք, յաջորդելով Ժան-Լիւք Պենահմիասի: Գրէթէյլի մարզաքաղաքին մէջ է, որ Յունիս 23-ին, տեղի կ'ունենար կանաչներու միջմասնաճիւղային Ազգային Խորհուրդի նիստը եւ հարկ եղաւ որ քանիցս նիստը ընդհատուի, առկարկութիւններ ըլլան, որպէսզի ի վերջոյ Տ· Վուանէ 3 ձայնի առաւելութեամբ միայն (ձայներու 60,07%, անհրաժեշտ էր 60%) կանաչներու քարտուղար պատնայ: Սկզբունքով ամուսս վերջ պիտի հրաժարի նախարարի իր պաշտօնէն:

ՓԵՐՈՒԻ ՄԷՋ զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած է Յունիս 23-ին, 7,9 ուժգնութեամբ Ռիխթէրի բաց սանդղակին վրայ: Յնցումը զգալի եղած է Չիլի եւ Պոլիվիա: Աւելի քան 50 մեռեալ կար եւ 800 վիրաւոր: Առաւելաբար վնաս կրած են երեք քաղաքներ, որոնցմէ մէկը՝ Առեքուիպա, մօտ կը կազմէ մարզկութեան հարաստութեան (ԻՒՆԷՍՔՕ)ի կողմէ դասաւորուած):

Ա. ԵՂՕՑԵԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»Ը ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ըստ երեւոյթին, Թուրքերը չատ մտահոգ են ի լուր Աթոմ Եղոյեանի նոր ֆիլմին «Արարատ»ին, որու դերասանները կ'ընէ Շառլ Ազնաւուր: Այս առընչութեամբ, Յունիս 23-ի «Միլիէյէթ»ը կը գրէ թէ ֆիլմը կրնայ «Մխոնայթ Էքսփըրէս»ի մէկ նմանակը ըլլալ եւ յօդուածագիրը կ'առաջարկէ որ պետական իշխանութիւնները զործի անցնին որ այն հակազդեցութիւնը զոր ցոյց պիտի տան ֆիլմին ցուցադրութենէն յետոյ, հիմնաւոր ցոյց տան: Եւ որպէս նախաքայլ, ինք կ'առաջարկէ որ Թուրքիա դիմում կատարէ Ալիանս Աթլանթիսին եւ Սէրբենտիվիթի Փոյնթին որոնք ֆիլմին արտադրիչներն են, որպէսզի ֆիլմին մէջ տեղ չտրուի հակաթուրք բաժիններու, քանի որ Թուրքիա չարժանկարի լաւ չուկայ մըն է..., ու կ'եզրակացնէ. – «Այո՛, դէթ անգամ մըն ալ չարժման անցնինք, երբ ուշ չէ տակաւին, երբ ձին առնողը Սկիւտարը չէ անցած»:

Թեան Հարստութեան (ԻՒՆԷՍՔՕ)ի կողմէ դասաւորուած):

ՊՈՒՐԾԻի օդանաւադրութեան այս տարուան ցուցահանդէսը արտակարգ յաջողութիւն արձանագրեց վաճառումի պետնի վրայ: Արդարեւ, միայն էռպիւսը 155 ապսպրանք արձանագրած է 13,2 միլիառ տոլար արժողութեամբ: Ապսպրանքներու ընդհանուր գումարը 400 միլիառ ֆրանքի հասած էր: Միւս կողմէ, ժոսիէն յայտարարեց թէ 25% համեմատութեամբ կը սեփականաչնորհուի ՍՆԵՔՄԱՆ, ինչ որ մօտ 10 միլիառ ֆրանք պիտի բերէ Պետութեան: ՍՆԵՔՄԱՆ օդանաւի չարժակ կ'արտադրէ:

ՆԻՒ – ԵՈՐՔԻ ՄԻՋ, Յունիս 25-ին բացուեցաւ ՄԱԿ-ի համաչխարհային արտակարգ ժողովը ՍԻՏԱյի նուիրուած: 200 երկիրներ ներկայացուած են, 500 ոչ կառավարական կազմակերպութիւններ: 20 տարիներու ընթացքին սիտայէն մեռած են 22 միլիոն հոգի, զլխաւորաբար Աֆրիկէ: Այս պահերուն 4,3 միլիոնը երախաներ են: 2000 թուականին 5 միլիոն անձեր վարակուած են: Համաճարակը կը տարածուի Ասիա եւ մտահոգիչ կերպով կը յառաջանայ Արեւելեան Եւրոպա:

ՍՈՒՐԻՈՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Պաշար Էլ – Ասատ պետական այցելութիւն մը կու տայ Ֆրանսայի, այցելութիւն որ բուռն բանավէճի դուռ բացած է հրեայ համայնքին մօտ: Էլ – Ասատ պիտի չանայ համոզել որ Եւրոպա աւելի զբաղի Մերձաւոր – Արեւելքի հարցերով եւ դիտինը միայն իրարայլամէտ ԱՄՆ–ուն չթողու: Սուրիոյ նախագահը պիտի վերձէ նաեւ Ֆրանսայի տնտեսական օժանդակութիւնը ապահովել:

ԶԻԶԷՆԻՈՑ ՄԻՋ, ըստ ռուսական ուժերու տեղեկութեանց 15 չէչէն ապստամբներ սպանուած են, բայց հերքեցին թէ անոնց մէջ ըլլայ չէչէն զեկավար մը՝ Ասլրի Բարայեւ:

ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ փարիզի տոնդեքը, մօտ 500 հազար հոգի համախմբած էր Շաբաթ օր, Յունիս 23-ին, ինչ որ աննախընթաց էր: Այս տարուան զլխաւոր թեմաններն էին խորտակումեան դէմ պայքարը եւ երախայ որդեգրելու իրաւունքը: Տոնդեքին գլուխն էր Փարիզի քաղաքապետը՝ Պ· Տրլանոյէ որ երբեք չէ ծածկած իր միասեռականութիւնը, բայց, կողքին էին նաեւ Ռոպէր Հիւ, Ալէն Քրիվին, Ալէն Լիփիէց եւ այլն, եւ այլն:

ԽՈՐԱՆԻՆ ՃԻԶԴ ԱՌՋԵԻԼ

Մոսկուայի հայ անկիւնէն հանուող տաղնապի լուրերը, պէտքը եւ պարտքը կը տարիէն դիս վռնդով թուրքին յանձնել այս տողերը, որոնք թերեւս տարիներ եաք զրուելիք յուշագրութիւններս պիտի կազմէին:

1979-ին ծանօթացայ եմ երկու երիտասարդ Հոգեւորականներու՝ Տիրան Վարդապետին ու Գարեգին Աբեղայինի հետ: Առաջինը թեմի տեղապահն էր, երկրորդը իր բարձրագոյն ուսումը կ'ստանար ռուս ուղղափառ ճեմարանին մէջ: Փոխն ի փոխ կը պատահարձէին մատուռի մը չափ պզտիկ՝ Մոսկուայի Ս. Յարութիւն Եկեղեցին մէջ, ընդ որում պատարագուոր չեղողը սարկաւագութիւն կ'ընէր:

Երկուքին յարաբերութիւնները արտաքնապէս բարեկամական էին: Ուսումը ամբողջացնելով՝ Հայր Գարեգինը օր մը կը մեկնի Մոսկուայէն եւ չուտով կը տանձնէ Արարատեան Հայրապետական Թեմի Առաջնորդական Փոխանորդի պաշտօնը: Եկեղեցական չրջանակին մօտ եղող բարեկամ մը յայտնած է ինծի, թէ մեկնումէն առաջ Հ. Գարեգինը պարտաւորիր մը ստորագրած է Հ. Տիրանի դէմ:

– Այդ գրութիւնը կաթողիկոսի՞ն հասցէագրուած էր, – կը հարցնեմ:

– Ո՛չ: Մոսկուայի պատկան իշխանութեանց...

Անշուշտ, չկարծացած վաւերաթուղթի մը բովանդակութեան մասին անկարելի է դատել, սակայն այդչափ անհամոր հաստկէտերը նկատի առնելով՝ կրնանք ենթադրել, թէ բարոյախօսական, աստուածարանական կամ եկեղեցական նիւթերը չէ, որ ներշնչած էին նամակին հեղինակը:

Մինչեւ 1988 թուականը պրեժէ ոչ մէկ առընչութիւն ունեցած եմ Տիրան Վարդապետ Կիւրեղեանի հետ: Գիտեմ միայն, որ «վերակառուցումէն» իսկ առաջ սկսած էր մայրենի լեզուի դասընթացք մը Մոսկուայի հայ երիտասարդներու համար: Շատ չանցած՝ ՔՒ-կէ-Պէ-ի «խնամիները» ակնարկած են իրեն, թէ հոգեւորականը աչխարհականներու դաս տալու իրաւունք չունի, մանաւանդ որ նման դասընթացքները ազգայնական տրամադրութեանց բոյնը կրնան դառնալ խափանգեղ պետութեան խառնարան – մայրաքաղաքին մէջ:

Արցախեան չարժումը Մոսկուայի հայ դերեզմանատունը վերածեց հաւաքավայրի: Պատարագէն եաք ալեկոծ բազմութեան առջեւ կրակոտ ճառեր կ'արտասանէին, բռուցքներ կը թօթվուէին թուրքի, Ազերիի եւ նոյնիսկ Ռուսի քիթին: Կը յիշեմ. դժգոհութիւնը կը յորդէր Հայր Տիրանի դէմքէն: Մէկ – երկու անգամ լսած եմ իրմէ, թէ ամէնէն բոցաշունչ հռետորները գաղտնի ոստիկանութեան լրտեսներն են, որոնց նպատակն է գրգռել ներկաները եւ մղել օրինազանցութեան մը: «Կարգապահ» ազգայնականութիւնը ձեռնտու չէր ՔՒ-կէ-Պէ-ին, մինչդեռ եթէ տեղ մը ապակի մը վշրուէր կամ աւելի լաւ խակ՝ մէկ – երկու գլուխ պատռուէր՝ կարելի պիտի ըլլար յանգաւորը դատել, իսկ հանդիսատեսներն ալ մէկիկ – մէկիկ հրաւիրել հոգեչահ զրոյցի եւ խրատել, որ սրիկաներու հետ չխառնուին...

Օր մը Հ. Տիրան պիս եւ մէկ – երկու ուրիշներ կը կանչէ, որ իրեն օգնենք եկեղեցիին մէջ «մաքրութիւն ընելու»: Անմիջապէս կ'ներթամ, թէեւ ծայր աստիճան զարմացած՝ իր եւ մեր առանձնելիք մաքրոցի դերին վրայ:

Եկեղեցիին չեմին վրայ չանթահար կը մնամ: Մոմակալները տապալուած են, պատկերները՝ տեղերէն փրցուած, գիրքերը՝ պեհիններու վրայ ցանուցիր: Տիրան Արք. (այն ատեն արդէն եպիսկոպոս էր) ձգախեժ մոյկեր ոտքերուն՝ բրիչով խորանին առջեւի գորգին վրայէն մարգու կզկզանքը կը քերէ: Եկեղեցին պղծուած է:

– Կ'ուզեն որ կարծեցի թէ Ազերիներուն գործն է, որպէս զի մեր տպաւճն ալ նման բանի մը դիմեն, – Կ'ըսէ Տիրան Եպիսկոպոս արդէն դուրսը, եկեղեցիին մէջ պեհեղուած գաղտնի ձայնագրիչներէն հեռու, – Ես այս «Ազերիները» (մատնացոյց ընելով պեհինը) կապոյտ աչքերէն կը ճանչնամ: Մէկու մը չպատմե՛ս տեսածդ:

1989 – 1990-ի ձմրան ջարդերուատեն, երբ հպարտաւոր հայ գաղթականներ Մոսկուայի բարձր առեանները դուռերը ափ կ'առնէին, Եպիսկոպոսը գառնօրէն կը հեգնէր.

– Ո՞ւր են հիմա, մէջտեղ չկա՞ն կիրակնօրեայ մեր հայրենասէրները:

Միշտ խոհեմ եւ զգուշաւոր՝ հիմա գաղթականներուն դիմելով կը պոռար.

– Դերագոյն Խորհուրդը մի՛ երթար, մեզ փողոցը նետողները հոն նստած են. շիտակ ամերիկեան դեսպանատունը գացէք ապաստան խնդրելու:

– Ինչո՞ւ Ամերիկաները երթամ, – *ամերիկահպատակ եղբօրիկ չեշտով (եւ անշուշտ ռուսերէն) կը պատասխանէ պարտապանաց կնիկ մը,* – Իմ հայրենիքս հո՛ւս է:

– Հո՞ս է, – *Տիրան Եպիսկոպոս ակնարկը մոսկովեան չաւլուած մայթին վրայ կը պտտցնէ,* – Եթէ հոս է, մի՛ երթար:

Եւ իսկոյն կ'աւելցնէ. – Ջաւակնե՛րդ մեղ են, տիկին: Ամերիկա գոնէ մարդու պէս պիտի մեծնան, Հայու պէս՝ էրիս-տոնեայ երկրին մէջ:

Կարծեմ նոյն տարին իսկ Մոսկուայի հայութիւնը առաջին համագումարը կազմակերպած էր: Բացումին նախորդ օրը հոգեվարքը ապրող Համայնավար կուսակցութեան համագումարը ընդհանուր քարտուղարի պաշտօնին մէջ հաստատած էր «գլխաւոր վերակառուցողը»:

– Երէկ ընտրեցին, վաղը կրնան դատել, – *յայտարարեց Եպիսկոպոսը մեր համագումարի ամպհոնէն:* – Մի մոռնաք, թէ մենք օտար ենք այս բաղաքին մէջ, այս երկրին մէջ: Մի՛ խառնուիք օտարի քաղաքականութեան, մի՛ ձգէք որ ձեզ թելի վրայ խաղցնեն: Մեզի օգնենք նախ, ետքը՝ աշխարհի: Միչեւ հիմա ոչ դեսպրոցը բացած ենք, ոչ գաղթականներուն գլխու ճարը տեսած...

Դրուագ մը եւս կը յիշեմ՝ կապուած Տիրան Եպիսկոպոսի հետ: *Մոսկուա ժամանած էր Էջմիածնայ վեհարանին մէջ յանկարծամահ եղած Պոլսոյ երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքին զաղաղը: Լուր օր մըն էր, եւ Եկեղեցիին մէջ հայ ներկաներէն աւելի բազմաթիւ էին... Թուրք դիւանագէտները:*

Հոգեհանգիստը չսկսած՝ Տիրան Եպիսկոպոս մոմեր կը բաժնէ: Փսփսուքով քանի մը խօսք կը փոխանակէ դեսպան Վոլքան Վուրալին հետ, յոտմեհետէ Թուրքերուն ալ մէյ – մէկ մոմ կու տայ: Արարողութենէն եաք Տիրան Եպիսկոպոս պատմեց, թէ դեսպանին ըսած էր. «Ինքզինքիդ մի՛ պարտադրէք ձեռքը մոմ բռնել»...

– Գիտե՞ս, ի՛նչ էր դեսպանին պատասխանը: «Մենք Թուրքերս եւ դուք Հայերդ եղբայր ենք» եղեր, եւ «իրարու վիշտը պէտք է եղբայրաբար կիսենք, իսկ սովորութիւններն ալ՝ եղբայրաբար յարգենք»: Տխուր է, տխուր. թուրք միջակ դիւանագէտ մ'իսկ եօթը հատ հայ «գործիչ» գըրպանէն կը հանէ:

Հիմնական եւ միջանկեալ այս դրուագներէն անկախ՝ թերահաւատութեամբ է, որ կը կարդամ Տիրան արքեպիսկոպոսին այսօրուան ընդդիմախօսներուն անունները. Արթիւր Չիլինկարով, Նիքիթա Սիմոնեան եւ Անդրանիկ Միհրանեան: Ամէն մէկը իր ասպարէզին մէջ յաջողած եւ անկասկած մեծարելի մարդիկ են: Սակայն անբացատրելի կը թուի հայ կեանքին ծոցը յանկարծակի իրենց ոտտումը: Ո՞ւր էին եւ ի՞նչով զբաղած էին, երբ Մոսկուայի հայութիւնը իրապէս դժնէ օրերը կ'ապրէր: Պր. Ն. Սիմոնեանը «Աբարատ»ը մարզելու փորձառութեան չնորհիւ՝ բարձր դասու հոգեւորականնե՞րը մարզել կ'ուզէ: Տիրան Արք.ը կը ճանչնամ. սուլիչին ենթարկուող մէկը չէ:

Պր. Անդրանիկ Միհրանեանը ռուսական ծաւալապաշտութեան ակնառու եւ աննահանջ զաղափարախօսներէն մէկն է, Պր. Չիլինկարովը՝ կէս մը համամոյնավար, կէս մը ազգայնական ռուս խորհրդարանի փոխ – խօսնակն է, այսինքն Տիրան Արք.ի ըսածին պէս «օտարի քաղաքականութեան խառնուողներն» են եւ ինքզինքին «թելի վրայ խաղցնել» տրուողներ» (հոս կենամ, որպէս զի զուգահեռներու այս չարքը երկարելով մինչեւ «կապուտաչեայ ազերիները» չհասնի)...:

Զարմանա՞մ արդեօք թէ հաղորդակցութեանց համաճայն՝ վերը նչեալ անձերը «դիմում կատարած են Ռուսաստանի իրաւապահ իչխանութիւններու մօտ»: Ուրիչ զո՞վ կը ճանչնան, որ անոր ալ դիմէին... Մանաւանդ որ քանի տարի առաջ «իրաւապահ իչխանութիւններուն» դիմած ուրիչ զրիչ մը չէ վարանած Տիրան Արքեպիսկոպոսը պարոն Ղազարոսի վերածելու:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԵԱՆ

«ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ, ՀԱՐԻՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» ԿԱՄ՝ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՑ ՀԱՑՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ի. դարը, անտարակոյս, Հայոց պատմութեան երկար չղթային ամէնէն բարդ օղակներէն մէկը եղած է: Եթէ հետեւինք դասական պատմագիտութեան թելադրանքին, տակաւին կիսով չափ պատմութիւն չէ եղած: Բայց այդ երկրորդ կէսն ալ, 1988-էն եաք տեղի ունեցած դէպքերուն բերումով, կարծէք նոյնպէս պատմութեան դիրկը նետուած է: Օրինակ, 1973 – 1985-ի ահաբեկչական չարժումը այնքա՞ն հեռու կը թուի այսօր, թէեւ միայն 16 տարի կը բաժնեն մեզ անոր աւարտէն եւ տակաւին հայրզիներ բանտերու մէջ կը մնան որպէս այդ բոլորին վկաներ:

Ամէն պարագայի, անցնող դարու մասին օտար լեզուներով բազմաթիւ հատորներ գրուած են՝ հայերէնով թէ այլ լեզուներով: Ու թէեւ հայերէնով ընդհանուր բնոյթի որոշ թիւով աչխատանքներ կան՝ հայերէնով, բայց չատ պարզ ընթերցողին մատչելի կամ այժմէականացած չեն:

Նման աչխատասիրութիւն մը, առանց պատմագիտական յաւակնութեան, սակայն պատմական փաստի հանդէպ ճչգրտութեան զգացումով եւ մինչեւ օրս հասնող ժամանակագրութեամբ, իրագործած է վերջերս արժանթինահայ մտաւորական Պետրոս Հաճեանը «100 տարի, 100 պատմութիւն» հատորով (*):

Սուրիայէն մինչեւ Արժանթին աւելի քան 45-ամեայ ուսուցչական եւ հանրային լայն վաստակի մը զուգահեռ, հեղինակը 1986-էն չարք մը հատորներ հրատարակած է, որոնց չարքին՝ «Հրամմեցէք, պարոններ» (պատմուածքներ), «Հայ մտքի մշակները» (երկու հատորով, ե. – ժդ. մատենագիրներու կենսագրութիւններ, հայերէն եւ սպաներէն), եւ հայերէն լեզուի ու քերականութեան դասագիրքեր: Այս տարի հրատարակած է նաեւ՝ սպաներէն թարգմանութեամբ, Մեծ Եղեռնի նահատակ մտաւորականներուն նուիրուած հատոր մը (**): Երկար տարիներ (1971 – 1986) Պուէնոս – Այրէսի «Արմենիա» երբեմնի օրաթերթի խմբագրութիւնը վարած ըլլալով, 1970-էն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան հայկական բաժնի տնօրէնութիւնը կը վարէ:

Այս դեղատիպ հրատարակութիւնը լոյս տեսած է «Պօղոս Այդումանեան» Հիմնարկութեան մեկենասութեամբ:

Գաղափարը չատ պարզ է. մէկ դարու վրայ երկարած 100 դրուագներու պատմումը: Սակայն, իրագործումը այնքան պարզ պէտք չէ եղած ըլլայ: Անցեալ դարու բարդ հիւսուածքին մէջ, ուր չատ մը դէպքեր ո՛չ պատմագիտական վերջնական գնահատական ստացած են եւ ոչ ալ՝ պատմութիւն դարձած, բնականաբար հեղինակին առջեւ դժուար գործ մը կը ծառանար, դէպքեր ու դէմքեր ընտրել, անհրաժեչտ մատենագիտական աշխատանքը հաւաքել եւ մատչելի ամբողջութիւն մը հիւսել: Ինչպէս կը յայտնուի կարճ նախաբանին մէջ, դիրքը լոյս կը տեսնէ հայերէն եւ սպաներէն (թարգմանութիւնը ընթացքի մէջ է,) եւ հասցէագրուած է՝ հետեւաբար, նաեւ օտար ընթերցողին:

Թէեւ ժամանակագրական կարգով մատիւուած են, դրուագները ներքին օրգանական կապ մը չեն պահեր: Այսինքն, կընան անկախաբար կարդացուիլ: Եւ քանի որ հեղինակը փորձած է ամփոփ կերպով սպառիչ տեղեկութիւններ տալ, դիրքը անմիջական տուեալներու չափանիշ մըն է՝ իր ճանաչողական արժէքէն զատ:

Առանձին գլուխներ նուիրուած են, օրինակ, մշակոյթի անուններու (Այվազովսկի, Ալիշան, Մեծարենց, Զարենց, եւ այլն), հանրային դէմքերու (Խրիմեան, Եփրեմ խան, Արամ Մանուկեան, Անդրանիկ, Կոմիտաս Վրդ., Դրօ, Վազգէն Ա., կարդինալ Ագաճանեան, եւ այլն), պատմական դէպքերու (Ատանայի ջարդը, Վանի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Մուսա Լերան հերոսամարտները, Ղեւոնդ Արք. Դուրեանի սպանութիւնը, Ռնեւորութեան Տուրքը, 1947-ի Հայկական Համաչխարհային Քոնկրէսը, Ներպաղթը, Մեծ Եղեռնի 50-ամեակը, հայկական ահաբեկչութիւնը, 1988-ի երկրաչարժը, Ղարաբաղեան չարժումը), հաստատութիւններու (ՀԲԸՄ, ՀՕՄ, ՌԱԿ, ՀՄԸՄ, ԱՆԶԱ, Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէ, եւ այլն), եւ այլ երեւոյթներու:

Պ. Հաճեան աչխատած է անկողմնակալ կերպով ընդգրկել հարիւրամեակի մը բոլոր երեւոյթները՝ առանց խտրականութեան, եւ անոնց հանդէպ առարկայական նկարագրողի թէ վերլուծողի կեցուածք մը ընդունիլ: Բացառուած չէ, որ պատմագիտական քիչ թէ չատ միահեծան արժեւորումի չարժանացած դէպքերու մէջ մենք ալ պարզենք կամ պակսեցնենք պատկեր մը պարզելէն ետք: Ու այդ իսկ պատճառով՝ չահեկանութեան մըն է:

Օրինակ, Դուրեան Արք.ի սպանութեան նուիրուած գլուխը (էջ 159 – 165) կընայ մինչեւ իսկ ամերիկահայ ընթերցող մը գոհ ձգել՝ իր առարկայական ու ճչգրիտ ներկայացումով: Մինչ ԱՄՆ-ի անպլուտառ մամուլին մէջ այդ դէպքին եւ բաժանումին չուրջ անպտուղ վէճերը կը չարունակուին, Պ. Հաճեան չատ դիպուկ կերպով կ'արձանագրէ, որ «այդ մեղմ վիճակին մէջ իսկ այսօր կրնայ դժուարութիւն պատճառել, օրինակ, արժանթինահայ մը, որ կ'այցելէ Միացեալ Նահանգներու հայ գազութին, ուր «անթիլիւասական» եկեղեցական մը չի կրնար մուտք գործել «էջմիածնական» եկեղեցի մը նէրս եւ այս վերջնոյս հետեւորդներէն մէկը հերետիկոսութիւն կը նկատէ պատակուել հանդիպակաց եկեղեցւոյ մէջ» (էջ 160):

Այնուհանդերձ, հեղինակը միայն չոր ու ցամաք վաստեր չէ հաւաքած, այլ նաեւ տեսակէտ յայտնած է: Սակայն, այդ տեսակէտը միշտ փաստերուն հետեւած է եւ ո՛չ թէ հակառակը:

Շահեկան է, տեղ – տեղ, անձնական վկայութիւններու օգտագործումը. այսպէս, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վիվվոցիա»ին յատկացուած գլուխին մէջ կը կարդանք նաեւ բանաւոր տեղեկութիւններ, ըստ որոնց 1923-էն եաք կուսակցութիւնը իր գործունէութիւնը չէ դադրեցուցած Հայաստանի մէջ մինչեւ 1990-ի իր «բացայայտումը» (էջ 134 – 135):

Կ'արժէ մէկտեղել, առ ի խորհրդածութիւն, Ի. դարէն փոխանցուող խնդիրները, զորս հեղինակը նչած է 100-րդ «20-րդ դարը ի՞նչ կը կոտակէ հայութեան» գլուխին մէջ (էջ 280 – 82). –

ա) Լեզուի նահանջը Սփիւռքի մէջ

բ) Հայաստանէն արտագաղթը

գ) Ղարաբաղի հանրապետութեան կարգավիճակը

դ) Սփիւռքեան կառոյցներու տկարացումն ու քայքայումը

ե) Հայաստան – Սփիւռք ներդաչնակութեան ձեւակերպուած կապի բացակայութիւնը

զ) Մեծօրեայ հանրային կեանքի որոշ ոլորտներու բացակայութիւն (հայրենիքի միասնական ուղղորդութիւն եւ համակարգային հիմնօրինակներ, հաղորդակցութեան միջոցներու օգտագործումի ծրագիր, ազգային ծրագիր, Սփիւռքի մէջ հայ մշակոյթի պահպանումի պետականութեան բացակայութիւն, Հայ Եկեղեցւոյ բարեկարգում)

է) Ցեղասպանութիւնը իբրեւ յիշողութեան պահպանում եւ հատուցման պահանջ:

Աչխատասիրութիւնը կը փակուի օգտագործուած աղբիւրներու այլազան ցանկով (էջ 283 – 287):

Հեղինակի անսխալ հայերէնին ու յղտակ ոճին չնորհիւ, դիրքը կը կարդացուի հաճոյքով եւ դիւրութեամբ, իրապէս դառնալով «հանրամատչելի» գրականութեան արժանի նմոյշ մը: Այս օրերուն, երբ մամուլն ու գիրքերը հայերէնի մենատարածական օրէնքներուն հանդէպ ամէնէնումներով կը վիատան, միչտ նորատիպ երեւոյթ մըն է անվրէպ լեզուի մշակներու ընթերցումն ու վերնթերցումը:

Նման հատորներ անձնական ընտրութիւններու վրայ հիմնուած են, ուսոր

ԳԱՆԱՏԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ ՄԸ 1700-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Բոլոր ղրղմաակը Հայերը (ոչ–Հայերն ալ իրենց հետ) կրնան ուրախանալ՝ հայկական նոր նամականիշ մը հրապարակի վրայ ղրուելուս Մայիս 16–ին: Լուրը կրնար չատերս անտարբեր ձգել ոմանք հետեւ Հայաստանի անկախացումէն ի վեր երեւոյթը բոլորիս համար այլեւս սովորական դարձած է: Սակայն դէպքը մեզ անտարբեր պիտի չձգէ որովհետեւ այս նոր «հայկական» ղրոշմաթուղթը կը պարտինք այս անգամ զանատական «Canada-Post» թղթատարական վարչութեան:

Քառասունամեայ զանատական սէնթ պժող այս նամականիշը նուիրուած է Հայաստանի քրիստոնէացման 1700–ամեակին: Տեսիլ Ատամս, զանատացի արհեստագիտուհի մը, ճաչակով ընտրած է խաչքար մը, մանրանկար մը (Ճիսուսի նուաքը երեւցուցիչ) եւ ձեռագիրի պատառիկ մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ 1700–ամեակը խորհրդանշելու համար:

Կրնք կատարեալ չեն կրնար ըլլալ: Թեթեւ փոփոխելի էր առանձին գլուխներ յատկացնել, օրինակ, Մաղաքիա Ածք. Օրմանեանին, Ատամ Խաչատրեանին, փարիզի տղոց, «Ցեղակրօն» չարժումին, Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան, Ղարաբաղի պատերազմին, Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան, եւ այլն:

Այս մէկը, սակայն, պէտք է թելադրութիւն նկատել (դուցէ ապառներէն թարգմանութեան համար) եւ ո՛չ թէ թերութիւն: Անցնող զարու փոթորկայոյզ պատմութեամբ հետաքրքրուող ոեւէ անձ, որ անոր չուրերուն մէջ նաւարկելու համար ուղեցոյցի մը կարիքը ունենայ, զայն Պետրոս Հաճեանի «100 տարի, 100 պատմութիւն» հատորին մէջ պիտի գտնէ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ – Ճըրզի

(*) Պետրոս Հաճեան, 100 տարի, 100 պատմութիւն, «Արմէնկրաֆ» հրատարակչատուն, Պուէնոս – Այրէս, 2001, 287 էջ: Հեղինակի հասցէն՝
Bedros Hadjian, Serrano 1365,
1414 Buenos Aires, Argentina

(**) Bedros Hadjian, **La palabra silenciada. Las victimas intelectuales del Genocidio Armenio,** Armengraf Ediciones, Buenos Aires, 2001, 192 pp.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԴՐՈՑԻ ԱՆՈՒՆԸ ԿՐՈՂ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՁԱՇ

Մոնթէպէլլոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունիս 9–ին, տեղի ունեցած է Դրոյի անունով Երեւանի զեկավարման վերատուսումնական հիմնարկի ի նպաստ ճաշը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Դրօ» Լոսանկարիչն է հայազգի Հրայր–Հօք Աճէրեան: Նամականիշին վերի մասը կը կրէ «The Armenian Church» և «L'Eglise arménienne» անգլերէն եւ ֆրանսերէն ղոյդ մակագրութիւնը եւ 301 – 2001 թուականները: Դրոշմաթուղթին հետ տրուած է նաեւ «առաջին օրուան» («First Day Cover») պահարան մը:

Կ'արժէ յիշել թէ ասկէ առաջ չորս պետութիւններ հայկական նիւթերով նամականիշեր թողարկած էին. Վաթիկան (1973), երեք արժէքներ՝ Սուրբ Ներսէս Շնորհալիի մահուան 800–ամեակին առթիւ, Իրան (1982), Ս. Ծնունդի առթիւ (հայերէն մակագրութեամբ): 1986 եւ 1987–ին Ուրուկուէյ երկու նամականիշեր կը նուիրէր Մեծ Եղեռնի 71–րդ տարելիցին եւ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան 100–ամեակին: Նշենք թէ Մեծ Եղեռնին ձօնուած վերոյիշեալ նամականիշը մինչեւ այսօր եզակի կը մնայ: Կիպրոսի Հանրապետութիւնը իր հերթին հայերէն եւ յունարէն մակագրութեամբ դրոշմաթուղթ մը կը հրատարակէր 1990–ին, Սպիտակի մեծ երկրաշարժին առաջին տարելիցը ոգեկոչելու նպատակաւ:

Գառզու (1975), Ու. Սարոյեան (1991) եւ Պարաճանով (1999) նոյնպէս դրոշմաթուղթի մը արժանացան Ֆրանսա, Միացեալ–Նահանգներ / Խորհ. Միութիւն (զուգորդ թողարկում / «Emission jumelée») եւ Ուկրանիա: Քանի մը չաբաթէն, կրկին երեք նամականիշերով, Վաթիկան պիտի նչէ Տրդատ Թագաւորի եւ անոր ժողովուրդին մկրտութեան 1700–ամեակը:

ԿՈՐԻՒՆ

Գանատական նոր դրոշմաթուղթը կարելի է ապսպրել դիմելով հետեւեալ հասցէին՝

Centre National de Philatélie,
75, rue Saint Ninian, Antigonish
NS B2G 2R8 CANADA.
Tél. : (902) 863-6550
Fax : (902) 863-6796

Կոմիտէի: Ներկայ եղած են Դրոյի որդին եւ թոռը՝ Մարտիկ եւ Դրօ Կանայեան, Հայաստանի գեղանատան գինուորական կցորդ գնդապետ Հայկ Քոթանջեան եւ 300 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Սեւժ Սամոնեանց: Խօսք առած են գնդապետ Հայկ Քոթանջեան, Մարտիկ Կանայեան, Կարօ Մատէոսեան, անդրադառնալով Դրոյի կեանքին ու գործին եւ չեշտած Դրոյի անունը կրող Երեւանի հիմնարկին կարեւորութիւնը: Եղած նուէրներէն գոյացած է 35 հազար տոլար, ի նպաստ հիմնարկին:

*
**

«Հ. Յ. Դ. ԱԼԲՈՄ – ԱՏԼԱՍ»Ի Բ. ՀԱՏՈՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ֆեբրահեան Ազգային Վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունիս 8–ին, տեղի ունեցած է «Յուշամատեան Հ.Յ.Դ. Ալբոմ – Ատլաս»ի Բ. հատորի ներկայացումը: Բացումը կատարելով Գրիգոր Աչէզեան նչած է թէ հատորը արդիւնքն է հատաքական աշխատանքի, պրպտումի, ընտրութեան եւ դրելու: Պատասխանատու խմբագիրն է Յակոբ Մանճիկեան: Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի անունով Մաժակ Տիւքճեան եւ խմբագրական կազմի անդամ Քնար Մանճիկեան, գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղած են հատորի խմբագրութեան մաս կազմած անդամներուն եւ մեկենասներ՝ Վահէ եւ Վերոնիքա Կարապետեանին, Հայկուշ Գեղինեան – Քոհլերին եւ Ճորճ Թումանճեանին: Յակոբ Մանճիկեան շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք օգնած են իրեն խմբագրելու համար հատորը: Գնահատանքի իր խօսքի աւարտին առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, յանուն Արամ Ա. Կաթողիկոսին, «Մեսրոպ Մաշտոց» չքանչանով պարգեւատրած է Յակոբ Մանճիկեանը:

*
**

ԹԱՍԻԿ ՋԱՌԱՀԵԱՆ՝
«ՏԻՊԱՐ Հ.Մ.Ը.Մ.–ԱԿԱՆ – 2001»

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութիւնը այս տարի «Տիպար Հ.Մ.Ը.Մ.–ական» տիտղոսը չնորհած է Տիկին Թասիկ Ջառահեանին: Ծնած՝ Պարսկաստան, Թասիկ Ջառահեան անդամակցած է Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան, Հ. Յ. Դ. «Ալիք» պատանեկան միութեան: Բարձրադոյն ուսումը առած է Թեհրանի պետական համալսարանին մէջ, տիրանալով մագիստրոսի վկայականին: Պատասխանատու պաշտօններ վարած է Երք Շայր ապահովագրական ընկերութեան մէջ: 1984–ին փոխադրուելով Գալիֆորնիա, հաստատուած է Կլենտէյլ քաղաքը, ուր անդամակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Կլենտէյլի «Արարատ» մասնաճիւղին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ, կազմակերպութեամբ պոլսահայ Մէկ մշակութայինի, Մայիս 2–ին, բանախօսութիւն մը տուած է Մանուէլ Քէօսէեան Կոստան Զարեանի «Անտիպներ»ու մասին, միութեան Արամ Խաչատրեան համերգասրահին մէջ: Ատենապետ՝ Սարգիս Ղ. Սարգիսեան իր բացման խօսքով բեմ հրաւիրած է Տիկին Մելինէ Արսէվեը որ ներկայացուցած է օրուան բանախօսը: Մանուէլ Քէօսէեան ծնած է Հալէպ, կրթութիւնը ստացած է Պէյրութ, Հալէպ, Անթիլիաս, Նիկոսիա, համալսարանական ուսումն ալ՝ Երեւան: Վարած է տնօրէնութեան պաշտօններ եւ տուած հայագիտական դասընթացքներ, Մոնրէալ, Նիւ – Եորք, Վենետիկ: Հեղինակ է կարգ մը հատորներու՝ «Հրիտակ» (1988), «Շաղաւօտ» (1989), «Փրկութեան օրեր» (1994): Բանախօսը նախ ուրախութիւն յայտնած է որ Մէկ մշակութային յանձնախումբը մշակոյթի նուիրուած դասախօսութիւններ կը կազմակերպէ, որովհետեւ ընդհանրապէս, մշակոյթը «աղքատ ազգական»ի դերին մէջ է: Ապա, Մ. Քէօսէեան անդրադարձած է Զարեանի կենսագրութեան, անոր հանրային, գրական, կրթական գործունէութեան: Կը յայտնէ թէ լոկ, Զարեանի վերջին երեք տարիներէն քաղած է 350 բանաստեղծութիւններըը գրուած 1920–էն 1960 եւ կարգացած է անոր օրագիրը նամականիներէն քանի մը նմոյշներ:

*
**

ՄՈՆԹԻՎԻՏԷՈՅԻ Հնչակեան Տան մէջ, Յունիս 15–ին, ոգեկոչուած է քսան կախաղաններու յիշատակը (1915, Յունիս 15), կազմակերպութեամբ Ս. Դ. Հ. Կ. Վարիչ Մարմնի: Հայաստանի եւ Ուրուկուէյի վտառեալներու ունկնդրութենէն յետոյ, խօսք առած են Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հովիւ Մխիթար Քհնյ. Ալոյեան եւ Հայ կաթողիկէ առաջնորդ՝ Հ. Անթոնիօ Քէչէճեան: Ելոյթ ունեցած է նաեւ Արտաքին նախկին նախարար տոքթ. Էքթոր Գրօսէսքիէլ, որ անդրադառնալով 1915–ի դէպքերուն, ըսած է թէ ուշ կամ կանուխ Թուրքիա պիտի ճանչնայ ցեղասպանութիւնը:

*
**

ՖԷՐԻԳԻԻՐի (Պոլիս) Մէքրամէճեան վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 9–ին, տեղի ունեցած է աշակերտական համերգ մը, նախաձեռնութեամբ Սանուց Միութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Շնորհք Պէշիկթաշլեան, ապա, գործադրուած է յայտագիրը բաղկացած երկու բաժիններէ:

ԹԻ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԿԱՆԱՆՁ ՀՈՎԱՆՈՑՈՎ ԿԻՆԸ

- Հասկցայ, - գոչեց երիտասարդը, – Սեպուհ Ակունին է:

- Կը ճանչնա՞ս զինքը:

- Բնականաբար ... Կը վախնամ, որ վաղ կասկած հրաւիրած ես, - ըսաւ երիտասարդը:

- Ձեմ կարծեր, չատ վարպետութեամբ չարժեցայ, - պատասխանեց կինը:

- Իսկ՞ւ թէ Սեպուհ Ակունիի հետ չտեսնուէիր:

Երիտասարդը ոտքի ելաւ, իր հաշիւը մաքրեց, որովհետեւ գաւաթներով քօնեաք խմած էր եւ հեռացաւ մանկամարդ կնոջ հետ:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՍՆՏՈՒԿԸ

Որպէսզի մեր ընթերցողները լաւագոյն կերպով հետեւին այս պատմութեան եւ վերահասու ըլլան անոր բոլոր իրադարձութիւններուն, պէտք կը զգանք պահ մը ետ երթալ մինչեւ պատերազմական նախարար Նազըմ փաշայի ապանութեան յաջորդ օրը:

Տակաւին Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի իթթիհատական դահլիճը չէ կազմուած, բանակցութիւններ արդէն իսկ կը կատարուին այս մասին:

Իթթիհատական պետերը լրարանցումի մէջ են: Իրենցմէ մէկ քանիներ՝ Ահմէտ Նէսիմի պէյ, Քէմալ պէյ, Տիարպէքիրլի Զիյա պէյ եւ ուրիշներ «Թանինի» Նուրի Օսմանիէ խմբագրատունը հաւաքուած խորհրդակցութիւններ կը կատարեն օրուան կացութեան մասին:

Ցանկարծ ներս կը մտնեն երկու դաշնակցականներ՝ Ցարուխեան Գալֆայեան եւ Ց. Ճ. Սիրունի:

Իթթիհատական պետերը սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընեն նորեկներուն: Դաշնակցութիւնը թէեւ 1912 Մայիս 10-էն ի վեր պաշտօնապէս իր յարաբերութիւնները խզած էր Իթթիհատի հետ, այսուհանդերձ երասանց բարեկամութիւնը կը չարունակուէր:

Ահմէտ Նէսիմի եւ Քէմալ պէյերը կը փութան դաշնակցական երկու ներկայացուցիչներուն հաղորդել օրուան եղելութիւնները, վերջին լուրերը եւ այն անձերու անուններըը, որոնք պաշտօն պիտի ըստանան նոր դահլիճին մէջ:

- Զուտ իթթիհատական դահլիճ մը պիտի ունենանք այս անգամ, - կը գոչէ Ահմէտ Նէսիմի պէյ յաղթականօրէն, - եւ պիտի տեսնէք, թէ ինչե՛ր պիտի ընենք...

- Իշալլահ, - կը պատասխանէ Գալֆայեան թերահաւատ չեչտով մը:

- Զօրաւոր դահլիճ մը, որ պիտի կըրնայ երկիրը կործանումէ փրկել...

Եւ այս առթիւ իթթիհատական պետերը իրենց բարեկամական պատգումները կը յայտնեն Հայերու հանդէպ:

- Արեւելեան նահանգներու բարենորոգումը մենք մեր ձեռքով պիտի կատարենք, - կը հաւատայ Քէմալ պէյ, - առանց թոյլ տալու, որ Եւրոպա միջամտէ ... եւ այդ բարենորոգութիւնները այնչափ հիմնական պիտի ըլլան եւ այնքան լայն սահմանի մը մէջ պիտի գործադրուին, որ այլեւս Հայերը որեւէ դժգոհութեան պատճառ պիտի չունենան:

Երկու դաշնակցականները բաւական ատեն մնալէ ետքը «Թանինի» խմբագրատունը՝ կը պատրաստուին մեկնելու:

Այդ առեն իթթիհատական պետերէն մին կը մօտենայ իրենց եւ կ'ըսէ.

- Կարեւոր բան մը ունիմ ձեզի հաղորդելիք:

- Ի՞նչ բան, - կը հարցնէ Գալֆայեան:

- Նախկին Ներքին գործերու նախարար Րէշիտ պէյի սնտուկը փախցուցինք իր պրասենեակէն... չատ կարեւոր թուղթեր կան մէջը:

- Ձեր կուսակցութե՞ան համար:

- Ո՛չ թէ միայն մեր կուսակցութեան, այլ նաեւ ձեզի համար, այսինքն Հայերու մասին:

Եւ իթթիհատական պետը ձայնը ցածցընելով՝ կ'աւելցնէ.

- Սնտուկին մէջ կայ տօսիէ մը, որ «Թիւ 17» անունը կը կրէ, այդ տօսիէին մէջ կը գտնուին հայկական խնդրին եւ մանաւանդ Պաարիսքարանի ներքին գործերուն մասին ժուռնալներ, ինչպէս նաեւ Փարիզէն ու Եզիպտոսէն եկած տեղեկագիրներ:

Այս տեղեկութիւնը բնականաբար չափազանց կը հետաքրքրէ երկու դաշնակցականները, որոնք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ կ'ուզեն ստանալ տօսիէի մասին:

- Դժբախտաբար առ այժմ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել, - կը պատասխանէ Թուրքը, - տակաւին ժամանակ չեմ ունեցած սնտուկին մէջ պահուած թուղթերը մի առ մի քննելու, բայց քանի մը օրէն այդ քննութիւնը կը կատարեմ, եւ վստահ եղէք, որ Հայկական խնդրին մասին տօսիէն ձեզի կը յանձնենք:

- Ի՞նչ միջոցաւ այդ թուղթերը հասած են Րէշիտ պէյի ձեռքը:

- Ատիկա պէտք է իրեն հարցնել, մենք տեղեկութիւն չունինք: Սակայն դիտեմ, որ սնտուկին մէջ կայ նաեւ չատ մը ծանօթ իթթիհատականներու մասին տրուած ժուռնալներ:

Գալֆայեան եւ Սիրունի տեսնելով, որ աւելի տեղեկութիւն կարելի պիտի չըլլայ առնել, կը մեկնին խմբագրատունէն:

Գալֆայեան կ'ուզուի դէպի Մաքրիւզ երթալու համար, իսկ Սիրունի կը փութայ Բերա, Համալ պաշի փողոցը, «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը:

Հո՛ն հաւաքուած են Ակնունի, Շահրիկեան, Զարդարեան, Վահան Փափազեան եւ ուրիշներ:

Սիրունի կը պատմէ իր լսածները Թիւ 17 տօսիէին մասին:

(Շար. 8)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 30
Տօն գիւտ ճշխարաց
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎԻՊ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԱ. ԹԱՄԿՈՃԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1–ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին։

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ
ԳԻԻՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն յ հանդիստ։՝

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից՝ Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ։

Տեղերը ամրագրել կարելով, կանխօրօք վերապահել հետեւեալ հեռաձայնով՝
01 47 09 23 18

*
**

Արձակուրդի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն. –

Յուլիս 8, 15, 22 (Վարդավառ)

Օգոստոս 12 (Աստուածածին)

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 22–ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլլ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիգրանուհի Տէմիրճեանի մահուան առթիւ. –

Մարիա Եչիլթէփէ, Մարտիրոս Ղազան 100–ական Ֆր., Ղուկաս Պապիկեան 150 Ֆրանք, Շահին Եչիլթէփէ 100 Ֆր., Մուրատ Գարօղլու 200 Ֆր., Մուրատ Գօչուն 100 Ֆր., Արման Հիլէրկզօ 200 Ֆր.։

*
**

Ալֆորվիլլ Ս. Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Առաքել Ապաի մահուան առթիւ. –

Արաքսի Տիւմէյ 200 Ֆր., Յարութիւն Աբսլան 400 Ֆր., Խորէն Քէչիչեան 500 Ֆրանք, Աւագ Տէմիրճի 50 Ֆրանք, Եդուարդ Ալթունթաչ 300 Ֆր., Անժէլ Թաչճա 100 Ֆր., Յակոբ Գարաբնար 200 Ֆրանք, Հերման Տամլամա 50 Ֆրանք, Ժիրայր Գարակէօզ 200 Ֆր., Գէորգ Ապտէմիր 150 Ֆր., Յակոբ Եչիլթէփէ, Միհրանեան 200–ական Ֆր., Ժոզէֆ Ամար 300 Ֆրանք։

ՀԲԸՄ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻԻՆ

2001 – 2002 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելքոնեան Կրթական Հաստատութիւնը 75 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական, երկսեռ, դիշերօթիկ եւ կիսերկայ վարժարան է։ Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջները գոհացնող կառոյցներով. տարրական դասարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր։ Մելքոնեան կրնան դիմել Հայկական ծագում ունեցող 12 – 16 տարեկան երեխաներ։

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

● *Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն։ Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով։*

● *Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անթատարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասատնդութիւն։*

● *Կը դասաւանդուի աշակերտի ծննդավայրի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն)։ Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային։*

● *Դպրոցը ունի եօթը դասարան՝ (Ա. – է.), 12 – 18 տարեկան աշակերտներու համար։*

● *Ուսումնական ծրագիրը հիմնուած է միջազգային չափանիշերու եւ մակարդակներու վրայ, անգլիական GCE «O» Level-ի (Սովորական մակարդակ) եւ «A» Level-ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE-ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT I-ի եւ SAT II-ի պատրաստութեան։*

● *Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով։*

● *Հաստատութեան վկայականը ստացող չրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց թարգմադրն ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ։ (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի, Լիբանանեան)։*

● *Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւնները են՝ նկարչութիւն, պարարուեստ, երգչախումբ, վոլեյբոլ, լրագիրը, քանդակագործութիւն, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական չարժումները։*

● *Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար։*

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A.G.B.U. —
Melkonian Educational Institute
Admissions Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514, Nicosia, Cyprus
Tel: +357-2-422195 / 422204
Fax: +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE F.R.A. ZAVARIAN
ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

* Ambiance
* Surprises
* Buffet
* Jeux
Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

*
**

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

*
**

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ
ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17–ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր·
15 օրուան համար 12·800 Ֆր·

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յ ու լ ի ս 1 0

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի քարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգոռեան՝ 01 47 43 12 66

Pension familiale de l'UGAB

Centre de Vacances «LE VAL DES NEIGES», Saint-Jean Monclar

du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août

Pension complète
pour 1 jour ou plus jusqu'à 2 semaines

Ambiance chaleureuse, dégustation de bons petits plats mijotés par un chef arménien et enfin un bol d'air frais

Pour tous renseignements veuillez contacter :
Madame Herminé ENFICIAUD-DUZIAN
☎ **06 76 48 58 73**

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
- **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
- **Programme touristique;**
- **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27
MERCREDI
27 JUIN
2001

LE NUMERO : 6.00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

ԾԻԾԱՂԵԼԻԻՆ ԹՈՑՆԸ ԿԱՄ ԹԱԼԻՊԱՆԱՄԻՏ ՄԸ ԻՆՉ ԳՈՐԾ ՈՒՆԻ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ ուղղագրութեան վերադարձի նիւթին մասին տասը տարիէ ի վեր բոլոր լսուելիքները լսուած, գրուելիքները գրուած են. զարմանքները, ընդվզումները, յամառութիւնն ու տպիտութիւնը արտայայտուած, բարելաւման ա՛յս քնաքաշութիւնն հեռանկարն ալ թաղուած է բաւական խոր տեղ մը: Ի՞նչ իմաստ ունի ժամանակ, ջիղ ու տրամադրութիւն վատնել գեանի մը վրայ որուն տէր կը նկատուինս ո՛չ գիտցածովդ, համոզումներովդ, եւ այլն, այլ՝ զրպանիդ զօրութեամբ միայն. մէ-մէ-ա՛յն:

Ի վերջոյ կարելի ալ չէ լռութիւն պարտադրել մտայնութիւն որ վճռած է թէ իրեն համար գերագոյն չահը, բարիքը խաւարէն կու գայ: Որքան խաւար, այնքա՛ն լաւ:

Ցուսախարութեան ու հրաժարումի այս հոգեվիճակը ընդհանուր երեւոյթ չէ թէեւ ու Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ սրբագրութեան ջանքով ու յոյսով ապրողները կը չարունակեն հակազդել, համոզել, փաստել, պնդել: Այն օրը երբ Հայաստան պիտի ունենայ իր չգիտցածին գիտակցութեան տէր, համբաւի ու զրպանի գերադասութիւնը մերժելու ատակ մտաւորականներու մեծամասնութիւն ու իրենց գրաւած աթոռին մէկ տաքին չափ, մշակոյթին արժէք տուող ղեկավարներ, անպայմա՛ն պիտի կարգաւորուի խնդիրը: Սխալ մը, մանաւանդ երբ չահու վրայ հիմնուած է, չի կրնար յաւերժանալ:

Այսօր տակաւին հեռու կը թուի այդ երանելի հանդրուանը. ու յատկապէս հայաստանեան թեմերը, խաւարին բանբերներէն զրաւուած են: Տիպարներ, որոնք զրեթէ միչտ մեծ – մեծ տիտղոսներով զրահուած, ապահով են որ արտօնուած են անպիտութեան ու անտրամաբանութեան հովանաւորի զերով հանդէս գալու, արհամարհելով ծիծաղելիին ճահիճն անդամ որ կը բացուի իրենց ամէն մէկ խօսքին առջեւ: Դժբախտաբար, կարելի չէ ըսել որ Սփիւռքը բոլորովին զերծ է այդ խաւարամտութենէն. ան երբեմն նոյնիսկ կը տարածուի «հայագիտական» ամպիոններէն որոնք իբ յատաջագունէ ճիշդին անառարկելի հեղինակութիւնը կը նկատուին: Ատոր քով կայ պատեհապաշտութեան կալուածն ալ որուն վրայ հասակ առածներ ամէն առիթով կարծիք կու յարմանն ուղղագրութեան հարցին մասին, միչտ սկսելով «այո՛, այո, բայց... սակայն... թէեւ...»ի նախաբաններով:

Հայաստանէն, ուղղագրութեան խընդրով վերջերս ուշադրաւ պնդումներով հանդէս եկած մըն է «ճանաչուած լեզուաբան, տոքթոր, փրոֆ. Պետրոս Բեդիրեան, որը կատարելապէս տիրապետում է եւ՛ գրական հայերէնի երկու տարբերակներին, եւ՛ գրաբարին», ինչպէս ներկայացուած է «Իրաւունք հարց ու պատասխան»ի 38-րդ թիւին (Մարիս 22 – 28) մէջ: Հոն «ճանաչուած» վերաբերութեամբ սիւնակի մը մէջ ան, յայտնապէս, իր «տիրաեպուած» վերոնչեալ բնագաւառներուն որպէս լաւատեղեակ հեղինակութիւն, հրաւիրուած է պատասխանելու բնթերցողի մը որ հետաքրքրուած է ուներնալու լեզուաբաններու կարծիքը, դասական ուղղագրութեան վերադարձին մասին:

Օդի, ջուրի չափ բնական այդ հարցը իրեն գիտութեան, տրամաբանութեան ի՛նչ ճապկումներ կը պարտադրէ, որպէսզի պահպանէ ընդդիմադիրի կեցուածքը: «Ուղղագրութեան սովետականը կամ իմպերիալիստականը ո՞րն է» հարց կու տայ նախ, գործածած բառապաշարով իսկ անզգալաբար մատնելով թէ ի՛նչ աղբիւրէ ջուր խմող մըն է...: Հայերէնի ուղղագրութեան գլխուն փաթթուած սահմանումներէն ծանօթ էինք «դասական»ին, «մեսրոպեան»ին, նոյնիսկ «արեւմտահայ»ուն, եւ այլն, բայց ոչ՝ «իմպերիալիստական»ին որ տակաւին «սովետականի»ն հակադարձը կը բնորոշէ այս «լեզուաբան, տոքթոր, փրոֆէսէօր»ին համար...:

Ան յետոյ կը ժխտէ իբրեւ թէ որպէս վերադարձի պատճառաբանութիւն ըսուած ամէն կէտ, մէկ տոպրակի մէջ լեցնելով համակարգիչն ու Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւնները, գիտութիւնն ու զպացականը, Աճառեանն ու 1920–ի, 1940–ի զատաճանութեան հեղինակները: Անոր կարծիքով՝ բանավէճն իսկ աւելորդ է նիւթի մը մասին որ նոյնիսկ Անգլիացիներուն նախանձ կ'առթէ. «ի՞սչէա՞ն կ'ուզենային Անգլիացիները փոխել իրենց ուղղագրութիւնը: Չեն կարողանում» կը զրէ թէ՛ հայերէնի երկու տարբերակներուն թէ զրաքարին, ու յատնապէս նաեւ անգլիական լեզուական իսհանոցին կատարելապէս տիրապետող Պետրոս Բեդիրեան:'

Ո՛չ իսկ ներկայի նախակրթարանի աշակերտի մը տրամաբանութեան մակարդակին յարիր իր հեղինակաւո՛ր պատասխանին մէջ ան չի նշմարեր իսկ թէ ամէն նշումով կը տատանի ծիծաղելիին ու խղճալիին միջեւ. Անգլիացիներուն նախանձէն եաք, կը զրէ Աճառեանի «Արմատական բառարան»ին մասին. «պարզ է, պէտք է գրէր դասական ուղղագրութեամբ, որովհետեւ պրմատների ծագումն էր մտնանշում. Մալխասեանցը՝ նոյնպէս»: Ցաւելեալ ապացոյցի հարկ կա՞յ վերադարձի անհրաժեշտութեան համոզուելու համար երբ ներկայի հայատանեան խեղաթիւրութեամբ, իրապէս, չատ ու չատ բառերու արմատին հետ կապը անհետեթօրէն կտրած է:

Սակայն, Պ. Բեդիրեանի պատասխանին մէջ ինքնահականումի, ինքնագատումի այս երեւոյթն իսկ չէ ամէնէն ծանրակշիռը, յատկապէս Սփիւռքի Հայուն համար: Այդ յատկանիշն ալ ի վերջոյ ամբողջ լայնքովն ու հատակովը խնդրոյ առարկայ մարդին թալիպանեան քանակին մէջ չարքի կանգնած մըն է, ինչպէս այնքա՛ն այլ օրինակներ:

*Ինչ որ հակազդելու կը մղէ, հակառակ՝ մարտուած յուսախաբութեան, պատիր է ձայն յուսալուն տուած յոգնութեան, Բեդիրեանի, կամ նոյն կաղապարէն ուրիչի մը թուրթակաբանութիւնը չէ. այլ, հիասթափեցնող անդրադարձը եւ զարմանքը՝ տեսնելուն թէ նման մտայնութեամբ մէկուն առիթ տրուած է «աշխատել»ու Մելգոնեան վարժարանին մէջ: «Ճանաչուած լեզուաբան»ը իր կաղ ու կոյր թեզին նեցուկ յուսալով նոյնիսկ այդ հաստատութեան աշակերտներէն, կը մէջբերէ անոնց տեսակէտն ալ... զրելով. «Երբ աշխատում էի Մելգոնեան (որուն անունն իսկ երկու տատասխալով գրուած է...Ա. Թ.) վարժարանում, իմ աշակերտներն անընդհատ այս հարցն էին տալիս. "Պարո՛ն, ինչո՞ւ չենք անցնում Հայաստանի ուղղագրութեան որ չընկնենք հ/յ-ի, օ/ո_ի, է/ե-ի յետեւից. իմանանք՝ ի է հնչում, ի գրենք"»:

Հարցը, հոս, այլեւս, Բեդիրեանի մը փոխանցած վկայութեան որակը չէ: Այլ, այն կէտը, թէ նման թալիպանամէտ մը ի՛նչպէս ուսուցչութեան կը հրաւիրուի Մելգոնեանի նման հաստատութեան մը մէջ: Այդ վարժարանը արդարօրէն ու ամենայն արժանաւորութեամբ, արեւմտահայ լեզուն ու մշակոյթը ապրեցնող առաջին բերդը եղած է ու կը չարունակէ այդպէս նկատուիլ մեր իրականութեան մէջ: Ատով՝ դուրդուրանքին ու հպարտութեան առարկան է չատ – չատերու: Եթէ փոխուած բաներ կան այդ բերդին պատերուն տակին, լաւ կ'ըլլայ որ գիտնանք, ամուր պիրքեր ունեցողի պատրանքով չօրօրուելու համար:

Թո՛ղ Հայաստան չարունակէ պահել ստվեռական խեղաթրութիւնը, Սփիւռքն ալ «իմպերիալիստական»ը, Թո՛ղ Անգլիացիները ճաթին իրենց նախանձէն, բայց ի սէր Աստուծոյ, մէկը բարեհաճի բացատրել թէ ի՞նչ գործ ունէր, Պ. Բեդիրեան Մելգոնեան վարժարանին մէջ, եթէ նոյնիսկ այդ պաչտօնավարութեան սիրոյն յօժարեցաւ մէկդի դնել սովետական խեղաթրութիւնը եւ գործածեց «իմպերիալիստական»ը...:'

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՅՈՒՍՏԻՆԻԱՆՈՍ Ա. ԿԱՅՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԻՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՓԱՂԹԵՐ ԴԷՊԻ ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՊԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐԱՄԱՍԵՐ

ՀԱՑ ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐ՝ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ցուստինիանոս Ա. կայսեր զահակալութենէն եաք հայ – բիւզանդական յարաբերութիւններուն եւ Բիւզանդական կայսրութեան կազմէն ներս Հայերու դերակատարութեան մասին խօսած ենք նախապատրաստելով մինչեւ այն տարինեըը, երբ կայսերական վերափոխումներու պատճառով բիւզանդական Հայաստանի նախարարական դասը կորսնցուց իր աւանդական հեղինակութիւնը, տոհմական կալուածները բաժնուեցան տոհմի անդամներուն միջեւ, եւ այսպէսով աւատական տիրոյթները դադրեցան քաղաքական ու զինուորական ուժ ներկայացնելէ: Հայ աղնուականներ այնուհետեւ մեծ ապըստամբութիւններ բարձրացուցին կայսեր դէմ պահպանելու համար իրենց աւանդական իրաւունքները, բայց չյաջողեցան ու նուաճուեցան:

Սակայն հայ զինուորականներ, աղնըւականներ, ու պալատականներ չարունակեցին ազդեցիկ ուժ մնալ բանակին, արքունիքին ու պետական կառոյցներուն մէջ, եւ գործօն մասնակցութիւն բերին Ցուստինիանոս կայսեր դէպի Իտալիա ու Աֆրիկէ արչաւանքներուն ու նուաճումներուն:

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ԳԱՂԹԵՐ ԴԷՊԻ ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ, ԿԻԼԻԿԻԱ ԵՒ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ԱՓԵՐ

Բիւզանդական Հայաստանի մէջ Ցուստինիանոս Ա. կայսեր կատարած 536–ի վերափոխումները եւ նախարարական դասի կազմալուծումը մեծ դժգոհութիւն յառաջացուցին աղնուականութեան ու ժողովուրդին մէջ, եւ այդ պատճառով ալ Հայեր մեծ զանգուածներով սկսան հեռանալ իրենց հողերէն եւ զաղթեցին դէպի Փոքր Ասիա եւ Պոլիս՝ ստուարացնելով այդ չրջաններուն հայկական հին համայնքները, իսկ ոմանք ալ բիւզանդական բանակին եւ արքունիքին մէջ ծառայութեան մտան:

Այդ նոյն օրերուն կայսրը բիւզանդական Հայաստանի կառավարիչ նչանակեց չրջանին զինուորական հրամանատարը՝ Ակակիոս, փրոֆոնսիլ տիտղոսով: Անմիջապէս որ իշխանութեան տիրացաւ, Ակակիոս սաստիկ նեղութիւններ սկսաւ տալ ժողովուրդին, որ կողոպուտի ատիճանին հասաւ, մինչեւ իսկ յափշտակելով մարզոց սեփականութիւնները. ան նամանը չտեսնուած չորս կենտիմնար (չորս հարիւր լիթր կամ Ֆունտ) ոսկի տուրք դրաւ ժողովուրդին վրայ:

Այս բոլոր բռնութիւնները սարսափեցուցին ժողովուրդը. նախարարներէն ոմանք պարսկական սահմանը անցան, բայց ոմանք ըմբռնելով որ փախուստը լուծում չէ, միացան եւ Ցովհաննէս Արշակունի իշխանին ու անոր զաւիկին՝ Արտաւանի գլխաւորութեամբ ապստամբութիւն բարձրացուցին: Անոնք յարձակեցան Ակակիոսի վրայ եւ սպաննեցին զայն: Ակակիոսի փոխարէն ղրկուեցաւ Սիդդա (Սիտտաս) զօրավարը, որ ծագումով հայ էր, բայց ան եւս իր նախորդին ճակատագրին ենթարկուեցաւ: Ապստամբներ անկախ հռչակեցին Առաջին Հայքը, Չախչախեցին բիւզանդական զօրքը, սակայն չկրցան երկար պահել անկախութիւնը: Անոնց դէմ ղրկուեցաւ Բուզ զօրավարը:

Ստեղծուած այս կացութեան առջեւ հայ իշխանները զացին պարսից Խոսրով Նուշիրվան թագաւորին մօտ՝ օգնութիւն խնդրելով: Նոյն օրերուն Իրանի արքունիքը հասաւ Իտալիոյ վրայ տիրապետութիւն հաստատած օսթգոթերու թագաւորին պատուիրակութիւնը՝ նոյնպէս օգնութիւն խնդրելով Ցուստինիանոսի դէմ պայքարին մէջ: Առիթը յարմար նկատելով՝ Խոսրով Նուշիրվան եւ Իրանի աւազանին որոշեցին Բիւզանդիոնի դէմ պատերազմի պատրաստութիւններ տեսնել:

Արդէն լայն ծաւալ ստացան էին Հայերու զաղթականական հոսանքները, յատկապէս՝ տնտեսական նոր եւ բարենպաստ պայմաններ գտնելու հեռանկարով, մանաւանդ որ Բիւզանդական կայսրութեան բոլոր չրջանները եւ ասպարէզները բաց էին Հայոց առջեւ. Հայեր զանգուածաբար կը հեռանային իրենց հայրենիքէն՝ օտարութեան մէջ ասպարէզ գտնելու համար: Այսպէսով ստուար զաղթօճախներ կազմաւորուեցան Պոլսոյ, Փոքր Ասիոյ, Սեւ ծովու ափերուն եւ Կիլիկիոյ մէջ: Կիլիկիոյ կարգ մը զաւառներ այս ժամանակներէն հայաբնակ դարձան, որոնք քաղաքային, քանի մը դար եաք, ենթարկուեցան արաբականացման հոսանքի եւ հոն հայկական անկախ իշխանութեան հաստատման:

Նչենք, որ Փոքր Հայքի մէջ հաստատուած Հայերը ընդհանրապէս յունական եկեղեցւոյ կապուեցան, յունական մշակութային ազդեցութեան ենթարկուեցան եւ այդպէսով կորսնցուցին իրենց ինքնութիւնը: Ցունադաւան Հայերուն համար Արմենակիոն թեմը կազմուեցաւ, որ կ'ընդգրկէր կեսարիայէն մինչեւ Սեւ ծովու ափերը տարածուղ հայ քաղկեդոնական համայնքները:

Կայսրութեան չահերու դիտանկիւնէն, Հայերու դէպի արեւմուտք զաղթը նպատատուր էր ամէն ձեւով, եւ իշխանութիւնները կը քաջալերէին Հայերու զաղթը՝ ժողովուրդէն խլելով պիտանի, ձեռներէց, առոյգ տարրը, եւ նախարարական տոհմերը կեդրոնացնելով մայրաքաղքին մէջ:

ՆԵՐՍԵՀ ԻՇԽԱՆ՝ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼ. ՆԱՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԿԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ Ա.ՓՐԻԿԻ ՄԷՋ

Ցուստինիանոս կայսեր համար հրատապ հարցի վերածուած էր հիւսիսային Աֆրիկէն, ուր վանտալները թագաւորութիւն ունէին եւ կը մերժէին Պոլսոյ հակակշիռին ենթակայ մնալ: Հիլտերիչ թագաւորին առաջնորդութեամբ վանտալները սպառնալիք դարձած էին մաբ ցեղերուն եւ հարաւային Նումիտիոյ:

Անիշխանական այս կացութեան վերջ տալու համար Ցուստինիանոս կայսր որոշեց արչաւանքի ձեռնարկել դէպի հիւսիսային Աֆրիկէ. անոր դինուորականներն ու խորհրդատուները թելադրեցին հրաժարիլ ելքը անորոշ այդպիսի արկածախնդրական պատերազմէ մը, բայց ապարդիւն: Ցուստինիանոսի բանակը 533–ի Ցունիսին 500 նաւերով եւ 92 մարտանաւերով ճամբայ ելաւ դէպի հիւսիսային Աֆրիկէ եւ Օգոստոսին հոն ցամաք ելաւ: Հակառակ բոլոր նախատեսութիւններուն, վանտալները չյաջողեցան դիմադրութիւն ցոյց տալ եւ ենթարկուեցան կայսեր կամքին: Պելիսարիոս զօրավար 534 Մարտին վանտալներու թագաւորութեան վերակացու նչանակուեցաւ: Հիւսիսային Աֆրիկէ վերակազմաւորուեցաւ իբրեւ կայսրութեան նահանգներէն մէկը որ կ'ընդգրկէր նաեւ Սարտենիան, Գորսիքան եւ յարակից կղզիներ:

Այս ժամանակ, 530–ական տարիներուն պարսկական Հայաստանէն, բասէն պատահ Բողբերդ ամրոցին տէրերը՝ Ներսեհ, Հրահատ եւ Սահակ եղբայրները, նեղուած՝ Պարսիկներէն, իրենց ընտանիքներով Բիւզանդիոն անցան եւ կայսեր ծառայութեան մէջ մտան: Անոնցմէ Ներսեհ բիւզանդական բանակին մէջ ծանօթ դարձաւ իբրեւ քաջ զօրավար եւ, վանտալներու նուաճումէն եաք, Եգիպտոսի կուսակալ նչանակուեցաւ: Ներսեհ իշխան իրեն հետ հոն տարաւ իր հայկական դունդը եւ մեծ քաջութիւններ գործեց: Ան քանդեց Նեղոսի ափին կառուցուած հին ու հռչակաւոր մեհեանն մը, քուրմները բանտարկեց, իսկ աստուածներու արձանները Պոլիս ուղարկեց:

Ցուստինիանոս կայսր 536–ին Ափրիկէ ղրկեց Նարսէս (Ներսէս) պատրիկ հայ զօրավարը՝ իբրեւ Պելիսարիոսի օգնական: Նարսէս իր զօրքով, որուն զլխաւոր մասը Հայեր էին, Ափրիկէ ցամաք ելաւ եւ երկու – երեք տարի մնաց հոն:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

(Մնացեալը յաջորդով)

Իտալահայ Գաղափարի

13 տարիներ առաջ, հայ ազգը ապրեցաւ անդարմանելի ողբերգութիւն մը: Մորթանիչ երկրաշարժ մը պիտի քանդէր ու սիրէր մահ, կակիծ, աղքատութիւն եւ թշնամութիւն, զրկելով հազարաւորներ իրենց տունէն ու տեղէն: Ամբողջ աշխարհէն լացաւ մեզի հետ և վուէթացին տեսակար օգնութիւններ, 13 տարիներ վերջ դեռեւս կան մարդիկ որ կ'ապրին թիթեղեայ ժամանակաւոր տուներու մէջ: Շարքեր երկիրներու մէջ տարբեր ժողովուրդներուն պատահած տարբեր ողբերգութիւնները ձեւով մը մոռացութեան կ'մատնուին մեր ցաւը եւ արտասահմանէն գութիւնները կամաց կամաց նուազեցան:

Բայց 13 տարիներ առաջ Պէրկամօ (Իտալիա) քաղաքէն մեկնած կամաւորներն ու օգնութիւնները դեռ կը շարունակուին անդադրապէս: Ամէն տարի ամենայն կանոնաւորապէս: Սեպտեմբեր ամսուն նպատակ մը կամաւորներ (Associazione di Solidarietà Bergamo-Spitak) կը մեկնին Սպիտակ տանելով իրենց հետ ամբողջ տարուան ընթացքին հաւաքուած նիւթական օգնութիւնները, ուսուցիչները ու հագուստեղէնները, որոնք իրենց ձեռքերով կը բաժնեն երկրաշարժէն որբացած երախաներուն եւ անոնց պարագաներուն՝ որոնք տէր կանգնած են այս երախաներուն ընդունելով զիրենք իրենց տուներէն ներս, բաժնելով անոնց հետ իրենց ամէօրեայ հաց ու կենսական անհրաժեշտութիւնները:

Եղան նաեւ օգնութիւններ զպրոցներուն՝ գրենական պիտոյքներով, հիւանդանոցին՝ առողջապահական անհրաժեշտ իրերով, կառուցուեցաւ 5000 լիթր պոմպակութեամբ ջուրի ամբար մը դպրոցներուն եւ ֆիզիքական պակասութիւններով տառապող 25 երախաներուն համար, որոնք Կալկաթայի Մայր Թերէզա քոյրերու խնամքին յանձնուած են: Այս գործակցութեան օգնութեամբ կառուցուեցաւ նաեւ երաժշտանոց, ապահովելով ուսանողները երաժշտական գործիքներով:

Անցնող տարիներուն այս թարեկամութիւնը հաւաքած է 1·200·000 ամերիկեան տոլար ոչ միայն իտալաբնակներէն, այլ նաեւ Միացեալ – Նահանգներու, Գանատայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Լիբանանի, Աւստրիոյ եւ արաբական խմիրաներու բարեկամներէն:

Եւ այս բարեկամներէն է նաեւ Պր. Կարպիս Փափազեանը, որ իր նախաձեռնութեամբ հաստատուած «Կարպիս Փափազեան մրցանակ»ով Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութեամբ, անցնող 13 տարիներուն պարգեւատրեց երեւելի սաներ անձնաւորութիւնները, աշխարհի տարբեր երկիրներէն, որոնք իրենց գործունէութեամբ նպաստած են հայ դատի եւ մշակոյթի զարգացման:

2001-ի մրցանակը երկրորդ անգամ ըլլալով վերադարձաւ Իտալիա (առաջինը Աւրիանօ Ալվարօ Նովէլլօ-ին 1989), թէպէտեւ այս մրցանակը եղած է անհատներ պարգեւատրելու համար, բայց այս տարի առաջին անգամ ըլլալով կը պարգեւատրէր ընկերակցութիւն մը:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Միլանոյի մասնաճիւղը ամիսներ առաջ այս առաջարկով ներկայացած էր – Կարպիս Փափազեան մրցանակ-ի յանձնախումբին որ իր սկզբնական խորհրդածութիւնները ընձէլ վերջ, ընդունելու եւ ընդառաջեց. կը մնար որոշել թուականը:

Յունիս 17-ին, բարեգործ նպատակին լով կազմակերպուած ճաշը Պէրկամոյի մօտակայ գիւղաքաղաքի մը մէջ եղաւ տեղը նաեւ պարգեւատրման: Սրահը ինչպէս միշտ լեցուն էր Իտալացիներով, Հայերով եւ յատուկ այս նպատակով կանչ Բարեգործականի բարեկամներով, կար նաեւ Պր. բաբերարը:

Առատ, ճոխ, համադամ արեւելեան եւ արեւմտեան ճաշերով սարքաւորուած սեղանները, բարի գալուստի խօսքեր, ազօթք եւ հրաւէր քաղցած ներկաներուն որ սկսին ճաշակել: Ճաշի եւ քաղցրեղէններու միջեւ եղաւ դադար մը, որուն ընթացքին ներկայացուեցան ընկերակցութեան գործունէութիւնը եւ ապագայ ծրագիրները: Ի միջի այլոց դեղեցիկ պատարար մը յղացած էին, այդ բոլորը նախօրօք գրուած եւ գունաւոր նկարներով ճոխացած թռուցիկներ եւ հաշուեցոյցեր պատրաստել եւ սեղաններուն վրայ բաշխել: Այսպիսով ամէն անհատ կրնար մօտէն տեսնել ու ստուգել եղածն ու ըլլալիքը:

Կոչ եղաւ ներկաներուն, որ չարունակեն նոյն առատաձեռնութեամբ եւս մի քանի տարիներ մինչեւ որ ամենայն վերջին որբը ըլլայ խնդհատ եւ մասամբ ինքնուրոյն:

Ապա տեղի ունեցաւ պարգեւատրումը: Բացատրուեցաւ ներկաներուն մրցանակի իմաստն ու խորհուրդը եւ ընկերակցութեան անունով պատրաստուած վկայագիրը յանձնուեցաւ անոր նախագահ՝ տոքթոր Գարլօ Սաֆֆիօթի-ին: Իսկ Պր. Փափազեանը յանձնեց նիւթական պարգեւը՝ 10·000 տոլար:

Շնորհակալութեան խօսքեր, գիրկխառնում, ողջագրում, խմբային լուսանկարներ եւ նորանոր մաղթանքներ. անուշեղէններու հիւրասիրութեամբ չարունակուեցաւ հանդիսութիւնը:

Բարի աշխատանք եւ խորին շնորհակալութիւններ իտալացի մեր բարեկամներուն եւ շնորհակալութիւն Պր. Փափազեանին, որ դիտցաւ գնահատել այս վսեմ առաքելութիւնը յանձն առնող ու իրագործող հիւրասիրութեամբ, տոգորուած ազնիւ մարդիկը:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանօ
Յունիս 21, 2001

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻՔԻ ԱԶԳ. ԿԱՐԳԻ ԱՍՊԵՏ

Յունիս 21, Հինգշաբթի կէսօրին, Մեքակոյտի չէնքին ճմեռնային պարտէզը եզերող բակին մէջ հաւաքուած հրաւիրեալներու ներկայութեան նախագահ Ֆ. Փոնտըլէ Արժանիքի ազգային կարգի ասպետ չնաշխանով պատուեց Ալեքսի Կէօվճեանը որ ներկայիս կը վարէ Արհեստներու բարձրագոյն հիմնարկին տնօրէնութիւնը: Նախագահ Ֆ. Փոնտըլէ խօսք ուղղելով ներկայ բազմութեան որ կազմուած էր Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերէ, հայ եկեղեցական ու աշխարհական անձնաւորութիւններէ, կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներէ ու բարեկամներու առաւար խումբէ մը, ըսաւ թէ չատ երջանիկ է ընտանեկան, մտերմիկ հաւաքոյթով մը բոլորը ընդունելով Մեքակոյտի երդիքին տակ: Ցետոյ անդրադարձաւ Ա. Կէօվճեանի կենսագրական դիծերուն, ծննդավայր Պոլիսէն Փարիզ ու մինչեւ ներկայ հանդրուանը: Ըսաւ թէ մանկութեան չրջանէն իւրացուած արժէքներով կազմուած անոր նկարագիրը կը յատկանշուի մարդասէրի, յանձնառու քաղաքացիի որակներով:

Մեքակոյտի նախագահը իր ուղերձին մէջ յիշեց նաեւ Ա. Կէօվճեանի գլխաւորած ծանօթ պայքարը որպէս Ապրիլ 24 Կոմիտէի նախագահ, յանուն ցեղասպանութեան ճրանագայի կողմէ ճանաչումին: «Գոհ եմ որ այդ պայքարին մէջ ձեր կողքին դիրք գրաւեցի: Սակայն, այսօրուան ձեռք ձգուածը, ինչպէս կ'ըսեն՝ շահուած ճակատամարտ մըն է, եւ ոչ՝ պատերազմը: Ան շահուած պիտի ըլլայ, երբ Թուրքիա՛ ճանչնայ ցեղասպանութիւնը» ըսաւ ան:

Ուղերձին վերջին մասով Ֆ. Փոնտըլէ իր մտահոգութիւնը արտայայտեց Հայաստանի ու ժողովուրդին ճակատագրին նկատմամբ: Մաղթեց որ Կովկասի երեք երկիրները հիմնապէս հաշտուին ու բացի այդ գօտիին համար խաղաղութեան, բարօրութեան չրջանը:

Ճաշկերոյթի ընթացքին ներկաներուն ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ օրուան մեծարեալը: «Ձեմ դիտեր թէ իսկապէս արժանի էի՞ այս պատիւին, բայց վստահ եղէք որ պիտի չանամ անոր արժանաւոր կրողը ըլլալ» ըսաւ ան:

Աւարտուելիքը աւարտեցաւ ներկաներուն չնորհաւորութիւններով եւ պատասխրութեամբ մը:

ՇԲՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Զ. ԽՐԱԽՈՒՆԻԻ ԵՒ Վ. ՇԻԿԱՀԵՐԻ

Լոս – Անճըլըսի Պոլսահայ Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 29-ին տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ պոլսահայ թանաստեղծներ Զարեհ Խրախունիի եւ Վարդ Շիկահերի: Ներկայ եղած են 150 հոգի: Բացումը կատարած է Սիմոն Ադըլիչէ: Բանախօսը՝ Երեւանի «Սփիւռք» կեդրոնի տնօրէն փրոֆէսէօր Սուրէն Դանիէլեան, ներկայացուցած է Խրախունիի բանաստեղծական վաստակը, ծանրանալով անոր «Դատապարտում» հատորին վրայ, ինչպէս նաեւ Վարդ Շիկահերի գրականութիւնը, վերլուծելով անոր բանաստեղծութիւնները եւ արժեւորելով անոր «Պատարագամատոյց»ը: Բանախօսին կինը՝ Անոյշ Դանիէլեան, հանդէս եկած է Զահրատի, Խրախունիի, Վարդ Շիկահերի եւ Իգնա Սարըսալնի բանաստեղծութիւններէն նմոյշներու արտասանութեամբ:

***

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Լոս – Անճըլըսի «Ճոն Անսըն Ֆորտ» թաղօթեայ թատերասրահին մէջ, Յունիս 3-ին, տեղի ունեցած է Մայիս 28-ի տօնախմբութիւնը: Ներկայ եղած են 1400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Ցովան Թաչճեան: Սթիւ Սամուէլեան (անգլերէն) եւ Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան (հայերէն) չեչտած են Մայիս 28-ի խորհուրդը եւ վկայակոչած հայ ֆեդայիները, հին եւ նոր, որոնք իրենց արեան գնով պաշտպանած են մեր հայրենիքը: Հ. Ց. Դ. կեդր. կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Անի Գարիքեան: Գեղարուեստական բաժինին հանդէս եկած են «Գուսան» երգչախումբը, «Անի» պարախումբը եւ երգիչներ Ալլա Լէոնեան, Ցարութ Փամպուքճեան եւ Գառնիկ Սարգիսեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿ
Պաշտօնական ամսագիր
Կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 4, Ապրիլ 2001
Անթիլիաս, Լիբանան

ԹԻ՛Ւ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՍՆՏՈՒԿԸ

Ամէնքն ալ կը յուզուին այս իրողութիւնը իմանալով: Բայց ամէնէն աւելի վահան Փափազեանն է, որ չափազանց կը խռովի:

Ինք թէ՛ քաղաքական ժողովի անդամ եւ թէ՛ Հարստահարութեանց յանձնաժողովի:

- Արդեօք մեր մէջէ՞ն է մատնիչը, – կը դոչէ, – բայց ո՞վ...

- Թերեւս Պատրիարքարանի պաշտօնեաներէն մէկն է, – դիտել կու տայ ուրիշ մը:

- Պատրիարքարանի պաշտօնեաները այլ գաղտնի թուղթերը չեն տեսներ, ի բաց առեալ մէկէն:

- Թերեւս այդ մէկն է...

- Պէտք է, որ այս խնդիրը անմիջապէս հաղորդեմ իմ պաշտօնակիցներուս, – կը յայտարարէ վահան Փափազեան:

Եւ արդարեւ, երկու օր ետքը, երբ վարչութիւնը նիստ դումարած էր, խընդիրը կը պարզէ:

Միւս կողմէ դաշնակցականները կ'ուզեն ձեռք անցընել ոստիկն եւ դիմում կ'ընեն իթթիհատական պետին ու իր խոստումը կը յիշեցնեն իրեն:

– Դեռ թուղթերը քննելու ժամանակ չունեցայ, – կը պատասխանէ:

Երկու – երեք օր ետքը նոր դիմում, եւ մխեանցն պատասխանը:

Երրորդ անգամ, երբ կը դիմեն՝

– Սնտուկը ուրիշի մը յանձնուած է, – կը պատասխանէ, – այլեւս այդ խնդրով չեմ զբաղիր կոր:

Եւ այսպէս խորհրդաւոր ոստիկն կը մնայ ծածուկ:

Նոյնքան ծածուկ կը մնայ նաեւ այդ գաղտնի թուղթերը հաղորդող անձը:

Վարչութիւնը իր քննութիւնները կ'ընէ առանց որեւէ հետք մը, որեւէ նշան մը ունենալու ձեռքը: Եդուարդ Շիրինեան, որ առաջին անգամ ձայն բարձրացուցած եւ իրրեւ ազգային երեսփոխան զբաղած քննութիւն պահանջած էր Վարչութենէն թիւ 17 խաֆիէին մասին, կը հրաւիրուի Վարչութեան կողմէ, որպէսզի այդ խնդրին նկատմամբ իր դիտցած տեղեկութիւնները հաղորդէ:

Շիրինեան կը հաստատէ հաղորդուած գաղտնի թուղթերուն գոյութիւնը, բայց թիւ 17 խաֆիէին ինքնութեան մասին լուսաբանութիւն չի կրնար կամ չուզեր տալ:

Կասկածները հետզհետէ կը ծանրանան Պատրիարքարանի պաշտօնեաներէն մէկուն վրայ, որ իր գործին բերումով միշտ յարաբերութեան մէջ էր թուրք պաշտօնական չրջանակներու հետ:

Նոյնիսկ Վարչութեան անդամներէն ոմանք կը կասկածին իրմէ:

– Ինչո՞ւ պինքը չեն հարցաքններ անդամ մը, – կ'ըսէին ուրիշներ ալ, որոնք կատարեալ համոզում դոյացուցած էին անոր յանցաւորութեան մասին:

Այդ կասկածներուն տեղի տուած էին յիշեալ պաշտօնեային չափազանց թըղթասիրութիւնը եւ իր վարուելակերպը թուրքերու հետ:

Ուրիշ խնդիր մըն ալ կը յուզէր միտքերը:

«Ի՞նչ թուղթեր կային նախարարին անտուկի մէջ գտնուած թիւ 17 ոստիկին մէջ»:

Այս մասին ալ կատարեալ անորոշութիւն կը տիրէր:

Ոմանք անկարեւոր թուղթեր կը նկատէին գտնոնք, ուրիշներ մեծ կարեւորութիւն կու տային:

– Պօղոս փաշայի հետ փոխանակուած բոլոր դաշտնի թղթակցութիւններուն օրինակներն են եղեր, – կը հաւաստէր մին:

– Դեսպանատուներու տրուած յիշատակագիրներու պատճէններն են, – կը պնդէր ուրիշ մը:

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ այսչափ կարեւոր թուղթեր պաշտօնեաներուն ձեռքը կ'անցնին... ասս ի՞նչ անհոգութիւն է, այս, – կը քննադատէր երրորդ մըն ալ:

– Այս գործին մէջ Վարչութիւնն ալ պատասխանատու է, Պատրիարքն ալ...

– Պատրիարքարանը կատարեալ քաոս մըն է...

– Մեր քով գլուխը մարդ չկայ մէջտեղ:

– Ամէն մարդ անձնական չահը կը փնտռէ միայն եւ կը ջանայ քիւլահ մը խափխիչ ընել:

– Ազգին ճակատագիրը բախտախնդիրներուն ձեռքը մնացեր է:

Բոլոր այս դիտողութիւնները բնականաբար չէին լուսաբաններ խնդիրը, բայց չափազանց կը զրգռէին միտքերը:

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԵՋ

Գրասեղանին առջեւ, թիկնաթոռին մէջ իր զանգուածային մարմինը փռած, Բիւզանդ Քէչեան իր չաբաթական «Ի՞նչ կ'անցնի կը գառնայ գրելով զբաղած էր:

Այս կարեւոր գործողութիւնը մտքի կատարեալ հանգստութեամբ կատարելու համար «Բիւզանդիոն»ի խմբագրապետը արգելափակած էր իր դուռը ո՛չ միայն ձանձրանալի հիւրերու դէմ, այլ նոյնիսկ խմբագիրներու համար:

«Միայն ծանուցումի կամ ուրիշ զրամական գործի համար եթէ մէկը գայ՝ թող տուէք ներս մտնելու», – պատուիրած էր:

Այս պատուէրին գործադրութիւնը յանձնուած էր Արշակ Ալպօյաճեանի, որ դուրսի սրահը, փոքրիկ գրասեղանի մը առջեւ թաղուած էր հաշուական կնճիռներու մէջ:

(Շար. 9)

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՔՈՒՆԻՍ 30
Տօն գիւտ նշխարաց
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE
F.R.A. ZAVARIAN

ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

* Ambiance
* Surprises
* Buffet
* Jeux

Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄԻ. Ատոդիկ Ճանիկեան 200 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օատոյի Լէոլա Սասունի մանաճախտը չնորհակալու-թեամբ ստացած է Գէորգ Թիւրէքեան ընտանիքէ, Տիկին Ժիւլիա Կօթիկէ եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանէ 100-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Թ. Տէրտէրեանէ եւ Տիկին Ժորժէթ Մարիանէ 50-ական Ֆր.։

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

⁂

CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
Section d'Asnières
Au profit de la Colonie de Bellefontaine
Réservez votre soirée
du Samedi 20 octobre
GALA ARTISTIQUE ARMENIEN
avec l'**Ensemble folklorique arménien**
N A V A S A R T
Danseurs, musiciens,
chanteurs traditionnels
au Grand Théâtre d'Asnières.

⁂

La Section «HELEN PUZANT»
d'Alfortville
de la CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
organise
le SAMEDI 20 OCTOBRE
une **S O I R E E D A N S A N T E**
à la Salle des Fêtes,
rue Voltaire, Alfortville
avec l'**Orchestre «G a ï d z a g' s»**

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆՔ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻ
ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 Ֆր·
15 օրուան համար 12·800 Ֆր·

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝
Յունիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի քարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգոռեան՝ 01 47 43 12 66

Pension familiale de l'UGAB

Centre de Vacances «LE VAL DES NEIGES», Saint-Jean Monclar

du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août

Pension complète
pour 1 jour ou plus jusqu'à 2 semaines

Ambiance chaleureuse, dégustation de bons petits plats mijotés
par un chef arménien et enfin un bol d'air frais

Pour tous renseignements veuillez contacter :
Madame Herminé ENFICIAUD-DUZIAN
☎ **06 76 48 58 73**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Départ séjour juillet 2001

Départ: mardi 3 juillet
Rendez-vous à la Gare de Lyon
Hall Méditerranée
(entrée par la rue de Chalon)
Point de rencontre devant le calicot
«C.B.A.F. BELLEFONTAINE»
à 6h30 précises

Prévoir un goûter pour le départ du 3 juillet

⁂

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

⁂

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՆՈՒԱՆԱԼԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1-ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին։

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վ.Գ.Ս. Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն յ հանդիստ։՝

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից՝ Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կանխօրօք վերապահել հեռաձայնելով՝
01 47 09 23 18

⁂

Արձակուրդի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն.–

Յուլիս 8, 15, 22 (Վարպետաց)
Օգոստոս 12 (Աստուածածնի)

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 22-ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Սեդրակ Կէօֆքէվէի մահուան առթիւ.-

Էլիզապէթ Ճէվայիր 500 Ֆր., Աննա Պօհճալեան 250 Ֆր., Գոնսթանդ Պօղոսը 150 Ֆր., Քրիսթիան Ֆոսսարա 100 Ֆր., Արշակ Սարքեւուրդ 200 Ֆր., Վարդան Ներսէսեան 500 Ֆր., Հրանդ Աստուր 300 Ֆրանք։

⁂

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Սեդրակ Կէօֆքէվէի մահուան առթիւ։

Միհէլ Ալֆար 500 Ֆրանք, Վարդուհի Սաթեան 200 Ֆր., Սարգիս Մուրատեան 1000 Ֆր., Յարութիւն Մուրատեան 1000 Ֆրանք, Շանթ 200 Ֆր., Արա Գէչուն 300 Ֆրանք։՝

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
— **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
— **Programme touristique;**
— **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

A l'occasion du 1700ème anniversaire
du Baptême de l'Arménie
et de la visite de **JEAN-PAUL II en ARMENIE**
L'EPARCHIE DE SAINTE-CROIX-DE-PARIS organise un

Pèlerinage en Arménie

DU LUNDI 24 SEPTEMBRE AU LUNDI 1er OCTOBRE

Renseignements :

— **Eparchie ☎ 01 40 51 11 90**
— **Paroisse de Paris ☎ 01 44 59 23 50**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28 JUIN
JEUDI
ՅՈՒՆԻՍ 28
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՇԱԲԱԹ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·197 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·197

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԲՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 26 / 27)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՐ ԹՈՔԻՈՑԻ ՄԷՋ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Թոքիո կազմակերպուած Հարաւային Ասիական պետութիւններու ապրանքներու ցուցահանդէսին առիթով, հոն կը գտնուին նաեւ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի Արտաքին Նախարարները: Անոնք ԱԹԱՊ-ԹԱՍ-ին տրուած հարցազրոյցներուն ղղնուած են Ս.Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումին հարցին: Մինչ Վ. Օսկանեան չեշտը դրած է Մինսկի խումբի համանախագահ երեք պետութիւններու ջանքերու ուղղութեամբ: Մինչ Վ. Օսկանեան չեշտը դրած է Մինսկի խումբի համանախագահ երեք պետութիւններու ջանքերու ուղղութեամբ, Ազգային ժողովի նախագահին առաջարկը եւ Սեւծովեան անտեսական գործակցութեան վեհաժողովին հայկական պատուիրակութեան ղեկավար Վ. Դալլաքեանի համաձայնութիւնը ռումբի տպաւորութիւն գործած են Բաքուի մէջ: Կուսակցական եւ անկախ երեսփոխաններ անհեթեթ եւ անընդունելի որակած են Մ. Ալասքարովի առաջարկը որ իրենց կարծիքով վտանգը ունի Հայերը որպէս թշնամի ուժ չնկատելու: Ըսողներ եղած են որ ադրբեջհայկական բանակցութիւնները մտրողջապէս կրնան վերահաստատուիլ մինչ Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորումէն ետք: Ժողովրդական ճակատի կուսակցապետ Հեյդար Նամ է առաջարկը, ըսելով որ եթէ իրականանայ Մ. Ալասքարով կը հիմնաւորէ Ղարաբաղը Հայաստանին յանձնելու անհրաժեշտութիւնը եւ նոյնիսկ կը բացատրէ թէ ատիկա համապատասխան է Ադրբեջանի շահուն:

*
**

ԿԱԼԱՆԱՎԱՁՐԵՐԸ ԵՆԹԱԿԱՑ Կ'ԸՂԼԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 26-ին Ազգային Ժողովը առանձին ընթերցումով ընդունած է կառավարութեան կողմէ ներկայացուած օրէնքի նախագիծ մը որով կալանավայրերու համակարգը, քննիչ մեկուսարանները եւ աշխատանքի ճամբարները Ներքին պաշտպանութեան նախարարութենէն կը փոխանցուին Արդարադատութեան նախարարութեան: Ինչպէս ըսած է Արդարադատութեան նախարար Դաւիթ Յարութիւնեան, նման փոփոխութիւն անհրաժեշտութիւն մըն է Եւրոպայի խորհուրդի անդամակցութեան: Օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի մինչեւ 2001 Հոկտեմբեր:

*
**

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ՍԻՒՆԻՔԻ ՄԷՋ

1700-ամեակի եւ «Օրինաց երկիր» կուսակցութեան հիմնումին Գ. տարեդարձին առթիւ Կապանի, Գորիսի եւ Սիսիանի մէջ կազմակերպուած է 150 երախայի մրկնարութիւն: Անոնք նոյեմբ ստացած են ոսկեզօծ խաչեր եւ յուշանուէրներ: Կապանի մկրտութիւնը տարուած է հանգամանակութեամբ մը որուն դիմարով կը կատուցուի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց Եկեղեցին:

*
**

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՄՏԱՀՈՒՈՂ Ի «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԻՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՈՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ»

Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին, Յունիս 25-ին, այլ հարցերու կարգին քննարկուած է նաեւ Ղարաբաղեան հարցը: Ադրբեջանի ներկայացուցիչները չարք մը փաստաթուղթեր բերած են «Ղարաբաղի պատմամշակութային կոթողներու վճասման» դէմ բողոքելու համար: Ադրբեջանական Զերկալօ Թերթը (Յունիս 26) նիւթին արձագանգելով գրած է թէ փաստաթուղթը կը բաղկանայ երեք մասերէ, որոնցմէ առաջինը աւելի դիմումի ընոյթ ունի ու Եւրոպայի Խորհուրդէն աւելի լուրջ կեցուածք կը հայցէ Ղարաբաղեան հարցին նկատմամբ: Միւս երկուքը կը վերաբերին «Լեռնային Ղարաբաղի պատմամշակութային արժէքներու ոչնչացման ու իւրացման» եւ «Լեռնային Ղարաբաղի բնապահական ազէտալի վիճակին», որոնց ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը դրուի Հայերու ուսերուն վրայ: Թերթը աւելցուցած է նաեւ թէ իւրաքանչիւր դիմում ստորագրուած է ութ երկիրներու ներկայացուցիչներու կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահին այցելութիւնը մինչդէպի մը առիթ տուաւ, Երեքշաբթի Յունիս 26-ին, Փարիզի քաղաքապետարանը, ուր կ'ընդունուի պետական այցելութիւն կատարող ամէն դեկավար: Քաղաքապետը՝ Պ. Տէլանոյէ իր ելոյթին մէջ արդէն յարմար դ'տասած էր ըսելու. – «Կը դատապարտեմ անհնազանդութեան ամէն ինչ որ կը վնասէ մարդկային արժանապատուութեան, ինչ որ ալ ըլլայ ընտրուած ձեւը եւ ուրկէ ալ որ գայ՝ ցեղապաշտութիւնը, հակահրէութիւնը եւ պատմութեան ժխտումը»: Էլ – Աասատ մտիկ կ'ընէր, բայց երբ ռաքի կ'ելլէր, իր կարգին արտայայտուելու համար, աչքի երեք ընտրեալներ (ազատական ժողովրդավարութիւն) ոտքի կ'ելլէին, իրենց ձեռքը բռնած թռուցիկները ուր գրուած էր՝ «Աասատ՝ հակահրեայ»: Երեք խառնազարդները դուրս կը դրուէին, բայց, մինչդեռ չէր վերջացած: Ներկայ Սուրիացիները կ'ողջունէին իրենց նախագահը, արարքէն կրկնելով՝ «Մեր արտով, մեր արիւնով, կը զոհուինք քեզի համար՝ Պաշար»: Ընդունելութեան բացակայ էին բազմաթիւ թաղապետական խորհրդականներ եւ ընդունելութիւնն ալ նուազագոյնի սահմանը չէր անցներ: Պ. Տէլանոյէ սանդուխին վերը կ'ընդունէր նախագահը, փոխանակ իջնելու, չեփորախումբն ալ ջնջուած էր: Նախորդ օրն ալ, Յունիս 25-ին, Շիրաք չէ՞տած էր. - «Փոխադարձ յարգանք պէտք է բոլոր համայնքներու եւ բոլոր յարանուանութեանց», Ժոսփէն ալ, դլուխ - դլխի հանդիպումի մը ընթացքին Պ. Էլ - Աասատի հետ յիշած էր հանդուրժողութեան եւ փոխադարձ հասկացողութեան անհրաժեշտութիւնը: Հրեայ համայնքները ցոյցեր ալ ըրին Փարիզ եւ Մարսէյլ այս այցելութեան դէմ: Սուրիոյ նախագահը յայտարարած է թէ անխուսափելի կը նկատէ պատերազմը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, կացութիւնը չատ աւելի ծանր ըլլալով քան Իրաղագութեան դործընթացէն առաջ:

«ՎՐԱՍՏԱՆ իր վրկութիւնը ՕԹԱՆ-էն կը սպասէ» խորագրուած յօդուած մը հրատարակած է «Ֆիկարօ» (Յունիս 27) եւ հարցազրոյց մըն ալ նախագահ է. Շվարնաձէի հետ: Երբորդ դրութիւն մըն ալ նուիրուած է կաշառակերութեան, որու սկիզբն իսկ խօսուն է: Հոն կ'կարուի. - «Էր երբեմն հաղորդակցութեանց նախարար մը: Սեփականաշնորհման առեն, երեք տարի առաջ, երեւան ելաւ որ իւրացուցած էր մէկ քառորդը, անուանատու մարզոց Հընորհիւ: Խորհրդարանը կը պարտադրէ իր հնորհազրկումը, բայց, դատախազը ոչինչ կ'ընէ: Կը հասնին ընտրութիւնները եւ նախափոխան կ'ընտրուի ու այլեւս անձեռնմխելի է: Բացառութիւն մը չէ, սովորական պատմութիւն է»: Ու կը նկարագրուի երկրին վիճակը, ուր պաշտօնատարի մը միջին աշխատավարձը ամսականը 20 տոլար է, ուրեմն առիպուած է դողնալ: Վրաստան, Իսրայէլէն եւ Հայաստանէն ետք, երրորդ երկիրն է որ ԱՄՆ-ու օժանդակութիւնը կը սառնայ, բայց, Խորհրդարանի նախագահն ալ կը խոստովանի՝ «Շատ կաշառակերութիւն կայ, չատ անարդարութիւն եւ հարկ եղածին չափ յառաջդիմութիւն չկայ»: Հարցազրոյցին մէջ, Շեվարնաձէ կ'ըսէ թէ Վրաստան կրնայ չէզոք պետութիւն մը դառնալ 20 - 30 տարիէն եւ կը խորհի որ ՕԹԱՆ-ի անդամակցութիւնը աւելի ադեկ կրնայ իրագործուիլ քան չէզոքութիւնը: ԱՄՆ-ու հետ յարաբերութիւնները չատ լաւ են: Ինչ կը վերաբերի Պետրոսեանին, որու մղիչ ուժերէն եղած է, Շեվարնաձէ կը բացատրէ. - «Սկիզբը, չտեսանք թէ ի՞նչ տեսակ սպառնալիքներ կային ժողովրդավարացման եաին: Բայց, չատ արագօրէն, համոզուեցայ որ այդ չարժումներուն յաջողութիւնը Խորհրդային Միութեան Հանրապետութիւններուն անկախացման պիտի տանէր. կը զգայի որ անխուսափելի է: Բայց, համոզուած կը մնամ, որ այդ պէտք է ընէինք հանդրուան առ հանդրուան փոխանակ մեծ ոստումին որ տեղի ունեցաւ: Ռուսաստանը պէտք չէ այդքան ճապաղէր»:

ՅՈՎՀ. ՊՕՂՈՍ Բ. չատ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Լվով, ինչ որ պիտք կրնար մխիթարել Կիեւի անախորժ մթնոլորտէն: Քաղաքի բնակչութենէն զատ, ուխտաւորներ եկած էին Լեհաստանէն, Հունգարիայէն եւ քարմութիւնը հասած էր 500 հազարի: Պապը կոչ ըրաւ Ուկրանացիներուն եւ Լեհերուն որ մոռնան յաւտտ անցեալը կարենալ միասին կերտելու համար ապագան: Պապին հաչտութեան ջանքերը չատ արդիւնք չտուին սակայն, ոչ ալ օրթոտոքսներէն ներողութիւն խնդրելը: Ապրիլեւ, Ռուսաստանի պատրիարքը՝ Ալեքսիս Բ. յայտարարեց թէ կաթողիկէներու եւ օրթոտոքսներու քանի մը գարերու պատահտամբ չի կըրնար յաղթահարուիլ միակ յայտարարութեամբ մը: Ըստ իրեն, Յովհ. Պօղոս Բ.ի խնդրոյ առարկայ այցելութիւնը ալ աւելի պիտի պատակտէ երկու յարանուանութիւնները, ինչ որ բոլորովին աւելորդ էր:

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ ժողովը ՍԻՏԱ.ի դէմ բանական յարուած մթնոլորտի մը մէջ կ'ընթանայ եւ տարակարծութիւնները այնքան խոր են, որ դժուար թէ եզրափակիչ յայտարարութիւնը դիւրութեամբ չարտադրուի: Կարգ մը երկիրներ բացարձակապէս կը մերժեն որ միասեռականի կամ պոռնիկի խօսք ըլլայ ՍԻՏԱ.ի դէմ պարբերի բնագրի մը մէջ: Մահմետական երկիրներու մեծամասնութիւնը դէմ է միասեռական կարմակերպութիւններու, 180 պատուիրակութիւններ իրենց ընդդիմութիւնը արտայայտած են Ինթէրնէտչընըլ կէ էնտ Լեզպիրըն Հիմըն Ոայթց կազմակերպութեան մատնակցութեան վիճարկումներուն: Ի վերջոյ, սակայն, 0-ի դէմ 62 ձայնով եւ 30 ձեռնպահութեամբ կարելի եղաւ ապահովել անոր մատնակցութիւնը:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ՝ Քրիսթոֆըր Հիչընս հատոր մը լոյս ընծայած է խորագրուած «Պ. Քիսինճէրի ոճիրները», ուր կ'ամբաստանէ Նիքսընի եւ Ֆորտի նախկին Արտաքին Նախարարը, խաղաղութեան Նոպէլեան դափնեկիր որ պատասխանատու է մեծ ոճիրներու, ինչպէս Լաոսի եւ Գամպոճի ռմբակոծութիւնները: Տոքթոր Քիսինճէր վերջերս փարիզ հրաւիրուած էր դատաւորի մը կողմէ, հարցի մը համար որ կը վերաբերէր Զիլիի նախկին մենաւոր՝ Փինոչէի: Ինք, դրօշակի մը մէջ, խոստովէն քննադատած էր անոր դէմ եղած հետապնդումները, ինչպէս նաեւ միջազգային արդարութիւնը հաստատելու երազը:

ԻՐԱ՛Ւ, ԻՆՉՈ՞Ւ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անկախութենէն, այն թուականէն ի վեր երբ չատ բաներու կարգին Սփիւռքի հայութեան հետ յարաբերութիւններն ալ կրնար այլեւս Հայաստան իր յարմար դատած ձեւով քալեցնել, այդ մարզին ամէնէն կարեւոր երեւոյթը եղաւ 1999-ի Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովը: Ան դումարուեցաւ Սեպտեմբերին, Երեւանի Մարզահամերգային համալիրին մէջ ու առանց այլեւայլի տպաւորիչ էր մասնակցութեան աննախընթաց կերպով լայն շրջանակով: Ձիւղ է որ ելոյթները օգտակար ու գործնական երկխօսութենէ աւելի հետեւեցան «ամէն մարդ իր կարասպետը կու լայ»ի պատկերին. աւելի նեղ շրջաններով ալ, ինչպէս կազմուած քանի մը յանձնախումբերով, «ես դանձ կ'ըսեմ, դուն տանձ կը հասկնաս»ի խաղը բեմադրուեցաւ յաճախ, բայց եւ այնպէս, գրեթէ ամէն մարդ լուռ համաձայնութեամբ մը արամադիր թուեցաւ եւրօպական «առաջին»ի հանդամանքը լայ նախոհութեամբ նկատի առնելու: Կարելի եղաւ անտեսումի ենթարկել ամէն ելոյթ նիւթականին, ներդրումին ուղղուած հրաւէրով աւարտելու տեղական իշխանաւորներու կեցուածքը, կամ ներդրումի ըսուածէն միայն անտեսականը հակցող ու օրինակ՝ մշակութայինը հիմնովին բացառող յամառութիւնը: Աչխարհին ամէնէն անհրեւակայելի ծագերէն հայութեան ներկայացուցիչներու հազարաւոր բազմութիւն մը խմբել մէկ երդիքի տակ ու գիւրաբ լսելու գեաին պատրաստել, իսկապէս քիչ բան չէր, անկախ՝ նոյնիսկ լսուածին ու չլսուածին միջուկէն:

Գրեթէ ընդհանուրին պատկանող այս տեսանկիւնէն չատերու համար անհրաժան էր առաջին խորհրդաժողովին փորձառութիւնը յետագային օգտագործուած տեսնելու կոյսը: Այս «չատերը» անշուշտ մաս չէին կազմեր այն խումբին որ պատրաստ է «հայրենի» պիտակով ներկայացող ամէն բան ծափահարելու, սիրելու, պատելու, չկրցած պահուն ալ կամաւոր կոյր ձեւանալու:

Այսօր գրեթէ երկու տարի անցած է այդ առաջինէն ի վեր. յոյսերու, ակնկալութիւններու իրականացումի հարցին անդրադառնալ նոյնիսկ աւելորդ կը թուի, քանի որ առաջին խորհրդաժողովը հայութեան երկու հատուածներուն յարաբերութիւններուն վրայ ո՛չ մէկ անդրադարձ ունեցաւ. մնաց որպէս Ռ. Քոչարեանի նախագահութեան ժամանակագրութեան մէջ առաջին կարեւոր նախաձեռնութիւն մը, ինչպէս՝ օրուան վարչապետ Վ. Սարգսեանի ժամանակագրութեան՝ վերջին: Բնական է որ Հայրենադարձութեան մէջ իշխանութեան ութ գլխաւոր դէմքերու ապանութեամբ աւարտած արարքը ժխտական ծանր ազդեցութիւն պիտի ունենար ինչպէս երկրին ներսէն ընթացքին վրայ, նոյնպէս եւ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններուն: Բայց գարմանալիօրէն, այդ ահռելի պատահարը փաստը բերաւ թէ Հայաստանեան շրջանակները ո՛ր աստիճան անտարբեր կրնան ըլլալ ոչ միայն Հայաստան – Սփիւռք բան չափով պատասխանատուական մարդին, այլ նաեւ չատ աւելի ծանրակչիռ պարագաներու հանդէպ: Այլ խօսքով՝ թերահաւատութեան անթերի ենթախորք մը պատրաստած էր արդէն Բ. խորհրդաժողովին նախաձեռնութեան յուրէն առաջ: Ձիւղ է որ սեղան – ամպիոն – բարձրախօս երբեակը անկարելի է որ իր նուիրեալ հաւատարիմները չունենայ հոն թէ հոս, սակայն, սլաքները քիչ մը դէպի լուրջը թեքելու պարագային ամայութիւն կը տիրէ: Իսկ ամայութիւնը այլեւս միայն փոքրամասնութեան մը նշմարածը չէ: Այս համոզումին մէջ, Սփիւռքի հանդէպ արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր աւանդութեան կարգ անցած անտեսումէն զատ դեր ունեցաւ նոյնինքն երկրին զանգուածներուն բաժին հանուած արհամարհանքը: Պետական դէմքեր ամէն առիթով բարեւաման մասին կը խօսին, մինչդեռ նոյնիսկ օտարներուն համար բաց դիրքի պէս յայտնի իրականութիւն են արտագաղթին ծաւալները, գործազրկութեան մեծ համեմատութիւնները, յափրացած խմբակի մը քով զրկուածներու անթիւ չարքերուն գոյութիւնը: Նաեւ իրականութիւնը այն միւս էջին որ ժողովրդավարութեան, արդարադատութեան, մարդկայնութեան նըման արժէքներու կը վերաբերի: Ձիւղ է որ այդ բառերը անչրջանցելի զարդերը կ'ըլլան Հայաստանի ղեկավար դէմքերուն յատկապէս արտասահմանեան ելոյթներուն. բայց, կ'արժէ գիտնալ որ ի՛նչ է լայնքը հատատքին ու քաղաքավարութեան միջեւ լինած փոսին որ կը բացուի այդ ելոյթներուն ամէն մէկուն առջեւ: Կարելի՞ է արդեօք օրինակ որ օր մը անկեղծ ղեկավար մը բացատրէ արդարադատութեան լոյսին տակ, թէ ինչպէ՞ս պէտք է հասկնալ եւ չվրդովիլ, չընդվզիլ ներել-չներելու հարց մը, որուն դերակատարները են Դրօյի գործով դատապարտեալ մը, զրամական իւրացումներով ամբաստանուած մը եւ Հոկտ. 27-ի պետական ահաբեկչութեան վեց մեղադիրները: Արդարադատութիւն կոչուածին ո՞ր տարբերակն է որ կ'արտօնէ առաջինին առանց դատական որեւէ ընթացքի, նախագահի պաշտօնակատարի մը հրամանագրով ազատ արձակումը, իսկ երբորդին՝ հակառակ խեղկատակ դատախարութեան մը ու յայտարարուած ներումին, բանտարկութեան չարունակումը, իսկ վերջիններուն նոյնպէս ազատ արձակումը երբ մեղադրանքը պետութիւնը գլխատելու արարքին առընչուած է:

Այս համայնապատկերին մէջ, ոչ մէկ հակազդեցութիւն, ոչ իսկ ձեւական «ինչո՛ւ» մը կրնար արթնցնել լուրը թէ Հայաստան – Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովը յետաձգուած է:

Այս անդրադարձներուն պատճառ եղաւ Յունիս 13-ի «Հայկական ժամանակ» օրաթերթին մէջ Վահագն Թեւոսեանի ըստորագրած էջը որ խորագրուած է «ինչո՞ւ յետաձգուեց Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովը»: Ինչպէս կը յիշեցնէ յօդուածագիրը, այդ յետաձգումին յայտարարութիւնը պատճառ գոյց կու տար 1700-ամեակի տօնակատարութիւնները, անկախութեան տասնամեակի նշումները եւ համահայկական մարզական խաղերը: Իսկ Սփիւռքի հետ կապերու դործադիր վարչութեան քարտուղարութեան պետ Զ. Մովսիսեան ըսած է թէ յետաձգումի խնդրանքը ըմփիւռքէն եկած է, այն բացատրութեամբ որ Սփիւռքի Հայերը այս տարի աւելի կը փափաքին տօնախմբութեան մասնակցիլ, քան «գործնական տեսակցութիւններ ունենալ...»:

Վ. Թեւոսեան մասնակի պատճառ կը նկատէ Սփիւռքէն եղած դիմումը. աւելի հաւանական կը գտնէ Ռ. Քոչարեանի եւ անոր վարչախումբին քաղաքականութեան Սփիւռքին առթած դժգոհութիւնը: Ըստծր կը հիմնաւորէ քանի մը մէջբերումներով. առաջինը ՍԴՀԿ-ի 17-րդ համագումարին յայտարարութեան մէջ տեղ տրուած մտահոգութեան կը վերաբերի «Հայաստանի բաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ հոգեմտաւոր ընդեւաժամին և Արցախի ճակատագրին» մասին. հոն ըսուած է նաեւ որ Հայաստանի «բաղաքական կեանքը կ'ընթանայ դէպի լուացում, ուր հակաժողովրդական ձեւերով մեկուսացումի եւ ապալրատուութեան կ'ենթարկուին ընդդիմադիր ձայները»:

Երկրորդ նշուածը նամակ մըն է զոր ստորագրած են Հ.Յ.Դ.-ի Գանատայի խումբ մը անդամները, կուսակցութեան թիւ 55 շրջարերականին առնչութեամբ. դլխաւոր նիւթը նախագահ Ռ. Քոչարեանի ընթացքին յայտնուած դժգոհութիւնն է սրմէ բաժին կը հանուի նաեւ նոյն կուսակցութեան Բիւրոյին որ սատար է նախագահին: Այս չարքին մէջ, Հայաստանի նկատմամբ Սփիւռքի վերաբերումին նշանակալից մէկ արտայայտութիւնը նըկատուած է «Հայաստան» Հիմնադրամին տրուած գումարներուն պատկերն ալ. 1996–97 տարիներուն այդ գումարները հասած են 11 միլիոն տոլարի, իսկ 2000 թուականին մուտքը այդ թիւին կէսէն ալ քիչ է: Վ. Թեւոսեան գրելով որ կարեւոր նուիրատու անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Շ. Ազնաւուր, Լ. Սիմոն Մանուկեան, Վ. Մանուկեան հոգաբարձուներու վերջին նախաին մասնակցած չեն, կ'ըսէ թէ «չար լեզուները» ատոր որպէս պատճառ կու տան նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ այդ անձնաւորութիւններուն «ոչ բարիդրացիական յարաբերութիւնները»:

Զօդուածագիրը այս բոլորէն կ'եզրակացնէ թէ իրաց այս կացութեան մէջ լատպրոմն էր խորհրդաժողովին յետաձգումը: Եթէ չյետաձգուէր, կ'ըսէ ան, ամպիոն տրամադրուած պիտի ըլլար Սփիւռքի կառոյցներուն որոնք պիտի փութային իրենց խիստ քննադատութիւնները ուղղելու դործող իշխանութիւններուն:

Ըսուածը տրամաբանական ըլլալով հանդերձ, թէ՛ Սփիւռքի լայն շերտերուն, թէ Հայաստանի իշխանութեան դէմքերուն ընթացքին մասին լատատեսութեամբ խառն անպիտութիւն մը կը մատնէ: Ձիւղ է որ Սփիւռքի մէջ օրէ օր կը չեչտուի Հայաստանի պատասխանատուներուն ուղղուած քննադատական կեցուածքը. սակայն, տակաւին կանուխ է ատկէ եզրակացնելու համար թէ Հայաստան – Սփիւռք երկրորդ խորհրդաժողովին ամպիոնէն խօսք առնողները այդ կեցուածքը մարմնաւորողներ կ'ըլլան անպայման: Քանի՛ քանի անդամներ փաստը տրուած է թէ նման հանդիպումներու «սիրալիր, ջերմ» մթնոլորտը «բայ»երով, «սակայն»ներով կը կլորցնէ չատ մը սուր անկիւններ. երեւոյթը զաւեչտականի ու խղճալու խառն տրամադրութիւն կը ստեղծէ յատկապէս Սփիւռքէն մասնակիցներու պարագային. անոնց կարեւոր մէկ տոկոսը այնքան չլսած կ'ըլլայ հայաստանեան ամպիոնէ մը խօսք առնելու առիթէն որ կը մոռնայ դժգոհութիւնն ալ, քննադատութիւնն ալ ու դրեթէ նպաստընկալի հոգեբանութեամբ մը գուրս կու տայ այն որ կ'ենթադրէ թէ իրմէ ակնկալուածն է ամպիոնը տրամադրողներու կողմէ: Տաք ապուրին մէջ պաղ ջուր խառնելու վախ մը որ ամբողջովին անտեղի է երբ սեղանին վրայ շարուած ամանները մեծ մասով պարապ են:

Կայ երկրորդ կէտ մըն ալ. լա՛ւ որ Սփիւռքէն մասնակիցները հրաւէրով կ'ունեցան իրականութիւնը տեսնելու եւ անկեղծ ըլլալու տրամադրութիւն. անոնց բանաձեւած քննադատութիւններն ու դժգոհութիւնները ե՞րբ որեւէ բան ըսած են Հայաստանի պատասխանատուներուն որ խորհրդաժողովի պարագային մասնաձեն խուսափիլ անոնցմէ: Գրեթէ առաջին օրէն Սփիւռքի քննադատութիւնն ալ, դժգոհութիւնն ալ արժանի նկատուած են չունին եւ կարաւանին ասացուածքին. ու 2–3 օրուան խորհրդաժողով մը չէ որ ամէնէն հիմնականներէն այս սկզբունքը փոխել պիտի տայ: Այն իրողութիւնը որ Սփիւռքի Հայը, – չատ եզակի բացառութիւնները իրենց պատճառաբանութիւններով մէկդի ձգած–, լատագոյն պարագային բաղձալի նուիրատուն, գործնական ու հիւրն է Հայաստանի պատասխանատուներուն համար, այս մասին բաւական բան կ'ըսէ:

Իսկ վերադառնալով Վ. Թեւոսեանի վարկածին, թէ Սփիւռքի քննադատութիւններն ու դժգոհութիւնները լսելու չկամութիւնը դեր կատարած է խորհրդաժողովին յետաձգումին մէջ, առիթս մը այն դրական տուեալ կրնայ համարուիլ Նարսէս Պատրիկի եւ հայ այլ պինուորականներու հրամանատարութեան տակ:

Նոր ուժերու ժամանումէն եաք բիւզանդական բանակը լայնածաւալ յարձակողականի անցաւ դէպի կեդրոնական Իտալիա. յարձակող զօրքին կորիդը հայկական դունդերն էին, որոնք փայլուն յաղթանակներ տարին: 540-ին իրար եաեւ պրաւուեցան Աբմինիոնը (ներկայ Ռիմինի), Աւգդիմոն (ներկայ Օսիմօ) եւ Թաւեննան: Օսթրոթերու Ուէթիկիս թագաւորին բանակը յաջորդական պարտութիւններէ եաք ցիր ու ցան եղաւ, որմէ եաք օսթրոթերը հարկադրաբար ճանչցան Յուստինիանոսի հեղինակութիւնը. այսպէսով կայսերական իշխանութիւնը վերահաստատուեցաւ Իտալիոյ մէջ, եւ Աթանասիոս չրջանին կառավարիչ նշանակուեցաւ:

ՊԱՐՍԿԱ – ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ԵՐԿԱՐԱՏԵԻ ԿՈՒԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆԸՆԴՄԻՋ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՈՂ ԳԱՂԹԵՐ ԴԻՊԻ ՓՈՓՐ ԱՍԻԱ

Մինչ բիւզանդական բանակը Իտալիոյ մէջ յաղթանակներ կ'ապահովէր, անդին Յուստինիանոս կայսր անտեսած էր իր արեւելեան սահմաններուն պաշտպանութիւնը: Այս պատմաններուն տակ պարսից արքայից արքայ Խոսրով Նուշիրվան չայց օժանդակութեան դիմումէն քիչ առաջ՝ 540-ին անակնկալ եւ չայնածաւալ արչաւանքի ձեռնարկեց դէպի Միջագետք, հիւսիսային Սուրիա եւ բիւզանդական Հայաստան: Բիւզանդացիք անակնկալի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Յուստինիանոս կայսր իր պահակալութենէն ի վեր հակակիչիռ չունէր Իտալիոյ վրայ, ուր օսթրոթեր թագաւորութիւն հաստատած էին. այնպէս որ, հարկադրաբար դնդանած էր օսթրոթերու թէոդորիք թագաւորին իշխանութիւնը: Բայց հիւսիսային Ափրիկէի վանաալներու նըւաճումէն եաք, առիթը յարմար նկատելով Յուստինիանոս Ա. բանակ մը պատրաստեց եւ զօրավար Պելիսարիոսի հրամանատարութեան տակ Սիկիլիա զրկեց: Կայսր՝ միաժամանակ գաղտնի մէջ սիրաշահութիւն հաստատած Ֆրանկներուն մօտ դեսպանութիւն զրկեց, որպէսզի օգնէն իրեն՝ օսթրոթերու դէմ պատերազմին:

Բիւզանդական բանակը հարաւային Իտալիոյ ափերը ցամաք էլլելով՝ կռուի բռնուեցաւ օսթրոթերուն հետ. պատերազմը ատատկացաւ եւ բիւզանդական բանակ, օտար եւ անծանօթ միջավայրի մէջ մեծ դժուարութեան մատնուեցաւ. օսթրոթերը, պատերազմիկ ժողովուրդ, ամէնուրեք բուռն դիմադրութիւն ցոյց տըւին:

Զօրավար Պելիսարիոս նեղ կացութեան մատնուեցաւ. հետեւաբար ան սպասեց թարմ ուժերու ժամանումին՝ վճռական յարձակողականի անցնելու համար:

Յուստինիանոս կայսեր հաւանութեամբ նոր ուժեր հաւաքուեցան Իտալիա ուղղուելու համար. անոնց զլխաւոր մասը հայկական դունդեր էին՝ Ներսես Բասէնցիի, Նարսէս Պատրիկի եւ հայ այլ պինուորականներու հրամանատարութեան տակ:

Նոր ուժերու ժամանումէն եաք բիւզանդական բանակը լայնածաւալ յարձակողականի անցաւ դէպի կեդրոնական Իտալիա. յարձակող զօրքին կորիդը հայկական դունդերն էին, որոնք փայլուն յաղթանակներ տարին: 540-ին իրար եաեւ պրաւուեցան Աբմինիոնը (ներկայ Ռիմինի), Աւգդիմոն (ներկայ Օսիմօ) եւ Թաւեննան: Օսթրոթերու Ուէթիկիս թագաւորին բանակը յաջորդական պարտութիւններէ եաք ցիր ու ցան եղաւ, որմէ եաք օսթրոթերը հարկադրաբար ճանչցան Յուստինիանոսի հեղինակութիւնը. այսպէսով կայսերական իշխանութիւնը վերահաստատուեցաւ Իտալիոյ մէջ, եւ Աթանասիոս չրջանին կառավարիչ նշանակուեցաւ:

Կայ երկրորդ կէտ մըն ալ. լա՛ւ որ Սփիւռքէն մասնակիցները հրաւէրով կ'ունեցան իրականութիւնը տեսնելու եւ անկեղծ ըլլալու տրամադրութիւն. անոնց բանաձեւած քննադատութիւններն ու դժգոհութիւնները ե՞րբ որեւէ բան ըսած են Հայաստանի պատասխանատուներուն որ խորհրդաժողովի պարագային մասնաձեն խուսափիլ անոնցմէ: Գրեթէ առաջին օրէն Սփիւռքի քննադատութիւնն ալ, դժգոհութիւնն ալ արժանի նկատուած են չունին եւ կարաւանին ասացուածքին. ու 2–3 օրուան խորհրդաժողով մը չէ որ ամէնէն հիմնականներէն այս սկզբունքը փոխել պիտի տայ: Այն իրողութիւնը որ Սփիւռքի Հայը, – չատ եզակի բացառութիւնները իրենց պատճառաբանութիւններով մէկդի ձգած–, լատագոյն պարագային բաղձալի նուիրատուն, գործնական ու հիւրն է Հայաստանի պատասխանատուներուն համար, այս մասին բաւական բան կ'ըսէ:

Իսկ վերադառնալով Վ. Թեւոսեանի վարկածին, թէ Սփիւռքի քննադատութիւններն ու դժգոհութիւնները լսելու չկամութիւնը դեր կատարած է խորհրդաժողովին յետաձգումին մէջ, առիթս մը այն դրական տուեալ կրնայ համարուիլ

ԱՐՓԻ ԹՈՈՈՑԵԱՆ

մասնուած՝ Հայաջողեցան դիմադրութիւն ցոյց տալ. Պարսիկները իրար եռեւէ դրաւեցին ռազմավարական քաղաքները, իսկ Կարգ մը քաղաքներ փրկապին վճարեցին իրենց համար եւ փրկուեցան: Պարսիկները հասան Անտիոք, դրաւեցին զայն, կոտորեցին ամբողջ հարստութիւնը, քանդեցին բերքանդ ըրին քաղաքը եւ դերի վերցուցին բնակչութեան մեծ մասը: Աւելի հիւսիս յառաջանալով՝ պարսկական բանակը 541-ին հասաւ Լազիստան (Լազիքա):

Մտեղծուած այս իրավիճակին ի տես՝ Յուստինիանոս կայսր Պելիսարիոս զօրավարը արեւելեան բանակի հրամանատար նշանակեց. ռազմաճակատ հասնելով՝ Պելիսարիոս կազմակերպեց բիւզանդական արեւելեան զօրքերը եւ ելաւ պարսկական բանակին դէմ:

Այդ օրերուն պարսկական զօրքին մէջ կային Արտաւան Արշակունի եւ հայ այլ նախարարներ, որոնք բիւզանդական բանակին փախած եւ պարսկական կողմը անցած էին: Բայց չուտով հայ նախարարները հիասթափութեան խորով Նուխիրվանին, մանաւանդ որ Պելիսարիոսի յաջողութիւնները փոխհատուցին իրենց կ'ընթանային. հետեւաբար անոնք ապստամբին առաջարկեցին Յուստինիանոսի:

Յուստինիանոս առիթը նպաստաւոր նկատելով՝ ընդունեցաւ առաջարկը, բայց նախարարները իրենց կալուածներուն վրայ չհաստատեց, այլ իրաւունք տուաւ անոնց Պոլսոյ մէջ բնակութիւն հաստատելու: Նախարարները իրենք եւս զոհ մնալով, իբրեւ միջին լուծում, գացին Պոլիս, ուր Յուստինիանոս զանոնք ընդունեցաւ սիրով և զործելու ասպարէզ ու ապրելու հնարաւորութիւն տուաւ, համապատասխան վարչական ու զինուորական կեանքին մէջ: Այսպէսով հայ նախարարները իրենց ընտանիքներով ու մերձաւորներով Պոլսոյ մէջ հաստատուեցան ստուարացնելով ներքաղաքին հետզհետէ բարգաւաճող հայ համայնքը:

Յոսրով Նուշիրվան 543-ին ուզեց վերջ տալ պատերազմին, որովհետեւ այդ օրերուն լուերու միջոցով մեծ համաճարակ մը ծայր առած էր Պարսկաստանի մէջ. արքայից արքան իբրեւ միջնորդ ընտրեց Հայոց կաթողիկոսը: Կայսրը իմանալով, որ Պարսիկները նեղ կացութեան մատնուած են, արշաւանքի հրաման տուաւ, որմէ ետք Վաղերհանոս զօրավարին երեսուն հազարնոց բանակը Բարձր Հայքէն յառաջանալով մտաւ Արարատեան դաշտ, անցաւ Բագրեւանդի հովիտը եւ Անդ գիւղի բերդին մօտ հանդիպեցաւ Պարսիկներուն: Բիւզանդական զօրքերը կոտորուով պրաշած էին, մինչ Պարսիկները Անդ գիւղի նեղ փողոցներուն մէջ բուն դիմադրութիւն ցոյց տուին. նոյն պահուն Ներսէս իշխան իր հայկական գունդով պատերազմի դաշտ իջաւ եւ յարձակեցաւ Պարսիկներուն վրայ, բայց սպանուեցաւ, որմէ ետք բիւզանդական զօրքը չփոթի մատնուած՝ խուճապահար փախուստի դիմեց:

Պարսիկներուն եւ Բիւզանդացիներուն միջեւ վնհատ կռիւները այնուհետեւ արիներ չարունակուեցան. 545-ին հինգ տարուան համար խաղաղութեան դաշինք կնքուեցաւ, որ վերանորոգուեցաւ 551ին: Հակառակ այս իրողութեան, սակայն, Լազիստան (Լազիստան) մէջ պարսկական զօրքեր կը մնային եւ լեռներուն վրայ կռիւները կը չարունակուէին: 557ին հաշտութեան դաշինքը վերահաստատուեցաւ, որմէ ետք Լազիստանի մէջ խաղաղութիւն հաստատուեցաւ: Այնուհետեւ 561-ի վերջաւորութեան յիսուն տարուան համար խաղաղութեան դաշինք կնքուեցաւ. Բիւզանդիոն ընդունեց տարեկան երեսուն հազար սոլիտ (ոսկեդրամ) վճարել, իսկ Պարսիկները իրենց կարգին ընդունեցան Լազիստանի քրիստոնեայ ազգը թողութեան դոյութիւնը:

Պարսկա – բիւզանդական այս պատերազմները եւ չարունակուող աւերածութիւնները աւելի թոյլ տուին Հայերու դէպի Պոլիս եւ կայսրութեան հեռաւոր շրջանները դաղթին. պղնուական տունեերուն հետ կը հեռանային նաեւ չինական գանգուածները. հայկական գաւառները կը պարպուէին իրենց բնիկ եւ ձեռներէց տարրէն, մինչ հետզհետէ աւելի մեծ համաճարութեամբ Հայերը կը կեդրոնանային փոքր Ասիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ: Հայ ժողովուրդի գանգուածային տեղաշարժերու պատմութեան ակզբնաւորութիւնն էր ասիկա:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Վաղեմի կարդով, Միւրեայ ամավերջի հանդիսութիւնները, իբր չքեղ հանդերձ կ'ունենան թուականին պատշաճ բնաբանները: Այլ խօսքով՝ կը պանծացուին դէմք կամ դէպք, զրական, պատմական ընդհանրապէս: Այս ուսումնական տարեշրջանը (2000 – 2001) չէր անակ կ'ունենայ Հայոց Դարձը, իր 1700-ամեակին առթիւ: Բարեդէպ զուգադիպութեամբ մըն ալ Միւրեան, անոր հաստատման 25-ամեակին առընչութեամբ:

Կիրակի, Յունիս 17, Պարսամեան սրբարան, անօրէնուհի Տիկին Շաքէ Ցակոբեան – Գլաուան բացման խօսքը կ'արտասանէ յիշելով մեր պատմութեան երկու կարեւորագոյն իրադարձութիւնները, – Հայոց Դարձը 301-ին եւ Գիրերու Գիւտը 406-ին: Սուգիւ, հաստատուն, հաստատեալ երկու սիւները մեր ժողովրդեան ինքնատիպ, ինքնուրոյն դիմագիծի կերտման եւ պահպանման: Գոհունակութեամբ կը հաստատէ, թէ ահա՛ այսօ՛ր եւ այստե՛ղ մենք մեր Տէրունական պօօքը՝ «Հայր Մեր»ը հայերէնով կը բարբառենք եւ հայերէն տառերով կը գրենք եւ, դեռ հայերէն կը կարդանք: Իբր «կլոր տարեդարձ» կը յիշատակէ Վարդանանցը (1550-ամեակ) եւ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը (10-ամեակ): Երէկէն ցայսօր կը չարունակուի մեր խիզախ պայքարը վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց: Պէտք է ամուր կառչիլ մեր ազգային Հաւատոյ Հանգանակին, կարեւորագոյնին՝ մեր լեզուին, ոսկեղինիկ հայերէնին: Ահա Միւրեային հիմնական կոչում – առաքելութիւնը, – տղոց եւ աղջնակներուն ջամբել ազգային ամուր ոգի՝ Մայրենիի ուսուցման ճամբով:

Այս խօսքե՛րը կը լսեն սրահ փութացած կարեւոր թիւով կրթասէր ծնողներ, հարազատներ եւ քաջալերողներ:

Բեմէն՝ մեր փոքրիկները, իրենց պըճպըճուն, վառվռուն աչքերով կը հնչեցընեն Ֆրանսական եւ հայկական փառերգները: Տէրունական աղօթքին մեղեդին ալ գեղեցիկ կը հնչէ: (Մնբաւար՝ Դիւցազն Օհանեան):

Այս ամավերջի հանդէսին յատուկ էջը եւս կը բացուի երկու բաժինէ, միջնորդաբով անջատ:

Զենք անտեսեր փոքրիկներուն ջանքը դառնալու օրուան «աստղ»երէն մին: Եւ, չնորհիւ իրենց ուսուցչուհիներուն յոգնատանջ եւ համբերատար աշխատանքին, ինչպէս նաեւ իրենց բնածին «ձիրք»ին, կը յաջողին քաջալերական ծափեր խլել ներկաներէն:

Առանք, առաջին բաժնին մէջ երկու պատկեր հրապարակ կը հանեն, – Ու եղաՁք Քրիստոնեայ... եւ Անիի տաճարը: Մեր անցեալի հարուստ էջերէն քաղուած Տրդատ արքան, Հռիփսիմէ կոյսը, պալատականներ, այնուհետեւ հովիւներ եւ դեռ ուրիշներ հարազատ դէմքերով կը ներկայանան մեր առջեւ, չնորհիւ մեր փոքրիկ դերակատարներուն:

Ինչքա՜ն հաճելի է վերյիշել պատմութիւնը, դրաւեղաններու առջեւ զանազանդուածը. մտաբերել դպրոցական օրերը ազգային վարժարաններու...:

Այնուհետեւ՝ «Աղջկանց պար», «Մանկական պար»: Եւ հեզաճկուն չարժուձեւ, հեզասահ քայլ: Եւ, կրկին խմբերդ՝ աշխարհիկ թէ հոգեւոր:

Երկրորդ բաժնին՝ արդէն չափահաս նկատուողներ են դերակատարները: Պարոնեանի Մեծապատիւ մուրացկանները հատուած մը դասերէ մթնոլորտ կը ստեղծէ սրահին մէջ: Հաճելի տիպարներ կը տողանցեն՝ հարազատ չարդարումով:

Ցայտնապէս տպաւորիչ կ'ըլլան Տիրան Զօլաքեանի («Եկեղեցին Հայկական»), Անի Առաքելեանի («Էջմիածին ի հօրէ») արտասանութիւնները: Նոյնպէս Թէնի Աժտէրեանեան – Թամար Այվազեան – Ռաֆֆի Պալեօզեան երրեակին հաւաքական արտասանութիւնը («Մորհուրդ Վարդանանցի»):

Վերջապէս՝ կրկին ծափեր, երբ փոքրիկ դերակատարները, դրաւեղաններու առջեւ դասաւանդուածը. մտաբերել դպրոցական օրերը ազգային վարժարաններու...:

Այնուհետեւ՝ «Աղջկանց պար», «Մանկական պար»: Եւ հեզաճկուն չարժուձեւ, հեզասահ քայլ: Եւ, կրկին խմբերդ՝ աշխարհիկ թէ հոգեւոր:

Երկրորդ բաժնին՝ արդէն չափահաս նկատուողներ են դերակատարները: Պարոնեանի Մեծապատիւ մուրացկաններէն հատուած մը դասերի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Colonie de Bellefontaine

Départ séjour juillet 2001

Départ: mardi 3 juillet
Rendez-vous à la Gare de Lyon
Hall Méditerranée
(entrée par la rue de Chalon)
Point de rencontre devant le calicot «C.B.A.F. BELLEFONTAINE» à 6h30 précises

Prévoir un goûter pour le départ du 3 juillet

***

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

***

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

Ecole Saint-Mesrob

CONVOCATION
A L'ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE
Samedi 30 juin à 15 heures
à l'Ecole Saint-Mesrob
4, rue Komitas, Alfortville

JAZZ A JUNAS 2001

19, 20 ET 21 JUILLET

Ամէն տարի, այս փառատօնը տարբեր երկիր մը կը հրաւիրէ եւ այս տարուան հիւրն է՝ Հայաստան: Ժիւնաս, Կառ նահանգի փոքրիկ մէկ գիւղն է, Նիմի եւ Մոնփելլիէի միջեւ: Յուլիս 19-ին, կը մասնակցին 14-ամեայ դաշնակահար Տիգրան Համասեան, որու կ'ընկերանան Ֆիլիփ եւ Քրիսթոֆ Լը Վան եղբայրները, Մարսէյլէն, Լեւոն Մինասեանի քառատիկը:

Յուլիս 20-ին մասնակցողներն են Տաթեւիկ Յովհաննիսեան, երգչուհի, մկրտուած «Ճապի առաջին տիկինը» նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ: Իրեն կ'ընկերանան Արմէն Տօնէլեան, ձօյ Ֆիցճէրալտ եւ 60 ածիլոնէ, Փօլ Մոթեան երգեակը, Արմէնիէն Նէյվի Պանտը (Արթօ Թունճպօյաճեան եւ 12 երաժիշտներ):

Տեղեկութեանց համար, հեռաձայն՝
04 . 66 . 68 - 21 - 88

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE F.R.A. ZAVARIAN

ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

* Ambiance
* Surprises
* Buffet
* Jeux

Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄԱԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ

Հայաստանի պիտութիւններու ազգ. ակադեմիայի «Պատմաբանասիրական հանդէսը» արտերկրի համար սկսել է պարբերականի 2001թ. բաժանորդագրութիւնը:

Հանդէսում լայնօրէն լուսաբանւում են հայ ժողովրդի պատմութեան, գրականութեան, լեզուի, արուեստի, հնագիտութեան, ազգագրութեան, փիլիսոփայութեան և առհասարակ մշակոյթի հարցերը:

Պարբերականն ունի յօդուածներ, հաղորդումներ, քննարկումներ եւ բանավէճեր, հրապարակումներ, քննադատութիւն եւ գրախօսութիւն, լրատու բաժիններ: Յօդուածները տպագրւում են հայերէն, մասամբ նաեւ ռուսերէն լեզուներով, անգլերէն ամփոփումներով հանդերձ:

Հանդէսը լոյս է տեսնում տարեկան 3 (երեք) համար պարբերականութեամբ, իւրաքանչիւրը 20 մամուլ՝ 320 մեծադիր էջ ծաւալով:

Երեք համարների տարեկան բաժանորդագինը՝ 100 ԱՄՆ տոլար (ներառեալ փոստային առաքման ծախսերը):

Հանդէսի գլխաւոր խմբագիրն է պատմական գիտութիւնների դոկթ., փրոֆ., ակադեմիկոս Վարդգէս Միքայէլեանը:

Բաժնեգումարը անհրաժեշտ է փոխանցել հետեւեալ հասցէով եւ բանկային համարով.–

Intermediary Bank : Citibank, N.A.
New York, USA
Swift: CITIUS33
Beneficiary's Bank: Account 36017277
Armenian
Development Bank
Yerevan, Armenia
Swift: ARDEAM22
Account: 1810001093533311

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 30
Տօն գիւտ նշխարաց
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԽՎ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1-ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին:

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից՝ Մարտիս Պալասանեան սրահին մէջ:

Տեղերը ամսմանափակ ըլլալով, կանխօրօք վերապահել հեռաձայնելով՝
01 47 09 23 18

***

Սրճախուրձի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն.–
Յուլիս 8, 15, 22 (Վարդավառ)
Օգոստոս 12 (Աստուածածին)
Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 22-ին:

Pension familiale de l'UGAB

Centre de Vacances «LE VAL DES NEIGES», Saint-Jean Monclar

du mercredi 25 juillet au mercredi 8 août

Pension complète
pour 1 jour ou plus jusqu'à 2 semaines

Ambiance chaleureuse, dégustation de bons petits plats mijotés par un chef arménien et enfin un bol d'air frais

Pour tous renseignements veuillez contacter :
Madame Herminé ENFICIAUD-DUZIAN
☎ **06 76 48 58 73**

ՀԲԸՄ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

2001 - 2002 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Մելքոնեան կրթական Հաստատութիւնը 75 տարուան պատմութիւն ունեցող երկրորդական, երկսեռ, դիշելօթիք եւ ցերեկեայ վարժարան է: Հաստատութիւնը օժտուած է արդի ուսումնական պահանջքները դոհացնող կառոյցներով. տարբեր լուծարաններ, համակարգիչներ, գրադարան, մարզական համալիր: Մելգոնեան կրնան դիմել Հայկական ծագում ունեցող 12 – 16 տարեկան երեխաներ:

Մ. Կ. Հաստատութեան ուսումնական ծրագիրը համապարփակ է.

● *Հայերէն լեզու, գրականութիւն եւ պատմութիւն: Այլ նիւթերը՝ անգլերէնով:*

● *Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու անբաւարար մակարդակ ունեցող աշակերտներուն՝ մասնայատուկ դասաւանդութիւն:*

● *Կը դասաւանդուի աշակերտի ծնողքի խօսակցի լեզուն (օրինակ՝ արաբերէն, յունարէն, պուլկարերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն): Ինչպէս նաեւ այլ օտար լեզուի դասաւանդութիւն՝ բաւարար թիւով խմբակ գոյանալու պարագային:*

● *Դպրոցը ունի եօթը դասարան՝ (Ա. – է.), 12 – 18 տարեկան աշակերտներու համար:*

● *Ուսումնական ծրագիրը հիմնուած է միջազգային չափանիշերու եւ մակարդակներու վրայ, անգլիական GCE «O» Level-ի (Սովորական մակարդակ) եւ «A» Level-ի (յառաջացած մակարդակ), IGCSE-ի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան TOEFL, SAT I-ի եւ SAT II-ի պատրաստութեան:*

● *Աշակերտները կը պատրաստուին բարձր ճանաչում ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական համալսարաններու ընդունման պայմաններուն համապատասխանող ծրագրով:*

● *Հաստատութեան վկայականը ստացող շրջանաւարտները հնարաւորութիւնը կ'ունենան իրենց թարգմագոյն ուսումը շարունակելու լաւագոյն համալսարաններու մէջ: (Ամերիկեան, Եւրոպական, Հայաստանի, Լիբանանեան):*

● *Արտադասարանային ծրագրուած գործունէութիւններէն են՝ նկարչութիւնը, պարարուեստը, երգչախումբը, վոլեյբոլը, լրագիրը, քանզակագործութիւնը, թատերականը, սկաուտական եւ մարզական չարժումները:*

● *Հաստատութիւնս իր կարելին կ'ընէ նիւթական սահմանափակ հնարաւորութիւն ունեցող բայց ընդունակ եւ ջանասէր աշակերտներուն համար:*

Ցանկալի տեղեկութիւններ ստանալու, ինչպէս նաեւ արձանագրութեան համար կրնաք դիմել՝

A.G.B.U. —
Melkonian Educational Institute
Admissions Office
(Attn. Mrs. I. Guevherian)
P.O.Box 21907, CY-1514, Nicosia, Cyprus
Tel: +357-2-422195 / 422204
Fax: +357-2-493155
E-Mail: agbumei@melkonian.ac.cy
www.melkonian.ac.cy

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
— Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;
— Programme touristique;
— Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 29
VENDREDI
29 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՈՒՐԲԱԹ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·198 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·198

ՀԱՑ, ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂ ՆԵՐՈՒԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՄԷՋ

Հայաստանէն, Ադրբեջանէն եւ Թուրքիոյ լրատուական ներկայացուցիչ հաքուէն եկաք Անգարայի մէջ քննարկեն զանազան հարցեր որոնց շուրջ են հայեցմունք յարաբերութիւնները եւ ցեղասպանութեան խնդիրը: Հայաստանէն «Ազգ»ի լրագրող Թաթուլ Յարեան Յունիս 27-ի թիւով տեղեկացուցած է թէ ժողովին երբ «Թըրքիշ Տէյլի Նիւզ»ի խմբագիրը փորձած է «Հիւսիսային կիպրոսի Թրքական Հանրապետութեան» եւ Լեռնային Ղարաբաղի միջեւ զուգահեռ մը տանիլ, Ադրբեջանի Անգարայի դեսպանը խստիւ հակազդած է: Ան նկատած է նման զուգահեռը, ըսելով որ Ղարաբաղը պատմական ադրբեջանական հող է, հոն բնակչութեան 85%-ը կը կազմէին Ադրբեջանցիները, Հայերը գրաւելէն Ադրբեջանի 20%-ը, եւ այլն: Անոր ակնարկած է «Ազգ»ի թղթակիցը ըսելով որ Լ.Ղ.Հ բանակը կը տիրէ հինգ չորրորդի, նաեւ Ազդամի 25%-ին, Ֆիզուլիի 90%-ին: Ներկայիս Ղարաբաղի բանակը Ադրբեջանի ոչ թէ 20 կամ 25, այլ՝ մինչ 7 տոկոսը իր հսկողութեան տակ կը պահէ ըսած է ան: Աւտը վրայ դեսպանը յայտարարած է. «Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութիւն մը գոյութիւն չունի, ատիկա գրաւումի կարգավիճակ է: Ամէն մարդ գիտէ թէ 20 տոկոս գրաւուած է: Հայ լրագրողը կը փորձէ բոլորդ մոլորեցնել, սխալ ուղղութեան վրայ դնել»:

Թ. Ցակորեանի ուշադրութիւնը գրաւած է այն երեւոյթը որ ժողովին մասնակից թուրք լրագրողները, նաեւ քաղաքական դէմքերը համոզուած են թէ Հայաստանի նկատմամբ Թուրքիոյ վարած պաշտպանողականութիւնը սխալ էր եւ թէ պէտք չէր այդ ատելութեան ենթարկուիլ ըսելու:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՆԱԽԸՆԹԱՑԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Թուրքիա կիպրացի կնոջ մը՝ Թ. Լուսինէ Եւրոպայի Մարդկային Իրաւունքներու ատեանին առջեւ չաւհած դատին պատճառով վտանգաւոր նախընթաց մը առջեւ կը գտնուի: Ծանօթ է որ տնտեսու դատի դիմած էր, զանգատելով որ կիպրոսի յոյնաբահանումին պատճառով կղզիին հիւսիսային չորրորդ մասը կը գտնուի իր կալուածը Թուրքերու կողմէ գրաւուած էր: Դատարանը հիմնաւոր նկատելով ամբաստանութիւնը, Թուրքիան պատասխանատու կը գտնէ 596 հազար տոլար տուգանք վճարելու: Սակայն, Անգարա նախ օրէնքն առարկած էր վճիռին այն պատճառով որ անարդար էր ան: Եւրոպա. Միութեան նախարարներու խորհուրդը երբորդ հաղորդագրութեամբ մը յայտնած է որ Միութիւնը իր մէկ անդամը կը դարձնէ Թուրքիան հնազանդեցնելու համար, իսկ Թուրքիա երբորդ անգամ ըլլալով մերժած է. Անգարա պատասխանած է թէ չի վճարեր պահանջուած տուգանքը, որովհետեւ այդ դատը կապ չունի Մարդկային Իրաւունքներու հետ, այլ՝ քաղաքականութեան: Պնդած է նաեւ որ ինք չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ այդ կարգի կորուստներէ եւ թէ նման դատերու համար ամբաստանողներու խօսակիցը պէտք է ըլլայ «Հիւսիսային կիպրոսի Թրքական Հանրապետութիւնը» եւ ոչ Թուրքիան:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՉԻ ՔՈՒԷԱԲԿԵՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴԼԱՅՆՈՂ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Յունիս 27-ի արտակարգ նիստին, Ազգային ժողովի մեծամասնութիւն չէ պատրաստած «Քաղաքագիտական ծառայութեան մասին» օրինագիծին չուրջ, որ կ'ընդարձակէր նախագահին իրաւասութիւնները:

Օրինագիծը ստացած է միայն 63 ձայն, երկու երեսփոխան դէմ քուէարկած են, 43 ուրիշներ ալ քուէարկութիւնը պօյքոթի ենթարկած են: Այս վերջիններն են Հայաստանի ժողովրդական կուսակցութեան, Համաժողովուրդական կուսակցութեան, Իրաւունք եւ Միաբանութիւն եւ Հայաստան խոմբի (քիչ բացառութեամբ) ընտրեփոխանները: Թէեւ քուէարկած են ԱԺՄ, Միասնութիւն դաշինքի Հանրապետական թեւը, Օրինաց երկիր, ՀՅԴ, Կայունութիւն:

*
**

ԱՄՆ–ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ ՃՈՆ ՕՐՏՈՒԷՅ

Միացեալ – Նահանգներու Հայաստանի նոր դեսպան նշանակուած է Ճոն Օրտուէյ, որ 1999-էն ի վեր Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան թիւ երկու անձնաւորութիւնն էր:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՊՈԼՍՈՑ ԺՈՂՈՎԻՆ

Պոլսոյ մէջ Յունիս 26ին բացուած է աշխատանքի ժողով մը, նուիրուած՝ Միջազգային դաղթականութեան քաղաքականութեան հարցերուն: Հայաստան եւս կը մասնակցի երեք հոգինոց պատուիրակութեամբ մը: Ժողովը կը չարունակուի մինչեւ Շաբաթ, Յունիս 30:

*
**

ԳՆԴԱՊԵՏ Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՆԵՐՈՒԻՄԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

1700-ամեակին առթիւ յայտարարուած համանուագին մէջ առնուած է Պաշտպանութեան նախարարութենէն պնդապէս Աւագ Խաչատրեան որ մեղադրուած էր ապօրինի գէնք, զինամթերք պահելու յանցանքով: Մայիս 31-ին ան դատապարտուած էր 1,5 տարի բանտարկութեան:

*
**

ՄԱՀ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

Երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք, 78 տարեկանին մահացած է ծանօթ արձանագործ Սարգիս Պաղտասարեան: Ծնած էր 1923-ին Ղարաբաղի Հադրութի շրջանի Բանազուր գիւղը. ընտանիքը 1930-ին կը վտխադրուի Երեւան ուր ինք կը յաճախէ շրջանի յայտնի արուեստագէտներուն արուեստանոցները: 1942-ին կը մասնակցի պատերազմին, 1946-ին կը վերադառնայ, 1952-ին կ'աւարտէ Երեւանի պետարուեստի հիմնարկի քանդակագործութեան բաժինը: Կը քանդակէ յուշակոթողներ, յարդարական արձաններ, մահարձաններ, եւ այլն: Ծանօթ են իր դիմաքանդակները: Իր գործերուն ամէնէն ժողովրդական դարձածն է «Մենք ենք մեր սարերը՝ Ղարաբաղցիներ»

(Շար·ը Դ· էջ)

ՊԱՊԸ ԱՅՑԵԼԻՑ ԼՎՈՎԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Երկուշաբթի, Յունիս 25-ին, ժամը 19·45-էն 20·20, Յովհ· Պօղոս Բ· իր շքախառմբով այցելած է Լվովի Ս· Աստուածածնի վերափոխման եկեղեցին:

Հեռաձայնային կապ հաստատեցինք եւ թեմին առաջնորդը՝ Գրիգորիս Աբգ· յարտնեց մեզի թէ խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ եղած էր: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Գրիգորիս Աբգ·, մինչ Պապը, ծնրադիր, աղօթած է:

Ներկայիս, Լվովի հայ գաղութը կը բաղկանայ 3000 հոգիէ, որու մեծամասնութիւնը կը կազմեն վերջին տասը տարիներու Հայաստանէն արտագաղթած անձեր:

*
**

Պապին Լվովի այցելութիւնը ամէնէն խանդավառիչը եղած է եւ, ինչպէս լսինք, միլիոնատականը կիեւէն եաք: Մէկ միլիոն ուխտաւորներ արտակարգ խանդավառութեամբ ողջունած են Պապը, որ երանելի դարձուցած է 28 յոյն – կաթողիկէ մարտիրոսներ, հալածուած ատալհեան չրջանին կրօնաւորուհիներ, քահանաներ, եպիսկոպոս մը, մէկ աշխարհական, մեռած տեղահանութեան ընթացքին կամ բանտը:

Հակառակ Ալէքսիս Բ· պատրիարքին խիստ բացասական դիրքին, Պապը չտրամադրեց հաչտութեան իր կոչերը: Այս երանացման առիթը օգտագործելով, խօսեցաւ «Նահատակներու էքիւմենիզմ»ի մասին, չեչտելով թէ անոնց զոհողութիւնը պէտք է կեանքի գործնական դաս մը ըլլայ բոլորիս համար: Ցատաչանալու միակ ճամբան, անցեալը մոռնալն է, մէկը միւսէն ներողութիւն խնդրելը եւ ներելը ստացած եւ տրուած վէրքերուն համար:

Այս վերջին այցելութեամբ վերջ դրաւ Յովհ· Պօղոս Բ·ի ուկրանական ճամբորդութիւնը: Պապը Հռոմ վերադարձաւ Յունիս 27-ին:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԱՆԵԼ ՏՕՔԹ. ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Յաւուր լմացանք, որ կիրակի օր, Յունիս 24–ին, իր զաւկին փարիզեան բնակարանին մէջ իր մահկանացուն կնքած է տօքթ. Կարօ Կարապետեան, զրչանունով Անել, որ դեռ վերջերս, Մայիս 7–ին, Հայաստանի Փարիզի դեսպանին ձեռքով կը ստանար նախագահ Ռ. Քոչարեանի չնորհած Մովսէս Խորենացի չքանչանը:

Ողբացեալը, ծնած էր Երուսաղէմ, 1922–ին: Երրորդն է Զէյթունցի ընտանիքի մը չորս զաւակներուն: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Երուսաղէմի Սրբոց Թարգմանչաց Ազգային Երկսեռ Վարժարանին մէջ: 1936–ին, Թարգմանչաց վարժարանէն չրջանաւարտ, կը մտնէր Երուսաղէմի Ֆրէրներու Գոլէճը, ուր կը ծանօթանար եւրոպական եւ մասնաւորապէս Ֆրանսական մտածելակերպին, հոգեբանութեան և գրականութեան: Գրական իր հետաքրքրութիւնը կանուխէն կը սկսէր: 12 տարեկանին կը գրէր իր առաջին բանաստեղծութիւնը: 1944–ին կը մեկնէր Պէյրութ՝ իբրեւ բժշկան ուսանող:

Իր քերթուածներուն առաջին հատորը՝ «Մութ Ցաւեր» (1945), հրատարակուած է Անել գրչանունով, Երուսաղէմ: Անոր յաջորդած է 1949–ին՝ երկրորդ հատորը՝ «Տեսիլք Գինովի», տպուած Պէյրութ, 1951–ին, Պէյրութի Ֆրանսական բժշկական համալսարանը աւարտելէ ետք վերադարձած է Երուսաղէմ ու աչխատած իբր բժիչկ՝ Միացեալ Ազգերու Օկիւմթա Վիքթորիա հիւանդանոցին մէջ: Նոյն տարին ամուսնացած է եւ 1952–ին մանչ զաւակով մը բախտաւորուած: 1955–ին կը հրատարակուէր Անելի բանաստեղծութիւններու երրորդ հատորը՝ «Պարը Ցոյսին», Երուսաղէմ: Նոյն տարին մեկնած է Միացեալ–Նահանգներ՝ որպէսզի իր մասնագիտութիւնը կատարելագործելու համար Պոսթոնի Հարվըրտ համալսարանին մէջ, ուր աչակերտած է աչխարհահռչակ ուսուցիչ եւ սրտաբան Փօլ Տաւլի Ուայթին: Բժչկութեան մէջ իր հետաքրքրութիւնները մասնաւորապէս ընդգրկած են սրտի ռիւմաթիզմի, եւ սրտի տագնապի հիւանդութիւնները: Նոյնպէս ան մասնակցած եւ իր բաժինը բերած է սրտի խթանիչ մեքենայի գիւտին (գարտիաք փէսմէյքըր), որ ամբողջ աչխարհի մէջ առաջին անգամ գործածուեցաւ Հարվըրտ համալսարանին մէջ, 1960–ին: Այս աչխատանքներուն արդիւնքներ՝ տօքթ. Կարապետեան կիրարկած է բժչկական իր ասպարէզը Պոսթոն՝ ուր կ'աչխատի իբրեւ սրտաբան եւ Հարվըրտ համալսարանին մէջ իբրեւ դասախօս:

Բացի բանաստեղծութենէն, Անելի գրական գործունէութիւնը արտայայտուած է հոգեբանական վէպով մը՝ «Որդի Մարդոյ», որ հրատարակուած է 1975–ին Երուսաղէմ: Անոր յաջորդած են բազմաթիւ տպուած եւ անտիպ քերթուածներ ու պատմուածքներ: Անել տուած է նաեւ գրական դասախօսութիւններ Երուսաղէմի, Գանատայի, Անգլիոյ եւ Միացեալ–Նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ: Անելի քերթուածները եւ պատմուածքները լոյս տեսած են հայ մամուլի բազմաթիւ անուններուն մէջ, ինչպէս՝ «Սիոն», «Մարմարա», «Հայրենիք» եւ «Պայքար», «Նաւասարդ», «Բազին», «Շիրակ», «Հորիզոն» եւ «Ազատայր», «Նայիրի», «Արեւ», «Հայաստանեայց Եկեղեցի» եւլն·: Անելի գրական 40–ամեայ յոբելեանը տօնուած է Երուսաղէմ, Ֆիլատելֆիա, Նիւ–Եորք, Պոսթոն, Լոս–Անճըլըս, Փարիզ, Լոնտոն, Ժընեւ եւ Վիէննա: Այս առթիւ իր քերթուածներու «Հատընտիր»ը հրատարակուած է Նիւ–Եորքի մէջ, 1985–ին: Ի գնահատութիւն իր գրական վաստակին արժանացած է բազմաթիւ չքանչաններու, որմէ կրնանք յիչել 1968–ին եղիչէ Պատրիարքէն (Ս· Յակոբ), ապա, յաջորդաբար Վազգէն Ա·, Գարեգին Ա·, Սրամ Ա· Կաթողիկոսներէն:

1998–ին անդամ ընտրուած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան: Հիմնադիր անդամներէն էր «Հայկական Համազգայինի», որու անօրէն ժողովին մաս կազմած է 1973–էն 1976:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ օր, Երուսաղէմ (մանրամասնութիւնները տե՛ս· Դ· էջ):

Մեր ցաւակցութիւնները տօքթ· եւ տիկին Վիգէն Կարապետեանի եւ զաւակներուն:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՓՈՂՈՑ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ամիսը, առանց այլեւայլի, ամէնէն ճիշդ հասցէն է Ալֆորվիլի ամէնօրեայ վարժարանին համար որ մայր չէնքովն ու «պրաւեալ տարածքներ»ովը, մտադիր կը թուի ամբողջ փողոցը սեփականացնելու: Ֆրանսայի ամէնօրեայ հայկական դպրոցներուն վստահաբար ամէնէն աւելի հայկական չրջանակի մէջ գտնուածն է այս մէկը. փողոցը ուր կը գտնուի նաեւ հայկական եկեղեցին, ինկած է Աչտարակ հրապարակէն գետափը եզերող ճամբուն մէջտեղ. կարճ փողոց մըն է, ընդհանրապէս փոքր պարտէզներու տէր սեփականատիրոջով, որոնց տէրերը հանրօրէն գոնէ անգամ մը մտածած են թէ Ս. Մեսրոպ կրթարանին մէկ թաժինին վերածուելու կարգը ե՛րբ կու գայ իրենց կալուածքին համար:

Քիչ մը չափազանցուած այս նշումը անխուսափելի թելադրանքն է Ս. Մեսրոպ կրթարանին «աչխարհագրութեան»: Ներկայի կացութեամբ հաստատութիւնը լաւագոյնս կը խորհրդանչուի կղզեխումբի մը պատկերով: Եկեղեցիին կից չէնքէն դատ ուր սկսած է մանկապարտէզը, հաստատութիւնը այսօր կը դրաւէ 2 – 3 չէնք եւս. մէկը առաջինին եռաւէն է, միւսը աւելի անդին, փողոցին ծայրը. կայ հատ մըն ալ, միակը դիմացի չարքին վրայ որ մինչեւ անցեալ տարեվերջ 2 – 3 դասարան հիւրընկալելէ եւոք, երբ անոնց համար յարմար չէնքը կառուցուած է, պարպուած է ու կը սպասէ վերյուշելու որպէսզի տեղը նորը թարգմանայ, պարտէզին մէկ մասին ալ օգտագործմամբ: Այսքանէն ալ դժուար չէ նշմարել որ դպրոցը ամբողջն է բռնած է մեծնալու ճամբան: Ու այս հաստատումը ամէնէն կարեւորն է անօրէնուհի Տիկին Սիրարփի Քոսայեանի համար որ կ'արհամարհէ ցրուածութեան բոլոր անպատեհութիւններն. օրը ո՛վ գիտէ քանի անգամ բանալիներու պատկառելի տրցակներով գինուած, կը լարձգանայ սանդուխներ, կ'իջնէ, կ'անցնի բակ ու փողոց, երթալ տեսնելու համար թէ ինչ կ'ընէ մէկ կամ միւս դասարանը:

Աչխարհագրական այս ցրումին մէջ 1991–էն ի վեր կ'ապրի տարուէ տարի մանկապարտէզին վրայ դասարաններու յաւելումով ստեղծուած նախակրթարան մը: Երկու բաժինները 2000 – 2001 տարեշրջանին խմբած են 197 աշակերտ, դրեթէ կէս տղ կէս թաչխումով. մանկապարտէզը երեք դասարանով – Կոկոն, Բողբոջ, Ծաղիկ – ունեցած է 90 աշակերտ, նախակրթարանի հինգ դասարանները՝ 107: Արդէն ընթացքի մէջ են յաջորդ դասաշրջանի արձանագրութիւնները որոնք անօրէնուհին դրեթէ ստիպած են մտածելու ամէնէն փոքրերուն համար մանկապարտէզի նոր դասարան մը ունենալու մասին որ պիտի կոչուի Ծիլ: Օրակարգի դժբախտ կէտերէն է աչակերտ մերժելու հեռանկարն ալ:

Հոս եւս, ինչպէս Դպրոցասէրի պարագան եղած էր, ճաչին յաջորդած զբօսանքի պահուն կը հասնի. մանկապարտէզի երախաներուն ուրախ ճիչերը կը դիմաւորեն պիս. կը պոռչտան, կը վազվզեն իրենց երկու հսկիչներուն հսկողութեան տակ: Քիչ վերջ այդ պահը պիտի աւարտի ու պարտէզին ծիրանի ծառը իր 2 – 3 ընկերներուն հետ առանձին մնայ, մինչեւ յաջորդ զբօսանքը: Այդ թակը որ առնուազն քանի մը տասնեակ քառակուսի մեթր մեծնալու պէտք ունի դպրոցի պարտէզ – խաղավայր կոչումին արժանի ըլլալու համար, յատկացուած է մանկապարտէզիններուն: Այլ խօսքով՝ չէնքերուն առտնիզական պատկերը փոքր չափով կրկնուած է խաղավայրերու պարագային ալ. այս մէկը մանկապարտէզինն է, եւեւի թակը նախակրթարանի փոքր դասարաններունը, իսկ փողոցին ծայրի չէնքը ուր կան մեծ դասարանները, խաղավայր չունի. տղաքը վազվզելու համար փողոց կ'ելլեն, կու գան մայր չէնքերուն պարտէզը...:

Այս համայնապատկերին մէջ ուժ դասարանով Ս. Մեսրոպ կրթարանը մանկապարտէզի բաժինին համար երկու հայ եւ մէկ Ֆրանսացի մանկապարտիզպանուհի ունի: Եթէ դասարաններն ալ հերթով կ'անցնինն մէկ լեզուէն միւսը: Տղոց արտասանութիւնները ու երգերը ցոյց կու տան որ այդ անցքը դժուարութիւն չի ներկայացներ երեք դասարանի մանչուկներուն ու աղջնակներուն համար:

Նախակրթարանին համար Ս. Մեսրոպ ունի հայերէնի դասերուն երկու, իսկ ֆրանսերէնի բաժնին համար երեք ուսուցիչ: Յաջորդ դասաշրջանէն նախակրթարանին մէկ դասարանը պետական համամաճայնագիրը պիտի կնքէ: Այս հինգ դասարաններուն ժամանակացոյցին մէջ չաբաթական հինգական հայագիտական դասաժամ յատկացուած է հայերէնով կատարուող դասաւանդութեան: Ակնհայտ է որ ամէն ջանք կը տարուի պահելու համար երկու լեզուներուն արդիւնաւէտ դոյակցութիւնը, ինչ որ դիւրին գործ չէ:

Դպրոցին մէկ չէնքէն միւսը անօրէնուհի Տիկին Քոսայեանի օրական երթեւեկին յատելեալ աչխուժացում կը պատճառէ հիւրի մը այցը. մանաւանդ երբ այցելուն, ինծի պէս, վարժարանին լման աչխարհագրութեան կը ծանօթանայ առաջին անգամ ըլլալով: Ան ցոյց կու տայ, կը բացատրէ, ապագայ չինութիւններու ծրագիրներուն մասին կը խօսի, յոյսեր կ'արտայայտէ: Բարեբախտ դիպուած – ծով մը պարպուած է դրացի հեղուկ վառելանիւթի կայանէ ու հրաչալի բան պիտի ըլլայ եթէ պատմանեղը առեղծուին առ այժմ թափուր այդ գետինը գնելու, ապա վրան չէնք մը բարձրացնելու:

Սակայն, ինչ որ էականն է, ներկայի չօչափելի իրողութիւնն է. ութ դասարաններու մէջ ամփոփուած այդ երախաներուն ու պատանիներուն տրուելիքը որակով ու քանակով ճիշդ որոշել, գտնելով տալու լաւագոյն կերպը: Ամէն մէկ դասարան ուր կը մտնեմ առաջնորդութեամբ անօրէնուհիին, աչակերտ – աչակերտուհիները հայերէն խմբական արտասանութիւններ կ'ընեն, կ'երգեն, ընդհանրապէս տղայի միջուկով կտորներէ: Ֆրանսերէնն մէկ – երկու երգ, ներկայացում ալ տեղ կը գտնէ իրենց յանպատրաստից յայտագրին մէջ: Առաջիններուն երբեմն ուշադրաւօրէն աչխոյժ չեչտերը մատնել կու տան իրենց ուսուցիչներուն ջանքին որով անոնք կ'ուզեն լեզուակատնին, դրականին հետ հպարտութեան գիծ մը նաեւ ներարկել այդ պատանիներուն:

Դասարաններու այցէն եւոք անօրէնուհի Տիկին Քոսայեանի հետ դրոյց կը չօչափէ աչակերտութեան, վարչական հարցեր: Նախ կ'ուզեմ գիտնալ թէ ինչ է բազադրութիւնը իրենց աչակերտութեան. կը պատասխանէ թէ մեծամասնութիւնը բնիկ տեղացի ու պաղեստինեան ընտանիքներէ կու գայ. հայաստանցի երախաներ փոքր տոկոս ունեցած են, թէեւ հիմա իրենց թիւը յաւելում ցոյց կու տայ: Ընդհանրապէս ներգաղթած, ապա արտագաղթած ծնողքներու զաւակներ են:

Այս տարբերակումը, հասկնալի է որ կը դժուարացնէ միատարրումի աչխատանքը: Արդէն դիւրին բան չէ առտուջ զուգահեռ մը պահպանել Ֆրանսերէնի ու հայերէնի աչխարհներուն միջեւ. եւ ըսել որ կայ նաեւ մակարդակներու անհաւասարութիւնը նոյն դասարանին մէջ իսկ, որ չատ Տիկին Քոսայեանի, բնաւ արհամարհելի դժուարութիւն մը չէ: Ինչ կը վերաբերի երկու աչխարհներուն կայուն կշիռին, Ս. Մեսրոպ կրթարանի անօրէնուհին ի՛րաւ թէ երկու լեզուի, երկու մչակոյթի խնդիրը սխալ է հակադիր ուժերու խնդիր նկատել. հանդուրժօրէն երկուքին ալ տրուած տեղը լաւագոյն լուծումը կը բերէ:

Կը հարցնեմ թէ Հայաստանցի երախաները ինչպէս կը հակազդեն գտնուելով արեւմտահայերէնի տիրապետութեամբ միջավայրի մը մէջ. կ'ըսէ թէ այդ չրջանակէն նորեկներուն հետ յատուկ աչխատանք կը տարուի դասական ուղղագրութեան գետնին վրայ ու քիչ – քիչ կը սորվին: Աչակերտութեան մէջ ուրիչ ուշադրաւ երեւոյթ մըն է այն որ առաջ մեծ մաս կը կազմէին արհեստաւորի պատկառները, իսկ այսօր հոն են ազատ ասպարէզի տէր – բժիչկ, փաստաբան, եւ այլն–, ծնողքներ ունեցողներ ալ: Այս երեւոյթը անօրէնուհին կը բացատրէ ինքնութեան պարծանքի մը երեւոյթով. համաչխարհայնացումի հոլովոյթով չեչտուած հաղորդակցութեան կարեւորութիւնը, առոր մէջ հայերէնին հասարակաց լեզուի բերանին վարչական կազմը, հոգեպարծութիւնը եւ Ծնողաց միութիւնը: Յատկապէս կը չեչտէ մանկավարժական խորհրդական տիկին Թ. Մուսայեանի դրական դերը. ան 17 տարի անօրէն եղած է հանրակրթական հաստատութեան մը ու այսօր առիթ չի փախցներ իր փորձառութիւնէն բաժին հանելու երիտասարդ պաչտօնակիցներու:

Դպրոցական օրը աւարտած է, եկեղեցին ու մանկապարտէզի չէնքին բակերը լեցուած են ծնողքներով: Մեր զրոյցին եկած է մասնակցելու վարչական կազմին առենապետը Պրն. Ա. Ալբճըն ալ որ մէկ կողմէն կը բանայ նոյն օրը հասած նամակները: Արագ ակնարկներով կը դասաւորէ զանոնք, հարկաւոր բացատրութիւնները տալով անօրէնուհիին: Կը նկատեմ թէ հրաժեչտի պահը հասած է ու պէտք է վարչական իրենց աչխատանքին հետ կլուխ գլխի ճգել հիւրընկալներս:

Դասարաններ լեցուցած երջանիկ երախաներու, պատանիներու, հարուստ արտասուրթիւններով կը բաժնուիմ Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանէն, մինչ արդէն մրցքիս մէջ իրարու կը յաջորդեն լաւածներ, տեսածներս: Անգամ մը եւս կ'անդրադառնամ դպրոցական գործին կենսական կարեւորութեան, իսկապէս նուիրում պահանջող բարդ բնոյթին, ամէն օր հոն, այդ պատերուն տակ ապրուածին որոնց երբեմն մէկ դրուագը այնքան չատ բան կը պատմէ:

Այս վերջին պարագային յատկանչական մէկ օրինակը զոր յիչած է տիկին Քոսայեան մեր խօսակցութեան ընթացքին, կը յամառի առաջ անցնիլ բոլոր տպաւորութիւններէս: Ան կը պատկանի նորեկ ծնողքի մը որ կ'ուզէ իր զաւակը դպրոց արձանագրել. երիտասարդ մայրը կը հասկցնէ որ ամուսինը չի կրնար գալ, թէ արդէն անօրէնուհիին հետ հաղորդակցելու ոչ մէկ լեզու գիտէ: Երբ տիկին Քոսայեան կը պնդէ, հարց տալով նոյն տեղ թէ ո՛րն է երիտասարդ հօր պետացածը, կինը կը պատասխանէ «մեր լեզուն. միայն մեր լեզուն»: «Բայց ո՛րն է տիկին. թրքերէ՞նը, քրտերէ՞նը» կը տիկնայ. թրքերէ՞նը, քրտերէ՞նը» կը յամառի անօրէնուհին. պատասխանը միշտ ժխտական է: Վերջապէս երբ գործը կը ներկայանայ, յայտնի կ'ըլլայ որ «մեր լեզուն» կոչուածը ենթադրուածներէն ոչ մէկն է, այլ՝ Սչնճարի բարբառը...:

Երբեմն, որքա՜ն դժուար կը թուի առանց ճառի ու լոզունգի տեղեկանալ հայկական դպրոցին առաքելութեան լման դաչտը ու արդարացնել անոր վճռական անտարբերութիւնները, մոռացումները քիչ մը մեր բոլորին կողմէ...:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՔԵԱՆ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ «ՁՐՈՑՑ»ՆԵՐԸ ՃՈՎԱՆՆԻ ԿՈՒԱՅԹԱՅԻ ՀԵՏ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

1999 Յունիս 29-ին, տառապալից ու անողոք հիւանդութենէ մը յաղթուած, կը վախճանէր Ամենայն Հայոց ոսկեդրիչ ու ոսկեհատող Հայրապետը՝ Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:

Տակաւին չորս տարիներ անցեր էին մխայն այն պատմական եւ յուզադրիչ թուականէն (1995 Ապրիլ 4), երբ Կիլիկիոյ չնորհազարդ գահակալը յանդուգն ու աննախընթաց արարքով մը ճակատագրական անցք մը կատարեր էր կաթողիկոսական մեկ Աթոռէն դէպի միւսը, հայ ժողովուրդին ու Հայաստանեայց Եկեղեցին ընծայաբերելու համար 45 տարիներու վրայ երկարող իր հոգեւոր, կրթական, մչակութային, վարչական ու դիւանապետական հարուստ փորձառութիւնները արդասիք: «Երջանկայիչատակ վազգէն Ա. կաթողիկոսի վախճանումէն պոյտացած չուարումն ու կսկիծը չուտով փարատած էր Գարեգին Ա. կաթողիկոսի պայծառ դէմքէն ու ոսկեայ խօսքէն հասնող լոյսերով: Վստահութեամբ սկսած էինք նայիլ դէպի ապագայ ու մտածած էինք, որ Հայաստանեայց Եկեղեցին նոր չնորհ, նոր չունչ, նոր խոյանք մը չահած էր Գարեգին կաթողիկոսի ժամանակով» (Ռ. Չ., «Մարմարա», 1999, Յունիս 30): Նորընտիր Հայրապետը «պիտակից էր թէ առանձին պիտի ըլլայ իր այդ մեծ նոյթը խթանած են այդ զարթօնքը: Ատոր վրայ բնական է որ հարկ է աւելցնել դպրոցին մէջ տարուած աչխատանքին որակն ու ճեռք ճգուած արդիւնքն ալ:

Դպրոցին տարեկան պիւտճէն մօտ է երկու միլիոն Ֆրանքի: Ատոր մխայն չուրջ 40%–ը աչակերտներու թոչակներով կը հայթայթուի: Բնական է կան նուիրատուութիւնները, պարահանդէսի եկամուտը, քաղաքապետարանի յատկացումները, սակայն, մեծ մասնակցութիւն կը վիճակի եկեղեցիին որ դպրոցին չէնքերուն կալուածատէրն է ու ըստանձնած է կարգ մը վճարումներ, ինչպէս՝ կալուածատուրքերը, ջուրի, ելեկտրականութեան, ջերմութեան հաչուեցոյցերը, եւլն.: Աչակերտի մը թոչակը ամսական 450 Ֆր. է: Ցաւելեալ պէտք է վճարել, օգտուելու համար սերտողութեան, կամ օրուան դասաժամէն դուրս երախան պահելու սպասարկութենէն: Ուրախալի է լսել որ ծնողքներուն մօտ նկատելի է անպայման իրենց զաւկին թոչակը վճարելու նախանձախնդրութիւնը:

Ճաչի սպասարկութիւնը կարգադրուած է քաղաքապետարանին հետ, քանի որ հոս աչակերտութեան դրեթէ ամբողջութիւնը տեղացի է. ալֆորվիլաբնակ: Դպրոցը հանրակառքով աչակերտ հաւաքելու սպասարկութիւն չունի, առիկա անհրաժեշտ չէլլալով: Երկու հարիւրին մէջ փարիզաբնակ աչակերտ ալ գտնուելով հանդերձ, երթեւեկի խնդիրը կարգաւորել ծնողքին կը վիճակի: Կէսօրուան ճաչին համար ծնողքները կը վճարեն քաղաքապետարանին որ համեմատական սակեր կը կիրարկէ, նկատի առած՝ ծնողքի մը վճարելու կարողութիւնը: Հարց կու տամ թէ այդ «եկուր» ճաչացուցակը առանց այլեւայլի ընդունելի կ'ըլլա՞յ երախաներէն: Պատասխանէն առաջ թեթեւակի ժպիտ մը կ'ուրուագծուի խօսակիցիս դէմքին վրայ: Ապա կ'ըսէ թէ տրզաքը ընդհանրապէս ամէն բանի ֆրանսականը կը պահանջեն, բայց երբ կարգը ուտելուն կու գայ, հայկական ճաչատեսակներ կ'ուզեն...: Մինչդեռ ինքը յաջող համարկումի մը համար յատուկ դեր մըն ալ կը յատկացնէ ճաչի հարցին: Այդ մարզին մէջ ալ, կ'ըսէ, հարկաւոր է դուրս գալ ազգայինին նեղ սահմաններէն:

Ս. Մեսրոպ կրթարանին մէջ որպէս արտադասարանային, երգչախումբի կազմութեան աչխատանք կը տարուի Զորեքչաբթի օրերը, Հայկ Սարգսեանի կողմէ. նաեւ հայերէնի դասընթացք կը տրուի այցելու դասատուի մը կողմէ:

Տիկին Ս. Քոսայեան երկու տարիէ ի վեր կը վարէ անօրէնի պաչտօնը. այդ գործին մէջ իրեն աչակից ունի վարժարանի վարչական կազմը, հոգեպարծութիւնը եւ Ծնողաց միութիւնը: Յատկապէս կը չեչտէ մանկավարժական խորհրդական տիկին Թ. Մուսայեանի դրական դերը. ան 17 տարի անօրէն եղած է հանրակրթական հաստատութեան մը ու այսօր առիթ չի փախցներ իր փորձառութիւնէն բաժին հանելու երիտասարդ պաչտօնակիցներու:

Դպրոցական օրը աւարտած է, եկեղեցին ու մանկապարտէզի չէնքին բակերը լեցուած են ծնողքներով: Մեր զրոյցին եկած է մասնակցելու վարչական կազմին առենապետը Պրն. Ա. Ալբճըն ալ որ մէկ կողմէն կը բանայ նոյն օրը հասած նամակները: Արագ ակնարկներով կը դասաւորէ զանոնք, հարկաւոր բացատրութիւնները տալով անօրէնուհիին: Կը նկատեմ թէ հրաժեչտի պահը հասած է ու պէտք է վարչական իրենց աչխատանքին հետ կլուխ գլխի ճգել հիւրընկալներս:

Դասարաններ լեցուցած երջանիկ երախաներու, պատանիներու, հարուստ արտասուրթիւններով կը բաժնուիմ Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանէն, մինչ արդէն մրցքիս մէջ իրարու կը յաջորդեն լաւածներ, տեսածներս: Անգամ մը եւս կ'անդրադառնամ դպրոցական գործին կենսական կարեւորութեան, իսկապէս նուիրում պահանջող բարդ բնոյթին, ամէն օր հոն, այդ պատերուն տակ ապրուածին որոնց երբեմն մէկ դրուագը այնքան չատ բան կը պատմէ:

Այս վերջին պարագային յատկանչական մէկ օրինակը զոր յիչած է տիկին Քոսայեան մեր խօսակցութեան ընթացքին, կը յամառի առաջ անցնիլ բոլոր տպաւորութիւններէս: Ան կը պատկանի նորեկ ծնողքի մը որ կ'ուզէ իր զաւակը դպրոց արձանագրել. երիտասարդ մայրը կը հասկցնէ որ ամուսինը չի կրնար գալ, թէ արդէն անօրէնուհիին հետ հաղորդակցելու ոչ մէկ լեզու գիտէ: Երբ տիկին Քոսայեան կը պնդէ, հարց տալով նոյն տեղ թէ ո՛րն է երիտասարդ հօր պետացածը, կինը կը պատասխանէ «մեր լեզուն. միայն մեր լեզուն»: «Բայց ո՛րն է տիկին. թրքերէ՞նը, քրտերէ՞նը» կը տիկնայ. թրքերէ՞նը, քրտերէ՞նը» կը յամառի անօրէնուհիին. պատասխանը միշտ ժխտական է: Վերջապէս երբ գործը կը ներկայանայ, յայտնի կ'ըլլայ որ «մեր լեզուն» կոչուածը ենթադրուածներէն ոչ մէկն է, այլ՝ Սչնճարի բարբառը...:

Երբեմն, որքա՜ն դժուար կը թուի առանց ճառի ու լոզունգի տեղեկանալ հայկական դպրոցին առաքելութեան լման դաչտը ու արդարացնել անոր վճռական անտարբերութիւնները, մոռացումները քիչ մը մեր բոլորին կողմէ...:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐԱՔԵԱՆ

արդէն իր մասնագիտական խորունկ պատրաստութեան: Միեւնոյն համոզմունքն ու խղճամտութեամբ միաքը ցոլացում կը գտնէ իր գրչէն ելած իւրաքանչիւր էջի մէջ (կոնդակ, գրքի յառաջաբան, ուղերձ, պատգամ, գրական վերլուծում, բանաստեղծական կամ կրօնաշունչ որոնումներ եւ այլն), ուր ակնյայտ կը դառնայ ամէն առիթ եզակի ոճ մը, նոյնքան եզակի եւ իւրայատուկ բառամթերքի մը քով: Գիրքի, գիրքի ու հրատարակչական աշխատանքի նկատմամբ իր անուցած սէրն ու կրքոտ փարումը գաղար չճանչցան իր գահակալութեան ամբողջ տեւողութեան:

Ամերիկահայ տպարանին մասնոյ մեքենները թաւալեցան տիւ ու գիշեր՝ ի հեսկ Լիբանանի քաղաքական ու տնտեսական անապահով եւ մտավկիչ կացութեան: Մայրավանքը գործաւ Մշակոյթի նոր մը, անմար փարոս մը, որ Լոյս, Նոր ու Տեսիլք կը սփռէր չարունակ՝ ինչու հայաչխարհի ամենահեռաւոր անկիւնները: Ու հրատարակուած հարիւրաւոր այդ մատեաններուն մէջ՝ մերթ ընդ մերթ կը վայելէին իր սեփական հեղինակութիւններն ալ, հայերէն կամ օտար լեզուներով:

Անկասկած, մատենագիտական խնամալու եւ համապարփակ ուսումնասիրութեան մը արժանի են Գարեգին Կաթողիկոսին գրչի արտադրութիւնները: Հայ նամակագրութիւնը, վստահաբար, պիտի հարստանայ իր գործերուն վրայ: Միւս կողմէ, նոյնքան հետաքրքրական թիւրախ մը պիտի մնայ Կաթողիկոսին կեանքը եւս, իր ստեղծագործ ու պատմական թարմաթիւ դիպուածներով լեցուն ու յիշարժան դրուագներով յագեցած, որ սերտօրէն կ'աղերսուի Սփիւռքահայոց վերջին տասնամեակներու ազգային կեանքին հիմնական զարգացումներուն հետ:

Հայրապետին վախճանումին անմիջական ազդարարչին, անոր յաջորդին ընտրութենէն առաջ իսկ, Ս. Էջմիածնի մէջ հրատարակուած հատոր մը ապացոյցը կը թերէր, թէ Գարեգին Ա. խօսիլ պիտի ըլար իր մասին դեռ երկար առեն...:

«Զրոյցներ Ձովանցի Կուսյթայի հետ»: Նոյ այսպէս խորագրուած էր 312 էջանոց այն հատորը, զոր վախճանեալ կաթողիկոսին հոգեւոր սրտակից եղբայրը՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեան - տիպ ու տառի անկանգ ախոյեան մըն ալ ինք - հրատարակութեան պատրաստեր էր, որպէսզի «Հայաստանի ժողովուրդը մտերմօրէն ճանչնայ իր վեհափառը»: Գրքին ֆրանսերէն ծայր բնագիրը տարի մը առաջ (1998-ին) լոյսին բերուած էր Փարիզի մէջ: Արեւելահայերէն կրկնօրինակին թարգմանութիւնը կատարեր է երեւանաբնակ Սուսաննա Աճէտարեան, թերադրութեամբը Աշճեան Արք.-ի, որ իր «Ցառաջաբան»ին մէջ դիտել կու տայ որ ներկայ հատորը Գարեգին կաթողիկոսին անձն է, պատմութիւնն է, կեանքի վէպն է, իր յուզումներուն եւ ուրախութիւններուն արձագրութիւնը, վերբերումը իր աստուածաբանական տեսակէտներուն, էքիւմէնիք հարցերու մօտեցումը, հայ հոգեւորականի վերաբերմունքը ժամանակակից հարցերու մասին»:

Բայց ո՞վ էր Ձովանցի Կուսյթա: Ի տարւոյն երիտասարդ զրոյց մը, յայտնապէս մօտիկ՝ կրօնա - եկեղեցական հարցերու, եւ որ վերջին 10 տարիներուն կատարեալ հաստատեր էր Մոսկուա: Ան Հայոց Հայրապետին ծանօթացեր էր Կրացի մէջ (Աւստրիա), 1997 Յունիսին, երբ Գարեգին Ա. մասնակցութիւն բերեր էր Եւրոպայի Եկեղեցիներու էքիւմէնիք Բ. վեհաժողովին: Կուսյթա համայուեր էր Կաթողիկոսին լինքնատիպ ելոյթներէն եւ որոշած իրեն հետ ունենալ սրտբաց ու ծաւալուն զրոյց մը, հրատարակելի՝ առանձին հատորի մը կողքին տակ, «որպէսզի Արեւելեան ուղղափառ եկեղեցիներէն մէկուն հովուապետին խօսքն ու ձայնը կարենար լսելի դարձնել արեւմտեան աշխարհին»:

***

Իտալոյի լրատուդին ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին միջեւ ծաւալած «Զրոյց»ը կը չօշափէ տարատեսակ նիւթեր՝ կենսագրական տուեալներէ մինչեւ հատուկ հարցեր, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ներքին կառոյցէն մինչեւ քրիստոնեայ ընդհանրական եկեղեցւոյ առընչակից խնդիրներ, աստուածաբանական տեսութիւններ, միջ - եկեղեցական յարաբերութիւններ, տառապանք, մարդկային սէր, ընտանիք եւ այլն:

Ամէն բանէ առաջ՝ Ճ. Կուսյթա կ'ուզէ քննել իր զրուցակիցին մանկութեան յուշերը, ու ակնարկելով կաթողիկոսին ծննդավայրը եղող Քեսապին, հարց կու տայ թէ «ի՞նչ է պահպանուել ձեր մէջ գիւղական մանկութիւնից»: Գարեգին Ա. կը պատասխանէ.

«Կապուածութիւնը հողին: Դեռ երեխայ, երբ մասնակցում էի դաշտային եւ մեր այգու աշխատանքներին, իմ էութեանս մէջ «զգացի» հողը, տեսայ թէ ինչպիսի աշխատանքով ինչպէս կարելի է հողից ստանալ կեանքի համար անհրաժեշտ ամէն բան: Այն, ինչ ընտանիքով ուտում էինք, հողն էր տալիս, եւ մեր ջանքերի ու մեր ծանր աշխատանքի արգասիքն էր: Ես հասկացայ նաեւ, թէ որքան կարեւոր է աշխատանքը· սկսեցի աւելի լաւ ըմբռնել Աստուածաշնչի խօսքերը՝ «Քո երեսի քրտինքով ուտես հացդ»: Բացի դրանից, իմ մէջ ամրապնդուեց այն համոզմունքը, որ հողի միջոցով է Աստուած պարգեւում իր բարիքները: Ժամանակակից մշակոյթում համարեա կորցրուտեան է մատնուած այդ զգացումը, սակայն ցանելով, հնձելով, քերք հաւաքելով անցկացրած մանկութիւնս ինձ օգնել է զգալու որ Աստուած մեզ հետ է իր շնորհներով» (էջ 49 - 50):

Այդ տարիներուն, Քեսապ տակաւին ամբողջովին հայաբնակ գիւղ մը ըլլալով՝ արաբական մշակոյթի ազդեցութիւնը դրսեւորել անդոյ եղած է այնտեղ: Այնուհանդերձ, կաթողիկոսը կը յիշեցնէ թէ «մենք երախտագիտութեան զգացում ունէինք արաբների եւ մեծ յարգանք՝ նրանց մշակոյթին հանդէպ, քանի որ եղեռնի ժամանակ նրանք մեզ ընդունել են անկեղծ սրտով: Քաջատեղեակ ենք նրանց ապրելակերպի, կաթողիկոսը կը յիշեցնէ թէ «մենք երախտագիտութեան զգացում ունէինք արաբների եւ մեծ յարգանք՝ նրանց մշակոյթին հանդէպ, քանի որ եղեռնի ժամանակ նրանք մեզ ընդունել են անկեղծ սրտով: Քաջատեղեակ ենք նրանց ապրելակերպի, սովորութիւնների, ընտանեկան կեանքի, ազգային ոգու, ինչպէս նաեւ նրանց կրօնական զգացումների մասին: Ես յիշում եմ այն գիշերը, երբ մանդատային բանակում ծառայող հայրս թողեց փրանսական զօրանոցը՝ ի պաշտպանութիւն Սիրիայի անկախութեան» (էջ 56):

Լ. Շ.

(Մնացեալ յաջորդով)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԷՋՄԻԱԾՆԻ 989 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԿՐՈՂ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԻԵՆՆԱ («Ցառաջ»). – Երեւանի Մատենադարանի թիւ 2374 ձեռագիրը, պըրտած Երեւանի Հարաւը գտնուող Պլեն զաւառի Նորավանքին մէջ (տակաւին անյայտ), 1173-ին սեփականութիւնը կը դառնայ Նախիջեւանի դաւառին Շամբէձորի Մալարտիս վանքի, Ս. Աստեփանոս եկեղեցիին:

Յատեղծ Մատենադարանին, կաթողիկոսական 1847-ին, Ներսէս Աշտարակեցի կաթողիկոսի հրահանգով, կը փոխադրուի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին եւ այդ թուականէն կը կոչուի «Էջմիածնի» անունով:

1920-ին, խորհրդային կարգերու հաստատումէ առաջին օրերուն, տոյն ձեռագիրը, Էջմիածնի մատենադարանի մնացեալ հաւաքածոյին հետ «Մշտական փոխառութեան» կը տրուի Երեւանի Նոր յատեղծ Մատենադարանին կաթողիկոսին կողմէ:

«Էջմիածնի Աւետարանը» Ս. Ղազարի (Վենետիկ) «Մլքէ Թադուհիին» անունը կրող Աւետարանին հետ (այս վերջինս առնուազն երկու դար կը կանխէ առաջինը ըստ Հ. Պօղոս Անանեանի ուսումնասիրութեան) Հայ եւ առ հատարակ միջնադարեան քրիստոնեայ արուեստի, անկրկնելի պլուին - գործոցներ են, համամարդկային արժէք ներկայացնող:

Աւստրիոյ Հանրապետութեան երկրորդ կարեւոր քաղաք՝ Կրացի Akedemische Druck-u. Verlagsanstalt հրատարակչատունը, որուն մասնագիտութիւնն է համամարդկային արժէք ներկայացնող գործերու վերարտադրութիւնը, իր գրացուցակին վրայ արդար հպարտութեամբ կը ներկայացնէ 104 պատմական գործերու վերարտադրութիւններ: Այսուհետեւ ցանկին 105-րդն է «Էջմիածնի Աւետարանը»:

Կազմուած է 232 թերթերէ (464 էջ), չափերը 345×260: Ունի 15 մեծադիր մանրանկար, որոնց վրայ աւելցած են, 7-րդ դարու, չորս մեծադիր տօնացոյցի նկարներ: Այս ամէնը լնտիր, հատատ մատղաթի վրայ:

Այս թանկագին ձեռագիրը, Ջ. կամ Է. դարու, հրաշալի փղոսկրեայ կազմ ունի, որ շատ յատակ է, բիւզանդական արուեստի ներկայութիւնը: Հրատարակիչ-նկարչ, այդ կազմն ալ նոյնութեամբ վերարտադրած են, իր բոլոր մանրամասնութիւններով:

Լոյս տեսած են միայն 250 թուարկուած օրինակ: Փղոսկրեայ կազմովին արժէքն է 200·000 աւստրիական շիլինգ (մօտ 13·000 ամերիկեան տոլար), կաշեկազմը աւելի աժան է (150·000 շիլինգ = (10·000 ամերիկեան տոլար):

Ահաւասիկ, այս բացառիկ գանձին ներկայացումն էր, որ տեղի ունեցաւ Մխիթարեան Վանքի ընդարձակ սեղանատան մէջ (Վիեննա) նախագահութեամբ Վենետիկէն ժամանած Մխիթարեան ընդհ. Աբբայ՝ Հ. Եղիա Վրդ. Քիւրտպեանի, Մխիթարեան հայրերու, մշակութային պատասխանատու Հ. Ց. Պ.-ի, հայ եւ տեղացի հոծ թափառութեան մը:

Պատուոյ աթոռներ գրաւած էին՝ Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան, ՀՀ դեսպանի ներկայացուցիչը, հրատարակիչը, պետական անձեր եւ դիւանականներ:

Ողջոյնի խօսքը կատարեց (գերմաներէն) Հ. Պօղոս Վրդ. Գոճանեան, Մխիթարեան անունով եւ որպէս երկար տարիներու աբբայ (մինչեւ Մխիթարի) որուն արգասիքը կարելի է նկատել օրւան հանդիսաւութիւնը:

Երկրորդ խօսք առնուն եղաւ, տոքթոր Միքայէլ Շէֆրուցըլ հրատարակիչը, որ ներկաներուն ցուցադրեց թէ որքան զգուշաւորութիւններ յաղթահարելով, գլուխ հանած է այս չնաշխարհիկ վերարտադրութիւնը:

Մխիթարեան գեղարուեստական կոկիկ յարտագիրը մը պատրաստուած էր եւ օրւան դասական եւ թարմ տպորակ մթնոլորտին զուգահեռ՝ Տիկին Կարինէ Սիմոնեան – Ժամկոչեան զոյգ երգեր ներկայացուց՝ հայերէն եւ օտար լեզուով, ջերմ ճաշակով, անսայթաք կատարողութեամբ, ընկերակցութեամբ Թպիտ Մարգարեանի, դաշնամուրի վրայ, նոյնքան ջերմ եւ կատարեալ նուագով:

Առիթէ բուժինը վերապահուած էր, բիւզանդական մանրանկարչութեան մասնագէտ, հայ արուեստի մեծ գնահատող եւ սիրահար փրոֆ. Հէլմութ Պուչհարտէնէ, որ մեծ խանդավառութեամբ, ներկայացուց Էջմիածնի Աւետարանը, անոր գեղարուեստական, պատմական, բացառիկ արժէքը, դարերու ընթացքին ապրած ոգեխռովանքը եւ հուսկ այս բացառիկ վերարտադրական հրատարակութիւնը, որ իր ինքնուրոյն արժէքով, հրատարակիչներուն ալ՝ բացառիկ ուրախութիւն եւ հպարտութիւն պատճառած է:

Գեղարուեստական երկրորդ բաժինը ճոխացուցին Անահիտ Յակոբեան (Երեւան) Ջուլիակի վրայ եւ Նայիրի Թնկրեան (Հալէպ) դաշնակի վրայ, խանդավառ ծափերը խրելով ներկաներով պոռթկացող սրահի բազմութենէն:

Երեկոյեան ժամը 19-ին սկսած հանդիսութիւնը, մարկարեցաւ վանքի կամարներուն տակ, մինչեւ ժամը 21, եւ աւելի, նաեւ չնորհիւ արեւելեան առատ եւ համեղ ազանդերներու եւ զովացուցիչներուն, մեծապէս դնահատուած ներկաներէն:

Հ. Ց. ՊՋՏԻԿԵԱՆ

Յունիս 21, 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԼԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ ՄԷՋ

Ցանկարծ ներս մտաւ Աբիկ Մուսահաճեան եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի Քէչեանի սեղանակը: Բայց մէկէն կանգ առաւ.

- Մի՛ երթար, էֆէնտին խմբագրական գրքէ կոր...

- Բայց կա՛ց, կարեւոր բան մը պիտի ըսէի:

- Եաքը կ'ըսես կամ ինծի ըսէ՛ ըսելիքդ:

- Ջըլլար, քեզի չեմ կրնար ըսել, - պատասխանեց Մուսահաճեան խորհրդաւոր ձեւով մը:

- Ուրեմն կը սպասես մինչեւ որ խմբագրականը աւարտէ:

Մուսահաճեան տախտուենաւ համակերպիլ եւ եկաւ Ալպոյաճեանի գրասեղանին քով նստելու:

- Ինչ լուր կայ, - հարցուց այս վերջինը:

- Քանի մը լուրեր կան... բայց թերթին մէջ հրատարակուելիք բաներ չեն:

Նոյն միջոցին Աշոտ Քէչեան մօտեցաւ երկու խօսակիցներուն:

- Պատրիարքարանէ՞ն կուգաս կոր, - հարցուց՝ խօսքը Աբիկի ուղղելով:

- Չէ, Ղալաթիոյ Մորհրդարանէն: Վարչութիւնը նիստ ունէր այսօր:

- Թիւ 17 խաֆիէի խնդրի՞ն համար:

- Չէ, բայց անով ալ պրաղեցան:

- Նոր տեղեկութիւն մը կա՞յ:

- Որոշ, վճռական բան մը չկայ, - պատասխանեց Աբիկ, - էֆէնտիմ, այս խընդիրը այդ ձեւով քննել չըլլար: Այդ տեսակ քննութիւնները ծածկաթաղ կատարելու է, վարպետութեամբ գործելու է... ատոնք ամէն բան մէջտեղ կը դնեն կոր... այս ձեւով եթէ տասը տարի ալ աշխատին՝ արդիւնք մը ձեռք չեն կրնար բերել:

- Իրա՞ւ է, որ կասկածներ կան Վահէ Գափլանեանի մասին, - հարցուց Աշոտ:

- Ես ալ առանկ բան մը լսեցի, այդ տեսակ խօսքեր կ'ըսէին կոր, բայց որոշ բան մը չկայ, ես չեմ հաւատար այդ ըսւածներուն:

Վահէ Գափլանեան Պատրիարքարանի քարտուղար մըն էր: Քանի մը օրէ ի վեր իր անունն ալ սկսած էր յեղյեղուիլ իբրեւ կասկածելի:

- Շատ հաւանական է, որ ան ըլլայ - ըսաւ Աշոտ:

- Ի՞նչ հաւանականութիւն կայ, - պոչեց Ալպոյաճեան, - վաստ, ապացոյց ունի՞ս այդ տեսակ զրպարտութիւն մը ընելու համար:

- Կա՛մ ան է եւ կա՛մ քու բարեկամդ:

«Քու բարեկամդ» խօսքով Աշոտ կ'ակնարկէր Պատրիարքարանի այն պաշտօնեային, որ յարաբերութեան մէջ էր Թըրքական շրջանակներու հետ:

- Պարապ խօսքեր, - պոռաց Ալպոյաճեան, - մարդ այդ տեսակ բան մը ըսելու համար որոշ ապացոյցներ պէտք է ունենայ:

- Ապացոյցներ կան, բայց կը ծածկեն կոր, չեն ուզեր կոր, որ մէջտեղ ելլայ:

- Ինչո՞ւ համար...

- Որովհետեւ ուրիշ մարդիկ ալ կան գործին մէջ... ասիկա մէկ - երկու հոգիի գործ չէ, ասիկա կազմակերպուած մարմինի մը գործն է, որուն մէջ Վարչութեան մէկ քանի անդամներն ալ մատ ունին... ահա ճիշդ ասոր համար է, որ Վարչութիւնը գործը խեղդել կ'ուզէ կոր:

- Աչո՛ւտ, տղայական խօսքեր մի՛ ըներ, - ըսաւ Աբիկ, - Վարչութիւնը գործը խեղդել չուզեր կոր, այլ միայն գործը չի կրնար կոր վարել... Թող ինծի յանձնեն այս գործին քննութիւնը, եւ ան ատեն կը տեսնէք, թէ յանցաւորը ինչպէս Երեւան կը հանեմ:

- Դուն քու կոզմէդ ըրէ ընելիքդ:

- Ինչո՞ւս պէտք, քանի որ ինծի բան մը ըսող չկայ:

- Ազդասիրաբա՛ր աշխատէ:

- Ազդասիրութիւնը փոր չի կշտացներ ... ես իմ գործս Թողում, ատո՞վ զրաղիմ:

- Այդ Թիւ 17 խաֆիէն Պատրիարքարանէն դուրս ուրիշ տեղ փնտռելու է, - դիտել տուաւ Ալպոյաճեան: - Ինչո՞ւ ան-պատճառ կ'ենթադրէք, որ Թուղթերը Պատրիարքարանէն դողցուած եւ ընդրօրինակուած են:

- Հապա ո՞ւր տեղէն կ'ուզես, որ դողցուին:

- Այդ Թուղթերը, ինչպէս կ'ըսուի, դեսպանատուններու տրուած յիշատակագիրներ են, ուրեմն կրնայ ըլլալ, որ այդ դեսպանատուններէն առնուած են, պէտք չկայ անպայճառ յանցանքը Պատրիարքարանի վրայ բեռցնել:

(Շար. 10)

Գեր. Սրբազան Առաջնորդներուն,
մեր Հոգեւոր եղբայրներուն
եւ քարեկամներուն

Վշտահար սրտով կը դուժենք մեր բարեկամին, մասնագէտ սրտաբան եւ պրագէտ բանաստեղծ

ՏՕԿԹ. ԿԱՐՕ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ, Ա.Ն.Ել.

(Ծնեալ՝ Երուսաղէմ,
1922 Օգոստոս 12)

մահը որ պատահեցաւ Փարիզ, իր զաւկին տունը։ Վիզէն Կարապետեանի տան մէջ, Կիբակի, Յունիս 24–ին։ Մարմինը կը փոխադրուի Երուսաղէմ եւ Թաղման Կարգը կը կատարուի Երուսաղէմի Սուրբ Փրկիչ Հայկական վերեմանատան մէջ Յունիս 29–ին։

Իր մահը կը սգան զաւակը՝ Տօքթոր Վիզէն եւ Շնորհիկ Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ), Օր. Աղնիւ Կարապետեան (Երուսաղէմ), Տիկին Աղաւնի եւ Համօ Մանուկեան եւ զաւակները, Տիկին Համեսա – Սաֆիէ Կարապետեան եւ զաւակները (Երուսաղէմ)։

«Աստուած հոգին լուսաւորէ»։

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Պատրիարքէ Հայ Երուսաղէմի

*
**

Տօքթոր Վիզէն եւ Տիկին Շնորհիկ Կարապետեան եւ զաւակները (Փարիզ),
Օր. Աղնիւ Կարապետեան (Երուսաղէմ),
Տիկին Աղաւնի եւ Համօ Մանուկեան եւ զաւակները (Ֆինիքս Արիզոնա),
Տիկին Համեսա – Սաֆիէ Կարապետեան եւ զաւակները (Երուսաղէմ)
եւ համայն տոհմիկը պարագաները, սրտի ցաւոն կսկիծով կը դուժեն իրենց սիրեցեալ հօր եւ մեծ – հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՏՕԿԹ. ԿԱՐՕ Յ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

Սրտաբաւ եւ բանաստեղծ Ա.Ն.Ել.-ի
(Ծնեալ Երուսաղէմ, 1922, Օգոստոս 12)

մահը որ պատահեցաւ Փարիզ, իր զաւակին Տօքթոր Վիզէն Կարապետեանի բնակարանին մէջ, Կիբակի, Յունիս 24–ին։

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունիս 29–ին, կէսօրէ ետք ժամը 15·30–ին, Երուսաղէմ, Սուրբ Էջմիածնայ Եկեղեցւոյն մէջ, որմէ ետք մարմինը կ'ամփոփուի Երուսաղէմի Սուրբ Փրկիչ Հայկական գերեզմանատան մէջ։

ՀՈԳԵՍՈՒՐՃ – Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի սրահին մէջ։

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մալխասեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Անդին Առըճեան – Ակուճեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Առըճեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան համայն պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՓՐԱՔՍԻ ԱՌԸՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Քէշիշեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 26–ին, 90 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունիս 29, ժամը 14·45–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին

4, rue Komitas, 94140 Alfortville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւններ Տիկին Անգիր Առըճեանի եւ զաւակներուն։

Ecole Saint-Mesrob

CONVOCATION
A L'ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

Samedi 30 juin à 15 heures

à l'Ecole Saint-Mesrob
4, rue Komitas, Alfortville

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆրանք Տիկին Ծովինար Գեւոնեանէ Յունիս 23–ի հանդէսին առթիւ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Անահիտ Դարբինեան իր ծնողաց Նշան Դարբինեանի մահուան 30–րդ եւ մօր՝ Նւարդ Դարբինեանի մահուան 5–րդ տարելիցներուն առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան Հիմնադրամ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ին։

*
**

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Դարբինեան իրենց ծնողաց Նշան Դարբինեանի մահուան 30–րդ եւ մօր՝ Նւարդ Դարբինեանի մահուան 5–րդ տարելիցներուն առթիւ 300 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

*
**

Տիկին Աղաւնի Պաղտասարեանի մահուան (Վիէն) առթիւ, Տիկիններ Մարկրիտ Ճէպէճեան եւ Աննիկ Ճէպէճեան 600 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ողբացեալին թարմ յիշատակին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Colonie de Bellefontaine

Départ séjour juillet 2001

Départ: mardi 3 juillet
Rendez-vous à la Gare de Lyon
Hall Méditerranée
(entrée par la rue de Chalon)
Point de rencontre devant le calicot «C.B.A.F. BELLEFONTAINE»
à 6h30 précises
Prévoir un goûter pour le départ du 3 juillet

*
**

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

*
**

Gala de fin d'année scolaire

La **Section «Astrig» d'Arnouville** de la Croix Bleue des Arméniens de France a le plaisir de vous informer que le Gala de fin d'année scolaire aura lieu le **samedi 30 juin à 20** heures, à l'Espace Charles Aznavour (ave. Paul Vaillant Couturier, 95400 Arnouville-les Gonesse). **Le spectacle débutera à 20 heures 30 précises.**

Cette année, tous nos élèves y compris les adultes du cours de chant, participeront au spectacle et les trois activités, Langue, Chant, et Danse Folklorique, seront représentées par un merveilleux spectacle d'une durée de deux heures.

Nous vous invitons à venir très nombreux encourager le travail des élèves de notre Ecole.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 30
Տօն գիւտ նշխարաց
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԽՎ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1–ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30–ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին։

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն յ հանգիստ։՝

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ վերի Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ։

Տեղերը տահմանափակ ըլլալով, կանխօրօք վերապահել հեռաձայնելով՝
01 47 09 23 18

*
**

Սրճախուրձի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն. –

Յուլիս 8, 15, 22 (Վարդավառ)
Օգոստոս 12 (Աստուածածին)

Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 2–ին։

Grande Fête Champêtre Khanassor

A L'INITIATIVE DU COMITE F.R.A. ZAVARIAN
ET DE LA C.B.A.F. DE CHAVILLE

Le 1er juillet
— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe de Requiem
pour les camarades disparus
puis recueillement
sur la tombe du Prince Arghoutian
Héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13h
au Cimetière de Chaville

*Ambiance
*Surprises
*Buffet
*Jeux
Concours: Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou...

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE
organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre

(Շար. Ա. էջէն)

(1967) տուֆակերտ յուշարձանը որ արդիականան ազատագրական չարժումին եւ նոր պետականութեան խորհրդանիշը դարձաւ որպէս ժողովուրդին հպարտ կեցուածքին ու արժանապատուութեան քարացած արտայայտութիւնը։

Ս. Պաղտասարեան առեղծագործական աշխատանքին զուգահեռ, ղեկավարեց նաեւ դասաւանդութեամբ, 1962-էն սկսեալ վարած է դեղարուեստի հիմնարկին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՔԱԹԷԼ պիտի վերածուի «առանց դրծատան ձեռնարկութեան մը»։ Հաղորդակցութեանց միջոցներու հսկան, որու տնօրէնն – նախագահն է Սերժ Զիւրիւք, 18 ամիսներու երկայնքին 120 դրծատուն պիտի իջէ 12–ի, թերեւս նոյնիսկ, ամբողջ աշխարհի մէջ։ Լոնտոնի Ուոլ Սթրիթ ձլորնըլլի կազմակերպած գոլոքի մը ընթացքին է, Յունիս 26–ին, որ Սերժ Զիւրիւք այս որոշումը հաղորդած է։ Ներկայիս, ընկերութիւնը 130 հազար պաշտօնեայ ունի, որոնց 36 հազարը՝ Ֆրանսա։ Ս. Զիւրիւք ապահովութիւն կու տայ որ ընկերային տագնապներ պիտի չստեղծուին։ Ծանր ճարտարարուեստի իր գործունէութիւնները պիտի յանձնէ ենթակայ ձեռնարկութիւններու, օրինակ ասիական եւ ինք պիտի կեդրոնանայ հեռատօսական, զարգացման գործունէութիւններու վրայ։ Այս որոշումը բուռնկան մեծ անակնկալ մը ստեղծած է։

ՔՈՖԻ ԱՆԱՆ, միաձայնութեամբ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար վերընտրուեցաւ հինգ տարուան համար։ Ապահովութեան Խորհուրդի այս որոշումը, Յունիս 29–ին պիտի վաւերացուի Ազգային Ժողովին 189 անդամ պետութիւններց կողմէ։

ՇԱՐՈՆ յուսախար վերադարձած է Ուաշինկթընէն, ուր Պուշի հետ իր հանդիպումը չէ եղած ինչ որ կ'ակնկալէր։ ԱՄՆ–ու նախագահը պինք հրաւիրած է աւելի իրատեսութեան եւ պահանջած որ վերջ տրուի բիրտ ուժի գործադրութեան չրջանին մէջ։ Պուշի և Շարոնի տարակարծութիւնները այնքան խոր են, որ խոսրյէլեան մամուլն իսկ «ապտակ» մը նկատած է ԱՄՆ-ու նախագահին դիրքը Իսրայէլի վարչապետին նկատմամբ։

ՓԱՐԻԶԻՆ մեկնելէ առաջ, Պաշար էլ – Ասատ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ինչ որ ինքնին անսովոր երեւոյթ մըն էր եւ այդ առթիւ յայտարարեց թէ Նիզար Նաբուլսի լրագրողը ազատ արձակուած է Մարիսին եւ կրնայ արտատահման ալ երթալ, եթէ ուզէ։ Նաբուլսի գրեթէ կոյր, հաչմանդամ, խլիրդէ վարակուած, պատճառ էր որ բանական մթնոլորտի էլ – Ասատի պատկերը։ Թէեւ Սուրիոյ նախագահին «սեւ էջը» բուն կազմողը Պապին այցելութեան առեն իր հակախորհրդարանական խօսքերը եղան եւ ոչ թէ մարդկային իրաւանց տարիներէ ի վեր կիրարկուող բռնադատումները։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ, հացադուլի հետեւանքով 25–րդ բանտարկեալ մըն ալ մեռած է, Յունիս 27–ին։ Պոլսոյ մէկ բանտին մէջ է որ Այտուն Պողոսեան մեռած է 250 օրուան հացադուլէ մը ետք։

ՓԱՐԻԶԻ Բեկանիչ Ատեանը ջնջեց դատական այն հետապնդումը, որ կը տարուէր Ֆալքոնի եւ Կայսրամաքի դէմ (խնդրոյ առարկայ էր նաեւ Ժան – Քրիստոֆ Միթէրան որ ազատ ձգուած էր փրկագինի մը փոխարէն) Անկոլայի ծախած զէնքերու պատճառաւ, ապօրինի կերպով։ Արդարեւ, այս որոշումը հետեւանք է 1939 Ապրիլ 18–ի հրամարտակի մը ըստ որուն դատական հետապնդում չի կրնար ըլլալ նման հարցի մը համար, առանց համապատասխան նախարարութեանց թողտքին կամ, առնուազն հաւանութեան։ Դատական հետապնդման միայն այս մասն է – զէնքի – որ կը ջնջուի, միւս դրդապատճառներուն (ազդեցութեան չահագործում, տուրքի խարդախութիւն, ընկերային ինչքերու իւրացում եւ այլն, եւ այլն) հետապնդումը ի գործու կը մնայ։

ՆՀԱՐԻՋ ՄՕՐԻՍ ԷՍԹԻՎ մեռած է Յունիս 26–ին, Շէոռի Նահանգի իր պիւղը։ 97 տարեկան էր եւ գլխաւոր դէմքերէն մէն – պատերազմեան Ֆրանսական դրամրոցին։ Մեծ հիացում ունէր Սեզանի հանդէպ եւ կը մերժէր վերացական որակում։

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 30
SAMEDI
30 JUIN
2001

LE NUMERO : 6,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ՇԱԲ· ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·199 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 76e ANNEE — N° 20·199

ԲՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ ԼԱ ՀԷի ՊԱՏԺԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑԱՒ

Միլոսեւիչ, Եուկոսլաւիոյ նախկին նախագահը, Յունիս 28–ի գիշերը յանձնուեցաւ Լա Հէի պատժական միջազգային դատարանին (նախկին Եուկոսլաւիոյ տարածքին) : Քոսթունիցա, Եուկոսլաւիոյ նոր նախագահը տեղեակ չէր պահուած եւ արտասան է, ձինձիք որ նախապէս տարաձայն էր թէ յանձնումի որոշումը տրուած է : Ինչ որ անախորժ տպաւորութիւն մը կը թողու, անկախ անձին ներկայութենէն, դատարանի նպատակն է . եւ զործած յիշեալներէն, յանձնումի թուականին ընտրութիւնն է : Արդարեւ, Յունիս 29–ին է, որ Պրիւսէլ կը հաւաքուէին այն երկիրները, որոնք պիտի քննէին նիւթական օժանդակութիւնն մը տալու որոշումը եւ ԱՄՆ պայմանաւորած էր (մօտ մէկ միլիառ տոլարի մասնակցութիւնը) իր համակարծութիւնը Միլոսեւիչի յանձնումին : Եուկոսլաւիոյ Տնտեսական նախարարը յայտարարել որ՝ «Միլոսեւիչը փախեցինք : Ոչ մէկ կապ կայ մեր նիւթական կարիքներուն հետ» : Միլոսեւիչ պիտի դատուի «պատերազմական ոճիրի եւ մարդկութեան դէմ ոճիրի» կրկնակ մեղադրանքներով Քոսովոյի մէջ : Քոսթունիցա իսկ այս յանձնումը ապօրինի զրաւած է, քանի հակասահմանադրական է, որոշումը տրուած է միայն Սերպիոյ դատէ : Ընդհանուր ձեւով արեւմուտքը գոհ է, Շիրաք չնորհաւորած է Պելկրատի իշխանութիւնները, պուշ «ճախահարած է : Ըստ Շիրաքի կատարուածը «մեծագոյն օժանդակութիւն մըն է իրաւունքի եւ արդարութեան հաստատման աշխարհի մէջ» : Կասկած չկայ որ Միլոսեւիչ, նախկին համոյնավար, բաւական ոճիրներ զործած է կեանքին մէջ, մանաւանդ այն տարի, 1986 երբ Սերպիոյ համոյնավար կուսակցութեան նախագահ կը դառնար : 1988–ին, իր խմբակը Սերպիոյ նախագահութենէն կը քշէր Սթամպոլիչը : 1989ին, Քոսովոյի մէջ, կը պատրաստէր ազգայնական իր ռազմավարութիւնը որ պիտի տանէր եուկոսլաւ դաշնակցութեան քայքայման : Նոյն տարուան Նոյեմբերին, Սերպիոյ նախագահ ընտրուած է : 1991–ին Խրուատիա և Սլովենիա իրենց անկախութիւնը կը հռչակեն, եուկոսլաւ բանակը կը միջամտէ, բայց կը ձախողի եւ կռիւները կը ծաւալին Խրուատիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ Խրուատիոյ մէջ : Պոսնիա, իր կարգին անկախութիւն կը հռչակէ ու 1992–ին ծայր կու տայ Սարայեւոյի պաշարումը, 1993–ին Պոսնիոյ խրուատներն ու մահմետականները քախումներ կ'ունենան, որոնք կը յանգին Տայթոնի համաձայնագրին : 1998 ՕԹԱՆ վերջնագիր կու տայ Միլոսեւիչի որ վերջ տայ Քոսովոյի բռնութեանց (յունք 1997 Յուլիսին, եուկոսլաւիոյ նախագահ դարձած է), 1999–ին Ռամպույէի մէջ կը ստորագրուի համաձայնագիր մը որ չի յարգուիր, Պարսին կը սկսին ՕԹԱՆ–ի ռմբակոծութիւնները Սերպիոյ վրայ եւ Մայիս 27ին, Լա Հէի դատարանը կը հաստատէ որ Միլոսեւիչը պատերազմական ոճիրի համար :

*
**

Յարդ, եուկոսլաւիոյ յատուկ այս միջազգային դատարանին յանձնուած են 47 հոգի, մինչ ՄԱԿ–ի կողմէ մեղադրեալնե-

ԺԸՆԵՒԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԺԸՆԵՒ (ԱՆԹԻԼԻԱՍ) . – Աւելի քան 75 մասնակիցներու՝ զանազան երկիրներէ եկած օտար թէ հայ աստուածաբաններու, համալսարանի դասախօսներու, հայագէտներու, միջեկեղեցական պատասխանատու անձնաւորութիւններու եւ հիւրերու ներկայութեան, երեքշաբթի, Յունիս 26–ին, Պոսէի մէջ կատարուեցաւ բացումը «Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր մշակոյթը» ընդհանուր թեմայով միջազգային համագումարին, կազմակերպութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան :

Բացման հանդիսութեան իր հայրապետական խօսքը ուղղեց Արամ Ա. Կաթողիկոս, բոլորին ուշադրութիւնը հրաւիրելով Հայ Եկեղեցւոյ վերանորոգութեան անհրաժեշտութեան վրայ, բոլոր բնագաւառներէ ներս՝ հոգեւոր մշակոյթ, ծէս ու աստուածաբանութիւն : Հայրապետը իր ուրախութիւնը յայտնեց որ այս համագումարին կը մասնակցին եկեղեցական թէ աշխարհական աստուածաբաններ, օտար թէ հայ հայագէտներ, երիտասարդ թէ տարեց մասնագէտներ, իրենց մասնագիտական ճիւղին մէջ միջազգային վարկ ունեցող անձնաւորութիւններ : Ապա մասնակիցները հրաւիրեց քննադատական առողջ մօտեցումով յառաջ տանելու Համագումարը, հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր մշակոյթը, ներկայ ժամանակներուն կարիքներուն ու մարտահրաւէրներուն լոյսին տակ դիտելու, հայ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան իւ խնդիրը : «Մեր ժողովուրդը նոր աշխարհի միջավայրին մէջ կ'ապրի : Ժամանակակից ընկերութեան դիմագրաւած հարցերը, ինչպէս համաշխարհայնացում, ճարտարագիտութեան զարգացում սկսած են ազդել մեր կեանքին : Հայ եկեղեցին ժողովուրդին եկեղեցին է, հետեւաբար եկեղեցին չի կրնար անտարբեր մնալ ու չփոխուիլ» *ըսաւ Արամ Ա.* :

Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր արժէքներու մատնայատկութեան, անոր զարգացումներուն, պատարագին, Աստուածաշունչի թարգմանութեան, հայ վանականութեան զարգացման, եւ այլ նիւթերով բանախօսութիւններ տրուեցան յայտնի հայագէտներու եւ աստուածաբաններու կողմէ : Համագումարի ընթացքին խօսք առաւ նաեւ Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը, չեշտելով հոգեւոր կեանքի զօրացման անհրաժեշտութիւնը եւ եկեղեցականութեան եւ աշխարհականութեան կեանքին մէջ : «Այս համագումարի ընթացքին պէտք չէ իտէալականացնենք մեր եկեղեցւոյ արժէքները, այլ իրապաշտօրէն ճանաչենք մեր դիմագրաւած դժուարութիւնները» *ըսաւ Պատրիարքը* :

Նշենք որ Համագումարը կը շարունակուէր մինչեւ Շաբաթ, Յունիս 30, երբ բոլոր դասախօսութիւններու եւ բանաճեւի յանձնախմբային աշխատանքներու աւարտին, Հայրապետը կու տար իր եզրափակիչ պատգամը :

րու թիւը 71 է, դեռ կան որոնք «կը փնտռուին» : Մնաց որ եթէ աշխարհի բոլոր ոճրագործ – զեկավարները, ոճիրներ կամ ցեղասպանութիւն զործողները դատարան քաշուէին, բաւական զործ կ'ըլլար դատաւորներու համար, որոնց թիւն ալ, հաւանաբար, չբաւէր . . . :

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԷՋԷՆԻՈՑ Արտաքին նախարարը՝ Ալմատով, Փարիզի մէջ, Յունիս 28-ին

(Շար·ը Դ· էջ)

ՓՈՒԼԱՆ ՏՈՄՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԱՃԻՒՆԱԲԱՇԽՈՒՄԸ

Մանկութեան Պէյրութի մէջ կը լսէի եւ դիտէի թէ մեծք՝ կիլիկեցիները, տէրն ենք Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի Աջին, ի պահ դրուած Անթիլիասի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին մէկ անձեռնմխելի արկղին մէջ : Ու այդ մենաշնորհը մեր կուրծքերը կ'ուռեցնէր, մանաւանդրաբար իմ՝ որպէս օսեցի ընտանիքի զաւակ եւ Տաթէ Աբգ· Աջապահեանի հայրենակից եւ հեռաւոր ազգական :

Աւելի ուշ լսած էի թէ Ս· Էջմիածնի մէջ նաեւ կը գտնուէր Գրիգոր Լուսաւորիչի ուրիշ մէկ ձեռքը, ոմանք կ'ըսէին Զախը, ուրիշներ կը պնդէին՝ Աջը, ու դիս կը զարմացնէր երկու Աջերու գոյութիւնը :

Այդ տարիներէն պէտք է անցնէր կէս դար եւ դիմաւորել Հայաստանի Քրիստոնէացման փառահեղ 1700–ամեակը, որ իր պահանջն ազմկալի վերստոյգ մը դուրս եկաւ Մեծ Ձմեռուութիւնը, թէ՝ Հայութեան Լուսաւորիչին աճիւններուն տէրն ու տիրականն էր Հռոմի Ս. Պապը, որ կը թուի թէ կը սպասէր այս պատմական թուականին, դրաւելու համար առանձնակարգ դիրք՝ տեղի ունեցող մեծ ու պզտիկ, իմաստալից թէ յուզապրական հայկական հանդիսութեանց երկայնքին :

Մամուլէն տեղեակ ենք մնացեալին· Պապը նախ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ընդունեցաւ Վատիկան, եւ ի նշան Հաստատեալ եկեղեցւոյ եւ Հայ ժողովուրդին հանդէպ իր ունեցած անհուն սիրոյն եւ մեծ համարումին՝ Գարեգին Բ·ի յանձնեց Լուսաւորիչին աճիւնները, – անոնց մէկ մասը : Եւ Կաթողիկոսն ու իրեն ընկերակցող մեր եկեղեցական իշխանները չքախումբը, խորապէս յուզուած այս բացառիկ եւ երկնային պարգեւէն, յայտնեցին իրենց եւ Հայ ժողովուրդին անմոռաց երախտապիտութիւնը հանդէպ Սրբազան Բարեբարին :

Մի քանի ամիս ետք Պապը կրկնեց ինքնք, երբ Լուսաւորիչի մնացեալ աճիւնները մաս մըն ալ յանձնեց Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք – Կաթողիկոս Ներսէս Պետրոս ԺԹ·–ին : Ի վերջոյ, Բարեգործութիւնը նախ քու տունէդ կը սկսի :

Գրիգոր Լուսաւորիչի աճիւններու բաշխումին վերջին արարը կը վերաբերէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, որուն Գահակալ Արամ Ա.–ին Պատրը յանձներ է նաեւ մաս մը՝ իր մօտ մնացած Ս· Գրիգորէն :

Հիմա սպասելի է որ կարգը գայ Հայ աւետարանականներուն, որ ատանոն իրենց բաժինը մասունքներէն : Ի վերջոյ, իրենք նուազ հայ եւ հոգեւոր չեն քան մխսնեբը :

Սկզբնապէս զեղեցիկ եւ բացառիկ երեւոյթ մը, սկսած է իր անհանգստացնող եւ պղտոր կողմերը պարզել : Հայ Եկեղեցւոյ Հիմնադիրին աճիւններուն այս ձեւի չարունակական բաշխումը ժամանակէ, ընթացիկ արարքի մը երեւոյթը ստացած է : Եւ նաեւ՝ միտք պղտորող : Նկատի առնելով նաեւ Վատիկանի քաղաքական միջազգային կեդրոն մը դալու դիմքը, դժուար կը թուի հաւատալ թէ այս կոտորակուած աճիւնաբաշխումը անմեղուն է եւ զուտ քրիստոնէական ոգիի մը արտայայտութիւնն է սոսկ : Կասկածը կը ծագի որ սա անվերջանալի աճիւններուն հիւլէ–հիւլէ չարունակուղ բաշխումով, անոնց հայ նոր եկեղեցական բաժնեւորները կրնան անուշադրել անթեղուած կամ նոր ցանկութիւններ մեր Ազգային – եկեղեցական բազմաձեւ կեանքին մէջ :

Ս· Պետրոսի Աթոռը ոչ միայն տէրն է երկինքի բանալիին, այլ նաեւ չատ մը բանալիներու, որոնց զործածութիւնը դիւրացնողները կը գտնուին մեր մէջ Աբեւելեան թէ Արեւմտեան կողմն աշխարհի :

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԼԵԱՆ

Պոսթըն

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

ԱՄՆ Ներկայացուցիչներու Տան յատկացումներու յանձնաժողովը 8% կըրճատած է այն վարկը զոր պիտի տրամադրէ Հայաստանին, 2002 տարուան համար : Ընթացիկ տարուան 90 միլիոնէն այդ զումարը կ'իջնէ 82,5 միլիոն տոլարի : Տեղւոյն հայկական լոպին նման ոըոշումի մը առաջքը առնելու ճիգերը ապարդիւն եղած են . Հայ Դատի Յանձնախումբը իր հիասթափութիւնը յայտնած է այս առթիւ : Կ'արժէ նաեւ նշել որ նախկին խորհրդային միւս երկիրներուն կատարուած ամերիկեան նպաստները միայն 5% նուազումի ենթարկուած են :

*
**

ԱՅԵՐԱՆԱՒՈՐԴ ԼԵԲԵԴԵԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 28–ին, վարչապետ Ա· Մարգարեան ընդունած է ռուս այերանաւորդ Վ· Լեբեդեւը որ Գաունիի «Տիեզերքի Թանգարան» յուշահանդէսին բացումին առթիւ Հայաստան կը գտնուի : Վարչապետը ըսած է թէ Լեբեդեւի այդը նոր խթան կ'ըլլայ յատկապէս տիեզերական աստղագիտութեան մարզին հայ-ռուսական աւանդական գործակցութիւնը չարունակելու : Իսկ Լեբեդեւ գնահատելով հայ գիտնականներու ներդրումը տիեզերքին նուաճումին, նոյնպէս կարեւոր նկատած է հայ եւ ռուս գիտնականներու գործակցութիւնը :

Նոյն օրը գինք ընդունած է նաեւ Գարեգին Բ· :

ԹԷՆԻՍ

ՈՒԻՄԲԼԴՈՆ

— • —

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ումպլդոնի միջազգային մրցաշարքին, Յունիս 28–ին, Հայաստանցի Սարգիս Սարգսեան 1/16–րդ աւարտականութեան պարտութեան մատնած է սպանացի իր մրցակիցը՝ Թոմի Ռեպրեսոն, 3 – 1 արդիւնքով : Յաջորդ հանդիսանին կը հանդիպի ամերիկացի Փիթ Սէմփրասի :

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (272) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Ձերմակ էջի առաջ
ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Քրոնիկոն Քնարական Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Միքայէլ Կիւրճեանի սիրաբանութիւնը ԳՐ. ՊԼԻՏԵԱՆ

Melisende de Jerusalem
CH. MATOSSIAN

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ՝ ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՏՔ

«Արուեստի եւ գրականութեան մէջ
հրձիգները չէ որ վտանգաւոր են,
հրշէջները»
Գեղամ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Տարի մը ետք, երբ ազմուկը եւ յաւուր պատշաճի խօսքը պակսեր է, թերեւս կարելի է աւելի հանդարտութեամբ վահէ Օշականի մասին դրել:

Ու մտածել ճակատագրի զարմանալի հանգիսութիւններուն մասին. արդարեւ, հայր ու որդի Օշական՝ քառատուն – յիսուն տարուան գրական իրենց ստապրէլին մէջ, իրենք զիրենք յաջորդաբար որպէս արձակագիր ու բանաստեղծ մտածած էին: Բայց կամայ թէ ակամայ կեանքը զիրենք բերած էր «քննադատ»ի առեանին ու այդ սլիտակը փակցուցած՝ իրենց ճակտին, ու առաւելաբար այդպէս է, որ հանրութեան «ծանօթ» դարձան:

Շատ քիչերը լրջօրէն կարդացած էին հայր Օշականը, եւ տասնեակ հազարներով զացին թաղումին՝ քաղաքի մը մէջ, ուր երբեք չէր ապրած:

Շատ քիչերը լրջօրէն կարդացած էին որդի Օշականը, եւ իր մասին թերեւս աւելի գրուեցաւ իր մահուան յաջորդող մէկ ամսուան ընթացքին, քան իր բոլոր գիրքերուն նուիրուած գրախօսականները միասին առնուած:

Երբ ծանօթ դրագէտ մը Նոպէլեան մրցանակի կ'արժանանայ կամ կը մեռնի, յանկարծ մարդիկ գարահներու մէջ փոշի հաւաքող գիրքերը կը սկսին բանալ ու կարդալ, անոր ո՞վ ըլլալը իմանալու կամ գրութիւններէն վերստին հաճոյք առնելու համար: Արդեօք Վահէ Օշականի ընթերցողներու թիւը վերջին տարուան ընթացքին բազմացա՞ւ. երբեք պիտի չգիտնանք: Թերթերը հայ գրականութեան «best seller»ներու ցանկեր չեն հրատարակեր:

Ինչպէս որ օր մը պիտի գրուի Ց. Օշականի ընդունելութեան (reception) պատմութիւնը, յոյսով ենք, որ օրը պիտի հասնի, երբ բանիերուն սուզակ մը պեղէ Վ. Օշականի reception–ի լման պատմութիւնը: Սփիւռքահայ մտաւորական կեանքի չափազանց հետաքրքրական էջ մըն ալ թերեւս, որ լեցուն պիտի ըլլայ նոյնքան լուսաբիւններով, որքան ազմուկներով:

Լուսաբիւն՝ իր գրական վաստակին նը-, կատմամբ, ազմուկ՝ իր հրապարակագրական գործին առիթով: Իր նախորդներուն թէ տարեկիցներուն համար, Վահէ Օշական անհասկնալի ու – նաեւ – արհամարհելի երեւոյթ մըն էր: Վարուժան – թէքէեան գարահակիպի գեղագիտութեան ու Զարենց – Պ. Սեւակ արմատապէս սխալ ընթերցուած ու խանգարուած գիծի գոյք բեւեռներուն ծուղակը ինկած այդ սերունդին համար, Օշական կա՛մ աներեւոյթին մէջ չփոթահար կը թափառէր եւ կամ պարզապէս Ֆրանսական գերիրապաշտութիւնը կապկող déjà–vu գրականութիւնը կը մշակէր:

Գրական կեանքի ծնած էր վաւերական Սփիւռքի ծննդեան տարին՝ 1945–ին, եւ իր անկիւնադարձային գիրքը հրատարակած էր 1963–ին, երբ Սփիւռքի baby boomer–ները գրական ասպարէզ իջնելու մօտ էին: Առանց անարդանքի գոյզն մը տումի, բնական էր, որ 1900–1920–ական թուականներուն ծնած սերունդը գիտնար չկարենար հասկնալ, ուր մնաց՝ մարսել: Զինքը հասկցող ու մարսող եթէ եղած ըլլար, այդ սերունդէն բազդատելի՛ երկրորդ անուն մը կը մնար հայ գրականութեան:

Բնորոշ է, որ 1960–ական թուականներուն հայ բանաստեղծութեան գոյք թեւերուն վրայ մարտելի մարգ չկար: Ո՛չ Վահէ Օշականի «Քաղաքը», ո՛չ Պարոյր Սեւակի «Մարդը ափի մէջ», ո՛չ Զահրատի «Մեծ քաղաքը», ոչ ալ, քիչ մը աւելի ուշ՝ Հայաստանի «երիտասարդ բանաստեղծներ»ը (Հ. Էդոյեան, Ց. Գրիգորեան, Զիլոյեան, Արտեմ Ցարուխիւնեան) կամ «Ահեկան»ի չուրջ խմբուածներըը (Գրիգոր Պըլտեանի քերթուածները այդ օրերուն «ultra–թիւածոյ» կը կոչուէին...) եւ այլն, եւ այլն: Երբ 1908–ին Միսաք Մեծարենցի «Թափանցիկ» բանաստեղծութեան վրայ ամէն տեսակ լուսանքներ կը թափէին, ինչ կարելի էր ապահել վաթսուն տարի ետք: Ամէն ինչ «պահպանելու» ճակատագրուած հայ գրականութեան համար, ոչինչ աւելի արհամարհելի կը թուի, քան փոփոխութիւնը: Մեր ընթացիկ բառապաշարին մէջ «պահպանել» բայը շատ աւելի գործածական է, քան «կերտել», «ստեղծել», «արարել» բայերը: Հրշէջները աւելի սոսկալի են, քան հրձիգները:

Վ. Օշականը այդ ժամանակներէն մինչեւ վերջին տարիները բազմաթիւ կամայ թէ ակամայ վէճերու մէջ սլիտի մտնէր: Մեզի հպանցիկօրէն ծանօթ մէկ քանին կրնանք յիշել. –

– 1965–ին, երբ Մեծ Եղեռնին նուիրուած «Բագին»ի բացառիկին մէջ գրած էր, թէ Գրիգոր Զօհրապ արդէն սպառած էր որպէս գրագէտ:

– 1971–ին, երբ Պարոյր Սեւակի մահուան առիթով գրած յօդուածը («Երիտասարդ Հայ») շատ «յաւուր պատշաճի» չէր:

– 1973–ին, երբ «Հայկականութիւն» պաղափարին չուրջ բանավէճ մը կը սկսէր «Ազդակ»ի մէջ:

– 1980–ին, երբ «Ընտրանիի հարցը» յօդուածը կը տպէր «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի մէջ. զարմանալի յօդուած մը, այնքան անյարիր՝ այդ պարբերականին հետ:

– 1988–ին, երբ «Թակարդին չուրջ» գիրքին առիթով խաչակրութիւն մը կը սկսէր:

Ցանկը երկար «չարունակելի» մը ունի, անշուշտ: Եւ պէտք է ընդգծել, որ իր գաղափարները արտառոց չէին, ո՛չ ալ դժուար ըմբռնելի: Պարզապէս – Ամերիկայեցիներուն բառական կոպիտ ասացածք մը օգտագործելով – անոնց «in your face» բնոյթին էր որ մարդ կը չմեղցընէր ու կը գայթակղեցնէր: Կը գայթակղեցնէր՝ բառի կա՛մ արեւմտահայերէն (վրդովեցնել) եւ կամ արեւելահայերէն (հրապուրել) իմաստներով: Բայց ընթերցողը անտարբեր չէր ձգեր, նոյնիսկ երբ հակառութիւնները նկատելի էին կամ դիւրաբեկնելի: Ընելիք ունեցողը անպայման հակառակ հանդոյցներու մէջ կ'իյնայ: Վ. Օշականի պէս յանձնառու մտածումին հատատացող մը՝ աւելի եւս:

Կ'արժէ արտագրել Հոկտեմբեր 1998–ի նամակի մը մէկ մասը, որ իր վերջին տարիներուն մտասեւեռումները կ'ամփոփէր՝ իր վիճայարոյց ու խթանիչ գոյդ բնոյթներով եւ գումեղ ոճով, ու նաեւ ահագին բան կ'ըսէր՝ ԻԱ. գարու սեմին որպէս ծրագրային ամփոփում եւ թելադրութիւն. –

«Շատ բան մի՛ ակնկալեր Հայաստանցիներէն որպէս 70 տարի լեզուն բռնաբռեցին ու ամէն սուտ ու կեղծիք խառնեցին աղոր արեանը: Ու հիմա կ'ակնկալեմ որ բառերն ու տրամաբանութիւնը պահեն իրենց կարելի կուսութիւնը եւ սկզբնական պաշտօնը: Ինձմէ լաւ գիտնալու ես անոնց գլխուն եկածը, ու կը թելադրեմ, իբրեւ մեծ եղբայր, որ չցաւցընես զանոնք ու խնայես այդ մարդիկը, մեզի բաւական նման Հայեր՝ որոնք բախտը չունեցան արեւմտեան մշակոյթի բարիքներն ու չարիքները վայելելու: (...)

Մեր ազգին առջին ցցուած ամէնէն կարեւոր տագնապը՝ ազգին երկու զանգուածներուն տակաւ հեռանալու վտանգն է: Հայաստանցիք չեն զգար ասիկա, հողը ունին, պետութիւնն ալ հետը: Իրենց մշակոյթը անշուշտ վտանգուած է ռուսական արջին կողմէ, սակայն սուր հանգամանք չունի ատիկա տակաւին: Մերը սակայն, վտանգուած մշակոյթ մըն է, մանաւանդ երբ ուզես Արեւմտահայ մըշակոյթի ժառանգութիւնն ու պաշտպանութիւնը մեր ուսերուն առնել, ինչ որ բնական կեցուածք է: Ինքնութեան պաշտպանութիւն մեզի համար կը նշանակէ լեզուին պաշտպանութիւնը նախ եւ առաջ, իր ուղղագրութեամբ եւ աւանդութեամբ: (...) Երբ կ'առաջարկեմ Ակնախ Սփիւռ՝ ատիկա միայն նպատակ ունի մեր ինքնութիւնը շեշտելու, մեր միութիւնը զօրացնելու, մեր մշակութային աւանդը ապահովելու՝ եւ ոչ թէ Հայաստանէն խզուելու: Մեր ապագան Հայաստանն է, ուշ կամ կանուխ: Բայց հիմա՝ մեր գործը մեր գլուխը ջուրէն վեր պահել, փրկել աւանդը – լեզու, մշակոյթ, եկեղեցական անկախութիւն, Հայաստանի շօշափուկներու պաշտօն, եւ, ազատ եւ ինքնավար զարգացում մեր մտքին ու արուեստին: Արեւմուտք եւ ոչ մնանք արեան ատեն կը պահենք մեր ինքնութիւնը: Մեր արդի մշակոյթի սկիզբին, ինչպէս կը շեշտէ Մէյյէ, Քրիստոնէական եւ Հրէական կրօնական մղումն է, որ կը միանայ Միջերկրականեան կամ Արեւմտեան – իմանիսք – հաղաքակրթութեան: (...) Մեզի անհրաժեշտ է Սփիւռքի տեսութիւն մը, գոնէ մեր գլուխները փրկելու համար եթէ չենք կրնար ազգինը փրկել ու պիտի դիտենք անզօր ինչպէս հայրը իր զաւկին հետ պիտի կռուի, Սասունցի Դաւթի կամ Ռոստոմ եւ Զօհրապի մէջ: Դեռ էջերով բան կարելի է գրել այս նիւթին մասին: Արդէն ժուրնալիստներուն ձեռքը ինկած է աւ Քոլիզէումի աւազներուն վրայ, փափարացի կռուած մարդոց որոնք ժողովրդային մշակոյթի յառաջապահ գունդերն են :կը վխտան ամէն կողմ»:

Ի վերջոյ, կը թուի, թէ այսօր շատ աւելի հրատապ ու առանձնահատուկ է մամուլի վտանգաւոր «հիւրընկալութենէն» վերկել Վահէ Օշականի հատատփոր հառոր մը, որ իր ուսումնասիրական, գրաքննադատական ու հրապարակագրական վաստակի լաւագոյն մասը համախմբէ, քանի որ ինք երբեք այդ նիւթերը գիրքով ամփոփելու որեւէ ջանք թափած չէ: Թերեւս, ինչպէս վերը ըսինք, որովհետեւ հօր նման ինքզինքը որպէս քննադատ չէր տեսներ: Եթէ քննադատը գրականութեան մակարոյծն է, ինչպէս յաճախ անարդարօրէն ըսուած է, վստահաբար Վ. Օշականը մակաբուծութեամբ չէր զբաղեր:

Իր գրական ու հրապարակագրական մտքերուն մէջ բառականաչափ պաշար կայ, որպէսզի սերունդ մը ամբողջ ներչնչուի:

Որպէսզի ծնին նոր հրձիգներ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ Բ. ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ «ԶՐՈՑՑ»ՆԵՐԸ ՃՈՎԱՆՆԻ ԿՈՒԱՅԹԱՑԻ ՀԵՏ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցետոյ կը պատմէ 14 տարեկանին իր մուտքը Անթիլիասի Դպրեվանք, որուն դրան չգամուտքին զարմանքով կարդացեր էր մարմարեայ արձանագրութիւնը՝ «Խորհէ՛ եւ մտիր»...: Ուսումնառութեան սկիզբէն իսկ՝ յատուկ հետաքրքրութիւն ունեցած է զաւանաբանական աստուածաբանութեան նկատմամբ, «ռովիեետեւ փորձում է մարդկային լեզուի կարելիութիւններով որեան հնարաւոր է պարզ բացատրել քրիստոնէական ճշմարտութիւնները: Շատ էի սիրում եկեղեցու պատմութիւնը, որում ես վերայայտնաբերում էի այդ նոյն ճշմարտութիւնները, բայց ապրուած պատմական փորձով հաստատուած:

... Լիովին յափշտակուել եւ ոգեշրնչուել եմ Հայ Եկեղեցու Հայրերի աշխատութիւններով, յատկապէս մեր Ոսկեդարի (5–րդ դար), ինչպէս նաեւ Արծաթէ դարի (ԺՒ. դար) եւ Արմաշի (ԺԹ. դար) աստուածաբանական դպրոցի Հայրերի: Իմ հոգեմտաւոր կայացմանը նպաստած դասախօսներից ես շատ բանով պարտական եմ փիլիսոփայ Շահան Պէրպէրեանին, որը Սորպոնի շրջանաւարտ է եւ ուսանել է Հանրի Պերքսոնի մօտ: Նա մեզ հաղորդում էր հոգեւոր շունչը, որով իրական էր դառնում մարդկային կեանքի արժէքի վերաբերեալ մեր հասկացողութիւնը» (էջ 60 - 61): Կ'ըսէ, թէ հոգեւոր կոչումը իր մէջ զարդացած է տակաւ, դանդաղ դնացքով, ու երբ 1952–ին աբեղայ ձեռնադրուեր է 20 տարեկանին, արդէն՝ «մեր եկեղեցուն ծառայելու ցանկութիւնս այնքան զօրեղ էր, որ վարդապետութիւնից բացի չէի կարող ուրիշ ճանապարհ պատկերացնել իմ կեանքի համար» (էջ 61):

Գարեգին վարդապետի կեանքին մէջ նոր հորիզոն մը կը բացուի 1957–ին, երբ աստուածաբանութիւն ուսանելու համար մուտք կը գործէ Օքսֆորտի համալսարանը (Անգլիա): Հո՛ս է որ ճեռք կը բերէ հետաքրքրական փորձառութիւն մը.

«Անգլիական գոլէճում, որտեղ ապրում էի, առաջին տպաւորութիւնս ուսանողներից այն էր, որ նրանք չէին հետաքրքրւում: Ուզում եմ ասել, որ Օքսֆորտում ապրելու առաջին օրերին ես բոլորովին մենակ էի, եւ երբ փորձեցի շփուել ոեւէ մէկի հետ, ստացայ անդրադարձ, որ ոչ ոք հետաքրքրուած չէ ինձ հետ շփուելով: Ես ինձ շատ տարօրինակ զգացի, որովհետեւ ինձ համար շատ կարեւոր էր ունենալ ընկերներ, որոնց հետ կարող էի խօսել: Ես ինձ շատ միայնակ զգացի, ինչպէս երբեք չէի զգացել մինչ այդ: Ես ինձ ասում էի, որ ինչ-որ բան սխալ է կատարել, որ ինչ-որ բան պէտք է անել, որ ես պէտք է ինչ-որ բան փոխեմ: Ես ինձ ասում էի

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՎԵՐԱԳՐԵՐ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՎԱԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ս. ԲԱԼԱՍԱՆՅԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ս. Գրիգորիս Լուսաւորչի Ազգն եւ Տայր
Ս. Գրիգորիս Լուսաւորչի Տայր Ազգն եւ Տարագրութիւնն

«Ի վերայ աջոյն եւ ձախոյ
Նշանագիր Տառից Հայոց»

ԳԻՐՔԻ ՎԱՃԱՌՔԻ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆ

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը հայտնում է, որ 15-ից 20-ը, ներառյալ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ կատարած պաշտոնական այցելության ընթացքում ամսագրի խմբագրությունը չի ընդունի որևէ հեռախոսազանգ, ինչպես նաև չի կարող ապահովել ամսագրի հերթական համարի ժամանակին լույս տեսնելը։ Ներողություն ենք հայցում մեր ընթերցողներից։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

Ս. ԳԱՅԱՆԵ ՎԱՆՔԻ ՏՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 14-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀՈՒՆԻՍԻ 15-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀՈՒՆԻՍԻ 16-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 17-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԺՈՂՈՎԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընտանիքի 1700-ամյակին նվիրված միջոցառումների շրջանակում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեն հրատարակել է «Ճիլոյ տան «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

Ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեի հրատարակած «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 18-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 19-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 20-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 21-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 22-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 23-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 24-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 25-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 26-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 27-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 28-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 29-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒՆԻՍԻ 30-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 2-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 3-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 4-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 5-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 6-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 7-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 8-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 9-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 10-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 11-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 12-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 13-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 14-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 15-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԺՈՂՈՎԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընտանիքի 1700-ամյակին նվիրված միջոցառումների շրջանակում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեն հրատարակել է «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

Ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեի հրատարակած «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 16-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 17-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԺՈՂՈՎԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընտանիքի 1700-ամյակին նվիրված միջոցառումների շրջանակում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեն հրատարակել է «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

Ընթերցողների ուշադրությանն ենք ներկայացնում Ազգային փոքրամասնությունների պետական կոմիտեի հրատարակած «Ճիլոյ տան պատմություն» գիրքը։ Գրքի հեղինակ Ա. Ղազարյանը ներկայացնում է Ճիլոյ տան ծագումնաբանությունը, տոհմի ներկայացուցիչների կենսագրությունները, նրանց ներդրումը հայ ժողովրդի պատմության մեջ։ Գրքում զետեղված են նաև տոհմի ներկայացուցիչների լուսանկարները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 18-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 19-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 20-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 21-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 22-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 23-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 24-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 25-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 26-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 27-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 28-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 29-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԱՆՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՈՒԼԻՍԻ 30-ԻՆ ՎԱՆՔՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ

Célébration des 1700 ans
du Christianisme en Arménie
comme religion d'Etat

50ème Anniversaire
du Pèlerinage
à SAINT-GREGOIRE
de TALLARD

ԹԱԼԼԱՐԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Dimanche 9 septembre

Sous l'égide de
l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens de GAP et des Hautes Alpes
Sous la Présidence du
Mgr. DARON GEREJIAN
Vicaire Général des Arméniens du Sud de la France

à 7h30— Départ de la Cathédrale Arménienne. **à 10h30**— La Sainte Messe sera célébrée par le Mgr. DARON GEREJIAN, avec la participation de la Chorale SAHAK-MESROP sous la direction de Khatchig YILMAZIAN; **à 13h**— Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la salle Polyvalente de Tallard.

Des autocars seront mis à la disposition pour les personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens. Les personnent qui désirent participer au Pèlerinage sont priées de s'inscrire par téléphone avant le **3 septembre.**

Renseignements & Réservations :
— **Cathédrale Arménienne de Marseille, tél. : 04 91 77 84 70**
— **Association Cultuelle des Arméniens de GAP, tél.: 04 92 51 71 80 / 04 92 51 00 87**

—— Participation aux frais ——
Aller - retour seul : 120 F
Aller - retour avec le repas : 250 F.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 30
Օրն գիւտ նշխարաց
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒԼԻՍ 5
Օրն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոյ՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը ուրախութեամբ կը հրաւիրեն ձեզ յառաջիկայ Յուլիս 1-ին կիրակի օր՝ առաւօտեան ժամը 10·30-ին եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձին։

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյս հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, թափօրներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն լի հանգիստ։

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ եկեղեցւոյ կից՝ Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կանխօրօք վերապահել հեռաձայնելով՝
01 47 09 23 18

*
**

Արձակուրդի երկու ամիսներուն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի հետեւեալ կիրակիներուն. –
Յուլիս 8, 15, 22 (Վարդավառ)
Օգոստոս 12 (Աստուածածին)
Պատարագները կը վերսկսին կանոնաւոր կերպով Սեպտեմբեր 2-ին։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿՐՕՆԻ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՑԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 24 (8 օր)
կամ՝
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 17-ԷՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 (15 օր)

Ընդհանուր ծախք (օդանաւ, պանդոկ, սնունդ, եւայլն)
8 օրուան համար 8·900 ֆր·
15 օրուան համար 12·800 ֆր·

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով արձանագրութեան վերջին պարմանաժամ՝
Յուլիս 10

Տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել՝
- Առաջնորդարանի քարտուղարութիւն՝ 01 43 59 67 03
- Աւետիս Ա. Քհնյ. Պալըգեան՝ 01 46 62 01 29
- Տիկին Մարկօ Գոգոռեան՝ 01 47 43 12 66

A l'occasion du 1700ème anniversaire
du Baptême de l'Arménie
et de la visite de **JEAN-PAUL II en ARMENIE**
L'EPARCHIE DE SAINTE-CROIX-DE-PARIS organise un

Pèlerinage en Arménie

DU LUNDI 24 SEPTEMBRE AU LUNDI 1er OCTOBRE

Renseignements :
— **Eparchie ☎ 01 40 51 11 90**
— **Paroisse de Paris ☎ 01 44 59 23 50**

PELERINAGE EN ARMENIE

Dans le cadre du 1700ème aniversaire de la proclamation du Christianisme comme religion d'Etat en Arménie, l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France organise un pèlerinage en Arménie

Du 20 septembre au 1er octobre

PRIX PAR PERSONNE 7 490 FRS INCLUANT :
— **Hôtel «Dvine» d'Erévan en pension complète;**
— **Programme touristique;**
— **Participation aux cérémonies du 1700ème anniversaire.**

Pour tous renseignements s'adresser à :
Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
339, avenue du Prado, 13008 MARSEILLE — ☎ 04 91 77 84 70.

(Շար. Ա. էջէն)

խտօրէն պատասխանած է «միջազգային հաւաքականութեան անտարբերութիւնը» Ջէյնիոյ պատերազմին նկատմամբ։ Ամմագով, որ օրինական որեւէ հանգամանք չունի Մոսկուայի աչքին, ոգեկոչած է այն սարսափը զոր կ'ապրի իր երկիրը (ձերբակալութիւն, վամայական պնդակահարումներ, դիակներու չհատուցութիւն, չարչարանք եւ այլն, եւ այլն) եւ յորդորած Շիրաքը, որ քանի մը օրէն երթ հանդիպի Պուտինի, պիտի նայի անոր ձեռքերուն, որոնք նոյնքան արիւնոտ են որքան Միլոսեւիչի ձեռքերը։ Այս մամուլի ասուլիսի ընթացքին, Անարէ Կլիւքսման կոչ ըրած է Շիրաքին, որ երբ Պուտինի աչքերուն մէջ նայի, հոն միայն կապոյտը չտեսնէ այլ՝ չէչէն դիակներ։

ԱԼԺԵՐԻՈՑ Ազգային ժողովը, ի վերջոյ, Յունիս 28-ին, սկսած է վիճարկում մը Քապիլիոյ դէպքերուն մասին եւ զբաղաւոր ամբաստանեալի դերը չնորհուած է Ֆրանսայի։ Կառավարական համախմբումի երեսփոխանները, բոլոր հսանքներու, այն համոզումը արտայայտած են որ «1962-էն ի վեր Ալժերիոյ գլխուն եկած բոլոր ցաւերուն եաին է Ֆրանսա»։ Ոմանք, մինչեւ իսկ, դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզում պահանջած են։

ՓԱՐԻԶԻ բեկանիչ Ատեանի մօտ դատախազ՝ Ժ. Ֆ. Պիւքժըլէն յայտարարած է ոչ հանրապետութեան արդարադատութեան Ատեանին պիտի չդիմէ Տոմինիք Սթրօս – Քահնի Լակըրֆելտի հարցին կապակցութեամբ, որ հարկ եղածին չափ փաստ չկայ։ Ինչպէս ծանօթ է, հարցը կր վերաբերի այն չնորհներուն զոր Տ. Սթրօս – Քահն ըրած է կանանց դերձակ Լակըրֆելտի (Շանէլ) իր տուրքերուն համար, երբ Եմուտական նախարար էր (160 միլիոն ֆրանքի չափ)։

TELEVISION

ARTE

Mercredi 4 juillet à 20h45 dans le cadre des «Mercredis de l'histoire» Arte Magazine présente «Des terroristes à la retraite» de Mosco Boucault **«Ce que peu de résistants français osaient faire, les membres du réseau comuniste MANOUCHIAN l'ont fait».**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A la découverte du JURA

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un séjour familial du 20 au 27 août dans son centre de vacances de Bellefontaine.

Promenade dans les environs, journée à Genève à la rencontre de la communauté arménienne...
Places limitées.

Renseignements et inscriptions **avant le 25 juin** au: 01.48.24.46.57.

*
**

Date à retenir

SOIREE EXCEPTIONNELLE

organisée par la
CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
AU PROFIT DE L'ARMENIE
Vendredi 7 décembre